

Dr. Tuma

LAST ZGOL. DR. ST. A

VODITELJ

▽

bogoslovnih vedah.

Deus . . . ipse sapientiae dux
est et sapientium emendator.

Sap. 7, 15

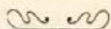
Izdali

profesorji kn.-šk. bogoslovnega učilišča v Mariboru.

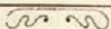

Uredil

Francišek Kovačič.

Letnik XI.

V Mariboru, 1908.

Tiskala tiskarna sv. Cirila v Mariboru.

VODITELJ

dogoslovnih - vedah.

1908. - 1909. letnik
1. del

2 35/1908

9580

Franciška Kovačič

Letnik XI.

V Mariboru, 1908.

Mariborska univerzita

Kazalo

k XI. letniku „Voditelja“.

Eksegeza.

Prilika o rastoči setvi. F. K.	370
--	-----

Apologetika in dogmatika.

Modernizem. F. K.	1
Razum in volja pa vera. Dr. M. Slavič	129

Nravnoslovje.

Impedimentum voti. E. Vračko	85
Nekaj o nauku za ženine in neveste. K.	416

Zgodovina.

O češčenju sv. Brikcija, škofa. Jos. Kragelj	35
Zgodovina slov. cerkv. govorništva. Dr. A. Medved	52
Češčenje presv. Rešnjega Telesa med Slovenci v preteklih stoletjih. Dr. J.	88
Gruden	163
Vuzeniški opravljenik iz l. 1668. V. Preglej	169
Sv. Janez Krizostom kot govornik. A. B.	233
„ „ Zlatoust kot ekseget. A. S.	244
„ „ v cerkveni in kulturni zgodovini. Fr. Trdan	260
„ „ Doctor Eucharistiae. T. Klinar	274
Apostolstvo sv. Cirila in Metodija. F. K.	333
O nekaterih starinskih kipih. Dr. A. Stegenšek	381
Središki opravljenik. F. K.	442
Pokora cesarja Teodozija I. in sv. Ambrozij. Lukman	443
K zgodovini sv. Gregorija Niškega. Lukman	

Pravo.

Stran

Sprememba zakonskega prava vsled odloka »Ne temere«. A. J.	42
Proglasitev očetovstva. Simon Gaberc	81
Poroke bavarskih podanikov v Avstriji	83
Dušeskrbje pri domobrancih	85
Odgovarja-li cerkvenemu in svetnemu pravu, ako se v krstnem listu razvidno naredi, da je bil otrok per subsequens matrimonium legitimiran?	86
Legitimatio per subsequens matrimonium. Dr. Fr. Kruljc	86
Ob katerem roku se smejo podpisovati pobotnice pokojninarjem? A. Stergar	87
Odlok »Ne temere« še v Avstriji ne velja	178, 232
Naknadni vpis na Ruskem rojenih otrok v ruske rojstne matice	178
Odlok »Ne temere« in katoličani vzhodnih obredov	179
Krst luteranskega otroka. A.	179
Čigav je mrtvec, župnikov ali pastorjev? Ant. Stergar	180
Poroke ital. državljanov v Avstriji. Jos. Kragelj	182
Pojasnila in dodatki k odloku »Ne temere«. F. K.	283
Kako bo pri nas z ogrskimi zakoni? A. Stergar	286
Mrtvašnica. F. K.	287
Preosnova rimske kurije	399
Izredno poveljavljenje neveljavno sklenjenega zakona. J. E. Kociper	410
Kako ravnati z dobrodejnimi ustanovami povodom 60-letnice vladanja presv. cesarja Franca Jožefa I. J. Voh	415

Liturgika.

Starozakonske krvave daritve. J. Kavčič	16, 143
Novi odpustki. F. K. M. Š.	87, 293, 418
Kako se Veliki petek poljubljuje sv. Križ? J. Voh	98
Polnočnica. F. K.	98
Ali se sme monštranca okinčati z vencem? A. Stergar	187
Privilegium celebrandi in eccl. S. Clementis Missam vot. de eodem sancto vel de SS. Cyrillo et Methodio	187
Cerkvene pevke. M. Š.	294
Nov obred za posvečevanje zvonov. F. K.	294
Električna luč v cerkvi. M. Š.	297
Starozakonski obredi zastran očiščevanja. J. Kavčič	356
Kako se korporalij pravilno zлага? J. Voh	419
Se-li smejo pošiljati mašne štipendije cerkvam vzhodnih obredov?	420

Katehetika.

Veronauk, njega nedostatki pa njih vzroki. A. Čížek	99
Katehetje in spovedniki, rešujte šolsko mladino iz močvirja	108
Katehet-vzgojitelj čuvaj nedolžnosti svojih katehumenov. Jan. Ev. Kociper	188
K poglavju o katehetski izobrazbi	191
O krščanski ljubezni. A. Čížek	193
Kako naj čuva duhovnik-vzgojitelj nedolžnost svojih katehumenov. E. Vračko	298
Tretja cerkvena zapoved pri katehezi. J. L.	302

Priprava na prvo sv. obhajilo. J. R.	303
Važnost katekizma in krščanskega nauka. K.	421
Spovedne molitve. J. L.	424

Cerkveni letopis.

Dodatek k silabu »Lamentabili« in k okrožnici »Pascendi dominici gregis«.	
F. K.	110
Francoska cerkev F. K.	111
Šesti občni avstrijski katoliški shod. Dr. Jos. Hohnjec	112
Sedemstoletnica rojstva sv. Elizabete. F. K.	116
Petnajststoletnica smrti sv. Janeza Zlatousta. F. K.	118, 200
Vzhodna cerkev. F. K., M. K.	118, 208
Drugi pedagogični in katehitični tečaj na Dunaju. Dr. A. Medved, E. Vračko	196
Pastirski listi. F. K.	201
Odmevi okrožnice »Pascendi dominici gregis«. F. K.	205
Zborovanje »testium synodaliu« v Mariboru. — »Consilium a vigilantia« za Lav. škofijo. T.	206
Odbor »a vigilantia« za Ljubljansko škofijo	207
Jubilejske svečanosti v Rimu. F. K.	303
Prvo narodno romanje Slovencev v Lourdes. J. E. Kociper	304
† Tomaž Lempl S. I. F. K.	306
† P. R. Cornely S. I. P. Ž.	307
Mladinska organizacija. F. K.	308
Vrhbosna. F. K.	308
Papeževo pismo katoliški duhovščini. F. K.	424
Petinpetdeseti katoliški shod v Nemčiji. S.	425
Češki katoliški shod. F. K.	426
Osmi ogrski kat. shod. F. K.	427
Evharistični shod v Londonu. F. K.	428
Hrvaško-slovenski znanstveno-bogoslovni shod v Zagrebu. F. K.	428
Shod dalmatinskih katehetov in hrv. slov. katehetski tečaj v Splitu. —o	429
Ljubljanska škofijska sinoda. F. K.	431
Slavje v Marijinem Celju. F. K.	432
Prof. Einig †, Prof. Haidacher †. Lukman	432
Rusinska cerkev v Združenih državah Severne Amerike. M. K.	432

Slovstvo.

Krek, Zgodbe sv. pisma. V. Ž.	119
Holzmeister, Dominus autem spiritus est. E. R.	121
Napotnik, Synodus Dioec. Lavantina a. 1906. B. H.	121
Haring, Das neue Ehedekret »Ne temere«. K.	122
Kortschak, Strafrechtliches Taschenbuch. A. J.	122
Schmöger, Was soll der Klerus über Wertpapiere, Sparkassen, Banken und Börsen wissen? A. J.	123
Förster, Sexualethik und Sexualpädagogik. S. S.	123
Schellauf, Perikopenerklärung in Zehnminutenpredigten. Dr. A. Medved	124

Herg, Venec pobožnih molitev in sv. pesmi. Dr. J. S.	125
Bleiweis, Hči Brezmadežne ali dekliške šmarnice. Dr. J. S.	126
Rozman, Družbine bukvice za dekleta. Dr. J. S.	126
Prijatelj otroški. J.	126
Sdralek, Über die Ursachen, welche den Sieg des Christentums im röm. Reiche erklären. Lukman	210
Funk, Kirchengeschichtliche Abhandlungen und Untersuchungen. III. Lukman	210
Ehrhard-Kirsch, Forschungen zur christl. Literatur- und Dogmengeschichte, IV. Band. Lukman	211
Flis, Umetnost v bogočastni službi. A. Stegenšek	113
Foerster, Lavretanske in litanije presv. Srca Jezusovega. S. S.	219
Seigerschmid, Pamet in vera. F. K.	219
Bertrin, Kritična razprava o lurških dogodkih. F. K.	220
Wasmann, Der Kampf um das Entwicklungsproblem in Berlin. F. K.	220
Stummer, Manuale theologiae fundamentalis. F. K.	221
Haring, Grundzüge des kath. Kirchenrechtes. K.	222
Napotnik, Predigt in Maria Zell den 15. August 1907. F. K.	223
Schüth, Das Leben Mariä in seiner Beziehung zum christl. Leben. G. Rožman	223
Becker, Der verlorene Sohn. Ar. A. Medved	224
Marešič, Lurški majnik. Jan. Ev. Kociper	225
Geniesse, Der wirkliche und der Scheintod	225
Pichler, Katholische Volksschulkatechesen. E. Vračko	228
Deher, Katholische Elementarkatechesen. S. S.	228
Heffler, Prvi sastanak dalmatinskih kateheta. P. J.	228
Katschner, Lehrbuch der Katechetik. J. E. Kociper	230
Zabukovec, Pouk zaročencem in zakonskim. K.	231
Hoberg, Die Genesis nach dem Literalsinn. Dr. M. Slavič	311
Hoberg, Liber Geneseos. Dr. M. Slavič	311
Arndt, Biblia sacra Vulgatae editionis. F. K.	312
Schäfer, Die Evangelien & Evangelienkritik. F. K.	312
Kellner, Jesus v. Nazareth und seine Apostel. Stegenšek	313
Gruden, Cerkvene razmere med Slovenci v XV. stol. F. K.	314
Schnürer, Jahrbuch der Zeit- und Kulturgeschichte. F. K.	317
Kresser, Nazareth ein Zeuge für Loreto. Stegenšek	318
Raible, Der Tabernakel einst und jetzt. Stegenšek	318
Polifka, P. G. Freund. Stegenšek	319
Kraus, Geschichte der christlichen Kunst. Stegenšek	319
ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΙΚΑ. F. T.	320
Mutz, Christl. Aszetik. J. Pristov S. I.	326
Holl, Sturm und Steuer. Lucas S. I. Am Morgen des Lebens. Lukman	328
Scheeben, Die Herrlichkeit der göttlichen Gnade. Lukman	328
De Ponte S. I. Meditationes. F. K.	329
Bobelka, Katechismus der Kirchengeschichte. J. E. Kociper	329
Zupan, Propovedi. Dr. A. Medved	330
Psenner, Christl. Volkswirtschaftslehre. F. K.	331
Lampe, Tretji slovenski kat. shod. F. K.	331
Podlesnik, Knjigovodstvo. Dr. J. Somrek	332
Telch, Introductio generalis in Scripturam sacram. Dr. M. Slavič	437
Belser, Der Epheserbrief des Apostels Paulus. Lukman	438

Schultes, Die Urgeschichte der Menschheit nach der hl. Schrift. V. Ž.	439
Napotnik, Sv. Pavao. F. K.	439
Denzinger, Enchiridion Symbolorum. F. K.	439
Morawski, Večeri na Ženevskom jezeru. F. K.	440
Gilr, Prim und Komplet. Lukman	440
Nix, Die Verehrung des heiligsten Herzens Jesu und des reinsten Herzens Mariä. Lukman	441
Foerster, Praeludium et postludium. Laharnar, Slov. sv. maša. Laharnar, Po- mladanski odmevi. S. S.	441
Grivec, Sv. Janez Zlatoust. Lukman	442

Raznoterosti.

Hymnus angelicus »Gloria in excelsis Deo«. S. S.	126
Prelat prof. Fr. Kaulen. Lukman	128
P. Kern S. J. Lukman	128
Pazi na okrašene sveče! A. Stergar	418
Dva mednarodna znanstvena shoda. Lukman	443
Slikar prof. Ludw. Seitz †. Lukman	444

Priloga.

Cerkveni zvonovi v Lavantinski škofiji:	
Dekanija Jarenina	77
Dekanija Sv. Lenart	90

I.

Modernizem.

Pomen, obseg in važnost novega silaba in okrožnice »Pascendi dominici gregis« se ne da obdelati v enem članku niti v eni knjigi, snov je tako obilna, da se bo teološka veda pečala ž njo leta in leta, čeravno okrožnica podaje le temeljne točke modernističnega katekizma.

V oni obliki, kakor ga je obsodila sv. stolica, je modernizem skrajno krilo med današnjimi versko-cerkvenimi strujami in ima mnogo sličnosti s starim gnosticizmom. Kakor gnostiki, si tudi modernisti svojijo neko višje, popolnejše spoznanje krščanstva, a prvi kakor drugi so zašli v svojih posledicah tako daleč, da jim sploh od krščanstva ne ostane nič več in se v njihovem subjektivnem slutvo-znanju razpline celo vera v osebne Boga. Za ene kakor druge je značilno tudi, da love za dvoumnimi, blestečimi, nejasnimi izrazi, pod katerimi si vsakdo lahko misli, kar si hoče. V naslednjem povzamemo le glavne misli iz okrožnice in silaba ter si nekoliko ogledamo njih razmerje do sedanjih kulturnih struj in do pozitivnega krščanstva. Modernizem se ne tiče samo ene ali druge točke krščanske vere, ampak je cel sestav.¹

Tvarino si razdelimo v naslednja poglavja: 1. Modernistična filozofija verstva; 2. modernistično bogoslovje; 3. modernistična zgodovinska kritika; 4. papeževe varnostne naredbe proti modernizmu.

¹ Modernistični nauki so raztreseni po neštevilnih knjigah in časopisih v raznih jezikih. Sestavno pa obdeluje novo strujo knjiga: E. Dimnet, *La pensée catholique dans l'Angleterre contemporaine*. Paris 1906. Dne 26. julija 1907 je ta knjiga prišla na indeks. Versko filozofijo modernizma podaja sestavno italijanska knjiga: *Psicologia della Religione*. Roma 1905. Iz cerkvenega stališča modernizem sestavno razvija in pobija knjiga: A. Cavallanti, *Modernismo e Modernisti*. Brescia 1907. Pred vsem je pa na nevarnost opozoril p. Albert Weiss s svojo knjigo »Die religiöse Gefahr«, Freiburg i. B. 1904, ki je vzbudila veliko pozornost in brezdvomno pomagala pripravljati pot sedanji obsodbi modernizma.

I. Filozofija verstva.

Verska filozofija modernizma tiči vsa v agnosticizmu, kateremu je oče Emanuel Kant in ki zmožnost našega razuma zožuje v ozke meje čutnega sveta. Le kar in kolikor se javlja našim čutom, to vemo, kar je dalje, onstran čutnih pojavov, tega naš razum ne more doseči, ne doznati in priznati. Agnosticizem ne zanika naravnost Boga itd., ampak pravi le, da Boga in njegovega bitka ne moremo spoznati iz sveta, ker presega zmožnost našega razuma, sploh ni predmet našega znanja. S tem pade vse naravno bogoslovje, pade tudi zunanje božje razodetje, padejo vsi dokazi, ki spričujejo verodostojnost in resničnost razodetja. Modroslovje, ki iz sveta dokazuje bivanje božje ter dopušča možnost razodetja, imenujejo modernisti in njih očetje intelektualizem, ki jim je že zdavna premagana in zastarela stvar.

Duševni očetje modernističnih idej so Kant, francoski pozitivist August Comte, Lammennais, deloma Tolstoj, Adolf Harnack i. dr. Kant, klasični filozof protestantizma, kakor ga je proglasil Frid. Paulsen, je našel med francoskimi katoličani več pristašev kakor doma na Nemškem. Možje, kakor Blondel in Fonsegrive, profesor na katoliškem vseučilišču v Parizu, so morda imeli dober namen: v ozračju Kantovih in pozitivističnih idej vzgojenemu svetu napraviti most do krščanstva in duhove z idejami te filozofije same prepričati o potrebi krščanske vere. Njih stremljenje je šlo za tem, prilagoditi krščanstvo modernemu filozofičnemu naziranju in pokazati, da krščansko svetovno naziranje popolnoma odgovarja idealu, ki si ga stavi Comteova pozitivistična, Kantova subjektivistična in Spencerjeva evolucionistična filozofija.

Ker je Kant v teoretičnem področju spodmaknil realna tla verstvu, učeč, da nam je bistvo reči (das Ding an sich) in ravno tako nadčutni svet, Bog, duša itd. docela nedostopen, ampak ideje o Bogu, o podstatih itd. so le subjektivne oblike (kategorije) našega uma, vsled katerih stavi raznim pojavom nek podmet in vzrok, ali pa ta tudi dejanski biva, nam je docela neznano, je tako vera obvisela v zraku med teorijo in prakso, ker v praktičnem (moralnem) modroslovju Kant vse to zahteva, kar v teoretičnem spoznanju zanika. Naposled je pa Schleiermacher našel izhod in radovednemu svetu naznanil, da je vera neko splošno, nedoločeno čustvo o zvezi lastnega bitja z neskončnim bitjem božjim v znotranjosti človekovi. Religija je potemtakem prosta, v neskončnost segajoča radost, po kateri ima človek vse v Bogu in Boga v vsem. S tem je Kantovemu subjektivizmu v verskem področju dan primeren obrazec. Človek je sam gospodar in lastnik svoje vere, katero si lahko vsak čas prilagodi po svojem čustvu; dogme, konkretne zunanje oblike verstva in zlasti oblast, ki bi človeka učila vero, nima tu mesta.

Schleiermacherjeva čustvena religija je našla nebroj pristašev ter poleg evulucijskega načela obvladuje vso moderno filozofijo in zgodovino verstva. Skrajni subjektivizem in individualizem je njen značilni pečat, ki je popolnoma zmedel in izopačil pojem religije. Po svojem pomenu bi vendar vera imela biti zveza med človekom in Bogom; Bogu služiti in mu čast izkazovati, je jedro religije. A kaj je subjektivizem napravil iz nje? Feuerbachu je religija golo samoljubje t. j. oboževanje in poveličevanje človeka samega. Edina stvarnost religije je lastni jaz, to je moderni nazor verske filozofije o veri.¹ Vera je nekaka »fata morgana«, ki ostvarja čisto duševne osebne pojave in jih stavlja na zunaj. Razsodnejši duhovi zato tudi izvajajo posledico: vera, ki je le nekaka samoprevara, je za nič, boljše, da je ni.

Dosledno se mora odstraniti Bog tudi iz zgodovine človeškega rodu, saj se ne ve, ali Bog biva, torej tudi ne, ali posega v tok človeške zgodovine, potemtakem se morata filozofija in zgodovina obdelovati brez Boga in se omejiti le na pojave. Od agnosticizma do ateizma je le majhen korak: česar ne vem in sploh ne morem spoznati, to tudi po pravici lahko zanikam. Kaj je vzpričo tega s krščanskimi dogmami o včlovečenju in odrešenju, z božanstvom, smrtjo in vstajenjem Kristusovim, vsakdo lahko uvidi.

Toda modernistični agnosticizem ima tudi pozitivno stran. Verstvo, naj si bo že naravno ali nadnaravno, je enkrat v življenju človeškega rodu dejstvo, ki se ne more enostavno prezreti ali zanikati, ampak se mora na nekak način razložiti. Ker pa je agnosticizem spodmaknil tla naravni teologiji in podrl most do razodetja božjega ter motivom verjetnosti odvzel vsako vrednost, je zastonj iskati razodetje in vzrok verstva zunaj človeka, verstvo je marveč pojav in dejstvo v človekovem življenju, zatorej se mora tudi iz njega samega razložiti.

V ta nevarni vrtinec je zanesla imanenca in pozitivistična filozofija katoliške moderniste, zatorej ni pretirano, če okrožnica označuje modernizem z ozirom na njegovo filozofijo verstva kot predstopnjo ateizma in skupek vseh herezij.

Načelo in obrazec, s katerim hočejo modernisti rešiti po psihološki poti verski problem, se glasi: Življenjska imanenca. Kaj je to? Vsak življenjski pojav, pravijo, kakršen je tudi verstvo, ima svoj vzrok, ki je iskati v neki potrebi, v nekem gonu. Vsebina in bistvo vere je pa odnos k Bogu. Početek vere je tedaj iskati v nagonu človeškega srca, ki čuti potrebo Neskončnega, božanstva. Ta čut je torej oče verstvu. Ta potreba božanstva se pa čuti le v gotovih zvezah in

¹ Prim. Weiss, Die religiöse Gefahr str. 65 i. d.

pogojih, zatorej ko taka ne spada v področje človekove zavesti, ampak ima svoje korenine pod površjem zavesti¹ in vero opredeljujejo kot zadoščenje transcendentnega čustva (Befriedigung des transcendentalen Gefühls oder des Bedürfnisses für das Unendliche durch die Hingabe an Gott im Glauben, Hoffen und Liebe).² Imanentno modroslovje stavi namreč našemu spoznanju dva mejnika: svet zunanjih vidnih pojavov pa znotranjo samozavest, le do teh more dopreti naše spoznanje, onstran teh dveh tečajev je ono skrivnostno — neznano, ki je nepristopno našemu razumu, zakrito je bodisi za zaveso zunanjih pojavov ali pa pod površjem naše zavesti, le naše srce čuti njega potrebo in ta potreba vzbuja neko posebno čustvo, ki vsebuje v sebi božanstvo kot realni predmet in kot svoj vzrok ter na ta način spaja človeka z božanstvom. To čustvo imenuje immanentno modroslovje (in ž njim modernisti) vero.

Iz tega čustva pa dalje izvajajo tudi razodetje. Predmet in vzrok religioznega čustva je namreč Bog, ako torej to čustvo prestopi v področje naše zavesti, tedaj se v resnici našemu duhu razodeva Bog, zatorej razodetje ni druga kakor religiozna zavest, ki je hkrati vrhovno merilo verskega življenja. Kratko in jasno izraža modernističen nauk o razodetju prop. 20. novega silaba: »Razodetje ni moglo biti nič drugega kakor zavest, ki si jo je pridobil človek o svojem razmerju do Boga.«

Vsebina in predmet verskega čustva, smo rekli, je skrivnostno — nespoznatno — božanstvo, le to se pa verskemu čustvu javlja vedno strnjeno z nekim konkretnim pojavom, bodisi da je to kak dogodek v naravi ali pa poseben človek. Ta pojav ko tak je seveda predmet našega spoznanja kakor vsak drugi pojav, toda poleg tega je še v njem nekaj skrivnostnega, česar naš um ne more pronikniti; dotični dogodek (čudež) presega navadni red naravnih zakonov, dotična oseba pa s svojim umom, z dejanji in besedami navadne zgodovinske zakone. Ker pa se vera nanaša na ono Nespoznatno, ki je spojeno s pojavom, se polasti vera celega pojava in ga nekako prešine ter preobrazi³ in povzdigne nad to, kar v resnici je, da je tako primernejši nositelj Nespoznatnega — božanskega; dalje dotični pojav dvigne iz časovnih in krajevnih okoliščin ter mu nekaj doda, česar dejanski nima, a je primerno in potrebno onemu višjemu redu, v katerega se povzdigne

¹ Okrožnica jo imenuje »subscientia«.

² Schell, Religion und Offenbarung. Paderborn 1901, str. 153. — Pripomniti pa moramo, da Schell v tem oziru ni med modernisti, ker to teorijo v nav. delu izrecno pobija, dasi se ji sicer včasih nekoliko približuje.

³ Okrožnica rabi izraz »transfiguratio«.

oseba ali dogodek; tako se oseba ali dogodek razobrazí.¹ To velja zlasti za osebe in dogodke davno preteklih časov.

Početek in bistvo vere je torej v čustvu, ki je prvotno celo pod zavestjo, v tem čustvu se sicer javlja božanstvo, vendar zelo nejasno in se komaj da ločiti od osebka samega. Sedaj pa pride tudi razum do dela, ki ono megleno čustvo nekako razsvetli, da se božanstvo v njem razloči. Z razumom človek presoja in razčlenjuje razne pojave, ki se v njem samem gode, pa si najprej vstvarja o njih pojme, katere potem izraža z besedami. Človek torej vzame za predmet svojega mišljenja tudi versko čustvo in razum deluje nanj tako, kakor umetnik z zastarelo in nejasno sliko, katero lepo osnaži, da posamezne poteze stopijo na dan. Deluje pa razum na dvojni način: naravoma in spontano, pa refleksno in preišljeno. V prvem slučaju izraža svoj predmet v priprostih in poljudnih izrekih, v drugem slučaju pa bolj v učnih in razločnih stavkih. Ti, na podlagi prvih izpeljani stavki, tvorijo dogme, kadar jih odobri cerkvena oblast.

Vpraša se sedaj, v kakem razmerju so ti verski obrazci (dogme) z verskim čustvom človekovim? Na to nam modernisti odgovarjajo, da je namen dogmam ta, da dajejo verniku navod, kako si naj da račun sam o svoji veri, one torej posredujejo med vernikom in njegovo vero; z ozirom na vero so le nepopolni znaki ali simboli, za vernika so pa le sredstvo ali pripomoček, da si obrazloži svojo vero. Kolikor so dogme simbol, nikakor ne izražajo absolutne resnice, ampak so le njene slike ali znaki in se morajo prilagoditi verskemu čutu, kot pripomoček so pa dogme le nositeljice resnice in se torej morajo zopet prilagoditi človeku z ozirom na njegov verski čut. Predmet verskega čuta je pa neskončno — absolutno, ki se lahko javlja na neštevilne načine, ravno tako se človek, ki veruje, lahko poslužuje sedaj teh, sedaj onih okoliščin in pogojev, zatorej se morajo izpreminjati tudi obrazci, ki se imenujejo dogme. Da so namreč dogme v resnici verski obrazci, ne smejo biti le umske tvorbe, ampak morajo imeti v sebi življenje, živeti morajo z verskim čutom, ne smejo se smatrati kot namestilo verskega čuta, ampak verski čut si jih mora živo prisvojiti, spremenivši, kar je treba; one primitivne obrazce, ki jih spontano tvori razum, mora vase sprejeti srce in le pod vodstvom srca se smejo izvajati drugotne formule, pri katerih razum refleksno deluje, zatorej, da ohranijo življenjsko moč, se morajo prilagoditi verskemu čustvu in verniku; ako mu več ne odgovarjajo, izgube svoj prvotni pomen in se morajo spre-

¹ Okrožnica imenuje to »defiguratio«. Beseda ima aktiven pomen, zato lahko Slovenci izrazimo to z besedo »razobrazitev«, kakor analogno prevajamo »Transfiguratio Domini« — preobroženje G. (kot terminus ad quem), aktivno pa preobrazitev.

niti. Ker torej imajo dogme le nestalno vrednost in moč, zato jih modernisti tudi prezirajo, cerkvi pa, ki poudarja nespremenljivost in nedotakljivost dogem, očitajo okorelost, in da s praznimi obrazci ruši versko življenje samo. V silabu je ta nauk označen v prop. 22: »Dogme, ki jih cerkev uči kot razodete, niso resnice, ki bi bile padle iz neba, marveč so neko tolmačenje religioznih dejstev, ki si jih je pridobil človeški duh po dolgem trudu.«

K večjemu pripoznavajo dogmam le praktičen pomen, kakor pravi prop. 26: »Dogme moramo ohraniti le po praktičnem zmislu, t. j. kot pravila, kako nam je živeti, ne pa kot pravila, kaj nam je verovati.« Ta moralizem je tudi pristen otrok Kantove filozofije, ki metafiziko odklanja in pripoznava le moralno stran vere.

A modernist ni le filozof, ampak tudi vernik, toda i ta je opojen z imanistično filozofijo. Kot filozof pripoznava božanstvu, ki je predmet vere, stvarnost, a le ono stvarnost, ki je v osebkcu samem t. j. kot predmet verskega čuta, zatorej je pač v naši notranjosti realni pojav, ali pa tudi izven tega čuta stvarno biva, za to se filozof ne briga, ker v smislu agnostizma tega sploh ne moremo doznati. Kot vernik pa modernist priznava, da božanstvo tudi izven nas samo za sebe stvarno biva. Toda na kaj opira »moderni« vernik to svojo trditev, ko pa po njegovi podmeni ne moremo spoznati bivanja božjega? Opora za to mu je lastno, zasebno izkustvo (die innere Erfahrung, das Erlebnis). Modernisti stoje v tem oziru na stališču slutvo-mistikov in protestantskih pietistov. Pravijo namreč, da v verskem čustvu človeško srce neposredno zre in dosega stvarnost božjo ter odtod zajemlje tako trdno prepričanje o bivanju božjem in o njega delovanju v človeku in izven človeka, da presega vsako prepričanje, ki si ga človek pridobi po znanosti. Ta znotranji doživljaj ali izkustvo, presega vsako umsko izkustvo, in če mu racionalisti in drugi odrekajo vrednost, prihaja to le odtod, ker se ne marajo postaviti v tak npravni položaj, ki se zahteva za to izkustvo. Le kdor doseže to izkustvo, postane v resnici veren.

Vse to je obsodil že vaticanski koncil.¹ Iz tega nauka o znotranjem izkustvu, v zvezi z naukom o simbolizmu, katerega smo se že prej dotaknili, sledi, da je lahko vsaka vera, tudi paganska, resnična.

¹ De Revelatione can. 3: Si quis dixerit, hominem ad cognitionem et perfectionem, quae naturalem superet, divinitus eveni non posse, sed ex seipso ad omnium tandem veri et boni possessionem iugi profectu pertingere posse et debere; anathema sit.

De Fide can. 3: Si quis dixerit, revelationem divinam externis signis credibilem fieri non posse, ideoque sola interna cuiusque experientia aut inspiratione privata homines ad fidem moveri debere; anathema sit.

Saj je tako znotranje izkustvo mogoče v vsaki veri; Turek, Jud in pagan ima svoje versko izkustvo, modernist mu ne more dosledno po svojih načelih odreči resnice, zato tudi nekateri modernisti naravnost imenujejo vse vere resnične in po načelih imanentne modernistične filozofije tudi nobena vera ne more biti kriva. Versko čustvo ko tako ne more biti krivo, ker je vedno in povsod enako, četudi pri enem popolnejše, pri drugem nepopolnejše, razum pa, ki to čustvo osvetljuje, tudi ne more biti kriv, ker da razum skuje resnično versko formulo, zadostuje, da se prilagodi verskemu čustvu in verujočemu osebk. K večjemu relativno pripoznajo modernisti katoliški veri prednost, ker je med vsemi verami najbolj živahna in je med krščanskimi najbolj podobna prvotnemu krščanstvu. Življenje in resnica je modernistom eno in isto; tiste vere torej, ki so se vzdržale in še žive, so tudi resnične.

Vrnimo se od priprostega vernika zopet k modernistu znanstveniku.

Iz vsega, kar smo doslej povedali, je lahko posneti, kako modernisti razlagajo razmerje med vero in vedo. Vsaka ima svoj predmet, ki je popolnoma različen od predmeta druge. Predmet vere je bitje nespoznatno, katerega veda ne more doseči, veda se torej peča s pojavi, vera pa z božanstvom, o katerem veda ne ve ničesar.

Potentakem tudi ne more priti do nasprotstva med vero in vedo; če se vsaka drži svojega delokroga, ne moreta trčiti skupaj in si nasprotovati, tudi v tistih pojavih in osebah ne, katere je vera povzdignila v višji red, jih preobrazila in razobrazila. Če bi tedaj kdo vprašal n. pr., je-li Kristus v resnici delal čudeže in prerokoval, je-li resnično vstal od mrtvih in odšel v nebesa, bo veda to zanikala, vera pa potrdila; vendar med njima ni nasprotja, obe imata prav. Filozof govori ko tak in zanikuje to, ker se ozira le na historično realnost, vernik pa govoreč z verniki potrjuje, ker se ozira na Kristusa, kolikor še živi od vere in v veri.

Z druge strani sta pa vendar veda in vera v dotiki in sicer tako, da je vera podrejena vedi, to pa v trojnem oziru. Prvič, ako iz religioznega čustva odstranimo stvarnost božanstva in njega znotranje izkustvo, ki ga ima vernik, ostane le pojav, ko tak je pa predmet vede, zlasti še religiozni obrazec (dogma), ki je itak umska tvorba, torej je v tem oziru vera, oziroma versko čustvo kakor vsak drug pojav podrejena vedi.

Drugič je božanstvo sicer predmet vere, a to velja le o stvarnosti božji, ne pa o ideji božji. Ideja je predmet vede, ki v logičnem redu obsega tudi idealno in absolutno bitje, pa le v logičnem, zakaj realnega bitja absolutnega bitja ne more doznati. V logičnem redu ima tudi modroslovje dolžnost in pravico iz ideje božje odstra-

niti vsako tujo primes. Torej je tudi s te strani vera z ozirom na idejo svoje vsebine in predmeta — božanstva namreč — podložna vedi.

Naposled neka znotranja, osebna nujnost sili človeka, da izravna razdvojenost v svoji notranjosti ter spravi v sklad vero in vedo, oziroma vero s splošno idejo, ki si jo človek dobi o vesoljstvu po vedi. Dasiravno je torej veda od vere popolnoma ločena in gre svojo pot, je vera vendar njej podložna in se mora po njej ravnati.

Modernistični nauk o veri je v resnici združil v sebi vse mogoče zmote, zdi se kakor kak roman. Ta nauk spodkapa vse temelje ne le katoliški, ampak sploh vsaki pozitivni veri. Zato modernizem tudi racionalisti navdušeno pozdravljajo, češ, ni boljših zaveznikov kakor so modernisti.

Agnosticism je zaprl umu pot do Boga in posadil verstvo v znotranji čut. Čut pa, ako ga ne vodi razum, je slep in človeku le v škodo in v zapreko pri iskanju resnice. Ne domišljija in ne čut ne moreta odgovoriti na veleresno vprašanje: biva li resnično izven človeka Bog, pred katerim bo človek enkrat dajal račun? Tako imenovano znotranje izkustvo pri tem nič ne pomaga, ampak k večjemu še čut podraži, ne more ga pa spremeniti; koliko silnejši je pa čut, toliko lažje človeka zapelje v zmoto, ako ga razum ne vodi in ne obvladuje. Saj splošno izkustvo uči, koliko previdnosti in modrosti je treba pri takih ljudeh, pri katerih prevladuje čut, izkustvo brez razuma, opirajoče se le na čutnost, nima za resnico nobene veljave.

Agnosticism mora roditi le brezboštvo in brezverstvo. Ravno tako pogubne posledice ima njih simbolizem. Umske tvorbe o verstvu t. j. dogmatski obrazci so le slike nečesa neznanega, torej je simbol tudi ime božje in božje osebe. Panteizem je neizogiben. Do istega posledka vodi t. i. imanenca. Glavno vprašanje je: je-li Bog od človeka stvarno različen ali ne? Ako je, potem je nepotreben ves napor, s katerim hočejo modernisti rešiti verski problem, ker to krščanska filozofija in teologija že zdavna učita. Ako pa ni različen, pa imamo gotov panteizem. V resnici to tudi sledi iz njih nauka, ker vsak pojav človeške zavesti izhaja od človeka ko takega, torej je predstava o Bogu tudi le pojav naše zavesti in dosledno Bog eno s človekom.

Nič boljšega ne sledi iz njih podmene o razmerju med vero in vedo. Predmet vede je stvarnost spoznatnih reči, predmet vere nespoznatno bitje. Nespoznatno je pa nekaj vsled tega, ker med predmetom in razumom ni nikakšne proporcije. Če pa enkrat ni sorazmerja med predmetom in našim spoznanjem, ostane božanstvo nespoznatno tako filozofu kakor verniku. Torej če sploh je kakšno verstvo, se to nanaša

le na nespoznatno bitje, ki je lahko tudi svetovna duša v smislu racionalistov in panteistov; naposled dajejo budizmu prednost pred krščanstvom, ker da je budizem bližje Neskončnemu kakor krščanstvo. To nevarno pot so prvi nastopili nekateri protestantje, za njimi so šli modernisti, za petami pa jim je ateizem.

Poleg idealističnega imanizma prešinja celo modernistično filozofijo in teologijo še drugo načelo, povzeto iz novejšega modroslovja. To je razvojno načelo (principium evolutionis). Ne, kakor da bi to načelo nikakor ne veljalo. Načelo razvoja pripušča tudi aristotelsko-tomistično modroslovje, tudi v verskem področju ima svojo veljavo; izraženo je že v prvi knjigi božjega razodetja: »Rastite in množite se«, izraženo je tudi v krasnih prilikah Gospodovih o gorčičnem zrnu in o kvasu, toda moderno modroslovje poudarja in natezuje to načelo tako enostransko, da po vzgledu starega grškega modroslovca Heraklita stavlja vso stvarnost le v postajanje (fieri) in v razvoj. Vse se spreminja in presnavlja, stalnega ni ničesar — tudi v veri in vedi ne (πάντα ῥεῖ). Tudi stalne in objektivne resnice ni, vsa resnica je le subjektivna domneva, ki se dan za dnem menjuje. To temeljno dogmo modernega subjektivizma in skepticizma izraža 58. stavek novega silaba tako-le: Resnica ni bolj neizpremenljiva kakor človek sam, zakaj razvija se z njim, v njem in po njem. Zakonu evolucije je podložno vse: vera, dogme, zakramenti, sploh bogočastje, sv. pismo, cerkev.

Ne moremo se dovolj načuditi logiki teh verskih filozofemov. Razumu odrekajo zmožnost spoznati nadčutni in nadnaravni red in vendar z istim razumom sestavljajo abstruzne versko-filozofske zisteme. Čemu modrovati o stvari, če je pa sploh ne moremo spoznati? In če so vse naše ideje o Bogu in o razmerju do njega le prazne logične umišljave, smemo pač vprašati, ali niso tudi teorije in trditve idealistične filozofije o verstvu le prazna pajčevina nadutega subjektivizma! Pač sestav, ki sam sebe žre!

Sto- in tisočletja so največji duhovi umovali o najvišjih problemih človeškega življenja, o Bogu in njegovem razmerju do sveta in človeka, sedaj pa pride filozofija, ki nam hoče dopovedati, da so vsi ti modrijani le sanjarili in šele sedaj je človeški um prišel do spoznanja, da je ves metafizično-religiozni svet le prazna ničla, in vkljub temu se o tem »nič« pišejo debele knjige!

In krščanstvo! Preobrazilo je paganski svet, barbarske narode privedlo k luči civilizacije, zanj je umrlo brezštevilno mučencev, v njem so našli toliki duhovi znotranji mir in tolažbo, rodilo je prave junake nraavnih čednosti, katere modernisti sami občudujejo in so pred njimi pravi pritlikavci, potem pa hočejo svet prepričati, da še doslej sploh ni vedel, kaj je krščanstvo!

Zmote, ki jih uči modernizem, so že dokaj stare, vendar hoče biti izviren in veljati kot novo krščanstvo, kakor bi doslej od apostolskih časov sem še nihče ne bil prodril do pravega jedra krščanstva. Ozračje je že dalj časa bilo polno miazmov in megleno, da je le težko bilo razpoznati določne poteze. V to babilonsko zmešnjavo pojmov in nazorov je kakor močna električna iskra zasvetila beseda poglavarja katoliške cerkve in zagromela mogočno, da odmeva na vseh koncih sveta. Storil je le svojo dolžnost in bolj bi se morali čuditi, če bi v očigled tolikim zablodam, ki so v resnici postavile sekiro na korenine krščanske vere, ne bil spregovoril. Cerkev je sicer naravnost izročeno čuvati nepokvarjene razodete resnice, toda te so mnogokrat tako tesno strnjene z naravnimi resnicami, da se brez teh sploh ne morejo pojmiti. Modernizem si je postavil svoje taborišče zlasti v modroslovju in je odtod napravil rove pod temelje krščanske vere, da jih o prvi priliki požene v zrak. Papež je pa s svojo resno besedo zadel modernizem naravnost v srce in ga razkrinkal pred svetom.

2. Modernistična teologija.

Imanistična filozofija preveva in obvladuje tudi teologijo, ki je dokaj uboga, saj ji skoro nič ne preostane. Filozofija pravi: počelo vere je človeku imanentno; modernistični vernik pravi: to počelo je Bog, teolog napravi iz tega sklep: torej Bog je človeku imanent. To je t. i. teologična imanenca. Enako vemo iz njihovega modroslovja, da so obrazci, ki izražajo predmet vere, le simboli; modernistični vernik zopet pravi: predmet vere je Bog sam na sebi, teolog pa napravi zaključek: torej so obrazci, izražujoči božjo stvarnost, le simboli. To je teologičen simbolizem.

Od prej pa vemo, da so verski obrazci (dogme) simboli le z ozirom na verski predmet, z ozirom na osebek pa sredstvo, ki krije in skuša izraziti absolutno resnico, a je popolnoma ne more nikdar, zato se človek ne sme krčevito oprijeti formule, ampak veliko bolj mora težiti za absolutno resnico. Ti obrazci morajo biti človeku v pomoč, ne pa v napotje, zato imajo dogme le jako omejeno vrednost.

Od dogem so razločevati teološke razprave, ki sicer nimajo onega življenja v sebi kakor dogme, vendar so koristne, ker skušajo spraviti v sklad znanost in vero ter odstraniti nasprotstva, pa vero na zunaj obrazložiti in braniti, pripravljajo tudi tvarino za bodoče nove dogme.

Glede imanentnosti božje v človeku pa modernisti niso enih misli. Nekateri razlagajo to tako, da je Bog s svojim bitjem in delovanjem človeku neposredno pričujoč, bolj kakor človek sam sebi; ta razlaga se še lahko dopusti in če se prav razume, se vjema z apostolom, ki

pravi: »In ipso enim vivimus, et movemur, et sumus« (Act. Ap. 17, 28). Drugi pa imanentnost božjo razlagajo tako, da istovetijo delovanje božje z delovanjem narave človekove, delovanje prvega vzroka z delovanjem drugega vzroka, kar vničuje nadnaravni red in je pravcati naturalizem. Tretji pa v tem vidijo javljanje absolutnega bitja — panteizem.

V tem zmislu razlagajo tudi versko življenje, ki se razvija pod zakonom imanence in evolucije. Prvotna oblika verstva je jako priprosta, siromašna, nerazvita in skupna vsem ljudem, ker se rodi iz narave človekove same. Vsled razvojnega zakona pa tudi vera polagoma napreduje, pa ne tako, da bi od zunaj pristopile nove oblike (razodetje božje), ampak vsled tega, ker versko čustvo vedno bolj in bolj sili v področje zavesti. Ta napredek se vrši na dvojni način: negativno, z odstranjevanjem tujih primesi, ki prihajajo k veri iz obitelji ali naroda, in pozitivno, ker se človek umsko in moralno spopolnjuje pa se tako lika tudi verski čut in pojem o božanstvu. Isti činitelji, ki so vzrok postanka vere, sodelujejo tudi pri njenem razvoju. Kot zunanji vzroki pa sodelujejo pri razvitku vere zlasti veliki verski reformatorji; v njih govorih, dejanjih in v življenju je nekaj skrivnostnega, kar vera pripisuje božanstvu. Ti možje so si stekli nove, prej neznane izkušnje, ki so popolnoma odgovarjale verskim potrebam onega časa. Tudi v Kristusu se je verska zavest le polagoma razvila.

Razvoj in napredek dogem je pripisovati zunanjim okoliščinam, ker se morajo odstraniti zapreke, ki se stavijo na pot veri, premagati se morajo nasprotniki in odbiti njih ugovori. Vrh tega je v človeku trajna težnja, da bolj in bolj prodre v skrivnosti verske. Na ta način razlagajo med drugim dogmo o božanstvu Kristusovem. Ono nedoločeno skrivnostno-božansko bitje, ki ga je vera pridevala Kristusu, se je tekom časa bolj in bolj razvijalo in stopalo v ospredje, da so ga naposled imeli za Boga.

Vsled zakona imanence zametajo zunanje verske oblike in nabračbe kakor so cerkev in zakramenti. Taje, da bi bil Kristus naravnost ustanovil cerkev in zakramente, ampak oboje je le posredno od Kristusa, posledek počasnega razvoja. Kakor je rastlina vključena v semenu a še nerazvito, tako je tudi bila vključena vsa krščanska verska zavest v Kristusu, in kakor rastlina živi življenje semena, slično kristjani življenje Kristusovo, Kristusovo življenje pa je po veri bilo božje, torej je božje tudi življenje kristjanov, kar modernisti imenujejo *permanenco božjo*, za razliko od imanence. To življenje je sčasoma rodilo cerkev in zakramente, sv. pismo in dogme. Torej le v tem zmislu, posredno namreč, je vse to božje ustanove in ima svoj začetek v Kristusu.

Zunanje bogočastje, kamor prištevajo zakramente, izvajajo iz dvojne znotranje subjektivne nujnosti. Neka znotranja sila žene človeka, da poda verstvu nekaj čutnega, druga pa, da svoje versko čustvo na zunaj pokaže, to pa ni mogoče brez zunanjih čutnih oblik in dejanj.

Tako so nastali zakramenti, ki pa v zmislu modernizma, kakor ga ima pred očmi okrožnica, niso »vidno in podelilno znamenje, postavljeno od Jezusa Kristusa v naše posvečenje«, kakor pravi naš katekizem in uči katoliška dogmatika, ampak so le gola znamenja, pa vendar ne brez vse moči. Podobna so raznim reklom in geslom v praktičnem življenju, ki krepko izražajo gotove ideje in duhove podžigajo. Sličen pomen imajo zakramenti za religiozno čustvo. To naziranje o zakramentih ima čudovito sličnost z onimi zmotami, s katerimi se je pečal že tridentinski koncil v svoji sedmi seji.¹

Nauk modernistov o sv. pismu si bomo ogledali v naslednjem poglavju, tukaj se ozrimo še na modernistični nauk o cerkvi, pa njihov apologetiko in nravno bogoslovje.

Cerkev je posledek družabne verske zavesti in sledi iz znotranje nujnosti posameznega vernika, da svojo vero in zlasti versko izkustvo priobči drugim; ko pa vera postane last mnogih, tedaj jih neka sila žene, da se združijo v društvo in tako branijo, množijo in širijo svoje koristi. Cerkev je torej le posredno — vsled vitalne permanence — delo Kristusovo.

Družba pa ni mogoča brez oblasti, ki mora združene ude navajati k skupnemu smotru ter jih med seboj vezati po nauku in bogočastju. Zatorej je v katoliški cerkvi razločevati trojna oblast: disciplinarna, dogmatična in bogočastna. Narava te oblasti se mora določiti po nje postanku, iz narave pa se izvajajo nje pravice in dolžnosti. V prejšnjih časih se je mislilo, da je oblast prišla v cerkev od zunaj t. j. neposredno od Boga, zato je bila autokratična, kar je pa sedaj zastarelo. Kakor je cerkev nastala iz družabnosti verske zavesti, tako tudi njena oblast. Cerkvena oblast, kakor cerkev sama, ima svoj vir v verski zavesti, zato je tudi tej podložna, ako to podložnost prezre, se izprevrže v tiranstvo. Zmislil za slobodo se je pa dandanes razvil do vrhunca ter je javna svest v državah vpeljala ljudsko obliko vladarstva. Svest v človeku kakor i življenje je pa le ena. Če torej nečemo razpaliti v svesti človeški najhujšega boja in razpora, se mora cerkvena

¹ Can. 5. Si quis dixerit, haec Sacramenta propter solam fidem nutriendam instituta fuisse: A. S.

Can. 6. Si quis dixerit, Sacramenta novae legis non continere gratiam, quam significant, aut gratiam ipsam non ponentibus obicem non conferre, quasi signa tantum externa sint acceptae per fidem gratiae vel iustitiae et notae quaedam christianaе professionis, quibus apud homines discernuntur fideles ab infidelibus: A. S.

oblast prilagoditi demokratičnemu načinu vladanja, ker, če tega ne stori, ji preti pogin. Sedanja težnja po slobodi se pač ne bo zmanjšala, ampak še povečala ter zatrla vero in cerkev. Zatorej modernisti iščejo pot, kako spraviti v soglasje prostost vernikov s cerkveno oblastjo.

Bogočastje in ustrojstvo cerkve se razvija zlasti vsled tega, ker se je treba prilagoditi nravi in običajem ljudstev, pa vsled časovnih razmer in oblik civilne oblasti; odtod nastajajo za cerkev vedno nove potrebe in zahteve, katerim primerno se mora presnavljati. Pri tem procesu se kosata dve sili. Časovne razmere in potrebe silijo k razvoju in preosnovi, toda če bi se to prenašlo zgodilo, bi bilo verski družbi v pogubo ne napredek. Zatorej je v cerkvi še druga — ohranjujoča, konservativna sila, ki se upira novotarijam. Ta sila tiči v tradiciji, izvršuje jo pa cerkvena oblast, ki strogo čuva izročilo. Ona sila, ki drvi naprej in hoče zadostiti časovnim potrebam, je v svesti posameznikov, cerkvena oblast pa ne čuti te sile, pri njej deluje le konservativna sila. Ti dve nasprotni sili se med seboj krešeta, ena sili naprej, druga hoče ostati pri starem, naposled se nekako izenačita in v tem obstoji napredek, razvoj. Verska svest posameznikov vpliva na celokupnost, ta pa pritiska na oblast, ki se naposled mora pustiti v pogajanje. Zlasti se laiški svet smatra za napredni element v cerkvi in se mu zato tudi svojijo večje pravice v cerkveni upravi. Zastopniki javnega mnenja in ljudske verske svesti so oni možje-modernisti, ki globlje pojmujejo časovne razmere in zahteve ter versko svest, zato da se jim godi krivica, če jih cerkvena oblast kara in kaznuje, ko oni izvršujejo le svojo dolžnost. Prepričani so, da naposled vendar zmaga zakon razvoja in zlomi odpor cerkvene oblasti, zato se navidezno vdajo ter ostanejo v cerkvi, a svojo podložnost kažejo le na zunaj, ker na znotranje mišljenje cerkvena oblast po njih mnenju ne sme vplivati, zato je v novem silabu tudi obsojena 7. propozicija: »Kadar cerkev obsodi kako zmoto, ne more terjati od vernikov, da bi v notranjosti pristali na njene sodbe.«

Nadejajo se namreč, da bodo kot udje cerkve lažje vplivali na javno mnenje in tako sčasoma vendar le dosegli izpremembo, ker po njih nauku pri definicijah učeča in poslušajoča cerkev tako sodelujeta, da učeča cerkev le slovesno potrdi to, kar je splošno mnenje poslušajoče cerkve« (prop. 6. Syllabi). Tu se pa modernisti zapletajo v očito protislovje. Z ene strani hočejo veljati kot zastopniki in glasniki ljudske verske svesti, z druge strani pa skušajo na vse mogoče načine ljudsko svest pridobiti za svoje ideje in ji torej svoje nazore umetno vsiliti.

Cerkev pa ni sama na svetu, ampak so tudi druge družbe, s katerimi pride v dotiko in mora ž njimi skupno živeti. Treba je torej

določiti tudi, kakšne dolžnosti in pravice ima cerkev napram civilnim družbam, in sicer se mora to določiti iz narave cerkve same. Razmerje med cerkvijo in državo določujejo po priliki tako, kakor razmerje med vero in vedo. Kakor sta si veda in vera druga drugi popolnoma tuji, naposled pa je vendar vera podložna vedi, tako sta si tuji tudi cerkev in država, ker imata čisto različne namene: namen države je časni, cerkve duhovni. Dokler se je smatralo, da je cerkev in njena oblast neposredno od Boga, takrat je veljalo, da je država bila podložna cerkvi, časno duhovnemu, takrat se je tudi moglo govoriti o meševitih zadevah, v katerih je cerkev bila gospodarica, država pa služkinja, toda vse to je sedaj zastarelo. Zatorej se morata cerkev in država ločiti in katoličan kot državljan se nima ozirati na cerkveno oblast, ne na njene nasvete, zapovedi, opomine in ukore, ampak brez vsakega ozira le na to misliti, kar je na korist državi.

Dajati državljanom kakšne predpise za njih ravnanje je zloraba cerkvene oblasti, ki se mora odločno odkloniti. Pa kakor je vera kot pojav podložna vedi, tako tudi cerkev državi z ozirom na svoje časne zadeve. Ako torej vernik hoče na zunaj očitovati svojo vero, deliti ali sprejemati n. pr. zakramente, tedaj njegov čin posegne že v red časnih reči, in ker ima tukaj odločevati le država, je torej cerkvena oblast, ki se dejstvuje vedno le po zunanjih činih, celoma podložna državi. Zato pa tudi liberalni protestantje sploh zametajo javno bogočastje in hočejo vpeljati le posamično (individualno). Modernisti še sicer tega naravnost ne trde, toda njih načela logično vodijo do teh posledic, ker hočejo, da se cerkev v vsem prilagodi državnim uredbam.

Toliko o disciplinarni cerkveni oblasti, o dogmatični oblasti ali o cerkvenem učiteljstvu pa umujejo tako-le: Verska družba ne more biti enotna, ako ni enotna zavest udov in enoten obrazec, katerega se poslužujejo. K temu pa je treba nekakega skupnega uma, ki najde primerni obrazec za vse in ta um mora imeti tudi dovolj veljave, da celokupnosti naloži tak skupni obrazec. Um, ki najde tako formulo in oblast, ki jo sodrugom naloži, to je cerkveno učiteljstvo. To učiteljstvo izhaja za pravo iz verske zavesti posameznikov ter v njih prid opravlja javno službo, zatorej je tudi odvisno od zavesti posameznikov in se mora tudi ljudskim oblikam prilagoditi. Zatorej je zopet zloraba oblasti zabranjevati, da znotranja zavest posameznikov na zunaj pokaže svoj gon, in zapirati pot kritiki, ki navrača dogme k nujnemu razvoju. V izvrševanju oblasti je treba tudi zmernosti in milobe. Nasilstvo je, knjigo kakega pisatelja obsoditi in prepovedati; držati se je torej srednje poti, da se zadosti oblasti in prostosti, na zunaj se naj katoličan natančno pokorava cerkveni oblasti, na znotraj pa naj sledi svojemu spoznanju in prepričanju. Ker je namen cerkvene oblasti le

duhovni, zato naj se odpravijo vse zunanosti, ki na zunaj v očeh ljudi poveličujejo cerkev, torej obredi in drugi blišč. Ta nazor je popolnoma v duhu današnje idealistične filozofije ter ga nahajamo jasno izražene pri sicer treznem mislecju Rud. Eckenu, ki, kakor je znano, jako simpatizuje z italijanskimi reformisti.

Realistično modroslovje in pa naša zavest nam pa nedvomno spričujeta, da je ozka zveza v človeku med duhom in stvarjo in kar se godi v globini naše duše, se naravoma tudi na zunaj javlja. Dasi torej vera spada v duševni red, se vendar nujno javlja tudi na zunaj, zato je protinaravno in nepsihologično, hoteti odstraniti vse zunanje verske čine. Nasprotno vemo tudi iz lastnega izkustva in iz modroslovja, da zunanji vtiski mogočno vplivajo na našo znotranjost. Vsi zunanji verski obredi temeljijo na važni psihologični resnici, da se naše znanje od čutne zaznave povspenja do najvišjih pojmov in resnic.

Oglejmo si sedaj modernistično apologetiko, kakor jo opisuje okrožnica in kakor se javlja v novejšem slovstvu.

Tudi modernist-apologet je popolnoma odvisen od modroslovca. Posredno in neposredno vpliva modroslovje na apologetiko, neposredno s tem, da se apologet opira na zgodovino, ki je obdelana popolnoma v duhu moderne filozofije, torej ta vpliva na apologetiko potom zgodovine, naravnost pa, ker si za podlago jemlje načela iz te filozofije. Zatorej poudarjajo zlasti historično in psihološko metodo v apologiji.

Namen apologije je, pripraviti brezvernega človeka do tega, da v katoliški veri doseže ono izkustvo, ki je po modernističnem naziranju edina podlaga vere, in da spozna v katoliški veri ono življenjsko moč, vsled katere mora vsak zgodovinar in psiholog pripoznati, da v zgodovini katoliške veroizpovedi res tiči nekaj skrivnostnega — ono bajno Nespoznatno. Dokazati je dalje treba, da je današnja katoliška vera res ona, katero je Kristus ustanovil, oziroma razvoj one klice, katero je Kristus zasadil. Jedro te klice pa je to-le: Kristus je oznanjeval bližnji prihod božjega kraljestva, katerega Mesija, oznanjevalec in ustanovitelj je bil on sam. Dalje je treba pokazati, kako je ta klica vedno imanentno ostala v katoliški veri pa se je polagoma po zgodovinskih zakonih razvijala in vprilicevala časovnim razmeram in si prisvajala razne doktrinalne, bogoslužne in cerkveno-organizacijske oblike, ki so ji bile v prid. Ob enem je premagovala razne potežkoče in zapreke, ki so se ji stavile na pot, zavračala nasprotnike ter zmagovala v vseh preganjanjih in bojih. Življenje in plodovitost cerkve, njeni boji in njene zmage, vse to se je sicer vršilo po zakonih evolucije, vendar se njena zgodovina iz evolucije same ne da razložiti, marveč tukaj nehote stopa pred nas ono zagonetno — Nespoznatno.

Vse to se sliši jako prikupljivo, ko bi ne vedeli iz imanistične filozofije, koliko vrednosti ima to »nepoznatno«, vse skupaj je le dedukcija imanistično-evolucionističnega apriorizma.

Dopuščajo pa tudi, da je v nauku in ustrojstvu katoliške cerkve marsikaj za modernega človeka spodtakljivega, a to se da opravičiti kot naravni izraz svoječasnih zgodovinskih razmer in kot nižji štadij v nepretržnem razvoju. In to velja ne le za zunanjo upravo, ampak tudi v dogmatiki in celo v sv. pismu se nahaja marsikaj zmotnega. Kako je z dogmatiko, smo že slišali prej, o sv. pismu spregovorimo v naslednjem poglavju.

Modernistični apologetje pa hodijo tudi subjektivno pot, poslužujoč se t. i. psihološke metode. Tu jim zopet dobro služi imanenca. Človeka hočejo prepričati, da se globoko v njegovi znotranjosti nahaja neka težnja in zahteva po religiji in sicer takšni, kakor je katoliška, ker le ta je sad popolno razvitega življenja.

Psihološka apologetična metoda ni sama na sebi napačna, okrožnica je tudi brezpogojno ne obsoja, ampak poudarja, da so jo tudi dobri katoliški apologetje s pridom rabili. Podlaga tej metodi so besede Kristusove: Če kdo hoče njegovo voljo izpolnjevati, bo spoznal iz nauka, ali je od Boga ali jaz od sebe govorim (Jan. 7, 17). Jedro te metode izraža že Tertulijanov izrek: »Anima humana naturaliter christiana«. Sledove te metode nahajamo pri mnogih očetih in velikih sholastikih, zlasti pa pri mistikih. Ta metoda se ozira pred vsem na znotranjost človekovo, pa ne toliko na razum, ampak na srce in voljo, na glas vesti in znotranje prepričanje. Za izhodišče jemlje ta metoda znotranje človekove versko-nravne potrebe ter skuša pokazati, da krščanstvo tem potrebam povsem odgovarja. Nekateri pri tem bolj poudarjajo moralni moment. Tako n. pr. je veliki Weissovi apologiji za podlago temeljna misel: Krščanska moralka stavi na človeka bistveno iste zahteve kakor naravna etika; ker pa je človeku mnogokrat neljuba zahteva naravne vesti, mu je zoperna tudi krščanska moralka in mu mrzi krščanstvo sploh. Notranji naravni glas vesti torej vodi človeka h krščanstvu, mržnja do krščanstva izvira iz znotranjega protinaravnega razpora med dejanjem in vestjo. — Drugi pa bolj poudarjajo psihološko stran človekovega dejanja (action, Handlung). Zlasti novejši francoski apologetje se radi oprijemajo te struje, nje ustanovitelj je Ollé-Laprune, najmarkantnejši zastopnik pa Blondel v svojem delu *L'Action*. Posledek te metode je ta: Analiza človekovega dejstvomovanja nujno zahteva nekaj nadnaravnega.

V tem stavku smo pa že izrazili pogubnost in nevarnost te metode, zaradi česar jo okrožnica graja. Zašla je namreč predaleč v tem, da poudarja ne samo naravno razpoloženost in dovzetnost za nadna-

ravni red, ampak uprav potrebo in zahtevo. Marsikomu se morda zdi to na prvi pogled nedolžna stvar ali celo dobiček za apologijo, če odkrije v človeku naravno potrebo in zahtevo nadnaravnega reda. Toda stvar je drugačna; logika ima neizprosne posledice v resnici kakor v zmoti. Ako potreba in zahteva nadnaravnega reda (razodetja) tiči v človeški naravi, tedaj je ta potreba naravna, kar pa človek po naravi potrebuje, mu je sonaravno, potem nadnaravni red preneha biti nadnaravni; kar človek naravoma zahteva, se more in mora tudi naravoma izpolniti, če je torej nadnaravni red — razodetje naravna psihološka potreba, potem je razodetje samo v tem redu; tako pretirana psihološka metoda — in le to obsoja okrožnica — pride do one usodne zmote, ki jo izraža prop. 20. novega silaba: Razodetje ni moglo biti nič drugega kakor zavest, ki si jo je pridobil človek o svojem razmerju do Boga.

Da dandanes mnogi smatrajo psihološko metodo za edino veljavno in uspešno, je krivo to, ker je Kantova in pozitivistična filozofija spravila metafiziko ob vso veljavo, zgolj empirično-naravoslovna in historična metoda pa ne more prav zgraditi mostu med naravnim in nadnaravnim, zatorej so se najprej protestantje in za njimi mnogi katoliški apologetje zatekli v globine človekove notranjščine. Tako n. pr. piše Querdec: Spekulaciji in metafiziki neverni nasprotniki ne zaupajo. Verujejo le še v dejstva, edino življenje jim je še nekaj vredno¹. Tega se naj poprime apologetika ter nasprotnikom pokaže njih znotranje duševne potrebe. Znaten vpliv na novejšo francoske apologete je imel profesor pariškega vseučilišča protestant August Sabatier, ki tudi religijo in apologetiko obdeluje popolnoma po psihološki metodi in v duhu imanistične filozofije.

Nekateri so morda zašli v zmoto nehote, z dobrim namenom, da modernemu človeku pripravijo pot do vere; tiste, ki jim je resnica in blagor vere dejanski na srcu, bode pač jasna beseda papeževe okrožnice opozorila na nevarnost, da se je pravočasno izognejo.

Glede moralnega bogoslovja očita okrožnica modernistom, da z amerikanisti vred dajejo prednost t. i. dejavnim (aktivnim) čednostim pred trpnimi (pasivnimi). V tej točki opozori okrožnica na zvezo med modernizmom in amerikanizmom, katerega je obsodil že Leon XIII. v okrožnici »Testem benevolentiae« 22. jan. 1899. Med drugim namreč hočejo amerikanisti več individualne prostosti, da se posameznik iz lastnega nagiba spolni in vsposobi za naloge, ki jih stavi današnji čas človeku. Doslej se je poudarjala vedno-le avtoriteta in pripisovala

¹ Gl. Schanz, Über neue Versuche der Apologetik. Regensburg 1897, str. 113 i. dr.

večja vrednost pasivnim čednostim kakor so: ponižnost, pokorščina, zmernost, čistost itd. Temu nasproti je dandanes treba bolj gojiti dejavne čednosti, kakor so telesna in duhovna dela usmiljenja, srčnost, pravičnost itd., s katerimi človek ne spopolnjuje le samega sebe, ampak koristi tudi bližnjemu in človeški družbi. Leon XIII. opozarja še na drugo zmotu amerikanizma, ki sega v moralno področje, precenjuje namreč naravne čednosti in jim daje prednost pred naravnimi. Potemtakem bi nadnaravna milost božja slabila in poniževala naravo človeško, in oni veliki in sveti možje, ki so se odlikovali po krščanskih čednostih bi bili »manj vredni« in nesposobni za naravni red. Ta nauk vodi dosledno do trditve, ki jo brezverci zmiraj ponavljajo, da je namreč krščanstvo ponižalo človekovo osebnost ter heterosoteriji (odrešenju po drugem, namreč po Kristusu) nasproti stavijo samoodrešitev (avtosoterija), s katero se človek naposled povzdigne do Nietzschejevega nadčloveka.

Bolj natančno našteva okrožnica one točke, ki jih hočejo modernisti predrugčiti v praktičnem življenju. Pred vsem hočejo, da se vpelje v bogoslovne šole moderna filozofija, ravno tako naj se spekulativno bogoslovje obdeluje na podlagi modernega modroslovja, v pozitivnem bogoslovju pa ima prvo mesto zgodovina dogem, seveda v duhu in smeri moderne imanistično-evolucionistične filozofije in na tej pozidane zgodovinske kritike.

V katehetiki naj bi se učile le tiste dogme, ki se prenovijo in so ljudstvu razumljive. — Zunanji verski obredi naj se skrčijo in naj se zabrani, da se ne bodo množili, t. i. simbolisti so pa v tej točki nekoliko bolj popustljivi. Cerkvena oblast naj bi se preobličila zlasti v disciplinarnem in dogmatičnem oziru primerno demokratičnemu duhu. Rimske kongregacije naj bi se preosnovala, zlasti kongregacija sv. oficija in indeksa, tudi cerkveno in politično delovanje naj bi se predrugčilo. Naposled zahtevajo modernisti, da se pri duhovščini odpravi celibat, dasi zgodovina dovolj jasno uči, da težnja po odpravi celibata znači dekadenco krščanskega življenja in smisla za visokost katoliškega svečeništva.

3. Modernistična zgodovinska kritika.

Jako prikupljivo znajo modernisti obdelovati zgodovino; nekateri razpolagajo res z občudovanja vrednim poznavanjem zgodovinskih dejstev, kažejo se celo objektivne, brez vsakih predsodkov, svoje misli znajo tudi podati v živahnem slogu in lepem jeziku. Toda kdor pazneje pogleda v knjige Pressensé-a, Loisy-a, Harnack-a i. dr., se prepriča, da so vsi kameni tega čarobnega poslopja zlit z moderno imanistično in evlucijsko filozofijo.

Iz nje izvajajo modernisti trojno temeljno načelo historične kritike: 1. Kar je božjega, se mora odstraniti iz znanosti in zgodovine, ker je našemu umu nedostopno (načelo agnosticizma); 2. religiozno čustvo povzdiguje gotove osebe in dogodke v višji red, torej jih mora znanost postaviti v naravni in zgodovinski okvir; 3. ker religiozno čustvo dogodkom in osebam, preobraženim v višji red, pripisuje tudi temu primerne besede, dejanja itd., torej mora znanost vse to odstraniti in jim dati ono lice, ki odgovarja naravnim pogojem kraja, časa, vzgoje itd. Praktično modernisti naobračajo ta načela na Kristusa, njegovo življenje in njegov nauk ter mu odrekajo vse, kar je božje, nadnaravno, čudežno; njih modroslovje in zgodovinska kritika pozna v njem le človeka, ki je pa bil posebno nežne narave, zato je bilo tudi v njem religiozno čustvo močnejše in izrazitejše, a nastalo je tudi pri njem le potom vitalne imanence kakor pri drugih ljudeh. Zatorej razne vere niso drugo kakor izrazi in oblike verske zavesti, ki se razvija vsopredno z razvojem človeškega življenja sploh.

Kakor pri Kristusu, tako tudi pri cerkvi, zakramentih in drugih uredbah krščanske vere razločujejo dvojni element: božji in človeški, božji je predmet vere, človeški predmet zgodovine, zato govorijo o historičnem Kristusu in o verskem, o zgodovinski cerkvi in o verski, o zgodovinskih zakramentih in o verskih itd. Iz filozofije že vemo, da je vera ta človeški element, ki je predmet zgodovine, preobrazila v višji red in ga povzdignila nad navadne zgodovinske okoliščine. Veda seveda mora vse to odstraniti ter vse, dejanja in besede razlagati edino le iz zgodovinskih okoliščin, iz vzgoje, iz krajevnih razmer, iz nravi itd. dotičnih oseb. Klasičen vzgled nam je Harnack, ki se sicer rad sklicuje na evangelije, pa le takrat, kadar so njemu v prilog, kjer se gre za čudeže, za božanstvo Kristusovo, sploh za »nadnaravni« red, tam je gluh in slep za evangelijsko poročilo.

Na podlagi tega njihova zgodovinska kritika natančno razločuje med stvarno in versko zgodovino, katero imenuje tudi znotranjo. Verska zgodovina obsega nekaj, česar dejanski nikdar ni bilo, stvarna pa le to, kar je v resnici bilo.

Sedaj pa pride zopet novo poglavje imanistične filozofije: vitalna imanenca in evolucija, ki nam razloži celo cerkveno zgodovino. Vsa dejanja so le posledek neke nujnosti in potrebe, to je zgodovinarju kažipot, da vse, kar je v sv. knjigah ali drugače v cerkvenem življenju, bodisi glede na dogme ali bogočastje, izvaja drugo iz drugega. Tako napravi zgodovinar celi niz nujnosti in dejstev, kar potem kritika deli v razne dobe, opirajoč se vedno na temeljno načelo: pred dejstvom je nujnost, pred pripovedjo dejstvo. Torej če hočemo določiti dobo kakemu zgodovinskemu dejstvu, moramo najprej

vprašati, kdaj je postala v cerkvi potreba za to, n. pr. za kako knjigovozakonskega kanona. Potem je zopet razločevati med začetkom nekega dogodka pa njega razvojem, zatorej je treba tudi zgodovinskemu kritiku razločevati med zgodovinskimi viri, ki se ozirajo na začetek kakega dejstva in med onimi, ki se ozirajo na razvoj.

Na podlagi razvojnega načela zopet zgodovinar preiskuje časovne razmere in okoliščine ter konservativno moč v cerkvi, zunanje in znotranje potrebe, ki so silile naprej kakor tudi zadržke in sploh vse, kar je vplivalo na dejstvovanje evolucionističnih zakonov.

Iz cele zgodovine te struje nam za pravo zveni na uho le imenistična filozofija. V tem zmislu obdelujejo tudi sv. pismo. Pred vsem trdijo, da so Mojzesove petere knjige in prvi trije evangeliji nastali iz prvotnih kratkih in priprostih pripovedi, ki so polagoma rastle in se jim je marsikaj dodalo kot teologična ali alegorična razlaga. Tudi sv. knjige imajo namreč svoj življenjski razvoj, ki se vjema z razvojem vere same. Sledovi tega, pravijo, se prav očitno poznajo in jih opisujejo tako živo, kakor bi bili sami zraven, ko so sv. pisatelji spisovali dotične knjige. Pomaga jim pri tem kritika teksta, s katero hočejo čitatelja prepričati, da ta ali oni dogodek ni na svojem mestu in tako bahato obdelujejo sv. pismo, kakor bi sploh nihče pred njimi ne bil umeval sv. pisma, tudi oni veliki možje ne, ki moderniste v nauku in svetosti daleč nadkriljujejo. V očeh modernistov nimajo ti možje veljave, ker jim je manjkala zvezda vodnica — moderna filozofija, katere temeljno počelo in izhodišče je zanikanje Boga; tudi niso sami sebe stavili nalik modernistom za merilo vse resnice.

Z očali agnostične filozofije in z nožem imanistično-evolucionistične kritike obdelujejo modernisti sv. pismo in najdejo, da je ondi v zgodovinskem in znanstvenem oziru marsikaj zmotnega, toda to se da razložiti in opravičiti, saj se ondi ne gre za znanstvena vprašanja, ampak le za vero in нрав. Versko-nravni nauki so zaodeti v neko zgodovinsko ali znanstveno lupino, da se lažje razširijo med ljudstvo, ki jih drugače ne bi umelo. Sv. pismo je le verska knjiga, ki se poslužuje zgodovinskih in znanstvenih trditev, ki pa same po sebi nimajo nikakšne veljave, ampak le, kolikor služijo religioznemu namenu.

Vse to je v očitnem nasprotju z naukom cerkve o nezmotnosti in navdihnjenju sv. pisma.

4. Varnostne naredbe proti modernizmu.

Če se hoče zlo izlečiti, se morajo poznati vzroki, iz katerih izvira. Bližnji vzrok modernizma pripisuje okrožnica zmoti človeškega uma, daljnji pa težnji po izvirnosti in novotarijah, pa napuhu in subjektivizmu, ki sam sebe stavi za merilo vsega. Napuh žene moderniste, da

hočejo biti več kakor drugi ljudje, hočejo le druge reformirati, na sebe pa pozabijo, ne poznajo tudi nad seboj nobene oblasti. Kdor zanemari temeljno krščansko zapoved, da moramo sami sebe zatajevati in za Kristusom hoditi, in pusti, da se mu v srcu vgnezdi napuh, tak je pač najbolj dovzeten za modernistične zmote.

Umstveni vzrok modernističnim zablodam je iskati v precenjevanju moderne filozofije, katere se oprijemljejo z obema rokama, staro pa prezirajo in zasmehujejo, ker je sploh ne poznajo. Iz zveze med moderno filozofijo pa vero, ki se še ni dala izdreti, se je rodilo nezakonsko dete — modernizem. Škoda na delu in vstrajnosti, ki jo uporabljajo za t. i. moderno filozofijo, svoje moči bi lahko uporabili v prid cerkve. Prav dobro se dajo obrniti na modernizem besede sv. Avguščina: »Ita mihi videntur esse, ut magnae vires et cursus celerrimus praeter viam!¹«

Vtisek, ki ga je napravil odlok rimske inkvizicije, za njim pa papeževa okrožnica, je velikanski, pa seveda različen. Nekaterim sentimentalnim duhovom se zdi tako natančna opredelba in ostra obsodba tesnosrčna in pogubna, ker utegne mnogo omahljivih duš popolnoma odvrniti od cerkve, ki vendar mora ne samo čuvati resnico, ampak tudi reševati duše. Taki glasovi niso novi; slišali so se že ob času arijanizma in drugih starih ločin, l. 1864, ko je Pij IX. izdal prvi syllabus in ob času vatikanskega koncila. Toda cerkev je posnemala vsikdar Zveličarja, ki tudi ni hotel preklicati ali predrugačiti svojega nauka, ko so ga mnogi izmed učencev zapuščali. Kadar je resnica v nevarnosti, molčanje ni umestno, ker resnica če se ne brani, se zatira. Res da s tem nastane ločitev duhov in nekateri odidejo, ki so doslej bili z nami, saj je že apostol Pavel rekel: *Opportet et haereses esse* (I. Cor. 11. 19). Glas cerkvenega učiteljstva je kamen poskušnje: kateri so dobrega srca in resne volje, poslušajo, kateri so pa že odpadli v svojem srcu, pokažejo svoj odpad tudi na zunaj, ut et qui probati sunt, manifesti fiant in vobis (I. Cor. 11, 19). Modernistični francoski list »Demain«, ki je sedaj prenehal izhajati, je v svoji zadnji številki pisal, da so tisti, ki so zadeti po rimskem dekretu, najodkritosrčnejši katoličani. Sedaj imajo priložnost to dejanski pokazati. Ako še vkljub temu drže v dekretu in v okrožnici označene zmote, je naravnost nedoumno, kako še sploh morejo govoriti o krščanskem stališču².

¹ In Ps. XXXI, 4. Migne P. l. v XXXVI, col. 259.

² Dunajski nadrabbin dr. Gudemann je celo okrožnico proti modernizmu vzel za predmet svojega govora v sinagogi ter jo ironiziral, smešil in pačil. Gl. »Vlast« 1907, str. 88. Tudi to osvetljuje njeno važnost in dvomljivo krščanstvo modernizma

Ravno v tem se kaže čudovita neupogljivost cerkve, ki se ničesar bolj ne boji, kakor da bi se skvaril čisti nauk, ki ji ga je Kristus izročil, da ga oznanjuje do konca dni. »Res, čudovit prizor: dočim silni sovražniki od zunaj butajo na vrata, od znotraj papež napoveduje boj svojim domačinom«, piše nek liberalni italijanski list¹; toda če se hoče trdnjava vzdržati proti sovražniku, mora pred vsem v njej biti red in pravi duh; če bo poveljnik prepustil vsakemu, da misli in dela, kar hoče, bo kmalu prišla sovražniku v pest.

Zanimivo je, kar je dne 4. oktobra pri nekem zborovanju anglikanske duhovščine v Londonu govoril arhidijakon Viljem Sinclair o papeževi okrožnici proti modernizmu, ki je v glavnem popolnoma pritrdil obsodbi, katero okrožnica izreka nad modernizmom. Zlasti obsoja tudi anglikanski arhidijakon trditev, da se mora krščanstvo v svojih temeljih spremeniti po priliki tako, kakor se je spremenil svetovno-astronomični nazor, da se sedaj — čez 18 stoletij — razkosajo v drobce sv. knjige nove zaveze ter življenje, trpljenje, vstajenje in učenje Kristusovo proglasi za izmišljavo evangelistov, zlasti zadnjega evangelista, pa iz krščanstva odstrani vse, kar je čudežnega in nadnaravnega. Takšno krščanstvo ni nikakšno krščanstvo, je tudi v nasprotju z zgodovino, ker vsi zgodovinski viri nam predstavljajo krščanstvo kot nadnaravno, božje delo².

Liberalni listi vseh narodov in dežel so z navadno besnostjo zagнали krik, češ, Vatikan sploh ni dovzeten za kak napredek, napovedal je boj sploh moderni kulturi. Dunajski list »Die Zeit« toži 17. sept. 1907 o »rinskem absolutizmu« ter očita novemu silabu in papeževi okrožnici zlasti to, da brani vstop Spencerjevemu agnosticizmu, ki omejuje filozofsko razmotrivanje le na gotovo spoznatne reči čutnega sveta, in da zapira cerkvena vrata načelu evolucije, kateremu ima moderna veda zahvaliti tolike uspehe in ki naravoma potom počasnega razvoja razlaga vse naprave in ideje v življenju človeštva. Tolaži se pa liberalni list s tem, da bo tako odkrita beseda, ki obsoja modernizem kot predstopnjo ateizma in s tem znaten del katoliških laikov in duhovnikov, le pospešila propad »klerikalizma«.

Ti in enaki članki delajo pač malo časti moderni »eksaktni« vedi, saj se večinoma njih pisatelji niso potrudili prodreti v notranji zmisel silaba in okrožnice, zakaj razumevanje obeh dokumentov zahteva precejšnjo mero filozofične in teologične izobrazbe. Mesto da bi stvar resno proučili, dajejo duška svojemu sovraštvu le z zastarelimi in splošnimi frazami. Resnejši listi so zlasti okrožnico rajši pustili pri miru, nekateri pa, kakor znana pariška revija »Revue des deux Mondes«

¹ Cit. v Civ. Cattolica 5. okt. 1907 str. 9.

² Gl. poročilo v prilogi »Vaterlanda« »Die Kirche« št. 4.

priznavajo, da nekaterih stavkov silaba katoliška cerkev ne more sprejeti, ne da bi storila samomor.

Vsakdo pa mora priznati, da je beseda moralno najvplivnejše oblasti na zemlji nekak preroški glas, ki je zadonel med svet, vžitku vdan in v časno-tvarne reči zatopljen ter ga opomnil na nekaj višjega, in Bogu odtujenemu človeštvu priklical v spomin prevažno resnico, da je vera za človeštvo najvažnejša zadeva in da vse krščanstvo sloni na temelju božanstva Kristusovega in avtoritete sv. pisma.

Katerim je mar za pozitivno krščanstvo, morajo Piju X. le hvalježni biti za odkrito in odločno besedo in kdor pozna današnje duševne struje, razume, da je moralo tako priti. Obsodba ni prišla iznenada, ampak stvar je bila na strani modernistov in na strani njih nasprotnikov že tako razvita, da je hruška morala dozoreti in pasti z drevesa. Ne bomo naštevali tu raznih del modernističnih pisateljev v angleškem, italijanskem, francoskem in nemškem jeziku, ki so prišla na indeks, opozarjamo le na obsodbo amerikanizma po Leonu XIII., ki je pravi modernizem v ameriški izdaji. Le če imamo pred očmi cel zistem raznih zmot pod imenom »modernizem« (besede »reformni katolicizem« okrožnica ne rabi), moremo prav razumeti dalekosežnost Leonovih okrožnic, zlasti o krščanski filozofiji pa okrožnico na francosko (18. sept. 1899) in italijansko duhovščino (dne 8. dec. 1902).

Ko bi bili poklicani faktorji poslušali Leonov glas in se oklenili one realistične filozofije, katere glavna zastopnika sta Aristotel in Tomaž Akvinski, bi ne bilo nikdar tako daleč prišlo. Ta filozofija jih seveda nikakor ne bi bila prečila, uporabiti nedvomne posledke novejših znanosti, saj Leon XIII. v okrožnici »Aeterni Patris« to izrecno poudarja. V premnogih francoskih seminarjih so rabili kot pomožno delo za modroslovje knjigo Jules Martina, ki tiči ves v subjektivizmu in skepticizmu novokantske filozofije¹.

Ker se je pa pokazalo, da ti opomini ne zadostujejo, naroča nova okrožnica naslednja sredstva zoper modernizem:

I. Pred vsem mora biti podlaga teologičnim študijam ona filozofija, kakor jo zastopa Tomaž Akvinski, a okrožnica nalašč poudarja velepomemljiv stavek iz Leonove okrožnice »Aeterni Patris«: »Si quid a doctoribus scholasticis vel nimia subtilitate quaesitum, vel parum considerate traditum; si quid cum exploratis posterioris aevi doctrinis minus cohaerens vel denique quoquo modo non probabile; id nullo pacto in animo est aetati nostrae ad imitandum proponi.«

Zlasti v metafiziki se je treba držati Tomaževih stopinj, ker se je sicer težko izogniti velikim nevarnostim.

¹ Braun Dr. C., Amerikanismus, Fortschritt, Reform. Würzburg 1904, pg. 22.

Teologične študije nova okrožnica prav živo priporoča in zopet poudarja, da ne bi kdo krivo razumel, kako koristno in hvalevredno je gojiti tudi t. i. »pozitivno« teologijo — pod tem je umeti historično teologijo (zlasti zgodovina dogem in monumentalna teologija) za razliko od spekulativne teologije; izrecno celo dostavlja, da jo je treba bolj gojiti kakor doslej. Krivo je le, če se spekulativna teologija popolnoma prezira in zanemarja ter ceni edino le »pozitivna« teologija. Velepomenljivo je tudi in značilno za razmerje med okrožnico o modernizmu in današnjimi kulturnimi potrebami, da okrožnica glede svetnih ved izrecno ponavlja Leonove besede: »In rerum naturalium consideratione strenue adlaboretis: quo in genere nostrorum temporum ingeniosa inventa et utiliter ausa, sicut iure admirantur aequales, sic posteri perpetua commendatione et laude celebrabunt¹.« Seveda gojenje svetnih ved ne sme biti na škodo teologičnim študijam. Prazno in smešno je torej klevetanje, da je s to okrožnico ubita prostost, onemogočen vsak napredek, obsojena moderna znanost. Tudi današnja kultura vsebuje mnogo dobrega, in le to je prave in trajne vrednosti, o tem veljajo besede apostolove: »Quod bonum est, tenete«.

II. Za predstojnike in učitelje katoliških semenšč in vseučilišč se ne smejo pripustiti pristaši v okrožnici označenega modernizma. Tisti, ki so že v službi, pa odkrito ali tajno zagovarjajo modernizem, prezirajo očete in cerkveno učiteljstvo ali so uporni proti cerkveni oblasti, ali ki v zgodovini, arheologiji in bibličnih vedah uče novotarije, se morajo odstaviti. Modernistom namreč so na potu zlasti tri reči: starokrščansko modroslovje, izročilo in ugled sv. očetov pa cerkveno učiteljstvo. Najjasnejši znak, da je kdo pristaš modernizma, je zaničevanje starega modroslovja. Kakor so časniki poročali, je bil kmalu po izidu okrožnice odstavljen rektor duhovskega semenšča v Perugi, ker je bil pristaš Loisy-ev, v Bonnu pa je bilo prepovedano teologom poslušati predavanja profesorja Schrörsa zaradi njegove upornosti proti kolinskemu nadškofu-kardinalu.

Strogo se naj tudi postopa pri izbiranju kandidatov za sv. red. Praktične važnosti je med drugim določba, da ne more nihče postati doktor bogoslovja ali cerkvenega prava, ako ni prej predelal modroslovnega kurza, in če se promovira brez tega, je promocija neveljavna. Kar je kongregacija škofov in redovnikov l. 1896 določila za italijansko duhovščino glede pohajanja vseučilišč, velja odslej za vse narode. Kleriki in duhovniki, ki pohajajo vseučilišča, ne smejo na svetnih univerzah slušati onih predmetov, ki se predavajo na katoliških vseučiliščih.

¹ Nagovor v konzist. 7. marca 1880.

III. Škofom se strogo nalaga, da pazijo na modernistične spise, bodisi knjige ali časnike, naj jih prepovejo ali zabranijo, da ne izidejo. Gledajo naj tudi na to, da knjigotržci, ki se imenujejo katoliške, ne bodo iz dobičkarije prodajali slabih knjig, če pa ne slušajo, naj se jim odvzame naslov katoliških knjigotržcev.

IV. Škofje naj se tudi natančno poslužujejo svoje pravice glede izdavanja knjig, zato se naj v vsaki škofiji osnuje poseben odbor, ki bo škofom pomagal pri ocenjevanju knjig. Censor mora svojo sodbo podati pismeno; ako je ugodna, škof da »imprimatur« s predstoječo formulo »Nihil obstat« in s podpisom censorjevim; le iz tehtnih razlogov se tu in tam censorjevo ime lahko opusti. Ako pa je sodba bila neugodna, se »imprimatur« odreče, pisatelj pa ne sme zvedeti za censorjevo ime. Censorjeva oblast pa nikdar ne more služiti za to, da bi morda hotel s tem spraviti do veljave kakšno svoje privatno mnenje. Redovni pisatelji si morajo izprositi odobrenje svojega predstojnika in škofa.

Prav posebno še okrožnica zabičuje čl. XLII. konstitucije »Officiorum ac munerum« glede izdavanja časnikov. Duhovnik mora za to dobiti dovoljenje od škofa. Škofje morajo tudi gledati, da duhovniki ne bodo sodelovali pri listih modernistične struje. Katoliški listi in revije morajo tudi imeti svoje censure, ki zasledujejo posamezne številke ter zaukažejo popravek, ako bi se našlo kaj pogubnega.

V. Dalje okrožnica duhovnikom jako omejuje shodno pravico: »Sacerdotum conventus Episcopi in posterum haberi ne siverint, nisi rarissime.« In če se shod dovoli, se ne sme tam o ničemur razpravljati, kar zasega v škofovo oblast ali v oblast apostolske stolice. Ravno tako ne sme pasti beseda o modernizmu, o prezbiterijanizmu in laicizmu.

VI. V vsaki škofiji se naj po vzgledu umbrijskih škofov l. 1849 osnuje poseben odbor, ki bo nosil ime »A vigilantia«, ki bo vsaki drugi mesec imel pod predsedstvom škofovim seje; sklepi, ki se tukaj store, ostanejo tajni.

Ta odbor bo zasledoval znamenja in sledove modernizma v knjigah in v pouku; naj ne prezre tudi knjig in listov, v katerih se obdelujejo razne nabožne krajevne tradicije in sv. ostanki, ki se naj ne zasmehujejo in ne zaničujejo. Če škofje spoznajo, da je kaka relikvija podvržena, naj jo umaknejo javnemu češčanju. Le če je češčenje ostankov kje jako staro, velja odlok kongregacije odpustkov in sv. ostankov, da starinske relikvije naj ostanejo v oni časti, v kateri so bile doslej, razven če se v posameznem slučaju dokaže, da so krive in podvržene. Odbor »a vigilantia« nadzoruje tudi socialne naprave in spise.

VII. Da se vse to ne pozabi, se nalaga škofom, da leto dni po tej okrožnici, pozneje pa vsako tretje leto natančno poročajo v Rim o vsem tem, kar okrožnica zaukazuje in kaki nauki so razširjeni med duhovščino in po semeniščih ter drugih zavodih, tudi onih, ki niso podložni škofovi oblasti.

Koncem okrožnica že naprej opozarja, da bodo nasprotniki zopet klevetali cerkev, češ, da je sovražna napredku; v prosepah znanosti se v kratkem osnuje mednarodno društvo katoliških učenjakov. *F. K.*

Starozakonske krvave daritve.

V prejšnjih člankih smo razpravljali o daritvah le splošno, sedaj pa še hočemo govoriti o posameznih daritvah in o njihovem pomenu.

Krvave daritve delimo v štiri vrste in sicer 1. v žgalne daritve; 2. v spravne daritve, ki so bile dvojne *a)* daritve za greh in *b)* daritve za krivdo; 3. v mirovne daritve in 4. v posebne daritve, t. j. v daritve, ki so bile namenjene za posebne prilike.

A. Žgalne daritve¹. (III. Moz. 1, 3—17).

V žgalnih daritvah so se darovale postavno dovoljene živali in sicer le moškega spola. Pridjala se jim je tudi jedilna daritev iz moke ali kruha, vina in olja, seveda po kolikosti v pravem razmerju z darovano živaljo (IV. Moz. 15). Duhovnik je kri daritvene živali razlil »okoli altarja, ki je pred šotorovimi vrati« (III. Moz. 1, 5). Darovavec je zaklano žival dal iz kože in jo raztelesil, kožo pa je dobil duhovnik. Glavo in mast je položil duhovnik na pripravljena drva na altarju, drob in noge pa je darovavec opral v vodi in potem je duhovnik vse kose na altarju sežgal v »prijetni duh Gospodu« (III. Moz. 1, 9). Če pa se je golob daroval v žgalno daritev, se moški spol ni v poštev jemal. Duhovnik mu je preščeplnil goltanec, kri izlil ob rob altarja, brahor na goltancu z želodcem in črevesi je vrgel na pepelišče, ki je bilo na jutrovi strani altarja, potem začesnil med perutnicami in ga sežgal (III. Moz. 1, 15—17).

Posebnosti te daritve so bile sledeče: 1. daritvena žival je morala biti moškega spola. Žgalna daritev je bila imenitnejša od drugih,

¹ חֲזֵק, quod altari imponitur, in altari offertur.

zato tudi daritvena žival odličnejšega spola. 2. Kri se je izlila okoli altarja ali kakor ustno izročilo¹ pravi, duhovnik je stopil na severno-vzhodno stran altarja in pokropil vogel, tako da je jutro in polnočno stran pomočil in potem je ponavljal isto na južni strani altarja, da je poldnevno in večerno stran pomočil in nato ostanek na južni strani altarja razlil. Daritvena žival se je cela sežgala razen kože, odtod ime žgalna daritev². 4. Ta daritva je bila samostalna, to je, spremljala jo je samo jedilna daritev (III. Moz. 2, 13; IV. Moz. 15, 4—10), (medtem, ko so vse druge daritve spremljale še posebe žgalne daritve). Žgalne daritve so smeli v templju darovati tudi pagani, le nekrvave daritve niso smeli pridjati.

5. Opravljala se je vsako jutro in vsak večer (II. Moz. 29, 38—42; IV. Moz. 28, 3—8) in sicer tako, da je celo noč na altarju gorela. Zjutraj je duhovnik, oblečen v duhovniška oblačila, pepel odstranil in djal poleg altarja, potem podžgal nova drva za jutranjo daritev, ki je gorela do večera. Nato je oblekel druga oblačila in nesel pepel iz tabora in ga vsipal na snažen kraj. Ogenj je moral na altarju vedno goreti, zato se imenuje »večni ogenj« (III. Moz. 6, 8—13), daritev pa, ki je imela vedno goreti »večna žgalna daritev³.«

Po postavi je moral vsak odrastel Izraelec žgalno daritev darovati ob treh velikih praznikih: o velikonočnem, binškoštnem in šotorskem. Veliki duhovnik jo je daroval na dan sprave. Ob sobotah so pridjali navadni žgalni daritvi še dve enoletni jagneti (IV. Moz. 28, 9, 10); ob mlaju dve teleti, ovna, sedem letnih jagnet (v. 11), ravno isto skozi 7 dni velikonočnih praznikov (v. 19, 24) in na dan prvin (v. 27). Na dan pozaun, t. j. o mlaju sedmega meseca, še so pridjali eno tele, enega ovna in sedem letnih jagnet, ravno tako na dan sprave. Ob sedmerih dnevih šotorskega praznika so darovali razen vsakdanjih daritev še vsak dan dva ovna in štirnajst enoletnih jagnet in zraven tega prvi dan trinajst telet in potem vsak dan eno manj, sedmi dan sedem telet in osmi dan eno tele, enega ovna in sedem jagnet. Razen tega je bila ta daritev zapovedana za mater pri očiščevanju (III. Moz. 12, 6), za nazirejca, če je postal nečist (IV. Moz. 6, 14) in za gobavca (III. Moz. 14, 19), kadar je ozdravel in slednjič za semenotočne (III. Moz. 14, 19).

¹ Philipps. o. cit. 544.

² ὁλοκαύτωμα ὁλοκαύτωσις, ὁλοκαρπωμα (Sept.); holocaustum (Vulg).

לְחִיבֵהוּ sacrificium, quod totum concremabatur (celotna daritev). Holocaustum est, quod totum offertur Deo et sacro igne consumitur. Hier. In Ezech. 45, 15. Herd. Kirch. Lex. 9, 894.

³ עֹלֶת תָּמִיד = holocaustum sempiternum, (IV. Moz. 28, 3). עֹלֶת תָּמִיד (II. Moz. 29, 42; IV. Moz. 28, 6). עֹלֶת תָּמִיד (IV. Moz. 28, 10, 15, 23, 24, 31).

V žgalni daritvi, v kateri se je sežgala cela žival, se je izraževal najjasnejše značaj in pomen daritve, da je namreč Bog gospodar čez življenje in smrt, da je človek od njega odvisen in mu udan. Druge daritve so imele poseben smoter, ozirale so se na posebne potrebe ljudstva in Izraelcev, žgalna daritev pa je imela splošni pomen pripoznanja Boga, kateremu gre vsa čast in slava. Žgalne daritve so bile simbol vere, t. j. zedinjenja človeka z Bogom¹. Zato je imela ta daritev noč in dan goreti, ker vez Izraelcev z Bogom ni smela jenjati; iz istega razloga ni smela manjkati nobeni drugi daritvi, ker je morala vsaka, razen posebnega smotra, še imeti splošni namen, Boga poveljčevati.

Žgalna daritev se ni sicer opravljala za storjene grehe, vendar pa ji tudi namen sprave ni manjkal, saj je po izvirnem grehu omadeževani človek Bogu dal češčenje, kakor to označuje polaganje rok (III. Moz. 1, 4), zaradi tega se je izlila kri okoli altarja, ker je v njej pravna moč (III. Moz. 17, 11). O praznikih se je imel Bog izredno poveljčevati, zato so se vršile takrat mnogoštevilne žgalne daritve. Prelepo izraža sv. Tomaž Akvinčan pomen žgalnih daritev, rekoč: »Žgalna daritev se je darovala Bogu posebno v poveličanje njegovega veličanstva in iz ljubezni do njegove dobrotljivosti... Cela žival se je sežgala, da bi bilo tudi označeno, da se mora, kakor se je cela žival, razkrojena v dim, povzdigovala kvišku, človek in kar je njegovega božjemu gospodarstvu podvreči in se mu darovati.«

B. Mirovne daritve².

(III. Moz. 3, (1—17); 7, 11—21); (28—36).

Mirovne daritve imajo svoje ime od dušnega stanja darovavčevega. Darovavec je imel mir in prijateljstvo z Bogom in je to daritev opravljal, da je izraževal in utrjeval prijateljsko razmerje do Boga. Ako si je torej bil darovavec svest kakšne pregrehe ali krivde, moral je pred vsem opraviti pravno daritev. Mirovna daritev se je darovala v troj-

¹ Od tod stalni priimek: לְרַצְוֹ לִפְנֵי יְהוָה ad voluntatem suam ad facies Domini (III. Moz. I. 3).

² Holocaustum offerebatur Deo specialiter ad reverentiam maiestatis ipsius et amorem bonitatis eius... et totum comburebatur, ut sicut totum animal resolutum in vaporem sursum ascendebat, ita etiam significaretur, totum hominem et omnia, quae ipsius sunt, Dei dominio esse subiecta et ei esse offerenda. Tom. Akv. I. 2. 9. 102. a. 3. ad 8.

³ זָבַח = sacrificia ex parte tantum concremanda denotet, qualia erant sacrificia expiatoria, eucharistica etc. (Lev. 17, 2).

זָבַחִים sacrificium Deo laudando et gratiis agendis oblatum (Lev. 7, 14); זָבַחִים Amos 5, 22. σωτήριον, τὸ σωτήριον, εἰρηνική (ἡσυχία) (Sept). Hostia pacificorum, victima pacifica. (Vulg).

nem namenu in sicer kot 1. zahvalna¹ (hvalna) daritev, 2. kot zaobljubna daritev², 3. kot prostovoljna daritev³.

Za mirovne daritve so se smele darovati daritvene živali moškega in ženskega spola, pri prostovoljnih daritvah celo živali, ki niso bile pravilno zrastle, ki so imele kakšen ud predolg⁴ ali prekratek = skrčen⁵. S to daritvijo obenem se je daroval tudi jedilni dar, le da so pri zahvalnih daritvah bili darovani z nekvašenimi močniki in mlinci še tudi kvašeni kruhi, katere so pozneje pri obedu z mesom zauživali (III. Moz. 12, 13).

Daritvena žival se je na isti način pripravila za daritev, kakor pri žgalni daritvi. Ustno izročilo še dostavi, da je darovavec roke sicer položil živali na glavo, pa ni izpovedal grehov, da se je smela žival na katerikoli strani altarja zaklati, ne le na severni, in da koža ni postala lastnina duhovnikov⁶. Pri tej daritvi se ni sežgala cela žival, ampak le nekateri deli. Obredi darovanja samega pa so bili sledeči:

1. Odločili so kose, ki so se imeli sežgati in sicer a) vso mastnino, ki se je držala želodca in pokrivala črevesa; b) tolščo, ki je bila prirastla črevesom; c) obisti s tolščo; d) jetra⁷; in e) tolsti rep sirskih ovac.

Sirska ovca, (*ovis laticaudata*) je posebne vrste ovca, kateri se na spodnji strani repa nabira maščoba, ki je deloma tolšča, deloma mozek in naraste do precejšne teže, tako, da se mora tupatam deskica ali vozec na dva potača podložiti⁸.

Ta rep se je odločil od hrbitišča.

2. Prsa in desno pleče je sprejel duhovnik kot »prsa majanja« (gibanja⁹) in »pleče dviganja« (povzdigovanja¹⁰) (II. Moz. 29, 27; III. Moz. 7, 30, 32, 34), t. j. ki so se zmajanjem in dviganjem darovala Bogu. Po judovskem ustnem izročilu je duhovnik položil prsa in pleče v roke

¹ תודת שלמים ali צבה תודה sacrificium eucharisticum, θυσία εὐχαριστίας (Lev. 7, 15; 22, 29).

² נדר (צבה) = sacrificium ex voto, ἐσχηγή (Lev. 7, 16).

³ נדבה (צבה) sacrificium spontaneum, ἐκούσιον, κατὰ ἄρεσιν. (Lev. 7, 16).

⁴ שרוע redundans membro uno extenso et longiori (Lev. 22, 23).

⁵ קלוט contractum membro breviori. (Lev. 22, 23).

⁶ Philipps. op. c. 550.

⁷ הַיֹּתֶרֶת־עַל־הַכֶּבֶד = pars hepatis redundans, reticulum iecoris (Lev. 3, 4). (Vulg.); λογβός τοῦ ἥπατος (Sept. Vulgatam secuti nonnulli recentiorum (sub verbo) »reticulum iecoris« intelliunt omentum minus hepatico gastricum, sed huius, quippe adipe carentis, in sacrificiis vix locus fuerit. Cath. Lexicon. Drach. 250. Tudi poznejši judovski eksegeti trdè, posebno Bochart Jeruzalemski, da so tukaj razumeti jetra, ne mrenica; τράπεζα Nicander. — ⁸ Philipps. op. c. 550.

⁹ הַתְּנִיפָה = pectus agitationis (תניף agitare).

¹⁰ הַתְּרוֹמָה שׁוֹק = armus elevationis. (תרום tollere).

darovavčeve in potem njegovim rokam podložil svoje ter zibal naprej in nazaj, na kviško in navzdol. Po dokončanem dviganju so postali ti kosi lastnina tistega duhovnika, ki je mastnino sežgal in krv razlil. On je smel to meso s svojo obitelji zaužiti, vendar le na svetem kraju (III. Moz. 10, 13, 14).

3. Ostalo meso se je zaužilo pri slovesnem obedu, katerega je darovavec napravil svoji obitelji, služabnikom in levitom. Vsi udeleženci so morali biti levitsko čisti. Obed se je vršil na dan daritve in isti dan se je moralo meso zaužiti. Le pri zaobljubnih in prostovoljnih daritvah so se smeli ostanki še drugi dan zauživati, kar pa je ta dan ostalo, se je moralo sežgati tretji dan. Seveda je bila z mirovno daritvijo zvezana tudi primerna jedilna daritev.

Mirovna daritev pomeni na sebi pravzaprav povernitev¹. V tej daritvi je dal človek Bogu, kar mu je bil dolžen, poravnal je to, kar je v njegovem razmerju do Boga bilo pomanjkljivega, in iz tega je sledilo prijateljstvo božje in mir srca. Ako ima srečo in blagoslov, dolguje Bogu zahvalo in čast in to mu daje v daritvi. Kdor se je zavezal z obljubo, naprimer, da se zdrži opojnih pijač, daroval je ob koncu zaobljubljenega časa daritev, da se zahvali za pomoč, da je mogel obljubo izpolniti in za milosti, katere je po obljubi sprejel. Prostovoljna daritev se je opravljala vsled pobožnosti, ki človeka priganja, Boga vsak čas častiti in to češčenje mu je dajal v daritvi². »Daruj radovoljni dar svoje roke potem, kakor te je blagoslovil Gospod, tvoj Bog« (V. Moz. 16, 10).

Ker je v mirovni daritvi dal človek Bogu, kar je božjega, mu je tudi Bog pri tej daritvi izkazal posebno prijateljstvo in dobrotljivost, da je odstopil del krvave daritve z jedilno daritvijo, da se je mogel darovavec se svojimi sinovi, hčermi, hlapci, deklami in leviti veseliti pred Gospodom, svojim Bogom pri daritvenem obedu, kjer je bil božji gost (V. Moz. 12, 12, 18).

Pri mirovnih daritvah se je razlila kri daritvene živali, da bi darovavec posvečen in očiščen mogel stopiti v občestvo božje ter Bogu dati dolžno hvalo in zahvalo.

Mastnino so Bogu sežgali, ker je veljala za najboljše, prsi in pleča so dobili duhovniki, kot namestniki božji, ker so se za mastnino smatrali ti kosi za najimenitnejše.

Tudi gibanje in dviganje prs in plečeta ima svoj pomen, ki se da nekako izvajati iz drugih daritev, kjer se je nahajal isti obred. To gibanje in dviganje je bilo zapovedano tudi pri daritvah prvin: pri

¹ שְׁלֵמָה retributio. — ² Bähr. Simb. II. 369. Dursch. I. op. c. 97.

prvih snopih o veliki noči (III. Moz. 23, 10) in pri prvih kruhkih o bin-koštih. S prvimi se je žetev otvorila, z drugimi se je zaključila in Bogu izrekla zahvala za obilno žetev. Tudi prvine so pripadale duhovnikom. Bog je torej darovane prvine odstopil duhovnikom in ravno tako prsi in pleče njemu posvečene živali; oboje pa je moral duhovnik zibati in dvigati, preden je postalo njegova last. Iz tega se dá sklepati, da pomeni »gibanje naprej in nazaj« Boga, Stvarnika in gospoda zemlje, »da vedó vsi, ki so od vzhoda solnca in od zahoda, da razen mene ni Boga; jaz sem Gospod in nihče drugi« (Iz. 45, 6). »Dviganje navzgor in navzdol« pa pomeni Boga, vir blagoslova, ki prihaja iz neba in iz zemlje, kakor stari Jakob na smrtni postelji to prelepo izražuje blagoslavljač Jožefa: »Bog tvojega očeta bo tvoj pomočnik in Vse-mogočni te bo blagoslovil z blagoslovi neba od zgoraj, z blagoslovi brezna od spodaj« (I. Moz. 49, 25).

Torej izražuje navedeni obred odkritosrčno in hvaležno pripoznavanje Boga kot milostljivega delivca dobrot. Sprejeli pa so duhovniki majane in dvigane dari kot namestniki božji. »S tem se je označevalo, da je bila duhovniku potrebna modrost srca za poučevanje ljudstva, ki je bilo zaznamenjano po prsih, ki pokrivajo srce, in srčnost za prenašanje pomanjkljivosti, ki je bila zaznamenjvana po desnem plečetu¹.«

Mirovna daritev je bila predpoda mirovne daritve v novi zavezi: presvetega Rešnjega Telesa, kjer daje Kristus svoje telo in kri duhovnikom in vernim v hrano ter se z njimi združuje in kjer daje On največjo in najprijetnejšo hvalo in zahvalo nebeškemu Očetu, za to ime: Euharistia.

C. Spravna daritev.

Spravna daritev je obsegala daritev za greh in daritev za krivdo. Opravljala se je za prestopke, ki so se zgodili zoper božjo postavo brez hudobne volje in namere² samo po pomoti³, kadar so jih spoznali, da bi ljudstvo uvidelo, da je Bog svet in da mora tudi samo biti sveto. Za grehe, ki so se zgodili »s povzdignjeno roko«, t. j. vedoma in prostovoljno iz nepokorščine do Boga, n. pr. malikovanje, preklinjevanje božjega imena, oskrunjevanje sobote itd. ni bilo spravne daritve, ampak samo smrtna kazen (IV. Moz. 15, 30, 31). Takšnemu hudodelcu

¹ Per hoc significabatur, quod sacerdoti erat necessaria sapientia cordis ad instruendum populum, quod significabatur per pectus, quod est tegumentum cordis, ed etiam fortitudo ad sustentandum defectus, quae significatur per armum dextrum. Thom. 1. 2. q. 102. a. 3 ad 8.

² לֹא בְיָד רָמָה (Num. 15, 30).

³ בְּשִׁגְגָה per ignorantiam (Lev. 4, 2, 13, 22, 27). (Num. 15, 22—28).

je bila njegova lastna smrt v spravo za njegove grehe, ako jo je pretrpel s kesanim srcem in s trdnim zaupanjem v prihodnega Odrešenika¹.

Spravna daritev se je razločevala od žgalnih in mirovnih daritev v tem, da z njo ni bila zvezana jedilna in pitna daritev. Ubogi pa so smeli darovati moko v spravno daritev, vendar brez olja in kadila, da se je razločevala od jedilne daritve (III. Moz. 5, 11).

Daritev za greh².

(III. Moz. 4.; 6, 24—30).

Daritve za greh so se opravljale za pregreške, katere je storil človek iz lastne slabosti, ne da bi bila prilika prišla od drugod, bil je torej bolj sam kriv nego kdo drugi³. Pri daritvah za greh so se polagale roke na daritveno žival in se je tista zaklala na severni strani altarja, kakor je bilo to zapovedano pri žgalnih daritvah in sežgala se je mastnina kakor pri mirovnih daritvah. Daritve za grehe so bile očitne in zasebne.

Pri očitnih daritvah, ki so se opravljale za ljudstvo ob praznikih in posebnih slovesnostih: o mlaju (IV. Moz. 28, 15), o veliki noči (IV. Moz. 28, 22), o binkošti (IV. Moz. 18, 30), ob novem letu (IV. Moz. 29, 5) in na dan sprave (III. Moz. 16, 5; IV. Moz. 29, 11), bila je daritvena žival »kodrasti«⁴ kozel⁴, katerega še so pridjali tudi drugim za tisti praznik zapovedanim daritvam (IV. Moz. 29, 11).

Za spravne daritve je bil odločen kodrasti kozel; iz njegove dlake so pripravljali oblačila⁵ za žalujoče in za preroke kot oznanovavce pokore. Oblačilo žalovanja je bilo črne barve (Izaj 50, 3; Skriv. raz. 6, 12), ostro in trdo, ter je po zunanosti že kazalo resne čase⁶; imenovalo se je »žakelj«⁶ (saccus). Preroki so nosili takšno oblačilo, ker so oznanjali pokoro, in so tudi že po zunanosti kazali to, kar so z besedo oznanjevali (sermo propheticus realis). Tako je tudi kodrasti kozel kot daritvena žival za grehe predočevala po svoji zunanosti greh in kes nad grehom. Zato je tudi edino ta vrsta kozlov bila zapovedana za spravne daritve⁷.

Zasebne daritve so se opravljale a) za hibe, ki izvirajo iz človeške slabosti vsled izvirnega greha, imenovala so se naravnost »greh«, ker so bile nasledek greha. Zasebne daritve so bile naslednje: za očiščenje po porodu (III. Moz. 12, 6, 8) dva goloba ali dve grlici; za gobavce (III. Moz. 14, 19) jagnje; za semenotočne (III. Moz. 15, 15) dve grlici ali dva goloba; za krvotočne (III. Moz. 15, 29) dve grlici ali dva goloba; ob koncu spolnjene obljube (IV. Moz. 6, 14)

¹ Allioi (Lev. 4, 2) opaz. 3. Scholz, *Altertümer II*, 154.

² קָטָרַת sacrificium pro peccato (Lev. 6, 18, 23 hebr. t.); (Vulg. 6, 25, 30).

³ Allioi (Lev. 5,) opaz. 1.

⁴ שִׁירָה = hircus (pilosus) hirsutus (Lev. 4, 24; 16, 9).

⁵ Cilicium, κίλικιον, oblačilo iz kozlove dlake. (Gen. 37, 34).

⁶ Knabenbauer, *Isaias*, I, 398. — ⁷ Bähr, *Simb. II*, 398. Dursch, op. c. 105.

enoletno jagnje; za nazirejca, ki se je omadeževal (IV. Moz. 6, 10), dve grlici ali dva mlada goloba.

Vse te daritve naj bi spominjale človeka na izvirni greh in njega nasledke in vzbujale v njem upanje na prihodnjega Odrešenika.

b) Zasebne daritve za grehe, ki so se storili neprosto-voljno, so se ravnale z ozirom na osebo, za katero so se opravljale.

1. Za velikega duhovnika¹ (III. Moz. 4, 3—12) je bila daritvena žival tele, katero je sam s sledečim obredom daroval: Položil je roke na glavo daritvene živali in potem jo zaklal. S krvjo je šel v »sveto«, poškopil s prstom sedemkrat kri proti zastoru med »svetim« in »najsvetejšim«. Nato je pomočil prst v kri in mazilil ž njo štiri roge kadilnega altarja (po ustnem izročilu predvsem severno-vzhodnega, potem severozahodnega, nato jugozahodnega in jugovzhodnega), ostalo kri pa je razlil ob vznožju žgalnega altarja in sicer na večerni strani (ustno izročilo). Mastnina se je sežgala na altarju, ostala žival s kožo in blatom vred se je sežgala zunaj tabora (mesta), na kraju, kamor so vsipavali pepel (III. Moz. 6, 30, hebr. 23), da bi meso ne segnilo, ker je bilo »presveto« (v. 29). Obenem pa je bilo s tem zaznamovano, da je greh odvzet in da bo v prihodnosti daleč od Izraela, da ga noče več storiti.

Ker je bilo prepovedano spravljenju jesti od pravne daritve, je to veljalo tudi za duhovnike.

2. Ako se je cela občina (III. Moz. 4, 13—21) pregrešila zoper Gospoda, darovala je tudi tele v pravno daritev. Roke so polagali na daritveno žival starašini ljudstva. Druge obrede je izvrševal veliki duhovnik na isti način, kakor v prejšnjem slučaju. Tudi pri tej daritvi se nič darovanega ni zaužilo, ker so se tudi duhovniki šteli k občini, ki se očiščuje². Prepoved daritvenega obeda je veljala tukaj za pokoro, katero je Bog naložil darovavcem v popolno zadoščenje.

3. Za rodnega kneza (III. Moz. 4, 22—26) je bil v daritev za greh določen kozel brez telesne hibe. Knez je položil roko živali na glavo in jo zaklal, duhovnik pa je s krvjo pomočil štiri roge žgalnega altarja (ustno izročilo³: namočil je pri vsakem rogu prst desne roke v kri in vso krv, ki se ga je držala, pomazal na rog, predvsem na južnovzhodni rog, potem na severnovzhodnega, nato na

¹ קֹהֵן הַגָּדוֹל sacerdos unctus = summus sacerdos (Lev. 4, 3); ἀρχιερέως (Sept.).

² Non enim debebant in usum sacerdotum venire ea, quae pro peccato eorum offerebantur, ut nihil peccati in eis remaneret; et quia hoc non esset satisfactio pro peccato. Si enim cederet in usum eorum, pro quorum peccatis offerebatur, idem esse videretur, ac si non offeretur. Thom. 1. 2. qu. 102. a. 3. ad 8.

³ Philipps. op. cit. I. 553.

severnozahodnega in južnozahodnega), ostalo kri pa je razlil ob znožju altarja (po ustn. izr. na južni strani). Mastnina se je sežgala na altarju, vse drugo meso je pripadlo duhovnikom kot namestnikom božjim, ki so ga, pa samo moški, na dvoru svetišča zaužili, v znamenje, da očiščujejo ljudstvo hudodelstva in ga spravljajo z Bogom (III. Moz. 10, 17). Prstena posoda, v kateri so meso kuhali, se je morala razbiti, bronasta pa dobro postrgati in izplakniti (III. Moz. 6, 25, 28, 29), da bi tudi duha daritvenega mesa ne ohranila.

4. Ako pa je imel mož iz ljudstva (III. Moz. 4, 27, 35) opravi daritev za greh, je bila odločena kot daritvena žival za njega koza ali jagnje ženskega spola brez telesne hibe. Mož je položil roke na daritveno žival in jo zaklal. Drugi obredi so se strinjali z obredi prejšnje daritve. Za ubožce sta zadostovala v daritev za greh dve grlici ali dva mlada goloba (III. Moz. 5, 7-10). Pri pravih daritvah se darujeta dve ptici, ena za greh, druga pa v žgalno daritev, ker ni dovolj, da je človek očiščen greha, ampak se mora sam popolnoma darovati Bogu¹.

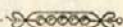
Ako pa je bil kdo tako ubog, da ni premogel golobov, je zadostovala tudi nekrvava daritev, in sicer deseti del efe, t. j. en gomor pšenične moke brez olja in kadila (III. Moz. 5, 11-13). Olje ni smelo biti zraven, ker je znamenje veselja, zavoljo greha pa je bilo treba žalovati; biti je morala brez kadila, ker greh ne razširja lepega duha, ampak smrad². Z ozirom na daritve za greh je veljala postava, da so si morali oblačila, ki so se pri daritvi oškropila s krvjo, na svetem mestu oprati in očistiti (III. Moz. 6, 27 hebr. 20).

V teh obredih se nahaja nekako stopnjevanje: pri daritvah za kneze in posameznike se s krvjo pomočijo rogi žgalnega altarja, pri daritvah za duhovnike in ljudstvo se poškopri proti zastoru, za katerim je spravišče in se mazilijo rogi kadilnega altarja, na dan sprave pa se pokropi s telečjo in kozlovo krvjo spravišče v »najsvetejšem« (III. Moz. 16, 14, 15). Če je namreč iz pomote duhovnik grešil, se je seveda hujše pregrešil kakor navadni človek, ker je moral postavo bolje poznati, kakor ta in je dal s svojim dejanjem pohujšanje. Isto je veljalo o celi občini. Tudi knez, čeravno le ena oseba, je bil zaradi dostojanstva upljiven, zato po svojih pogreških v zapeljivost priprostemu ljudstvu.

J. Kavčič.

¹ Allioli (III. Moz. 5, 10) opaz. 10.

² Allioli (III. Moz. 5, 11) op. 13 in 14.

O češčenu sv. Brikcija, škofa.

Sv. Brikcij¹ je marsikomu komaj po imenu znan. Ni čuda, saj ima v vseh škofijah, v katerih Slovenci prebivajo, le osem cerkva in še te so, razen ene, same podružnice, oziroma kapele. V misalu in breviarju ga ni in tudi v proprij ni nikjer sprejet. Njegov god se obhaja 13. novembra².

Cerkve sv. Brikcija so pri nas, kakor rečeno, redke. Največ jih ima ljubljanska škofija, namreč pet. Te so: 1. Podlipo nad Vrhniko, župna cerkev. 2. V Lazih, župnija Stari trg pri Ložu, podružnica. 3. V Četeni Ravni, župnija Javorje nad Škofjo loko, podružnica. 4. V Rtičah, župnija Št. Jurij pod Kumom pri Zidanem mostu, kapela. 5. Na Nanosu (in monte Nanos), župnija Hrenovice, kapela.

V tržaško-koperski, poreški in razsežni videmski škofiji je ta svetnik neznan. Po eno cerkev ima pa v goriški, lavantinski in zagrebški (župna) škofiji. Najstarejša cerkev sv. Brikcija na Slovenskem utegne biti na Vólarjih, v tominski župniji na Goriškem. Dozidana je bila l. 1475 in je ohranila v prezbiteriju, izvzemši okna, svojo prvotno obliko iz 15. stoletja. Še celó stenska dolbina, v katero se postavljajo steklenice za mašno vino, ni izgubila svojega nad štiristo let starega gotskega okrasja.

V lavantinski škofiji stoji podružna cerkev sv. Brikcija na obronku hriba po imenu Vodemlja, v župniji Škale v Šaleški dolini. S tem smo našli vse Brikcijeve cerkve v Slovencih.

Kar vemo o tem svetniku, imamo malo da ne vse od Sulpicija Severa, ki je opisal življenje sv. Martina in hkrati učenca njegovega sv. Brikcija. Sv. Brikcij je bil sv. Martina, turonskega škofa, učenec in njegov naslednik v škofijstvu. Prišel je pa po čudežni poti do tega dostojanstva. Še kot duhovnika ga je moral sv. Martin zavoljo nekaterih nedostatkov grajati. Brikcij, ki je bil hude jeze, tega ni trpel. Zadrhl se je nad njim in malo da ga ni stepel. Ko se mu je jeza ulegla, se je pa skesal in na kolenih prosil odpuščanja. Tožili so ga tudi pozneje še mnogih in velikih pregreškov. Sv. Martin se pa ni dal pregovoriti, da bi ga bil zavoljo tega odstavil od mašništva. Le pripomnil je: »Če je Kristus trpel Judeža, zakaj ne bi jaz trpel Brikcija«. Škofoval je po Martinovi blaženi smrti († okoli l. 397) 47 let (397—444). Bil je svoji čredi zvest pastir, vreden naslednik svojega prednika in dika turonske cerkve. Toliko o sv. Brikciju, škofu.

Legenda govori pa še o drugem Brikciju, ki je bil Danec visokega rodu. Že kot otrok je prišel v Carigrad, kjer je stopil njegov

¹ Bollandisti ga imenujejo S. Britius. Slovenci mu pravimo sv. Bric.

² Martyrolog. Rom. 13. Novemb.: Turonis sancti Britii eppi, discipuli beati Martini Turonensis.

oče v grško vojsko, da bi se vojeval s Saraceni. Umril je pa kmalu potem, ko je vstopil v vojsko. Njegovega osirotelega sina je sprejel cesarski vojni poveljnik Andronik Dukas za svojega. Mladenič se je lepo razvijal. Bil je lepe postave, bistrega uma in čednega vedenja. S tem se je prikupil bistrournemu cesarju Baziliju in njegovemu sinu in nasledniku Leonu. Živel je vselej in povsod vzgledno po naukih, ki mu jih je bil oče kot otroku vcepil. Gnjusilo se mu je pa malopridno življenje na cesarskem dvoru. In ko je izprevidel, da se vera in čednost celó v cesarjevi bližini ne spoštuje, je sklenil odreči se svoje častne službe in prositi odpusta. S tem je pa cesarja Leona iznenadil. Imenoval je Brikcija nehvaležneža. »Preostro me sodite, milostljivi gospod«, odgovoril je Brikcij spoštljivo. »Knezu, ki mi je dal drugo domovino, sem bil in bom vedno hvaležen. Toda dolžnosti me kličejo domov. Na Danskem gre že več let ob vero in ravno zdaj se napravlja pobožni nemški cesar Oton na boj zoper kralja Gorma, da se sramotno malikovanje zatré in križ Zveličarjev zasadi na obalih Severnega morja. Verne Dance vabi pod svojo zastavo, in cesarjevemu klicu se moram kot Danec tudi jaz pokoriti.«

»Blag je tvoj namen«, reče cesar. »Pojdi v božjem imenu, prej pa zahtevaj od mene še kak dar. Dam ti, kar je v moji moči.« »Dobro!« dé Brikcij spoštljivo. »Zahteval bom velik dar, prosim pa, naj se cesar za to ne huduje nad menoj. V velikem oltarju v cerkvi sv. Sofije je shranjena stekleničica z nekaj kapljicami presv. krvi, ki je tekla iz Kristusove podobe, katero je roka predrznega Juda prebodla. To stekleničico, prosim, mi dajte Cesarost!« »Naj bo!« odgovori cesar. »Patriarhu porečem, naj ti jo dá.« Patriarh se je izprva branil. Ko je pa videl, da je to cesarjeva izrecna volja, dal je stekleničico, čeravno nerad. Na to se je Brikcij odpravil. Ubral je po romarsko preoblečen stranske poti, da ga niso mogli razžaljeni Grki zasledovati. Čez planine je šel proti Solnogradu, prišel pa ni tje. Uro hoda nad sedanjo župnijsko vasjo Sveta kri (Heiligenblut) je opešal in v burni noči ga je snežni plaz zasul. Na mestu, kjer je obležal, so vzrastli izpod snega trije pšenični klasi. Po opravkih mimogredoči ljudje so spravili mrtveca na voz, da bi ga prepeljali na pokopališče. Toda vprežena vola se nista zgenila z mesta. Na to so ga sneli in tam pogrebli. Malo po malo so zapazili, da mu ena noga iz groba gleda. Bila je obvezana. Pod obvezo je bila noga ranjena, v rani pa majčkena zelenikasta stekleničica z nekaj kapljicami temne tekočine. Po pismu, ki so ga pri njem našli, so izvedeli njegovo ime. Stekleničico so shranili, truplo pa zopet zagrebli in o najdbi obvestili solnograškega škofa. Škof je pisal patriarhu carigrajskemu in od njega izvedel, kaj je Brikcij na Koroško prinesel. To je bilo l. 914.

Na njegovem grobu so sezidali kapelo, na mestu, kjer ga je bil plaz zasul, so pa postavili znamenje. Leta 1483.¹ se je umaknila neznatna kapela prostorni in lepi gotski cerkvi, katere znotranjščina pred očuje v slikah življenje danskega Brikcija. Ob velikem oltarju na evangelijski strani je visoka, tabernaklju podobna stenska dolbina. V njej sta dve monstranci. V eni hranijo stekleničico s sveto krvjo, v drugi so pa trije pšenični klasi. Brikcijev grob ob vznožju Velikega Zvonarja je pobožnim romarjem s Koroškega, Solnograškega in Tirolskega že stoletja priljubljeno svetišče.

Češčenje sv. Brikcija, škofa, je z življenjem ravno opisanega Danca v ozki zvezi. Moč in pomoč danskega Brikcija pripisujejo škofu turonskemu. Naslednje razmišljanje nas v tem potrdi. — V velikem oltarju župne cerkve Podlipo imajo podobo sv. Brikcija v škofovski opravi, z mitro na glavi in s škofovsko palico v desni roki. V levici drži pa pšeničen klas². Na njegov god 13. novembra se zbira k sv. maši ob 9. uri vsa župnija kakor ob nedeljah. Pred cerkvenimi vrati pod zvonikom je nastavljen ta dan mernik, zraven njega leži pa prazna vreča. S seboj nosijo v rutah pšenico in jo sipljejo v mernik sv. Brikciju v dar. Velja jim namreč za žitnega patrona. Ta navada je v očividni zvezi s klasjem, ki je zrastle na mrlišču danskega Brikcija. Kako je pa prišel turonski škof Brikcij do tega znamenja, do pšeničnega klasa? Zgodovina nam to razjasni.

V 15. stoletju je moralo biti močno razširjeno češčenje presv. krvi in danskega Brikcija, ki je to svetinjo na Koroško prinesel. Drugače bi ne bili zidali njemu in presv. krvi na čast tako veličastne cerkve v majhni planinski vasi, ki ima še danes le nekaj nad 700 prebivalcev. Cerkev, v gotskem slogu zidana, se odlikuje s precejšnjo velikostjo in nenavadno umetniško lepoto. Dolga je 34 m., široka 14 m in ima sedem oltarjev. Posvetil jo je l. 1491 škof Konrad iz Belluna³.

Glas o češčenju teh svetih ostankov in o cerkvi, ki jih je hranila in jih še hrani, je šel čez meje koroške dežele in je segal brez dvoma tudi v naše kraje. In ta glas je izvabil marsikaterega naših od doma k Sv. Krvni na božjo pot. Slovenec je pač take pravi, da rad roma in živi, če je treba vso pot ob kruhu in vodi. Če so hodili naši predniki od 14. stoletja tje do jožefinske dobe na dolgo in težavno pot celó v Kelmorajn (Kolin) k sv. Trem kraljem, pa da ne-bi bili hodili na sosednje Koroško častit presv. krvi in Brikcija, ki je bil to svetinjo

¹ To svedoči na cerkvenem slavloluoku vsekani napis: »Hans Hueber, Werkmeister zu Sigmundskron 1483.

² Enako podobo imajo tudi v Četeni Ravni nad Škofjo Loko.

³ Šematizem krške škofije l. 1905 str. 148.

na čuda vreden način tje prinesel! Po tem takem smemo menda z neko gotovostjo trditi, da so češčenje sv. Brikcija v Slovencih romarji širili in udomačili. In širili so to češčenje s posebno vnemo, če pomislimo, da je na vsem Solnograškem, dasi je v bližini Svete Krvi, samo ena sv. Brikcijo posvečena cerkev, med tem ko jih ima naše oddaljeno Kranjsko pet. Na Koroškem častijo Brikcija kakor patrona zoper nesrečo po snežnih plazovih¹. Podoba pa je, da je sv. Brikcij nekdanj tudi v Slovencih za takega veljal². To kaže lega njemu posvečenih cerkev. Vse stojé ob vznožju ali obronku hriba, torej tam, kjer imajo snežni in drugi plazovi svojo razdejavno moč. Pa tudi bajke in narodne pripovedke v obližju Brikcijevih cerkvâ pričajo za to. V Hrenovicah pripovedujejo o kači, ki bojda vsako leto raz Nanos s tako močjo po polju drvi, da pušča široko drčo za seboj. Nad ondošnja cerkvico sv. Brikcija se je nedavno utrgala skala in bi jo bila brez dvoma razrušila, da ni po ovinkih pred cerkvena vrata priletela in tam obležala. V podružni cerkvi sv. Brikcija v Škalah imajo vsako leto osem sv. maš «zoper hudo uro». Ali ne spominja to neurja, kateremu je Brikcij na Koroškem podlegel in plaz, ki ga je zasul?

Kot posebnost zabeležimo, da je v bližini cerkvâ sv. Brikcija po navadi tudi kaka cerkev, kapela ali vsaj kip sv. Martina, škofa. Pri Sveti Krvi na Koroškem je bila sedanja podružnica sv. Martina na Kozjem Rogu (Pockhorn) župna cerkev, dokler niso sezidali l. 1483 sedanje. Na tominskem Gradu (Kozlov rob = Pockenstein 428 m) so častili v ondotni grajski kapeli sv. Martina, in nekaj kilometrov od ondod zunaj vasi, Volarje po imenu, ki je spadalo svoj čas pod grajsko sodnjo oblast, stoji na planem ob vznožju hriba cerkev sv. Brikcija že nad 400 let.

V župniji Zaplana, ki soseduje s Podlipo, časte v velikem oltarju poleg sv. Urha tudi sv. Martina (morebiti prvotnega patrona te cerkve) in obhajajo njegov god 11. novembra s shodom, katerega se sosebno pastirji mnogoštevilno udeležujejo. Starodavna župna cerkev v Hrenovicah je posvečena sv. Martinu, škofu, njej podrejena kapela pa sv. Brikciju. Cerkev sv. Brikcija v Četini Ravni je bila do l. 1788 podružnica župne cerkve sv. Martina v Poljanah. V občini Brje, v rihenberški župniji na Goriškem, imajo v oltarju podružne cerkve sv. Martina zraven cerkvenega patrona tudi soho sv. Brikcija. Navedli smo to v izpričbo, da so se prednamci pri izbiri patrocinijev odločevali za sorodne

¹ Korrespondenz-Blatt f. d. kath. Klerus in Oester. l. 1887 str. 290.

² »Laze ob Javorniku (1270 m.) štejejo v 8 hišah 40 prebivalcev. Cerkvica sv. Brikcija, patrona proti plazovom, stoji nekoliko iz vasi v gozdu.« Jož. Žirovnik-Cerkniško jezero str. 26.

svetnike. Kjer je bil »oče«, tam so radi videli tudi »sina«, ali pa narobe. Posvetili so n. pr. župno cerkev sv. papežu Sikstu, podružnico pa njegovemu diakonu Lovrenciju¹. V vasi S. Canziano v goriški nadškofiji častijo v župni cerkvi sv. Kancijana, v podružnici pa njegova tovariša Protá in Krizogona².

Cerkev časti pa še enega Brikcija, škofa. Rimski martirologij se ga spominja 9. julija tako-le: *Martulae sancti Briccii eppi, qui sub Martino Judice pro confessione Domini multa passus, cum magnam populi multitudinem ad Christum convertisset, Confessor in pace quievit.* Po rodu Sirec je bil prišel s tovariši v Umbrijo oznanjevat sv. vere. Bil je za škofa najprej v mestu Spoleto, pozneje pa v Martuli ali³ Martani³. Leta in sploh dobe njegovega prihoda v Italijo in njegove smrti v Martuli, ni lahko določiti. »Acta Sanctorum« govore o dveh Brikcijih Sircih, katerih enega si lastijo tudi Španci in Luzitanci (Portugalci), seveda po krivici, kakor dokazujejo bollandisti⁴. Nekdaj so tega svetnika tudi pri nas častili. »Cathapan sive Directorium Parochiae Tulmini«, spisán izvestno pred letom 1748, ima 9. dan julija tako zaznamovan: »S. Briccii. Missa in Vollaria«. Dekan Ivan Strukl (1825—1856) je dodal temu zaznamku opomnjo: »Tit 13. Novemb. Vide ibi.« Mogoče, da sta bila oba ta dneva že od nekdanj posvečena češčenju sv. Brikcija in da so god meseca julija iz katerega koli vzroka le opustili. Praznovanje 13. novembra je v »Cathapanu« takó zaznamovano: »S. Briccii. Patrocinium Ecclesiae Volariae et ibidem Festum«. Besedi »Festum« je dostavil nekdo opomnjo: »Nunc vero abrogatum«. Od kdaj ni več praznik, ni povedano in tudi ljudje ne pomnijo. Odpravila ga je bržkone jožefinska doba.

Kaj vemo pa o svetosti danskega Brikcija? Cerkev ga ni prištela ne svetnikom, ne zveličanim. Kapela, ki stoji tam, kjer ga je bil plaz zasul, ima naslov: »Seliger Briccius in der Pasterzen. Ohne Messlizenz⁵.«

L. 1730 so z vedenjem in dovoljenjem pristojne rimske kongregacije njegov grob odprli. Mislili so, da najdejo v njem kako listino, na podlagi katere bi se bila dala pričeti preiskava o svetosti njegovega življenja in o resničnosti čudežev, ki jih pripisujejo njegovim priproš-

¹ Stegenšek, Dekanija Gornjegrajska str. 197.

² Status peison. et local. Archi-Dioecesis. Goritiensis. l. 1906 str. 96.

³ Tega mesta ni več. O njem piše Cappelletti: *Storia delle Chiese d' Italia* vol. IV. pag. 328: *Martula o Martana città distrutta dell' Umbria, conosciuta anche sotto il nome di Santa Maria de Pantano. Rimljani so pravili temu mestu, kakor trdi isti Cappelletti, Marta po bogu Martu, katerega so ondi častili.*

⁴ AA. SS. Boll. Julii Tom. I.

⁵ Šematizem Krške škofije l. 1905 str. 149.

njam. Čudežev, ki so se, kakor pravijo, godili, je mnogo zapisanih, cerkveno pa ni nobeden potrjen. Našli pa niso ničesar.

Lepi cerkvi pri Sveti Krvi se pozna starost. Zunaj razpada, znotranjščina ji pa bleđi. Župna občina, umetniki in drugi vedivi možje delajo prav zdaj na to, da bi se ta biser srednjeveške umetnosti potomcem ohranil. Troški za nje popravo so preudarjeni na 60.000 kron. Denar je splazi že nabran in za kako leto bomo slišali ali brali, da to na grobu danskega Brikcija zgrajeno svetišče blesti v svoji prvotni lepoti.

Za nameček povemo, da je Luka Dolinar sv. Brikcija, škofa, opel. Pesem, ki ima 16 kitic, stavi sv. škofa v zgled, koliko zmore grešen človek s pomočjo milosti božje.

Jos. Krugelj.

Dodatek¹.

Cerkve sv. Brikcija v slovenskih krajih so najbrž vse imenovane po škofu turonskem. To že kaže sosedna lega cerkev sv. Martina in sv. Br., kakor dokazuje prav lepo g. pisatelj. Cerkev v šaleški dolini je tudi posvečena sv. škofu Br. Leži v sosesčini cerkve sv. Martina pri Šaleku, ki je nekdanj tudi bila škalska podružnica. Z romanjem k Sv. Krvi nimajo početki naših patrocinijev gotovo nič opraviti, pač pa poznejša razlaga teh patrocinijev. Naši ljudje prenesejo nekatere poteze »danskega« ali recimo rajši koroškega Br. na turonskega starodavnega svetnika. Nastopi pomešanje legend t. zv. kontaminacija. Škof Brikcij dobi pšenične klase v roke, kakor je lepo opazil g. pisatelj. Kaj je s koroškim Br., o tem si ne bomo belili glave, o tem so že govorili koroški zgodovinarji Müller, Jaksch in Harm, cerkev Sv. Krvi pa je med drugimi kot z dnji prav lepo opisal graški konservator Graus (Kirchenschmuck 1902 p. 85—103). V XV. stol. je dobila cerkev pod Velikim Klekom t. zv. relikvijo sv. Krvi, odkod in kako — nam ni znano; XIV. in XV. stol. je bila doba, ko se je kult sv. Krvi in krvavečih kostij posebno razširil po celi srednji Evropi, v germanskih in romanskih deželah. Eden izmed teh patrocinijev je tudi na Koroškem. Okoli osebe tistega, ki je relikvijo prinesel, se je začel ovijati bršljan ljudske domišljije; l. 1675 se je prvič tiskom objavila legenda o sv. Brikciju. Legenda je brez veljave. L. 914 bi bila neki relikvija prinesena, a navzlic temu nosi cerkev do konca srednjega veka (l. 1491) ime slavnega rimskega patrocinija cerkve Vincencija in Anastazija (alle Tre fontane), šele v XV. stol. s pristavkom »zu dem heiligen pluet«. Ali

¹ G. prof. A. Stegenšek, ki je čital predstoječo razpravo v korekturi, je izrazil svoje mnenje o tem predmetu in sprožil poziv, katerega tudi uredništvo prav toplo priporoča.

ne bomo sklepali, da je bila koncem XIV. ali začetkom XV. stol. prinesena, v dobi, ko je ta kult posebno cvetel? Ker je kult tega sv. Br. izrastel iz legende in je čisto krajevnega pomena, ne moremo si misliti, da bi se bila katera koli cerkev po Slovenskem po tem legendaričnem svetniku imenovala. Najprej bi se bilo to moralo zgoditi šele v XVI. ali XVII. stol., ko je bila Brikcijeva legenda dobila že več ali manj sedanjo stalno obliko, naše cerkve pa bodo gotovo starejše; potem je med romarji k Sv. Krvi gotovo bila vedno pretežna večina Nemcev in vendar ti imajo na videz² manj Brikcijevih cerkev kakor Slovenci ali pravzaprav v ožjem pomenu Kranjci, ravno pri teh je visoko število peterih Brikcijevih patrocinijev umevno, ako jih primerjamo z 41 cerkvami sv. Martina; nadalje, ako bi se bil kult sv. Brikcija izžarival izpod Velikega Kleka (Groß-Glockner) periferično, bi ravno na Koroškem ne iskali zaman bodi med Nemci ali Slovenci katere njemu posvečene cerkve; slednjič sta tudi onstran Tur, na Solnograjskem in Tirolskem posvečeni obe cerkvi sv. Br. — škofu turonskemu, prva se celo že l. 788 imenuje v listinah.

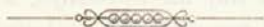
Slovenski duhovniki naj mi oprostijo, ako tu stavim neki predlog. V svoji knjigi »Dekanija gornjegrajska« sem skušal narisati (str. 185—218) v glavnih potezah razvoj svetniškega kulta v vseh slovenskih pokrajinah v srednjem veku. Tam je naštetih 176 med Slovenci s cerkvami počeščenih svetnikov in o vsakem posamez je potrebna še podrobna študija, potem šele bomo dobili jasen vpogled v to stran naših cerkvenih starin. G. dekan Kragelj je v teh črticah o sv. Brikciju izbral prav zanimivega, a maloznanega svetnika; naštel je njegove cerkve ter vse njemu znane slike in ljudske pravljice. Iz njegovega spisa odseva pomešanje ali kontaminacija dveh legend: splošnocerkvene in lokalne, romanske in germanske (na slovenskih tleh!), starejše (V. stol.) in mlajše (XV. stol.), zgodovinske in v pravem pomenu legendarične. Hvala g. pisatelju, da je izprožil to vprašanje! A eden ne zmore vsega, ne more vseh slovenskih dežel prepotovati, kakor bi bilo treba v tem slučaju. Lažje pa pripotujejo spisi od vseh krajev, kjer se sv. Br. časti, v uredništvo »Voditelja«. Vsak g. duhovnik, ki ima, kako cerkev sv. Br. v oskrbi, ali ve za kako njegovo sliko ali ljudsko pravljico o njem, bi naj o tem naš list obvestil. Vprašanja bi bila I. glede stavb: ali se dotična stavba kdaj v starih listinah imenuje? koliko je stara po slogu? je-li bila še starejša stavba pred sedanjo? II. glede slik in kipov: kje se nahajajo? koliko so stari? kako se svetnik predstavlja? III. o ljudskem

² Razmerje Br.-cerkve v solnograjski škofiji z Martinovimi je 1:10⁴ in v ljubljanski 5:41. Tudi Samson, Die Heiligen als Kirchenpatrone, povdarja (str. 152), da so na Porenkem marsikatero cerkve sv. Br. bile prej podružnice cerkve sv. Martina.

češčanju: kako ljudstvo sv. Br. časti? kaj si o njem pripoveduje? v katerih nadlogah ga kliče na pomoč? ve-li kaj o božjem potu pod Velikim Klekom? Dušni pastirji, ki živijo med ljudstvom, so edini, ki morejo zbrati te kamene za zgradbo naše srednjeveške hagiologije; edino oni morejo material producirati, človek, ki pa sedi v mestu, ta k večjemu napiše kako splošno opazko k temu materialu, kadar bo ves obelodanjen, zakaj v srednjem veku je bila v verskem življenju še večja enota ko dandanes in je v takih vprašanjih vedno dobro pogledati k sosednim narodom.

Ako bode torej povodom raziskave g. dekana Kragelja storjen začetek za tako skupno delo pri tem malem, a zelo zanimivem patrociniju sv. Br., potem bo prebit led in se bode delo lahko nadaljevalo tudi za druge med Slovenci priljubljene svetnike. Korist bomo imeli le mi duhovniki in pa zgodovina našega naroda. Naj se torej blagohotno sprejme ta poziv. Upam, da nam pokaže že prihodnja številka Voditeljeva, da je našel dobro voljo in naklonjena srca¹.

Dr. Avg. Stegenšek.

Sprememba zakonskega prava vsled odloka „Ne temere.“

Novi odlok koncilске kongregacije »Ne temere« z dne 2. avg. 1907 je nekatere dosedanje zakonskopravne določbe bistveno spremenil.

Ta pomenljivi odlok slove dobesedno:

**Decretum de sponsalibus et matrimonio iussu et Auctoritate SS.
D. N. Pii Papae X a S. Congregatione Concilii editum.**

Ne temere inirentur clandestina coniugia, quae Dei Ecclesia iustissimis de causis semper detestata est atque prohibuit, provide cavit Tridentinum Concilium, cap. 1, Sess. XXIV. de reform. matrim. edicens; »Qui aliter quam praesente parochi vel alio sacerdote de ipsius parochi seu Ordinarii licentia et duobus vel tribus testibus matrimonium contrahere attentabunt, eos Sancta Synodus ad sic contrahendum omnino inhabiles reddit, et huiusmodi contractus irritos et nullos esse decernit.«

Sed cum idem Sacrum Concilium praecepisset, ut tale decretum publicaretur in singulis paroeciis, nec vim haberet nisi iis in locis ubi esset

¹ Da dobi stvar konkretno obliko, prosimo vse gg., da nam za eno prihodnjih številok (do 1. maja 1908) sporoče vse ljudske legende, cerkve, oltarje in slike sv. Krištofa. Razume se, da se med tem sprejemajo tudi poročila o sv. Brikciju in drugih svetnikih.

promulgatum; accidit ut plura loca, in quibus publicatio illa facta non fuit, beneficio tridentinae legis caruerint, hodieque careant, et haesitationibus atque incommodis veteris disciplinae adhuc obnoxia maneant.

Verum nec ubi viguit nova lex, sublata est omnis difficultas. Saepe namque gravis exstitit dubitatio in decernenda persona parochi, quo praesente matrimonium sit contrahendum. Statuit quidem canonica disciplina, proprium parochum eum intelligi debere, cuius in paroecia domicilium sit, aut quasi domicilium alterutrius contrahentis. Verum quia nonnunquam difficile est iudicare, certo ne constet de quasi-domicilio, haud pauca matrimonia fuerunt obiecta periculo ne nulla essent: multa quoque, sive incititia hominum sive fraude, illegitima prorsus atque irrita deprehensa sunt.

Haec dudum deplorata, eo crebrius accidere nostra aetate videmus, quo facilius ac celerius commeatus cum gentibus, etiam disiunctissimis, perficiuntur. Quamobrem sapientibus viris ac doctissimis visum est expedire ut mutatio aliqua induceretur in iure circa formam celebrandi conubii. Complures etiam sacrorum Antistites omni ex parte terrarum, praesertim e celebrioribus civitatibus, ubi gravior appareret necessitas, supplices ad id preces Apostolicae Sedi admoverunt.

Flagitatum simul est ab Episcopis, tum Europae plerisque, tum aliarum regionum, ut incommodis occurreretur, quae ex sponsalibus, idest mutuis promissionibus futuri matrimonii privatim initis, derivantur. Docuit enim experientia satis, quae secum pericula ferant eiusmodi sponsalia: primum quidem incitamenta peccandi causamque cur inexpertae puellae decipiantur; postea dissidia ac lites inextricabiles.

His rerum adiunctis permotus Sanctissimus D. N. Pius PP. X. pro ea quam gerit omnium Ecclesiarum sollicitudine, cupiens ad memorata damna et pericula removenda temperatione aliqua uti, commisit S. Congregationi Concilii ut de hac re videret, et quae opportuna aestimaret, Sibi proponeret.

Voluit etiam votum audire Consilii ad ius canonicum in unum redigendum constituti, nec non Eminentissimorum Cardinalium qui pro eodem codice parando speciali commissione delecti sunt: a quibus, quemadmodum et a S. Congregatione Concilii, conventus in eum finem saepius habiti sunt. Omnium autem sententiis obtentis, Sanctissimus Dominus S. Congregationi Concilii mandavit, ut decretum ederet quo leges a Se, ex certa scientia et matura deliberatione probatae, continerentur, quibus sponsalium et matrimonii disciplina in posterum regeretur, eorumque celebratio expedita, certa atque ordinata fieret.

In executionem itaque Apostolici mandati S. Concilii Congregatio praesentibus litteris constituit atque decernit ea quae sequuntur.

De sponsalibus.

I. — Ea tantum sponsalia habentur valida et canonicos sortiuntur effectus, quae contracta fuerint per scripturam subsignatam a partibus et vel a parochio, aut a loci Ordinario, vel saltem a duobus testibus.

Quod si utraque vel alterutra pars scribere nesciat, id in ipsa scriptura adnotetur; et alius testis addatur, qui cum parochio, aut loci Ordinario, vel duobus testibus, de quibus supra, scripturam subsignet.

II. — Nomine parochi hic et in sequentibus articulis venit non solum qui legitime praest paroeciae canonice erectae; sed in regionibus,

ubi paroeciae canonice erectae non sunt, etiam sacerdos cui in aliquo definito territorio cura animarum legitime commissa est, et parochus aequiparatur; et in missionibus, ubi territoria necdum perfecte divisa sunt, omnis sacerdos a missionis Moderatore ad animarum curam in aliqua statione universaliter deputatus.

De matrimonio.

III. — Ea tantum matrimonia valida sunt, quae contrahuntur coram parochus vel loci Ordinario vel sacerdote ab alterutro delegato, et duobus saltem testibus, iuxta tamen regulas in sequentibus articulis expressas, et salvis exceptionibus quae infra n. VII et VIII ponuntur.

IV. — Parochus et loci Ordinarius valide matrimonio adsistunt,

§ 1.º a die tantummodo adeptae possessionis beneficii vel initi officii, nisi publico decreto nominatim fuerint excommunicati vel ab officio suspensi;

§ 2.º intra limites dumtaxat sui territorii; in quo matrimoniis nedum suorum subditorum, sed etiam non subditorum valide adsistunt;

§ 3.º dummodo invitati ac rogati, et neque vi neque metu gravi restricti requirant excipiantque contrahentium consensum.

V. — Licite autem adsistunt,

§ 1.º constituto sibi legitime de libero statu contrahentium, servatis de iure servandis;

§ 2.º constituto insuper de domicilio, vel saltem de menstrua commoratione alterutrius contrahentis in loco matrimonii;

§ 3.º quod si deficiat, ut parochus et loci Ordinarius licite matrimonio adsint, indigent licentia parochi vel Ordinarii proprii alterutrius contrahentis, nisi gravis intercedat necessitas, quae ab ea excuset.

§ 4.º Quoad vagos, extra casum necessitatis parochus ne liceat eorum matrimoniis adsistere, nisi re ad Ordinarium vel ad sacerdotem ab eo delegatum delata, licentiam adsistendi impetraverit.

§ 5.º In quolibet autem casu pro regula habeatur, ut matrimonium coram parochus vel loci Ordinario celebretur, nisi aliqua iusta causa excuset.

VI. — Parochus et loci Ordinarius licentiam concedere possunt alii sacerdoti determinato ac certo, ut matrimoniis intra limites sui territorii adsistat.

Delegatus autem, ut valide et licite adsistat, servare tenetur limites mandati, et regulas pro parochus et loci Ordinario n. IV et V superius statutas.

VII. — Imminente mortis periculo, ubi parochus, vel loci Ordinarius, vel sacerdos ob alterutro delegatus, haberi nequeat, ad consulendum conscientiae (et si casus ferat) legitimationi prolis, matrimonium contrahi valide ac licite potest coram quolibet sacerdote et duobus testibus.

VIII. — Si contingat ut in aliqua regione parochus locive Ordinarius, aut sacerdos ab eis delegatus, coram quo matrimonium celebrari queat, haberi non possit, eaque rerum conditio a mense iam perseveret, matrimonium valide ac licite inire potest emissio a sponsis formali consensu coram duobus testibus.

IX. — § 1.º Celebrato matrimonio, parochus, vel qui eius vices gerit, statim describat in libro matrimoniorum nomina coniugum ac testium, locum et diem celebrati matrimonii, atque alia, iuxta modum in libris ritu-

alibus vel a proprio Ordinario praescriptum; idque licet alius sacerdos vel a se vel ab Ordinario delegatus matrimonio adstiterit.

§ 2.º Praeterea parochus in libro quoque baptizatorum adnotet, coniugem tali die in sua parochia matrimonium contraxisse. Quod si coniux alibi baptizatus fuerit, matrimonii parochus notitiam initi contractus ad parochum baptismi sive per se, sive per curiam episcopalem transmittat, ut matrimonium in baptismi librum referatur.

§ 3.º Quoties matrimonium ad normam n. VII aut VIII contrahitur, sacerdos in priori casu, testes in altero, tenentur in solidum cum contrahentibus curare, ut initum coniugium in praescriptis libris quam primum adnotetur.

X. — Parochi qui heic hactenus praescripta violaverint, ab Ordinariis pro modo et gravitate culpae puniantur. Et insuper si alicuius matrimonium adstiterint contra praescriptum § 2i et 3i num. V, emolumenta stolae sua ne faciant, sed proprio contrahentium parochi remittant.

XI. — § 1.º Statutis superius legibus tenentur omnes in catholica Ecclesia baptizati et ad eam ex haeresi aut schismate conversi (licet sive hi, sive illi ab eadem postea defecerint), quoties inter se sponsalia vel matrimonium ineant.

§ 2.º Vigent quoque pro iisdem de quibus supra catholicis, si cum acatholicis sive baptizatis sive non baptizatis, etiam post obtentam dispensationem ab impedimento mixtae religionis vel disparitatis cultus, sponsalia vel matrimonium contrahunt; nisi pro aliquo particulari loco aut regione aliter a S. Sede sit statutum.

§ 3.º Acatolici sive baptizati sive non baptizati, si inter se contrahunt, nullibi ligantur ad catholicam sponsalium vel matrimonii formam servandam.

Praesens decretum legitime publicatum et promulgatum habeatur per eius transmissionem ad locorum Ordinarios: et quae in eo disposita sunt ubique vim legis habere incipiant a die solemnii Paschae Resurrectionis D. N. I. C. proximi anni 1908.

Interim vero omnes locorum Ordinarii curent hoc decretum quamprimum in vulgus edi, et in singulis suarum dioecesium parochialibus ecclesiis explicari, ut ab omnibus rite cognoscatur.

Praesentibus valituris de mandato speciali Sanctissimi D. N. Pii PP. X. contrariis quibuslibet etiam peculiari mentione dignis minime obstantibus.

Datum Romae die 2a mensis Augusti anni 1907.

† Vicentius Card. Ep. Praenest., Praefectus.

C. de Lai, Secretarius.

V uvodu navaja odlok prav natančno motive, ki so bili merodajni za rimsko stolico, da je v nekaterih točkah reformirala tridentinsko zakonsko pravo ter ga prilagodila današnjim dokaj izpremenjenim razmeram. Za tem sledi 11 členov, ki določajo spremembe. Člen I. obsega predpise o zarokah (sponsalia). Člen II. natančno razlaga, koga umeva predstoječi odlok pod imenom župnik. Členi III. do XI. pa navajajo nova določila o sklepanju zakonov.

V veljavo stopi navedeni dekret na velikonočno nedeljo 1908.

V naslednjih vrstah hočemo kratko primerjati dosedaj veljavne tozadevne določbe in nova določila odloka »Ne temere.«

A. Oblika zarok.

Za zaroke dozdej ni bila predpisana nobena posebna oblika. Treba je bilo le pravilnega privoljenja in zaroka je bila sklenjena. Konsenz se je lahko dal pismeno ali ustmeno, da celo prokurator se je mogel pooblastiti, da s kako popolnoma določeno osebo sklene zaroko. Vsled dosedajnih določb pa so se seveda množile nejasnosti, prepiri in tožbe glede zarok. Zato se je v novem odloku »Ne temere« predpisala za zaroke posebna oblika.

Glasom člena I. dekreta »Ne temere« bodo odzdaj zaroke cerkvenopravno veljavne le pod pogojem, da jih zaročenca skleneta pismeno. Listino morata podpisati zaročenca in poleg teh tudi še župnik ali ordinarij. Če zaročna pogodba nima župnikovega ali ordinarijevega podpisa, morate biti podpisani vsaj še dve priči. Ako eden izmed zaročencev ali pa nobeden ne zna pisati, se mora to v listini omeniti in je treba še ene¹ priče, ki z župnikom ali ordinarijem ali z že zgoraj omenjenima pričama podpiše zaročno listino.

Zaroke brez popisane oblike so torej po novem odloku popolnoma brezpomembne in neveljavne.

B. Koga umeva dekret »Ne temere« pod imenom župnik?

Po tridentinskem pravu so mogli zaročenci zakon veljavno skleniti le pred svojim župnikom — coram parochia proprio ali njegovim pooblaščenecem.

Umeval pa se je dozdej pod besedo župnik vsak duhovnik, kateremu je cerkvena oblast izročila vse dušeskrbje v kaki določeni župniji. Bil je torej *a)* kanonično umeščen župnik, *b)* provizor vakantne župnije, *c)* župni upravitelj inkorporirane župnije, *d)* provizor in spiritualibus, ki je bil prideljen za izvrševanje dušeskrbja nesposobnemu župniku.

Tudi dekret »Ne temere« umeva glasom člena II. pod imenom župnik ravnokar naštetih štiri vrste duhovnikov. Vendar še pojem besede župnik razširi, tako, da imajo glede zarok in porok isto pravico kakor umeščeni župnik, provizor, župni upravitelj in spiritualni provizor tudi še: *a)* duhovnik, kateremu je v pokrajinah, kjer ni kanonično ustanovljenih župnij, poverjeno dušeskrbje o kakem določenem terito-

¹ Dekret pravi: »et alius testis addatur« torej samo ena priča za vsak slučaj. Dr. Haring zahteva v svoji razlagi novega odloka za vsakega pisave neveščega zaročenca po eno pričo.

riju in b) v misijonskih pokrajinah, kjer še ni natančno omejenih teritorijev, vsak duhovnik, kateremu misijonski predstojnik v kaki misijonski štaciji splošno izroči dušeskrbje. Zadnji dve določbi naših krajev torej ne tangirate, marveč se nanašate na diasporo in na misijonske dežele.

C. Veljavnost zakonov dozday in poslej.

Da je zakon dozday bil veljaven, se je moral skleniti pred pristojnim župnikom — coram parochia proprio. Pristojen pa je bil tisti župnik, v kojega župniji je imel vsaj en zaročenec svoj domicil ali vsaj quasi domicil. Sta bila zaročenca iz raznih župnij, potem sta bila oba župnika kompetentna, vendar so imele navadno posamezne škofije lastne določbe; v nekaterih je imel ženinov, v drugih zopet nevestin župnik predpravico do poroke.

Za zaročence brez stalnega bivališča (vagi) je po tridentinskem pravu dozday bil kompetenten župnik, v kojega župniji so se slučajno nahajali, a moral je pred poroko v vsakem posameznem slučaju prositi škofa za navodila.

Dekret »Ne temere« pa dosedajno pravo precej modificira.

Člen III. splošno določa, da so zakoni veljavni le tedaj, če se sklenejo pred župnikom ali ordinarijem ali pred drugim od župnika ali ordinarija pooblaščenim duhovnikom in pred najmanj dvema pričama, izvzemši slučaja, ko preti narnost smrti ali ko v kakem kraju že mesec dni ni dobiti župnika ali ordinarija ali pooblaščenega duhovnika (gl. člen VII. in VIII.)

Ne velja pa odzday za naprej več določba, da je zakon veljaven le, ako se sklene coram parochia proprio pravega domicila ali quasi domicila, temveč od zdaj poročča vsak župnik v mejah svoje župnije **veljavno** (četudi ne vedno dopuščeno — licite) ne le svoje podanike, ampak tudi zaročence, ki niso njegovi podaniki. (Gl. člen IV, § 2).

Dozday je smel pristojni župnik poroččati svoje podanike veljavno in dopuščeno kjerkoli, tudi izven svoje župnije, po novi odredbi pa poročča veljavno le v mejah svoje župnije, naj si bodo poroččenci podaniki ali nepodaniki. Izven svojega teritorija torej tudi svojih podanikov brez dovoljenja dotičnega župnijskega predstojnika nobeden župnik ne more več veljavno poroččati. Čl. IV, § 2.

V mejah svoje župnije pa odzday vsak župnik veljavno poročča tudi svoje nepodanike.

Da župnik v svojem teritoriju veljavno poročča bodisi podanike, bodisi nepodanike, je treba gotovih pogojev. Ti pogoji so:

1. Župnik mora biti kanonično umeščen na župnijo in le od dne pravnega umeščenja veljavno asistira pri sklepanju zakonov.

Duhovnik, ki je župnikom samo imenovan, a še ni umeščen, nima pravice poročati v župniji, za katero je imenovan.

Provizor poroča veljavno seveda le od dneva, s katerim je dekretiran na novo službo.

Župnik, ki je po javnem dekretu imenoma izobčen, ni več veljavni asistent pri sklepanju zakonov. (Čl. IV, § 1). Če zapade navadni ekskomunikaciji, ne izgubi pravice do poročanja.

Dozdaj je veljavno poročal tudi suspendiran župnik, odzdaj župnik, ki je suspendiran od službe (ab officio) ne poroča več veljavno. Če je župnik suspendiran le a sacris, da namreč ne sme maševati, potem poroča veljavno. (Čl. IV, § 2).

Iregularen župnik kakor tudi tako imenovani navidezni župnik — parochus putativus — poroča tudi odslej kakor dozdaj veljavno.

Samoobsebi je umevno, da odstavljen župnik ni več sposoben za veljavno poročanje.

2. Da župnik veljavno asistira pri porokah v mejah svoje župnije, se pa tudi zahteva, da ga zaročenca za poroke povabita in prosita.

Neveljaven bi bil zakon, ako bi zaročenca župnika iznenadila n. pr., ako bi prišla pred njega in bi vpričo njega nepričakovano izrazila, da se vzemeta v zakon. Istotako bi bil zakon neveljaven, če bi se župnika na katerikoli način fizično ali moralčno prisililo, da je navzoč, ko zaročenca skleneta zakon. (Čl. IV, § 3).

Pod navedenimi pogoji torej župnik intra limites sui territorii **veljavno** (valide) poroča. Veljavno in dopuščeno (valide et licite) pa poroča, ako so izpoljeni poleg že označenih pogojev tudi še sledeči:

a) Poročajoči župnik ali ordinarij se mora brigati za to, da se natančno izvršijo vsa določila zakonskega prava, posebno mora gledati na to, da je postavno dognan samski stan zaročencev. (Čl. V, § 1).

b) Župnik ali ordinarij poroča dopuščeno, če ima vsaj eden zaročencev v teritoriju dotičnega župnika svoje bivališče, ali če vsaj eden najmanj mesec dni že prebiva v župniji poroke. (Čl. V, § 2).

c) V slučaju, da ni pravilno dognan samski stan, ali da niso izpolnjeni drugi zakonskopравни predpisi, ali pa da nobeden zaročenec ne stanuje še vsaj mesec dni v župniji, kjer bi rada bila poročena, je treba poročajočemu župniku za poroko dovoljenja od pristojnega župnika ali ordinarija vsaj enega izmed poročencev. Samo v veliki sili (gravis necessitas) bi nepristojni župnik v navedenih slučajih poročal dopuščeno brez dovoljenja pristojnega župnika ali ordinarija. Kakovost sile ni natančneje označena. (Čl. V, § 3).

d) Zaročence brez stalnega bivališča (vagi) poroča župnik dopuščeno le pod pogojem, da si kakor dozdej, prej izprosi dovoljenje od ordinarija. Le v slučaju sile sme poročati brez tega dovoljenja. (Čl. V, 4.)

e) Dozdej ni bilo povsod enotno urejeno, ali ima ženinov ali nevestin župnik predpravico za poroko, novi odlok pa zdaj določa, da se naj poroka v vsakem slučaju vrši pred nevestinim župnikom. Le če so pravični in dovolj tehtni vzroki za to, se sme poroka vršiti pred ženinovim župnikom; v tem slučaju seveda mora dati nevestin župnik ženinovemu potrebno dovoljenje za poroko.

Poroke v slučaju sile. Nova so določila glede porok v sili. Ako preti enemu zaročencu nevarnost smrti in bi poroka služila v pomirjenje vesti ter bi omogočila tudi pozakonjenje morebitnih nezakonjskih otrok, pa ni pri rokah župnika ali njegovega pooblaščenca, potem smeta dotična zaročenca biti veljavno in dopuščeno poročena pred dvema pričama od katerega koli duhovnika. (Čl. VI.)

Zgodi se pa lahko tudi, da v kakem kraju sploh ni ne župnika ne ordinarija in tudi ne pooblaščenega duhovnika, ki bi opravil poroko, ali pa zaročenca ne moreta do njega n. pr. če bi bil v jetništvu. Če ta razmera traja že en mesec, potem smeta zaročenca po novem odloku veljavno in dopuščeno skleniti zakon s tem, da si drug drugemu izjavita konsenz pred dvema pričama. (Čl. VIII.)

Delegacija za poroko. Dosedanje določbe glede pooblaščenja veljajo v polnem obsegu tudi zanaprej. Župnik ali ordinarij moreta pooblastiti drugega **določenega** duhovnika, da v mejah njih teritorija veljavno asistira pri sklepanju zakonov. Pooblaščenec se mora natančno ravnati po pooblastilu. (Čl. VI.) Ako je kak duhovnik delegiran splošno za vse slučaje porok v določenem teritoriju — ad universitatem causarum —, potem sme tudi subdelegirati. Za pooblaščenca veljajo natančno vsa določila, ki jih navaja odlok »Ne temere« v členu IV. in V. za župnike.

Kapelani kot taki nimajo pravice brez delegacije poročati, temveč je treba za veljavno asistiranje pri porokah župnikovega privoljenja.

Vpisovanje porok v matrike. Župnik ali njegov namestnik je obvezan sklenjeni zakon takoj vpisati v poročno knjigo, in sicer se mora pri tem natančno ravnati po predpisih svojega ordinarija. (Čl. IX, § 1.) V tem oziru ostane torej vse pri starem.

Novo pa je določilo, da se mora tudi v krstni knjigi, kjer je vpisan krst ženina in neveste, kratko zaznamovati, da je dotična oseba tega in tega dne sklenila zakon.

Ako kateri poročenec ni bil krščen v župniji poroke, mora župnik, ki ga je poročal, o sklenjenem zakonu takoj obvestiti župnika roj-

stne župnije, da v krstni knjigi pri dotični osebi naredi opombo o sklenjenem zakonu. (Čl. IX, § 2.)

Če se zakon ne sklene pred župnikom ali njegovim pooblaščenecem, temveč v smislu člena VII. v slučaju smrtne nevarnosti pred kakim drugim duhovnikom, ali v slučaju, ki ga navaja člen VIII., samo pred dvema pričama, potem imajo v prvem slučaju poročajoči duhovnik, v drugem pa priči obenem s poročencema skrbeti za to, da se sklenjeni zakon vpiše prej ko mogoče v poročno knjigo. (Čl. VI, § 3.)

Kazni. Člen X. dekreta »Ne temere« določa, da se morajo župniki, ki bi se ne ravnali natančno po predpisih predstoječega dekreta, po velikosti krivde kaznovati od svojih ordinarijev.

Če župnik zaročence, katerih nobeden v njegovi župniji nima domicila in še tudi mesec (30) dni tam ne stanuje, poroča brez dovoljenja pristojnega župnika, torej proti določilom člena V, § 2 in 3, mora izročiti štolo župniku, ki je pristojen za poroko. Isti kazni zapade ženinov župnik, če brez tehtnega vzroka poroča, ne da bi se oziral na predpravico nevestinega župnika.

Ozemlje, za katero velja odlok »Ne temere«. To vprašanje je jako priprosto rešeno. S tem, da se odlok pripošlje ordinarijem, velja za promulgiranega. Njegova obveznost se začne z Velikonočno nedeljo 1908 za vso katoliško cerkev.

Osebe, ki so dekretu »Ne temere« podvržene. Določila novega odloka veljajo za vse, ki so bili v katoliški cerkvi krščenjeni in iz krivoverstva ali iz razkola v katoliško cerkev sprejeti, če bi pozneje tudi odpadli. Kdor je torej katoliško krščenjen ali enkrat v kat. cerkev sprejet, pa pozneje odpade od katoliške cerkve, njega vkljub odpadu še vežejo določila tega odloka glede na veljavnost zarok in porok. (Čl. XI., § 1.)

Določila tega odloka veljajo tudi za mešane zakone med katoličani in med krščenjenimi ali nekrščenjenimi nekatoliki. Ako n. pr. katoličan hoče skleniti zakon s protestantovko ali židinjjo (seveda vsled dispenze), se ima ravnati popolnoma po novem odloku, da je zakon veljaven. Le za tiste kraje, kjer je rimska stolica dala druga določila glede mešanih zakonov, nova določila ne veljajo. Tako n. pr. so v smislu deklaracije Benedikta XIV. z dne 4. novembra 1741 v Holandiji mešani zakoni, če se tudi niso sklenili pred katoliškim župnikom, bili veljavni. Isto je veljalo dozdej tudi za Ogrsko in vsled odloka Pija X. z dne 18. jan. 1906 tudi za Nemčijo. In ta določila veljajo torej tudi zanaprej. V Holandiji, na Ogrskem in v Nemčiji ter v drugih pokrajinah, kjer imajo partikularne določbe rimske stolice, bodo torej mešani zakoni veljavni, če se tudi ne sklenejo pred katoliškim župnikom v smislu odloka »Ne temere«. (Čl. XI, § 2.)

Ne veže pa odlok akatolikov, najsi bodo krščeni ali nekrščeni. Krivoverci, ki so bili krščeni izven katoliške cerkve, sklepajo torej med seboj zaroke in zakone veljavno, ne da bi se ravnali po določilih odloka »Ne temere«. Isto store tudi židje ali pagani. Le odpadniki od katoliške cerkve, torej bivši katoliki, so podvrženi novemu pravu. (Čl. XI, § 3.)

»Ne temere« in avstrijsko zakonsko pravo. Marsikatero točko novega odloka nasprotujejo državnemu avstrijskemu zakonskemu pravu in se zato tudi ne bodo mogle izvajati. Glavne razlike hočemo v kratkem omeniti:

1. Po državnem pravu je kompetenten za veljavno poroko redni dušni pastir zaročencev (ordentlicher Seelsorger § 75 drž. zak.) t. j. njih parochus proprius, po novem cerkv. pravu pa župnik kraja, kjer se vrši poroka. V tem slučaju bo torej za področje državne oblasti potreba kakor dozdaj delegacije pristojnega župnika.

2. Po novem odloku (Čl. VII.) v slučaju sile v smrti nevarnosti veljavno asistira pri sklepanju zakona katerikoli duhovnik, tudi nepoblaščen, kar pa bi bilo po državnem pravu popolnoma neveljavno.

3. V smislu člena VIII. novega odloka v slučaju, da najmanj mesec dni ni dobiti župnika ali pooblaščenega duhovnika, skleneta zaročenca zakon cerkveno veljavno pred dvema pričama, katere veljavnosti pa bi država nikakor ne priznala.

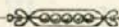
4. Imenoma ekskomuniciran in od službe suspendiran župnik za cerkveno področje ne poroča več veljavno, državno pravo pa te izjeme dozdaj še ne pozna.

5. V slučaju mešanih zakonov zahteva cerkveno pravo, da se veljavno sklenejo le pred katol. župnikom, državno pravo pa priznava mešane zakone za veljavne tudi, če so se sklenili pred akatoliškim dušnim pastirjem.

6. Odpadniki od katol. cerkve so podvrženi določilom odloka »Ne temere«, državno pravo pa za veljavnost zakona pri bivših katoličanih seveda ne zahteva, da bi se sklenil zakon v smislu določil katoliške cerkve.

Dušni pastirji bodo torej morali previdno postopati, da bodo zadostili cerkvenemu in državnemu pravu, da bodo sklenjeni zakoni cerkveno in državno veljavni. Mnogokrat se bodo seveda našli zakoni, ki bodo veljavni pred državno oblastjo, pred cerkveno pa bodo neveljavni.

A. J.

Zgodovina slovenskega cerkvenega govorništva.

(Konec.)

Ob plodovitem času Drobotnic, Slovenskega Prijatelja in Duhovnega Pastirja, delovalo je še mnogo vrlih duhovnikov na polju slovenskega cerkvenega govorništva, ki sicer niso vstopili v obširni krog zaslužnih sotrudnikov imenovanih zbornikov. Delovali so po lastnih nagibih, hodili so lastna pota; a marsikateri izmed njih je pomnožil slovensko homiletiko z uprav klasičnimi proizvodi. Njihova sloveča imena, ki se vrstijo po vsej novi dobi, so sledeča:

1. Matija Vrtovec. Bil je rojen v Šmariji na Goriškem l. 1784. Latinske šole je dovršil v Gorici, a licej v Gradcu. Bogoslovje je obiskoval 1 leto v Ljubljani, 2.—4. letnik pa v Gorici, kjer je bil l. 1807. duhovnikom posvečen. Služboval je kot kapelan v Vipavi, najprej v trgu, od 1809 pa na Planini. Od 1813 je bil vikarij v Št. Vidu pri Vipavi, kjer je umrl l. 1851.

Vrtovec je izvanredno zaslužen slovenski duhovnik. »Z zlatimi črkami je zapisano ime njegovo v zgodovini književnosti slovenske... Kdo ne pozna njegove ‚vinoreje‘, njegovega ‚zvezdoslovja‘, njegove ‚Občne zgodovine‘ in osobito njegove, za tisti čas preizvrstne ‚kmetijske kemije‘. Iz vseh teh knjig nam odseva neskončna ljubezen Vrtovčeva do priprostega naroda in do mladine slovenske; iz vseh nam na glas govori plemenita želja poučiti, omikati ter v gmotnem in duševnem oziru povzdigniti ves narod slovenski. Vrhovec je bil pravi ljudski učitelj v najplemenitejšem pomenu... vsi spisi njegovi odlikujejo se s posebno ubranostjo in za tiste čase nedosežno dovršnostjo.« Slovenski propovedniki so lahko ponosni na takega tovariša, »plemenitega učitelja, izvrstnega pisatelja slovenskega in sploh jednega najrazumnejših mož, kar jih je rodila zemlja slovenska¹.«

V cerkvenem govorništvu njegovo delovanje ni obsežno, a to, kar nam je zapustil, nam jasno svedoči, da je bil izboren cerkveni govornik ter ostane za vselej v slovenskem propovedništvu izrazita in značilna prikazen. Izdal je knjigo:

SHODNI OGOVORI. Spisal in izustil Matija Vrhovec, fajmošter v Št. Vidu nad Vipavo. Na svitlo dani od slovenskiga društva v Ljubljani. V Ljubljani, 1850. Natisnil Jožef Blaznik. — Vel. 8°, strani IV + 172.

¹ Ljubljanski Zvon 1884, 374.

Po številu je propovedi 26. Vse so označene z letnico, kedaj jih je Vrhovec govoril: l. 1810., 1813., 1817., 1822., do l. 1848. Tiskane so deloma v bohoričici, deloma v gajici, za slovenske slovničarje v tem oziru prav zanimive. Snov je tako izvirna, kakor le pri malokaterem slovenskem propovedniku. Takoj v prvi pridigi iz l. 1810., na dan sv. Štefana, govori o avstrijskem denarnem polomu l. 1810., »ob overženju papirnatih denarjev, bankovcov imenovanih.« Ganljivo vzklikne:

Preljubi prijatli! o de bi vender tudi vi, in zlasti v pričjočim času, kakor sv. Štefan bili polni gnade in moči! Vi potrebujete sedaj kar posebne krotkosti no veči vsakdanje poterpežljivosti; vaše sicer druge léta na današni dan od veselja bliskajoče obličja so danas s tamno žalostjo zakrite; overženje — pred nekimi tedni — papirnatiga denára je vašim sercam krivava, hudó boleča rána. Vsi smo — taki so vaši vsakdanji pogovori — vsi smo in na naglim obóžali! Kakó bomo davke odrajtovali? — sebe in te svoje preživeli? — z čem bomo storjene dolgove, — obečane dote poplačali? — z čem namenjene, ali že začete dela dokončali? — Mnogi med vami znabiti hudovavši se preklinjajo in isdavajo té, kateri — so še morde pri vsim tim nedolžni. —

Kako prijatli! ali nismo Kristjani? — ali nas sv. véra v pričjočih žalostih in britkosti brez vsih podúkov pusti? — ali ga ni zdravila, je ni tolažbe za vaše tako hudo ranjene serca? — O blagor meni! trikrat bi se srečniga číslal, če bi meni dano bilo enimu in družimo zmed vas tako težko bútaró od njegoviga sercá odvaliti, in ga potolaženiga, poveseljeniga nazaj na dom spustiti!

Kakó bi imeli se tedaj v sedajnih ojstrih in žalostnih okolistavah zaderžati? — in kakó pokrotiti, potolažiti se? Ogdóvor na ta dvóje vprašanje perporočim vaši poterpežljivi pazljivosti, in začnem v imenu Jezusa.

Izviren in nekako neprimerljiv je v krepostnih izrazih in popisih. Kako živo naslika skopuha, ko zaropóče (str. 9.):

Skop ali vohernik če je še tak stisnjenc in še takó velik odertnik, vender neče za nič družiga číslan biti, kot za dobriga gospodarja; on — in varčen kristjan, oba spravljeta in varjeta, ali vender pri vsim tim je med njima velik razločik. Skop, ki je navadno tudi lakomnik, spravlja in vkup grabi z obema rokáma po očitnih in skrivnih, pravičnih in krivičnih potih; on slepári, goljufa in spodkopuje; zapuščene sirote in vidove tare; zapravljivcu, ki mu dobre obresti obeta — na njivo, senožet, nograd ali vért rad posodi se vé — de ne za dolgo; od taciga, ki v velicih stiskah zdihuje, nar raje kupi, tode ne predragó, pa še za hvalo terja, de se ga je vsmilil — z drugo besedo — de ga je oderl; gorjé vsacimu, ki se z njim speča. Od njega bi se lahko reklo, de

Ovna postríže — pomolze — odere do belih kosti,

Muzik poliže — poserka do zadnjega kančika kri.

Sam pa da raji svoje žito moljem spiti, ali vino zavreti, ko de bi ju po deželni ceni prodal. On spravlja, grabi, varje pridelke, denarje in blagó, né, de bi jih vžival ali vshivati dajal, ampak de bi bilo na kupu, in de bi nad takim kupam — ki mu je Bog — svoje oči pasil . . .

Zeló ganljiva in za časovne razmere značilna je pridiga iz l. 1817., »V Vinkoštni pondelj« pri sv. Jeronimu na Nanosu o takratni lakoti. Takoj v uvodu plaka:

Druge leta ste na današnji dan veselo in čversto od vsih strani k tej Božji veži se gibali; danas ste pa bolj počasi, večidel molčeči in klaverno gori šli; marsikateri med vami se je komaj gori privlekel. Ko po cerkvi okoli pogledam, vidim le suhe, prepodene in tamne obličja pred sabo. Kaj se je neki vendar na vaše serca zavalilo in jih tako obtežilo? — kaj se je vam primerilo, de navadna zadovoljnost je vas tako čisto popustila? — de, kjer je bilo popred veselje, je zdaj zgolj žalost? — O veliko pomanjkanje, dragina, ki se ni še od take slišalo, in huda lakot nas tlačijo! — Že predlanskim se je malo pridelalo, lani je bila še slabši letna, letos pa ni goda in konca od pomanjkanja! — Toče neso bile, suše neso škodovale, in vender pridelki so bili tako pičli, de ni za izreči; kdo je še kedaj slišal, de bi se pri nas moglo dati za mernik turšce 6, za mernik pšenice pa 7 gold.; odkod pa tolikanj denarjev jemati? — nej zbije Ipavic vse železo iz okovaniga soda, in ko je še tako srečen ga po 3 krajcarje funt prodati, komej previdil se bo za mernik žita! — Ni čuda, de marsikteri preživeti se so začeli kimljeve korenike kopati, drugi so poskusili robidovo perje kuhati; ti bolj premožni, in ko bi še tako vsmileniga serca bili, ne morejo vsemu kaj; razun domačih jih pride še na trume — po 20 do 30 na dan — laških prošnjakov, tako razvidno lačnih, de je groza jih viditi! Kdo je že kadaj kaj taciga dočakal? —

Enako pretresujoča je bila propoved l. 1834. v Logu o suši. Začetek slove:

Kadar sim v svojih mlajših letih in bolj pogostoma vam iz tega sv. mesta govoril, vidil sem vas svoje glave povzdigovati no veselje razlito čez vaše obličje; danas pa, kamor se po cerkvi ozrem, vas vidim le klaverno držati se; vaše oči medle, pogledi tamni, obrazi vpadeni no suhi, vse je omedlelo. O žalostin prikazik! — Odgovori mi, o ljuba Ipavska dolina! kaj se ti je vender primerilo, de takó močno žaluješ? — kaj je to, de ste danas ob nenavadnim času, na delavnik tako obilno se tukaj znidili? — Suša, — velika suša nas straši! — hude vročine, strašne soparce ljudi no živino suše; semtertje že vode za velike potrebe zmanjkuje; od Sušeta iz Rebernic jo že na teržaško cesto vozijo; mnogi studenci so vgasnili, pri drugih počakujejo ljudje verste z vodo se previditi; ptički so nehali peti no po germičkih okolj studencov žalujejo oziraje se, kdaj de na versto pridejo svojo žejo ogasiti. Zemlja, kjer je scer nar bolj mokrotna bila, od gorečih sončnih žarkov spečena, jela je od prevelike žeje hudo zijati, serožeti scer lepó zelene so kar zbledele, in odpovedujejo za naprej potrebno živino preživeti. Kako bo pa kmet zemljo obdeloval, kakó jo gnojil, kaj na na-nji prideloval, ko bi prisiljen bil živine znebiti se — ali ko bi mu ta od pomankanja poginila? — vse korenine po njivah, drevesne in tertne, turščine in fižolove po mokroti hrepené, med tem, ko perve in močnejši bolj globoko v zemljo zarinovaje še zadnje kaučike mokrote poserkujejo, morajo manjši in bolj poverhne od turšice in fižola od žeje vsihati. Dobre letne smo pričakovali, zdej se pa nam druga, — z velikimi čerkami piše: upali smo, de bo dolina v obilnosti sená, žita in vina plavala, ali po pričjoči suši nam taka obilnost, tako upanje pred očmi zginuje. Na sušo bi vtegnila nastopiti slaba letna, na slabo letno pomankanje in dragina, na dragino lakot ali še clo smert. To so žalostne, so težke misli, so neprijetne in zoperne sodbe; in vender pozemeljski, slabotni človik se jim ne more čisto vbrani! . . .

Le v malokaterih propovedih slovenskih se duh dotičnega časa tako svetlo zrcali, kakor v Vrtovčevih. In malokatere pridejo tako iz globočin govornikovega srca ter segajo narodu tako globoko v srce, kakor Vrtovčeve. Naravno je, da je bil Vrtovec kot govornik silno

čisan in priljubljen. Bil je sploh ljubljenec svojih sovrstnikov. Ob smrti njegovi je vladala po vsej domovini občna žalost, kojo so ganljivo izrazile »Novice« št. 37., 1851. v Podgorskega pesmi:

Bratje v črno se zavimo
 Britko tožbo zaženimo
 Glas presilne žalosti —
 Vrtovca med nami ni!
 Ah! naš otec, naša slava
 V grobu spava.

Ob stoletnici njegovega rojstva so mu hvaležni rojaki postavili lep spomenik v Št. Vidu pri Vipavi.

2. Jozef Stiebil, rojen v Dolenjah, mali vasi planinske podžupnije pri Ipavi l. 1784. Ljudske in latinske šole je dovršil v Gorici, modroslovje v Gradcu, bogoslovje pa v Ljubljani. L. 1807. je bil v Gorici duhovnikom posvečen. Kapelanoval je v Šturji, Nabrežini in Planini. Nekaj časa je bil profesor v goriškem bogoslovju, potem pa župnik Črnicah, slednjič dekan v Ločniku, kjer je l. 1848. umrl. Po njegovi smrti je izšla knjiga z naslovom:

PRIDIGE ino drugi slovenski spisi, ki jih je po svoji smerti zapustil Jožef Stiebil... Sabral jih je Štefan Kociančič, nekdanj njegov kaplan, sedaj učitelj svet. pisma stare zaveze v Goriškem Semeništu in jim je pristavil životopis rajnkega s kratkim uvodom v celo knjižico. V Gorici 1853. Natisnil in založil Paternolli. — Vel. 8°, strani XII+176.

Stiebel (pravzaprav Stivelo) je bil laškega pokolenja. Slovenščine se je učil iz knjig, posebno iz Japeljnovega prevoda sv. pisma. A vendar se je v njej toliko izuril, da je postal sloveč slovenski propovednik, da »mu o času njegovega življenja ni bil kmalo eden kos«. Njegovi v le-tej knjigi objavljeni govori so izza let 1810.—1813. Po večini so le osnove, samo pet je dovršenih govorov. Po vsebini so vrlo dobri; a po obliki, v jezikoslovnem oziru, kažejo nepremagljive težave, s katerimi so se morali boriti slovenski propovedniki v dobi, ko so še skoraj sami jezik gladili. Za vzgled bodi uvod k razlaganju sv. maše v ipavskem narečju, v katerem je Stiebil vedno govoril in pisal:

Raslaganje fвете Mafhe po redi zeliga shuljenja Jesufa Kristufa, kateru nam ona pred ozhi poštavi.

Nih veliku si je persadelu rasloshit skrivnosti f. Mafhe. Ufaki ih raslaga po fvoji misli inu glavi, taku de jeft ne naidem eniga, kateri bi po verfti inu popolnoma povedau, kaj ufaka rezh, katero per f. Mafhi vidite, od njenega sazhetka nuoter do konza pomeni. Jeft bom tedaj fturil, koker zhemela. Ona is vezh fe ufede na ufsako rosho, katero naide, inu pobere is ufake tu, kar je narbolfhi inu narflaifhi. Jeft bom tudi per ufsakih bukvah, katere fvento Mafho raslagajo, uftavil, ih samerklivu brau, inu is nih usel tu, kar fe bo meni nar bolfhi h' vafhimu podvuzhenju sdelu. Zhemela napravi is fvoje na roshoh pobrane saloge ta fladki inu dopadlivu met. Bog dodeli

tudi meni, de bi moja saloga, katero fim is uezh bukvi ukop fpravil, moim vuzhizam h' eni fladki inu dopadlivi, inu dobru tekneozhi pafhi poftala.

Kakor je razvidno, spada Stiebil v »prehod v novo dobo« slovenskega cerkvenega govorništva, akoravno so njegove propovedi izšle še le l. 1853.

3. Dr. Janez Krizostom Pogačar. Le-to ime blesti se v zlatih črkah med najboljšimi slovenskimi propovedniki.

Rodil se je Pogačar dne 22. prosinca 1811 v Vrbi, v brezniški župniji na Gorenjskem. Obiskoval je ljudsko šolo v gradu ob Blejskem jezeru. Srednje, modroslovne in bogoslovne šole je dovršil z odličnim vspehom v Ljubljani, kjer je bil l. 1834. duhovnikom posvečen. Zaradi izvanrednih zmožnosti pošlje ga potem nepozabljivi vladika Wolf v višje bogoslovsko izobraževališče Augustineum na Dunaju, kjer je ostal tri leta. Pol leta je deloval v duhovnem pastirstvu pri sv. Petru v Ljubljani, l. 1838. pa zasede stolico dogmatike na ljubljanskem liceju, na kateri je deloval do l. 1852. Ko se l. 1846. ustanovi deško semenišče Aloisianum, postane Pogačar prvi vodja temu zavodu ter mogočno upliva na mnogotere gojence, kojih imena sedaj slovijo po vsej slovenski domovini. L. 1854. bil je imenovan stolnim kanonikom ljubljanskim, 1864 stolnim dekanom, l. 1870. stolnim proštom, a l. 1875. je zasedel stolico knezoškofa ljubljanskega. Osem let je vladal v silno težavnih razmerah ljubljansko škofijo ter si je s svojim vsestranskim neumornim delovanjem pridobil neminljive zasluge. Dne 25. prosinca 1884 je izdahlil svojo blago dušo.

Dr. Pogačar je bil odličen, najčistejše domovinske ljubezni in neomahljivega krščanskega oduševljenja navdahnjen pisatelj in veledušen podpornik slovenskega slovstva. L. 1848. začel je izdajati »Slovenski cerkveni časopis«, naslednje leto mu da naslov »Zgodnja Danica«. V le-tem listu je združil mnogo pisateljskih moči ter je odločno in duhovito branil katoliška načela. Ustanovil je »Ljubljanski škofijski list«, ki bi naj bil po njegovih namenih ne samo uradno, temveč v raznih bogoslovnih strokah obenem i znanstveno glasilo za slovensko duhovščino. Isti list je ob njegovi smrti najdoločnejše označil njegovo stremljenje z besedami: »Neumorno delo — je bil njegov princip, ljubezen do študij in hrepenenje po pravem, lepem in blagem — glavna poteza njegovega značaja, rešitev ubogih duš — cilj njegovega življenja!«

Izvanrednega pomena pa je vladika dr. Pogačar na polju slovenskega cerkvenega govorništva. Bil je priznано najizvrstnejši govornik ljubljanske škofije. Usposobila ga je k le-tej časti nenavadna govorniška nadarjenost, katero je še potem sam z globoko

učenostjo in vstrajno marljivostjo izpopolnil. Krasen venec svojih prelepих propovedi je izdal v knjigi:

PRIDIGE. Govoril Janez Zlatoust Pogačar, dohtar bogoslovja, korar stolne cerkve in predsednik knezoškofjske zakonske sodnije v Ljubljani. S privoljenjem visokočastitega škofijstva. V LIUBLJANI. Natisnil Jož. Rudolf Milic. 1864. — Vel. 8°, strani VIII+424.

»V tej knjigi lepo odseva vzvišeni duh Pogačarja duhovnika, kateri je po vseh krajih ljubljanske vladikovine, kamorkoli je bil povabljen, z veseljem oznanoval besedo božjo. Ti govori so pisani v višjem homiletiškem slogu, kakoršnih slovenska homeletika le malo premore. Ne more se sicer tajiti, da so priprostim poslušalcem težko razumljivi, a izobražencu se tem bolj prikupijo, čim dalje jih prebira in — medituje¹.« Le-ta, za slovensko propovedništvo zelo dragocena knjiga obsega: Predgovor (spisovateljev), potem I. Pridige pri novih mašah (9), II. Postne pridige (dve vrsti: A. O osmih zveličanskih blagrih, 7 govorov, B. O raznih predmetih, 7 govorov), III. Pridige o raznih priložnostih (9 govorov) in k sklepu še dodatek: Najlepši prstan, to je mična povest o zaročnem prstanu presvete Device Marije.

Pogačarjeve pridige so v vsakem oziru dovršene: misli so vzvišene, dokazovanje je jasno, razdelitev pregledna, opominjevanje očetovsko milo, jezik gladek in čudno mil. Čujmo za vzgled sklep postne pridige o snovi »Eno je potrebno«:

Poglej dans, o keršanski prijatelj, prijateljica, dans, ko velika resnica: eno je potrebno, zopet pred očmi tvojega duha stoji, poglej nazaj v svoje življenje! Naj sramota pregreje tvoje obličje in reci svoji duši: O s čim si se pečala, ko nisi mislila na Boga, ti, ki si vstvarjena za njegovo ljubezen? Česa si se spominjala, ko si njega pozabila? Koga si ljubila, ko si se njegovi ljubezni odpovedala? Oh, resnica bi bila morala biti tvoja jed, pa z lažjo si se pasla in z nečimurnostjo nasitovala!

Ker si bil suženj svetá, kristjan moj, si služil svetu; tvojega Boga pa, kteremu služiti je gospodovati, nisi spoznal in ne poveličal njegovega imena. O koliko dni, koliko let ti je preteklo brez dobička za večno zveličanje! Smeš li svoje dosednje, življenje zares življenje imenovati? Spoznaj pred svojim Bogom: O Gospod, to ni bilo življenje, ko nisem tebi živel, ker nisem prebival v svetlobi tvojega obličja. Bežite od mene, misli prazne in nečimurne! Slovo vam dam, pregrešne tovarišije! O kolikokrat sem jaz pri vas svoj jezik ognjusil s hudobijo, moj jezik, kateri je vstvarjen, da bi hvalo nebeškega očeta oznanoval, da bi čudeže njegove modrosti razglaševal! O koliko ur sem napravil, ktere so mi bile dane, da bi jih zaznamoval z krono v hiši Očeta, ki tudi kozarca vode ne pusti brez povračila. O koliko ur! — zgubljene so za zmiraj — za zmiraj!

O ljubeznivi moj prijatelj, prijateljica! stopi dans z resničnim terdnim sklepom spreobrnjenja pred svojega Boga! Rečem ti, ne odlašaj! Raztergaj hitro zaveze, ki

¹ Kres, 1884, 159.

te še v zmotah tega sveta vjetega deržé! Tudi tukaj velja, kar je Kristus pri drugi priložnosti rekel: Kar misliš storiti, stori hitro; zakaj milost lenega pripravljanja ne pozná. Po izgledu unega francoskega mladenča zberi vse moči svoje duše, ktere zdaj milost božja poterduje. Kakor on, bodeš tudi ti zdajci otet iz ognja pregrešnih nagnenj, ki tvojemu sercu ves mir, ves pokoj, vse pravo stanovitno veselje odjemljejo. Perva stopnja zna biti res težka in grenka, ako je pa ta storjena, se bo grenkost v sladkost spremenila, kakoršna tvojega posvetnega serca še nikoli ni napolnovala.

Marija je sedela pri nogah Gospodovih, in pila žarke njegovega nebeškega obličja. Marta se trudi, da bi Gospodu postregla, on pa ji prijazno očita njeno preveliko skerblijvost, ker pravi: Eno je potrebno! O ko bi pač tudi mi si k sercu vzeli to besedo! Ko bi pač tudi mi se vsedli ali pokleknili k nogam Gospodovim, in jih močili s solzami resnične pokore, in ogrevali svoja merzla serca pri ognju njegove ljubezni! Slišali bi gotovo tudi mi zveličansko besedo: Veliko jim je bilo odpušeno, ker so veliko ljubili. Amen.

4. Oroslav Caf. Rodil se je l. 1814. na Rečici pri Sv. Trojici v Slov. gor. Po odlično dovršeni gimnaziji v Mariboru je obiskoval modroslovje in bogoslovje v Gradcu, kjer je bil 1837 duhovnikom posvečen. Kapelanoval je v Lebringu pri Gradcu in v Framu, potem je bil nekaj časa podravnatelj in profesor duhovnega pastirstva v mari-borskem semenišču; l. 1860. je postal beneficijat v Ptujju, kjer je v blaznosti nesrečno umrl l. 1874. Bil je izvanredno učen jezikoslovec, »izurjen v vseh slovanskih jezikih, leta 1840. začne preučevati vse jezike arjanskega debla. Najprvje preučí Bopbove in Pottove dela o sanskritščini, po tem se spravi na preučevanje zendskega jezika — preučí evropsko, naimer: staro germanščino, keltščino, litovščino ino vse romanske jezike... Caf stoji na vrhunci jezikoslovnih znanosti; hoteli so ga imeti za profesorja pastirne na univerzi, za profesorja primerjajočega jezikoslovja v Prago po odhodu Schleicherjevem, na stolico slovanskega jezikoslovja v Petrograd — in njegovo ime bode, kadar njegovi spisi zagledajo beli svet, tako cenjeno med učenjaki, kakor imena Mikložič, Baslaev, Bopp, Pott, Schleicher itd.«¹ Zraven je pa tudi marljivo gojil cerkveno govorništvo ter se je z veliko vnemo udeleževal ljudskih misijonov, ki so bili takrat zelo redki. Slomšek je bil nasvetoval, da naj svetni duhovniki iz sosednih župnij po posameznih krajih obhajajo misijone, posebno, ako redovnih misijonarjev ni dobiti. Takemu krogu vnetih duhovnikov pripadal je tudi Caf, ki je v mnogih župnijah z gorečim navdušenjem pridigoval. V pomoč drugim duhovnikom izdal je svoje misijonske govore v obširni knjigi pod naslovom:

ROMARSKA PALICA po poti v večnost. Del I. Misi-
onski govori. V Gradcu 1853. — Vel. 8°, strani 285.

¹ Dav. Terstenjak v »Zori« 1872, 40.

Del II. Popolne molitvene bukve s poduki in molitvami. Prepisal in sestavil O. Caf. V Gradci 1854. — Mala 8°, strani 416. — Je prevod nemškega izvirnika »Des Christen Pilgerstab.«

5. Dr. Andrej Čebašek. Rodil se je v smledniški župniji na Gorenjskem l. 1820. Vse šole dovršil je v Ljubljani, kjer je bil l. 1844. duhovnikom posvečen. V nadaljno izobraževanje je šel na Dunaj v Avgustineum, kjer je dosegel l. 1847. doktorsko čast. Vrnivši se v svojo domovino postal je kapelan v Stari Loki in malo časa tudi v Mengišu. 1852 je bil imenovan profesorjem dogmatike in metafizike na ljubljanskem bogoslovnem učilišču. Zaradi odličnega delovanja v tej službi so mu l. 1872. podelili častno in važno mesto semeniškega vodje. 1880 je postal kanonik ljubljanske stolne cerkve, 1896 stolni dekan. Zaradi velikih zaslug je dobil častni naslov papeškega domačega premeta. Umrl je l. 1899.

Dr. Čebašek zasluži v slovenskem cerkvenem govorništvu posebno pohvalo. Takoj v začetku profesorskega delovanja v Ljubljani jel je zbirati krog sebe dobre propovednike ter jih je vnmel k vstrajnemu in kolikor moči dovršenemu pridigovanju. Z njihovo pomočjo je ustanovil homiletiški zbornik z naslovom:

Cerkveni GOVORNIK slovenskega duhovstva za vse nedelje in zapovedane praznike skozi leto. Na svitlo dajó nekteri ljubljanski duhovni. I. tečaj. V LJUBLJANI 1856. Natisnil Jožef Blaznik. — Vel. 8°, strani 524.

Le-ta zbornik naj bi po njegovem načrtu izhajal v zvezkih po četirikrat na leto. L. 1855. so izšli prvi trije zvezki, četrti začetkom l. 1856. A nadaljnih zvezkov več ni bilo, ker je manjkalo sotrudnikov in tudi gmotne podpore, kajti poleg Drobtinic, ki so ravno takrat najbolj cvetele, se drugi zbornik ni mogel vzdržati. Sodelovali so L. Jeran, J. Stritar in A. Zamejc; najmarljivejši pa je bil dr. Čebašek sam. Med 67 propovedmi, katere je Cerkveni govornik objavil, je 30 dr. Čebašekovih. Z ozirom na obliko in vsebino se more priznati, da so prav dobre, »med njimi so nekatere tako tehtne, da iz ene same naredim dobre tri, dejal je neki dušni pastir¹.« Dr. Fr. Lampe, Čebašekov posebni prijatelj ga kot govornika laskavo opiše: »Dr. Andrej Čebašek je bil goreč pridigar. Dokler so mu dopuščale telesne moči, je pogostoma pridigal ob slovesnih prilikah, kakor ob novih mašah in ob raznih cerkvenih slovesnostih. Njegovi govori so bili vedno jedrnat, razvidno sestavljeni, polni bogatih naukov; zlasti pa se je odlikoval govornik s svojo navdušeno, ognjevitó besedo. Na Dobrovo pri Ljubljani, kjer je med šmarnimi mašami sloveča božja pot, hodil je pridigat in službo božjo opravljat 26 let. Rad je hodil tudi k Devici

¹ Jos. Marn v »Jezičniku« XXX., 41.

Mariji v Polju pri Ljubljani, kjer so ob nekaterih prilikah obilni shodi. In kadâr se je obhajala kakšna večja slavnost, vselej so naprosili kanonika Čebaška za slavnostnega govornika, kakor pri slavnostni besedi ob petdesetletnici papeža Pija IX., Leona XIII., ob katoliskem shodu i. dr. V takih govorih je povdarjal vernost Slovencev in pa ljubezen do mile domovine. Poleg tega je neštivilnokrat poprijel za besedo ob raznih shodih in v zborih in navdušil poslušalce s svojo ognjovitostjo¹.

Kako mila, v srce segajoča in jasna je njegova zgovornost, naj nam pokaže odlomek iz njegove propovedi »V praznik častitega razglašanja Gospodoviga« o treh zvezdah (naša vest, sv. vera, vnanje, posebno žalostne prigodbe), ki nam kažejo pot proti nebesom:

... Kakor tega mladiga človeka, tako tudi nas usmiljeni Bog na mnogo vižo k sebi vabi, in nam pošilja mnoge zvezde, ki nam kažejo pot proti nebesom, in nas kakor glas od zgoraj iz spanja bude.

1. Perva zmed njih je zvezda naše vesti, ki človeka spodbuda, da bi to, kar za dobro in prav spozna, storil, hudo in napčno pa opustil, ki nas po storjenem dobrem razveseljuje, po doprnesenim hudim pa peče. Vse, kar človeka sicer pred grehom prijazno svari, ga utegne zapustiti; ljubi starši odmerjejo, prijatli se zgube, tudi prejete dobre svarila iz spomina zginejo; nasproti pa rastejo od vsih strani nevarnosti našega zveličanja, vse zveličanske zvezde nad nami tako rekoč otemné; le ena sama zvezda nam še vedno pot proti nebesom kaže, in ta je zvezda naše vesti. Glas vesti je kakor zvest čuvaj ali varh, ki vedno pazi na naše zadržanje ter nas nikjer ne zapusti; kakor senca truplo, tako zvezda vesti človeka vedno spremlja. Ako si v samoti, je ta notranji angel varh pri tebi in kliče: Ne stori nič napačniga; jaz sim priča tvojih del, in bom enkrat zoper tebe ali za tebe pričala. Ako si v nevarni tovaršii, ti glas vesti kliče, kakor nekđaj angel Lotu: Beži iz tega kraja, iz kteriga kužna sapa v tvoje srce puhti. Ako si v hrupu in šumu posvetniga veselja, glas vesti prevpije ves vnanji hrup in kliče: Glej in čuj, de ti veselje sveta ne bo prizadjalo bridkosti duha, de po nečimernim veselji ne boš milo jokal. V mladosti ti kliče: Skerbi, de boš mlade leta tako doprnesel, de te pozneje ne bo vedno spremljalo moje očitjanje. V starosti ti pred oči stavi zadržanje poprejšnih let, in te uči modrosti zavolj pretečinega in prihodnjiga. Po storjenim grehu se zbudi, kakor neusmiljen rabelj, in ti očita, kakor nekđaj Kajnu: Kaj si storil? Kaj te čaka po takim djanji?

Tako spremlja in budi zvezda vesti človeka neprenehoma vse žive dni. Blagor mu, kdor ta glas posluša in razumé! On ima v sebi veselje in mir, kteriga mu svet ne more vzeti. Če ga tudi zadenejo bridkosti tega življenja, če ga tudi hudobni obrekujejo in čertijo, veselje dobre vesti, prepričanje, de je z vsimi v všim prav ravnal, to prepričanje ga tolaži tudi v britkosti in preganjanji, je tudi v nesreči njegova sreča. Živo nam to kaže zgled pobožnega Joba. Božja roka ga hudo zadene; pride ob vse premoženje in ljubo zdravje; od vsih zapušeniga lastna žena in bližnji prijatli nespametniga imenujejo, in ga skrivnih hudobij obdolžujejo. Vendar glas vesti mu priča, da je nedolžen, ga stori potrpežljiviga v tolikih revah, in ves svet zamore reči: Bog mi je priča, in ki moja nedolžnost pozna, v višavah prebiva.

¹ Dom in svet, 1899, 98.

6. Štefan Kocjančič, rojen l. 1818. v Vipavskem trgu. Ljudske šole je obiskoval v domačem kraju, srednje pa v Gorici. Zanimivo je, da se je že po drugi latinski šoli začel pečati s hebrejščino. Kot bogoslovec se je bil v Gorici seznanil z »veteranom slovenskih pisateljev in pesnikov na Goriškem«, z Valentinom Staničem, ki je nanj mogočno vplival. L. 1841. je bil duhovnikom posvečen. Do 1846. l. je bil kapelan v Ločniku, potem ga pa pokličejo v goriško bogoslovje za profesorja sv. pisma starega zakona. Kmalu je zaslovel zaradi svoje izvanredne učenosti v jezikoslovju. Hebrejščino je imel tako v oblasti, da je v njej celo pesnikoval. Znal je pa tudi sirski, aramejski, perzijski, koptiški, turški in madžarski jezik; govoril in pisal je vse važnejše moderne jezike: vse slovanske, nemškega, laškega, francoskega, angleškega in španskega; v sanskritu je bil povsem udomačen. Bil je pravi Mezzofanti, »da ga po vsej pravici prištevamo največim linguistom naše dobe¹.« V priznanje velikih zaslug bil je imenovan častnim kanonikom goriškim, in nekaj mesecev pred smrtjo je postal vodja goriškega bogoslovja. Umrl je l. 1883. V slovenščini je mnogo pisal, bil je »drugi Stanič in najplodovitejši pisatelj goriških Slovencev².« Tudi na propovedniškem polju je marljivo sodeloval. Slovenskemu Prijatelju Einšpielerjevemu je bil vedno zvest sotrudnik. V njem se nahaja več njegovih propovedi. Samostalno tozadevno njegovo delo pa je:

Kristusovo življenje in smrt, v premišljevanjih in molitvah. Poleg Gašparja Erharda za Slovence predelal Štefan Kocjančič, profesor bogoslovja v Gorici. Na svitlo dala družba sv. Mohora. I.—III. Del. 1868 (po eden snopič do l. 1870). — Vel. 8°, strani v vsem delu 1379.

Omenili smo že, da je izdal Stiebilove »pridige in druge slovenske spise«. Med svojimi sovrstniki je pisal Kocjančič uprav uzorno slovenščino in je »zadnja desetletja pisal prav lep, gladek in lahko umeven jezik³.« Posebno v premišljevanjih o Kristussvem življenju in smrti je njegov slog dovršeno lep.

7. Božidar Raič. Porodil se je l. 1827. pri Sv. Tomažu blizu Velike nedelje. Gimnazijo je obiskoval v Varaždinu, modroslovje v Zagrebu, bogoslovje pa v Gradcu, kjer je bil l. 1850. duhovnikom posvečen. Kapelanoval je v Ljutomeru in v Slivnici pri Mariboru, kjer se je bil v bratski ljubavi seznanil z Oroslovom Cafom; njiju je potem vedno vezalo posebno prijateljstvo. L. 1853. je postal profesor vero-

¹ Dr. A. Mahnič v »Kresu«, 1883, 276.

² Simon Rutar v »Ljublj. Zvonu«, 1883, 331.

³ l. c. str. 333.

nauka in zgodovine na mariborski gimnaziji. Ker se je preostro in preveč vneto potegoval za pravice slovenskega jezika na gimnaziji, ga je naučno ministerstvo odslovilo. Šel je potem za kapelana k Sv. Barbari v Halozah. Tam je postal l. 1868. župnik. Bil je nekaj časa deželni in državni poslanec; le-to poslednje dostojanstvo, kateremu je posvetil vse svoje duševne in telesne moči, je pospeševalo njegovo prerano smrt. Umrl je v Ljubljani l. 1886., kjer je tudi pokopan.

Raič je bil vrlo izobražen duhovnik, odličen jezikoslovec in ognjevito navdušen Slavjan. Na slovstvenem polju je mnogo deloval¹. Izdal je posebej več znanstvenih knjig ter sodeloval pri vseh slovstvenih podjetjih svoje dobe. Posebno priljubljen predmet mu je bilo delovanje slovanskih apostolov, sv. Cirila in Metoda. Najbolj se je pa narodu prikupil kot govornik. Brezdvomno spada med najboljše govornike, karkoli jih imamo Slovenci. V le-tem njegovem poklicu ga je ljudstvo naravnost obožavalo. »Ni bilo praznika ali večje slovesnosti, ne tabora ali prostega dijaškega shoda, kjer bi ne bil Raič povzdignil svojega krepkega glasú v korist in čast naši domovini. On je bil v pravem pomenu besede, ljudski govornik in učitelj in to najboljši med nami. Pazno ga je poslušal prosti kmet, kakor dijak in gospod, in vsakega je navdušil za stvar, tako da ni bilo ne konca ne kraja pohvale, ko je sklenil svoj govor².« Cerkvenih njegovih govorov je, žal! le malo tiskanih v Drobntnicah in Slovenskem Prijatelju, a v spominu jih je mnogo ohranjenih med ljudstvom. Z vso vnemo se je potegoval za narodno izobrazbo duhovnikov, ki delujejo v dušnem pastirstvu. Tako piše v Novicah l. 1861.: »Kako pa more kdo vreden dušen pastir biti, ki samo toliko svoj govor zna, kolikor ga je mati kakih 12 let naučila? Komur je mar, da uspešno deluje v Gospodovi gorici, mu je treba dobro narodni jezik poznati. Kdo pa je na to (prej) gledal? Branilo se je v semenišču slovenski golčati, in v rednih postavah se nam je bralo, da ne govorimo po našem, izvlasti ne pri mizi »propter urbanitatem.« Součenci (tudi včasih kdo drugi) so nas slovensko govoreče posmehovali, psovali . . . To je živa resnica, kakor je Bog v nebesih. Kdo nas je branil, kdo zagovarjal? Smo li imeli našince med kanoniki? Odtod prihaja, da še dandanašnji imamo duhovnikov, ki namič prav po domače brati ne vedó, ne da bi pridige pravilno spisovali in govoriti znali, kakor se Rešnikovi besedi spodobi; njihove pridige se mi zdijo kor prav tečna hrana v zamazani, gnjusni in nesnažni skledi. Kdo je tega največ kriv? Ne li oni, ki so je pošiljali? Poznam nekega na pol slovenskega duhovnika, ki prišedši iz

¹ Glej Jezičnik XXV. letnik, str. 75s.

² Kres 1886, 286.

semenišča na Slovensko je spisoval pridige po nemškem, in prihajal vsak teden v mesto k svoji materi pralji, da mu je poslovenjevala, kar je on nemški spisal... Še le leta 1849 so si bogoslovci sami sprosil urico vsak teden, da se vadijo v slovenščini. Čigava zasluga je to? Pastirske liste so nam pošiljali (iz Gradca) do l. 1849 nemške. Ali tako dela oče s sinovi? Ne, nikdar ne — le očuh s pasterki!... Tedaj je živa in sveta resnica, kar sem ono pisal, — res smo v narodnih rečeh pasterki bili! Ako so slovenski učeni možje sekovskega dela toliko za narodnost delali, da se labodski ne morejo ž njimi meriti, sledi li od tod, da je to zasluga semeniške vzgoje ali višjega vodstva? Nikol! Zahvaliti se imajo Onemu, od kterega vsa modrost prihaja, in svoji samouki ter neopešani marljivosti. V semenišču so se drugi večkrat jim norca delali oponašaje, da se jim možgani vrtijo, ko so se brez vodnika in učnika trudili, da bi nekda svetemu znanju zadovolili in narodno koristili.«

Iz teh vrstic se jasno razvidi, s kolikimi težavami so se imeli boriti slovenski bogoslovci v graškem bogoslovju, kako pomanjkljiva je bila njih vzgoja za bodoče propovednike v slovenskem delu sekovske vladikovine. Ako pomislimo, da se je i v drugih semeniščih s slovenskimi bogoslovci slovenski poduk do Slomškove dobe skoraj povsod tako preziral, zanemarjal ali celo s silo oviral, potem bomo spoznali, po kako hudi in trnjevi poti je moral hoditi razvoj slovenskega cerkvenega govorništva dolga, dolga leta!

Iz navedenih vrstic pa tudi spoznamo Raičev slog v govoru in pisavi. Kratki stavki, nenavadne besede, jasno dokazovanje in posebno nujni in v srce segajoči izrazi — tak je bil ves Raič.

8. Jurij Kobe, rojen l. 1807. v Poljanah poleg Kolpe, v duhovniji Starotrški. Ljudske in gimnazijske šole je dovršil v bližnjem Karlovcu, licej in bogoslovje pa v Ljubljani, kjer je bil tudi mašnikom posvečen l. 1837. Služil je potem vedno le v svoji ožji domovini, predragi mu Dolenjski, in sicer v Semiču, Kostelu, Mokronogu, na Trebelnem, pri Sv. Križu poleg Kostanjevice, v Črnomlju, Leskóvcu, od l. 1854. pa samostojno na Planini in v Čatežu pri Zaplazu, kjer je l. 1858. po slovesni službi božji vsled kapi nagloma umrl. Kobe je bil nadarjen Metelkov učenec, kateri ga je bil za slovenščino ognjevitó vnel. Mogočno je na-nj vplivala tudi ilirska ideja, koji se je pridružil z vso vnemo. Jel je marljivo slovstveno delovati; pisal je mnogo v vezani in nevezani besedi pod imenom »Sodevski« (od njegove rojstne vasi Sodevce ob Kolpi). Po različnih časopisih in knjigah je objavil obilo narodno- in potopisnih črtic o Belikrajini, ki spadajo med najlepše in najbolj zanimive v našem slovstvu. Važen je njegov spis v Novicah 1844: »Sled Cirilovega obreda na Kranjskim«. Kot cerkveni govornik

se je oglasil dvakrat v Drobtinicah in več pridig — nekatere tudi po njegovi smrti — je natisnjenih v Slovenskem Prijatelju s podpisom »—e«, ki so brezdvomno njegove. Poznajo se po njegovi zelo priprosti poljudni pisavi in po izrazih, ki so doma samo na Dolenjskem, osobito na Belokranjskem.

9. Matija Hočevar. Rojen l. 1824. v Lašičah. Šolal se je v Ljubljani, kjer je bil tudi l. 1848. duhovnikom posvečen. Bil je nekaj časa pristav semeniški in nunski katehet, od l. 1866. je bil do svoje smrti župnik pri Sv. Petru v Ljubljani. Umrli je v Toplicah na Dolenjskem, a pokopan je pri Sv. Krištofu v Ljubljani. Bil je zelo marljiv duhovnik, ponižnega in mirnega značaja, zaradi tega tudi v obče priljubljen. Kot cerkveni govornik zasluži posebno priznanje. Bil je namreč neutrudljiv sodelovalec pri Slovenskem Prijatelju in Duhovnem Pastirju. V obeh listih je več sto njegovih propovedi obelodanih; prišteti se toraj mora najplodovitejšim slovenskim govornikom. Spisal je tudi knjigo:

Zgodbe svetega pisma stare in nove zaveze za šolsko mladost. Na Dunaji. 1858. V c. kr. založbi šolskih knjig. Natisnil L. Grund. — 8°, strani 331.

Bil je tudi sotrudnik pri prevajanju Wolf-Volčevega sv. pisma; poslovenil in uravnal je I. Knjige Kraljev, Knjige Pripovedi in Knjige Modrosti. Prestavi dodal je lahko razumljivo razlago.

10. Dr. Simon Klančnik. Porodil se je l. 1810. v Kranju. Dovršil je vse šole v Ljubljani, kjer je bil 1834 duhovnikom posvečen. Nekaj časa je bil duhovni pomočnik pri Sv. Jakobu v Ljubljani, potem v Kranju in v Sostrem. L. 1836. je šel v Avguštinaj na Dunaj, kjer je postal doktor bogoslovja. Vrnivši se v Ljubljano je bil imenovan rednim učiteljem iztočnih jezikov in sv. pisma stare zaveze, a je že v cvetu moške dobe umrl l. 1844. Ž njim pa niso umrla njegova, ne sicer obširna, a za slovensko homeletiko važna dela, ki so bila še dolgo po njegovi smrti priljubljene pripomočki za cerkveno govorništvo. Le-ta so:

a) Sveto pismo stare zaveze okrajšano. (I. Del. Bukve Mojzesove. V Ljubljani, natisnil J. Blaznik, 1840. — 8°, str. 201. — II. Del. 1841., str. 206. — III. Del. 1841., str. 207—348.)

b) Napeljevanje k poboshnemu shviljenju in lepemu sadershanju. V Ljubljani. Natisnil J. Blaznik. 1840. — 8°, str. 180.

c) Premišljevanje in Molitve za bolnike. V Ljubljani. Blaznik. 1841. — 8°, str. 361.

Klančnik »so bili izversten duhovnik, nadepoln in za blagor svojega ljudstva ves vnet pisatelj, in sme se reči, jeden najdražih biserov v krasnem vencu duhovnov Ljubljanske škofije...

jeden naj pobožniših pa tud naj učenih duhovnikov Ljubljanske škofije, na njih življenju ni bilo madeža. Velika žalost je bila za njimi blizo in daleč; solzila za njimi se je Ljubljanska škofija, solzil pa tudi ves slovenski narod, in popolno resnično je, kar so kmetijske in rokodelske novice njih smert oznanivši pisale: »Duhovne šole so učenega moža, cerkev je brunniga služavnika, slovenščina zvestiga prijatla, njegovs rodovina pa dobrotniga podpornika zgubila!«

11. Dr. Jožef Rogač, rojen l. 1831. v Zagradcu, dekanije Šmarjske. Gimnazijo in bogoslovje je dovršil v Ljubljani, kjer je bil l. 1857. duhovnikom posvečen. Tri leta pozneje je bil na dunajskem vseučilišču promoviran doktorjem bogoslovja. Kapelanoval je v Boštanju, Šent-Jernej, na Krki, v Dobropolji in v Križevem poleg Kostanjevice. Ker je nevarno obolel, šel je v pokoj, preselivši se k svojemu bratu Antonu v Novigrad, dekanije Jelšanske v Istri. A že leta 1874. je, kakor dr. Klančnik, mnogo prerano umrl.

Dr. Rogač je bil vnet in vrl duhovnik, goreč dušni pastir in neumoren nabožen pisatelj. Kot cerkvenega govornika ga pozna naše homiletično slovstvo samo po treh propovedih, ki so objavljene v Slovenskem Prijatelju; a obširna so njegova dela, ki so bila in obstanejo vedno zelo važni in rabljivi pripomočki slovenskim propovednikom. Le-ta so:

a) Evzibija, ali posvečba molitve. V Ljubljani, 1854. Natisnil J. Blaznik. V Gerberjevi založbi. — 8°, str. 96. — V tej knjigi je poslovenjenih nekaj prelepih premišljevanj o molitvi, katera je bil spisal pobožni tržaški prošt dr. Jos. Schneider v »Zeit und Ewigkeit«.

b) Vodilo grešnikov. Zvezek II. v 21 poglavjih. Natisnil in založil R. Milic. V Ljubljani 1854. — 8°, strani 312. Prvi zvezek je poslovenil Janez Božič po sloveči knjigi častitljivega dominikanca Ludovika Granaškega. O tej knjigi pravi neki pisatelj: »Te bukve so več zmotenih na pot izveličanja nazaj pripeljale, kakor imajo pismen v sebi.«

c) Življenje svetnikov in svetnic božjih. Po najboljših virih spisal dr. Jos. Rogač, duhoven ljubljanske škofije. Izdala družba sv. Mohora. Z dovoljenjem visokočastitega kerškega knezoškofijstva. Pervi del. V Celovcu 1866. — Vel. 8°, strani 400. Drugi del 1869, strani 448. Tretji in četrti del je dovršil njegov zvesti prijatelj župnik Matija Torkar, ki nam je že znan kot posebno marljiv sotrudnik Slovenskega Prijatelja in Duhovnega pastirja.

12. Luka Jeran. Rodil se je l. 1818. v Javorjah na Gorenjskem. Ljudsko šolo je obiskoval v Škofji Loki, prvih pet latinskih šol pa v

¹ Dr. Rozman v Drobotnicah 1852, str. 115.

Karlovcu. Potem je prišel v Ljubljano, kjer je dovršil licej in bogoslovne študije ter je bil l. 1845. posvečen duhovnikom. Nekaj let je bil kapelan v Horjulu, potem pri Sv. Petru v Ljubljani. Leta 1853. se poda za misijonarja v Afriko, a tam nevarno zboli ter se mora vrniti v domovino. Potem je bil duhovni pomočnik v Trnovem. Hrepenėč po razširjevanju sv. vere gre l. 1854. zopet v Afriko, odkoder se pa zaradi bolezni kmalu vdruėiė povrne v domovino. Postal je znova kapelan v Trnovem. Zaradi obilnih zaslug v dušnem pastirstvu in v neutrudnem slovstvenem delovanju je bil imenovan papeėevim kamornikom in monsignorjem in l. 1882. stolnim kanonikom v Ljubljani. Umrl je, bogat po letih in nebrojnih dobrih delih, l. 1896.

Luka Jeran je veleznamenit duhovnik ljubljanske škofije, »izredno nadarjen in duhovit moė, kakorėnih je imela Slovenija malo . . . Jeran je vreden tudi dvojnega in trojnega spomenika¹.« Biserno ıist značaj, vdan sv. cerkvi s plamtečo vneto, je stal kot hraber vojsėak na braniku sv. vere ter je z besedo in peresom branil nad pol stoletja njene pravice in resnice.

Luce lucenti mundo luxisti,
Heu, quot diabolos iam expulisti!
Quot esurientibus escam dedisti!

mu je po pravici pel prijatelj ob njegovi sedemdesetletnici. Poglavitno njegovo oroėje je bila Zgodnja Danica, »katoliėk cerkven list«, ki je nastala l. 1849. iz dr. Pogaėarjevega glasila »Katoliėki cerkveni list«. Bil ji je ves ıas neumoren, obėudovanja vreden sotrudnik, od l. 1855. do svoje smrti tudi moder urednik. V njej je natančno poroėal o vseh dogodkih, ki so se kakorkoli dotikali sv. cerkve. Pogumno in brezobzirno je pobijal in zavraėal vse napade očitnih in zavratnih sovraėnikov svete vere. Zraven pa je podajal vernemu ljudstvu zdrave nauke ter ga je vnel k neomahljivi zvestobi in vdanosti do verskih svetinj. Neėtevilni so njegovi tozadevni ılanki. A vspeėno je deloval tudi kot pesnik; zloėil je dokaj vsakovrstnih pesni, cerkvenih in svetih, posvetnih, narodnih za razliėne priloėnosti. Pisava Jeranova je bila »izvirna, samotvorna, ıasih srđita; kadar graja napake, sviri brez ozira vse, ki so kedaj ıalili katoliėko in pravo domoljubno ıutilo.«²

Junak na polju duėnem bije
Za vero in za narod boj,
Na prsih mu Danica sije,
Pred njo se vmika vraėni roj.

Drėi se krepko, se ne gane,
Stoji navalom trdno v bran;

¹ Dr. Fr. Lampe v Dom in Svetu 1896, 755.

² Jeziėnik, XXVII. letnik, ki je ves Jeranu posveėen.

Moči iz neba so mu dane —

Tako se trudi noč in dan!...

Enako marljiv in vstrajen, kakor cerkveni apologet sploh, je bil Mons. Jeran tudi kot cerkveni govornik. Malokedo je bil na tem polju tako plodovit, kakor on. Slovensko cerkveno govorništvo mora s posebno častjo slaviti njegov spomin. V dr. Čebašekovem Cerkvenem govorniku je 18 propovedi njegovih. Mnogo jih je objavil v raznovrstnih letnikih Zgodnje Danice, posebno priložnostnih, katere je imel ob večih in pomenljivih cerkvenih svečanostih. Največ jih je pa izdal v posebnih knjigah. Le-te so sledeče:

a) Postne Pridige. Po sv. Alfonzu Ligvorji in po družih izvirkih poleg žalostnega roženkranca spisal L. Jeran. V Ljubljani. 1861. Natisnil J. Blaznik. — 8°, strani 56.

b) Mariin Mesec, ali Cvetlice Marije Device za vsaki dan mesca majnika. Spisal Luka Jeran, duhoven ljubljanske škofije. V Ljubljani. 1859. — 8°, str. 336. Obseg: Od štirih poslednih reči. Premišljevanje. Zgled. Molitev. Cvetlice.

c) Šmarnice naše visoke nebeške Kraljice, neomadežane Marije Device. Spisal L. Jeran. V Ljubljani. 1861. Založil Gerber. — 12°, str. 384. Razdelitev posameznih premišljevanj: Vejica iz življenja svetnikov. Nebeški cvet ali nauk. Sad ali premišljevanje kake čednosti. Zlata zvezdica ali vaja za na dom.

č) Šmarnice... Tretji letnik. Spisal, založil in na svitlo dal L. Jeran. V Ljubljani. 1863. — 12°, str. 296.

d) Šmarnice Marije Device. Četrti letnik. Spisal Luka Jeran. V Ljubljani. 1865. — 12°, str. 376.

e) Šmarnice Marije Device. Peti letnik. Spisal Luka Jeran. V Ljubljani. 1870. — 8°, str. 284.

f) Šmarnice Marije Device. Šesti letnik. Spisal L. Jeran. V Ljubljani. 1872. — 8°, str. 304.

g) Šmarnice Marije Device. Sedmi letnik. Spisal in na svitlo dal L. Jeran. V Ljubljani. 1878. — 8°, str. 255.

V le-teh sedmerih letnikih Šmarnic je obdelana vsa snov o Mariji Devici z opomini in lepimi nauki za čednostno življenje. Zraven se je oziral pisatelj na časovne razmere in posebne cerkvene potrebe. Umestno imenuje J. Marn vrlega Jerana »našega Šmarničarja«, »ki je in še bode pridigoval po vseh slovenskih krajih, kjerkoli se obhaja ta pobožnost.«

Homiletično snov razpravlja L. Jeran nadalje v knjigah:

h) Terpljenje Pravičniga in pokora grešnika z nekaterimi večnimi resnicami v zgledih in pergodbah. V Ljubljani. 1848. — 8°, str. 82.

i) Večni mesec za žive in mertve. Spisal L. Jeran. V Ljubljani. 1860. — 12°, str. 62; l. 1863. drugi pomnoženi natis.

Za vzgled rezke, a jedrnate Jeranove zgovornosti bodi uvod njegove propovedi na prvo nedeljo v postu¹:

Od posta.

Posvetni ljudje so se une dni pustne razuzdanosti eden družiga vabili na Bogu zoperne plese, godbe in samopašne veseljevanja; — kaj so imeli slednjič od tega? Spraznjene žepe k večimu, temno glavo in težko serce. Ljubeznivi Zveličar pa, kakor smo dans teden slišali, nas je na vse druge gostarije povabil in nas vabi. »Glejte, je rekel, gremo v Jeruzalem, in vse se bo dopolnilo, kar je pisano od Sinú človekoviga po prerokih. Zakaj nejevernikom bo izdan, raztepen in zapljuvan; in po tem ko ga bodo raztepli, ga bodo umorili.« Kam si se bilo ti obrnilo, keršansko serce! ali z Jezusam v Jeruzalem, ter po cerkvah izpostavljeno sv. Rešnje Telo molit, ali z unimi razuzdanimi v posvetni šum?

Nočem tvojiga odgovora slišati, ker se bojim kaj slabiga zvedeti; prosim te pa, skesaj se za pretečeno in saj dans za Jezusom pojdi, kateri v pušavo gre, se za tvoje in moje grehe postit, in tudi nas za seboj vabi, rekoč: »Ako hoče kdo za menoj priti, naj zataji sam sebe, in naj hodi za menoj.« Pojdi za tem pohlevnim vabivcam v pušavo, pōsti se ž njim, stori si saj duhovno samoto ali pušavo, svoje počutke ostro imej, krōti svoje želje, in pojdi sam v sé; potlej bo tudi Bog prišel v tvoje serce, in ga boš ves spokorjen, ves poboljšan vredno sprejel o velikonočnim svetim Obhajilu. De bo pa naš post teh 40 dni zares k temu pripomogel, bomo nekoliko premislili, kakošen de naj bo naš post, in kakošen je bil post prvih kristjanov. Ti, preljubi Zveličar! ki si se sam postil, odpri tudi nam pamet in serce, da ta nauk prav zapopademo in v djanji spolaujemo.

Dr. Fr. Lampe, ki je Jerana mnogokrat zvesto in pazljivo poslušal, ga kot cerkvenega govornika točno označi, ko pravi: »Jeran ni bil ‚sijajen‘ govornik, za to ni bila njegova mirna narava in njegov nekoliko trd glas. A govoril je krepko, jedrnato, trezno pa zanimivo, da je beseda segala v srce.«

13. Jakob kardinal Missia. Porodil se je l. 1838. na Moti, v župniji sv. Križa pri Ljutomeru na slovenskem Štajerskem. Začel se je šolati v Kapeli pod Radgono; potem je hodil v šolo v Radgono in v Mariboru. Na prošnjo svojega starejšega brata Antona je bil sprejet v graško deško semenišče, kjer je dovršil gimnazijo kot prvak odličnjak. Eno leto je bil v Gradcu v bogoslovju. Po temeljiti izobrazbi koprnečega mladeniča je gnalo srce v večni Rim v »Collegium germanicum et hungaricum«, kjer je postal doktor bogoslovja ter je bil l. 1863. posvečen duhovnikom. Vrnivši se v Gradec bil je eno leto prefekt v dijaškem semenišču, potem škofijski tajnik, pozneje kanonik stolnega kapiteljna v Gradcu. L. 1884. je bil imenovan knezoškofom ljubljanskim. »S toplim žarom svoje učenosti, pobožnosti, modrosti in

¹ Cerkevni govornik, str. 375.

apostolske gorečnosti je nad 13 let razsvetljeval in ogreval um in srce duhovnikov in vernikov¹.« Obilne zasluge so našle na merodajnih mestih zasluženno priznanje. Presvetli cesar ga je imenoval l. 1888. svojega pravega tajnega svetnika, 1897 pa viteza ces. avstr. reda železne krone I. vrste. L. 1897. bil je povišan nadškofom goriškim, 1899 so ga pa razglasili sv. Oče Leon XIII. za kardinala sv. rimske cerkve ter mu s tem podelili dostojanstvo, kakoršnega še ni dosegel nobeden sin slovenske matere. Naslovna cerkev v Rimu mu je bila Sv. Štefan in Monte Coelio. Žal, da je toliko dostojanstvo užival le tako malo časa. Kruta smrt je položila njegove nenavadne zmožnosti in izvanredne časti že l. 1902., dne 24. sušca, v prerani grob. V krasni baziliki na Sv. gori pri Gorici počivajo njegovi zemeljski ostanki.

Kot cerkveni govornik je bil kardinal Missia zelo čislán. Govoril je sicer mirno, bolj tihotnim glasom; tudi óna ognjevita gorečnost, ki poslušalčevo srce pretrese, ni vnemala in užigala njegovih govorov; a iz njih je odmevala temeljita učenost in verska vnema. Vrhutega je pa na vsakogar dražestno vplivala njegova nekako vzvišena zunanost. »Njegov nastop je imel nekaj izredno velečastnega in plemenitega; bil je čudovito harmoničen odsev plemenitega njegovega duha in srca².« Enake lastnosti kažejo njegovi pastirski listi, katerih je izdal nekatera leta po več. Tako l. 1885.: Ob tisočletnici sv. Cirila in Metoda; postni list o spokornem duhu; ob volitvah v državni zbor; nagovor gledé darov za zvonove v Sarajevu; 1889: Ob smrti cesarjeviča Rudolfa; o papeževi encikliki »Exeunte iam anno«; ob priliki odkritja Giordano Brunovega spomenika; 1895: O svetosti sv. zakona, o hudem potresu itd. Omeniti se tudi mora, da je novi slovenski katekizem, za propovednika najvažnejša priročna knjiga, večinoma sad trudapolnega dela kardinala Missia.

14. Dr. Mihael Napotnik. Porodil se je l. 1850. na Tepanjskem vrhu v konjiški nadžupniji. Ljudsko šolo je obiskoval v Konjicah, gimnazijo, vedno z odliko, v Celju, bogoslovje pa v Mariboru, kjer je bil kot tretjeletnik l. 1875. duhovnikom posvečen. Prihodnje leto je bil dva meseca kapelan v Vojniku. Zaradi izvanredne nadarjenosti in sijajnih uspehov v bogoslovju prišel je takoj potem po prizadevanju takratnega lavantinskega knezoškofa Jakoba Maksimilijana Stepišnika v Augustineum na Dunaj, kjer je bil l. 1880. promoviran doktorjem bogoslovja. Med tem časom se je tudi udeležil kot vojaški kapelan bosniške okupacije. Vrnivši se v lavantinsko škofijo l. 1880. bil je tri mesece kapelan v Sevnici ob Savi, zatem nekaj časa korni vikar v

¹ Ljubljanski škofijski list, 1902. III. 18. — ² l. c.

Mariboru. L. 1881. postal je profesor cerkvene zgodovine in cerkvenega prava na mariborski bogoslovnici, kjer je bil tudi podravnatelj, 1885 pa c. kr. dvorni kapelan in ravnatelj v Augustineju na Dunaju. L. 1889. bil je imenovan lavantinskim knezoškofom v Mariboru. Kako visoko so oblasti cenile in priznavale njegove obilne zasluge, je razvidno iz dejstva, da je bil leta 1885. imenovan duhovnim, l. 1888. pa konzistorijalnim svetovalcem; l. 1900. bil je odlikovan z velikim križem ces. avstr. Fran-Josipovega reda, 1904 je bil imenovan pravim tajnim svetnikom Nj. c. in kr. apost. velečanstva.

Kot cerkvenemu govorniku pristojaja knezoškofu dr. Mihaelu Napotniku sedaj prvi laborov venec. Med vsemi avstrijskimi škofi slovi kot najboljši govornik. Raditega so mu že mnogokrat poverili visoko čast, da je govoril ob navzočnosti najvišjih dostojanstvenikov iz vseh stanov pri najslovesnejših svečanostih, tako: 1893 pri pogrebu † gračkega knezoškofa dr. Janeza Zwergerja, 1894 v Solnogradu pri konsekraciji gračkega knezoškofa dr. Leopolda Schusterja, 1901 pri intronizaciji solnograškega nadškofa dr. Katschthalerja, 1905 v Lincu ob priliki zelo slovesnega kronanja Marijinega kipa čistega spočetja, 1907 v Marijinem Celju ob 750letnici romarske božje poti. Za toli odličnega govornika ga usposobijo velika učenost v cerkvenih in posvetnih vedah, notranja verska gorečnost v zvezi s polno zavestjo o veliki važnosti višepastirskega poklica, slovesen nastop in krasen, polnodonč glas, ki obvlada vsako, tudi največo cerkev. Slog njegovih govorov je uzoren, jezik povsem pravilen, izrazi izbrani.

Dr. Napotnik je bogato pomnožil slovensko cerkveno govorništvo z mnogoterimi svojimi govori, ki so tiskom izšli ter so obilno razširjeni, posebno po lavantinski vladikovini. V slovenskem jeziku izšli so sledeči¹:

a) Nagrobnica, katero je o pokopu prečastitega gospoda Fr. Juvančiča... dekana in župnijskega predstojnika pri Novicerkvi govoril dr. Mihael Napotnik, profesor bogoslovja. V Mariboru, 1884. Založil pisatelj. Tiskal J. Leon. — Vel. 8°, str. 12.

b) Pridiga o evangeljskih nasvetih. Pri novi sv. maši č. P. Leopolda Napotnika R. S. B. dne 28. decembra 1884 v Konjicah govoril Mihael Napotnik. V Mariboru, 1885. Založil pisatelj. Tiskal J. Leon. — Vel. 8°, str. 22.

¹ Velika je tudi zbirka nemških cerkvenih govorov knezoškofa dr. Mihaela Napotnika. Tiskani so vsi njegovi večji govori. Celotno so navedeni v knjigi dr. Jos. Pajeka »Aus dem Garten der Lavanter Dioezese« (1899) v članku »Publikationen des Fürstbischöfes Michael Napotnik«, ki so do takrat izšli.

c) PRIDIGA o pogrebu prečastitega gospoda stolnega dekana Frančiška Kosar-ja. Govorili premilostljivi knez in škof Dr. Mih. Napotnik v stolni cerkvi v Mariboru dne 14. junija 1894. V Mariboru, 1894. Založilo tiskovno društvo. Tiskarna sv. Cirila v Mariboru. — Mala 8°, str. 15.

č) PRIDIGA o priložnosti blagoslovljenja križev za oba zvonika in za presbiterij nove predmestne župnijske cerkve Matere milosti v Mariboru. Govorili premilostljivi knez in škof lavantinski Dr. Mihael Napotnik na praznik Karmelske Matere božje dne 16. julija 1895. V Mariboru, 1895. Tiskala tiskarna sv. Cirila v Mariboru. — Mala 8°, str. 15.

d) PRIDIGA o priložnosti blagoslovitve temeljnega kamena za novo župnijsko cerkev v Čadramu. Govorili premilostljivi knezoškof lavantinski Dr. Mihael Napotnik na praznik obletnice cerkv. posvečenja dne 20. oktobra 1895. V Mariboru, 1896. Založil pisatelj. Natisnila tiskarna sv. Cirila v Mariboru. — Mala 8°, str. 26.

e) Pridiga po dovršeni posvetitvi nove župnijske cerkve sv. Križa v Poličanah. Govorili premil. gospod knez in škof lavantinski dr. Mihael Napotnik dne 30. julija 1896. V Mariboru, 1898. Založil pisatelj. Tisk tiskarne sv. Cirila. — Vel. 8°, str. 21.

f) Blagoslovljenje Cesar Franc-Jozef-Bolnišnice v Ormožu ob Dravi, na praznik sv. Jurja, dne 24. aprila 1899. Priložnostni govor, izdal Dr. Mihael Napotnik, knez in škof Lavantinski. V Mariboru, 1899. Založil pisatelj. — Tiskala tiskarna sv. Cirila v Mariboru. — Vel. 8°, str. 34.

g) Govori o raznih cerkvenih slovesnostih v Čadramu. Izdal Dr. Mihael Napotnik, knez in škof Lavantinski. V Mariboru, 1900. Založil pisatelj. — Tiskala tiskarna sv. Cirila v Mariboru. Vel. 8°, strani 157.

V le-tej knjigi je zbranih pet propovedi, katere je imel knezoškof dr. Mih. Napotnik v Čadramu blizu Konjic. Zakaj jih je izdal, pove sam v predgovoru:

Kakor sem pri posvetitvi nove župnijske cerkve v Čadramu obljubil in kakor se je javno v 64. številki časopisa »Südsteirische Post« z dne 12. avgusta 1899 izrekla želja in ponovila prošnja, priobčujem pet pridig, ki sem jih govoril o raznih cerkvenih slovesnostih v Čadramu.

Rad bi s to knjižico po svojih močeh tudi ustregel želji dušnih pastirjev, ki so na pastoralnih zborih stavili predlog, naj bi duhovniki pogošče priobčevali svoje cerkvene govore, deloma v trajni spomin na posebne cerkvene slovesnosti, deloma v poljubno porabo svojim sobratom . . .

Želim pa, da se knjiga brezplačno podeli radodarnim župljanom, ki so posebno zvesto pomagali staviti novo hišo božjo. Naj jim bodo ti govori v sladki spomin na sijajne cerkvene svečanosti, ki so se v kratkem času vršile v njihovi fari in h katerim so sami tako izdatno pripomogli.

Da bi se izpolnil predlog, »naj bi duhovniki pogošče priobčevali svoje cerkvene govore!...« Ako bi se bilo to že od nekdanj uvaževalo, ne imela bi slovenska homiletika samo enega Janeza od sv. Križa s četirimi debelimi snopiči slovenskih cerkvenih govorov!

h) Sermo synodalis. Govor, s katerim so premilostljivi preč. g. Dr. Mihael Napotnik, knez in škof lavantinski . . . v cerkvi sv. Alojzija v Mariboru pozdravili 207 zbranih častitih sinodalcev. Maribor, 1900. Prevod izdal Jernej Voh, nadžupnik konjiški. Katoliška tiskarna, Ljubljana. — 12°, str. 20.

i) Pastor bonus. Govor, s katerim so premilostljivi, prečastiti g. Dr. Mihael Napotnik, knez in škof Lavantinski . . . v cerkvi sv. Alojzija v Mariboru pozdravili 218 zbranih čč. sinodalcev. Maribor, 1903. Izdal Jernej Voh. Tiskala tiskarna sv. Cirila v Mariboru. — 8°, str. 28.

j) Spomin na slovesno posvečenje predmestne župnijske cerkve preblažene Device Marije Matere milosti v Mariboru, dne 11. in 12. avgusta 1900. Dva cerkvena govora. Priobčil Dr. Mihael Napotnik, knez in škof Lavantinski. V Mariboru, 1900. Založil pisatelj. Tiskala tiskarna sv. Cirila v Mariboru. — 8°, str. 33.

k) Govor premilostljivega gospoda knezoškofa Mihaela o priložnosti cerkvene blagoslovitve nove zastave za katoliško delavsko društvo v Mariboru. (Priloga »Slovenskemu Gospodarju« l. 1896., št. 9.)

l) Štirje govori prevzvišenega in milostljivega gospoda Dr. Mihaela Napotnik, kneza in škofa Lavantinskega, meseca avgusta leta 1906. V Mariboru, 1906. V založbi pisatelja. Tiskala tiskarna sv. Cirila v Mariboru. — Mala 8°, str. 40.

m) Pozdravni govor na prvem shodu Lavantinskih katehetov v sinodalni cerkvi sv. Alojzija v Mariboru, dne 14. sept. 1905, imel in priobčil Dr. Mihael Napotnik, knezoškof Lavantinski. V Mariboru, 1906. V lastni založbi. Natisnila tiskarna sv. Cirila. — Vel. 8°, str. 21.

n) Nagovor o priliki otvoritve misijonske hiše in slovesne predstave častitih očetov in bratov misijonarjev sv. Vincencija Pavljana v cerkvi sv. Jožefa v Studencih poleg Maribora¹.

o) Govor po blagoslovljenju kapele svetega Križa v novem c. kr. okrožno-sodnijskem poslopju v Mariboru, drugo nedeljo po razglasenju Gospodovem, na praznik najsvetejšega imena Jezusovega, dne 18. januarja 1903².

¹ Natisnjen je ta govor v nemški knjižici »Eröffnungsfeier der neuen Missionsanstalt Jesus-Maria-Josef in Brunnendorf bei Marburg. 1897. St. Cyrillus-Buchdruckerei.

² Natisnjen v knjigi »Die festliche Einweihung der Kreuzkapelle im neuen k. k. Kreisgerichtsgebäude zu Marburg.«

Več propovedi knezoškofa dr. Mihaela Napotnika je tiskanih v knjigi:

p) Obris cerkve, zavoda in delovanja častitih gospodov duhovnikov misijonarjev sv. Vincencija Pavljana pri sv. Jožefu više Celja. V spomin na zlati jubilej (1852—1902) sestavil in priobčil Dr. Mihael Napotnik, knez in škof Lavantinski. V Mariboru, 1904. V lastni založbi. Tiskala tiskarna sv. Cirila. — Vel. 8°., str. 159.

r) Spomnite se besed, katere sem vam govoril. (Jan. 15, 20). Priložnostni cerkveni govori, ki jih je imel in na svitlo dal Dr. Mihael Napotnik, knez in škof Lavantinski. V Mariboru, 1902. Založil izdajatelj. Tiskala tiskarna sv. Cirila. — Vel. 8°., str. 356.

Le-ta zbirka je poglavitno govorniško delo knezoškofa dr. Mih. Napotnika. Obsega četri dele: I. del, obsegajoč pridige o cerkvenih osebah, II. del, obsegajoč pridige o blagoslovljenju cerkvenih rečij, III. del, obsegajoč pridige o posvečenju cerkvenih rečij, IV. del, obsegajoč govore na katoliških shodih. V predgovoru pravi izdajatelj:

Da bi po svojih močeh ustregel hvalevredni želji (po priobčevanju cerkvenih govorov), sem izdal leta 1900 govore, ki sem jih imel pri raznih cerkvenih svečanostih v Čadramski župniji. Mnogoteri duhovniki so mi zatrjevali, da jim je knjiga dobro došla in že semtertje tudi dobro služila.

Vesela ta vest me je napotila, da sem zbral nov zvezek različnih pridig in govorov, ki sem jih imel v raznih časih pri raznih cerkvenih slavnostih.

Prva pridiga o pripravi na prihod Gospodov naj služi kot uvod za priobčene govore, ki zadevljejo osebe, žive in mrtve, ter cerkvene reči, in sicer njih blagoslovitev ali pa posvetitev. Pridjani so še govori na katoliških shodih.

Za vzgled dr. Napotnikove zgovornosti bodi ganljivi sklep iz nagrobnice ob pokopu Franca Juvančiča:

Nedavno so se poslovili od starih znancev in prijateljev tam gori na Korškem, katere so po mnogih letih ravno letos znovič obiskali. Neposredno pred boleznijo so pogledali še v svoj rojstni kraj v rajsko-lepe Konjice. Pa častnega spomina je vsekako vredno tudi to, da so sleherno leto romali v prijazne Petrovče, počastit deviško Mater Marijo. Za tekoče leto so to pobožnost opravili na praznik sv. Uršule. Menda ne bo predrzno zaupanje v Marijino neomejeno pomoč, ako rečem, da je usmiljena mati zvestemu sinu gotovo že stoterno povrnila vso ljubezen in vso čast, ki so jo pokojnik na tem svetu skazali kraljici nebes in zemlje.

In ko so bili tako z Bogom in s svetom spravljeni, pogledali so brez strahu nepreprosljivi smrti v bledi obraz, dobro vedé, da je ona samo konec pozemeljskega, a začetek nebeškega življenja!

In v rano jutro dne 7. novembra se je od umerjočega trupla ločila neumerjoča duša — o da bi jo angeli le s tolikim veseljem sprejeli, s koliko žalostjo se mi danes poslovljamo od preblagega gospoda! Moramo se posloviti od njih — pa preden to storimo, naj vam, ljubljeni v Gospodu, naznamim še misel, ki se je v tem trenutju porodila v duši moji. Le-ta dan vaše žalosti, dragi mi kristjani, je ob enem tudi dan slave za našo sveto katoliško vero. Semkaj pri-

tecite vi vsi, ki zaničujete sveto vero in sovražite njene služabnike, ki glasno oznanjete, da ni treba dušnih pastirjev, da so brez koristi! Prihitite sem, pa preišljajte mile solze mladih in starih, mož in žen, fantov in deklet — v občē vseh čislanih prebivalcev zale fare novocerkovske; potem pa vprašajte sami sebe: Umira tako brezkoristen mož? Se-li tako žaluje za možem, ki naj bi bil zastojnj živel življenje svoje? Ne in trikrat ne! Tako živi in umerje le prijatelj božji in ljubljeneč ljudstva; tako se spremlja neutručen delavec na cerkvenem polju, se spremlja apostol miru in sprave k sladkemu počitku v krilu matere zemlje!

V Gospodu žalujoči kristjani! In tako je nastopil prežalostni trenotek, v katerem se moramo vsaj za ta svet vedno ločiti od blagomilega gospoda. Zaprla so se jim za zmerom usta, da vam ne morejo slovesa sami govoriti s te-le lece, s katero so vam poprej tako radi in tako navdušeno razlagali nauke božje. Naj namesto njih pa jaz zamenim besedo, da zakličem: »Z Bogom ostanite, prečastiti gospodje duhovni bratje. Ohranite me v prijateljskem spominu posebno pri svetih mašah in drugih svojih vsakdanjih molitvah in pobožnostih. Z Bogom ostanite vi, preljubljeni farani! Ne jokajte za menoj, zamé le molite! A jokajte se nad seboj in svojimi gresi! Bratje, čas je kratek, zato treba, da isti, ki se jočejo, kakor bi ne jokali, in ki se veselé, kakor bi se ne veselili, in ki kupujejo, kakor bi ne posedli; in ki svet uživajo, kakor bi ga ne uživali; kajti podoba sveta premine. (I. Kor. 7, 29—31). Živite tako, da ne bote že pred smrtjo mrtvi, ampak še po smrti živi. Za to pa skrbite, da bodo le dobra dela zapisovana v knjigo Vašega sedanjega življenja, da kadar dospete do poslednjega poglavja, ki nosi napis: smrt — ko se namreč približa prevažni trenotek, ki bo odločil za vso vašo večnost, da bodo takrat vaša imena iz knjige tega revnega življenja zbrisana, pa v bukve večno srečnega zapisana.

Ti pa, o sveti Lenart, ti slavni patron te dične cerkve, ki prav danes, se vé, le v žalosti tvoj častiti god praznuje, izprosi rajnemu gospodu, ki so tako močno za tvojo čast goreli, izprosi njim, mi te vsi pohlevno prosimo, večni mir in pokoj; nam ostalim pa pridobi milost vseh milostij, da sveto živimo, srečno umrjemo in se večno vzveličamo! Amen.

s) Pastirski listi. Spisal, zbral in priobčil Dr. Mihael Napotnik, knezoškof Lavantinski. V Mariboru, 1906. V lastni založbi. Natisnila tiskarna sv. Cirila. — Vel. 8°, strani 786.

Krasna, zelo obširna knjiga! Namen in razdelitev njeno pové predgovor:

Od več katerih strani so mi bile izražene želje, da bi naj zbral in v posebni knjigi priobčil vse svoje doslej objavljene pastirske liste, katerih mnogo ni več dobiti, ker so većinoma razdeljeni, čeprav so nekateri izšli še v drugi izdavi.

Da bi po svojih močeh ustregel blagim željam, sem zbral ter popravil, pomnožil in v pričujoči knjigi na svetlo dal pastirske liste, ki sem jih dosedaj poslal čislanim duhovnikom in cenjenim vernim Lavantincem. Privzel sem še skupne liste avstrijskih škofov do dragih vernikov, ker so postali moja last, ko sem pomagal nekatere izdelovati in sem radovoljno vse podpisal.

Poslanice so razvrščene po časovnem redu. Prvo mesto zavzema latinsko pismo do častite duhovščine pri mojem nastopu nadpastirske službe. V večje pojasnilo te temeljne poslanice hočem v pridostavku priobčiti važnejše listine, ki se tičejo imenovanja, potrjenja in posvečenja Lavantinskega knezoškofa v Solnogradu.

Veselilo bi me globoko v srcu, ko bi koristil ljubim Lavantincem s predležečo knjigo, ki bodi izročena božjemu varstvu in posvečena časni in večni blaginji neumrjočih duš!

Večinoma so dr. Napotnikovi pastirski listi dokaj obširni; duhovniki so jih ljudstvu čitali po več nedelj, nekatere ves postni čas. Vsebina je najraznovrstnejša: nekateri užigajo srca k pobožnosti, drugi imajo namen, verske resnice jasno razlagati in pospeševati njih razumevanje. Le-ti poslednji so temeljito učene razprave, ki visoko nadkriljujejo pomen običajnih pastirskih listov; v posameznih izmed njih najdemo raztolmačene različne nauke z vsemi le mogočimi dokazi iz svetega pisma, iz patrističnega slovstva in iz treznomislečega razuma. Take razprave služijo vrlo dobro propovednikom za govore o dotičnem predmetu. Glej n. pr. X. pastirski list »o češčanju in posne-manju sv. Jožefa«, XIII. »o sveti Družini Nazareški«, XV. »o molitvi: Češčena si Marija«, XIX. »o angeljih«, XXIII. »o sedmerih žalostih in bolečinah Matere božje«, XXXIX. »o presvetem rožnem vencu«, XLI. »o življenju in delovanju sv. Cirila in Metoda« itd.

Spisal in izdal je nadalje knezoškof dr. Napotnik knjigo:

Sveti Viktorin, škof Ptujski, cerkveni pisatelj in mučenec. Njegovo življenje in delovanje na podlagi najstarejših virov in po najnovejših pripomočkih spisal Dr. Mih. Napotnik, c. k. dvorni kapelan . . . Odobril prečastiti knezo-nadškofji ordinarijat Dunajski. Na Dunaju, 1888. Založil pisatelj. Natisnil A. Keiss. — Vel. 8°, str. VIII + 280.

Z velikim priznanjem so duhovni in tudi svetni krogi sprejeli knjigo:

Sveti Pavel, apostol sveta in učitelj narodov. Njegovo življenje in delovanje opisal ter pridejano okrožnico »Providentissimus Deus« in apostolsko pismo »Vigilantiae« o svetem Pismu poslovenil Dr. Mihael Napotnik, knez in škof Lavantinski. Tretja popravljena in pomnožena izdava. V Mariboru, 1904. V lastni založbi. Natisnila tiskarna sv. Cirila. — Vel. 8°, str. 312.

V le-tej knjigi je v vznesenih besedah ter v dovršeno lepem slogu opisal dr. Napotnik svoj duhovski in apostolski uzor, sv. Pavla. V njem ne očrta preslavnega učitelja narodov le z zgodovinskimi podatki, temveč bistroumno ocenjuje njegova dela, opisuje njegove čednosti in povečuje njegove zasluge; vmes uplete umestna premišljevanja, ki podajo cerkvenem govorniku obilno snovi za različne propovedi. Kakó veliko pozornost je knjiga vzbudila, nam pove tretja izdava, katero je bilo treba prirediti v primerno kratkem času. Čeravno »Slovenci

ne štejejo mnogo izobražencev, ki bi poželeti bogoslovno knjigo — kakor beremo v predgovoru k tretji izdavi, so vendar slovenski bogoslovci in nebogoslovci po le-tej knjigi tako željno posegli, da je morala tretjič iziti v enajstih letih, česar ni dosegla nobena druga bogoslovna knjiga učenjaške vsebine v slovenskem slovstvu. Sedaj izhaja v »Kat. listu« prevod v hrvatskem jeziku.

Z ogromnim trudom in mnogostranskim naporom je praznoval knezoškof dr. Napotnik že četriri škofijske sinode. Obravnave in sklepe, govore in razprave na le-teh cerkvenih zborih, ki so se vršili zelo slovesno, je izdal dr. Napotnik v jako obsežnih knjigah:

o I. pod naslovom »Gesta et statuta« synodi dioeclesanae, quam anno Domini 1896 constituit et celebravit Michael Napotnik... v veliki 8°, strani 450 + VI;

o II. pod naslovom »Actiones et Constitutiones synodi dioeclesanae«, quam anno sacro 1900 instituit atque peregit Michael Napotnik... v veliki 8°, strani 601 + VI. V le-tej knjigi je str. 205 ss. »kratek nauk o sveti veri in o krščanskem življenju«, ki se mora poslednji dve nedelji cerkvenega leta vsako leto raz lece vernemu ljudstvu čitati; pisan je prav pregledno in v zelo lepem jeziku; str. 318 ss. »poduk o četrti cerkveni zapovedi«; enak »poduk o zakramentu svetega zakona« je na strani 352 ss., ki se naj vsako leto prvo nedeljo po razglašenju Gospodovem bere;

o III. pod naslovom: »Ecclesiae Lavantinae Synodus Dioeclesana«, quam anno Domini 1903 coadunavit Michael Napotnik... v vel. 8°, strani 918 + VI. Str. 340.—393. je »Kratek poduk o daritvi sv. maše, najdražjem zakladu svete Cerkve«, str. 471 ss. pa »poduk za prvoobhajance«;

o IV. pod naslovom: »Synodus Dioeclesana Lavantina«, quam anno salutis 1906 concivit et fecit Michael Napotnik... v veliki 8°, strani 654 + VIII. Na strani 255 ss. je krasen »poduk za vojaške novince«, ki se jim naj prebere iz lece, predno odidejo k vojakom. Le-ta poduk, kakor i zgoraj imenovani, so pravi biseri slovenske homiletike; ker so navedene knjige bile poslana cerkvenim dostojanstvenikom v različnih delih sveta, so i oni romali v ves svet.

15. Dr. Anton Bonaventura Jeglič. Porodil se je l. 1850. v Begunjah na Gorenjskem. Ljudsko šolo je obiskoval deloma v domačem kraju, deloma v Ljubljani. Gimnazijo in bogoslovne študije je dovršil v Ljubljani, kjer je bil l. 1873. duhovnikom posvečen. Še isto jesen so ga poslali na Dunaj, da je v Avguštimeju nadaljeval bogoslovsko učenje, katero je že v Ljubljani z neumorno marljivostjo in z odličnim vspehom gojil. Tudi na Dunaju je bil v vsakem oziru vzgled svojim tovarišem. L. 1877. je bil promoviran doktorjem bogoslovja.

Zapustivši Dunaj je prišel najprej v rojstveno župnijo Begunje za kurata v ženski kaznilnici. Hrepeneč po še višji vsestranski izobrazbi šel je po posredovanju veledušnega škofa dr. Pogačarja na Nemško. Nastanil se je v Würzburgu, kjer je poslušal slavna nemška bogoslovca Hergenrötherja in Hettingerja, seznanil se je s Kaulenom in z drugimi odličnimi veljaki v bogoslovnih vedah. Čez leto dni se je vrnil v Ljubljano, kjer je postal podvodja v bogoslovnem semenišču, 1881. l. pa profesor dogmatike na istem zavodu. A že prihodnje leto je bil imenovan kanonikom nadškofijskega kapiteljna v Sarajevu. Nadškof dr. Stadler je hotel med tremi Hrvati imeti tudi Slovenca dr. Jegliča. Odslaj mu je bil dr. Jeglič najljubši kanonik, njegova desna roka. Zaupal mu je najvažnejša, pa tudi najtežja dela. Ker je vse napravil z najvestnejšo natančnostjo, imenoval ga je nadškof dr. Stadler l. 1891. generalnim vikarjem, l. 1897. bil je pa povzdignjen v škofovsko čast z naslovom »biskup siunijski i. p.« L. 1898. bil je imenovan knezoškofom v Ljubljani.

»Izredno nadarjen in izredno marljiv¹« je začel dr. Jeglič že kot dijak slovstveno delovati. V letopisih Matice Slovenske in v Danici je več njegovih spisov. Takoj pri svojem prihodu v Bosno jel je sodelovati pri časniku »Srce Izusovo«, pozneje je bil soustanovnik važnega bogoslovnega lista »Vrhbosna«. Objavljal je obširne in temeljite razprave iz različnih bogoslovnih strok. V dveh letnikih »Vrhbosne« je razlagal ednajst psalmov. Prevel je Stadlerjev molitvenik »O srcu Jezusovem«, v hrvaščini spisal v četririh zvezkih »Razmotrivanje za vse dni v celem letu«.

J. Marn pravi v Jezičniku², da »je podoben A. Jeglič de roči reki, ki seboj pobere in potegne vse, kar ji pride nasproti.« Plamteča vnetost v boju za svete pravice in resnice ter skrajna požrtvovalnost v vsakem oziru pri dosegu vzvišenega smotra — ste glavna poteza v dr. Jegličevem značaju in izraziti znak njegovega delovanja. Po njegovem naročilu in njegovih stroških ste izšli v slovenskem prevodu obširni knjigi:

Dr. W. Cramer »Apostolski dušni pastir ali Dušni pastir, kakšen naj bo in kako naj deluje« in

P. Didon, »Jezus Kristus«.

Najsijajnejši spomin dr. Jegličeve veledušnosti so pa velikanski zavodi Sv. Stanislava v Št. Vidu nad Ljubljano, koje je z ogromnimi žrtvami postavil za uzorno versko in npravstveno odgojo srednješolske mladine. Monumentum aere perennius!

¹ Tako ga lepo označi J. Marn v Jezičniku, XXX. l., 57. str., ki je bil 8 let njegov gimnazijski profesor. — ² l. c.

Vsa njegova gorečnost kaže se tudi v njegovih govorih, bodisi na prižnici, bodisi v zborovanjih, v katerih se pogosto oglasi. Enak duh veje mogočno iz njegovih krasnih pastirskih listov. V njih mu je Jezus Kristus najljubša snov. Tako razpravlja v pastirskem listu leta 1900. »o Jezusu Kristusu«, »o Srcu Jezusovem«, začasa državno-zborskih volitev, »o Kristusu, našem kralju«; l. 1901. »Hodimo za Kristusom«, 1902 »o kraljestvu božjega Srca Jezusovega«, 1903 »o češčenju presvetega Srca Jezusovega«, 1906 »o božjem in satanovem kraljestvu« itd. Nekateri dr. Jegličevi pastirski listi so jako obširni; mnogi so izšli v posebnih natisih. Vsako leto, navadno v božičnem času, izda še poseben pastirski list za duhovščino, katero navdušuje h krepostnemu pastirskemu delovanju, kakor ga zahtevajo potrebe sedanjih viharnih časov.

16. Jožef Škrbinc. Rodil se je l. 1831. v Stranjah pri Kamniku. Šolal se je v Ljubljani; bogoslovje je obiskoval v Celovcu, kjer je bil l. 1858. duhovnikom posvečen. Služboval je kot kapelan v Črni, v Šmihelu nad Pliberkom, v Velikovcu, v Pokrčah in v Črnečah, kot župnik pa v Št. Danijelu, v Kamnu in v Vogrčah, kjer je umrl l. 1897.

Škrbinc je bil odličen rodoljub in vstrajno delaven duhovnik na Koroškem. Kot cerkveni govornik je slovel daleč okrog. A ne le z besedo, tudi s peresom je zvesto in vspešno služil slovenski homileтики. Mnogo let je bil vrl sotrudnik v Einšpielerjevem Slovenskem Prijatelju, v njem je obilno njegovih govorov. Izdal je pa tudi še posebej:

Postne pridige. O Križevem potu. Izdal J. Škrbinc. V Celovcu, 1863. Tiskal J. Leon. — 8°, str. 72.

Postne pridige. O izgubljenem sinu. Izdal J. Škrbinc. V Celovcu, 1876. Tiskal J. Leon. — 8°, str. 84.

17. Karol Hribovšek. Rojen l. 1846. v Št. Jurju pod Taborem. Ljudsko šolo je obiskoval deloma v svojem rojstnem kraju, deloma v Celju. V Celju je tudi dovršil gimnazijo, v Mariboru pa bogoslovje, kjer je bil l. 1869. duhovnikom posvečen. Služboval je kot kapelan v Gornjem gradu in v Žalcu, kot katehet in nemški pridigar v Celju, l. 1882. je postal špiritual v mariborski bogoslovnici, potem ravnatelj in profesor pastirne na istem zavodu. L. 1901. je bil imenovan stolnim dekanom in 1907 stolnim proštom v Mariboru.

K. Hribovšek je vrlo izobražen in zelo ugleden duhovnik lavantinske škofije, priljubljen v vseh krogih, svetnih in duhovskih. Kot cerkveni govornik slovi po vsej vladikovini. V knjigi »Gesta et statuta« o lavantinski sinodi l. 1896. so tri njegova premišljevanja za duhovnike ponatisnjena, ki nam razodenejo učenega duhovnika in izbornega govornika. Kot špiritual je imel vsakdanja

premišljevanja, ki so se odlikovala po temeljiti vsebini in dovršeni obliki. Posebno ganljiva in nepozabljiva so bila premišljevanja o duhovnih vajah za pripravo novomašnikov. Škoda, da njegovi cerkveni govori še niso tiskani izšli!

18. Martin Jurkovič. Rojen l. 1847. v Št. Jurju na Ščavnici. Šolal se je v svojem rojstnem kraju, v Ljutomeru in v Mariboru, kjer je bil 1873 duhovnikom posvečen. Kapelanoval je v Marenbergu, Leskovcu, v Št. Ilju pri Turjaku, pri Sv. Martinu pod Vurbergom, v Ljutomeru, pri Sv. Ani na Krembergu in v Št. Petru pod Mariborom; le-tu je bil pozneje dalje časa župnik, sedaj je dekan v Ljutomeru. Priznan je kot izvrsten cerkveni govornik. Tiskom je izdal prav lepo in porabno knjigo, predvsem za voditelje Marijinih družb:

Vrtec sv. devištva ali Nauk za mladenke. Sestavil Martin Jurkovič, kn. šk. duhovni svetovalec in župnik pri Sv. Petru blizu Maribora. V Mariboru, 1903. Lastna založba. Tiskala tiskarna sv. Cirila. — Mala 8°, str. 280.

L. 1900. je izdal tudi Šmarnice »Mariji, majnika Kraljici«.

19. Ivan Gajšek, rojen na Teharjih l. 1840. Gimnazijo je dovršil v Celju, bogoslovje pa v Mariboru, kjer je bil l. 1863. duhovnikom posvečen. Kapelan je bil v Loki, v Žetalah, Ribnici, Ormožu in v Brežicah, provizor v St. Ožbaldu ob Dravi, potem župnik v Svetinjah, sedaj je župnik v Št. Vidu pri Grobeljnem. Ima veliko zbirko spisanih propovedi, na katere se zelo vestno in marljivo pripravlja. Trije cerkveni govori njegovi so posebej tiskani: govor pri Sv. Križu pri Belih vodah, na Svetih gorah pri Št. Petru in govor na novi maši g. J. Markošeka na Teharjih. Njih oblika je prav lepa, vsebina zelo oduševljena.

20. Anton Veternik. Porodil se je v Celju l. 1865., kjer je obiskoval ljudsko šolo in gimnazijo. Duhovnikom posvečen je bil leta 1889. v Mariboru. Kapelanoval je v Trbovljah in v Braslovčah, sedaj je župnik v Dolu pri Hrastniku. Izdal je obširno delo pod naslovom:

Razlaga velikega katekizma ali krščanskega nauka. Za cerkev sestavil po raznih virih Anton Veternik, župnik pri Sv. Jakobu v Dolu. I. zvezek. Prvo poglavje: O veri in apostolskem veroizpovedanju. V Ljubljani, 1901. Tiskala Katoliška tiskarna. Založila Katoliška bukvarna. — Mala 8°, strani 382,

II. zvezek. V Ljubljani, 1901, strani 473,

III. zvezek. V Ljubljani, 1902, strani 504,

IV. zvezek. V Ljubljani, 1902, strani 326.

Celo delo kaže veliko marljivost in temeljito izobraženost pisateljevo na katehetskem polju. Oblika je prav primerna in poljudna, jezik vrlo lepo uglajen. »Razlaga je temeljita, dovolj obširna, jasna in se varuje vsega nepotrebnega ponavljanja. Tudi za kake katehetične pridige je Veternikova razlaga izboren pripomoček¹.«

21. Dr. Anton Medved, rojen v Rajhenburgu l. 1862. Latinske šole in bogoslovje je dovršil v Mariboru, kjer je bil l. 1888. duhovnikom posvečen. V Rimu je bil kapelan v zavodu Dell' Anima; obiskoval je tam modroslovje ter je v njem promoviral, na Dunaju je bil pa promoviran doktorjem bogoslovja. Kapelan je bil pol drugo leto v Šoštanju in v Trbovljah. L. 1893. je bil imenovan profesorjem na gimnaziji v Mariboru, kjer deluje še sedaj. Izdal je:

V Marijinem Celju. Zgodovinske in potopisne črtice. Spisal in izdal s pridigami, katere je imel v Marijinem Celju Dr. Anton Medved, c. kr. profesor v Mariboru. V Mariboru, 1898. Založilo »Katoliško tiskovno društvo«. Tiskala tiskarna sv. Cirila. — Mala 8°, strani 176.

Posebej tiskani so tudi njegovi govori: Ob Slomšekovi stoletnici, nagrobnica dekana J. Žičkarja, nagrobnica Vekoslava Velebila in slavnostni govor o petdesetletnici nadučitelja J. Čížeka.

Spisal je v »Voditelju« l. 1899. in 1900. obširno razpravo »Zgodovina cerkvenega govorništva«, oziraje se na vse čase in na vse krščanske narode. Po družbi sv. Mohorja je l. 1900. izšla njegova knjiga »Knezoškof Anton Martin Slomšek«.

22. Mariborski bogoslovci so izdali knjigo:

Premišljevanja o življenju našega Gospoda Jezusa Kristusa za vse dneve celega leta. Spisal o. Brunon Vercruyse, duhovnik D. I. Po 13. francoski izdaji preložili lavantinski bogoslovci. I. zvezek. Maribor 1897. Natisnila tiskarna sv. Cirila. — 8°, strani 582. II. zvezek, 1898, strani 561 + XIV. Prevod je za tisek priredil sedanji urednik »Voditeljev«, dr. Fr. Kovačič.

23. Šmarnice. Zelo marljivo so slovenski cerkveni govorniki v novejši dobi razširjali Marijino češčenje. Izšla je velika množica premišljevanj in propovedi o prečisti Devici pod naslovom: Šmarnice. Namenjene so za Marijine pobožnosti v mesecu majniku, koje ljudstvo s posebno vnemo goji. Razven Šmarnic, katere smo pri različnih govornikih že omenili, izšle so še sledeče:

Anton Žgur 1874: »Mati dobrega sveta«, 1886 »Marija moja kraljica«;

¹ Duhovni Pastir, 1901, 679.

Jakob Dolenc 1895: »Cvetlice posvečene Naši ljubi Gospej presvetega srca«;

Dr. Janez Štrbenec 1878: »Šmarnice za leto 1878«;

Častilec Marijin (neimenovan pisatelj) 1881: »Marijin mesec«;

O. Hrizogon Majar 1881: »Razlaganje sv. rožnega venca«;

Fr. Marešič 1883: »Lurški majnik« (iz francoskega po Lasserju);

Simon Gaberc 1884: »Šmarnice ali Majnikovi ogovori«;

Ludovik Škufca 1886: »Romanje v nebeško Kraljestvo«;

Andrej Kalan 1881: »Marijina visoka pesem«;

Viktor Steska 1895: »Mati prečudna« (po Toussaintu);

Jož. Kerčon 1896: »Marija podoba pravice«;

P. Ladislav O. S. Fr. 1900: »Marijine čednosti in dobrote« (po Patistu in Schepersu);

Martin Jurkovič 1900: »Mariji, majnika kraljici«;

P. Lad. Hrovat, O. F. M. 1902: »Premišljevanje o Srcu Marijinem«;

Dr. L. Gregorec 1904: »Marija, Mati dobrega sveta«;

Jož. Volc 1904: »Marija v predpodobah in podobah«;

Radislav Silvester 1905: »Glasi moje mladosti v proslavo Marije, brez madeža spočete Device in preveseli spomin 50letnice razglašenja te verske resnice.«

Dr. Ant. Medved.

II.

Praktično bogoslovje.

A. Cerkevno-pravni odloki.

Proglasitev očetovstva. Velike važnosti v rodbinskem življenju je pozakonjenje nezakonsko rojenih otrok po sklenjenem zakonu starišev in proglasitvi očetovstva telesnega očeta nezakonsko rojenega otroka. Pa ta pozakonitev je mnogokrat zelo težavna in večkrat se mora opustiti proglasitev očetovstva, posebno tedaj, če se je otrok rodil v tujem ali inozemskem kraju in stariši ne morejo zaradi uboštvā priti tja. To nepriliko pa je c. kr. ministerijalni ukaz z dne 17. junija 1907 št. 7215 celo odpravil. Ukaz slove:

»Für die Anordnung der in Betracht kommenden Eintragungen in die Matrik (Vaterschaftserklärung, Eheschließung der Eltern des Kindes) ist es nicht unerlässliche Voraussetzung, daß die erforderlichen Erklärungen der Parteien vor der politischen Behörde abgegeben werden, es kann vielmehr die bezügliche Anordnung auch auf Grund von Erklärungen er-

folgen, welche die Parteien vor dem nach ihrem Wohnorte und ihrem Religionsbekenntnisse in Betracht kommenden Matrikenführer in gehöriger Form abgegeben haben.

Diese Parteienerklärungen haben nachstehenden Bedingungen zu entsprechen:

1. Es muß eine zur Eintragung in die Geburtsmatrik vollkommen geeignete Vaterschaftserklärung vorliegen. Die bezügliche Erklärung muß daher nicht bloß das Bekenntnis der Vaterschaft, sondern auch das ausdrückliche Begehren des als Vater sich bekennenden Mannes enthalten, daß sein Name in die Geburtsmatrik eingetragen werde.

2. Der als Vater sich bekennende Mann muß als solcher von der Kindesmutter bezeichnet sein. Es muß daher die Vaterschaftserklärung in Gegenwart und mit Zustimmung der Kindesmutter abgegeben worden sein, es wäre denn, daß aus anderweitigen Behelfen mit voller Sicherheit zu entnehmen wäre, daß die Kindesmutter den als Vater sich bekennenden Mann als solchen bezeichnet hat. Die Kindesmutter muß, insofern sie bei der Vaterschaftserklärung anwesend war, den Umstand, daß sie mit dieser Erklärung einverstanden ist, ausdrücklich erklärt und dies durch ihre Unterschrift bestätigt haben.

3. Die Erklärungen der Parteien müssen vor zwei Identitätszeugen erfolgt sein, welche ausdrücklich bestätigen, daß sie die Parteien persönlich kennen, sowie daß der als Vater sich bekennende Mann sich tatsächlich als Vater bekennt und die Einschreibung seines Bekenntnisses und Namens in die Geburtsmatrik verlangt hat.

4. Das mit den Parteien aufgenommene Protokoll muß von dem Matrikenführer mitgefertigt sein.

5. Die Wohnorte der Parteien und Zeugen müssen in dem Protokolle genau angegeben sein.

6. Es muß der Geburtsschein des außerehelichen Kindes und der Trauungsschein der Eltern (beide von den Parteien beizubringen) vorliegen.

7. Es darf über die Echtheit des über die Parteienerklärungen aufgenommenen Schriftstückes kein Zweifel obwalten. In dieser Hinsicht ist es von Wichtigkeit und können weitere Erhebungen dadurch erspart werden, daß der Matrikenführer selbst im amtlichen Wege das bezügliche Schriftstück samt den von den Parteien beigebrachten Dokumenten seiner zuständigen politischen Bezirksbehörde zur weiteren Veranlassung vorlegt.

Die Abgabe der in Rede stehenden Erklärungen vor dem oben näher bezeichneten Matrikenführer bleibt dem Einvernehmen zwischen den Parteien und dem Matrikenführer überlassen. Den Parteien steht es daher nach wie vor frei, sich mit ihren Gesuchen um Beurkundung einer durch nachfolgende Ehe der Eltern eingetretenen Legitimation eines außerehelichen Kindes an die politische Behörde zu wenden und vor dieser die in Betracht kommenden Erklärungen abzugeben, oder ihr Gesuch und die in Betracht kommenden Erklärungen bei Gericht zu Protokoll zu geben, in welchem Falle die Beziehung von Identitätszeugen entfällt.

Die von Matrikenführern in den in diesem Erlasse behandelten Fällen mit den Parteien aufgenommenen Protokolle sind stempelfrei.

Schließlich wird beigelegt, daß bei Aufnahme der gegenständlichen Vaterschaftserklärung nach Tunlichkeit auch festzustellen ist, welches Gericht als Vormundschaftsbehörde für das Kind, dessen erfolgte Legitima-

tion in den Geburtsmatriken ersichtlich gemacht werden soll, bisher funktioniert hat.«

Po tem ukazu ni več treba, da bi se stariši, ki hočejo pozakoniti svojega nezakonskega otroka, osebno oglasili pri politični oblasti, ampak že zadostuje, da dotična stranka objavi pozakonitev svojega nezakonskega otroka v predpisani obliki domačemu župnijstvu. Taki proglasi se morajo ravnati — vsled ukaza c. kr. namestništva v Gradcu ddo. 4. jul. 1907 št. 2298/2 1907 — po sledečih pravilih. (Glej cerkv. zaukaznik IX. str. 110. 1. itd.)

Obrazec:

Slavnemu

c. kr. glavarstvu

v

J.

Z. Fr. in njegova žena M., roj. I., prosita za pozakonjenje svojega nezakonsko rojenega sina L. I. (po krstnem listu dne 20. avg. 1901 pri Sv. K. na Hrvatskem nezakonsko rojenega sina M. I.)

1. Jaz lastnoročno podpisani F. Z., železniški ključavničar v St. se pred podpisanimi pričama prostovoljno priznam za pravega očeta otroka I. L. in zahtevam, da se me kot takega vpiše v krstne knjige IV. str. 185 pri Sv. K.

2. Jaz lastnoročno podpisana M. I., omožena Z., priznam F. Z. kot pravega očeta otroka L. I. in sem s proglasom njegovega očetovstva popolnoma zadovoljna. Fr. Z. m. p. oče, M. I. m. p. mati.

3. Z. F. in I. M. sta se po priloženem poročnem listu poročila v M. dne . . . l. . . .

4. Spričujeva, da nama je stranka dobro znana in da je Z. Fr. res priznal svoje očetovstvo do omenjenega otroka I. L. in da zahteva da se vpiše ta proglas in njegovo ime v krstno knjigo. I. I., priča. N. N., priča.

Simon Gaberc.

Poroke bavarskih podanikov v Avstriji. C. kr. ministerstvo za notranje posle je dne 12. avgusta 1907, št. 25.381 izdalo v tej zadevi naslednjo naredbo:

Öfter sich wiederholende Fälle, in denen darauf hingewiesen wurde, daß es bayerischen Staatsangehörigen und zwar insbesondere jenen weiblichen Geschlechtes, welche in Österreich sich verehelichen wollen, nicht oder nur sehr schwer möglich sei, im Sinne der Vorschrift des Hofkanzleidekretes vom 22. Dezember 1814, Pol.-Ges.-Slg. Nr. 108, ein Zeugnis einer heimatlichen Behörde darüber beizubringen, daß nach dem heimatlichen Gesetze ihrer Verehelichung ein Hindernis nicht entgegensteht, haben dem Ministerium des Innern die Veranlassung gegeben, im Wege des k. und k. Ministeriums des Äußern mit der

kgl. bayerischen Regierung in dieser Richtung in Verhandlung zu treten.

Nach dem Ergebnisse dieser Verhandlung sind bayerische Staatsangehörige, und zwar beiderlei Geschlechtes, welche sich in Österreich verehelichen wollen, zweifellos in der Lage, ein der Anforderung des österreichischen Rechtes entsprechendes Zeugnis einer heimatlichen Behörde beizubringen.

Zur Ausstellung der betreffenden Zeugnisse (Ehefähigkeitszeugnisse, Unbedenklichkeitsatteste) sind nach dem derzeitigen Stande der bayerischen Gesetzgebung die nachbenannten bayerischen Behörden befugt:

a) Für die in den Landesteilen rechts des Rheins beheimateten bayerischen Staatsangehörigen die Distriktsverwaltungsbehörde des Heimatgemeinde;

b) für die in der Pfalz beheimateten bayerischen Staatsangehörigen der die Aufsicht über das Standesamt der Heimatgemeinde ausübende landgerichtliche Staatsanwalt;

für besondere Fälle, z. B. wenn die Heimat streitig ist oder der Staatsangehörige keine Heimat hat, haben sich die kgl. bayerischen Staatsministerien der Justiz und des Innern vorbehalten, die für die Ausstellung des Zeugnisses zuständige Behörde (Distriktsverwaltungsbehörde oder Staatsanwalt) zu bestimmen.

Die Ehefähigkeitszeugnisse sollen die Bestätigung enthalten:

»Das der beabsichtigten Eheschließung zwischen . . . nach dem in Bayern geltenden Gesetzen kein Hindernis entgegensteht.«

Für die in den Landesteilen rechts des Rheins heimatberechtigten Männer kommt noch in Betracht, daß die Ausstellung des Ehefähigkeitszeugnisses erst erfolgen darf, wenn das nach Artikel 31 des bayerischen Gesetzes über Heimat, Verehelichung und Aufenthalt (Fassung vom 30. Juli 1899, Gesetz- und Verordnungsblatt für das Königreich Bayern Nr. 40) erforderliche »distriktpolizeiliche Verehelichungszeugnis« bereits vorliegt oder gleichzeitig ausgestellt werden kann, in welchem letzterem Falle die den Inhalt des Ehefähigkeitszeugnisses bildende Bestätigung an den Wortlaut des »distriktpolizeilichen Verehelichungszeugnisses« anzuschließen ist.

Auf Grund dieser Sachlage werden die hierländischen Trauungsorgane hiemit angewiesen, in Hinkunft von den in Österreich zu einer Ehe schreitenden bayerischen Staatsangehörigen beiderlei Geschlechtes die Erbringung des durch das Hofkanzleidekret vom 22. Dezember 1814, Pol.-Ges.-Slg. Nr. 108, geforderten Nachweises in der Weise zu verlangen, daß die Nupturienten das vorerwähnte Ehefähigkeitszeugnis (Unbedenklichkeitsattest) vorlegen. Diesem Zeugnisse (Atteste) ist für die rechts des Rheins heimatberechtigten Männer das

sogeannte »distriktspolizeiliche Verehelichungszeugniss«, welchem die dem Inhalt des Eheschließungszeugnisses bildende Bestätigung beigelegt ist, gleichwertig.

Die auf die Eheschließung bayerischer Staatsangehöriger sich beziehenden h. o. Erlässe vom 2. November 1892, Z. 9576, und vom 9. März 1882, Z. 17.461, treten außer Kraft.

Gleichzeitig macht das Ministerium des Innern darauf aufmerksam, daß die bisher von einzelnen Trauungsorganen beobachtete Übung, von bayerischen Staatsangehörigen weiblichen Geschlechtes keinerlei Eheschließungszeugnis zu verlangen, eine Übertretung der Vorschrift des mehrfach zitierten Hofkanzleidekretes begründet.

Dušeskrbje pri domobrancih. C. kr. ministerstvo za uk in bogočastje je 26. okt. 1907, št. 35.073 priobčilo ordinarijatom dopis c. kr. domobr. ministerstva z dne 16. avg. 1907, št. 3342, ki vsebuje okrožnico c. kr. vojnega ministerstva z dne 15. jul. 1907. Ta okrožnica objavlja naslednjo določbo Nj. c. kr. ap. Veličanstva z dne 21. jun. 1907 glede domobrancev:

»Die der Landwehr der im Reichsrat vertretenen Königreiche und Länder, sowie der ungarischen Landwehr zugeteilten aktiven Personen des Heeres sind auf die Dauer ihrer Zuteilung der militia stabilis zuzuweisen und somit von der militärgeistlichen Jurisdiktion ausgenommen.«

Vsled tega je spopolniti § 17 službenih predpisov za vojno duhovščino, ki je prej določeval, da le »die Angehörigen der k. k. Landwehr (und der königl. ung. Landwehr), die sich nicht in dem Mobilitätsverhältnisse befinden, der civilgeistlichen Jurisdiktion und sonach der Civilseelsorge unterstehen.«

Ravno tako se ima spremeniti 3. odst. § 1. »organičnih določb za dušeskrbje pri c. kr. domobrancih« iz l. 1906, vsled katerega so aktivne vojaške osebe, prideljene domobrancem, bile pod vojaško duhovno oblastjo, in se ima glasiti:

»Die bei der k. k. Landwehr zugeteilten aktiven Personen des k. und k. Heeres unterstehen für die Dauer dieser Dienstzuteilung im Frieden gleichfalls der zivilgeistlichen Jurisdiktion.«

B. Pastirstvo.

Impedimentum voti. Puella confitetur: Ko sem iz šole izstopila, sem napravila oblubo, da se ne bom nikdar omožila. Razmere so pa zdaj take, da mi ni mogoče obljube držati. Kaj naj storim? Jaz sem že nevesta in stariši silijo k poroki.

Kaj naj stori spovednik v tem slučaju? Spovednik mora spovedenko izpraševati, da se prepriča, ali je bila obluba prava obluba. Velikokrat imenujejo ljudje navadni obet (promissio) oblubo. Obluba

pa je, kakor uči novi katekizem, prostovoljen, Bogu storjen obet, s katerim se pod grehom zavežemo, storiti kaj Bogu dopadljivega. Če se spovedenka spominja, da se je pod grehom zavezala, potem je gotovo obljava. Gotovo je bila prava obljava, če je take besede takrat rabila, s katerimi se navadno izrazi obljava (votum). Na vsak način je dobro, da spovednik vpraša spovedenko, kako pa si to obljabo napravila, ali si mislila, da bi se pregrešila, če ne bi držala svojega obeta. Če dvomi spovedenka ali je bila obljava ali samo navadni obet, potem velja: *Lex dubia non valet* ali *melior est conditio possidentis nempe libertatis*.

Spovednik mora tudi spovedenko vprašati, ali je to obljabo prostovoljno storila in prav premislila stvar ali je samo obljabo napravila v prvem hipu navdušenosti itd. Tu veljajo za spovednika nauki, ki jih uči sv. Alfonz: *Sufficit ad valide votum advertentia et deliberatio, quae satis est ad peccatum mortale. Igitur non sufficit, ut votum diuturnam deliberationem instituat. Valet et obligat votum ex animi passione elicitedum, nisi passio tollat voluntarium in actu votendi. Če bi bila prisiljena spovedenka k tej obljubi, bi bila seveda neveljavna.*

Ako dvomi spovedenka, ali je stvar dobro premislila, potem velja: *In dubio praesumitur omne factum recte factum* ali *in dubio standum est pro valore actus*. Vprašati jo mora tudi, zakaj ne more obljube spolniti. Na vsak način se mora prepričati, ali je zadosten vzrok za dispenzo. Taki vzroki so med drugimi tudi *bonum familiae, notabilis difficultas in voti observatione etsi praevisa*¹ itd.

Nikakor pa ne sme spovednik misliti, da deklica je bila premlada, zato še ni premislila pomena svoje obljuje. Kanonisti uče: *Vota impuberum irritari possunt sed impubertas finitur in masculis anno 14, in feminis 12 completo*.

Če se je spovednik na vse strani prepričal, da je deklica napravila pravo obljabo, potem je seveda od obljuje ne more dispensirati. Stvar pa naj poroča škofu in naj prosi za svojo spovedenko dispenze. Njej pa naj naroči, da pride za nekaj dni zopet k spovedi, da jo odveže obljuje.

E. Vračko.

Odgovarja li cerkvenemu in svetnemu pravu, ako se v krstnem listu razvidno naredi, da je bil otrok per subsequens matrimonium legitimiran? a) Ne odgovarja cerkvenemu pravu. Aichner pravi:

»*Infans sic (sc per subsequens matrimonium parentum) legitimatus filiis legitimis quoad omnia e. g. quoad ordines suscipiendos, quoad dignitates ecclesiasticas obtinendas, excepto cardinalatu, exaequatur,*

¹ Linsenmann, *Moraltheologie* str. 366.

neque ulla in publicis documentis et bannis nuptialibus de subsecuta legitimatione mentio facienda est¹.«

b) Ne odgovarja svetnemu pravu. Odlok ministerstva za notranje zadeve od 12. septembra 1868, št. 3649 v sporazumljenju z ministerstvom za bogočastje veleva, da se je držati določila dvornega dekreta od 18. julija 1834, št. 17.820. Ta pravi, da mora sicer krstni list kot javna listina natančno s krstno knjigo soglašati, vendar pa se je mogoče pri legitimiranih otrokih vsem sitnostim izogniti, ako se mesto krstnega lista izda krstno spričevalo, v katerem se opusti opomba, ali je bil otrok v zakonu ali izven zakona rojen².«

Dobro bi bilo, ko bi dušni pastirji opustili popolnoma ravnanje, ki ne odgovarja in celo nasprotuje cerkvenemu kakor svetnemu pravu ter ne pisali več v krstni list, da je bil otrok legitimiran, pač pa pri takih izdajali krstno spričevalo; to je že celo dandanes svetovati, ker so ljudje ne le sila občutljivi, temuč mnogokrat tudi nasprotni in sovražni cerkvenim organom; v današnjih razmerah ne bi bilo tudi izključeno, da bi kdo nastopil s §§ 495 in 489 kazenskega zakonika proti dušnemu pastirju, ki ga je v javni listini kot nezakonsko rojenega izrečno označil, sicer se za veščaka v postavah tudi s krštnim spričevalom razodene nezakonsko rojstvo, a ta način razodetja je od postave priznan, je pod ščitom postave, drugi načini pa niso od postave priznani in treba je le iztakniti kako okolnost in že se lahko zgodi, da se proglasijo kot postavi nasprotni in zato kažnjivi.

Dr. Fr. Kruljc.

Novi odpustki. 1. Na prošnjo generalnega prokuratorja dominikanskega reda je sv. oče po kongregaciji za odpustke in sv. ostanke dne 27. febr. 1907 podelil popolni odpustek vsem tistim, ki ob sklepu misijona ali duhovnih vaj obnovijo krstno obljubo ter sprejmejo zakrament sv. pokore in sv. R. T. ter molijo na namen sv. očeta.

2. Z dne 18. maja 1907 je pa sv. oče dovolil in imenovana kongregacija je 12. jun. 1907 objavila odpustek 7 let in 7 kvadragen tistim, ki z živo vero, pobožnostjo in ljubeznijo pogledajo sv. hostijo med mašo ali kadar je izpostavljeno sv. Rešnje Telo, in popolni odpustek enkrat v tednu, če to store vsak dan pa dobro pripravljeni sprejmejo sv. obhajilo in ko povzdignejo oči v sv. hostijo, izrečejo besede: Dominus meus et Deus meus³!

F. K.

Ob katerem roku se smejo podpisovati pobotnice pokojnarjem? Dušni pastir potrjuje s svojim podpisom in župnijskim pečat-

¹ Simon Aichner. Compendium J. Eccl. editio 8. 679.680.

² Anton Griesl. Matriken-Angelegenheiten 133 et 125.

³ Cerkv. zauk. za Lav. škof. 1907, XII. pg. 144.

tom, da še žive osebe uživajoče pokojnino, provizijo, odgojnino itd. Gleda pa naj na to, da tega ne stori prehitro, t. j. pred postavno določenim rokom. Nekemu župnijskemu uradu se je od svetne oblasti zagrozilo z ukorom (!), če se bodo pobotnice pokojninarjev še kdaj podpisovale prej, kakor to določa postava. Kaj pravi tedaj paragraf?

§ 7. inštrukcije objavljene v dvornem dekretu z dne 17. aprila 1834 naroča: »Die Pfarrvorsteher haben die Lebensbestätigung jener Parteien, welche den Ärrarialgenuß monatsweise beziehen, nicht vor dem 25. des nämlichen Monates, auf welchen die Quittung lautet, bei vierteljähriger Behebung aber nicht vor dem 25. des dritten Monates zu erteilen.«

Za vojaške osebe pa se pobotnice ne smejo poverjevati pred 16. tek. meseca (k. k. Ergänzungsbezirkskommando Nr. 14, Linz 2. 3. 1888).

Ker se sedaj dobiva pokojnina itd. 2. dan meseca naprej se sme pobotnica podpisati le 1. ali 2. ne pa poprej, ker tudi nihče ne more vedeti, da bo dotičnik res živel še 1. naslednjega meseca.

Opomba 5. v plačilni knjižici pravi: »Die Quittung darf nie früher als von dem Tage der Verfallsfrist datiert werden.«

Anton Stergar.

C. Liturgika.

Češčenje presvetega Rešnjega Telesa med Slovenci v preteklih stoletjih¹.

Predmet, o katerem sem se namenil govoriti, se razlikuje od praktičnih razprav, ki podajejo navodila in nasvete, kako dvigniti in utrditi med ljudstvom češčenje sv. Rešnjega Telesa, temuč namen temu članku je obrniti pozornost nazaj v pretekle čase in kratko narisati, kako je bilo nekdanj s češčenjem sv. Rešnjega Telesa, med Slovenci in kolikega pomena je bilo to češčenje za versko življenje med našim narodom. Predmet moje kratke razprave je torej: evharistiško gibanje med Slovenci v preteklih stoletjih. In čeprav nas ta predmet vodi na teoretiško, zgodovinsko polje, vendar ni brez praktičnega pomena: Saj nas pred vsem vzgled naših prednikov mora izpodbuditi k žrtvam in naporom, in zavest, da so v preteklih časih oni še več storili kakor mi, mora nas navdušiti, da jih posnemamo v vnemi za čast in slavo največje skrivnosti naše sv. vere.

Vero v pričujočnost Jezusovo pod posvečenima podobama kruha in vina je prejelo naše ljudstvo z drugimi resnicami že od prvih blagovestnikov in jo z drugimi kristjani vred zvesto hranilo. Saj je bila

¹ Predaval na evharistiškem shodu v Ljubljani 22. avgusta 1907. Dr. Josip Gruden.

skrivnost sv. evharistije menda edina verska resnica, katere se noben krivoverec v prvem tisočletju krščanstva ni upal dotakniti, še manj jo tajiti. — Toda čeprav je bila vera v sv. Rešnje Telo globoko vsajena v srca kristjanov, čeprav jim je bila nedotakljiv zaklad, vendar v razmerju ljudij do evharistije takrat še ne opažamo tiste obzirne spoštljivosti, tistega svetega strahu, kakor smo ga navajeni imeti dandanes. Evharistija se je shranjevala v pastoforijih (sakrarijih, po naše zakristijah) z liturgičnimi knjigami in sv. posodami vred, pa tudi večkrat v hišah duhovnikov. Škofje so jo pošiljali drug drugemu v znamenje katoliške vzajemnosti, dajali so jo otrokom, polagali mrtvecem na prsa in kakor relikvijske devali v altarje. — Da, ljudstvo v srednjem veku od sv. Rešnjega Telesa ni pričakovalo le dušnih milosti, ampak tudi časnih dobrot za življenje. In ker so vse zakramente (sv. olje, sv. krizmo, krstno vodo) izrabljali za praznoverne namene, kaj bi ne evharistije, kjer je sam živi Bog pričujoč! Kdor jo ima v hiši ali v skrinji, mu pomnoži imetje, na polju povzroči rodovitnost in prežene najrazličnejše bolezni. Zato so se s sveto hostijo dotikali glave, oči, rok ali drugih bolnih udov in jo zlorabljali celo v hujše vraže¹. Naravno je, da so se ob takem razmerju do sv. Rešnjega Telesa, ki je izviralo iz neke naivne zaupljivosti in nevednosti lahko vrinile mnoge razvade pri duhovstvu, kakor pri ljudstvu. — Toda živa vera krščanskega ljudstva v evharistijo in skrb za njeno čast se je takoj lepo pokazala ob prvih napadih krivovercev na to skrivnost in naenkrat se je pojavilo sv. Rešnje Telesa kot središče katoliškega bogoslužja. Bilo je to v tistih časih, ko se je kriva vera patarenov ali bogomilov (katarov) širila po srednji Evropi in se vkoreninila tudi med našim ljudstvom. Poročila imamo iz 13. in začetka 14. stoletja, da je bilo bogomilstvo ali patarenstvo, kakor po Lombardiji, Benečiji, balk. polotoku in raznih avstrijskih deželah tudi med Slovenci zelo razširjeno. Ko je akvilejski patriarh Bertold leta 1237 hotel ustanoviti v Gornjem Gradu škofijo za slovenske dežele je utemeljil svoj načrt rekoč, da bode sicer ljudstvo tako zelo padlo v zmote, da ga bode težko zopet spraviti na pravo pot². In posebej o Beli Krajini omenja patrijarh, da je on tamošnje ljudi privedel zopet k pravi veri nazaj³.

¹ Adolf Franz: Die Messe im deutschen Mittelalter. Dritter Abschnitt: Missbräuche und Aberglaube (str. 73 sl.).

² Zahn: Urkundenbuch des Herzogtums Steiermark (Band II. str. 460): »et alias gentes illarum partium in spiritualibus grave sustinent detrimentum, propter quod timetur non modicum, ne precipites prouant in errorem, a quo non sunt de facili eruendi.«

³ Schumi: Urkunden und Regestenbuch des Herzogtums Krain. (Band II. str. 42): »Populum in regione, quae Metlica dicitur, existentem, errore cecitas involutum et ritum gentilium quodammodo immitantem gremio ecclesie nostre, utpote in conterminiis nostre dioecesis constitutum, a vero ovili errantem ad viam reduximus veritatis.«

O nazorih teh krivovercev ne morem tu na široko razpravljati, omenjam le, da so zametavali vso cerkveno hierarhijo, in z duhovstvom vred sv. zakramente posebno pa sv. Rešnje Telo. — Ta napad je povzročil v cerkvi prvo mogočno evharistiško gibanje trinajstega stotletja. Četrta splošna cerkvena sinoda v Lateranu l. 1215 je proti heretikom slovesno proglasila resnično pričujočnost Jezusovo v sv. Rešnjem Telesu (*cuius corpus et sanguis in sacramento altaris sub speciebus panis et vini veraciter continetur transubstantiatis pane in corpus et vino in sanguinem*¹). In po njenem izgledu je nebroj škofijskih sinod dalo natančnih določil, kako ravnati s sv. evharistijo. To gibanje je povzročilo, da je skrivnost Jezusove pričujočnosti postala priljubljen predmet špekulacije skolastiškim bogoslovcem, da so nastali krasni traktati o evharistiji, prelepi himni sv. Tomaža (*Lauda Sion in Pange lingua*) in je posebno povzročilo ustanovitev praznika sv. Rešnjega Telesa, l. 1264 kjer se katoliška vera v Jezusovo pričujočnost najslavesnejše kaže pred svetom. — Glede praznika sv. Rešnjega Telesa bi si dovolil neko pripomnjo. Znano je, da se njega ustanovitev v zvezo spravlja s prikaznijo bl. Julijane iz Retine. Res je tudi, da se je vsled njenega vpliva praznik vpeljal l. 1246 v Lüttichu in da je na papeža Urbana IV, ki je bil tedaj arhidijakon v Lüttichu, prikazen Julijane toliko vplivala, da je pozneje zaukazal praznik za vso cerkev. Papež pravi namreč: *Intelleximus autem olim, dum in minori essemus officii constituti, quod fuerat quibusdam catholicis divinitus revelatum, festum huiuscemodi generaliter in ecclesia celebrandum. Vendar pristavlja, da se naj obhaja praznik enkrat v letu »ad confundendam specialiter haereticorum perfidiam*².« Prav zato, ker so napadi krivovercev povzročili večje češčenje sv. Rešnjega Telesa, slovesni praznik in procesije, si pa lahko razlagamo, zakaj je bilo na posameznih krajih vse to že preje v navadi. Za akvilejsko škofijo imamo tak dokaz. V pravilih akvilejskega kapiteljna iz l. 1254. je posebno konstitucija »de honorantiis festi corporis christi«, kjer se omenja oficij, procesija in maša. Konstitucija obžaluje, da se od 40 kanonikov akvilejskega kapiteljna udeležuje slovesnosti le kakih deset in ukazuje, da morajo v prihodnje prihajati vsi³. Omenja se torej praznik sv. Rešnjega Telesa deset let predno je bil splošno vpeljan, kot neka stara navada akvilejske cerkve.

¹ Hefele: *Conziliengeschichte* V. str. 784.

² C. J. C. cap. un. Cl. (III. 16.)

³ Cappeletti: *Le chiese d' Italia* (VIII. str. 526): »Indignum putantes, ut festum corporis Christi quod summo honore et maxima reverentia celebrari debet a cunctis fidelibus, et quod de XL clericis canonice praebendatis in sancta aquilejensi ecclesia omnibus computatis eo di tam solemni ad tam exiguum numerum clericorum tanta celebritas officii deveniat, ut ex dicto magno numero vix decem eo die divinis inter-

Pod vplivom heretiškega gibanja se je splošno dvignila vnema za češčenje sv. Rešnjega Telesa in spoštljivo ravnanje s tako svetim zakramentom. In slično kot v mnogih drugih deželah je že imenovani patriarh Bertold za akv. škofijo h krati s konstitucijami proti patarenom (bogomilom) izdal tudi naredbe glede evharistije. Naj nekatere tu navedem¹. Prva se tiče prenašanja evharistije k bolnikom: »Sv. Rešnje Telo sme nesti k bolniku le duhovnik, ki mora biti oblečen v superpelicej; sv. hostija naj je zagrnjena s čednim, platnenim prtom, nosi naj jo očitno in spoštljivo na prsih; spremlja naj ga vedno strežnik z lučjo in zvoncem.« Druga konstitucija se nanaša na sv. mašo. Tekom 13. stoletja se je počasi po raznih škofijah uvedlo pri maši povzdigovanje (elevatio), katerega stara cerkev ni poznala. Patriarh ukazuje »da povzdigovanje ne sme biti preje, kot po besedah: Hoc est enim . . . in naj duhovniki poučujejo ljudstva, da naj se pri povzdigovanju spoštljivo prikloni in moli sv. hostijo.« — Tretja konstitucija se tiče shranjevanja sv. R. T.: »Sv. krizma in evharistija se mora varno zapirati na posebnem, čednem kraju in naj se vsako nedeljo obnavlja.« Ta odlok, ki so ga pozneje razne sinode ponovile (tako akvilejski provincialni zbor l. 1339.) je dal povod, da so se v trinajstem stoletju vpeljali takozvani stenski tabernaklji ali božje hišice (Sacramentshäuschen), ki imajo včasih podoben lične kamenite hišice gotske oblike, stoječe na stebri, ali pa male stenske omarice na severni strani apside, ki je dobro zavarovana z železnimi vratci. Ta oblika tabernakljev je bila pri nas navadna do 16. stoletja. Sedaj imamo o nji komaj sledove. Najlepši tabernakelj te vrste je v Št. Rupertu na Dolenjskem; stenske omarice: pri sv. Joštu nad Vrhniko, pri Treh farah pri Metliki in v stari, podrti cerkvi na Bledu. — Že to prvo evharistiško gibanje je jasno pokazalo, da je evharistija središče verskega življenja in vsi napadi krivovercev so imeli le ta uspeh, da se je tembolj dvignilo njeno češčenje.

Žalostni časi papeževega bivanja v Avinjonu in cerkvenega razkola (1305—1414.) so pogubno vplivali na cerkveno disciplino, pobožnost in versko življenje. Vendar se je proti koncu srednjega veka posebno češčenje sv. Rešnjega Telesa nenavadno poživilo in zlasti v avstrijskih deželah rodilo lepe sadove. Bližnji povod temu drugemu e v h a-

sunt officiis; idcirco statuimus et ordinamus, quod pro honorantiis dicti festi dividatur manualiter inter praesentes et interessentes personaliter primis vesperis, matutinis, processioni et missae, pro singula integra praebenda, solidorum marcha media.« — Sklepati smemo, da je bila ta slovesnost le krajevna navada in da se je procesija s sv. Rešnjim Telesom vršila le v cerkvi. Vendar je ta določba iz l. 1254. zanimiv dokaz, da moramo pričetek praznika sv. R. T. staviti že v prvo polovico 13. stoletja. —

¹ Cappelletti o. c. VIII. str. 409 sl.

ristiškemu gibanju 15. veka je bilo huzitstvo. Znano je, da je bil kelih simbol huzitov in njihove zahteve (»comunio sub utraque«). Temu gibanju so katoličani nasproti postavili sv. hostijo, kot znamenje svoje vere, da je pod eno podobo ves Jezus Kristus pričujoč, z krvjo in z mesom. Papeža: Martin V. l. 1429. in Evgen IV. (z bulo »Excellentissimus Deus« z dne 26. maja 1433) sta pomnožila odpustke častivcem sv. Rešnjega Telesa in sicer zato, ker jim je evharistija najboljše sredstvo »in superstitiosis haeresum fomentis, turbinibus guerarum, nec non pestis et aliarum calamitatum dispendiis«. (Prepis te bule se pogosto nahaja v naših farnih arhivih.) Papežev poziv je našel zlasti v naših deželah živahen odmev. Ne le posamezniki so se zdaj po svojih močeh trudili, da povečajo češčenje in proslavo sv. Rešnjega Telesa, temveč nastopile so zdaj prvič tudi organizovane bratovščine. — Najstarejše naše bratovščine sv. Rešnjega Telesa segajo nazaj v začetek 15. stoletja. Namen tem družbam je bil dvigniti sijaj slovesnih procesij ob prazniku, spremljati sv. popotnico, ko se nese k bolnikom, in tudi v cerkvi z molitvijo in slovesnimi mašami pred izpostavljenim Najsvetejšim gojiti pobožnost do te sv. skrivnosti. Njih organizacija je bila ob kratkem sledeča: Na čelu je bil prošt, člani so bili duhovniki in lajiki, doneski: funt voska, olja ali pa nekaj soldov (32); slovesen shod ob osmini sv. Rešnjega Telesa (bratovski praznik); za vsacega umrlega člana so se opravile vigilije in peta črna maša, člani so šli k darovanju. — Vsaka bratovščina je imela svoj altar, ali pa celo posebno kapelo, in je skrbela za celo opravilo (posode, paramente, knjige, razsvitljava altarja). Na tem altarju se je pela redno vsak četrtek (pa tudi večkrat, celo vsak dan) votivna maša sv. Rešnjega Telesa. Člani so morali biti navzoči z gorečimi svečami in zlasti spremljati Najsvetejše, ko se je preneslo v procesiji iz tabernaklja na bratovski altar in nazaj. — Večje bratovščine, (n. pr. v Kranju) so imele v posesti hiše, mline in cela zemljišča. Take so imele tudi svojega duhovnika, ki je opravljal bratovske posle (Gottesleichnamskaplan). — Po listinah imamo izpričane od leta 1430 do 1460 take evharistiške družbe v sledečih krajih: V Ljubljani, pri cerkvi sv. Nikolaja, v Gornjem Gradu, v Kranju (kapelanijo pri tej bratovščini je ustanovil l. 1445. Žiga pl. Lamberg tedaj župnik v Šmartinu), v Ribnici, v Starem trgu pri Ložu, Novem Mestu. Gotovo jih je bilo pa še več. — Vnema za češčenje sv. Rešnjega Telesa pa se nam kaže v 15. stoletju tudi lepo v ustanovah posameznikov. Obletnice po ranjkih so bile prav pogosto združene z votivno mašo sv. Rešnjega Telesa prav tako so radi delali ustanove za posebne procesije (zlasti v osmini sv. Rešnjega Telesa), za povzdigo slovesnosti (za svečavo, bandera) za spremljevanje sv. popotnice; posebno veliko ustanov pa je iz te dobe za večno luč. Zapuščali so bratovščinam cela zemljišča,

da se je iz njih doneskov oskrbovala »večna luč«, in razsvetljava pri altarju sv. Rešnjega Telesa. Vse to nam priča, kako so takrat verniki tekmovali med seboj, da po svojih močeh, kaj store v proslavo evharistiškega Izveličarja. — Pomen sv. Rešnjega Telesa za tedanje javno življenje pa se nam še le pokaže v pravi luči, če vpoštevamo razmerje evharistije do drugih socialnih organizmov. Petnajsto stoletje je doba razvitega združnega življenja. Rokodelstvo je bilo po mestih organizovano v cehih (Zünfte) ki so imeli vsi verski značaj. Take cehe in cehovske rede, nahajamo v Ljubljani, Loki, Kranju, Novem mestu, Višnji gori, Celju itd. Značilno pa je, v kaki tesni zvezi so bili ti cehi s češčenjem sv. Rešnjega Telesa¹. — Pogoj, da je bil kdo sprejet v združno zvezo je bil ta, da se je udeleževal procesije sv. Rešnjega Telesa s prižgano svečo. K tej slovesnosti so morali priti vsi, mojstri in njih vdove, pomočniki in učenci. Kdor ni enkrat prišel ga je zadela globa, da je plačal funt voska ali olja za razsvetljava. Ako ga trikrat ni bilo je bil izključen iz ceha in je izgubil vso svojo rokodelsko pravico. — Glavni shodi zadrug so se vršili na praznik sv. Rešnjega Telesa popoldne. Takrat so se v hiši očeta predstojnika (zechmaister) prečitali privilegiji zadruge in volili dostojanstveniki. Skoraj vsaka zadruga je imela pri procesiji ali pa pri altarju sv. Rešnjega Telesa kako častno službo. Čevljarska zadruga je n. pr. imela skrbeti v ljubljanski stolnici za večno luč, krojaška pa je oskrbovala ustanovo cesarja Friderika za slovesno prenašanje sv. popotnice k bolnikom iz l. 1444. Ker je ta ustanova posebno značilna naj jo kratko opišem². Cesar je izročil krojaški zadrugi 6 funtov dunajskih vinarjev, da se napravijo štirje platneni koretliji, štirje plašči, dve banderci s križem in dve svetilki. Kedar je obhajilo v mestu ali predmestju naj se oblečejo štirje revni učenci, dva naj nosita banderca, dva svetilke in naj pojo: »Homo quidam fecit coenam magnam« ali pa himnus »Pange lingua«. Zadruga naj jim plača vsaki pot po 4 dun. vinarje. Tudi naj pri votivni maši sv. Rešnjega Telesa (ki se je v Šenklovžu pela vsak dan) dva učenca pojeta *Tantum ergo* ali »*ecce panis angelorum*« učitelj z svojim zborom naj pa nadaljuje. Predstojnik krojaške zadruge je odgovoren za ustanovo. — Tu se nam lepo kaže, kako je bila v srednjem veku evharistija središče vsega javnega življenja. Najimenitnejša organizacija je bila evharistiška, okoli nje pa so se vrstile družbe, ki so služile drugačnim socialnim namenom. Toda vse so dobivale svoj lesk, sijaj, svoje posvečenje od sv. Rešnjega Telesa, s katerim so bile v zvezi. Tako so naši predniki umeli javno pokazati, da je Kristus kralj, kateremu se imajo klanjati vsi sloji.

¹ Ivan Vrhovec: Ljubljanski meščanje v preteklih stoletjih str. 228. sl. — *Mittheilungen des hist. Vereines für Krain* 1859. str. 74.

² Josef Chmel: *Materialien I.* (2.) str. 137.

Lepo razvito versko življenje petnajstega veka so uničili viharji protestantstva. Prav tista dva stanova na katerih je slonelo versko življenje, izmed katerih je izšlo največ cerkvenih ustanov in ves duhovski naraščaj v srednjem veku, namreč plemstvo in meščanstvo, sta skoraj popolnoma zapadla verski novotariji. Zato se ni čuditi, da je bilo razdejanje veliko. Protestantsko gibanje se je pojavilo pri nas konkretno in očitno kot boj proti evharistiji. Znano je Lutrovo nazoranje, da je Kristus le v trenutku zavživanja navzoč. Zato proč z mašo, proč s češčenjem sv. hostije. Po njegovem zgledu so ravnali tudi naši slovenski reformatorji. Trubar je pričel lutrovske propagando s tem, da je zahteval obhajilo pod obema podobama. Ker se mašnih obredov zaradi ljudstva niso upali takoj odpraviti, so izpuščali konsekracijo ali kanon¹. Bratovščine so vse zamrle, ustanove prenehale. Plemiški patroni cerkva so se polastili njih premoženja in ga porabili v druge namene. Javne procesije sv. Rešnjega Telesa so morale zlasti od l. 1572 naprej prenehati, ker ni bilo udeležbe, ali pa so lutrovci verne katoličane zasramovali. Že l. 1563. je poročal ljubljanski škof Peter pl. Seebach cesarju Ferdinandu, da pri procesiji sv. Rešnjega Telesa ni nobenega plemiča, nobenega mestnega očeta več, niti meščanov ni videti². Pa tudi med katoliškim duhovstvom se je pod vplivom novega slovenskega protestantskega slovstva v gnjezdila velika malomarnost do sv. Rešnjega Telesa in vseh obredov, ki so z njim v zvezi. Žalostno podoba nam v tem oziru razkriva poročilo kotorskega škofa Pavla Bizancija, ki je l. 1581. kot vikarij akvilejskega patriarha prepotoval slovenske dežele. Piše namreč nadvojvodu Karolu (dne 25. oktobra 1581³): »V vojvodini Kranjski in pokrajini celjski sem našel cerkve, po obliki dovolj lepe toda zelo slabo oskrbovane in posebno svete kraje, kjer se hrani sveto Rešnje Telo, sem našel tako umazane, da če ne bi bil storil drugega na tem potovanju, bi bilo že dovolj, da sem te osnažil in odpravil toliko nedostojnost. Na mnogih krajih sem hostije našel gnjile in plesnive, skoraj povsod pa brez potrebne »večne luči«, cerkvene paramente tako umazane in nečedne, da se jasno vidi namen teh duhovnikov, služiti bolj umazanosti, kot Bogu in sveti cerkvi.« Tako poročilo. Ni čuda, da ob takih razmerah, tudi med duhovstvom ni našel vneme za pastirstvo, pač pa najhujše napake in razvade.

¹ Že l. 1525 očita ljubljanski škof Krištof baron Ravbar akvilejskemu arhidijakonu, da njegovi duhovniki izpuščajo kanon in berejo »lutherisch mess«. Dimitz: Geschichte Krains II. str. 195.

² Zbornik Slov. Maticе 1903. str. 27. (Vrhovec: zgodovina šentpeterske fare v Ljubljani.) Tamkaj (str. 31. sl.) tudi o žalitvah katoličanov pri procesijah sv. R. T.

³ Nadškofijska knjižnica v Vidmu (Udine): »Registrum litterarum scriptarum a Rev. D. Paulo Bizantio.«

Ti žalostni časi, hvala Bogu, niso dolgo trpeli. Pričel se je oni odpor katoličanov, cerkvene in svetne oblasti proti lutrovstvu, ki ga zaznamujemo z imenom protireformacija in ki je zopet privedel katoliška načela do zmage. To dobo naše cerkvene zgodovine zaznamuje pred vsem vlada sekovskega škofa Martina Brennerja in ljubljanskega knezoškofa Tomaža Hrena. Napačno bi pa bilo misliti, da je Hren pri svojem prizadevanju za preosnovo verskega življenja med Slovenci, kaj posebno novega vpeljal. Ne, trudil se je, da bi vladalo v njegovi škofiji zopet tisto cerkveno življenje, kakršno je bilo pred lutrovsko reformacijo. Zato je zopet obnovil nekdanje praznike, poživil stara božja pota in nekdanj tako cvetoče bratovščine in zopet ustanovil po mestih katoliške šole. Pri tem delu verskega prerojenja, ki se vleče skozi celo 17. stoletje, pa so imele zopet velik vpliv evharistiške bratovščine. Pojavile so se zopet v velikem številu po slovenskih deželah. Nahajamo jih na vseh krajih, kjer so bile ustanovljene že v 15. stoletju in še na mnogih drugih. Valvasor, ki jih je vestno zabeleževal jih omenja v sledečih župnijah: Bled, Dobropolje, Jesenice, pri sv. Nikolaju v Ljubljani, Trnovo, Vodice. (Valvasor VIII.) Na Štajerskem: Laško. — Za zgled, kako so bile zasnovane, naj na kratko opišem pravila ljubljanske bratovščine, ki se hranijo v tukajšnjem kapiteljskem arhivu¹. V predgovoru se omenja, da je bratovščino zasnoval škof Baltazar Radlic († 1580) pa brez pravil in ni imela izpočetka drugega namena, kot skrbeti za razsvetljavo pri altarju sv. Rešnjega Telesa. Okoli l. 1590 pa se je (menda po prizadevanju škofa Hrena) preosnovala in si sestavila svoja pravila. Namen bratovščine: češčenje sv. Rešnjega Telesa, z njim povišanje in razširjanje katoliške vere. Kdor vstopi v bratovščino mora opraviti vesoljno izpoved, moliti tridentinsko veroizpoved in vsak mesec prejeti zakrament sv. pokore. Bratovski shodi so kvaterno nedeljo. Na praznik sv. Rešnjega Telesa in ob osmini se morajo člani udeležiti maše in procesije z gorečimi svečami, moliti za iztrebljenje krivoverstva in odvrnitev turških navalov. Tisti, ki jih predstojnik bratovščine določi, nosijo nebo. Od vseh se zahteva vzgledno življenje. Kdor prestopi pravila bratovščine mora plačati globo: funt voska ali olja za razsvetljavo bratovskega altarja. Bolne člane je treba obiskovati in zanje moliti. Predstojnik bratovščine naj skrbi, da je bolnik o pravem času previden. Kedar se nosi sv. popotnica k bolniku naj jo družbeniki spremljajo. Ako kak član umre, naj se drugi udeleže pogreba in tisti, ki jih predstojnik določi, nosijo krsto. Za vsacega umrlega člana se opravi slovesen oficij in peta maša, katero plača bratovščina.

¹ Kapit. arhiv fasc. 137. št. 6.

Iz teh ljubljanskih pravil, ki so z malimi izpremembami veljala tudi drugod, se jasno vidi, da je bil pri teh starih organizacijah s češčenjem sv. Rešnjega Telesa združen tudi še drug socialen namen: skrb za bolnike in umrle. — Pripomnil bi še, da se je že v 17. ali 18. stoletju iz teh bratovščin razvila neka »večnamolitev«. Več evharistiških družeb se je namreč zedinilo in razdelilo med seboj dneve v letu, tako, da se vsak dan in vsako uro molilo v kaki župniji sv. Rešnje Telo. Tako zvezo so sklenile bratovščine po tistih župnijah, ki so bile nekdanj vtelesene stiški opatiji. V vsaki župniji so člani po en teden opravljali molitvene ure. Vedno pa je bila ta pobožnost združena z izpovedjo. Ostanke te uredbe so se ohranili celo preko jožefinske dobe, tje do l. 1840—50.

Umevno je, da se je po viharjih lutrovstva tudi slovesna procesija sv. Rešnjega Telesa opravljala z vsem sijajem. Saj je bila ta procesija javno znamenje zmage nad krivoverstvom. Zato poroča naš kronist Valvasor s posebnim zadoščenjem, da je škof Hren l. 1601. ko je preje s svojim misijonskim delovanjem in z reformacijskimi komisijami skoraj vse ljudstvo privedel nazaj v katoliško cerkev, prvič zopet praznoval procesijo sv. Rešnjega Telesa z nekdanjo slovesnostjo¹. Kakor nekdanj so se je zdaj udeležili, svetni oblastniki, mestni očetje, cehi in bratovščine s svojimi banderi. Goreči apostolski škof je imel zadoščenje, da je po dolgi dobi pedesetih let zopet videl zbrano svoje ljudstvo okoli evharistiškega kralja.

Sedemnajsto in osemnajsto stoletje označuje med nami višek evharistiškega gibanja, prav takrat pa je bila tudi doba najbolj razvitega verskega življenja. Če pregledamo veliko število pobožnih ustanov, bratovščin in cerkvenih družeb, če upoštevamo pogosto prejetje sv. zakramentov in razne druge pobožnosti, potem moramo reči, da ne le v mestih ampak tudi na deželi, vzlic lepemu razvoju cerkvenega življenja v zadnjih desetletjih še nismo na oni stopinji, kakor so bili naši predniki pred jožefinsko dobo.

Nesrečne cerkvene reforme Jožefa II. so konec storile cvetočim cerkvenim organizacijam med Slovenci. Vlada je razpustila bratovščine in zaplenila njih premoženje. Skrbeti za lepoto cerkve in sijaj božje službe se je zdelo Jožefincem nespametna potrata, češčenje sv. Rešnjega Telesa, procesije, pobožnosti, verska prenapetost. Zato so ti novi reformatorji v očetovski skrbi za gnotno stanje svojih podložnikov prepovedali slovesne sv. maše in določili celo število sveč na altarju. Janzenizem, ki se je h krati razširjal med duhovstvom, pa je z neko odurno strogostjo vernike odvrčal od pogostega prejemanja sv. zakramentov in zametaval katoliške pobožnosti. Tako je bilo dvesto let po lutrovski refor-

¹ Valvasor VIII. str. 669.

maciji iznova zatrto, kar so naši predniki bili zgradili s trudom in žrtvami. Toda vzlic temu, da se pobožnost in verska vnema ni smela na zunaj pokazati, vendar je ni bilo mogoče izruvat iz src našega ljudstva. Ostanki evharistiških bratovščin, skupna molitev pred Najsvetejšim, vse to se je deloma ohranilo na mnogih krajih in pojavljalo še v prvih desetletjih preteklega 19. stoletja.

Jarem bizantinstva in birokratstva je trl katoliško cerkev do l. 1848, oz. do sklenjenega konkordata l. 1855. Od tedaj ima vsaj to pravico, da si »svoje notranje zadeve« samostojno ureja in da se ne stavijo ovire razvoju verskega življenja. — Zato so pa katoličani porabili to prostost in iznova so nastale družbe in bratovščine ki so si zastavile namen gojiti versko življenje med ljudstvom in zlasti razširjati češčenje sv. Rešnjega Telesa. Razvoj tega novejšega evharistiškega gibanja je znan. Leta 1859. se je formalno ustanovila v ljubljanski škofiji prva bratovščina »Vednega češčenja«, ki šteje že zdaj nad 110.000 članov, v lavantinski pa leta 1881. Iz te bratovščine se je razvila skupna javna molitev pred sv. Rešnjim Telesom, pobožnost nedelje srca Jezusovega in slovesno izpostavljanje Najsv. po raznih cerkvah. Duša temu gibanju pa mora biti duhovska bratovščina »Sacerdotes adoratores«, ki naj goji med nami ono vnemo in ljubezen do Jezusa Kristusa v sv. Rešnjem Telesu, katero moramo razširjati med ljudstvom.

Pogled v preteklost nam izpričuje, da je evharistija res srce v organizmu katoliške cerkve. Od nje izhajajo oživlajoči sokovi, ki se razširjajo po vseh udih, ž njo se dviga in pada versko življenje. Razmerje duhovščine in ljudstva do evharistije je zanesljivo merilo za njegovo katoliško prepričanje in čednostno versko življenje. Na drugi strani pa posnemamo iz preteklosti, da je mogočno evharistiško gibanje vedno nastalo med katoličani kot odpor proti navalu krivoverstva, tako v srednjem veku, tako v 15. stoletju proti huzitstvu, tako za protireformacije proti lutrovstvu. Vedno so se katoličani zavedali, kje je njih opora, njih moč, in se zbirali okoli svojega Zveličarja v sv. Rešnjem Telesu, ki jim je nekđaj rekel »confidite in me, ego vici mundum«. Ako s tega stališča presojamo evharistiško gibanje novejšega časa, ne bomo prezrli velikega pomena, ki ga ima. V hudem boju, ki ga imamo sedaj izvojevati proti naraščajoči verski brezbriznosti, proti materializmu in mnogoterim modernim zmotam, ki žugajo obvladati cele sloje našega naroda, v tem boju se moramo zavedati, kje je naša moč in naša zaslomba. Sami združeni v mogočno četo okoli svojega evharistiškega kralja, moramo okoli njega zbirati tudi naše ljudstvo v čim največjem številu, v zavesti, da s tem stavimo nasprotnikom neprodirljivo trumo nasproti. Bodí zopet evharistiška družba kakor nekđaj, naša najiminitnejša socialna organizacija, kateri se vse druge podreajo in ki daje vsem drugim

moč, blesk in sijaj. Tako bodemo vresničili besede, ki so geslo naše zveze: »Adveniat regnum tuum eucharisticum«. *Dr. Jos. Gruden.*

Kako se Veliki petek poljubuje sv. križ? Naš direktorij o pozdravljanju sv. križa Veliki petek predpisuje: ad adorandam Crucem procedit primo officiator solus, dein Ministri omnes sine manipulo (S. R. C. 12. Sept. 1736) et reliqui de Clero bini et bini detractis calceis ter genuflectunt, priusquam Crucem osculantur. Ad singulas adorationes dicere poterunt: adoramus te Christe ed benedicimus tibi, quia per sanctam Crucem tuam redemisti mundum.

»Memoriale Rituum« pripomni: Offert pecuniam et osculatur Crucem. Kje da naj poljubi križ ali križanega pa ne pove. Nekateri poljubujejo križ in križanega, drugi vseh pet sv. ran Kristusovih, zopet drugi le noge in s trnjem venčano glavo. Vpraša se, kdo ima prav? De Herdt, ki rubrike najbolje razlaga, nam da tudi na to vprašanje določen odgovor, ko piše:

Celebrans... deponit calceamenta et mox accedit ad adorandam crucem, primo se constituens in aliqua a cruce distantia, ubi flexus utroque genu et capite inclinato, secreto recitare vel mente revolvere potest: adoramus te... redemisti mundum. Deinde surgens, similiter genuflectit, et adorat in loco medio inter crucem et primam adorationem; atque similiter tertio ante crucem, ubi facta adoratione, **solos pedes Crucifixi**, ex humilitate osculatur.

Kakor de Herdt, tako predpisujejo tudi drugi rubricisti, da gre Veliki petek noge in le noge križanega poljubiti¹.

Tako se bere v 3. zvezku XX. letnika »Korrespondenz des Priester-Gebetsvereines Associatio Perseverantiae-Sacerdotalis« str. 52.

J. Voh.

Polnočnica. Z »Motu proprio« z dne 1. avgusta 1907 je sv. oče dovolil: 1. da se v vseh ženskih samostanih, ki imajo strogo klavzuro, v vseh verskih zavodih in hišah, kakor so bolnišnice, v duhovskih semeniščih, ki imajo javni ali vsaj zasebni oratorij, če se tam vedno hrani najsv. zakrament, v božični noči smejo o polnoči opraviti tri sv. maše, ali tudi le ena; 2. je dovoljeno vsem, med sv. mašo sprejeti sv. obhajilo; 3. vsi navzoči zadostijo svoji nedeljski ali prazniški dolžnosti.

F. K.

¹ V ravnokar navedenem »Memoriale Rituum« se nahajajo natančni predpisi papeža Benedikta XIII., ki povejo, kako se naj opravijo prepomenljivi obredi Velikega tedna v manjših župnijskih cerkvah (»in minoribus ecclesiis parochialibus«). To navodilo, katero je bilo prvotno (dne 4. decembra 1724), Romae 1725, le za manjše župnijske cerkve v Rimu predpisano, je sv. kongregacija obredov dne 31. julija 1821 zapovedala za vse župnijske cerkve, kjer ni dijakona in subdijakona. Decreta authentica, vol. II., rg. 197.

D. Katehetika.

Veronauk, njega nedostatki pa njih vzroki.

Ni je kmalu najti knjige katehetične vsebine, ki bi vzbudila tako vsestransko pozornost, kakor jo je W. Pichler-jeva knjiga: »Unser Religionsunterricht, seine Mängel und deren Ursachen¹.« Kjerkoli se vrše duhovniška zborovanja ali katehetski sestanki, povsodi je na vspehu ta knjiga. Naj bi jo le prav marljivo proučevali katehetje pa tudi vsi oni, ki so količkaj v stiku s katehetičnim poukom. Vsi najdejo v njej obilo snovi za premišljevanje, kako bi se dala spraviti kateheza v pravi tir.

Namen teh vrstic ni, da bi podali gol posnetek iz one knjige, pretresovati hočemo marveč nekatera njena poglavja z ozirom na naše razmere. Pisatelj navaja med nedostatki pri pouku krščanskega nauka na prvem mestu naš novi katekizem.

1. O katekizmu se je zadnja leta sila mnogo pisalo, tudi »Voditelj« je prinašal o njem članke in to iz peres praktičnih katehetov, ki se morajo baviti z njim dan za dnevom kot učno knjigo, pa zato najboljše poznajo njegove težkoče in pomanjkljivosti. Vse pritožbe bi lahko združili v naslednje točke:

a) Katekizem je preobširen. Mey pravi: »Durch solche Stoffüberfülle wird unendlich geschadet. Es bleibt keine Zeit, über die wichtigsten Dinge, die necessitate medii et praecepti zu glauben sind, recht klare Begriffe den Kindern beizubringen... So ereignet es sich dann nicht selten, daß Kinder gefunden werden, die eine Masse von Katechismusantworten auswendig gelernt und viel Gelehrtes angehört haben, dabei aber über die ersten Wahrheiten des Glaubens unwissend geblieben sind².« Tako so n. pr. vprašanja, kak razložek je med popolno in nepopolno ljubeznijo, v čem se božje osebe razločujejo, ali se more človek zveličati samo s svojimi naravnimi močmi, zakaj je Jezus šel v nebesa, zakaj se milost imenuje nadnaravni dar, čemu podeljuje Bog človeku nadnaravno milost? itd. pretežavna za elementarni pouk. Druga vprašanja so za memoriranje nepotrebna n. pr.: Kako moramo prejeti sveto hostijo? Kako je treba govoriti pri spovedi? Kako se spoved opravlja? Točka 4. in 5.: Kako se pokrižavamo? itd.

b) Na drugi strani je pa katekizem nepopoln. V oddelku »o dobrem« ne omeni katekizem niti z eno besedo, da je izpolnjevanje božjih zapovedi in stanovskih dolžnosti, potrpežljivost v trpljenju itd. tudi dobro delo. Pri četrti božji zapovedi so navedeni samo grehi, kako pa naj otroci izpolnjujejo dolžnosti, to manjka popolnoma in ven-

¹ Wien, »St. Norbertus« Buchhandlung. 1907.

² Tübinger Quartalschrift, 1863 p. 477.

»Voditelj« I.

dar je 4. zapoved pozitivna. Praktičnih reči se katekizem, rekli bi, namenoma izogiblje, kakor bi mu delale nečast. N. pr. nauk o odpustkih obravnava na dveh straneh, da se pa z molitvijo sv. rožnega venca, sv. križevega pota, v osmini imena Jezusovega in Marijinega itd. sprejme popolni odpustek in pod katerimi pogoji, tega ne omeni nikjer. Postna zapoved zdravna več ne velja, kakor je v katekizmu itd.

c) Katekizem bi moral biti tako sestavljen, da bi že katehetu kazal pot, kako naj verske resnice in npravne nauke razlaga, a v tem oziru ga naš katekizem le ovira. Katehet potrebuje mnogo časa, da sestavi vprašanja v učno enoto, pri tem pa manjka otrokom podpora za lokalni spomin. Definicij v katekizmu kar mrgoli in še kako dolge so. Dr. Mich pa pravi: »Es ist ein arger Mißgriff, wenn man im Unterrichte vorzeitig zu Definitionen greift in dem Wahne, hiemit die Bildung von Begriffen im Geiste des Schülers zu fördern; der Schüler wird dadurch vielmehr verbildet, weil zum geistlosen Reproduzieren verleitet!«

a) Dikcija katekizma je preabstraktna, zato nerazumljiva in pretežavna. V tem obziru naj bi služili za vzgled: katekizem za rotenburško škofijo, »augšburški«, P. Linden-ov in v poljskem jeziku prof. Val. Gadewski-jev. Vsi, ki so pisali o katekizmu, so prišli do zaključka: Veronauk je sila otežkočen, ako je glavna učna knjiga tako nepraktična in pomanjkljiva.

2. Zgodbe sv. pisma. Zadnja leta so se uvedle v naših šolah nove »zgodbe sv. pisma«, ki jih je izdal Panholzer. Zakaj neki? Človek bi mislil, da bodo bolj porabne, ker manj obširne in lažje razumljive, kot so bile Schusterjeve in Knecht-ove (poslov. Skuhala), pa niti eno niti drugo. Še bolj obširne so, zlasti je v njih dosti nepotrebne snovi iz starega zakona, a jezik je še okornejši. Hvalevredno je le to, da je spraval Panholzer svetopisemske zgodbe v stik s katekizmom, kajti koncem posameznih zgodb navaja katekizmov nauk, ki se da iz njih izvajati pa daje s tem katehetu miglje, katere zgodbe lahko uporabi pri posameznih naukih kot nazorila.

3. V poglavju »Variatio non delectat« toži pisatelj, da nove učne knjige (to velja zlasti o nemških izdajah) niso v soglasju, da se celo razne izdaje teh knjig razločujejo, torej se je tudi glavni namen novih knjig »die notwendige textliche Übereinstimmung derselben herzustellen«, kakor se je reklo, izjalovil.

4. Enotnega molitvenika za ljudske šole nam manjka. Ena najvažnejših nalog, ki jih naj izvrši katehet, je, da navaja otroke

¹ Pri Rudolf Haßmann, Allgemeine Unterrichtslehre für Lehrer- und Lehrerinnen-Bildungsanstalten 2. Aufl. p. 17.

k pobožnemu vedenju pri sv. maši pa na vredno sprejemanje sv. zakramentov, zlasti na sv. spoved in sv. obhajilo. Kako žalostno je gledati otroke, če se med sv. mašo dolgočasijo, ozirajo okrog, če sedijo pred spovedjo malomarno v klopih ali stojijo pred spovednico, pa ne vejo prav, kaj bi naj počeli ali se celo v svoji otroški lahkomišljenosti spozabijo, pa se začnejo med seboj pogovarjati in posmehovati. Dober pripomoček proti takemu nesposobnemu vedenju v cerkvi je po našem mnenju molitvena knjiga, ki bi jo naj imel vsak otrok, da bi lahko molil iz nje med sv. mašo in pa pred in po spovedi, pred in po sv. obhajilu pa tudi pri popoldanski službi božji. Naj-li zahtevamo od otrok, da pol ure ali celo uro in še dalje meditirajo, potem pač ne poznamo otročje nravi in precenjujemo otroške zmožnosti. Molitvene knjige je treba, ki daje otrokom navodilo, kaj in kako naj moli; in otrok se že mora navaditi na molitvenik, sicer ga pozneje tudi ne bo vedel prav rabiti. Kak molitvenik bi pa naj imeli otroci? Zado- stuje-li katerabodi molitvena knjiga? Nekateri res trdijo, da se mora otrokom pripuščati prosta volja, naj si izbere in kupi vsak molitvenik, kakršen mu ugaja, pa zagovarjajo to mnenje z individualnostjo otrok. Ne glede na to, da manjka otrokom za to potrebne razsodnosti, za- stopamo celo odločno mnenje, da se mora uvesti za otroke na ljudskih šolah v celi škofiji enotna molitvena knjiga, to pa iz naslednjih razlo- gov: a) Katehet mora v šoli razložiti posamezne molitve in cerkvene pesmi, saj vendar razlagamo tudi »oče naš«, »češćena Marija«, »ange- lovo češćenje« in druge molitve, ki jih molijo otroci na pamet. b) Na- vadno opravljajo otroci molitve med sv. mašo, pred in po sv. obha- jilu skupno. Obojno je le tedaj mogoče, če imajo vsi učenci isti molitvenik.

Kakšen bi naj bil ta molitvenik? Glede oblike bi naj bil ličen, priročen, lepo vezan in zato prikupljiv, slog otročjemu mišljenju in čustvovanju primeren, cena ne previsoka. In kaj bi naj obsegal? Le najpotrebnejše. Kaj treba v molitveniku n. pr. jutranje in večerne molitve, molitev pred jedjo in po jedi, molitve pri delu in učenju itd. Ko bi hoteli navajati otroke, da opravljajo te molitve iz molitvenika, bi pač malo otrok zjutraj in zvečer, pred in po jedi molilo. V nekem molitveniku za šolarje smo našli »molitev v skušnjavah«. Mar-li misli pisatelj, da bo otrok segel vsikdar po molitveniku, kadar mu preti kaka skušnjava? Enake molitve mora vendar vedeti vsak otrok na pamet, da jih lahko moli vsikdar in povsod. V molitveniku za otroke naj bi se nahajale lepe mašne molitve in sicer tako dolge, da jih zmoli otrok približno v istem času, kakor mašnik pri oltarju. Za posameznimi molitvami naj bi sledile v drobnem tisku kratke opombe, ki bi otroke opozarjale na važnejše mašne ceremonije n. pr. po dovršenih začet-

nih molitvah gre mašnik k oltarju, ga poljubi v sredini, gre na levo stran k mašni knjigi in moli uvodno molitev ali introit . . . ali: mašnik poljubi oltar, se obrne proti k ljudstvu z lepim pozdravom Gospod z vami, gre potem na epistelsko stran, pa moli z razprostrtimi rokami več molitev. Imenujejo se kolekte ali zbirne molitve itd. Pri tej priliki bi le mimogrede še to-le omenili: V mnogih krajih je, kolikor nam znano, običajno, da molijo otroci pri šolskih mašah skupno sv. rožni venec. Kajpada ne more nihče temu oporekati, če ga le molijo pobožno in ne, kakor je že otročja navada, zgolj mehanično. Mi pa menimo, da bi bilo neobhodno potrebno, da se molijo vsaj tuintam mašne molitve iz molitvenika in sicer najbolje tako, da moli eden učenec glasno in razločno (se ve, da ga mora katehet prej zato pripraviti), drugi pa tiho za njim. Le molitve h glavnim delom sv. maše se molijo skupno. Prepričali smo se sami, da se na ta način otroci najhitreje in najlažje nauče spoznavati in umevati posamezne dele sv. maše. Pomen raznih ceremonij jim razloži katehet v šoli, ko ima vsak otrok svoj molitvenik v roki.

V molitveniku za šolarje naj ne manjka spovednih molitev in sicer molitve pred spovedjo, izpraševanje vesti ali spovedno ogledalo, prirejeno za otroke, kes in trden sklep. Obuditev kesa zahteva posebne pozornosti, saj je kes za vredno spoved najpotrebnejši. Obsegala naj bi naslednje motive: Moj Bog, milost sem zgubil in nehal biti tvoj otrok, nebesa sem zgubil, pekel (ali vice) zaslužil (nepopoln kes). O Jezus sokriv sem tvojega britkega trpljenja in tvoje smrti na križu; o Bog, Tebe, svojega največjega dobrotnika sem razžalil (popoln kes); molitve po spovedi.

V molitveniku se morajo nahajati nadalje molitve pred in po sv. obhajilu. To bi bilo najpotrebnejše. Tem molitvam bi se še lahko pridjali: sv. križev pot (kakor ga moli mašnik), razne litanije, ki se molijo pri popoldanski službi božji, »memorare« in priporočitev svojemu patronu.

Molitvenik bi pa naj bil tudi ob enem cerkvena pesmarica. Naj bi se nahajale v njem nekatere pesmi s sekiricami, ki jih lahko pojejo otroci pri šolskih mašah. Zadostovale bi: ena pesem za blagoslov, dve mašni, dve Marijini, dve evharistični pesmi, pesem v čast presv. Srcu Jezusovemu, pesem v čast sv. Alojziju, zahvalna in cesarska pesem. Melodije bi naj bile otročjemu ušesu prikladne in kajpada tudi zložene v cerkvenem duhu. Nemške melodije od nekod iz severa navadno niso za slovensko ljudstvo, in če so še tako stare.

Pri nas (namreč v lavantinski škofiji) so na slovenskih šolah najbolj razširjeni molitveniki: »Priatelj otroški« (dr. Somrek) in »Sv. opravilo« (Jož. Čede); na nemških šolah pa: »Das fromme Kind« (dr.

Somrek) »Das Vaterunser« (prof. Vreže) in »Lobet den Herrn« (Al. Čížek), katerih pa nobena ne ustreza popolnoma gori navedenim zahtevam. Treba nam je torej novega molitvenika za šolarje, ki bi se naj uvedel obligatorično v celi škofiji.

5. Nazoril za veronauk nimamo. Da je nazorni pouk v elementarnih šolah potreben in edino umesten, o tem pač ne bo dvomil nihče, ki ima le količkaj razsodnosti in pedagoškega znanja. Če bi pa kdo še ne bil o tem prepričan, naj vzame v roko katerobodi strokovno glasilo, pa bo našel v njem tozadevnih člankov v obilici, okinčanih z izreki najznamenitejših veščakov od Aristotela do dr. Willmanna. Med nazorili niso na zadnjem mestu slike. Le pojdi v sedanjo učilnico, stene so kar obložene z raznimi podobami in nove učne knjige poglej, kako so okrašene z lepimi slikami (n. pr. Schmeil-ova botanika in zoologija, Frischevo berilo za meščanske šole itd.).

Veljajo-li pa občno priznana naziranja o nazornem pouku tudi za veronauk?

Pred leti so imeli katehetje izdelati konferenčno vprašanje o porabi slik pri katehezah. Koliko lepih misli se je tedaj napisalo in prepisalo! Tudi pri katehetskem shodu v Mariboru smo čuli kaj stvarno predavanje o nazornem pouku, in se je v njem povdarjalo, da naj katehet prav pridno rabi slike pri pouku krščanskega nauka, ker le-te zdatno olahkočijo pojmovanje, pa vplivajo tudi blagodejno na srce. Pa kaj vse to pomaga, če pa nimamo podob. Po nekodi se res najdejo Herderjeve, Schnorr-ove, Heinemann-ove, Swobodove, mogoče tudi Wannemann-ove slike, pa niti ena teh zbirk ne zadošča šolskim potrebam, ker so nepopolne, premajhne, slabo izdelane. Za mnogo verskih resnic n. pr. za vesoljno sodbo, za nebesa, vice, pekel, za nauk o zakramentu sv. pokore (izvzemči Swobodovo sliko, kako naj kleči otrok pri spovedi) itd. nimamo potrebnih nazoril, in slike v zgodbah sv. pisma, so-li te umetniško izdelane? Bi-li res vse škofije na Avstrijskem, in recimo tudi na Nemškem, ne zmogle podob, ki bi bile v vsakem oziru porabne za šole? Vsaj večinoma bi jih le trebalo kopirati po umetniških izdelkih pa primerno kolorirati. Kdaj bo neki prišel čas, da bo mogel veronauk v tem oziru tekmovati z drugimi predmeti?

6. Učni načrt je za pouk neobhodno potreben, saj je učitelju to, kar stavbinski načrt zidarju. V naši škofiji je ravno sedaj ta zadeva na površju. Pred dvema leti so morali katehetje izdelati učne načrte za one šole, ki na njih poučujejo in na podlagi teh načrtov se je potem sestavil provizorični »učni načrt za petrazredno šolo«. Ta pa ni našel občnega priznanja. Tudi »Voditelj« mu je posvetil poseben članek, ter našteval njegove nedostatke in kar je sila hvalevredno, ne brez vspeha. Kakor čujemo, pripravlja se nov učni načrt. Bo-li ta

vsem ustrezal? Smelo rečemo, da ne, in če bi še bil tako dobro sestavljen, kajti več glav več misli. Dobro bi bilo na vsak način, da se izroči katehetom eno ali dve leti na poskušnjo, potem pa, da bi se sklical katehetski shod, pa bi imel vsak katehet priliko, da razodene svoje težnje. Seveda bodo pa morali g. katehetje, preden vzamejo kritično pero v roke, trezno in vestno razmišljati o tem, kak namen ima normalen učni načrt, ne morda, da bi že prinašal dovršenih katehez, tudi ne učnih slik za posamezne ure, da ne more določati katehetom do zadnje pičice učne snovi pa da se ne more ozirati na vsakovrstne slučajnosti in različne krajevne razmere v posameznih šolah. Vsak učni načrt še pripušča učitelju nekaj prostosti.

7. Metoda. V poštev pride samo razlagalna, razvijalna analiza in pa sinteza. Pri nas je bila od nekdanj (kjer se je sploh moglo govoriti o metodičnem pouku) najbolj razširjena prva. Katehetom so služile kot pomožne knjige Oberer (*»Praktisches Handbuch«*), Schmitt (*»Erklärung des Deharb'schen Katechismus«*) in pa Križanič (*»Razlaga Vel. Katehizma«*), vsi zastopniki razlagalne analize. Sodbo o njej, ali bolje njeno obsodbo smo zapisali v brošurici *»Katehetična metoda nekdanj in sedaj«*.¹ Zadnji čas je začela prodirati razvijalno-analična metoda, ki je edino umestna za elementaren pouk. (Da le-ta besedne in stvarne razlage katekizmovega besedila ne izključuje, je znano.) Upajmo, da si pridobi vedno več privržencev, saj jo tudi zadnja sinoda toplo priporoča, ko pravi: *»Generatim dici potest: in proponenda materia nondum cognita ex parte magistri plerumque tres functiones principales: propositio, expositio et applicatio observentur. Quoad propositionem speciatim a potiori (praesertim in classibus inferioribus) haec regula valet: procedendum est a concreto ad abstractum, a contemplatione ad notionem iuxta axioma illud: omnis cognitio incipit a sensu«*.²

Vzroki navedenih nedostakov.

1. Elementaren pouk je že sam na sebi težaven. Otroku, ki je vaje gledati le s telesnimi očmi, pa ne ve in ne mara mnogo misliti, naj se razlagajo in vcepljajo abstraktni nauki sv. vere in sicer tako, da bodo dajali smer bodočemu življenju in hotenju in to od moža, ki se je že zdavno odtujil otroškemu pojmovanju, ki ne ve več, kako daleč sega otroška razumnost, ki mu je glava polna učenih fraz, a otročje govorice ne pozna več.

2. A ravno to dejstvo se premalo uvažuje. Kako zaničljivo se govori včasih o pouku na ljudskih šolah, kakor bi bilo to najlažje in

¹ Tisek tiskarne sv. Cirila. V Mariboru. 1906. Cena 50 vinarjev.

² Synodus dioeciesana Lavantina. Marburgi 1907 pag. 275.

najneznatnejše opravilo in kako prezirljivo se gleda od nekatere strani na ljudskošolskega kateheta prav tako, kakor bi bilo sramotno za nj, da mora poučevati le »otroke!« Resnične so besede: »Scimus equidem eiusmodi tradendae christianae doctrinae munus haud paucis invidiosum esse, quod minoris vulgo aestimatur nec forte ad popularem laudem captandam aptum!«

Vendar pa »ne persuadeat quis sibi in hoc genere tractando nullo labore nullaque meditatione opus esse: quin immo maiorem plane quam quodvis genus aliud requirit?«

To preziranje katehetskega delovanja na ljudskih šolah je dostikrat krivo, da se težnje, prošnje in predlogi katehetov ne uvažujejo, in ker njih beseda nič ne velja (češ, saj je samo katehet na ljudskih šolah), oni pa, ki so na višjih mestih ljudskošolske razmere premalo poznajo, zato ostane katehetični pouk z vsemi nedostatki v starem tiru.

Naj bi se dala katehetom prilika, da izražajo v svoji stroki prosto svoje mnenje, da rešujejo sami svoje težnje, to bi imelo postranski jako koristen učinek, zlasti mlajši gg. duhovniki bi se začeli bolj zanimati za svoj katehetični poklic, bili bi prisiljeni, da se strokovno izobražujejo pa prišli bi tudi do spoznanja, da je pozitivno delovati težje, kakor pa samo kritikovati z mnogim trudom in naporom izvršeno delo drugih.

3. Pri katehezi se dostikrat prezirajo naravni pripomočki, pa se zanaša preveč na nadnaravno pomoč. Bog varuj, da bi hoteli koga odvrniti od molitve za božji blagoslov pri tako težavnem in toli odgovornem katehetičnem delovanju. Prav dobro so nam v spominu besede sv. apostola Pavla: »Neque qui plantat est aliquid, neque qui rigat, sed qui incrementum dat, Deus« (I. Cor. 3, 7); res je pa tudi, kar pravi dr. Weber: »Ein Katechet, der die natürlichen Mittel nicht anwendet, sondern von Gott auf übernatürlichem Wege Erfolge erwartet, ist nicht anders als ein Gärtner, der seine Pflanzen nicht begießt, sondern statt dessen in die Kirche geht und betet, daß Gott ihm die Pflanzen durch wunderbare Weise retten soll. Ihr sollt das eine tun und das andere nicht unterlassen.«¹ Naravni pripomočki pa, ki se jih naj katehet poslužuje, so pedagoško-didaktična načela. »Der Religionslehrer«, pravi P. Linden S. J.⁴, »hat die allgemeinen Unterrichtsgrundsätze und die daraus abgeleiteten praktischen Regeln ebensowohl zu beachten wie jeder andere Lehrer«⁵.

¹ Litterae Encyclicae de christiana doctrina tradenda. — ² Ibidem.

³ Die Münchener katechetische Methode, p. 122 seq.

⁴ Katechetische Vorlesungen. 2. Auf. I. Bd. p. 28.

⁵ —gg— v »Katechetische Strömungen« in der »Katholischen Volksschule« (Innsbruck), 1902, VIII, p. 158.

4. Pomanjkljiva izobrazba katehetov. Pedagogika in metodika sta v bogoslovju le postranska predmeta, priklopljena pastirstvu, ni čuda, ako je znanje mladih katehetov v teh strokah minimalno, kar tudi vsi odkritosrčno priznavajo. O praktični izobrazbi niti ni govora, kajti bogoslovci ne pridejo prej v šolo, dokler niso dekretirani za katehete. No in sedaj, »wie viele Irrwege muß der Katechet hin und zurückwandeln, bis er sich zu einer ersprießlichen Unterrichtsweise durchgerungen hat, wenn er nicht früher das Interesse verliert. Wo wäre ein Pädagogium ohne Übungsschule zu finden oder nur denkbar?« Pa tako je bilo pri nas le doslej. Z letošnjim letom je zasvetila katehezi lepša bodočnost, kajti med sinodalnimi dekreti, ki imajo svojo veljavo s 1. septembrom 1907, beremo: »Ne catechistae circa principia didactica, quae scientia et experientia optimorum paedagogorum statuerunt, ignorantessint, iniungimus, ut iam in alumnatu disciplina paedagogica sedulo exponatur¹.« Pa tudi za praktično izobrazbo je poskrbljeno, kajti na drugi strani se najdejo pomenljive besede: »Quapropter praecipimus, ut alumni quarti anni in institutione religiosa accurate se exerceant proindeque frequenter adsint bonis catechesibus in scholis, aliquoties autem ipsi munere catechistae fungantur².«

Seveda imajo pa katehetje sveto dolžnost, da se pozneje tudi sami še nadalje izobražujejo, saj jim to tudi sinoda veleva ko pravi: »Alumni autem e seminario egressi hanc scientiam (sc. paedagogicam) assiduis ac continuis studiis foveant et nutriant«, in zopet: »ut autem postea in arte catechetica ulterius progrediantur, singularia opera praecipuorum auctorum attente perlegant catechesesque confratrum vicinorum pluries frequentent³.«

5. Ovire pri katehetski izobrazbi. Kar je Pichler zapisal v tem poglavju, s tem se nikakor ne strinjamo. Preziranje katehetskega pouka na ljudskih šolah, pravi, bi vtegnilo zbuditi pri katehetu mnenje, da je za »otroke« vse dobro, kaj treba za ta pouk posebne izobrazbe. Mi smatramo to nekako kot žaljenje duhovniške časti. Katehet bi moral pač pozabiti, zakaj je postal duhovnik, ko bi imel o vzgoji nedolžnih otrok take nazore. — Katehetu manjka primernih knjig, pravi pisatelj nadalje. Za prvo izobrazbo bi zadostovali dve dobri knjigi in pa vsaj eden strokovni list, to bi pa tudi začetnik na najslabši staciji zmogel. Seveda, če bi se dalo doseči, da se ustanové župnijske knjižnice, ki bi leto za letom nabavljale tudi najznamenitejše katehetične knjige, bilo bi s tem marsikateremu katehetu jako ustrezno.

Nekaterim katehetom primanjkuje časa za katehetično izobrazbo, tudi to navaja pisatelj, mi pa trdimo, da le manjka dobre volje. Ker

¹ Syn. dioec. Lav. Marburgi. 1906 p. 273. ² L. c. p. 277. ³ Ibidem.

se kaj takega tako težko vrejame, naj navedemo samo dva konkretna slučaja.

Poznamo duhovnika v neki škofiji, ki je imel nad 20 katehetskimi ur na teden in sicer na oddaljeni filialni šoli, seveda tudi mnogo dela v pastirstvu, ki ga je prav vestno opravljal, pa je spisal poleg tega obširno razlago Vel. katekizma, ki služi marsikateremu duhovniku kot pomožna knjiga pri krščanskih naukih. Drug duhovnik je imel 26 ur šole na teden, mnogo opravila v bolnišnici in v pastirstvu, pa je naredil v treh letih dva rigorosa in pridno zasledoval vsak nov pojav na katehetskem polju. Naj še potem kdo reče, da nima časa za izobrazbo! Marljivosti in pa zanimanja za prevažen katehetskni poklic nedostaja, to je pravi vzrok, zakaj pri nas ni onega živahnega gibanja, kakor drugod. Vemo dobro, da s to odkritosrčno izjavo nekaterim g. tovarišem ne bomo ugodili, resnico smo pa le povedali.

6. Način, kako se nadzoruje pouk krščanskega nauka. Pri nas nadzorujejo katehetskni pouk gg. dekani. So li-ti za nadzornike najbolj sposobni, o tem ne maramo izreči svoje sodbe. Pošljimo Pichlerja v ogenj. On piše: »Bei diesem System kann es geschehen, daß die Beaufsichtigung des Religionsunterrichtes hie und da einer Persönlichkeit zufällt, welcher tüchtige katechetische und pädagogische Bildung, Kenntnis der Schulverhältnisse und der Leistungsfähigkeit der Kinder oder Interesse für den Unterricht mangelt... Bei der Wahl des Dechants, dem so viele wichtige Geschäfte obliegen, kann auf die Katechese nicht immer hinlänglich Rücksicht genommen werden. In der Regel fällt die Wahl auf einen älteren Herrn, der villeicht schon seit Jahren nicht mehr unterrichtet und keine Zeit findet, die Fortschritte, welche auf katechetischem Gebiete gemacht werden, zu verfolgen¹.«

O načinu nadziranja pa piše Pichler takole: »Die Form, in welcher die Inspektion auf dem Lande gewöhnlich vorgenommen wird, ist wenig zweckmäßig. Da nämlich der Tag der kanonischen Visitation, bei welcher die Religionsprüfung stattfindet, schon lange vorher bekannt ist und der Dechant die Tätigkeit des Katecheten nicht in der Schule beobachtet, oft auch weder den Lehrplan kennt noch sich erkundigt, was der Katechet bereits vorgenommen habe, so ist diese Prüfung weder eine genügende Kontrolle, noch ermöglicht sie eine richtige Beurteilung der Methode und der Leistungen des Katecheten. Oft sinkt sie zu einer Schaustellung oder einer Förmlichkeit herab... Es liegt bei dieser Form der Inspection sehr nahe, daß zu viel, ja villeicht alles-

¹ L. c. p. 229.

auf das Aufsagen des vorgeschriebenen, meist viel zu umfangreichen Memorierstoffes gelegt werde¹.«

7. Malomarno literarično delovanje katehetov. Tega nihče ne zahteva, da bi se morale leto za letom spisati cele katehetične knjige, akoravno bi nam bilo s slovenskimi katehezami, kakor so jih izdali dr. Weber, Gürtler, Stieglitz, Pichler in drugi, jako ustrezno. Marsikoga odvrča od sličnega dela bojazen, da bi ostala večina iztisov njemu na razpolago; tudi na slovenski katehetični list še ne mislimo, omenimo le to: »Voditelj« je odprl širok predal za katehetiko in čestokrat prijazno vabil, naj bi ga g. katehetje napolnjevali s katehetičnimi članki. Koliko se jih je do sedaj odzvalo?!

Naj bi vsi, ki morejo kakorsikoli vplivati na razvoj kateheze, zlasti pa oni, ki izvršujejo katehetični posel, storili svojo dolžnost, pa bodo gori navedeni nedostatki izginili drug za drugim. Kar je zamujeno, ni še izgubljeno.

A. Čížek.

Katehetje in spovedniki, rešujte šolsko mladino iz močvirja! Ta klic je namenjen imenovanim funkcionarjem zlasti po mestih, trgih in industrijskih krajih, a bo veljal gotovo tudi marsikje drugod. — Toda začnimo kar in mediis rebus!

Pri spovedih šolskih otrok moramo slišati vednoveč žalostnih slučajev grehov contra sextum, čeravno se pri njih duševno življenje šele začenja razvijati in je spolni nagon vsaj po večini še nerazvit in nezaveden. Pa ne samo, da se nekateri otroci, splošno znani kot pokvarjeni, že tega obtožijo, ampak tudi pri drugače dobrih je to vedno pogostejše, tudi takih, ki imajo doma dobro vzgojo, ki zahajajo v vzorne šole in naj si bodo tudi samostanske. Vzroki so večinoma: zapeljevanje po starejših fantih in dekletih, slabi vzgledi v slabih družinah, na ulici, v javnih prostorih, a pri dekletih vedno pogostejše posiljevanje od strani mladih in starih pohotnežev na hodnikih, v shrambah, v pisarnah — da celo od strani lastnega očeta... Gotovo bi mnogokrat še bila fizična možnost uteči, toda otrok je preveč perpleksen, prešinjen strahu, ali pa se je pohotnežu posrečilo — če je dekle že na bolj trhlih moralnih tleh, — da mu je vzbudil radovednost ali celo dopadenje.

In moralni poraz je tu — morda za celo življenje!

Jeli kriv katehet, ker v šoli otrok ni dovolj poučil niti jim dal dovolj primernih sredstev za čas skušnjav? Morda včasih. Toda pomislimo, da skupni pouk v šoli ravno v teh rečeh ne more in ne sme

¹ L. c. p. 236. Primerjaj, kar smo zapisali v »Voditelju« str. 107, 1907 pod naslovom: »So-li skušnje pri dekanjskih vizitacijah vedno merilo za usposobljenost katehetovo in za znanje učencev?«

biti prenatančen¹, ker pri večini lahko več škoduje, nego nekaterim koristi. In če je in confessionali katehet zasledil take žalostne stvari, potem v šoli večidel ne bo mogel o tem govoriti in primerno svariti že iz tega razloga, ker bi lahko začeli sumiti, da izdaje tajnosti iz spovedi.

Ako se torej otrok v spovedi tega obtoži — in še sreča, če se obtoži — je v spovedi sami pravi čas in prava priložnost storiti vse, kar je potrebno, da otrok spozna hudobijo greha, pa da se tudi za prihodnjost oboroži, če ima le resno voljo. Toda ravno tu moramo postaviti težko in resno vprašanje, ali vršimo kot confessarii svojo veliko in vestno nalogo vselej dovolj resno in zvesto? In to zlasti pri šolski mladini, ki v večjih krajih in po mestih prihaja v velikih trumah k spovedi, in kjer se — žal — dokajkrat preveč gleda na to, da je vse čim prej gotovo, ter postane nazadnje absolviranje zgolj mehanično delo! Tako se dogodi, da spovednik pri otroku, ki se je obtožil omenjenih stvari, na to niti posebej nič ne reagira, ampak ga le nakrmi s kakim splošnim opominom, naj moli, naj »goji čednost«, morda še, naj si varuje čistost, potem pa prepusti otroka, ki se nahaja v najtežjih etičnih konfliktih, brez usmiljenja in sočutja še nadalje samemu sebi... Ali ni to brezvestna trdosrčnost? Če je confessarius sam došel in confessionale brez natančno določenih ciljev in si ni na jasnem, s katerimi sredstvi bi ubogega spovedenca v tem in onem slučaju bolje vodil in ga tako rešil, kako naj potem v par minutah opravi tako važno delo ter ponesrečencu dá smotren navod za bodočnost in ga potrdi za boje? In ravno spoved je po svojem bistvu in bi morala biti vselej velika vzgojna institucija, ki zdravilno vpliva na sedanje dušne rane, ki pa preventivno tudi zabranjuje zopetno ranjenje. Vzgoja, ki pa ni sistematična, ampak ki brez metode tava po temi in v kaosu človeških slabosti in neukročenih strasti, ne more roditi dobrega sadu, ampak le zmedo še poveča. Tudi spovedniku treba zato neobhodno ne le zmožnosti, da kot psiholog hitro prouči in spregleda spovedenčevo stanje, ampak mora imeti tudi jasna načela, jasne cilje in primerna sredstva.

Ali naj torej spovedenca po obtožbi zelo obširno poučuje? Le tega ne! S predolgim poukom bi morda dosegel ravno toliko, ali pri otrokih še manj nego doslej. Kratek a jedernat bi moral biti pouk v spovednici. A kdo nas tega nauči! Ravno na eno tako sredstvo smo hoteli s temi vrstami opozoriti. In to bi bilo: koference katehetov in spovednikov, h katerim bi se naj vsaj enkrat na leto sešli kate-

¹ V tem oziru daje poleg svaril pedagoga dr. Foersterja zanimive podatke iz — ponesrečene skušnje zadnja številka »Katechet. Blätter« 1907, Kempten-München, str. 303.

hetje in vsi spovedniki vsaj šolske mladine po mestih in večjih krajih; — na deželi bi se isto lahko doseglo ob dekanijskih pastoralnih konferencah, dokler nimamo povsod prepotrebnih mesečnih zborovanj, kakor jih imajo na Kranjskem.

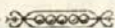
Na teh specifično spovedniških konferencah bi si — kakor omenjeno, najmanj enkrat vsako leto — spovedniki določili nekak poseben načrt, po katerem bi se ravno to leto najuspesnejše borili zoper tega najljutejšega sovražnika nele našega naroda, ampak sploh vsega človeštva, zoper seksualno izkvarjenost in posebej še zoper eventualne lokalne izrodke! Posvetovali bi se o sredstvih, ki se naj spovedencem in spovedankam priporočajo v posameznih skušnjavah. In kako različne so te ravno v tem oziru: kar je za enega čisto lahko premagljiv mik ali še to ne, je za drugega že velika in skrajna nevarnost, da ga upropasti. Po takem skupno določenem načrtu bi delovali v gotovem času vsi spovedniki iste mladine in ni dvoma, da bi dosegli večjih uspehov ter bi marsikje omejili to mogočno povodenj, ki poplavlja in ugonablja širom vse najzlahtnejše cvetje človeštva — nedolžne duše mladine.

Lahko bi kdo rekel, da pripisujemo vso moč in ves učinek spovedi delovanju spovednika, pa preziramo milost božjo, ki vkljub naši slabosti in nedostatnosti lahko dela svoje čudeže. Nasprotno! Ravno ker naj pomagamo, da milost božja dobi rodovitna tla za delovanje, mora naše sodelovanje biti čim najbolj popolno, kajti sicer si z malomarnostjo v »najvišji umetnosti«, ki je vendar cura animarum, nalagamo odgovornost, ki nas je mora postati strah! Vsaj to je gotovo, da bo Bog dal našemu delu veliko več blagoslova, ako se potrudimo, da bo naše človeško delo, ki naj služi božjemu, čim najpopolnejše.

Vprašanje, kdo naj skliče tako konferenco, pač med duhovniki ne bo delalo težav. Po prijateljskem dogovoru se že da oskrbeti primeren čas in kraj.

Tudi tukaj velja klic: združeni in organizirani pojdemo na rešilno delo!

Katchet.

III.

Cerkveni letopis.

1. Dodatek k silabu »Lamentabili« in k okrožnici »Pascendi dominici gregis.« Dasi že oba omenjena dokumenta jasno označujeta temeljne zmote modernizma glede sv. pisma, je še naknadno dne 18. nov. 1907 — ravno isti dan, katerega je izšla pred 14. leti

slavnoznana okrožnica Leona XIII. (18. nov. 1893) »Providentissimus Deus« o sv. pismu — izšel poseben »Motu proprio«. Najprej poda kratek historičen pregled o vsem, kar je sv. stolica ukrenila v varstvo sv. pisma od imenovane Leonove do zadnje Pijeve okrožnice, potem pa proglašča, da je vsakdo v vesti dolžen, pokoriti se izrekom biblične komisije, ki se tičejo nauka, enako kakor odlokem rimskih kongregacij. S tem je torej biblična komisija v pravnem oziru izenačena s kongregacijami. Na to se obrne »motu proprio« naravnost proti modernistom ter ponovno potrdi vse, kar je določeno v silabu in v okrožnici »Pascendi...« ter izreče ekskomunikacijo proti vsem, ki bi ugovarjali ondi izraženim določbam ter zagovarjali nauke in stavke ondi obsojene. In sicer jih zadene cenzura, ki je v poglavju »Docentes« apostolske konstitucije »Apostolicae sedis« (Pija IX. z dne 12. oktobra 1869) na prvem mestu t. j. »excommunicatio latae sententiae speciali modo Romano Pontifici reservata¹«, ker je modernizem itak skupina herezij. Ordinarijem in redovnim predstojnikom se strogo naroča, naj pazijo, da učitelji v bogoslovnih šolah ne bodo trosili modernističnih zmot, gojenci pa, ki bi pristajali na te zmote, se ne smejo pristopiti k ordinaciji. Stroga paznja naj se obrača tudi na knjige, ki obdeležujejo biblična vprašanja. F. K.

2. Francoska cerkev. Poročila o znotranjem cerkveno-političnem stanju francoske cerkve so v časnikarstvu postala redkeja; većinoma Francijo navajajo kot vzgled, — katoličani kot svarilni vzgled, nasprotniki kot ideal. Dejanski je pa sedanji položaj kat. cerkve na Francoskem jako žalosten. Pred vsem primanjkuje sredstev za vzdrževanje bogoslužja in duhovnikov. Celo najbogatejše škofije ne zmorejo toliko, da bi pokrile vse potrebe, kamoli da bi prispevale k osrednji blagajni, ki se je imela ustanoviti v podporo siromašnejših krajev. Francija, ki je nekdanj toliko žrtvovala za misijone, bo v cerkvenem področju postala siromašnejša, kakor misijonske postaje med divjaki, priznava celo list »Univers«. Duhovniki si morajo iskati postranskega zaslužka; kjer so še občine vdane cerkvi, so njih župniki nastavljeni kot občinski pisarji itd. Po postavi imajo občine pravico župnišča dati duhovnikom v najem; kjer so občinski zastopi v prostozidarskih rokah, so župnišča spremenili v šole, laboratorije itd., duhovnike pa siloma izgnali iz njih, kjer so boljši občinski zastopi, so jim dali župnišča v najem proti zmerni plači, ali pa so jim jih pod kakim legalnim titulom prepustili celo brezplačno.

Ker so semeniščem zaplenili vse premoženje, ne morejo več sprejemati zadostnega števila gojencev, vsled tega bo v kratkem nastopilo veliko pomanjkanje duhovnikov in s tem bo versko življenje še bolj zamrlo. A tiskam še ni konec, vlada še neprestano snuje, kako bi vničila še to, kar je še ostalo. Že je sprejeta postava, s katero se zatró vse mašne ustanove za rajne ustanovitelje in denar porabi za »javno dobrotvornost«. (Seveda bo država dobila od tega toliko, kakor od milijard samostanskih posestev!) Pripravlja se tudi že postava, s katero bo sploh katoličanom

¹ Tej ekskomunikaciji zapadejo (... declaramus): 1. »Omnes a Christiana fide apostatas, et omnes ac singulos haereticos, quocumque nomine censeantur, et cuiuscumque sectae existant, eisque credentes eorumque receptores, fautores, ac generaliter quoslibet eorum defensores.« Aichner, Compendium Iuris... Appendix nr. V.

onemogočeno ustanavljati in vzdrževati lastne šole, duhovnikom pa sploh prepovedano delovati v katerikoli šoli. »Lex Falloux« z dne 15. marca 1850, ki načeloma proglašča prostost pouka ter je bila dobrodošla tudi katoličanom, da so si ustanovili svoje višje in nižje šole, se mora odpraviti. Udje bivših kongregacij smejo šele čez 10 let prevzeti pouk, katoliški duhovniki pa sploh ne. Učni načrt, knjige itd. se morajo vselej naznaniti državnim oblastem, ki lahko vsak čas zapre šolo, če kaka knjiga ne odgovarja državnim predpisom.

Dne 25. oktobra je vlada zbornici predložila zakon, ki postranskim dedičem (kjer ni direktnih) jemlje pravico zahtevati nazaj premično in nepremično imetje, ki je bilo sporočeno cerkvam, škofijam, semeniščem itd. ter to pravico priznava le direktnim dedičem. Vsa taka sporočila pripadajo državi. Tudi s tem bo hudo zadeta cerkev. Ker sporočilo cerkvi več pred državo ne velja, bi postranski dediči lahko po postavi to zahtevali zase, potem pa vendar prepustili cerkvam. Zlasti bodo sporočila duhovnikov, ki seveda nimajo direktnih dedičev, šla v državno žrelo. To je naravnost ironija na testamentarno pravo.

Novější čas se zelo množijo svetoskrunske tatvine po cerkvah zlasti na deželi, ker župniki nimajo več moči in oblasti, čuvati nad cerkvami. Mnogo dragocenih in umetniških predmetov je že izginilo in se prodalo londonskim antikvarijem. Tudi to je vladi voda na mlin. Zahtevati hoče od poslanske zbornice, da jo pooblasti, vse dragocenosti in umetnine po cerkvah pobrati ter spraviti v muzeje.

Do pičice iste cilje imajo tudi pri nas izvestni ljudje, ki sicer na javnih zborih neprestano zatrjujejo, da »niso proti veri«. Pozor, dokler je še čas, bije se povsod velik boj med dvojnimi svetovnim naziranjem!

F. K.

3. Šesti občni avstrijski katoliški shod. Katolicizem je — zdi se, da je to že tudi v njegovem imenu obseženo — univerzalna kultura. Iz vsesplošnega visokega vidika motri krščanstvo vse kulturne pojave in odnošaje in pred nobenim ne zapre svojih oči ali ne sklene svojih rok v brezdelnosti. Kakor je med evropskimi narodi malodane na vseh poljih omike, napredka in blagostanja oralo ledino, tako je še vedno ostalo glavni in občni kulturni faktor in poglavitni činitelj, za katerega ni v isti meri dejavnega nadomestka, naj se gre za duševno ali materijelno kulturo.

Univerzalnost krščanske kulture se kaže tudi v tem, da katolicizem kulture ne smatra kot privilegij tega ali onega naroda, kot prerogativo višjih stanov, temveč dosledno in vztrajno dela na to, da se kulturnih dobrin v najširšem obsegu udeležijo vsi narodi in vsi ljudje.

Zato je bil tudi značilen in odličen vtisek 6. vseavstrijskega katoliškega shoda na Dunaju: popolna in vsestranska harmonija. Liberalizem je po svojem bistvu razdvojenost in nezadovoljnost in zato tudi ne more drugega roditi, nego v življenju posameznikovem negotovost v ciljih in razdor v njegovi misleči naravi, v človeški družbi pa razcepljenost med posedinci, stanovi in narodi ter vse tisto zlo in gorje, ki je tesno združeno s takim razdorom in razcepljenostjo. Socijalna demokracija, hčerka liberalizma, je najbrezobzirnejši in najostrejši boj med družbenimi stanovi. Katolicizem pa je harmonična združitev.

Kajpada je prelepa harmonija, ki je kraljevala nad vseavstrijskim katoliškim shodom in vsemi njegovimi dejanji, v taboru nasprotnikov izvalila jako neskladen odmev. Prvi disonirajoči glas je prišel iz ust ali boljše rečeno izpod peres vseučiliščnih profesorjev proti Luegerju.

Najslavnejši vodja avstrijskih katoličanov, ta izredni mož, ki je sploh ena izmed najbolj markantnih oseb, katere sedaj delujejo v evropski javnosti, je tudi prišel na katoliški shod, kjer je bil vselej predmet najprišrčnejših ovacij, ter je imel na nekaterih zborovanjih nagovore. Lueger je mož, ki v svojih ex tempore-govorih najde krepko besedo za idejo, ki nekako leži v zraku ter daje duška mišljenju, zlovolji in želji tisočerih ljudi, ki ne najdejo pravega izraza niti pravega foruma za to.

Tako je na pozdravnem večeru med drugim rekel: »Zelo veliko se je že doseglo, toda ne vse. V mojem rojstnem mestu Dunaju je že prišlo tako daleč, da ljudska šola ni več predmet prepira. Složno delujejo učitelji in katehetje (kdaj bo pri nas na Štajerskem prišlo do tega?), križ je zavarovan, tega znamenja v šoli se nam nobeden ne bo upal vzeti. Pa še drugo veliko delo moramo izvršiti, gre se za priboritev vseučilišča. ... Vseučilišča ne smejo več biti tla za prevratne ideje, tla za revolucijo, tla za brezdomovinstvo in brezverstvo.«

S tem je pa dregnil v sršenovo gnezdo. Zganilo se je v liberalnem gnezdu in zabrnelo je ter zabučalo. Kmalu je bil alarmiran ves liberalni tabor. Najprej so se pokazali na nasipu vseučiliški profesorji. Deset profesorjev, njim na čelu član gosposke zbornice, dvorni svetnik Hrvat dr. Vatroslav Jagić, je takoj v jutranjem listu »Neue freie Presse« dne 19. novembra objavilo protest proti Luegerjevim besedam kot »napadu na svobodno raziskovanje«. Iz tega smemo sklepati, da gospodje tudi prevratne ideje, revolucijo, brezdomovinstvo in brezverstvo — Lueger je samo to kritiziral in napadal — smatrajo kot nekaj, kar je pod varstvom »pravice do svobodnega raziskovanja«.

V odgovoru, ki ga je poslal protestujočim profesorjem, je Lueger po pravici opomnil gospode, naj tisto energijo, ki jo proti njemu tratijo brez prida, rajši porabijo za to, da bodo na vseučiliških ohranili mir in red ter varovali akademično čast in ščitili akademično prostost proti silovitim činom in nizkim zločinom. Kakor znano, je poslanec profesor Masařyk vseučiliško vprašanje v obliki nujnega predloga spravil v državni zbor, kjer je bila o tem prav zanimiva in za krščansko svetovno naziranje častna debata.

Toda vrnimo se h katoliškemu shodu. Na njegovem vspredu so bila pred vsem glavna vprašanja krščanske organizacije. Tirolski poslanec Schöpfer je v spisu, ki ga je ob otvoritvi katoliškega shoda objavila »Reichspost«, izjavil, da soglašja s tem programom, toda nekaj pogreša v njem: katoliški shod bi se naj bolj oziral ter bi se naj intenzivneje pečal z religiozno nevarnostjo današnjega časa. Če vprašaš po večjih in tudi že po manjših mestih kakega natararja, frizerskega in sploh obrtnega pomočnika, kakega poštnega uradnika ali uslužbenca, kakšnega prometnega uradnika, ali zahaja po nedeljah in praznikih k sv. maši, dobiš redno odgovor: »Ne, ali pa izjemoma kdaj!« Zakaj ne? »Služba ne pripušča.« Če so dotični tudi od nedeljske dolžnosti dispenzirani, vendar niso rešeni verske škode, in drugi se vsled tega vzgleda tudi smatrajo za opravičene, da se nič ne brigajo za izvrševanje nedeljske verske dolžnosti. In vzrok za

to žalostno in vznemirjajočo prikazen je v gospodarskih in socialnih razmerah, v služabnih redih itd. Ali ne bi kazalo, da bi katoličani na svojih shodih tem razmeram posvetili večje zanimanje in resnejšo skrb? Menim, da Schöpferjev važni in stvarni opomin tudi na tem shodu ni našel dovolj odmeva.

Predmeti, ki so se obravnavali na katoliškem shodu, so mnogobrojni in raznovrstni, in trebalo bi veliko prostora in časa, če bi hoteli le kratko vsebino vsega registrirati. Povzeti hočemo le nekatere reči.

Z največjo resnostjo se je razpravljalo vprašanje, ki sploh spada med najvažnejša vprašanja človeške družbe, vprašanje o šoli. Resolucija, ki vsebuje načelno stališče katoličanov v tem vprašanju, slove tako-le: Katoliški shod smatra versko-nravno-patrijotično odgojo mladine kot neogiben in poglavitni pogoj njenega izobraženja za dobre državljane, za prepričane in zveste katoličane, ki živijo svoji večni in časni sreči primerno. Ker se ta cilj na temelju neodstopne pravice katoliških starišev in njihove težavne odgovornosti pred Bogom in lastno vestjo more doseči le s preosnovo državnega ljudskošolskega zakona, vztraja katoliški shod kakor prej tako tudi sedaj pri tem, da se šolsko vprašanje postavno reši, da se zagotovi versko-nravna vzgoja, ki pri sedanji šolski uredbi vsled kompetentne sodbe skupnega avstrijskega episkopata (deklaracija z leta 1890.) nikakor ni zajamčena. Najstrožje obsoja načela »Svobodne šole« in svobodomiselnega učiteljstva, ker so mladini v časno in večno škodo; nasprotno brez pridržka odobrava načela in prav zaslužno dolgoletno delovanje katoliškega šolskega društva za Avstrijo, društva za izobrazbo katoliških učiteljev in vseh verskih kongregacij, ki se bavijo z mladinsko odgojo, in najnujnejše priporoča njih materijelno in duševno podpora.

Da se mladina res po teh načelih odgaja, je treba paziti na odgojo učiteljev in že v učiteljskih skrbeti za primerno izobrazbo značaja. Da morejo tudi učitelji ostati zvesti versko-patrijotičnim načelom, da se čutijo vedno iznova izpodbujane in da morejo svoja načela vedno uspešno izvrševati ter braniti, poudarja katoliški shod veliki pomen katoliške učiteljske organizacije — za Spodnje Štajersko posebno važen in aktuelen opomin.

Tudi glede na odgojo in pouk na srednjih šolah poudarja katoliški shod potrebo verskonravne in patrijotične vzgoje. Velika nevarnost za cerkev in državo so brezverska in protidomovinska načela, s katerimi prihaja naša mladina s srednjih ali visokih šol in tvori tisto inteligenco, ki je tolikokrat zarezališče prevratnih tendenc. Izraža svoje ogorčenje, da veri nasprotni profesorji na visokih šolah zlorabljajo svobodo poučevanja in učenja ter svoje znanstvene nazore in podmene čestokrat namenoma pod geslom svobodne vede spravljajo v nedokazano protislovje z verskimi resnicami, da bi tako v protiverskem, večkrat tudi v proti-državnem in proti-družabnem smislu vplivali na mlada srca. Protestira proti sistematičnemu preziranju in redoviti izključitvi katoliško mislečih profesorjev od vseučiliških stolic in proti neznosnemu terorizmu, ki ga morajo prenašati katoliški akademiki na vseučiliških tleh.

V odseku za mladinsko organizacijo je najprej P. Gasser poročal o vzgojni nalogi takih organizacij. Vzgoje je treba ne samo v detinski in mladinski dobi, ampak v nekem oziru celo življenje. Domača hiša in šola zdavna ne zadostujeta več. Nadaljevati morajo društva. Na prvem

mestu je z ozirom na protikrščanski tok časa apologetična in sploh verska izobrazba. V dobi socialnega vprašanja se mora posebna skrb posvečevati socialnemu pouku. Društveniki se naj pouče o vseh važnih vprašanjih socialne politike, znati morajo razločevati med pravico in krivico, poznati morajo svoje dolžnosti, pa tudi svoje pravice. Treba je tudi — predavatelj se je posebno oziral na rokodelske učence — mladini kazati gospodarske cilje in ji pojasnjevati in priporočati njene bodoče gospodarske naloge. Le če se bo tako odgajal mladi naraščaj, sme naš obrtni stan upati, da končno zmaga v hude(m) konkurenčnem boju. Mladina se mora navajati k varčnosti ter se odvracati od hrepenenja po prepogostem razveseljevanju. Dajati pa se ji tudi morajo higijenična pojasnila, da si v svoji lahkomišelnosti ne izpodkopljejo zdravja za vselej.

Urednik Orel je poročal o socialnopolitičnem programu mladinskih organizacij ter utemljeval naslednjo resolucijo, ki je bila sprejeta: »Socialno delo spada med najvažnejše naloge vsake krščanske mladinske organizacije. Na tej uspešni poti skupnega socialnega dela bomo neumorno stopali naprej in vedno iznova prinašali dokaz, da je krščanska mladinska organizacija najboljša bramba in opora za pravice mladine in za poganjajočo setev socialne preosnove v krščanskem smislu.«

Ker je bila debata o tem, ali in kako se naj organizira vajence, da se ne pride v nasprotje s pravicami mojstrov, predolga, se je točka o kmečki mladini naglo, reči moramo, preneglo odpravila ter ni nudila nobenih praktičnih zanimivosti.

Pri točki, naj se ustanovi državna zveza mladinskih društev, se je pojavil precejšen spor med starejšimi — tako zvanimi katoliškimi — organizacijami in mlajšimi krščansko-socialnimi. Predložena resolucija je bila ostro sestavljena, in ost je bila očitno naperjena proti starejšim društvom. Predložile so se razne besedne ublažitve, ki pa niso uzadovoljile nobenega dela. Podpisani, ki je v tem odseku zastopal slovensko krščansko socialno zvezo, je tudi posegel v debato ter poravnal spor s tem, da je predlagal, naj se — kar se je skoraj soglasno storilo — sprejme samo prvi stavek resolucije, kjer se konstatira dejstvo, da se ustanovi državna Zveza, in dolžnost, naj ji pristopijo vsa krščanska mladinska društva.

V nedeljo popoldne je možka katoliška mladina na rotovžu v ljudski dvorani priredila prav dobro obiskan shod, kjer je med drugimi izvrstno govoril tudi dr. Krek.

Katoliški shod se je skrbno in temeljito pečal z vsemi panogami stanovske organizacije, z delavsko, obrtniško in kmečko organizacijo. O poslednji so bile sklenjene te-le resolucije: »Šesti splošni avstrijski katoliški shod izreka svoje prepričanje, da je neogibno potrebno, nemudoma ustvariti katoliške kmečke zveze, kjer jih še ni, ter jih omejiti po deželah in jezikovnih mejah. Vsi voditelji krščanskega ljudstva v Avstriji se nujno prosijo, da se za ustanovitev, odnosno ohranitev katoliških kmečkih zvez z navdušenjem in požrtvovalnostjo potegujejo, in katoličani, ki spadajo v te organizacije, se pozivljajo, naj se jim pridružijo brez izjeme.« — »Šesti splošni avstrijski katoliški shod zahteva, da se kmečke stanovske zadruge postavno uvedejo v deželnih zborih vseh avstrijskih dežel, ter je prepričan, da se more po tem potu kmečki stan gospodarsko okrepiti in povzdigniti.« — »Šesti splošni avstrijski katoliški shod je prešinjten spoznanja, da je uvedba društev za kmečke mladeniče na deželi zelo važna

za naraščaj katoliških kmečkih zvez, za povzdigo morale in poštenosti med mladino in zato priporoča ustanovitev takih družb vsem deželam v monarhiji.«

Kakor njegov prednik, je tudi ta shod izredno skrb posvetil časnikarstvu ter je bil tako srečen, da je mogel svojim udeležencem predstaviti dete petega katoliškega shona, sicer dveletno, pa nenavadno krepko dete — Pijevo društvo. P. Kolb je z odločnimi in ognjevitimi besedami priporočal to društvo, ki je v 20 mesecih svojega obstanka nabralo 366.000 K, od katerih dobiva korespondenčni biro 42000 K, »Vaterland« in »Reichspost« po 71000 K... V diskusiji, ki se je razvila v časniškem odseku, si je tudi podpisani izprosil besedo, da je navzoče urednike centralnih katoliških dnevnikov opozoril na to, naj se bolj ozirajo na obrambo krščanskih in cerkvenih interesov v slovanskih deželah, kakor se je to zgodilo dozdej, naj ne gledajo tozadevnih poročil z nacijonalno barvanimi očali. Učimo se vzajemnosti od nasprotnikov! Če so oni solidarni v slabem, koliko bolj moramo katoličani biti solidarni v dobrem!

Dostavim še naj resolucije, ki jih je sklenil odsek za kolportazo: »1. Prečastiti avstrijski episkopat se prosi, naj v skupnem pastirskem listu najnujše priporoči duhovščini in krščanskemu ljudstvu potrebo urejene organizacije krščanske kolportaže. 2. Po vzgledu dunajske centrale za katoliško kolportazno akcijo, družbe za razširjanje dobrih spisov »Volksaufklärung« se naj po posameznih škofijah kolportaža po načrtu organizira. Ta dijecezanska središča za kolportazo naj skrbijo za to, da se s pomočjo katoliških in krščanskih organizacij (ljudskih društev, kmečkih zvez, delavskih organizacij) povsod nastavljajo sposobni kolporterji. — 3. Vsako zborovanje se naj porabi v ta namen, da se knjige in letaki, ki so dobri in hkrati po ceni, razširijo med ljudstvo.«

Mnogovrstni in pomenljivi sklepi so torej bili storjeni na šestem splošnem avstrijskem katoliškem shodu. Naj bi se ti sklepi, kakor je naglašal predsednik dr. pl. Fuchs v sklepnem govoru, razširili po vseh avstrijskih pokrajinah in naj ne bi samo ostali mrtve črke, temveč naj bi se tudi uporabili in izvršili v praksi!

Dr. Joz. Hohnjec.

4. Sedemstoletnica rojstva sv. Elizabete. V Požunu in v drugih ogrskih mestih, na Dunaju in na Nemškem se je ob godu sv. Elizabete slovesno praznovala sedemstoletnica njenega rojstva. Ta obletnica ni samo lokalnega značaja, ampak je velepomembna za celo katoliško cerkev, da, celo protestantom je nežna podoba sv. Elizabete zelo simpatična. Tudi sv. oče je podal svečanosti splošni pomen s posebno okrožnico na ogrskega primasa in episkopat, v kateri imenuje Elizabeto »sijajno luč domovine« ter kratko opisuje zgodovino njenega kulta. Pokroviteljstvo nad vsemi slavnostmi je prevzel vladar sam, nadvojvodinja Izabela (Elizabeta) je pa dejanski bila na čelu vsem pripravam.

Spomin na sv. Elizabeto nam kaj živo predstavlja velikansko razdaljo med duhom našega časa in onega, ko je Elizabeta živela. Njena grobna cerkev v Marburgu na Nemškem je sedaj v protestantskih rokah, kakor je sploh celo mesto protestantsko. Kakor je ta cerkev odtujena svojemu prvotnemu namenu, tako se je tudi današnji svet v svojem srcu odtujil krščanstvu. A vkljub temu je moderni duši podoba sv. Elizabete prikupljiva, srce modernega človeka nečesa pogreša, in sicer ravno to, kar Elizabeti podaja toliki čar.

Po pravici pravi preiskovalec njenega življenja dr. Albert Huyskens, da se o nobeni svetnici ni toliko pisalo, kakor o sv. Elizabeti¹. Ta svetnica je pa tudi v ožji zvezi z našo domovino. Njena mati Gertruda je bila hči grofa Berchtolda iz rodovine Andechs-Meran, ki je koncem 12. in v 13. stoletju posedovala okolico Slov. Gradca ter deloma tudi prebivala na gradu pri Slov. Gradcu. Tukaj je najbrž bila rojena tudi Gertruda in njen brat Berhtold.

Gertruda je bila odločna pa vladohlepna ženska, poročila se je z Andrejem II., kraljem ogrskim, ki je bil popolnoma pod njeno oblastjo. Na Ogrsko je spravila vse polno Nemcev in jim delila najlepše službe, kar je vzbudilo splošno nezadovoljnost. Najbolj je Ogre razkačilo, ko je svojega prevzetnega, malopridnega brata Berhtolda, ki je bil še komaj 20 let star, povzdignila na odlični nadškofijski sedež v Koloči, od l. 1209—1211 je pa bil ban hrvaški, kar je zelo ogorčilo tudi Hrvate. L. 1214. se je skovala proti Gertrudi zarota, katero je zakrivil največ razuzdani Berhtold, a je pravočasno odnesel pete iz Ogrske. Razjarjeni velikaši so kraljico na kosce razsekali v njenih sobah.

Ta Gertruda je l. 1207. kralju Andreju porodila hčerko Elizabeto. Božja previdnost si je tega otroka iz malopridne obitelji izbrala za svoje namene. Po takratnem običaju so malo Elizabeto že kot štiriletnega otroka poročili s sinom turinškega deželnega grofa Ludovikom, ki je bil 7 let starejši. Otroka so sedaj odvedli na dvor njenega bodočega soproga, kjer jo je njena bodoča tašča Sofija zelo skrbno vzgojevala. Sreča za deklico, da so jo odstranili iz razuzdanega ogrskega dvora! Ko je dopolnila 14. leto, je bila po takratnem pravu proglašena za polnoletno in je stopila v zakon. Čez leto dni je že porodila sina. Zakonsko življenje je bilo zelo nežno in srečno, hkrati pa zelo spokorno. Značilno za ono dobo je, da sta s soprogom si vzela za spovednika Konrada Marburškega, ki je bil sam proti sebi strog pa tudi proti drugim, trd kakor železo in mrzel kakor led, sicer pa slavni govornik onega časa. Ta neizprosni mož je Elizabeto, deželno kneginjo, celo večkrat šibal zaradi malenkosti, ki se niti greh ne morejo imenovati. Nam je seveda to dandanes tuje in zoperno, a v onem času je bilo šibanje priljubljeno in navadno pokorilo. L. 1227. je njen mož šel s križarji proti Palestini, Elizabeta ga je spremila do Schmalkaldena, kjer sta se poslovila za vselej. Pri Otrantu je Ludovika zgrabila mrzlica in mu prerezala nit življenja.

Sedaj so nastopili za Elizabeto dnevi trde poskušnje in preganjanja. Kakor je poprej hrepenela po popolnem uboštvu, jo je sedaj zadelo z vso svojo grozoto, tako da včasih dejanski ni imela, kam bi naslonila trudno glavo. Kakor je bila prej vzor dobrotljivosti in krščanske usmiljenosti, nas sedaj do solz gane njena potrpežljivost, spokornost in vdanost v voljo božjo. Hudo trpljenje, pomanjkanje in pokorjenje je kmalu zlomilo nežno življenje. Svoje zadnje dneve je preživela kot tretjerednica v Marburgu. Po kratki bolezni je v noči od 16. do 17. nov. 1231. — v 25. letu svoje dobe — proti polnoči izdahnila svojo plemenito dušo. Njene zadnje besede

¹ Historisch-politische Blätter 1907, H. 10, str. 726. V tem listu podaje imenovani pisatelj kratko sliko Elizabetinega življenja na podlagi deloma še neobjavljenih virov, s katerimi se natančneje peča v 28. zv. zbornika »Historisches Jahrbuch der Görres-Gesellschaft« (1907).

so bile: »Zdaj se približuje ura, ko je Devica rodila.« Papež Gregorij IX. jo je l. 1235. na binkoštni praznik vštel med svetnike ter sam sestavil mašni obrazec za njen praznik. Leon XIII. je l. 1885. sv. Elizabeto proglasil za patrono ženskega spola in zlasti ženskih karitativnih društev. Cesar Friderik II. sam je l. 1236. prišel v Marburg ter 1. maja njeno truplo vzdignil iz grobnice na oltar ter postavil temelj krasni cerkvi, ki se po pravici imenuje »pesem v kamenu¹.«

Eden njenih potomcev pa, zloglasni Filip »Velikodušni« je njene sv. ostanke oskrnil in opleni dragocenosti; njeno glavo je pozneje dobila habsburška cesarska rodovina in se sedaj hrani na Dunaju.

Elizabetin malopridni ujec, že prej omenjeni Berthold se je pozneje povspel na sedež oglejskih patriarhov in je ko tak večkrat prišel v naše kraje. Celo naravno je tedaj, da se je v Slov. Gradcu pozidala cerkev svetnici na čast in hospital.

F. K.

5. Petnajststoletnica smrti sv. Janeza Zlatousta. Velike svečanosti v Rimu so se v spomin velikega grškega očeta začele že 4. nov. zvečer v papeški akademiji »Arcadia«. Zbralo se je odlično občinstvo svetnega in duhovskega stanu k slavnostni skupščini, tudi diplomatski zbor pri sv. stolici. Grški, melhitski in albanski gojenci grškega kolegija so najprej odpeli polihronijo v čast sv. očetu in kardinalu-protectorju, predsednik pripravljavnega odbora Gaisser je poročal o pripravah za svečanosti in omenil, da bo papež sam prevzel stroške za veliko pontifikalno mašo v grškem obredu dne 27. januarija. Prior montekasinski je imel krasen, pesniško izkinčen govor na sv. Janeza Zlatousta, katerega je proslavljaval kot vzhodnega Gregorija Vel. ter posrednika med vzhodno in zahodno cerkvijo.

Slovesno opravilo v Petrovi cerkvi po grškem obredu bo v navzočnosti papeža in kardinalskega zbora opravil grško-katoliški patrijarh v Antiohiji Ciril VIII. Zunanje svečanosti so se opustile zaradi znanih italijanskih razmer. Tudi napovedanega shoda cerkvenih govornikov najbrž ne bo.

F. K.

6. Vzhodna cerkev. Na Ruskem se začenja novo preganjanje. Okoli 70.000 unijatov je popolnoma izvzeto od carskega ukaza l. 1906. Zahtevali so, da jih oblasti vštejejo med katoličane, a njihova prošnja je bila odbita. V ruski vojski je še vedno pravoslavna cerkev uradna in katoliški vojaki so prisiljeni zahajati k pravoslavni službi božji, le oni so izvzeti od tega, ki so že od tretje generacije v katoliški cerkvi. Vlada stoji sedaj pod pritiskom sv. sinoda.

Najbolj nam osvetljuje tamošnje cerkvene razmere postopanje z vilnskimi škofom Roppom. On je bil po mišljenju pravi krščanski demokrat in je marljivo delal na to, da poljsko ljudstvo povzdigne duševno in tudi gospodarsko ter ga reši iz židovskih krempljev. Poljsko ljudstvo je tudi njegovo blago delovanje vedlo ceniti in ga je zelo čislalo. Izvoljen je bil celo za poslanca v prvo rusko dumo. To pa je bil trn v oku okoreli ruski biro-

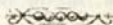
¹ Krasne slikarije, ki se prištevajo najstarejšim na Nemškem, je dalo pred kratkim prav spretno prenoviti prusko učno ministerstvo. A. Haseloff je pa v posebni monografiji »Die Glasgemälde der Elisabethkirche in Marburg, Berlin 1907 prav spretno opisal umetnine. Tudi 8. zv. »Stimmen a. M. Laach« (1907) opisuje te slike.

kraciji. Dne 9. avg. ga je ministerski predsednik Stolypin poklical k sebi in mu kratkomalo predložil, naj se prostovoljno odreče svoje stolice.

Škof je odgovoril, da on nima te pravice, ker po nauku katoliške cerkve je vez med škofom in škofijo nerazrušljiva ter se sme razdreti le iz važnih kanoničnih razlogov in s privoljenjem sv. stolice. Nekaj dni pozneje je bil poklican k predstojniku odseka za tuje veroizpovedi Vladimirovu in tudi ta mu je isto predlagal. Odgovor je bil seveda enak. Predstojnik se je skliceval na to, da mu je državni tajnik papežev sam pritrnil, da Ropp ne more dalje ostati škof v Vilni. Na to je škof poslal pismo v Rim, v katerem naznanja, da je pripravljen odreči se škofiji, ako tako želi sv. stolica in smatra koristno za škofijo. Mesec dni pozneje je došel iz Rima odgovor, da se je sv. stolica popolnoma prepričala o njegovi nedolžnosti in ni razloga, tudi ni koristno za škofijo, da bi se odrekel svoji stolici. Preden je pa pismo odšlo iz Rima, je došlo iz Petrograda obvestilo, da je škof sprejel ostavko. V dodatku k prejšnjemu pismu je tedaj kurija vprašala škofa, kako se je mogel za to odločiti, ne da bi bil prej njej predložil svojo ostavko. Da bi se vlada ne vjela v očitni laži, se je med tem poslužila sile ter ga odstranila od njegove stolice, potem pa razglasila, da se je odrekel svoji stolici. Prepovedano mu je prebivati v devetih gubernijah Litve in Male Rusije, tudi v Petrogradu, v Moskvi in Varšavi ne sme prebivati. Odtegnili so mu državno plačo in mu nakazali za vzdrževanje mesečno 100 rubljev.

Carjev tolerančni patent torej dejanski nima veljave več. Visoki uradniki in generali se lahko oklenejo ateizma, le v katolicizmu ne sme nihče.

Pri petrograjskem sinodu se je ustanovila posebna komisija za bodoči ruski cerkveni zbor; zagovorniki reform se boje, da bo ta komisija otvoritev zbora le zavlekla ali pa načrt njegovega delovanja tako prikrojila, da se bo pečal le z brezpomembnimi rečmi. F. K.

IV.

Slovstvo.

Biblične vede.

Zgodbe sv. pisma. Spisal dr. Jan. Ev. Krek. 14. snopič. Izdala in založila Družba sv. Mohorja v Celovcu. 1907.

Letošnji zvezek nam razlaga najzanimivejši del sv. pisma — trpljenje in smrt Kristusovo. Res je, kar pravi o tem delu pisatelj: »Vse, kar tu beremo, je ganljivo. Vsaka beseda nas sili, da v duhu pademo na kolena in molimo svojega Zveličarja za njegovo zveličalno delo.« — (Str. 582.) Prihodnje leto že pride na vrsto Dejanje apostolsko. Kar nam na dr. Krekovi razlagi posebno ugaja, je to, da je precizna, jasna in psihologična. Pisatelj nam zna prav živo in resnično naslikati, kaj se godi v duši posameznih svetopisemskih oseb.

Pa skrbimo, da bodo te zgodbe postale trajna posest slovenskega ljudstva, da se jim ne bo godilo tako, kakor tistemu koledarju Andreja Trate v Zalazu, ki je v njega zavijal — svojo južino¹.

Razlaganje je splošno pravilno. Le k strani 568 in 569 moram nekaj pripomniti. Pisatelj razlaga tam Ioan. (18, 28): »Adducunt ergo Iesum a Caipha in praetorium. Erat autem mane; et ipsi non introierunt in praetorium, ut non contaminarentur, sed ut manducarent Pascha.«

Kaki pomen ima ta »Pascha«? Dr. Krek meni daritve velikonočnega praznika, od katerih so judje nekaj smeli jesti pri svečanem obedu. Smisel bi potem bil, kakor prestavlja pisatelj: . . . Ne gredo pa v sodno hišo, da bi se ne omadeževali, nego da bi smeli jesti velikonočni obed.

Toda ta razlaga se mi ne zdi prava. Pri Mat. 26, 17 vprašajo učenci Gosпода: »Ubi vis, paremus tibi comedere Pascha?« Brezdvomno pomeni tukaj Pascha = velikonočno jagnje. Tako tudi pri Marc. 14, 12. — Pri Luc. 22, 8 pravi Kristus Petru in Janezu: »Euntes parate nobis pascha, ut manducemus«, to je: idita in pripravit nam velikonočno jagnje.

Nimamo torej povoda, da bi Janezovo mesto (18, 28) drugače razlagali kakor pri sinoptikih.

Pa pisatelja sili k omenjeni razlagi Janezovega mesta njegova hipoteza, češ, da se je obsodba in smrt Kristusova vršila na velikonočni praznik. — Tej hipotezi odločno nasprotujejo sinoptiki. Evangelist Marko piše (15, 42, 46), da je bil dan smrti Kristusove petek in da je ta dan kupil Jožef iz Arimateje platna, da bi vanj ovil Jezusovo telo. — Pobožne žene so še ta dan kupile in pripravile mazila in dišave, ker so v soboto morale mirovati (Luc. 23, 56). Ali je bilo mogoče vse to kupiti na velikonočni praznik?

Tudi to, da pride Simon Cirenski iz pristave, kjer je delal, in sreča Kristusa s križem, pomeni, da tisti petek ni bil praznik, ampak navaden delavnik.

In če bi bil Kristus umrl na velikonočni praznik, čemu je potem tolika skrb judov, da ne bi trupla umorjenih ostala čez soboto na križu — ut non remaneret in cruce corpora sabbato (erat enim magnus dies ille Sabbati), kakor pravi Jan. 19, 31. — Vse to kaže, da tisti petek, ko je Kristus umrl, ni bil velikonočni praznik.

Preostaja še, da odgovorim na eno težkočo. Evangelisti trdijo soglasno, da je Kristus umrl na veliki petek. Torej je jedel velikonočno jagnje prejšnji večer, to je četrtek večer. Ta dan je bil 14. nizana. Sinoptiki namreč soglasno pričajo, da je Kristus po postavi določenega dne, to je 14. nizana (Exodus 12, 6) in na postavni način jedel velikonočno jagnje.

To je tedaj gotovo: Četrtek je bilo 14. nizana, v petek je bilo 15. nizana, ki je po postavi določeni dan za velikonočni praznik.

Odkod pride tedaj, da judje tisto leto niso obhajali velike noči 15. nizana, ampak 16. nizana v soboto?

Schneid² odgovarja na to vprašanje približno tako: Sinedristi so vsikdar, če je imel priti velikonočni praznik na petek, istega predstavili (Verschiebungstheorie) od petka na drugi dan (soboto). V ta namen so regulirali koledar ob začetku nizana meseca. — Tak slučaj je bil tudi v letu Kristusove smrti. 14. nizan je imel priti na četrtek, 15. nizan v petek. Sinedristi so pa predstavili 14. nizan na petek,

¹ Koledar l. 1908. Življenje in smrt Mohorske knjige.

² Der Monatstag des Abendmahles und Todes unseres Herrn J. Chr., 83 ff. Tudi nova izdaja Schuster-Holzammerjevih zgodb se drži tega mnenja. Str. 400.

tako da je prišel 15. nizan na soboto. Pa potem bi moral Kristus v petek jesti velikonočno jagnje?

Odgovorimo na to: Kristus in z njim večina ljudstva je vedela, da ta prestava ne odgovarja pravemu stanju meseca in se je zato ni držala, zlasti, ker so sinedristi zgolj iz komodnosti določili to postavo, da ne bi imeli dveh strogih praznikov zaporedoma. Zato so Kristus in večina ljudstva jedli velikonočno jagnje v četrtek, farizeji pa v petek, v soboto je bil velikonočni praznik.

Judje tedaj v petek niso šli v sodno hišo Pilatovo, da se ne bi onečistili, ampak da bi postavno čisti jedli velikonočno jagnje.

V. Ž.

II. Cor. 3, 17: **Dominus autem spiritus est.** Eine exegetische Untersuchung mit einer Übersicht über die Geschichte der Erklärung dieser Stelle. Von U. Holzmeister S. I. Innsbruck, Fel. Rauch. 1908.

Malo biblijskih mest — pravi pisatelj v predgovoru — se je tako različno razlagalo, kakor kratki stavek, ki ga tolmači ta brošura. V vernih stoletjih so jemali ta tekst kot dokaz božanstva sv. Duha; danes so prišli racionalistični bogoslovci do nasprotnega zaključka in vporabljač II. Cor. 3, 17 kot orožje proti skrivnosti presv. Trojice. To je dalo povod natančnejši preiskavi teksta. Celo vprašanje je bilo tudi zaradi tega vredno, da se obdelja, ker se je dozdej v katoliških krogih premalo obračala pozornost na moderno-racionalistično umevanje skrivnosti sv. Trojice. — Samo eden protestantski teolog pusti ta tekst veljati kot dokaz božanstva sv. Duha (Kölling). Najnavadnejše moderne razlage so tri: »Kristus je sv. Duh«, »Kristus je najožje zedinjen s sv. Duhom«, »Kristus je zdaj duh«. Največ zastopnikov ima prva razlaga, ki vidi v tem tekstu izraženo enakost (identiteto — istovetnost) med Kristusom in sv. Duhom. Ta razlaga se lahko imenuje antitrinitarska. Če se namreč beseda τὸ πνεῦμα prav, t. j. v hypostatičnem pomenu vzame in če se z besedo ὁ κύριος, ki se istoveti s pomočjo besede ἐστίν s sv. Duhom, razumeva Kristus, potem tekst ne dokaže več skrivnosti sv. Trojice, temveč jo še ovrže, ker z identifikacijo druge in tretje božje osebe postane ta skrivnost notranje protislovje. (Str. 18 sl.)

Prvi del knjižice podaja različne razlage teksta, katerih je toliko, da je menil že Henrici, da bi bilo hvaležno delo, podati zgodovino razlaganja tega klasičnega mesta. (Str. 2). Drugi del dokazuje posebno proti racionalistom, da pomeni na tem mestu beseda ὁ κύριος ne Kristusa, ampak Boga. Že v srednjem veku je v tej pregnantni obliki razlagal ta stavek Euthymius Zigabenus: Ὁ δὲ ῥηθεὶς κύριος, πρὸς ὃν ἐπιστρέψαις, τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐστίν, αὐτὸς ὁ Παράκλητος. (Str. 84.) V tretjem delu se navajajo citati iz cerkvenih očetov, ki so ta tekst jemali kot dokaz za božanstvo sv. Duha. — Knjižica je temeljito in jasno pisana, zopet lep dokaz, kako malo zasluži katoliška veda predbacivanje inferiornosti. E. R. S. I.

Cerkveno pravo.

Synodus Dioeciesana Lavantina quam anno salutis 1906 concivit et fecit Michael Napotnik, Princeps-Episcopus Lavantinus. Marburgi 1907.

To je ob kratkem naslov zlatavredni knjigi, ki je v obliki velikega slovarja že pred adventom izišla na stroške preč. kn. šk. lavantinskega ordinariata iz tiskarne sv. Cirila v Mariboru.

Knjiga šteje 654 in kazalo njeno posebej osem strani. Trdo vezani knjigi je cca 10 K, mehko vezani pa le 6 K brez bukvo-tržnega popusta. Kdor ve, kako so črkostavcem plače poskočile, se bo čndil, kako je mogoče tako obsežno knjigo oddati

po tako nizki ceni. To je le mogoče, ker preč. kn. šk. ordinariat ne išče drugega dobička, kakor da pride zadržaj te knjige v najširše kroge.

O vsebini te sinodalne knjige danes podrobno še ne moremo govoriti, ker še nismo imeli časa knjige do konca prebrati. Velecenjeni naročniki našega lista, ki so knjigo že prebrali, nam bodo prav vstregli, ako nam v kratkem naznanijo utis, ki ga je knjiga na njih napravila. Večletni g. dekan nas je zagotovil, da mu izmed vseh doslej izišlih sinodalnih knjig letošnja najbolj ugaja, tako po obliki, kakor po vsebini, ki jo za p. n. naročnike zunaj Lavantinske škofije ob kratkem podamo. Razdeljeva je knjiga na tri dele: Prvi del pripoveduje pod naslovom: **Actiones praesynodales**, kedaj in kako se je sinoda sklicala in navaja razne priprave, ki so se delale za ta škofijski shod pred njegovim začetkom.

Drugi del, ki nosi naslov: **Actiones synodales**, našteva vse shode in seje te sinode, priobčuje krasen latinski nagovor prevzvišenega g. knezoškofa pri otvoritvi sinode. Ta del je za tujce posebno poučljiv, ker razlaga, kako se ima obhajati škofijska sinoda po občnoveljavnih cerkvenih predpisih.

Tretji del knjige priobčuje pod naslovom: **Constitutiones synodales** za Lavantinsko škofijo veljavne sklepe zadnje sinode. Kakor v poprejšnjih sinodalnih knjigah so tudi v tej vsi storjeni sklepi razvrščeni na štiri naslove ali titule.

Pod I. naslov, ki govori: **De fide et doctrina catholica** je uvrščenih 12 konstitucij, ena tehtnejša od druge, posebno pa ona o bratovščini krščanskega nauka.

Izpod II. naslova, ki govori: **De culto divino** in ima le 10 konstitucij, zdi se nam najpomembnejša 48., ki govori o pogostem in vsakdanjem prejemanju sv. obhajila.

III. naslov, ki govori: **De Cleri populique disciplina** ima 11 konstitucij, med katerimi je najobširnejša ona (135.) o Marijinih družbah.

IV. naslov: **De regimine ecclesiastico** ima le še 7 konstitucij, ki vse razpravljajo jako tehtna vprašanja. Posebnega pomena so tukaj: »Pravila obrambnega društva za duhovnike Lavantinske škofije.«

Tiskarna sv. Cirila omislila si je nekaj novih vinjet, s katerimi je monumentalno knjigo lepo odičila. Naj ga ne bo duhovnika Lavantinske škofije, ki bi to knjigo pogrešal v svoji knjižnici.

B. H.

Das neue Ehedekret „Ne temere“. Eine Gegenüberstellung der alten und neuen kirchlichen Eheschließungsform von Dr. Theol. et Iur. Johann B. Haring, o. ö. Professor an der k. k. Universität in Graz. (8°, str. 35.) C. K. 060.

Ker stopi z Veliko nočjo prihodnjega leta v veljavo dekret »Ne temere«, je neobhodno potrebno, da se dušni pastirji seznanijo s spremembami tako glede zavor, kakor načina, po katerem se bodo v prihodnje sklepali zakoni, pa tudi, v kakšnem razmerju so nove spremembe z državno zakonodajo tičečo se sklepanja zakonov. Vse to najdejo v Haringovi knjižici, ki o teh stvareh tako pregledno in jasno govori; zato bodi knjižica kar najtopleje priporočena.

K.

Strafrechtliches Taschenbuch. Praktischer Kommentar der für den Seelsorge-Klerus wichtigen Materien der österr. Strafgesetzgebung. Von Dr. E. Kortschak. Graz, 1907. Verlag Ulr. Moser. C. 160 K.

Nihče ne more oporekati, da je duhovniku posebno v dušeskrbju potrebno znanje nekaterih določb kazenskega prava, da ne pride s kazenskim pravom sam v konflikt in da more zadostno braniti sv. cerkev in njene naprave proti napadalcem. Pisatelj navedene knjige pride v tem duhovniku na pomoč. Zbral je namreč iz avstr. kazenskega prava vse določbe, ki zadevajo duhovnika in njegovo službo ter jih je razložil.

Knjiga je v resnici praktična. Razpravlja pred vsem o zgodovini avstr. kaz. prava, potem o kašnjevem dejanju, o kazenskem procesu in raznih kaznih. Nato

obdela takozvani »kancelparagraf«, govori o mirolomstvu, o izsiljevanju, o hudodelstvih in prestopkih, ki se tičejo vere, o deliktih proti pravosti in zakonu, o tatvini. Knjiga razlaga dalje tiskovni, društveni in zborovalni zakon, kakor tudi zakon o varstvu volilne in zborovalne prostosti. Kakor že rečeno, je knjiga praktična in jo priporočamo. A. J.

Was soll der Klerus über Wertpapiere, Sparkassen, Banken und Börse wissen? Von Dr. A. Schmöger. Marsikateri dušni pastir, ki je postal župnik ali provizor, in je moral prevzeti cerkveno in nadarbinsko premoženje, je prišel v dotiko z raznimi vrednostnimi papirji, ki jih še poprej nikdar videl ni. Umevno je, da si v takem slučaju mnogi ne vedo pomagati, posebno če so potrebne s takimi papirji razne manipulacije. Kdo bi se naj spoznal, če mu pa nihče ni nikdar praktično pokazal v šoli, kako je s takimi rečmi ravnati!

Predstojeca Schmögerjeva knjiga bo o tem lahko vsakega poučila. Nisem še videl in čital knjige, ki bi o raznih težavnih, zamotanih, težko umljivih denarnih vprašanjih razpravljala tako kratko in tako po domače, kakor ta. Iz nje se moreš o vsem poučiti. Knjiga ti razloži pojem vrednostnih papirjev in njih razdelitev; raztolmači ti na to razne izraze, ki jih moraš vedeti in umeti, ako imaš opraviti s takimi papirji. V posebnem poglavju našteje in opiše natančno posamezne avstr. vrednostne papirje. Važno je tudi poglavje v konverzijah državnih obligacij in o sirotinski varnosti istih. Obsežen je oddelek, ki te pouči, kako je treba vrednostne papirje kupovati, kako jih je vinkulirati, kako devinkulirati in prodati, kaj je treba storiti, da se taki papirji amortizirajo, ako so se izgubili.

Konečno še pisatelj prav po domače razpravlja o hranilnicah, o poštni hranilnici, o bankah, o borzi, o rentnem davku ter o kridi ali bankrotu.

Knjigo prav toplo priporočamo.

A. J.

Vzgojeslovje in homiletika.

F. W. Förster: **Sexualethik und Sexulpädagogik.** — 97 str. 8°. — Jos. Kösel, Kempten-München. — Cena K 1.20.

Slavni pedagog, čigar epohalno delo »Jugendlehre« smo priporočili predlani¹, imenuje pričujočo knjigo sam »Eine Auseinandersetzung mit den Modernen.« Dasi ravno, kolikor je znano, doslej formalno še ni katoličan, ga je vendar njegov bistri um, globoko spoznavanje sveta in človeka ter zares odkritosrčno iskanje resnice privedlo tako daleč, da je vsak njegov spis v zadnji dobi, in še posebej navedeno novo delce, sicer kratka, a zato tem krepkejša apologija krščanstva in krščanske etike. Tvarina te knjige je sicer večinoma obdelana v »Jugendlehre« in tam celo opremljena s krasnimi pedagoškimi vzgledi, a tukaj je — kot v razširjenem predavanju na nekem letošnjem znanstvenem shodu zoper spolne bolezni — popolnoma samostojno predelana. — Pisatelj, ki v predgovoru sam izjavi, da je vsa tozadevna nekatoliška literatura zavoljo negotovosti v načelnih vprašanjih »povsem inferijorna«, reši najprej predvprašanje, ali naj vlada v etičnem mišljenju anarhija ali pa avtoriteta? Prvo hočejo v naši »dobi kritike« vsi, ki »svobodno« mislijo, ki pa jim vsem manjka najvažnejše — kritike samega sebe. Jasno dokaže, da ima zlasti v najkočljivejših seksualno-etičnih vprašanjih le oni pravico govoriti, ki mu daje kompetenco v to a) poznanje sveta in življenja in b) svoboda, ki si jo je že sam priboril naproti elementarnim silam v svoji čutni naravi — po vzgledu Kristusa in njegovih svetnikov, »ki so si upali tudi tamkaj pokonci hoditi, kjer večina ljudi lazi po vseh štirih« (str. 15).

¹ gl. »Voditelj« IX., 1906, str. 343 in 344.

V prvem delu knjige, »stara in nova etika« razkazuje, da je zdrava spolna pedagogika nemogoča brez trdnih etičnih načel; takšna pa najde pisatelj le v stari t. j. krščanski etiki, katere zunanja formula v tem oziru je pred vsem nerazrušni monogramni zakon, ta največja »zaščita osebnosti« in »branik npravne svobode«. Mirno sicer, toda z vso resnobo zavrača blodnje modernih (Ellen Key, Forel), ki iz popolnega moralnega bankrota naše dobe hočejo napraviti teorijo »nove« etike, po kateri se naj človek »izživja« v »svobodni ljubezni«, ter s svojo logiko prepričevalno dokaže, kako je šele krščanstvo obogatilo in požlahnilo ljubezensko življenje. Moderni nimajo sploh nobenih trdnih tal za uspešno seksualno pedagogiko, s svojimi napadi na krščansko etiko pa kažejo le popolno nepoznanje narave človeške, in zato si je ta narava podvrgla jih za sužnje, mesto da bi jo oni s svojim duhom obvladali in oplemenitili, čeprav se v drugih ozirih ves moderni napredek vrši v znamenju premagovanja narave in njenih sil.

V drugem delu pa daje pisatelj na tako ustvarjeni podlagi zelo koncizno poglobitve naloge seksualne pedagogike. Ne intelektualni pouk in pojasnila o spolnih rečeh, ampak vzgoja in gimnastika volje je rešilno sredstvo, da bo volja in značaj že pripravljen in utrjen, ko se začne oglašati spolni nagon. Prava askeza je za dosedo npravne svobode neobhodno potrebna. Velikanskega pomena je nadalje »obvarujoča moč sramežljivosti«, čeprav jo moderni kot priderijo hočejo docela eliminirati iz vzgoje in življenja, ter »higijena domišljije«, da se ne vda seksualnim mikom. Kot svoje najgloblje prepričanje pa izjavlja Foerster — kakor že v »Jugendlehre« —, da je največja seksualno-pedagoška sila — religija in sicer v toliki meri, da so vsa druga sredstva brezuspešna, če jih ne poglobi in ne posveti religija, brez katere je sploh nemogoče resnično in trajno zmagovati v teh skušnjavah.

Univerzalna pedagogika — zahteva Förster — mora imeti to smer, da se vzgoji npravno svobodna, t. j. čista generacija, ne pa da bi za seksualno vzgojo hotel uvesti specialiste. In v naši dobi npravne in še posebej seksualne podivjanosti, ki je »pravi sodni dan za vso moderno vzgojo mladine« (str. 60), mora pač vsak vesten vzgojitelj pred vsem samega sebe vsestransko usposobiti za to veliko in odgovorno delo. Zato želimo, kakor smo storili pri »Jugendlehre«, naj bi tudi ta knjiga Foersterjeva čim največ katehetom, učiteljem in vzgojiteljem prišla v roke ter jim bila moder svetovalec pri največji umetnosti, ki je »cura animarum« — v ožjem in širjem pomenu te besede. Čitatelj bo našel, da je obdelanih še mnogo tukaj neomenjenih problemov v kratki, pregnantni obliki; kajti avtorju je dano, da za svojo misel najde skoro vselej najadekvatnejši izraz, kar knjigo bogati in ne utruja čitatelja.

S. S.

Perikopenerklärung in Zehnminutenpredigten. Nebst thematischen Predigten und religiösen Ansprachen. Von Dechant Dr. Franz Schellauf, f. b. geistl. Rat, emerit. Gymnasialprofessor. Graz und Leipzig. 1908. Verlag Ull. Moser (J. Meyerhoff), k. u. k. Hofbuchhandlung. C. K 540.

V predgovoru pravi pisatelj dr. Schellauf, da redoma ne sme nobena pridiga dalje trajati, kakor eden četrt ure. Raditega je treba uvod in sklep zelo skrajšati, ali uvod celo popolnoma opustiti ter preiti takoj »in medias res«, v razpravo. V desetih minutah se da dovolj povedati, »toliko, da za eden teden ravno zadostuje«. Daljše pridige — »Stundenpredigten« — strašijo ljudi pred cerkvi; mnogokrat so le znamenje nečimurnosti, slepega posnemanja in nerednosti. O njih velja nemška prislova: »Die erste Viertelstunde für die Katz, die zweite für die Ehre Gottes, die dritte für die Bäuke, die vierte für den Teufel.«

V obče se pisatelj res ravna po svojem pravilu — pridige za deset minut. V kratkih, pa jednatih in temeljitih stavkih razlaga nedeljske evangelije.

Razloži samo besede, ki so bolj temne, težko razumljive ali dvoumne. Vse drugo opusti. V slovenskem homiletičnem slovstvu imamo nekaj sličnega — Slomškove pridige osnovane. Kakor Slomškove osnove, tako se tudi le-te dr. Schellaufove pridige lahko podaljšajo, raztegnejo po potrebi in po krajevnih razmerah. Na straneh 3—202 razlaga evangelije de Tempore, 203—232 de Sanctis. V drugem delu knjige, str. 233—348 ima navadne pridige o posebni snovi; dr. Schellauf imenuje take pridige »thematische Predigten«. Deli jih tudi v pridige de Tempore in de Sanctis. Kot dodatek ima še nekaj propovedi o patrocinijih, o različnih priložnostih in kot sklep verske nagovore. Med tematičnimi pridigami je mnogo dokaj dolgih, za tri četrt ure proračunjenih. V stvarnem oziru se mora priznati, da je snov povsod poljudno in korenito obdelana; prav porabne so pogosto vpletene pripovedi. Oblika je povsod kaj lepa; jezik čist, izrazi jasni, slog oduševljen. Cerkvenim govornikom bo knjiga pri osnovah raznovrstnih propovedi prav dobro služila.

Dr. A. Medved.

Nabožno slovstvo.

Venec pobožnih molitev in svetih pesmi za očitno in domačo službo božjo bogoljubnih kristjanov. Spisal Lavrencij Herg, rajni stolni prošt. Osmi pomnoženi natis. V Mariboru 1907. Založilo »Kat. tiskovno društvo v Mariboru.« Tiskala tiskarna sv. Cirila. Cena celotnemu delu vezanemu v dermatoid 3'50 K, z zlato obrezo 4 K. Vsak del posebej vezan stane 2 K, z zlato obrezo 2'50 K. Eden med slovenskim ljudstvom najbolj priljubljenih molitvenikov in zato tudi zelo razširjen je Hergov »Venec«. Prvi del obsega molitve za cerkev in dom, ima obširni nauk o namenu in odpustkih mnogih bratovščin. Zaradi svoje izborne vsebine, obsežnosti (375 strani) in oblike ga naročujejo najrajši žene in dekleta. Drugi del »Venec svetih pesmi« je pa v slovenski slovstveni zgodovini nekaj posebno imenitnega. Osmi natis te pesmarice ni več od rajnega pisatelja Herga, ampak nekako v njegovem smislu povsem na novo predelana in prirejena pesmarica. Odlični sotrudniki lavantinske in ljubljanske škofije so žrtvovali mnogo truda in časa, da priskrbijo slovenskemu ljudstvu lepe, poljudne nabožne pesmi v pravilni besedi in lepi obliki.

Po tej pesmarici se naj edinstvo vseh slovenskih škofij pokaže kakor poprej v skupnem besedilu najnavadnejših molitev, tako tukaj v pobožnih pesmih. Edinstvo pa si ne mislimo tako, da bi naj povsod vse te ali samo te pesmi peli, ampak tako, da odslej vsakdo sprejme pesmi v tej obliki; če mu pa ni kaka pesem všeč, naj jo pusti, kakršna je, in naj je več ne prenareja.

V novi zelo obsežni pesmarici, ki obsega blizu 600 pesmi, bo vsakdo našel lepih in pesniško dovršenih pesmi. Zavedamo se dejstva, da preprosto ljudstvo, ki je vajeno kake stare pesmi, ne more čutiti veselja do izpremenjenega besedila — vsaj v začetku ne — toda treba je ljudstvo vzgajati, poučevati in dvigati višje. Ostati pri neizpremenjeni stari, cerkve in naroda nevredni, včasih verskim resnicam nasprotujoči pesmi ni mogoče. Ako pa se že mora popraviti, je bolje, da se z večjimi hibami vred odstranijo tudi manjše; zakaj spotika je pri vsestransko predelani pesmi manjša, in razen tega se z odstranitvijo napak odstranijo vzroki vednega izpreminjevanja. Novi »Venec« bo skrajša prinesel nekaj težav, da nekatere pevke, ki pojo na pamet, ne bodo mogle takoj slediti drugim, a polagoma se bo tudi novo besedilo udomačilo in prikupilo.

Pesmarica ima spredaj pregledno kazalo, ob koncu pa lepo sestavljene začetne vrste v abecednem redu. Na ta način se lahko najde kmalu vsaka pesem. Črke je vzela tiskarna nekoliko manjše, ker drugače bi ta množina pesmi morala imeti preveliko in nerodno obliko. Vsi cerkveni predstojniki naj skrbijo, da se bodo cerkvene pesmi

prepevale v lepi, dostojni obliki, kakor je v novem »Vencu«. Pevke in orglavci bodo nove, zelo obsežne zbirke gotovo prav veseli. Naroči se lahko pri tiskarni sv. Cirila v Mariboru, pri katoliški Bukvarni v Ljubljani in pri drugih knjigotrzcih.

Dr. J. S.

»**Hči Brezmadežne ali deklinške šmarnice.**« Nabral Frančišek Bleiweis, župnik v Lešah. 1907. Založil pisatelj. Tiskala Zadružna tiskarna v Ljubljani. Cena molitveniku z rudečo obrezo 2 K, z zlato 3 K. Str. 256. Ta molitvenik ima namen, navajati slovenska dekleta, da častijo blaženo Devico in posnemajo njene čednosti. Gospod pisatelj je prebral več nemških knjižic in je iz njih najboljše vzel in v slovenski vrtec presadil. Da je ta vrtec še bolj zanimiv, je v različne kotičke nasadil še cvetke, ki so zrasle v slovenskih družbah. Všeč bo dekletom knjižica posebno zato, ker ima vpletene mične dogodbe. Vsebina je razdeljena v 31 premišljevanj in se lahko rabi v majniku pri šmarnicah, pa tudi med letom pri shodih Marijinih družb in pri tri- ali devetdnevnih. Premišljevanjem je priložen tudi drobn molitvenik, ki obsega najpotrebnejše molitve za domačo in cerkveno pobožnost. Knjiga je pisana prav poljudno, da jo lahko vsakemu priporočimo.

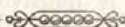
Dr. J. S.

Družbine bukvice za dekleta, ki so pri deklinški ali križevski družbi in tudi za druge pobožne ženske. Spisal Jožef Rozman, pokojni konjiški nadžupnik. Trinajsti natis. V Mariboru 1908. Založila in natisnila tiskarna sv. Cirila. V rokah imamo imeniten molitvenik, ki pa ne potrebuje posebnega priporočila, kajti ime Rozmanovo slovi po celi slovenski domovini in trinajsti natis knjige je za njo najlepše priporočilo. Molitvenik je sedaj dobil mnogo lepšo obliko, kakor jo je imel poprej. Besedilo premišljevanj, nauk in molitev se je popravilo, pesmarica se je popolnoma predelala in pomnožila ter pridjala ob koncu. Pregledno kazalo vsebine in abecedno kazalo začetnih vrst v pesmarici olajšuje porabo knjige. Ker so dekleta celo leto, ko je knjiga pošla, zelo popraševala po njej, naj dušni pastirji sedaj opozorijo posebno Marijine družbe na ta odlični molitvenik. Ta ima 583 strani in stane vezan v platno z barvano obrezo 3 K, vezan v usnje z zlato obrezo 4 K.

Dr. J. S.

„**Prijatelj otroški**“ ali darilo pobožnim šolarjem je izšel v IV. natisu. Gospodje kateheti knjižico kot molitvenik in pesmarico lahko rabijo. Nova izdaja ima besedilo, ki se je sprejelo po vseh škofijah. Zunanja oblika je zelo prikupljiva. Dobi se v četverni vezavi: A) s sekiricami, mehko vezana po 28 v., B) s sekiricami, cela v platno vezana po 40 v., C) s sekiricami, elegantno vezana po 50 v., D) brez sekiric, pač pa z besedilom pesmi po 36 v. Katehetje in učitelji dobijo, ako naročijo ob enem 50 iztisov skupaj, iztise 10% ceneje. Naročila sprejema: Trgovina tiskarne sv. Cirila v Mariboru.

J.

V.

Raznoterosti.

Hymnus angelicus „**Gloria in excelsis Deo**“. O izviru in razvoju tega častitljivega cerkvenega slavospjeva razpravlja Clem. Blume S. I. v »*Stimmen aus Maria Laach*« 1907, 6. zvezek. Vsekako je zanimivo zasledovati, kako je angelski spev, ki se je na betlehemskih planjavah oglašil pred pastirji pač gotovo v aramejskem narečju, a nam ga je sv. Luka (2, 14) sporočil v grščini, zvenel dalje v krš-

čanskem svetu ter se širil in rastel do sedanje oblike, v kateri proslavlja celo presveto Trojico. Kdo je avtor sedanjega himna? Dolgo časa se je pripisoval sv. Hilariju, škofu piktavijskemu. Toda že kratko preiskovanje nam kaže v orijent kot domovino slavospeva. In sicer je bil to prvotno edino le slavospev na Boga Očeta. Najstarejše besedilo — čeprav šele v poznejših rokopisih zajamčeno — je pač ono v 7. knjigi apostolskih konstitucij, ki ga postavimo semkaj:

Προσευχὴ ἑωθινή.

Jutranja molitev.

1. Δόξα ἐν ὑψίστοις Θεῷ, καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνη, ἐν ἀνθρώποις εὐδοκία¹.

2. Αἰνοῦμέν σε ὁμνοῦμέν σε ἑλογοῦμέν σε δοξολογοῦμέν σε.

3. Προσκυνοῦμέν σε...² διὰ τὴν μεγάλην σου δόξαν, Κύριε, βασιλεῦ ἐπουράνιε, Θεέ πάτερ, παντοκράτορ.

4. Κύριε ὁ Θεός, ὁ πατὴρ τοῦ Χριστοῦ, τοῦ ἀμόμου ἀμωοῦ, ὃς αἴρει τὴν ἀμαρτίαν τοῦ κόσμου.

5. Πρόσδεξαι τὴν δέησιν ἡμῶν, ὁ καθήμενος ἐπὶ τῶν Χερουβίμ.

6. Ὅτι σὺ μόνος ἅγιος, σὺ μόνος Κύριος Ἰησοῦ Χριστοῦ, τοῦ Θεοῦ πάσης γεννητῆς φύσεως, τοῦ βασιλέως ἡμῶν. ὅτι σὺ σοὶ δόξα, τιμὴ καὶ σέβας.

1. Slava Bogu na višavah, in na zemlji mir, ljudem zadovoljnost¹.

2. Hvalimo te; opevamo te; slavimo te; poveljučujemo te.

3. Molimo te...² zavoljo tvoje velike slave, gospod, kralj nebeški, Bog vsemogočni.

4. Gospod Bog, Oče Maziljenega, brezmadežnega Jagnjeta, ki odjemlje grehe sveta.

5. Sprejmi našo molitev, ki sediš nad kerubini.

6. Zakaj ti sam si svet, ti sam gospod Jezusa, Maziljenca, Boga vse ustvarjene narave, našega kralja, po katerem bodi tebi čast, slava in češčenje.

Lahko je spoznati, da ima celi slavospev dva dela, v. 1.—3. in 4.—6.; v prvem prevladuje značaj hvale in češčenja, v drugem prošnje. Bistroumno zasleduje zdaj pisatelj postanek teh delov ter pride do zaključka, da sta to dve od začetka samostalni molitvi, jutranja ali večerna. Dodali sta se angelskim besedam, ki so bile že v 2. stoletju v liturgiji, v grški cerkvi najpozneje v 1. polovici 4. stoletja. Obe imata popolnoma značaj molitev prvih kristjanov, ter je prva zajemala besedilo iz psalmov, druga pa bolj iz novozakonskih knjig ozir. iz apostolske veroizpovedi. V obliki prve se pozna menda tudi vpliv bizantinskih in rimskih acclamationes senatus, s katerimi so pozdravljali cesarje. O starosti priča tudi to, da sv. Duh sploh ni omenjen, in tudi druga božja oseba le posredno. Ko pa so se začeli širiti krivi nauki o božanstvu Jezusa Kristusa in sv. Duha, nastali so od srede 4. stoletja naprej dostavki, a se je tudi sicer vršila tolika izprememba, da je iz himna Bogu Očetu postal slavospev na presveto Trojico, kakor ga imamo zdaj. In šele zdaj se je tega speva polastilo tudi ime Doxologia maior — v primeri z Gloria Patri et filio etc., ki je — minor. Sedanje obliko je dobil že v 9. stoletju, v 11. in 12. stoletju pa je bil že splošno sprejet v liturgijo in v oficij, v katerem je bil mesto sedanjega Te Deum, ki ima istotako kot Gloria jako zanimivo zgodovino za seboj, zelo podobno oni naše Glorije. Tudi temu slavospevu, ki ga je tradicija dolgo časa lastila sv. Ambroziju in Avguštinu (zato Hymnus ss. Ambrosii et Augustii) ima več delov: prvi, do Te ergo quaesumus, je nekak prefacijski spev, do-

¹ Trodelen je v izhodni cerkvi 1. verz. V zahodni pa se je razvil dvodelni in to na podlagi besedila εὐδοκίας (mesto εὐδοκία): pax hominibus bonae voluntatis.

² Tu stoji očitna interpolacija poznejšega pisatelja: »po velikem duhovniku, Tebi, Bogu, ki je, po enem, nedostopnem, edinem.«

čim so mu ostali deli polagoma priraščali ter so v celoti s prvim tvorili dalje časa specifično evharističen himnus¹; ta pomen se je izgubil šele polagoma, odkar je bil ta spev, — ki se je imenoval tudi *Laus angelica* — sprejet v oficij ter je tam prevzel mesto Glorije. Prava dvojičnika (*Doppelgänger*) sta torej *Hymnus angelicus* ter *Laus angelica* tudi po svojem razvoju in po svoji porabi. In kakor je Gloria bil takorekoč intoniran od angelov, nadaljevalo pa ga je človeštvo, tako se tudi *Laus angelica* v premnogih rokopisih začenja z besedami 112. psalma: »Laudate, pueri, Dominum, laudate nomen Domini«, in na ta poziv šele zadoni, rekel bi kot odmev človeštva: *Te Deum laudamus* itd.

Da končamo z veliko doksologijo: kako je prišel sv. Hilarij v zvezo s početkom tega speva? Latinska cerkev je vedno rabila ta spev po večini v oni obliki, do katere se je v izhodni razvil do srede 4. stoletja. Isti čas pa je bival sveti Hilarij v orijentu v prognanstvu, od koder se je vrnil l. 360. Morda se je na izhodu sam udeleževal izpreminjanja njegovega besedila; verjetno in skoro gotovo pa je, da ga je on prinesel s seboj na zapad ter ga prevedel na latinski jezik, kar nam potem pojasni tudi začetek tradicije o njegovem avtorstvu tega speva. S. S.

Prelat prof. Fr. Kaulen †. Po večletnem hiranju — dne 4. marca 1903. ga je zadela med predavanjem kap — je umrl 11. julija 1907 v Bonnu profesor eksegeze starega zakona prelat dr. Frančišek Kaulen. Rodil se je v Düsseldorfu dne 20. marca 1827. V mašnika je bil posvečen l. 1850. Po devetletnem delovanju v pastirstvu je dobil mesto repetitorja v bogoslovnem konviktu v Bonnu ter se je l. 1863. habilitiral na tamošnji katoliški fakulteti za eksegezo stare zaveze. L. 1880. je postal izredni, 1882. redni profesor. — Kaulen je bil marljiv in plodovit pisatelj ter ima za katoliško znanost mnogo zaslug. Poglavitna dela so: *Die Sprachenverwirrung zu Babel* (1861), *Geschichte der Vulgata* (1869), *Handbuch zur Vulgata* (2. Aufl. 1904), *Einleitung in die hl. Schrift* (4. Aufl. 1899), *Assyrien und Babylonien nach den neuesten Entdeckungen* (5. Aufl. 1899), *Der biblische Schöpfungsbericht* (1902). Oskrbel je tudi nove izdaje Vosenove hebrejske slovnice. Ko je postal l. 1879. prof. J. Hergenröther kardinal, je prevzel Kaulen uredništvo druge izdaje bogoslovne enciklopedije »*Kirchenlexicon*«, težavna naloga, ki jo je rajni učenjak s pomočjo izvrstnih sotrudnikov častno rešil. R. i. p. *Lukman.*

P. Kern S. I. †. Dne 21. septembra je umrl profesor dogmatike v Inomostu P. Jos. Kern S. I., ko je s svojim redovnim sobratom bil na izletu v bližnje gore. Rodil se je dne 5. marca 1856. v Aigenu na Gornjem Avstrijskem. L. 1884. je bil posvečen v mašnika in od l. 1901. je bil profesor spekulativne dogmatike v Inomostu. Bil je marljiv sotrudnik časopisa »*Zeitschrift für kathol. Theologie*«, ki je prinesel iz njegovega peresa marsikako temeljito oceno. Nameraval je izdati obširne dogmatične traktate o sv. zakramentih. Izšel pa je le zvezek o zakramentu sv. poslednjega olja, temeljita dogmatična monografija (prim. »*Voditelj*« 1907, 343 nsl). Dva dni pred smrtjo je končal osemdnevne duhovne vaje in je tako dobro pripravljen nastopil pot v večnost. R. i. p. *Lukman.*

¹ Gl. »*Gregorianische Rundschau*«, Graz 1907, šte. 4 nsl.: P. Wagner, *Das Te Deum!*

I.

Razum in volja pa vera.

O krožnica o modernizmu »Pascendi dominici gregis« z dne 8. sept. 1907 med drugimi stvarmi tudi pojasnjuje, kako si modernisti

O krožnica o modernizmu »Pascendi dominici gregis« z dne 8. sept. 1907 med drugimi stvarmi tudi pojasnjuje, kako si modernisti bolje o deju vere (actus fidei).

Kakor je to vprašanje važno, saj je vera početek nadnaravnega življenja, je pa tudi jako težavno in zelo zamotano. Zato so se trudili že bogoslovci in modroslovci, da bi rešili ta problem. Toda zdaj še nihče ni našel take rešitve, ki bi vobče zadovoljevala. V novejšem času se je lotil vprašanja Jurij Schmitt v posebni razpravi¹, v kateri k sklepu pravi, da je po njegovem naziranju o deju vere celo vprašanje jasno do dna, jasno ko čista vodica.

Ko bi bilo to res, bi gotovo smeli biti veseli te knjižice. Vendar se nam pokaže ta rešitev vprašanja žalibog zopet kot fata morgana, če preiskujemo pisateljeve trditve z ozirom na njih vrednost in nevrednost. Človeški razum seveda lažje podira, ko zida, ker bolje vidi, kar reči niso, kakor to, kar so². Zato naslednje vrstice nečejo samo podirati pisateljevega dokazovanja, ampak hočejo najprej pisateljev nazor o tem vprašanju zvesto predložiti, potem pa temu nazoru nasproti izraziti drugo mnenje, obenem se pa dotakniti ostalih sem spadajočih vprašanj in rešitvenih poizkusov.

¹ Georg Schmitt: Vernunft und Wille in ihrer Beziehung zum Glaubensakt. Verlag Theodor Lampart, Augsburg. 2. Aufl. 1903. Motto: »So wirft er den Katholiken vor, ihr Glaube hindere sie, frei zu forschen und ehrlich der Wahrheit in's Gesicht zu schauen. Ich weise diesen Vorwurf mit Abscheu zurück. Ich bin mir bewußt, daß ich immer und ehrlich nach Wahrheit gestrebt habe und ihr nie aus dem Wege gegangen bin. Ich weiß auch, daß es bei jedem Katholiken ebenso ist, der sich Rechenschaft von seinem Glauben gibt.« V. Cathrein gegen Paulsen.

² Tako pravi Bayle o razumu: est plus propre à demolir qu' à bâtir, elle connaît mieux ce que les choses ne sont pas que ce qu' elles sont.

1. Schmittov nazor o razumu in volji pri deju vere.

Schmitt razpravlja vprašanje najprej zgodovinski. Začenja s sv. Avguštinom in pravi o njem, da je sicer povdarjal stik razuma in volje pri deju vere, da se pa ni izrazil natanko o dušeslovnem delovanju in vplivu razuma in volje na dej vere. Ravnotako prvak sholastikov, sv. Tomaž Akvinski ni podal končne rešitve tega vprašanja. Poznejši sholastiki so čutili tembolj težkoče tega problema, ker se je pod vplivom humanizma in verskega razdora v 16. stoletju vzbudila znanstvena refleksija ter spravila posamezna vprašanja na površje znanstvenega razmotrivanja. Suarez, prvak poznejših sholastikov, ter de Lugo sta izdelala posebne teorije o tem vprašanju ter razkrojila znanstveno dej vere (*analysis actus fidei*). Za tema dvema učenjakoma še navaja Schmitt nekaj drugih bogoslovcev, a tudi nekaj pesnikov, ki so se kot poznavatelji človeškega srca priložnostno izrazili o tem vprašanju.

Naposled združi Schmitt težkoče tega vprašanja v tole formulacijo¹: »Kako se da združiti razumnost in prostost vere pri deju vere? Zakaj to je gotovo: Vera je čin razuma, *credere est actus intellectus*, kakor pravi sv. Tomaž v svoji slavni opredelbi. Z druge strani se pa ne da tajiti: *intellectus est potentia necessaria respectu cuiuslibet sufficienter propositi*, kakor pravi Kilber. Če bi se kdo zadovoljil z vero brez zadostnega razloga, tedaj bi se dalo tako sklepati: Če manjka *sufficiens propositio*, razum ni primoran k popolnemu priznanju; tedaj pa lahko volja stopi v praznoto razumnega razloga — *stet pro ratione voluntas* — in prisili razum k priznanju: na tak način bi bila vera prosta. Drugače pa stoji stvar, če naj bo vera razumna: zakaj če je *sufficiens propositio*, če se tedaj prisili razum k priznanju, kaj še naj potem pomeni ono od sv. Tomaža v njegovi slavni opredelbi postavljeno *imperium voluntatis a Deo motae per gratiam*? In nasprotno. Če se poudarja prostost vere, kako se pa hoče potem rešiti razumnost vere?«

To težkočo je Hermes odstranil s tem, da za vero ni zahteval prostosti, ampak je obdržal le razumnost vere. Rekel je, da dej vere ni prost, ampak nujen, ker izvira iz razumnega razloga. Nasprotniki hermesianizma, tradicijonalisti in fideisti, so pa prišli v ravno nasprotno zmoto. Rekli so, da je vera prosta, da pa za vero ni potrebno razumnega razlogovanja. Ko je cerkev obsodila ta dvojni ekstrem, je bilo upati, da se bodo vsi katoliški učenjaki oklenili v »zlato sredino« ležeče resnice. O zastopnikih te sredine med hermesianizmom in fideizmom pa meni Schmitt, da so prihajali z istim korakom, s katerim

¹ Nav. d. str. 20.

so se mislili ogniti Karibde brezrazumne vere, dejanski v Skilo trpne, nujne vere. Dokler so poudarjali prostost vere, je trpela razumnost vere. Če so se pa zavzemali za to, da vera mora biti razumna, pa jim vera že zopet ni bila prosta, ampak nujna vsled zadostnih razlogov.

Tako je nastal labirint, v katerega drži troje vrat: hermesianizem, fideizem ter »sredina« med obema. Iz tega labirinta misli najti Schmitt pravo pot s svojim sestavom, ki ga imenuje razumno-voljni nazor o veri (rationabilistisch-voluntaristische Auffassung des Glaubens).

Po tem prvem delu obravnava Schmitt v drugem delu o tem, kaj ima razum opraviti pri deju vere, v tretjem pa o tem, kak je posel volje pri istem činu. Njegova teorija je jako preprosta. Z ozirom na razum postavi sledeče teze: Vera na vsebino krščanskega nauka predpostavlja, da razum s popolno gotovostjo spozna, da je ta nauk od Boga razodet (§ 1)¹. V § 2. sledi druga teza: Gotovost o resnici božjega pričevanja pred vero ni le potrebna, ampak jo ima vernik itak, kar je samo ob sebi umevno². Iz teh dveh tez izvaja Schmitt v § 3. naslednji sklep: Po § 1. spozna vernik s popolno gotovostjo, da je Bog razodel kak nauk. Po § 2. spozna vernik s popolno gotovostjo, da je vse resnično, kar Bog razodene. Iz tega sledi ta sklep:

Prva premisa: Ta nauk je od Boga razodet.

Druga premisa: Vse od Boga razodeto je resnično.

Sklep: Torej je ta nauk resničen. Ker pa spozna razum prvo in drugo premiso s popolno gotovostjo, zato spozna tudi sklep s popolno gotovostjo³. Gotovost, ki jo ima razum o premisah in sklepu, pa ni prosta, ampak nujna. Vera pa mora biti prosta. Če ni prosta, je tako naziranje obsojen hermesianizem. Zato pa pravi Schmitt, da ti čini spoznavanja (premis in omenjenega sklepa) niso vera, ampak le predpogoj vere. Da nastane dej vere, mora volja vse storiti. Zakaj vera je čin volje. Ta čin volje pa, ki tvori vero, ni Hermesova »srčna vera«, kar Schmitt v posebni tezi poudarja, ampak dej vere po Schmittovem nazoru je čin, ki stoji v sredini med spoznanjem (Erkenntnis der Prämissen und des Schlußsatzes) in priznanjem (Bekanntnis nach dem hermesischen tätigen Herzensglauben-fides viva) in je pripoznanje (Anerkenntnis) volje, da je to res, kar razum spozna za resnico. Po Schmittu se namreč lahko kak nauk na dvojen način prizna: lahko se sodi, da je kaj resnično tako; to je spoznanje, da je kaj resnica (assensus intellectus); drugi način pa je, če se da veljati, da je to res, kar se nehote spozna za resnico; to je (assensus voluntatis) nekak voljni sprejem tega, kar se sili v prepričanje, to je pripoznanje, da je

¹ N. d. str. 51. — ² N. d. str. 58. — ³ N. d. str. 60.

v resnici tako. Razum sprejme resnico trpno, nujno, volja pa dejavno, prosto. Dej vere je tedaj po tem nazoru pravzaprav čin volje, ki se podvrže božji avtoriteti s tem, da pripozna krščanski nauk, ki ga je razum spoznal kot božji in raditega neovrgljivo resnični nauk. Schmitt konča svoje nazore z definicijo: »Der Glaubensakt ist darum die bereitwillige Annahme oder Anerkennung der als göttlich und somit unumstößlich wahr erkannten christlichen Lehre durch den der Autorität Gottes unterwürfigen, der dem Menschen in der Offenbarung verliehenen Teilnahme am göttlichen Erkennen frohen Willen.«

2. Kritična raziskava tega problema.

Teološka vera, ki o njej tu razpravljamo, je nadnaravna čednost, po kateri z navdihajočo in podpirajočo nas milostjo božjo verujemo, da je resnično vse, kar je Bog razodel, ne raditega kakor da bi razvideli notranjo resničnost stvari z naravno lučjo razuma, ampak zaradi avtoritete razodevajočega Boga samega, ki ne more ne goljufati ne goljufan biti¹. Pri tej raziskavi izločimo najprej predmet vere, ki je v opredelbi označen z besedami »vse, kar je Bog razodel«, ker o tem ni razpora. Iz istega vzroka se ne bavimo z nadnaravnim vplivom milosti božje, kar tudi samo predpostavljamo. Pečati se nam je tedaj le z nagibom (motivom) vere, ki je v opredelbi izražen z besedami: verujemo... zaradi avtoritete razodevajočega Boga samega, ki ne more ne goljufati, ne goljufan biti — propter auctoritatem ipsius Dei revelantis, qui nec falli nec fallere potest.«

S pojmom ‚verovati‘ značimo razliko od ‚videti‘ v pomenu ‚jasno vedeti‘. Tako pravi sv. Avguštín, da se veruje to, kar je odsotno našim čutom, vidi ali ve se pa to, kar je prisotno našim duševnim ali telesnim čutom². Kar je tako prisotno našemu duhu, to imenujemo evidentno. Schmitt pozna pri svoji razpravi samo eno vrsto evidence, kakor Kartezij, namreč ono, pri kateri je razum prisiljen, da prizna resnico, kakor pri neposredno prvih počelih, n. pr., da je del manjši ko celota, ali da je $2 \times 2 = 4$. So pa resnice, pri katerih evidenca ni tako nujna. Sv. Tomaž (in Boëthium de Trin. Q. 6. a. 1) podaja raz-

¹ Vat. ss. III. c. 3: Hanc vero fidem, quae humanae salutis initium est, Ecclesia catholica profitetur virtutem esse supernaturalem, qua Dei aspirante et adiuvante gratia, ab eo revelata vera esse credimus, non propter intrinsecam rerum veritatem naturali rationis lumine perspectam, sed propter auctoritatem ipsius Dei revelantis, qui nec falli nec fallere potest.

² S. Aug. epist. 147. n. 7: Creduntur illa, quae absunt a sensibus nostris, si videtur idoneum quod eis testimonium perhibetur. Videntur autem, quae praesto sunt; unde et praesentia nominantur vel animi vel corporis sensibus.

lične stopnje gotovosti takole: »Cum (scientia) mathematica sit media inter naturalem (id est physicam) et divinam, ipsa est utraque certior. Naturali quidem, quia eius consideratio est a motu et materia absoluta, cum naturalis consideratio in materia et motu versetur. Ex hoc autem quod consideratio naturalis est circa materiam, a pluribus dependet, scilicet a consideratione materiae et formae, et dispositionum materialium, et proprietatum, quae consequuntur formam in materia. Ubi cumque autem ad aliquid cognoscendum oportet considerare plura, est difficilior cognitio. Ex hoc vero quod eius consideratio est circa res mobiles, et quae non uniformiter se habent, eius cognitio est minus firma, quia eius demonstrationes ut in maiori parte sunt, ex hoc quod contingit aliquando aliter se habere. Et ideo, quanto aliqua scientia magis appropinquat ad singularia sicut scientiae operativae, ut medicina, alchimia, et moralis, minus possunt habere de certitudine propter multitudinem eorum, quae consideranda sunt in talibus scientiis, et propter eorum variabilitatem. Est autem processus mathematicus certior quam processus divinae scientiae, quia ea de quibus est scientia divina, sunt magis remota a sensibus, a quibus nostra cognitio ortum sumit. Mathematica autem ipsa sub sensu cadunt, et imaginationi subiacent, ut linea, figura, numerus, et huiusmodi.«

Pri resnicah tedaj, pri katerih evidenca ni v omenjenem zmislu nujna, razum sicer uvidi, da so nagibi za sprejem resnice tako gotovi, da lahko sprejme resnico za resnično. Vendar se pa ustavljajo sprejemu resnice potežkoče, vsled katerih razum ne najde njemu lastnega miru. Zato je navezan na sopomoč volje, ki mu priznanje zapoveduje, ker najde v spoznanju resnice, ki mu jo razum predstavlja kot spoznano, nekaj dobrega. Volja pa ravno teži za dobrim. V tem slučaju se govori v navadnem življenju tudi o veri; to pa ni vera v pravem pomenu besede, ker je tu volja pritičen vzrok, da se kaj sprejme za resnico. Nič tedaj ni proti temu, če Schmitt imenuje pritrditev k sklepu iz zgoraj omenjenih premis vednost in ne vero. Vendar pa naj bo toliko omenjeno, da ta vednost ni vedno tako prisilno nujna, da bi ne bilo mogoče kako omahovanje v omenjenem zmislu, da namreč razum še ni celo miren, ampak je navezan na voljo, ki mu kaže resnico kot dobro. Sicer je pa vseeno, ali imenujemo to vednost prisilno nujno ali pa vednost z evidenco, pri kateri še je razum nekoliko nemiren; saj še do pojma prave vere niti prišli nismo.

Da pridemo do pojma prave vere, še je dobro opozoriti na neki drugi razloček evidence. Evidenca je namreč dvojna, notranja in zunanja. Notranja evidenca je ona v navadnem pomenu besede, ko spozna razum iz samega vpogleda v stvar zvezo med osebkom in povedkom, bodisi iz neposredne evidence, kakor pri že omenjenih nepo-

sredno prvih počelih, bodisi iz posredne evidence, ki jo dobi pri razlogovanju po sklepih. Vnanja evidenca pa pride kakor od zunaj k stvari, o kateri namreč kdo priča, da je verjetna. S tem smo že prišli k besedi verovati. Ta vnanja evidenca je zopet dvojna. Imenujemo prvo evidenco v priči (*evidentia in attestante*), drugo pa evidenco verjetnosti (*evidentia credibilitatis*). Prvo evidenco imam, če mi kdo pove kako resnico, in z evidenco uvidim, da se priča pri tem ne more in noče motiti. Če pa sprejemem resnico brez ozira na to, da je tako izpričana, ampak radi avtoritete, ki jo ima priča, tedaj je to evidenca verjetnosti¹. Na vzgledu se predoči razlika med obema evidencama tako-le: Učenec veruje učitelju radi njegove avtoritete. Če pa mu manj nadarjen součenec kaj pove, takrat pa na avtoriteto tega součenca malo ali pa nič ne da. Veruje pa mu, če se prepriča, da je součenec v tem slučaju resnico poročal in se ni mogel in ni hotel motiti, veruje mu torej, ker uvidi, da njegovo pričevanje ne more biti krivo. Tako veruje tudi sodnik zatožencu v slučaju, ko ve, da zatoženec ne more krivo poročati. Sodnik nič ne da na avtoriteto zatoženca in radi avtoritete njegove tudi ne veruje, ampak veruje radi evidence, da je pričevanje resnično, da zatoženec ne more drugače poročati.

V teh dveh slučajih torej, kjer je *evidentia in attestante* ali pa *evidentia credibilitatis propter auctoritatem testificantis*, govorimo o veri. Veruje torej tisti, ki ima kako stvar za resnico, ne raditega, ker bi jo v njenem notranjem bistvu uvidel, ampak radi evidence, ki se opira na vnanje pričevanje. Radi dvojne vnanje evidence je pa tudi vera dvojne narave. Sv. Tomaž (S. th. II. II. q. 5. a. 2. in c.) razlaga ta predmet tako-le: »*Dicendum, quod intellectus credentis assentit rei creditae, non quia ipsam videat vel secundum se, vel per resolutionem ad prima principia per se visa, sed quia convincitur per auctoritatem divinam assentire his, quae non videt, et propter imperium voluntatis moventis intellectum, et obedientis Deo: quod autem voluntas moveat intellectum ad assentiendum, potest contingere ex duobus: uno modo ex ordine voluntatis ad bonum, et sic credere est actus laudabilis: alio modo, quia intellectus convincitur ad hoc quod iudicet esse credendum his, quae dicuntur, licet non convincatur per evidentiam rei.*« Ta slednji način znači isto, kar smo zgoraj zaznamovali z »*evidentia in attestante.*« Ta način razlaga sv. Tomaž na istem mestu z vzgledom: Če prerok prerokuje kaj prihodnjega, in to prerokovanje

¹ Cf. Billot, *De virtutibus infusis. Comment. in II. Partem Summae theol.* pag. 199: *Evidentia de re praecise ut attestata per verax testimonium nomen habet evidentiae in attestante. Evidentia vero de re prout prudenter affirmabili propter alicuius testificantis auctoritatem, appellari solet evidentia credibilitatis.*

potrdi s čudežem, ki se more le z voljo in močjo božjo zgoditi, ki ne laže, tedaj se preroku veruje, dasiravno ta napovedana prihodnja reč ni evidentna. In ravno radi tega, ker ta prihodnja reč ni evidentna, se še lahko govori o veri: »ratio fidei« še ostane. Toda pri vernih kristjanih, pravi dalje sv. Tomaž, se hvali vera, ki postane, kakor je v zgornjem latinskem besedilu »per auctoritatem divinam . . . et propter imperium voluntatis moventis . . . ex ordine ad bonum.« Po tem načinu hudobni duhovi nimajo vere, ampak le oni način z evidenco »in attestante«. Hudobni duhovi namreč vidijo iz raznih znamenj, da je nauk sv. cerkve od Boga; raditega verujejo, da je ta nauk resničen, dasi vsega notranjega bistva ne uvidijo, n. pr. presv. Trojico.

Veruje se torej predvsem raditega, ker razum notranjega bistva kake stvari sam iz sebe ne uvidi. Ona evidenca »in attestante«, ki jo imajo hudobni duhovi, pa ni ravno potrebna za vero. Če jo kdo ima, pa to ni zadržek za vero, kakor smo videli pri hudobnih duhovih, in kakor se to lahko pokaže tudi pri dobrih angelih. Angeli so pred odločitvijo (k dobremu ali slabemu) imeli tudi vero kakor prvi stariši že pred grehom. Sv. Tomaž (S. th. II. II. q. 5. a. 1. in c.) pravi: »Quia in primo iam diximus, quod homo et angelus creati sunt cum dono gratiae ideo necesse est dicere, quod per gratiam acceptam, et nondum consummatam fuerit in eis inchoatio quaedam sperandae beatitudinis; quae quidem inchoatur in voluntate per spem et charitatem, sed in intellectu, per fidem, ut supra dictum est (q. 4. a. 7); et ideo necesse est dicere, quod angelus ante confirmationem habuit fidem, et similiter homo ante peccatum.« Angeli so tedaj imeli vero, dasi so imeli evidenco »in attestante«. Njim je bilo evidento, da je Bog v resnici to razodel, kar so verovali, in evidentno, da Bog ne more goljufati. Evidentni sta jim torej bili oni Schmittovi premisi in Schmittov sklep. In vendar se lahko reče, da so imeli glede tega vero. Kako se tedaj pri njih da razlagati »ratio fidei?« Da je bila njih vera prava vera, se da najprej razlagati tako kakor pri hudobnih duhovih, ki tudi z evidenco vedo obe Schmittovi premisi in sklep, to je vedo, da mora biti to resnično, kar Bog razodene, pa ne uvidijo notranjega bistva razodete resnice, n. pr. presv. Trojice. Potem se pa da govoriti o veri angelov pred odločitvijo zlasti radi tega, ker za njih formalni nagib (motiv) vere ni bila ta evidenca »in attestante«, ampak avtoriteta priče (evidentia credibilitatis propter auctoritatem testificantis). In ta avtoriteta kot formalni motiv vere je odločilnega pomena. Zakaj le tako je možna teološka vera. Za teološko vero mora namreč motiv biti nekaj božjega, neustvarjen motiv (motivum increatum, divinum), dočim je evidenca »in attestante« ustvarjen motiv (motivum creatum). Vera, ki bi se opirala na ustvarjen motiv, pa ni teološka vera. Evi-

denca »in attestante« za teološko vero, ki jo zahteva cerkev od vernikov, tudi radi tega ne zadostuje, ker je priznanje (pritrđitev) pri evidenci »in attestante« pravzaprav neprosto, nujno in raditega nezaslužljivo. Vera hudičev tedaj ni teološka vera. Zato pravi sv. Tomaž (De Verit. q. 14. a. 9. ad 4): »Credere aequivoce dicitur de hominibus et daemonibus.« Vera radi avtoritete je pa prosta. Zakaj avtoriteta kot taka je sicer zadosten razlog razumne vere, vendar pa ni tak razlog, da bi razum bil prisiljen sprejeti versko resnico. Na angelih se da to pojasniti. Pred odločitvijo so imeli vsi angeli spoznanje razodevajočega Boga obenem z »vero«, ki ima vzrok v evidenci »in attestante«. V drugem trenutku pa so dobri angeli prostovoljno z dejem teološke vere verovali razodete resnice radi božje avtoritete. Hudobni angeli pa so to avtoriteto zavrgli, ker se jim je zdelo njih nevredno, da bi imeli kaj za resnico, česar v notranjem bistvu ne uvidijo. Kajetan (in II. II. q. 5. a. 1.) sklepa iz tega: »Et sic manifestum est quod evidētia de Deo ut revelante, non excludit rationem fidei, ac per hoc, tam angeli quam apostoli, vel quicunque evidēter cognoverunt Deum esse revelatorem eorum, quae sunt fidei, non propterea sine fide fuerunt.«

S tem smo prišli na višek pojma o veri. Analiza vere se da potemtakem na vzgledu tako predočiti. Če vernika vprašam, zakaj veruje n. pr. v presv. Trojico, se glasi adekvaten odgovor: ker Bog, ki je to razodel, zasluži, da se mu veruje. V isti vrsti (in eadem linea) se ne da dalje vprašati. Zakaj v isti vrsti je še le vprašanje mogoče: zakaj veruješ to, kar vero zasluži? To vprašanje pa je neprimerno. Če vprašam koga: Zakaj to veruješ? On mi reče: Ker je Pavel to povedal. V isti vrsti še ga lahko na to vprašam: Zakaj veruješ to, kar je Pavel rekel? Reče mi lahko: Ker Pavel vero zasluži. Če bi ga hotel vprašati, zakaj ima Pavla za verjetnega, tedaj se že oddaljim od deja vere, nisem več v isti vrsti (in eadem linea). Zakaj z zadnjim vprašanjem vprašam po verjetnosti, pa ne po deju vere. Dej vere predpostavlja verjetnost.

Da spoznam verjetnost, moram biti prepričan o dejstvu pričevanja in o avtoriteti priče. Schmitt imenuje to spoznanje popolnoma neprosto, nujno. Proti temu smo že prej s sv. Tomažem opozorili na različne stopnje evidence. Ona nujna evidenca namreč, ki jo imajo hudobni duhovi in so jo imeli tudi dobri angeli, ni potrebna, in je ljudje tudi navadno nimajo. To pa za dej vere ni nikaka pomanjkljivost. Saj so vsi čini še »extra lineam fidei«, vse to se predpostavlja deju vere. Nujna evidenca pa sicer ne uničuje vere, kakor smo videli, bodisi da mislimo na »vero« hudobnih angelov, bodisi na vero dobrih angelov, ki so jo imeli pred plačilom za njih vero, ko so, kakor se

ne bi ozirali na evidenco »in attestante«, verovali raditega, ker so svoj razum podvrgli božji avtoriteti, ki so jo hudobni duhovi zavrgli. Zaslužljiv čin (*actus laudabilis*), vernih kristjanov obstoji ravno v tem, da verujejo radi božje avtoritete, k čemer jih nagiba volja, ker najde v tem svoje dobro, da se drži take avtoritete.

Po tej raziskavi se lahko ozremo nazaj na Schmittovo teorijo. Schmitt govori veliko o evidenci, ki smo jo zaznamovali z evidenco »in attestante«. On pravi, da razum spozna z nujno evidenco:

1. Prva premissa: Ta nauk je od Boga razodet.
2. Druga premissa: Vse od Boga razodeto je resnično.
3. Sklep: Torej je ta nauk resničen.

Spoznanje sklepa, pravi Schmitt, je neprosto, nujno, nezaslužljivo, torej ni teološka vera. Teološko vero napravi Schmitt s tem, da uči: če še k temu sklepu razuma volja reče »da«, tedaj je vera. On pravi doslovno¹: »Es gibt eben eine zweifache Zustimmung zu einem Lehrsatze: einen assensus intellectus, das Urteil, das etwas sich wirklich so verhält, die Erkenntnis, dass etwas wahr ist, und einen assensus voluntatis, das Geltenlassen des unwillkürlich als wahr Beurteilten, die willige Annahme des als wahr sich in die Überzeugung Drängenden, die Anerkennung, dass es sich wirklich so verhält. Die intellektuelle Annahme einer Wahrheit ist ein passiver, unfreier sensus veritatis, die willentliche Annahme ein aktiver, freier consensus ad veritatem sensam oder cognitam.« V nasprotju s Hermesom, ki ima to »intellektuelle Annahme der Wahrheit« za »passiver Erkenntnisglaube«, dočim to protestanti zaznamujejo kot dogmatsko vero, ki ima svoj sedež v razumu in nič ne koristi za pravičnost (Rechtfertigung), ne imenuje Schmitt te »pasivitete« vero, le »das Geltenlassen des unwillkürlich als wahr Beurteilten« mu je »vera«. Kako je to mogoče, ni lahko uvideti. Če razum spozna, da je $2 \times 2 = 4$, tedaj nima volja nič več oponirati. Taka opozicija nima zmisla. Kar spoznam neovrgljivo za resnično, ali s Schmittom²: »was sich mir durch eine logische Bewegung unwillkürlich der Überzeugung aufdrängt«, to moram pripoznati (anerkennen) za resnično. Opozicija volje bi tudi nič ne izdala. Saj hudiči ne bi radi »verovali«, pa morajo »verovati«. Apostol Jakob (2, 19) pravi: »Et daemones credunt, et contremiscunt.« In sv. Tomaž (S. th. II. II. q. 5. a. 2. ad 1. 2. 3.) pravi: »Daemonum fides est quodammodo coacta ex signorum evidentia; et ideo non pertinet ad laudem voluntatis ipsorum, quod credunt... magis coguntur ad credendum ex perspicitate naturalis intellectus. Ad tertium dicendum, quod hoc ipsum daemonibus displicet, quod signa fidei sunt tam evidentia, ut per ea

¹ N. d. str. 104. — ² N. d. str. 105.

credere compellantur; et ideo in nullo malitia eorum minuitur per hoc quod credunt.« Sicer pa Schmitt s svojo teorijo do prave teološke vere po naši raziskavi niti prišel ni. Teološka vera mora imeti »neustvarjen mötiv¹ (motivum increatum, divinum). Schmittu pa je vera »das Geltenlassen des unwillkürlich als wahr beurteilten Ober-, Unter- und Schlußsatzes von Seiten des Willens«, kar se po naši razpravi ne strinja z vatikansko opredelbo vere.

K sklepu se pa zdi, kakor da bi Schmitt sam s svojo teorijo ne bil prav na jasnem. Sklicuje se na sv. Tomaža ter citira znane stavke sv. Tomaža: credere Deo, credere Deum, credere in Deum, rekoč: »Subjekt des Glaubensaktes und folglich auch des Glaubenshabitus ist der Wille. Das bewegende Prinzip des Glaubens ist die den Willen erhebende Glaubensgnade. Das Materialobjekt des Glaubens ist Gott (credo Deum), letzter Erkenntnisgrund für die den Glauben bedingende intellektuelle Zustimmung ist wiederum Gott (credo Deo), Zustimmungsmotiv für den Willen, also eigentliches Glaubensmotiv, ist ebenfalls Gott und nur Gott (credo in Deum).« Navedeno mesto pa ima pri sv. Tomažu (S. th. II. II. q. 2. a. 2. in c.) drug pomen: »Cum enim credere ad intellectum pertineat, prout est a voluntate motus ad assentiendum, potest obiectum fidei accipi vel ex parte ipsius intellectus, vel ex parte voluntatis intellectum moventis: si quidem ex parte intellectus, sic in obiecto fidei duo possunt considerari, quorum unum est materiale obiectum fidei: et sic ponitur actus fidei credere Deum; quia nihil proponitur nobis ad credendum, nisi secundum quod ad Deum pertinet: aliud autem est formalis ratio obiecti, quod est sicut medium, propter quod tali credibili assentitur: et sic ponitur actus fidei credere Deo; quia formale obiectum fidei est veritas prima, cui inhaeret homo, ut propter eam creditis assentiatur: si vero consideretur tertio modo obiectum fidei, secundum quod intellectus est motus a voluntate, sic ponitur actus fidei credere in Deum: veritas enim prima ad voluntatem refertur, secundum quod habet rationem finis.«

Dočim je Schmitt v tem dosleden, da ima za osebek deja (actus) in spretnosti (habitus) vere le voljo, pa pravi zdaj, da je Bog vzrok, da razum reče svoj »da«: »letzter Erkenntnisgrund für die den Glauben bedingende intellektuelle Zustimmung ist wiederum Gott.« Prej je vedno poudarjal, da je ta čin razuma neprost, nujen radi evidence; zdaj pa zaznamuje Boga za vzrok tega spoznanja ter imenuje ta čin razuma s credo Deo! Kako je to mogoče, nam Schmitt ne pojasni. In vendar pravi o svoji teoriji²: »Wie einfach und durchsichtig stellt

¹ N. d. str. 124. — ² N. d. str. 98.

sich der Glaubensprozeß dar nach der voluntaristischen Glaubens-
theorie! Hier haben wir als vorbedingende Akte die gewisse Erkenntnis
des Ober-, Unter- und Schlußsatzes: daß eine göttlich geoffenbarte
und darum wahre Lehre vorliegt, und damit zugleich das aus dieser
Erkenntnis folgende praktische Urteil über die Pflichtmäßigkeit des
Glaubensaktes: der diesem praktischen Urteil entsprechende Willens-
akt ist dann sofort der eigentliche Glaubensakt.« V tej teoriji za Boga,
ki bi bil vzrok spoznanja (Erkenntnisgrund), ni prostora. Če se pod-
črtana stavka pri sv. Tomažu in Schmittu primerjata, se vrhutega vidi
velik razloček med obema nazoroma. Sv. Tomažu ta »intellektuelle
Zustimmung« (credo Deo) ni, kakor pri Schmittu, le predpogoj vere,
ampak spada v dej ali čin vere sam. Bog je sv. Tomažu kot »Er-
kenntnisgrund für die intellektuelle Zustimmung,« formalis ratio obiecti,
quod est sicut medium, propter quod tali credibili assentitur: et sic
ponitur actus fidei credere Deo: quia formale obiectum fidei est
veritas prima, cui inhaeret homo, ut propter eam creditis assentiatur.«
Ta čin razuma je torej že dej vere (actus fidei) sam. Pripomniti še
je tudi, da te tri reči: credere Deum, credere Deo, credere in Deum,
ne značijo treh različnih reči, ampak eden in isti čin sam. Sv. Tomaž
pravi namreč istotam: »dicendum quod per ista tria (credere Deum,
credere Deo, credere in Deum) non designantur diversi actus fidei,
sed unus et idem actus habens diversam relationem ad fidei obiectum.«
Vera je tedaj čin razuma in ne volje same, kakor hoče Schmitt. Sv.
Tomaž (S. th. II. II. q. 4. a. 2.) uči: »Credere immediate est actus in-
tellectus; quia obiectum huius actus est verum, quod proprie pertinet
ad intellectum. Et ideo necesse est, quod fides, quae est proprium
principium huius actus, sit in intellectu sicut in subiecto.« Ker
pa avtoriteta kot taka pusti razum prost, ali se odloči za njo ali proti
njej, zato še ima tudi volja pri deju vere sodelovati, ki teži ko za ci-
ljem za najvišjo avtoriteto, prvo resnico — credere in Deum. Dej
vere torej postane tako, da ga razum izvrši, volja pa zapove, je, kakor
pravijo bogoslovci, actus ab intellectu elicited et a voluntate impera-
tus. Sv. Tomaž (II. II. q. 4. a. 1. in c.) pravi izrecno: »Sic ergo actus
fidei habet ordinem et ad obiectum voluntatis, quod est bonum et
finis, et ad obiectum intellectus, quod est verum. Et ... fides, cum
sit virtus theologica, habet idem pro obiecto et fine.«

3. Razum in volja pri deju vere ter teorije o analizi vere.

S tem smo s Schmittovo teorijo pri koncu. Proti Schmittu smo
posebno poudarjali razliko med tem, kar je »intra lineam fidei«, in tem,
kar je »extra lineam fidei«. »Intra lineam fidei« je le božja avtori-
teta, ki deluje na naš razum in našo voljo. Vse drugo je »extra lineam

fidei«. To so posebno ona »praeambula fidei, motiva credibilitatis et credentitatis.« Ker je pa spoznanje teh reči, ki so »extra lineam fidei«, v bližnjem razmerju z dejem vere samim, zato je nastalo vprašanje o kakovosti tega razmerja. Ima spoznanje teh reči kak vpliv na dej vere ali ne? In če ga ima, ali je to spoznanje soustvarjajoči vzrok vere, ali je le predpogoj vere?

V Schmittovi teoriji to vprašanje ne pride v poštev. Drugače so pa o tej stvari razne teorije, med katerimi sta najbolj znani Suarezova in Lugonova. Radi našega strogega razločevanja med rečmi, ki so »extra« in »intra lineam fidei«, je umevno, da Lugonova teorija ni ugodna za naše razmotrivanje. Lugo si namreč predstavlja dej vere kot formalni silogizem, ki sestoji iz večkrat omenjenih premis (ta nauk je Bog razodel; kar Bog razodene, je resnično; torej). Ker pa mora biti dej vere božji čin, zato pa napravi Lugo spoznanje teh premis nadnaravno (božje) s pomočjo milosti božje. Milost božja podpira človeka pri spoznanju teh premis, zato je pa spoznanje sklepa nadnaravni čin (dej) vere. Če se namreč premise spoznajo samo z naravnim razumom, tedaj na tak način ne nastane teološka vera. Premise same pa spozna razum po Lugonu neposredno »ex sola apprehensione terminorum«. Kako se to vrši, pove Lugo v svojem delu *De fide* (d. 1. s. 6. n. 100): »Possumus veracitatem Dei affirmare non absolute, sed solum sub conditione, hoc est: Si Deus loquitur, loquitur vere; seu si Deus est, est summe verax; et hic assensus non videtur indigere alio medio, sed posse ex apprehensione terminorum fieri.« Pomankljivost tega dokazovanja obstoji že v tem, da se da resničnost božja le v pogojni obliki spoznati: »si Deus est«. Zakaj to vprašanje vedno prehaja v drugo, ali je sploh Bog. Ravno tako da Lugo drugo premiso: Bog je to razodel neposredno spoznati; vendar pa pravi, da to spoznanje ni evidentno. Doslovno (*De fide*, d. 1. s. 7. n. 116): »Dicere possumus, assensum illum, quo credimus Deum hoc revelasse, esse immediatam et ex apprehensione terminorum sicut solent esse assensus primorum principiorum: non tamen esse assensum evidentem, sed obscurum, licet certum et supernaturalem, elicited ab habitu fidei, tamquam primum etiam principium eiusdem fidei.« Iz teh dveh premis, ki jih razum z milostjo božjo spozna neposredno, sledi sklep, ki se more le posredno izvajati iz obeh premis.

Ta Lugonova teorija bi se lahko smatrala za povzročiteljico Schmittovih izvajanj. Zakaj v tem lahko Schmittu pritrdimo, da Lugonov sklep iz obeh premis še ni teološka vera. Lugo seveda si pomaga s tem, da pravi: razum spozna premise nadnaravno, t. j. z milostjo božjo, zato je sklep nadnaraven t. j. vera. Toda sklep iz premis spada vendar v isti red, kakor premise. Če tedaj Lugo meni, da

je možno premise neposredno spoznati, pravi s tem, da jih ni treba verovati. Če se pa premise le spoznajo, ne verujejo, se tudi sklep le spozna in ne veruje. Zato je Schmitt odrekel razumu sploh vsak posek pri deju vere, ki ga volja sama izvrši, ko da veljati, da je tako, kakor razum pravi. Sicer pa je tudi Lugo moral volji odkazati pri tem velik delokrog. V silogizmu je namreč sklep tako gotov, kakor so premise gotove. Tu pa pravi Lugo, da bi rešil prostost vere, da se premise ne spoznajo z nujno evidenco, ampak da še ostane, kakor se Schmitt izrazi, neka praznota (eine Lücke), ki jo naj volja izpolni. Proti temu se je pa že pred Schmittom izrekel Christian Pesch¹: »Wie aber Lugo von Freiheit des Willens reden kann, ist schwer zu sehen. Der Wille kann doch nicht machen, daß der Verstand einsieht, das Prädikat sei de ratione subiecti. Der Umstand, daß diese Wahrheit bei der Offenbarungstatsache nicht evident ist, hilft da wenig; denn da Lugo zwischen Einsehen und Fürwahrhalten nicht unterscheidet, so müßte der Wille bewirken, daß mit seiner Unterstützung der Verstand etwas einsieht, was er aus sich allein nicht einzusehen vermag. Das kann aber der Wille nicht bewirken. Gesetzt aber auch, diese Einsicht wäre frei, so wäre damit die Freiheit des eigentlichen Glaubensaktes noch nicht erklärt. Habe ich einmal mit Freiheit eingesehen: Gott hat die Menschwerdung geoffenbart, und Gott ist allwahrhaftig, so bin ich nicht mehr frei einzusehen, daß die Menschwerdung wegen des Zeugnisses Gottes wahr ist. Mithin wäre nach der Lugonischen Theorie der Akt des eigentlichen Glaubens in sich und unmittelbar nicht frei; und doch muß er dies sein nach der ausdrücklichen Lehre der Konzilien.«

Suarez v svoji teoriji ni sprejel formalnega silogizma, kakor Lugo, pač pa virtualnega. V svoji knjigi (De fide. d. 3. s. 12. n. 10.) uči takole: »Licet ille actus (fidei) videatur simplex, in illo includitur virtualis discursus, et ideo non potest certius adhaerere obiecto materiali quam formali.« Ker pa je vedel, da sklep ne more spadati v višji red ko premise, zato je rekel Suarez, da se premise ne spoznajo, ampak verujejo. Njegove besede (ibidem d. 3. s. 6. n. 6.) so: »In hoc ergo modo credendi ratio formalis obiecti fidei non per evidentiam, sed per fidem cognoscitur, quia cognoscitur eodem actu, quo res ipsa credita cognoscitur.« Kako je pa to mogoče, ne da bi nastal »circulus vitiosus«, to je po Suarezu skrivnost. In radi te skrivnosti je Lugo izumil svojo novo teorijo. Suarez priznava, da mora človek pred vero spoznati one premise. A pri deju vere se vernik ne ozira na to spoznanje, ampak spozna avtoriteto božjo iz razodetja. Tako postane ta čin dej teološke vere. Če bi se namreč spoznanje premis opiralo le

¹ Innsbrucker Zeitschrift f. K. Th. 1886: »Über den Glaubensakt«. S. 61.

na naravno spoznanje, tedaj bi bil tudi dej vere ustvarjene narave, ne teološka vera.

Po razmotrivanju, ki smo ga podali v teku razprave, se pa da to vprašanje tudi tako rešiti. Držimo se vatikanske opredelbe vere. Iz tega pojma vere pa izločimo vse, kar je »extra lineam fidei«. »Extra lineam fidei« pa spoznamo z gotovostjo avtoriteto božjo. Ko pa to spoznamo, se držimo te avtoritete brez formalnega (Lugo) ali virtualnega (Suarez) silogizma, neposredno oprti na avtoriteto božjo, ne pa na naše subjektivno spoznanje te avtoritete. Zakaj naše subjektivno spoznanje, najsi bode to vednost (Lugo) ali vera (Suarez), ne more biti motiv za »assensus super omnia firmissimus«. Le avtoriteta božja lahko zahteva tak »asens«. Če pa naše subjektivno spoznanje avtoritete božje ni specifičen motiv vere, tedaj pa ni nič na tem ležeče, kako pridemo do spoznanja te avtoritete. To razlogovanje sklépa Pesch¹ takole: »Itaque totus processus fidei continet quidem varios discursus seu ratiocinia, sed ipse actus fidei neque est ratiocinium neque secundum specificam suam rationem est fructus ratiocinii. Praesuppositis enim necessariis ratiociniis credimus rem revelatam eo assensu, quem meretur auctoritas Dei in se, non quem meretur nostra perspicientia vel affirmatio huius auctoritatis.«

Do istega sklepa pride tudi Billot²: »Si paulisper consideres modum, quo exempli gratia credis Titio aliquid Tibi attestanti, videbis in primis, quod credis propter auctoritatem, quam aliunde notam habere debes, adeoque non coniungis actum credendi rem attestatam cum actu credendi scientiam, veracitatem et locutionem tui interlocutoris. Videbis insuper, quod verbis eius adhibendo fidem, nullum ratiocinium formas, et non educis conclusionem ex praemissis.«

Ta enostaven dej tvori tedaj bistvo teološke vere. Ta čin se opira edinole na avtoriteto božjo, prej spoznano, in se izvrši na povelje volje, ki teži za najvišjo avtoriteto, za najvišjo resnico. Analizo vere pa, s čimer končujemo razpravo, pa podamo lahko s točnimi latinskimi izrazi po Billotu takole: »Si instituatur obiectiva actus fidei resolutio, dicendum est fidem formaliter sumptam, seu quoad actum elicited, resolvi in auctoritatem Dei revelantis, cui tanquam proprio fidei motivo inhaeretur; affective autem, seu quoad pium credulitatis affectum, in obiectivam honestatem propter quam voluntas imperat credendi actum, dispositive demum, seu quoad praevios actus

¹ Praelectiones dogm. VIII. n. 331. — ² Op. cit. pag. 288.

intellectus, in motiva credibilitatis ex quibus iudicamus revelationem esse prudenter et ex obligatione credendam. Dr. M. Slavič.

Starozakonske krvave daritve.

(Dalje.)

Daritev za krivdo¹.

(III. Moz. 5, 1—26; 6, 1—7; 7, 1—7).

Med tem, ko so daritve za greh imele teokratično pravičnost za smoter, t. j. spraviti so imele svetišče, ki je bilo po grehah in omadeževanju Izraelovem onečiščeno (III. Moz. 16. 16), so se daritve za krivdo ozirale na posameznika, ki je potreboval sprave zaradi kršenja zaveze ali pravice bližnjega, ali kakor Allioli pravi, opravljale so se »za pregreške in prigojenja, katerim se je dajal bolj od zunaj, po kaki osebi ali reči povod²«.

Toliko se lahko reče, da obe daritvi sveto pismo imenuje visoko sveti³. Daritev za greh se je opravljala za vse nevedoma storjene grehe v obče, daritev za krivdo pa le za posebne celó ali deloma nenameravane slučaje, katere je povzročila malomarnost ali tudi premajhna vestnost, zato je bila prva zapovedana ob vseh praznikih, druga pa je imela le bolj privaten značaj.

Tu pa tam rabi sveto pismo ime »daritev za greh« mesto »daritev za krivdo« n. pr. (III. Moz. 5, 6, 7) (ker je prva splošna daritev), nikdar pa ne narobe⁴.

Človek se je po starozakonski postavi mogel pregrešiti zoper Boga, zoper bližnjega in samega sebe.

a) Zoper Boga se je pregrešil:

1. Ako se je pomotoma lotil Bogu posvečenih reči. »Ako je kdo nevedoma prelomil šege in se pregrešil v tem, kar je posvečenega Gospodu, naj daruje za svoj greh ovna brez madeža izmed črede, ki se zamore kupiti za dva sekla po svetiščni tehtnici. In naj še storjeno škodo povrne in peti del pridene in ga da duhovniku, ki naj zanj moli, in daruje ovna in mu bo odpuščeno« (III. Moz. 5, 15—16).

2. Ako je nevedé ravnal zoper božjo prepoved. »Če je kdo nevedoma grešil in storil kaj takšnega, kar je prepovedano po Gospodovi zapovedi in greha kriv spozna svoje zadolženje, naj prinese od črede ovna brez madeža po meri in cenitvi greha duhovniku, ka-

¹ אֲשָׁמַיִם; אֲשָׁמָם = sacrificium pro delicto. — ² All. (III. Moz. 5.) opaz. 1.

³ קָדֶשׁ קָדֶשׁ (Lev. 6. 18.; 7, 1.) — ⁴ Philipps. o. cit. str. 558.

teri naj moli zanj, ker je nevedoma storil, in mu bo odpuščeno; zakaj nevedoma se je pregrešil zoper Gospoda« (III. Moz. 5, 17—19).

b) Zoper bližnjega se je pregrešil, kdor si je tujo lastnino prisvojil:

1. »Kdor se pregreši in z zaničevanjem Gospoda svojemu bližnjemu shranjeno utaji, kar je bilo njegovi zvestobi zaupano ali mu kaj po sili vzame ali mu sranoto pripravi [hebr.: Če se kdo pregreši in zaničuje Gospoda in utaji bližnjemu zastavljeno, v shrambo izročeno ali po sili vzeto in goljufa svojega bližnjega (III. Moz. 5, 21.)] ali zgubljeno reč najde in po krivi prisegi še zraven utaji [in tisto utaji in krivo priseže zaradi ene izmed mnogo teh reči, v katerih se človek pregreši] ali karkoli drugega izmed več tega stori, v čem se pregreše ljudje, ko je bil prepričan zadolženja, naj povrne vse popolnoma, karkoli je hotel po goljufiji obdržati in vrh tega še peti del gospodarju, kateremu je bil naredil škodo (III. Moz. 6, 2—7) [hebr.: naj vrne rop, ki ga je storil, po sili prisvojeno, ki si je po sili prisvojil, v shrambo izročeno, ki se mu je izročilo, ali zgubljeno, ki je našel ali zaradi česar je krivo prisegel, povrni po vrednosti in priloži peti del še vrh tega; in čegavo je, tistemu naj dá to na dan daritve za krivdo in kot daritev za krivdo naj prižene Gospodu od črede ovna brez madeža po cenitvi v daritev za krivdo pred duhovnika. In duhovnik naj ga spravi pred obličjem Gospodovim in odpustilo se mu bo, kar je storil, se s tistim zadolžeč« (III. Moz. 5, 23—26)].

2. »Reci Izraelovim otrokom: Ako moški ali ženska storita katerega izmed grehov, v katere ljudje navadno padajo [tatvina, goljufija in pridržanje tujega blaga, kar je skrito ostalo], naj spoznata svoj greh in povrneta storjeno škodo [po vrednosti] in še po vrhu peti del temu, zoper katerega sta se pregrešila. Ako ga pa ni, ki bi dolg sprejel [ako bi lastnik brez krvnega sorodnika umrl], naj dasta Gospodu in bodi duhovnikovo razen ovna, ki se daruje v spravo« (IV. Moz. 5, 6—8).

3. »Ako bi človek spal po zakonsko z žensko, ki je dekla, zaročena možu, in ni odkupljena in ne oproščena, bodita oba tepena, pa naj ne umrjeta, ker ona ni bila prosta. Za svojo hudodelstvo pa naj on daruje Gospodu pri vratih snidnega šotora ovna v daritev za krivdo in duhovnik mu bo spravo zadobil po ovnu daritve za krivdo pred obličjem Gospodovim za greh, ki ga je storil, in odpuščen mu bo greh, s katerim se je pregrešil« (III. Moz. 19, 20—23).

c) Zoper samega sebe se je zakrivil:

1. Človek po gobah, katere so smatrali za nasledek velikih djanških grehov, ki jih je gobavec ali sam storil ali podedoval po svojih stariših. »In duhovnik, ki človeka očiščuje... naj vzame jagnje in naj ga daruje s šestakom olja za zadolženje«... v. 11. (III. Moz. 14.)

2. Nazirejec z onečiščenjem, katero ga je zadelo, ako je kdo naglo pred njim umrl. »... Naj daruje letno jagnje v daritev za krivdo, vendar tako, da so poprejšnji dnevi (pred oskrunjenjem) ne

veljavni, ker je bilo omadeževano njegovo posvečenje« v. 12. ... (IV. Moz. 6.).

3. Človek, ki je bil priča prisége in tega ni naznanil sodniku. »Ako kdo greši, da sliši prisegati in je priča, ker je ali sam videl ali zvedel; če tega ne pove, nosi sam krivdo.« (III. Moz. 5. 1.) Tak človek se je pregrešil zoper Boga, ker ni storil tega, kar je Bog od njega terjal in zoper samega sebe, ker ni storil tega, kar je zahtevala pravica.

4. Človek, ki se je dotaknil nečistega. »Vsak, ki se kaj nečistega dotakne, naj si bo mrhovina nečiste živali ali mrhovina nečiste zveri ali truplo nečiste laznine in bi mu bilo to skrito, je nečist in se je zadolžil. In ako se dotakne kaj nečistega pri človeku, kakoršnekoli nečistosti, po kateri se ognusi in mu je bilo skrito in sedaj se zave in zadolži« (hebr. III. Moz. 5, 2—3).

5. Človek, ki je nepremišljeno prisegel. »Ali če človek priseže brez pomisleka z ustnicami, da hoče kaj hudega ali dobrega storiti, v vsem, kar more človek nepremišljeno priseči in bilo mu je skrito in on se spomni in se je zadolžil v eni teh reči; in če se je zadolžil v eni izmed teh, naj pripozna, v čem se je pregrešil, naj opravi daritev za krivdo¹ Gospodu za greh, katerega je storil, samico drobne, ovco ali kozo v daritev za greh², da ga duhovnik spravi zavoljo njegovega greha. In če njegovo premoženje ne dosega za jagnje, naj daruje v daritev za krivdo, katero je zadolžil, dve grlici ali dva mlada goloba Gospodu, enega kot daritev za greh, drugega kot žgalno daritev« (hebr. III. Moz. 5, 4—7).

Daritve za krivdo so se opravljale na isti način, kakor daritve za greh (III. Moz. 7, 7), da se je namreč tolšča sežgala, meso pa je pripadlo duhovnikom, ki so ga, in sicer le moški, v svetišču zaužili. Kri se je, kakor pri žgalnih in mirovni daritvah, razlila okoli altarja. Nekrvave daritve se daritvam za krivdo niso pridajale.

Po zgoraj navedenih svetopisemskih besedah so se daritve za krivdo opravljale v sledečih slučajih: 1. pri poneverjenju Bogu posvečenih reči, tuje lastnine in tuje osebe; 2. pri krivih prisegah, bodisi pri pričevanju, bodisi pri nepremišljenem priseganju, bodisi pri utajenju tujega blaga; 3. pri onečiščenju z dotikanjem mrhovine in kaj nečistega na človeku, pri onečiščenju po gobah na ozdravljenem gobavcu, pri onečiščenju nazirejca po mrliču.

¹ חַטָּאת — ² חַטָּאתֹת

Da se tukaj in tudi drugod daritev za zadolženje (krivdo) tudi daritev za greh imenuje, ne izhaja od tod, kakor nekateri mislijo, da bi bila oboja daritev enaka, temveč od tod, ker si niso mislili zadolžbene daritve brez greha, in tudi nasproti ne daritve za greh brez zadolženja. Allioli op. 7. (III. Moz. 5, 6).

Daritvene živali so bile za posamezne slučaje naslednje: α) za poneverjenje in utajenje tuje lastnine je bil odločen oven; vrh tega je moral poškodovavec vrniti ali nadomestiti tuje blago in še dodati kot navrhek peti del vrednosti poneverjenega blaga in sicer poškodovanemu ali njegovim dedičem, če pa teh ni bilo, svetišču. β) Pri prisegah in pri onečiščenju z dotikanjem je bila za daritev zapovedana kot daritvena žival ovca ali koza, ako pa je bil zadolženec ubog, sta zadostovali tudi dve grlici ali dva mlada goloba, jeden v daritev za krivdo, drugi za žgalno daritev, še celó ena desetina efé lepe moke, brez olja in kadila, je zadostovala (III. Moz. 5, 11). γ) Za gobavce in nazirejce je bila odločena ovca.

Bistvo daritev za krivdo je bilo v zadoščenju¹ in sicer v realnem ali v ekvivalentnem ali compensativnem, t. j. zadolženec je vrnil ali reč ali namestek ali sprejel kazen.

Kdor si je toraj nevedoma Bogu posvečene reči n. pr. za daritev odločno žival po krivici prisvojil, se je pregrešil zoper Boga na dvojni način, prvič, ker je božjo zapoved: »ne smeš krasti« prelomil, drugič ker si je prisvojil reč, ki je bila božja. Za prvi pregrešek je zadostil z daritvijo, za drugega pa s povrnitvijo reči ali z nadomestkom, kateremu še je moral pridjati peti del vrednosti. Povrniti je moral duhovniku kot namestniku božjemu. Oboje, daritev in povrnitev, je moral zadolženec izvršiti, kakor hitro je prestopek spoznal.

Kdor je poneveril tujo lastnino je istotako storil dvojni pregrešek, in sicer zoper Boga, ker je prelomil božjo zapoved in zoper bližnjega, ker se je lotil tuje lastnine. Za prvo krivdo je zadostil z daritvijo, za drugo s povrnitvijo in z dodano petino vrednosti lastniku ali njegovim dedičem, in če teh ni bilo, duhovniku.

Pri onečaščenju tuje dekle je bila v spravo z Bogom določena daritev, in v zadoščenje krivice do bližnjega je sledilo bičanje.

Izraelci so postali po zavezi, katero je Bog z njimi sklenil, »božja lastnina in svet narod« (II. Moz. 19, 5, 6), zato so se pregrešili v nekaterih prestopkih ne samo zoper božje zapovedi, ampak tudi zoper samega sebe kot božjo lastnino.

Po krivem in nepotrebnem prisegovati je bilo po božji postavi prepovedano; dolžnost je vezala vsakega Izraelca takšne prisegovavce naznaniti; kdor tega ni storil, pregrešil se je zoper Boga, ker božje zapovedi ni spolnil, in zoper samega sebe, ker se ni poganjal za ime tistega, čegar lastnina je bil sam. Isto velja o nepremišljeni obljudi. Pregrešil se je zadolženec zoper Boga, ker ga je s prisego lahko mi-

¹ Zschokke, historia sacra. § 26, str. 122.

selno klical na pričo, pregrešil se je zoper samega sebe, ker ni mogel spolniti obljube.

Tudi z dotikanjem nečistega je bil dvojni pregrešek storjen; nečistega se dotikati je bilo prepovedano po postavi in zadolženec je s tem obenem oskrunil sebe, svetišče božje. Ravno tako je imel gobavec dva prestopka. Gobe so veljale za simbol in kazen greha in gobavec je bil izobčen iz teokratične družbe, ker je bila bolezen nalezljiva, bil je pa tudi ognušen kot lastnina božja. Isto razmerje je bilo z nazi-rejcem. Z obljubo nazirejstva se je človek posvetil Bogu in obljubil, da ne bo opojnih pijač pil, da si ne bo dal lasi striči in se bo varoval onečiščenja. Z onečiščenjem je Bogu posvečen čas prekinil in samega sebe, ki se je Bogu posvetil, oskrunil. Za te pregreške se je dalo zadoščenje z daritvijo, četudi sta bila dva pregreška, ker je Izraelec bil božja lastnina.

Iz te kratke razprave o daritvah za greh in za krivdo je zopet razvidno, kako je Bog budil in zdrževal v izraelskem ljudstvu teokratično idejo, da je namreč on njegov kralj, najsvetejši Bog, da mora tudi njemu udano ljudstvo biti »sveto«; da se mora čuvati najmanjših krivičnosti in tudi le navideznih pogreškov in če se jim je vdalo, mora za nje zadoščevati z daritvami, storjeno škodo pa popraviti.

Nadalje se nam jasneje razkriva pomen daritev stare zaveze. Te daritve so se le opravljale v spravo za nenameravane grehe in za prestopke zoper tujo lastnino, zadnjim pa je bila zapovedana povrnitev in še nagrada kot kazen.

Za velike grehe, ki so se godili »s povzdignjeno roko«, pa postava ni nakazala pravnih daritev, ampak samo kazni, ker daritve niso imele moči dati zadoščenja in pridobiti sprave pri Bogu. Kazni so bile naslednje:

a) Smrtna kazen, katero je postava označevala tako-le: »Človek pa, ki s povzdignjeno roko kaj stori, bodisi domačin ali tujec, preklinja Gospoda, bodi potrebljen izmed svojega ljudstva« (IV. Moz. 15, 30).

Smrtna kazen je bila postavljena 1. na malikovanje in vedeževanje (III. Moz. 20, 2, 3; V. Moz. 13, 40; III. Moz. 20, 27.); 2. na oskrunjenje sobote in na bogokletstvo (II. Moz. 35, 2; III. Moz. 24, 15, 16); 3. na radovoljni uboj (II. Moz. 21, 12; III. Moz. 24, 17). Če uboj ni bil nameravan, se ni kaznoval s smrtjo, pač pa je imel bližnji sorodnik ubitega dolžnost, maščevati kri umorjenega nad ubijavcem. Gospod je odločil za takšne ubijavce pribežna mesta (II. Moz. 21, 13; V. Moz. 19, 4—6), kjer so morali ostati do smrti takratnega velikega duhovnika, ako je namreč sodišče odločilo, da umor ni bil nameravan (IV. Moz. 35, 25). Radovoljnega ubijavca, ki je zalezoval ubitega, pa še celó sveti kraj ni mogel rešiti, če je tamkaj za-

vetja iskal (II. Moz. 21, 14) in tudi odkupiti se ni mogel (IV. Moz. 35, 31); veljalo je toraj načelo: »Kdor koli bo človeško kri prelil, njegova kri bo prelita, zakaj po podobi božji je človek stvarjen« (I. Moz. 9, 6); 4. na prešestvo, in sicer je smrtna kazen zadela prešestnika in prešestnico (V. Moz. 22, 22); ista kazen je zadela zaročeno, če je prostovoljno v greh privolila, kakor njenega zapeljivca (V. Moz. 22, (23—24), dalje prisilneža kakšne zaročenke (V. Moz. 22, 25—27) in deklico, ki je s častjo device stopila v zakon in ni bila več devica (V. Moz. 22, 20, 21); na vso krvno nečistost (III. Moz. 20, 11, 12, 17—21) in nečistost zoper naravo (III. Moz. 20, 13—16); 5. na tepenje in preklinjanje lastnih starišev (II. Moz. 21, 15, 17; III. Moz. 20, 9); 6. na rop ali tatvino človeka, ki se je prodal v sužnost (II. Moz. 21, 16).

Smrtna kazen se je izvršila s kamenovanjem, tuptam se še je truplo pobitih sežgalo, da so s tem izraževali večji stud nad grehom (III. Moz. 20, 14).

b) Druga kazen je bila denarna globa, v katero so smeli sodniki izpreminiti smrtno kazen in to je veljalo, ako je po malomarnosti gospodarjevi njegova živina koga usmrtila (II. Moz. 21, 30).

c) Nadalnja kazen je bila povrnitev blaga za poškodovanje tuje lastnine s pomnoženim namestkom vrednosti blaga, n. pr. za ukradenega vola, katerega je tat zaklal, pet volov; za ukradeno in zakljano ovco, štiri ovce; če pa še sta vol ali ovca bila živa, ko so tata zasačili, povrnil je podvojeno, ker še je morebiti imel voljo, ukradeno povrniti. Ako pa tat ni imel toliko, da bi dal namestek, postal je sužen (II. Moz. 22, 1—4). Tudi vsako drugo poškodovanje se je moralo popraviti in navadno še s pomnoženim namestkom (II. Moz. 22, 5—16).

d) Kdor je nezaročeno devico zapeljal, moral ji je dati doto in jo vzeti za ženo, od katere se ni mogel nikdar ločiti; če mu pa je oče ni hotel dati, moral je očetu odšteti denarjev po ceni dote (II. Moz. 22, 16, 17; V. Moz. 22, 28).

Navedeni slučajji nam kažejo, da za prave etične pregreške ni bilo daritev določenih.

C. Posebne daritve.

Dosedaj smo razložili one daritve, ki so se opravljale splošno in večkrat, sedaj še si moramo ogledati tiste daritve, ki so se opravljale samo enkrat ali so bile namenjene le za posebne prilike in potrebe.

Posebnim daritvam se prištevajo: daritev zaveze, daritev nazirejcev, daritev za gobavce in daritev rdeče krave.

Daritev zaveze.

Ko je Mozes prišel s Sinajske gore, je »povedal vse besede Gospodove in vse rabsodbe: in ljudstvo je odgovorilo z jednim glasom: Storitl hočem vse besede Gospodove, katere je govoril. Mozes pa je zapisal vse besede Gospodove: in ko je zjutraj vstal, sezidal je altar na podnožju gore, in dvanajst znamenj za dvanajstero izraelskih rodov. In je poslal izmed Izraelovih sinov in so darovali žgalne daritve in zaklali teleta za spravno daritev. Mozes je torej vzel polovico krvi in vliil v skledice, ostali del pa je zliil na altar. In je vzel knjigo zaveze ter jo bral, da je ljudstvo slišalo, ki je reklo: Vse hočemo storiti, kar je govoril Gospod, in pokorni bomo. Mozes pa je vzel krvi in poškopil ljudstvo in rekel: To je kri zaveze, katero je Bog z vami sklenil črez vse te besede« (II. Moz. 24, 3—8).

Sv. pismo nam poroča o čveteri zavezi, katero je Bog sklenil v starem zakonu. Prvo je sklenil z Abraham (Abraham) kot očetom tiste obitelji, ki je imela prejematl obljube (I. Moz. 15); drugo z Jakobom (Izrael), ko je obitelj Abrahamova dorasla v rod, kateremu so se obljube dajale (I. Moz. 35); tretjo je sklenil, ko je rod narastel v narod v Egiptu in ga je Gospod rešil po »Fase« t. j. »mimohodu« (II. Moz. 12, 13); četrta zaveza je bila sklenjena pri Sinajski gori, ko je ljudstvo sprejelo teokracijo.

»Mozes pa je šel k Bogu (na goro Sinajsko) in Gospod je govoril z gore k njemu, rekoč: To povej hiši Jakobovi in oznani otrokom Izraelovim: Sami ste videli, kar sem storil Egiptčanom in kako da sem vas nosil na orlovih perutnicah in vas sprejel za svoje. Ako bode te torej poslušali moj glas in spolnjevali mojo zavezo, mi boste lastnina izmed vseh narodov; kajti moja je vsa zemlja. In vi mi bode te duhovsko kraljestvo in svet narod« (II. Moz. 19, 3—6).

Kakor je Gospod svojo pričujočnost pri prvi zavezi razodel Abram u v dimu in ognju (I. Moz. 15, 17), isto tako je storil Gospod pri četrtil zavezi, ki je višek zaveze v starem zakonu. Gora Sinajska je bila zavita v dim in ogenj (II. Moz. 19, 16, 18).

Ta zaveza se je vršila z naslednjimi obredi: 1. postavil se je altar, 2. darovali sta se žgalna in mirovna daritev, 3. polovica krvi se je razlila na altar in prebrala se je zapoved; navedeni obredi so se ozirali na Boga. Naslednji pa so imeli pomen za ljudstvo: 1. postavilo se je 12 spominov, 2. ljudstvo je slovesno obljubilo, da hoče zapovedi spolnjevati in 3. z drugo polovico krvi se je poškopilo ljudstvo.

Darovala se je najprej žgalna daritev, s katero je ljudstvo Boga kot najvišjega kralja pripoznalo in mu večno zvestobo obljubilo. Po-

tem se je opravila mirovna daritev v zahvalo, da je Bog izraelsko ljudstvo s sveto zavezo povzdignil nad vse druge narode.

Glavni pomen je imela kri. Polovica krvi se je razlila na altar v spravo ljudstva z Bogom; z drugo polovico pa je pokropil Mozes knjigo zaveze, v kateri je bila zaznamovana vsebina zaveze, potem pa pokropil ljudstvo, ki se je slovesno in prostovoljno zavezalo, zavezo izpolnjevati ter je medtem izgovarjal besede, s katerimi se je zaveza sklenila. To kri je imenoval Mozes »kri zaveze«.

Stari orientalski narodi so sklepali svoje zaveze in pogodbe, kakor n. pr. Herodot poroča, kaj radi s krvjo. Tako je bilo pri Skitih v navadi, da so vlili v velik prsten vrč vina in mu primešali kri tistih, ki so zavezo sklepali. Kri pa so dobili s tem, da so se z nožem zabodli ali si z mečem prerezali kožo. Potem so pomočili v vrč meč, pušice, balto in kopje. Nato so po opravljeni dolgi molitvi, pili drug za drugim izmed tistih, ki so zavezo sklepali in imenitniki izmed njihovih spremljevalcev iz vrča¹.

O Lidih in Medih se poroča, da so se zavezniki ranili na ramah in drug drugega kri lizali v znamenje medsebojne zvestobe. Med Arabci je bilo običajno, da je mož, ki je stal med pogodbenikoma, z ostrim kamenom napravil zarezo v roke, pomočil volne, ki jo je strgal z njunega oblačila, v kri obeh in s tisto pomočil 7 kamenov, ki so bili sredi med njima ter klical Dioniza in Uranio za pričo². Orientalci imenujejo tudi zakon pomešanje krvi. Kri daritvenih živali, katere polovico je Mozes razlil na altar, polovico pa razškropil čez knjigo zaveze in ljudstvo, je toraj zunanje znamenje zaveze, znamenje duhovne zakonske zaveze med Bogom in Izraelom, zato imenuje Gospod samega sebe »močnega, gorečega Boga« (II. Moz. 20, 5), ki ne trpi zraven sebe nobenega Boga; nasproti imenuje sveto pismo malikovanje lomljenje zakona (Jerem. 3, 8, 9; 5, 7). V krasni podobi nam kaže to razmerje med Bogom in Izraelom prerok Ozej (1—3). Dvanajstera znamenja, katera je Mozes ob altarju zaveze postavil, so zaznamovala dvanajst rodov izraelskega ljudstva in so bila vidni opomin neprejeljive zaveze. Trdna kakor skala naj bi bila njihova zvestoba.

Zavezna daritev je bila jasna predpoda Jezusove krvave daritve na križu in »kri zaveze« predpoda »kri nove zaveze«, prelite na križu v odpuščenje grehov, kakor to sv. apostel Pavel v listu do Hebrejcev v devetem poglavju krasno razpravlja.

¹ Herod, I, 4, 70.

² Bähr, Simbolik II. 421. Dursch, op. c. 115.

Daritev nazirejcev¹.

Nazirejci so se imenovali tisti Izraelci, ki so se posvetili Bogu s prostovoljno obljubo, da se hočejo za nekaj časa², vsaj 30 dni, zdržati sicer dovoljenih reči. Sv. pismo govori o nazirejstvu tako-le: (po hebrejskem besedilu): »In Gospod je govoril Mozesu rekoč: Govori Izraelovim otrokom in jim reči: Kadar se mož ali žena odločita in obljubo odločenega (nazirejca) storita (obljubita) ter se odločita (posvetita) Bogu, naj se vina in opojne pijače zdržita (odločita), kisa iz vina in kisa iz opojne pijače naj ne pijeta in nobenega nalivka na jagode naj ne pijeta in naj ne uživata ne svežega in ne posušenega grozdja. Vse dni svojega odločenja (nazirejstva = posvetitve) ne smeta jesti od vsega tega, kar pride od vinske trte, od peške do tropin. Vse dni obljube odločenja naj ne gredó škarje čez njegovo (nazirejčevo) glavo, dokler se ne spolnijo dnevi, za katere se je odločil Gospodu. Svet bodi in daj si rasti lase svoje glave. Ves čas svojega odločenja (posvetitve) naj ne hodi k mrliču. Na svojem očetu in na svoji materi, na svojem bratu in na svoji sestri, tudi na njih, naj se ne omadežuje, če so umrli, kajti nazirejstvo njegovega Boga je nad njim. Vse dni svojega odločenja je svet Gospodu... To pa je postava za odločenega na dan, ko je čas odločenja dopolnjen: naj se pripelje k vhodu snidnega šotora in naj prinese v dar Gospodu enoletno brezmadežno jagnje v žgalno daritev, enoletno brezmadežno ovco ženskega spola v daritev za greh, in ovna brez madeža v mirovno daritev in jerbas opresnih kruhov iz lepe moke, močnike v olju umešene, nekvašene mlince, pomazane z oljem, z jedilnimi in pitnimi daritvami vred. To naj daruje duhovnik pred Gospodom in opravi daritev za greh in žgalno daritev. In ovna naj daruje v mirovno daritev pred Gospodom z jerbasom opresnih kruhov in duhovnik naj opravi jedilno in pitno daritev. Potem naj ostriže odločeni (nazirejec) pri vhodu snidnega šotora glavo svoje posvetitve (posvečeno glavo) in naj vzame lase glave svoje posvetitve (svoje posvečene glave) in dene na ogenj, ki je pod mirovno daritvijo. In duhovnik naj vzame kuhano ovnovo pleče in nekvašen močnik iz jerbasa in opresen mlinc in položi v roke odločenega (nazirejca),

¹ נזיר = (separatus voto) naziräus, נזיר = naziräatus (separatio). נזיר = separavit.

² Nekateri so bili nazirejci za celo življenje, נזיר עולם = naziräus perpetuus), ker so jih ali stariši zaobljubili Bogu n. pr. Samson (Sodn 13, 5), Samuel (I. Kralj. 1, 11), ali so se po nagibu božjem sami posvetili Bogu n. pr. sv. Janez Krstnik. V krščanski dobi nahajamo slično »oblate«, katere so stariši posvetili samostanskemu življenju. Zgleda časnega nazirejstva nam sv. pismo omenja v prvi knjigi Makabejcev (I. Mak. 3, 49.) in v novem zakonu v apostolskem dejanju o sv. Pavlu (ap. dej. 21, 23).

potem ko bo ostriženo njegovo odločenje (nazirejstvo). In naj maja tisto z majanjem pred Gospodom; to sveto je duhovnovno (posvečeno naj bo duhovnovno) s prsi majanja in s plečetom dviganja in potem sme odločenec vino piti. To je postava za nazirejca, ki je obljubil svoj dar Gospodu s svojo posvetitvijo razen tega, kar njegova roka doseže (kar še sam premore). Po svoji obljubi, ki jo je obljubil, tako naj stori, s postavo svoje posvetitve vred« (IV. Moz. 6).

Iz navedenih besed svetega pisma je razvidno, da so nazirejci prevzeli trojno dolžnost: 1. niso smeli piti vina in nič opojnega (n. pr. palmovega vina, jabolčnika, hrušovca ali žganih pijač), tudi ne tega, kar se iz vina pripravlja n. pr. kisa, ne uživati svežega in ne posušenega grozdja, ne tropinske pijače; 2. niso smeli striči si lasi v znamenje, da so posvečeni Bogu. Dolgi lasje pomenijo, kakor smo to že pri postavah o duhovništvu raztolmačili, čvrstost življenja, izpadanje lasi pa pojevanje življenskih moči. Jutrovci so sploh radi primerjali lase z rastlinstvom. Tako beremo v visoki pesmi: »Tvoja glava je kakor zlato in tvoji lasje kakor palmove veje« (hebr. zibajoče (viseče) listje) v. p. 5, 11; »tvoja glava je kakor Karmel«, ki je bil obrasten s smrekami in hrastjem, z olivnim in lorbečnim drevjem¹. Sv. Hieronim pripomni k Jerem. 4, 26: Karmel je bil gosto pokrit z oljikami, grmičjem in z vinsko trto². Sv. pismo naravnost imenuje grozdje v sobotnem in jubilejskem letu, ko se vinska trta ni smela obrezovati in je obrodila le po svoji naravni moči brez človeške skrbi in posestnik ni smel brati, »grozdje odločenja ali posvetitve« ali »odločenje« sploh.

Zunanje spoznatno znamenje nazirejstva je bila rast lasi, kar je obenem svedočevalo, da je nazirejec cvetlica v nravstvenem, duhovnem življenju. Kar je bil za visokega duhovnika zlati obroč s pokrivalom, to so bili lasje za nazirejca. Kakor je pokrivalo z zlatim obročem zaznamovalo izredno posvečenje³ visokega duhovnika, ki je moral nositi to pokrivalo, kadar je opravljal božjo službo, tako so lasje na nazirejcu kazali njegovo posvečenje in zato si jih ni smel ostriči, dokler je bil posvečen Gospodu. Lasi si ni smel ostriči, ker je bilo striženje lasi znamenje žalosti, on pa bi naj bil kot posvečenec božji razveseljen v Gospodu. Tudi veliki duhovnik ni smel k pogrebu nobe-

¹ Phillipps. o. c. II. 578, III. 653.

² Oleis consitus (Carmelus) et arbustis vinesque condensus. Tiefenthal. Visoka pesem str. 264.

³ וְלֹא תִבְצְרוּ אֶת־נְיֹרֵיָהּ = uvas separationum tuarum (Lev. 25, 5); וְלֹא תִבְצְרוּ אֶת־נְיֹרֵיָהּ = neque vindemiabitis separationes eius (Lev. 25, 11).

⁴ Zato ime za obroč diadem svetosti: נֶגֶד הַקֹּדֶשׁ = diadema sancti tatis (Ex. 29, 6; 39, 30; Lev. 8, 9). נֶגֶד = diadema, quo separatur a plebe. (Catholic. Lexic. Hebr. Paul. Drach. str. 403.)

nega svojih sorodnikov, ker je bil posvečen Gospodu po maziljenju »z oljem posvečenja¹«. O nazirejcu Samsonu beremo, da je zgubil svojo moč, katero mu je bil Gospod podelil zaradi nazirejstva, ko mu je Dalila dala porezati lase. (Sodn. 16. 19.)

3. Nazirejci so se morali skrbno varovati, da se niso dotaknili nobene mrtve stvari, ne človeškega, ne živalskega trupla; udeleževati se niso smeli nobenega pogreba, še pogreba lastnih starišev ne, torej celo slično velikemu duhovniku.

Ako pa se je primerilo, da je blizu nazirejca kdo umrl ali je nazirejec nevedé prišel do trupla, tedaj je postal nečist in njegovo nazirejstvo je bilo pretrgano. Moral se je očistiti in posvečeno življenje vnovič začeti. Očiščenje pa se je vršilo na sledeči način: sedem dni je ostal nečist, sedmi dan si je ostrigel lase in nato je opravil očiščevalno daritev, kakor smo jo zgorej opisali. Tako očiščen začel je z novega nazirejstvo.

Kadar je nazirejec svoj Bogu posvečeni čas prebil, tedaj je daroval trojno daritev: žgalno daritev v češčenje božje, daritev za greh, da bi zadostoval za pogoške, če bi bil takšne nevedé storil med posvečenim časom, in mirovno daritev v zahvalo, da je srečno dovršil posvečeni čas. Ostrigel si je tudi lase in vrgel v ogenj mirovne daritve. Na visoko vrednost nazirejske posvetitve meri tudi to, da se mu je razen prs majanja in plečeta dviganja še položilo kuhano pleče v roke, da ga je z majanjem Bogu posvetil. Nazirejec je lahko daroval tudi več.

»O daritvi za gobavce in o daritvi rdeče krave« bomo govorili pozneje pri »očiščevanjih«.

Nekrvave daritve.

Tvarina nekrvavih daritev so bili poljski pridelki². Te daritve so imele namen predočevati izraelskemu ljudstvu, da blagoslov njegovega polja prihaja od Boga in ga obenem izpodbujati, da prinaša obilni sad dobrih del in se ž njimi posveti Bogu³.

Nekrvave daritve so bile deloma kot dodatek krvavim ali soda-ritve, deloma pa samostalne in so se opravljale ali očitno ali pa zasebno. Samostalne nekrvave daritve nahajamo že v prvih časih pri Kajnu (I. Moz. 4) in Melkizedeku (I. Moz. 14).

Samostalnim nekrvavim daritvam so se prištevale naslednje daritve: 1. kruhi obličja (III. Moz. 24, 5—9); 2. kadilo (II. Moz. 30, 7—9);

¹ וְיָצַק עֲלָיו כֶּסֶף מִן הַשֶּׁמֶן הַזֶּה וְיָצַק עָלָיו = corona olei unctionis Dei super eum. (Lev. 21, 12.)

² Glej: Daritvene reči. — ³ Zschokke, hist. s. § 26, 8.

3. luč sedmeroročnega svečnika (III. Moz. 24, 1—4); 4. debela moka, lepa moka, kruhi in mlinci kot prostovoljni dar posameznih Izraelcev (III. Moz. 2); 5. daritev za krivdo, ki je bila dovoljena nepremožnim (III. Moz. 5, 11); 6. posvečevalna daritev Aronova in njegovih sinov (III. Moz. 6, 19—23) in vsakdanja jedilna daritev velikega duhovnika (III. Moz. 6, 20); 7. prvine, in sicer ječmenovi snopi kot prvina žetve na drugi velikonočni dan (III. Moz. 23, 10—14) in pšenični kruhi kot prvina spravljenega sadeža na praznik žetve (II. Moz. 23, 16) ali petdeseti dan po veliki noči (binkoštni praznik) (III. Moz. 15—17); 8. daritev sumnosti (IV. Moz. 5, 11—31).

1. Kruhi obličja¹.

»Vzemi tudi pšenične moke in speci iz nje dvanajst kruhov, katerih sleherni naj ima dve desetinki (efi), katerih po šest položi na vsako stran na najčistejšo mizo pred Gospoda; in deni na nje najčistejšega kadila, da bo kruh v spomin Gospodove daritve. Vsako soboto naj se premenjajo pred Gospodom, ki se bodo prejemale od Izraelovih rok po večni zavezi in bodo Aronovi in njegovih sinov, da jih jedó na svetem mestu; ker to je presveto od daritev Gospodovih po večni pravici« (III. Moz. 24, 5—9).

Primerno dvanajsterim rodovom so polagali na sveto mizo dvanajst tenkih hlebcev v dve zlati skledici po šest drug na drugega. Kruhi so bili opresni, pečeni iz najboljše pšenične moke, in sicer vsak po kakih pet litrov². Na kruhe so postavljali dve zlati skledici s kadilom. Vsako soboto so zamenjali stare kruhe z novopečenimi kakor tudi kadilo. Ker so kruhi bili darovani Bogu, so jih smeli samo duhovniki na svetem kraju, to je, v šotoru ali pozneje v templju, zaužiti. Poleg kruhov je bilo tudi vino v eni ali več posodah, katerega so vsako soboto ob žgalnem altarju v preddvoru razlili, na katerem so tudi kadilo sežgali.

2. Kadilo.

Dvakrat na dan, zjutraj in zvečer, se je sežigalo kadilo na kadilnem altarju. »In zažiga naj Aron na njem (kadilnem altarju) kadilo (heb. kadivo iz dišav³) vsako jutro. Ko bo popravljal svetilnice, naj ga zažiga, in ko jih bo napravljajl proti večeru, naj zažiga vedno kadilo pred obličjem Gospodovim v vaših rodovih. Ne daruj na njem

¹ פַּנִּים וְחֶמֶת = panis propositionis (Exod. 25, 30).

² 2 gomora à 2²/₃ litra. Holzammer I. 355.

³ מִיָּסוֹד = aromata v. 34. חֶמֶת = suffimentum v. 35.

drugači napravljenega kadila, ne žgalne, ne jedilne daritve, tudi pitne daritve ne zlivaj nanj (kadilo)« (II. Moz. 30, 7—9).

Ta kadilna daritev je bila popolnoma samostalna daritev (v. 9), in sicer se je moralo sežigati kadivo sestavljeno iz natanko določenih dišav. »Dalje je rekel Gospod Mozesu: Vzemi dišav, natafa, oniha, galbana in dišav in čistega kadila, vsako naj bo posebej. In iz tega napravi kadivo, dišečino, po delu dišavinarja, soleno, čisto, sveto. In stolči vse na drobno in postavi od tega pred spričevanje v snidnem šotoru, kjer se bom s teboj shajal, presveto vam bodi. In tega kadiva, katero boš ti naredil po njegovi teži, si za se ne napravljajte; sveto naj bo tebi Gospodu. Človek, ki bi si tacega naredil, da bi ga duhal, naj se pokonča izmed svojega ljudstva« (hebr. II. Moz. 30, 34—38).

Kadivo za samostalno kadilno daritev je bilo sestavljeno iz štirih dišav in te so bile:

1. Nataf¹ (kaplja), ki se tolmači v trojnem pomenu in sicer kot lepo dišeč balzam, kateri se v kapljicah cedi iz balzarnega drevesa²; potem kot mira³, ki v kapljicah prihaja iz mirinega drevesa, o kateri pa ni znano, da bi se posušena rabila za kadilo⁴; v novejšem času mislijo nekateri na storakovo smolo⁵.

2. Onih⁶, je neka vrsta školk (*onyx marinus*), ki se nahajajo v perzijskem in indijskem morju, katerih pokrivala⁷ dajajo v ognju prijetno vonjavo, ali vsaj, če se z drugimi dišavami obenem žgejo, vonjavo povečajo. Novejši razlagavci pa so mnenja, da je to posebne vrste korenina ali pa smola⁸.

3. Galban⁹ je smola galbanovega drevesa, ki raste v Siriji, Arabiji in Abesiniji; galbanova smola nima prijetnega vonja, ampak oster in smrdljiv duh, zato se rabi, da se ž njo bučelega¹⁰ ali tudi kače preganjajo.

4. Kadilo. (Glej: daritvene reči).

To so glavne primesi za kadivo, ki se je imelo umetno¹¹ pripravljati; kakor k drugim daritvam, pridjala se je tudi k tej sol.

¹ נָטָף = stilla, נָטַף = stillavit.

² Resina quaedam suave olens a »stillando« dicta. Lex. cath. hebr. Drach. str. 407.

³ Sept. *σταντή* i. e. myrrha sponte destillans, a *στέλλω* = stillo.

⁴ Kot tekoča mira pa nosi ime נִרְרָה (Glej: posvečevanje duhovnikov).

⁵ Philipps. op. c. 492. — ⁶ אֹנִיִּשׁ = onyx.

⁷ Drach, Cath. Lex. 608.

⁸ Philipps. o. c. 492.

⁹ גַּלְבָּנָה = galbanum, (*γαλβάνη*) gummi grave olens.

¹⁰ Verg. Georg. IV, 263; III, 415.

¹¹ אֲשֶׁר עָשָׂה רִיבֵן הַיִּזְרְעֵלִי = opere pigmentarii (v. 35).

3. Luč.

Luč so žgali na sedmeroročnem svečniku¹, ki je bil iz čistega zlata, in je tehtal z opravo vred talent² zlata. Stal je s svojim deblom na stojalu; iz debla je izhajalo šest vej, ki so se spenjale ž njim enako visoko. Deblo in veje so bile sestavljene iz zlatih jabolk in cvetnih čaš. Na zgornjih cvetnih čašah so stale ploščnate svetilnice, obrnjene proti severu. Svečnik pa je stal poševno od jutra proti večeru tako, da so se videle od vhoda goreče svetilnice kakor ena luč³. Na tem svečniku so gorele luči in sicer, kakor Jožef Flavij⁴ poroča, po dne tri, po noči pa vse.

»In Gospod je govoril Mozesu, rekoč: Zapovej Izraelovim otrokom, naj ti prinesó olivnega olja čistega, iztolčenega, za razsvetljava, da se vedno svetilnica postavlja. Zunaj zagrinjala spričevanja, v snidnem šotoru, naj jih Aron napravlja od večera do jutra pred obličjem Gospodovim vselej: večna postava v vaših rodovih. Na čisti svečnik naj postavlja svetilnice pred obličjem Gospodovim vselej« (hebr. III. Moz. 24, 1—4). (»Pripravljanje in pomen olja« glej: Posvečevanje duhovnikov).

Svečnik je po svoji zunanji obliki predstavljal nekako mandelnovo drevo z vejami, s cvetjem in sadjem. Mandelnovo drevo začne med vsemi drevesi v spomladi prvo muževno postajati, zato se imenuje »čuječe«⁵ drevo. Ako luč⁶ pomeni razsvetljenje božje, ki izhaja iz razodetja, in svečnik sv. Duha, ki po božji besedi razsvetljuje človeška srca, kakor to tudi psalmist izražuje, rekoč: »Svetilnica mojim nogam

¹ נר־נר = lychnuchus, candelabrum (Ex. 25, 31).

² טַלְתָּן = talentum, 3000 sacros siclos continens (Exod. 38, 25, 26). Jos. Flav. III. 1. 6. 7. Σταθμὸν ἔχουσα μνάς ἑκατόν. Ἑβραῖοι μὲν καλοῦσι κίγγαρες, εἰς δὲ τὴν Ἑλληνικὴν μεταβαλλόμενον γλώτταν σημαίνει τάλαντον. Kikar z grškim imenom talent. 1 talent = 3000 svetiščnih ali 6000 kraljevskih siklov ali 45 kg po teži ali 9360 kron. 1 sikel = 2 beki = 15 gramov = 3 K 12 v. 1 beka = 2 rebí = 75 gr. = 1 K 56 v. 1 reba = 5 ger = 375 gr. = 78 v. Navedene številke so približno vzete po vrednosti srebra; denar v zlatu bil je v ceni seveda veliko višji.

³ Jos. Flav. Antiqu. 1. III. 6, 7. Ἀπαρτίζεται δ' εἰς ἑπτὰ κεφαλὰς, καταλλήλας ἐν στίχῳ κειμένας... ὁρῶσι δ' εἰς τε τὴν ἀνατολὴν καὶ τὴν μεσημβρίαν, λοξῶς αὐτῆς κειμένης.

⁴ Jos. Flav. Antiqu. 1. III. 8, 3. Δίς δὲ τῆς ἡμέρας, πρὶν τ' ἀνασχεῖν τὸν ἥλιον καὶ πρὸς δυσμαίς, θημιᾶν ἔχρην, ἔλαιον δ' ἀγνίσαντες φυλάττειν εἰς τοὺς λύχνους, ὧν τοὺς μὲν τρεῖς ἐπὶ τῇ ἱερᾷ λυχνίᾳ φέγγειν ἔδει τῷ θεῷ κατὰ πάσαν ἡμέραν, τοὺς δὲ λοιποὺς περὶ τὴν ἑσπέραν ἄπτοντας.

⁵ Ἦρψ (od Ἦρψ insomnis fuit, vigilavit) amigdalus, ita dicta, quia omnium arborum prima e somno hiberno evigilat et expergiscitur. Drach, Cath. Lex. 631.

⁶ Glej: Simbolika velikoduhovniških obláčil.

je tvoja beseda in luč mojim potom« (ps. 118, 105), potem bi svečnik po svoji zunanji podobi pomenjal čuječnost in gorečnost za božjo besedo, da bi v srcih bujno rastle in rodila obilen sad. Nato meri tudi videnje Jeremijevo, ko ga je Gospod poklical za preroka: »In govoril je Gospod k meni, rekoč: Kaj vidiš Jeremija? In odgovoril sem: Mandelnovo palico vidim. In Gospod mi je rekel: Prav si videl, kajti jaz čujem nad svojo besedo, da se izpolni« (Jer. 1, 11, 12).

In Aronova palica z mandeli (IV. Moz. 17, 8, 10.) bi ne bila le samo zgodovinski spomin, da je Bog Aronovi obitelji naklonil duhovniško čast, ampak tudi opomin, da mora z gorečnostjo in čuječnostjo opravljati duhovniško službo ter vsajati besedo božjo v srca izraelskega ljudstva, da bo donašalo obilen sad dobrih del in bogoljubnega življenja.

4. Moka, kruhi in mlinci.

Jedilne daritve so se darovale v različni obliki in so bile naslednje:

1. Pšenična moka¹ pomešana z oljem, kateri se je pridjalo nekaj kadila.

»Ako daruje kdo v dar jedilno daritev Gospodu, naj bo njegov dar lepa moka in na njo naj vlije olja in na tisto dene kadila. In naj jo prinese k Aronovim sinovom, duhovnikom; ta naj vzame polno pest moke in olja z vsem kadilom in duhovnik naj sežge v spomin² na altarju, ognjenje vonjave miru Gospodu. Ostalo od daru je Aronovo in njegovih sinov. Presveto ognjenja Gospodovega« (hebr. III. Moz. 2, 1–3).

Kar se je od jedilnega daru sežgalo, imelo je ime: »Spomin«, ker bi naj spominjalo Boga njegovih usmiljenja polnih obljud.

2. Pecivo.

»In ako prineseš v dar kot jedilno daritev pecivo³, naj bodo iz lepe moke nekvašeni kruhi, vmešeni v olju ali nekvašeni mlinci, namazani z oljem« (III. Moz. 2, 4).

Na jutrovem je bilo v navadi in še je dandanes, da se je vsak dan za potrebo kruh spekel in sicer tako, da se je ognjišče razbelilo,

¹ טֶלֶת = simila. (Lev. 2, 1).

² זָכַרְתָּ (hiphil à זָכַר) memoriale, in memoriam revocans sc. sacrificium. Sept. ἠνάμνησις, Vulg. memoriale. Sic appellabatur ea fertorum pars, quae una cum thure in altari comburebatur, cuiusque suavis odor in coelum ascendens, eius, qui sacrum obtulerat, memoriam numini commendare credebatur. Drach, Cath. Lex. 18.

³ טַבַּחַת תֵּנֹרָה = coctio clibani (Lev. 2, 4).

potem pepel odstranil in na razbelen kamen se je djalo testo in z žgečim pepelom pokrilo: imenovali so se takšni kruhi »podpepelniki«.

V rabi so tudi pečnice, ki se močno razbelijo in testo se od zunaj na razbelene stene prilepi in tako speče².

Pecivo, ki se je v peči peklo, je bilo po obliki dvojno, in sicer a) vrtanjeki³, t. j. kruhi, ki so bili prevrtani in napikani ter v olju vmešeni; b) mlinci⁴, katere so potem, ko so bili pečeni, z oljem pomazali. »In če bo tvoj dar jedilna daritev na ploči, naj bo lepa moka v olju vmešana in nekvašena. Razdeli ga v kosove in vlij nanj olja, jedilna daritev je to. In če je tvoj dar jedilna daritev v globoki ponvi, naj se pripravi iz lepe moke v olju« (hebr. III. Moz. 2, 5—7).

Pecivo, ki je bilo nekako ocvrtina, je bilo tudi dvojno:

a) na ploči pečeno⁵ in b) v ponvi⁶ ocvrto. Od peciva se je le nekaj sežgalo v »spomin«, vse drugo je pripadlo duhovnikom.

Daritev se je vršila na ta-le način: Darovavec je prinesel jedilno daritev k altarju in duhovnik je vzel pest vmešene moke ali kosov pečenega, koliko je imelo med tremi prsti in v peščici prostora, položil na tisto kadilo in potrosil s soljo ter djal v ogenj. Vse ostalo pa so dobili duhovniki, toda smeli so le v svetišču zaužiti.

5. Daritev za krivdo nepremožnih, glej: Daritve za krivdo; 6. posvečevalna daritev Aronova in njegovih sinov in vsakdanja daritev velikega duhovnika, glej: Posvečevanje duhovnikov.

7. Prvine⁷.

Izraelci so mogli v zahvalo za božji blagoslov tudi darovati nekoliko svojih pridelkov Bogu, preden so jih sami začeli uživati. »Daritev prvin morete prinesiti Gospodu, na altar pa ne smejo priti v prijetni duh« (III. Moz. 2, 12; 14—16).

Zapovedana pa je bila po postavi daritev prvin na drugi velikonočni dan in ob binkoštih.

Postava se je tako-le glasila:

»In Gospod je govoril Mozesu, rekoč: Govori Izraelovim otrokom in jim reci: Ko bodete prišli v deželo, katero vam bom dal in bote

¹ עגגה, עגגה = placenta seu orbiculus panis, sub cinere fervido cocta, quales hodieque Orientales, maxime in itinere vel urgente tempore parare solent. v. Rosenmüller Morgl. I. 69. Drach. Cath. Lex. 449.

² Philipps. o. c. I. 547.

³ תלה (rad. תלה perforavit) placenta maxime in sacris adhibita; libum. Liba enim apud Arabes, et liba paschalia מצותה apud Iudeos nostrates, perforabantur et pungebantur, ne bullae orientur. Drach. o. c. 202.

⁴ ריקים, ריקים (rad. ריק tutudit; tenuc fecit.) placenta.

⁵ עלהמחבת = super sartagine. (Lev. 2, 5); Sept.: τηγανόν.

⁶ מרהשת = olla, lebes i. e. vas, in quo res ebulliunt. (Lev. 2, 7).

⁷ בכורים = primitiae. (Lev. 2, 14).

poželi žito, prinesite snop (omer) začetka vaše žetve duhovniku. In on naj maja snop pred obličjem Gospodovim v dopadenje za vas. Jutrišnji dan po soboti naj ga dviga duhovnik. Pripravite tudi na dan dviganja snopa brezmadežno enoletno jagnje v žgalno daritev Gospodu in kot jedilno daritev, dve desetinki lepe moke, vmešene v olju, ognjenje Gospodu, vonjavo miru in kot pitno daritev, četrtinko hina vina. In kruha in žganega zrnja in klasja ne jejte do tega samega dneva, dokler ne darujete daritve svojega Boga. To je večna postava za vse vaše rodovine in vaša prebivališča. In štejte od jutrišnjega dneva sobote, od dneva, ko ste prinesli snop dviganja; sedem celih tednov naj bo; do jutrišnjega dneva sedme sobote štejte petdeset dni in potem darujte novo jedilno daritev Gospodu. Iz vaših bivališč prinesite kruh dviganja, dva iz dveh desetink lepe moke naj bota, okvašena naj se spečeta prvenca Gospodu. Vrh kruhov darujte sedem jagnjet, brezmadežnih, enoletnih, in mladega bika in dva ovna, žgalna daritev naj bodo Gospodu in njih jedilna in pitna daritev, ognjenje vonjave miru Gospodu. Pripravite tudi kozla v daritev za greh in dve enoletni jagnjeti v mirovno daritev. In duhovnik naj dviga tiste s kruhi prvin dviganje pred obličjem Gospodovim in z jagnjetoma. Sveta naj bodo Gospodu za duhovnika« (hebr. III. Moz. 23, 9—20).

Pri Izraelcih se je otvorila žetev s slovesno daritvijo. Od prvine žetve¹ se je daroval snop z majanjem in dviganjem Gospodu. Žetev se je začejala meseca sušca, ko ječmen dozori in zato je tudi darovani snop bil ječmenov.

Ker pa snopja niso spravljali, ampak ga na polju izmlačevali, je žetev trajala precej časa. Postava je določevala kot dobo žetve sedem tednov, ki so se računili od drugega velikonočnega dneva naprej tako, da se je petdeseti dan žetev zaključila. Ta dan sta bila v prvinsko daritev določena dva pšenična kruha in sicer kvašena, kar pred vsem kaže na vsakdanji kruh. Obe prvinski daritvi sta bili spremljani od žgalne, jedilne in pitne daritve. Zadnji še se je pridjala daritev za greh in zahvalna daritev dveh jagnjet, ki sta s kruhi vred po dviganju pripadli duhovniku. Z zahvalno daritvijo na petdeseti dan se je žetev zaključila. Do tistega dne se niso smeli novi pridelki uživati.

8. Daritev sumnosti².

V stari zavezi je bila zakonska zveza podoba zaveze med Bogom in Izraelom³, kakor smo to že zgoraj omenili; zato je veljalo preše-

¹ ראשית קצירכם = primitiae (initium) messis vestrae (Lev. 23, 10).

² זבחת זלזות = oblatio zelotypiarum (Num. 5, 15).

³ Tudi v novi zavezi primerja sv. apostel Pavel zakon z zvezo Kristusa s cerkvijo (Efež 5, 23—32).

stovanje toliko, kakor malikovanje. Kakor je na malikovanje bila postavljena kazen smrti (II. Moz. 22, 20), tako se je tudi prešestovanje, ako je bilo dokazano, kaznovalo s smrtjo (III. Moz. 20, 10; V. Moz. 22, 22). Prigodilo pa se je tudi, da je zakonski mož sumil, da mu žena ni zvesta, pa njene nezvestobe ni mogel dokazati, takrat je opravil posebno daritev, katera se je imenovala daritev sumnosti.

Sv. pismo o tej daritvi tako-le govori: »In Gospod je govoril Mozesu, rekoč: Mož, kojega žena zajde in se z nezvestobo pregreši zoper njega in drug spi pri njej po zakonsko in je to skrito očem njenega moža, ker je bila na skrivnem omadeževana, da ni priče zoper njo in ni bila zasačena, ako moža duh sumnosti sprehaja in je ljubosumen na svojo ženo in ona ni bila omadeževana: naj jo pelje k duhovniku in naj prinese dar zavoljo nje desetinko efe ječmenove moke; olja naj ne vliva in kadila naj ne deva na njo, ker je jedilna daritev sumnosti, jedilna daritev spomina, ki spominja na križdo. In duhovnik naj jo pripelje in postavi pred Gospoda. Potem naj vzame duhovnik svete vode (iz bronastega umivalnika) v prsteno posodo, in prahu, ki je na šotorskih tleh, naj vzame duhovnik in dene v vodo. In duhovnik naj postavi ženo pred obličje Gospodovo in naj odkrije ženi glavo in naj dene jedilni dar spomina v jene roke, jedilna daritev sumnosti je to; v roki pa naj drži grenko zakleto vodo. In naj jo zarotuje duhovnik in reče ženi: Ako noben mož ni pri tebi spal in se nisi odpotila k nečistosti zoper tvojega moža, ostani nepoškodovana od te bridke, zaklete vode. Če pa si se odpotila zoper svojega moža in si se omadeževala in je drug pri tebi spal kakor tvoj mož — naj zaroti duhovnik ženo z zarotbo prekletstva in duhovnik naj govori k ženi: Gospod naj te stori v prekletstvo in zarotbo med tvojim ljudstvom in naj napravi, da gine tvoje stegno, in oteče tvoje krilo. In naj pridejo te zaklete vode v tvoja črevesa, da oteče tvoje krilo in gine tvoje stegno. In žena naj odgovori: Amen, amen. In duhovnik naj zapiše te prekletve v knjigo in naj jih zbriše z grenkimi vodami in naj da piti ženi grenke, zaklete vode, da gredo v njo zaklete vode v bridkost. In duhovnik naj vzame iz ženine roke jedilno daritev sumnosti in dvigne jedilno daritev pred obličjem Gospodovim in jo položi na altar. In duhovnik naj vzame polno pest jedilne daritve kot spominsko daritev in naj jo sežge na altarju in potem naj da ženi vodo piti. In ko bo ji dal vodo piti, naj se zgodi, če se je omadeževala in je bila nezvesta do svojega moža in pridejo v njo zaklete vode v bridkost: naj ji oteče krilo in stegno naj gine in žena bodi v prekletstvo med svojim ljudstvom. Če pa žena ni bila omadeževana in je čista, naj ostane nepoškodovana in bo sprejela seme. To je postava sumnosti, če se žena odpoti zoper svojega moža in se omadežuje; ali če moža duh sum-

nosti prehaja in je ljubosumen na svojo ženo; naj postavi ženo pred obličje Gospodovo in duhovnik naj izvrši nad njo to celo postavo. In mož bo prost krivde, žena pa naj nosi svojo hudobijo« (IV. Moz. 5, 11—31).

Daritev sumnosti se je opravljal, ako se prešestvo ženi ni moglo dokazati, ali se sploh ni zgodilo, če pa je vendar mož hudodelstvo sumil. Ustno izročilo poroča, da je moral mož ženo vsaj enkrat prej zaradi te pregrehe posvariti¹; dalje, da jo je moral peljati pred sodišče, ki ji je resno prigovarjalo, da svojo krivdo pripozna², še le takrat, če je to bilo brezuspešno, opravila se je daritev sumnosti. Daritev, katero je pravzaprav mož opravljal za ženo z namenom, da jo Bog kaznuje, če je prešestva kriva, bila je jedilna daritev brez olja in kadila. Ta daritev se ni opravljal ne v češčenje božje ali v zahvalo, pa tudi ne v spravo; zadnje bi bilo nepotrebno, kajti, če je bila kriva, zapadla je kazni, če pa je bila nedolžna, ni potrebovala sprave, ampak opravljal se je le zato, da Bog skrivno pregreho kaznuje. Kot dar se je rabila desetinka efe ječmenove moke.

V starih časih je imel ječmen v primeri z drugim žitom le malo veljave. Služil je le nižjim stanovom v živež in živini v krmo.

Plinij pripoveduje, da so se gladiatorji imenovali po ječmenovem kruhu, s katerim so se hranili, »ječmenarji« (hordearii). V Italii pa je bil ječmen le skoraj krma za štirinogate živali. (Plin. Sec. n. h. l. XVIII. 7, (14).

Ječmen je imel sploh zaničevalni priimek: »vile hordeum« (Phaedr. l. II. fol. 7, v. 9).

Tudi sv. pismo se nekako s tem mnenjem strinja, ko pri preroku Ozeju (3, 2) imenuje ceno za prešestno ženo petnajst srebernikov in poldrugi kor ječmena.

Z daritvijo male trohice ječmenove moke je bilo jasno izraženo zaničevanje in stud nad prešestvom.

Izraelci, kakor tudi drugi orientarci so smatrali ženo za lastnino moževa, saj si jo je moral mož kupiti ali prislužiti³, (Jakob Rahelo), kakor še je to deloma dandanes običajno, zaradi tega mu je žena veljala za najdražje imetje in prešestvo za največjo krivico. Zato je le mož smel postaviti ženo pred Gospoda, da se je suma očistila ali zapadla kazni, ne pa žena moža.

Imel pa je ta obred še drugo, imenitnejšo stran. Ako se je namreč žena res pregrešila, se je tako odtegnila jezi moževi, da bi ž njo hudo ravnal, in izročena je bila božji kazni, ako pa je bila nedolžna, sta se s tem sum in zaničevanje odstranila. Ob enem pa je bil strašni obred te daritve mogočno svarilo, da se zakon čist in svet ohrani.

Obredi te daritve so bili naslednji: .1. Duhovnik je zajel s prsteno posodo svete vode v kotlu na preddvoru in v tisto potrosil prahu, ki

¹ Sotah Mischna I, 1, 2. — ² Sotah Mischna I, 4. Philipps. o. c. 705.

³ Holzammer, I. št. 192.

ga je vzel s svetiščnih tal. 2. Razkril je ženi glavo, ali kakor starejši razlagavci mislijo, razvezal kite. 3. Govoril je zarotbo in žena je odgovorila: amen. 4. Zakletne besede je zapisal na zavitek in ga djal v vodo, dokler ni voda zapisanih besed popila. 5. Sežgal je daritev in žena je vodo izpila.

Sveta voda in prah iz svetišča pomenita prokletstvo božje, ki bo zadelo pregrešno ženo. »Zauživanje prahu« izraža po besedah Gospodovih: »Po trebuhu se boš plazila in prah jedla« (I. Moz. 3, 14) prokletstvo, in po besedah sv. pisma: »Zemljo, prah bodo lizali« [terram lingent psal. 71, 9; pulverem pedum tuorum lingent (Izaj. 49, 23); lingent pulverem sicut serpentes (Mih. 7, 17)] poniževanje, zato imenuje sv. pismo to vodo »bridko, prokletstvo nosečo vodo¹.«

Razkritje glave je bilo sramotilno, ker so zakonske žene skrbno ogrnjevale svojo glavo in zakrivale svoje lase. S tem obredom bi se naj ženi srce omehčalo, da bi jo ganile zarotbene besede.

Beseda, »Amen«, katero je žena dvakrat ob koncu zarotbe izrekla, bi naj svedočila, da se zaveda kazni, ki jo ima zadeti, ako se je pregrešila. Vodo, katera je zakletne besede popila, je zaužila v znamenje, da jezo božjo in s tisto zvezano kazen sprejme. Kazen je bila v tem, da je njeno krilo začelo genevati in da je vsled tega postala nerodovitna. Ustno izročilo² trdi, da je takoj po požirku obledela, oči so stopile naprej in žile so se napele. Če pa je žena drugači čednostno živela, je kazen še le čez eno ali dve leti nastopila. Ta daritev je bila izrečno božja sodba.

Ako še se sedaj ob koncu razprave o daritvah enkrat ozremo na daritve stare zaveze, zapazimo na prvi pogled, da so imele daritve dvojno smer, prva je naravnana na sedajnost, druga na prihodnost.

Za sedajnost so obsegale češččenje božje, bodisi da so človeka zunanje očiščevale, mu pridobivale teokratično (postavno) pravičnost in ga tako usposabljale, da je mogel Boga vredno častiti, bodisi da so zbujele v njem sveta čustva vere, pobožnosti in spolornosti, ter ga tako delale Bogu prijetnega. Sv. Tomaž Akvinčan pravi: »Daritev, ki se zunanje daruje, zaznamuje po notranje duhovno daritev, v kateri se duša Bogu daruje po besedah: Daritev Bogu je užaljen duh... Pri opravljanju daritve se ne všteva vrednost zaklane živali, ampak pomen, v katerem se (daritev daruje) to godi v čast najvišjega vladarja vsega sveta³.«

¹ מֵי הַקְּרָחִים הַמְּאִרִּים = aquae amarae execrantes (Num. 5. 18).

² Sotah III, 4. Philipps. o: cit. str. 708.

³ Significat autem sacrificium, quod offertur exterius, interius spirituale sacrificium, quo anima se ipsam offert Deo, secundum illud Psalmistae: Sacrificium Deo spiritus contribulatus... In oblatione sacrificii non pensatur pretium occisi pecoris,

Vendar je moglo izraelsko ljudstvo Bogu dati le takrat dostojno češčenje božje, ako ga je častilo v pravem spoznanju svoje prezvišene službe in svojega stališča med narodi, kot izvoljeno ljudstvo, kot nositelj obljub, ki pričakuje Zveličarja. Zato je prihodnji Odrešenik edina točka, na katero vse daritve merijo. »Konec postave je Kristus« (Rimlj. 10, 4).

Krvave daritve, posebno spravna daritev brez daritvenega obeda, določno kažejo na krvavo daritev Kristusovega telesa in krvi na križu, nekrvave daritve pa na daritev kruha in vina, ki po izpreminjevalnih besedah postaneta Kristusovo telo in kri, t. j. daritev »po redu Melkizedekovem« (psl. 109, 4).

Sv. Tomaž Akv. navaja daritvene reči, ki so se samostalno darovale, ali v zvezi z drugimi daritvami, in tolmači njih pomen tako-le: »V kruhu se zaznamuje meso Kristusovo, v vinu njegova kri, olje znamenja milost Kristusovo, sol znanost, kadilo molitev¹.«

Ko pa je nastopil čas, da so se začele predpodebe uresničevati, prikazal se je Kristus, na katerega so daritve kazale, in »rekel je pri vstopu v svet: Krvavih daritev in darov ti ne terjaš, pa telo si mi pripravil. Na žgalnih in spravni daritvah nimaš dopadenja. In rekel sem: Glej, pridem, da izpolnim o Bog tvojo voljo . . . Prvo je torej odstranil, da je drugo postavil« (Hebr. 10, 5, 6, 7, 9). *J. Kavčič.*

Vuzeniški opravilnik iz l. 1668.

Koncem krstne knjige vuzeniške nadžupnije je iz leta 1668 zanimiv dostavek tedanjega kapelana Lovrenca Koruze, v katerem je natančno popisal dolžnosti pa tudi dohodke tedanjih vuzeniških kapelanov, ki so morali opravljati res težavno službo, ker so razen Ribnice vse sedanje župnije, namreč Trbonje, Sv. Primož, Sv. Anton in Vuhred pripadale k vuzeniški župniji. Kako so opravljali službo božjo doma in pri podružnicah, nam pove dostavljen opravilnik, ki obsega tudi seznamek štolnih taks. Kar je v oklepaju, je v zapisniku dostavek poznejše roke.

Dostavek uredništva: O važnosti teh opravilnikov piše g. dr. A. Stegenšek v svojem delu »Dekanija gornjegrajska« str. 219:

-sed significatio, qua hoc fit in honorem summi Rectoris totius universi. (Thom. 2. 2. qu. 85. a. 2).

¹ Per panem figuratur caro Christi; per vinum autem sanguis eius, per quem redempti sumus; oleum figurat gratiam Christi, sal scientiam, thus orationem. (S. Thom. 1. 2. qu. 102. a. 3. ad 13.)

»Vsi ti spomeniki so važni za zgodovino javne službe božje in bi se morali zbrati in po škofijah skupno izdati.« Ker ni tako kmalu pričakovati, da bi se vsi ti opravniki poiskali, zbrali in izdali v posebni knjigi, ustrežemo vsaj deloma domači zgodovini s tem, da posamezne opravnike objavimo v listu.

Incipit Annus 1:6:6:8: Vna Cum Cathapano, Obligationibus, et Prouentibus Cujuscumque Capellani Parochis Ecclesiae S: Nicolai in Soldenhoun .: Et Omnia haec quam accuratissime Conscripta per R: D: M: Laurentium Corusa Cooperatorem Dicti Loci .:

A prima die eiusdem anni, usque ad ultimam talis anni diem, ut taliter quisque se sciat dirigere et tam graue onus suis humeris imponere.

sVb DoCtore IaCobo CrIsal ItaLo gorItIense DICtae ParoChIae
ParoCho sVo : MDCLXVIII:

Obligationes Capellanorum .:

Inprimis tenetur unus Capellanorum Singulis diebus tam ferialibus quam festiuis dicere Sacrum hora decima.

Secundo tenentur alternatim Concionari omnibus diebus Dominicis et festiuis.

Tertio tenentur etiam ire prouisum alternatim.

Quarto diuident Stolum de nummo ad nummum.

Quinto iacebunt¹ simul et singulis mensibus dabuntur illis lintamina recentia.

Secto nunquam audeant ex Parochia (procul) exire sine Licentia Parochi.

Septimo in hieme nunquam calefiet ipsis Capellania nisi solis diebus Sabbatinis et pridie cuiuscumque festi de praecepto.

Octavo si quis Capellanorum uoluerit Equum tenere, tenetur Eundem propriis Sumptibus enutrire, uti et seruum habere proprium.

Nono nihil sibi aliud adscribant de prouentibus accipiendis, nisi solam et puram stolum.

Decimo pro prouisione unius infirmi possunt petere quinque grossos, seu ad summum medium florenum siue prope siue procul, quod attinet autem ad Dominos Cives et Circumhabitantes Oppidum nihil datur pro ulla prouisione seu aliquo labore.

Vndecimo pro Sacro Eleemosyna determinata sunt quinque grossi, pro Cantato vero siue Requiem sine alio medius florenus.

¹ Nekdo je pozneje tu ob strani napravil opazko: Melius fecisses, si calamum iacere permisisses; non est prudentis hoc scribere.

Duodecimo pro Nocturno Cantando datur medius florenus, pro Libera quinque grossi, pro processione alicuius Defuncti 5 grossi.

Singulis 4 temporibus Cantatur Nocturnus die Mercurii et Veneris pro Confratribus et Consororibus Arci Conftis S: Nicolai et leguntur Sacra dictis diebus cum duobus Sacris Cantatis et pro illa bina functione dantur a Syndicis Dnis Capellanis triginta quinque grossi. (NB. die Veneris pro officialibus et benefactoribus Ecclesiae nostrae).

Die Patrocinii et Dedicacionis cuique 30 kr:

Pro baptisinate cuiusque personae . 15 »

Pro matrimonio 45 »

Pro sepultura 4 »

Pro uno Sacro apud filiales Ecclesias 20 »

Haec omnia sunt annotata pro maiori directione cuiusque Capellani :

Sequitur postmodum stola prouentis anni 1668 de nummo ad nummum

Nolite ridere annotatis¹:

Januarius:

(In Vigilia trium Regum benedicitur aqua).

In Festo Ehardi (?) Sutores habent.

In festo S: Antonij Abbatis Sacrum Cantatum cum explaone Euangelij ad B: V: in lapide, et pro illo Sacro habent Dni Capellani Eleemosynam Altaris cum forciminibus².

Februarius:

In festo Sti Matthiae Sacrum ad Sanctum Vittum ubi datur Eleemosyna³ 30 kr. — ☿

Martius:

(In festo S. Iosephi peractio ad s. Antonium).

In septimana Sta nullae Confess. audiuntur.

In Dominica Pass. promulgantur Confess. apud filiales Ecclesias pro infirmis, claudis, caecis et senibus:

Vt die Lunae ad Stum Vittum

die Martis ad Stum Primum

¹ Velja seveda zapisniku štolnine; na eni polovici strani je namreč zapisnik štolnine, na drugi polovici opravilnik.

² Ta navada se je še ohranila, samo da so darovi, ki jih ljudje prinesejo, cerkveni.

³ Na Matijevo ima sedaj prvi kapelan pri Sv. Vidu ustanovo za Mat. Kompoš.

die Mercurij ad Stum Ioannem

die Iovis ad Stum Danielelem

(Veneris ad s. Laurentium Wuchern) et ad quamuis Eccliam habentur a Syndicis 30

In festo Annunciationis B: V: Sacrum cum Contione ad Lapidem (cum primis Vesperis).

Aprilis:

(Dominica Palmarum non est concio).

Prima die Paschatis Diuina (sine concione) domi peraguntur, post prandium itur cum processione ad B: V: in Lapide et ibi Cantantur Vesperae, postmodum fit Populo una Exortatio¹.

Die 2^a Paschae Diuina peraguntur in Troffin.

Die 3^a Paschatis Diuina peraguntur ad S: Ioannem.

(Dominica in Albis non est concio).

Secunda Dominica post Pascha Dedicatio ad B: V: in Lapide cum primis Vesp: et diuinis²: ed datur medius florenus.

Die S:ti Georgij Sacrum ad Stum Danielelem et Diuina peraguntur in Arce.

Die S:ti Marci Processio ad B: V: ubi etiam diuina peraguntur (sine concione).

Maius:

Quarta Dominica (post Pascha) Dedicatio ad Stum Primum ubi etiam diuina peraguntur.

In festo S: S:m Philippi et Iacobi Processio ad Stum Danielelem ubi etiam diuina peraguntur.

In festo Inventionis S:tae Crucis Diuina peraguntur ad Stum Primum.

In festo S:ti Floriani Divina (NB est 4. Maij) peraguntur ad S: Vittum.

Fera 2da Rogationum processio ad Stum Sebastianum (infra Tra- burg)

Fera 3^a Rogationum processio ad Moniales in Marimberg.

¹ V Vuzenici ni več procesije na Velikonočno nedeljo popoldan, pač pa imajo teoforično procesijo v Trbonjah, Pamečah, Št. Janžu in v Črnečah na Koroškem. Velikonočni pondeljek je drugo sv. opravilo pri M. B. na Kamnu, kamor pride veliko ljudstva tudi iz sosednjih župnij.

² Tudi sedaj se še slovesno obhaja »dedicatio« to nedeljo, ki jo ljudstvo nazivlje »Kamsko nedeljo«. Prihaja obilno vernikov iz vseh sosednjih župnij, pa tudi iz bližnje Koroške.

Fera 4a Rogationum Processio ad B: V: in lapide et ubique habetur Concio.

(25 hujus Vr bani ad s. Danielem peractio).

Sacra contra tempestates apud Filiales Ecclesias die Lunae post Dominicam infra ascensionem ad Sanctum Vittum, die Martis ad Stum Primum, die Mercurij ad Stum Ioannem, die Iouis ad Stum Danielem, et ibi apud quamvis Ecclesiam habetur processio cum Uenerabili et cantantur quatuor initia (die Veneris ad s. Laurentium).

Fera Secunda Pentecostes diuina peraguntur in Troffin (in monte S. Antonij).

Fera 3tia Pentecostes processio fit ad Stum Ioannem ubi etiam diuina peraguntur.

In festo Sti Vr bani Sacrum ad Stum Danielem.

Dominica ante Dominicam Pentecostes diuina peraguntur apud Crucem in Wuegern.

(Dominica s. Trinitatis reliqua peractio ad s. Antonium).

Jvnivs:

In festo Sti Primi concio et Sacrum ad Eccliam Sti Primi (sine concione)

(13 Antonij peractio ibidem)

In festo Sti Vitti peractio ad Stum Vittum.

In festo Sti Acatij et Sociorum Sacrum ad S: Danielem.

In festo S. Ioannis Baptrae Patrocinium ad S: Ioannem (et in Reifnig)

(29 Apostl Petri et Pauli peractio ad S. Antonium).

Jvlivs:

In festo Visitationis B: V: Processio cum Concione ad B: V: in Marimbergh (2da hujus)

In festo S: Vldarici Diuina peraguntur ad B: V: in lapide (cum concione)

Prima Dominica post festum Sti Vldarici Dedicatio apud Stum Vittum (et census solutio pro uaccis et ouibus).

In festo Sti Alexij Sacrum ad S. Ioannem.

In festo Sanctae Mariae Magdalenae Sacrum ad Stum Primum.

In festo Sti Iacobi Sacrum ad Stum Danielem.

Dominica prima post festum S. Iacobi Dedicatio Ecclesiae Sti Danielis (cum Vesperis) (et census pro uaccis et ouibus)

(post 8 dies impositio lapidis ad s. Antonium Diuina ibid).

(Ante Alexium Hermagorae cum ieiunio peractio in Troffin). (12 Julij solutio census).

Avgvstvs:

Dedicatio B: M: V: ad Nives Sacrum ad S: Danielelem

(In festo S: Laurentij diuina peraguntur in Wuchern).

Dominica 1ma post festum S: Laurentij Dedicatio ad S: Primum et ibi diuina peraguntur.

In Vigilia Assumptionis Vesperae ad Beatam Virginem in Lapide.

In festo Assumptionis B: M: V: diuina peraguntur ad B: V: in Lapide.

(In festo s. Rochi ad s. Laurentium in Wucheren).

In festo Sti Danielis Patrocinium ad S: Danielelem (est 28. Avgusti¹).

In Decollatione S: Ioannis Baptae sacrum ad S: Ioannem.

September:

In festo Sti Aegidij Sacrum ad Stum Primum.

In festo Natiuitatis B: V: diuina peraguntur cum primis vesperis ad B: V: in Lapide.

In festo Exaltationis Stae Crucis sacrum in Troffin (in 4 temporibus domi officium defunctorum).

In festo Sti Matthaei Sacrum ad S: Vittum

(In festo S. Michaelis sacrum in sacelo cemeterii, solutio census s. Nicolai et B. V. in Lapide).

October:

Secunda Dominica post festum Sti Michaelis Dedicatio ad Stum Ioannem (cum solutione census uaccarum et ovium)

(Dominica proxima post Dedic. Ioannis impositio lapidis in Wucherin)

In Festo Stae Vrsulae et Soc. Martij. Sacrum ad S. Primum (Antonium).

(In festo Lucae sacrum ad s. Primum).

XIber.

In Vig: omnium Sanctorum votivum Sacrum S: Wolffgangi in maiori altare.

In festo Sti Martini Sacrum ad Stum Danielelem

In festo Praesentationis B. V. M. sacrum ibid.

¹ Sedaj obhajajo patrocinij v nedeljo po 21. (sv. Daniel) juliju.

December:

In festo Imaculatae Conceptionis B: V: Sacrum ad B: V:

(In Natiuit: D. N. I. Sacrum ad B: V: media nocte).

In festo S. Ioan. Euangelistae Sacrum ad S. Ioannem (cum pe-
ractione) (benedicetur uinum):

(In festo S. Stephani benedicetur aqua cum sale marino non licito).

V. Preglej.

Sv. Janez Krizostom kot govornik¹.

Zlatoust, Krizostom, se imenuje sv. Janez. Metafrast poroča, da so že poslušavci s tem vzklikom pritrjevali njegovim besedam.

Čeprav morda ta trditev ni utemeljena, gotovo pa je, da so začeli sv. Janeza kmalu po njegovi smrti proslavljati s častnim imenom »Zlatoust«. Sv. Nil hvali reko njegove zlate zgovornosti, sv. Maksim ga slavi kot »zlata usta — bolje Kristusova usta.« Z apostoli in preroki stavijo sv. Janeza v isto vrsto, imenujejo ga drugega Elija, drugega Janeza Krstnika. Sv. Janez Damaščan išče njemu podobnega, a ga ne najde. Τίς οὕτω τύπος ἀρετῆς ἦν καὶ ὁρώμενος, ὡς μὴ δεῖσθαι λόγου πρὸς παίδευσιν; τίς λόγων νιφάδας ἐξέχεε τοῖς ἔργοις ἐφεπομένους, ἐκ τούτων τε λαμβανούσας τὴν δύναμιν (Acta Sanct. 702).

Že samo ime sv. Janeza je mogočna pridiga. »Ko kdo imenuje sv. Janeza, zadoni močan akord« (Acta Sanct. 668). In ta akord, ki se je uglasil v Antijohiji in Carigradu, doni po vsem svetu v Krizostomovih spisih. Že Izidor iz Peluzija je zapisal, da so se raznesli spisi sv. Janeza po vsej zemlji, do morja bregov². Srednji vek se je učil zgovornosti pri sv. Janezu in sedanji čas je zanesel ime Krizostoma v zadnjo kmečko kočo.

Oseba sv. Janeza je spomenik, postavljen med pravoslavnim vzhodom in katoliškim zapadom. Ob imenu tega svetnika začitita ločeni polovici Kristusovega telesa, da mora nehati razkol, mora nastopiti edinost. Pokazala je to 1500letnica njegove smrti.

¹ Rabljeni viri: Dr. L. Ackermann, Die Beredsamkeit des hl. J. Chrystomus. Würzburg 1889. — L'eloquenza di s. Giovanni Crisostomo (La Civiltà Cattolica 1908, febr. str. 257-273). — Pravoslavna bogoslovskaja enciklopedija. VI. 934-9. Petersburg 1905. (Enciklopedija.) — Dr. Fr. Hettinger, Aphorismen über Predigt und Prediger (Theol.-prakt. Quartalschrift, Linz 1885). — S. Ioannis Chrystostomi opera omnia, ed. B. de Montfaucon, t. I.-XIII. Parisiis 1718-38. — Acta Sanctorum t. 44. (Septembris t. IV.) Parisiis et Romae 1868.

² Prim. Ackerm. 156-157.

Odkod sv. Janezu tolika nevenljiva slava, ta vpliv na sodobnost in potomce? Kod je iskati podlage za častni naslov »Zlatoust?«

Nad 20 let je deloval kot cerkveni govornik. V njegovem času so bile pridige kaj pogostne. Kakor moremo posneti iz njegovih lastnih besed, je imel govor dvakrat na teden, ob postnem času pa vsak večer¹.

Napisal je homilije skoraj za celo sv. pismo. Zapustil je 21 govorov o kipih², kjer tolaži obupajoče Antijohijce, obenem pa uporablja njihovo potrto, da jim pristudi svetno razveseljevanje in zoprno navado preklinjevanja. — Podoben namen ima v govoru do Evtropija (in Eutropium), čigar jedro je stavek: *vanitas vanitatum et omnia vanitas*.

Ohranilo se je veliko govorov, ki proslavljajo razne skrivnosti cerkvenih praznikov ali ki se nanašajo na svetnike: 3 govori v slavo sv. mučencev, 7 hvalnih govorov sv. Pavlu. — Dogmatične, polemične vsebine so homilije proti Anomejcem³ in govori proti Judom in judaizantom⁴. Razen teh je veliko število drugih govorov o raznih krepostih, govori, ki jih je govoril ob nastopu pregnanstva, ob vrnitvi v Carigrad, itd.

Ali je v tej plodovitosti temelj Zlatoustovi slavi? — Ne samo v tem, kajti potem bi moralo obledeti ime slavnega Demostena ali Cicerona, ki so nam zapustili le malo dokazov svoje zgovornosti. Vira Zlatoustove slave je iskati drugod.

Da prav spoznamo sv. Janeza kot govornika, stopimo v duhu tja v Antijohijo, v stolnico, prav k ambonu, kjer je nastopal sv. Janez. Oglejmo si poslušavce, poslušajmo govor, vglobimo se v govornikove misli, ogrejmo se ob njegovem plamtečem ognju!

Cerkev ni vedno polna poslušavcev. Sv. Janez se celo večkrat pritožuje nad malim številom poslušavcev. »Ali se da to še prenašati! Vsak dan se krči število obiskovavcev našega zbirališča. Mesto je polno ljudi in cerkev je prazna; natlačen je forum, gledališče in stebrišče, hiša božja pa stoji zapuščena⁵.« To pa ni redno. Kaj rado se primeri, da se zdi mesto prazno in cerkev polna, da je vsa Antijohija zbrana okrog svojega govornika, zamaknjena v njegovo besedo, da se ne zave, ko kradejo tatiči denar iz njihovih žepov⁶. In naj je tudi malo poslušavcev, to sv. Janeza ne moti. Ne onim, ki so na trgu, temuč onim, ki so v cerkvi govori ter jim naroča naj vplivajo na svoje

¹ χθές (včeraj) ζαθηψύμειθζ . . . In Gen. h. 7; Montf. IV. 48.

² De statuis ad pop. Antiochenum.

³ De incomprehensibili contra Anomaeos. — ⁴ Adversus Iudaeos.

⁵ De mut. nominum h. 1; Montf. III. 98. — ⁶ In Anomaeos h. 4; Montf. I. 479.

slabe sosede, da jih izpreobrnejo, privedejo v cerkev in napravijo iz njih ljudi, kajti zdaj niso ljudje¹.

Kakšne poslušavce ima sv. Janez? Niso vsi verni, ne vsi dobri; veliko je udanih zmotam, še več pa strastem. Namen, s katerim ga prihajajo poslušati, ni vedno čist; veliko jih je, ki se žele samo naslajati na Krizostomovi zgovornosti. Tudi to ga ne moti, ker ve, da, »če slovi kdo kot govornik, je to njemu v čast in cerkvi v slavo. Ne reče se namreč samo: to je znamenit mož, temuč: Kristjani imajo čudovite govornike. Takega napravijo za našo skupno last².«

Poglejmo si še osebo govornika!

Lektor je prebral evangeljski odlomek. Na ambon stopi sv. Janez. Svetost sije z njegovega obraza, modrost in razumnost se kaže v njegovem nastopu, ljubezen pa mu žari iz oči. Svetnik nastopa kot govornik. Šest let je preživel v samoti. Tam je napravil visoko šolo svetosti: študiral knjigo božjega stvarstva — naravo, in knjigo božjega razodetja — sv. pismo; spoznal je zanjke sveta in pekla ter se je oborožil z gorečnostjo za čast božjo, utrdil v odločnosti in ljubeznivosti.

Kot pridigar nastopa najboljši učenec zadnjega poganskega retorja Libanija. Postal bi njegov naslednik, da mu ga niso prevzeli kristjani. Krizostomu ni težko govoriti brez priprave; o tem priča njegov govor »de eleemosyna«, ki ga je zamislil v cerkev grede videč na trgu bedo zapuščenih siromakov; pričajo tudi govori ob slovesu iz Carigrada in ob vrnitvi iz prognanstva. Toda pridigarsko službo čišla previsoko, da bi se ne pripravil za vsak govor posebe s premišljevanjem in ga napisal. Nadnaravnih milosti za svoje govore pa išče v molitvi, nočnem bedenju in pokorjenju. Naj pripoveduje sam: »Z božjo milostjo pridigujem že 3 leta, ne sicer (kot pravi apostol) noč in dan, pa vendar vsak teden enkrat, pogosto dvakrat. In kaj sem že dosegel? Prosimo in rotimo vas, jočemo in trpimo zaradi vas, če tudi ne na glas, pa vsaj v srcu. Te solze so grenke, medtem ko one tolažijo... Če bi se na zunaj ne videlo kot prazno izkanje efekta, mogli bi me gledati vsak dan, kako pretakam potoke solza. Temu so priča moja izba in samota. Verjemite mi, obupujem nad svojo rešitvijo, in medtem ko objokujem vašo nesrečo, pozabim na svojo. Tako ste mi vi vse³.«

Kako bi seme božje besede ne uspevalo, ko ga zaliva vrtnar s solzami in roso molitve!

¹ Λόγων οὐκ ἐρώντες πνευματικῶν, οὐδὲ ἄνθρωποι εἶναι δύνανται — De mut. nominum h. 1; Montf. III. 98.

² In 1. Cor. h. 31; Montf. X. 283.

³ In act. h. 44; Montf. IX. 335.

Tako pripravlja torej na govor sam sebe. Kako pa poslušavce?

Različni so uvodi pri Krizostomovih homilijah. Dva si nista enaka. Nekaterikrat začenja brez posebnega uvoda, kakor govor »in Eutropium.« Tu se uvod glasi: »Sicer vselej, posebno pa sedaj je umestno zaklicati: *vanitas vanitatum et omnia vanitas.*«¹ Drugokrat naveže govor na prebrani evangelij ali se ozre na zadnji govor in ponovi njega vsebino. Tudi z zgodbo iz sv. pisma, dogodbo iz zadnjih dni, primero iz življenja, da celo z vprašanjem: »Kaj naj vam povem?« pričinja svoj govor. Z malimi izjemami so njegovi predgovori dolgi, obsežni za celo pridigo. V tej zadevi se nam sam opravičuje v h. 3. de mut. nominum².

Nekateri so me grajali, da delam predolge uvode. Ali po pravici ali po krivici bote spoznali, ko zaslišite moj zagovor. Predno pa to pokažem, se zahvaljujem onim, ki so me opozorili.³ Nato sledi dolga razprava o bratskem opominjevanju, kako da je koristno in potrebno, kako moramo take opomine s hvaležnostjo sprejemati in z ljubeznivostjo dajati. Nato nadaljuje: »Toda ko se opravičujem radi dolgega uvoda, sem zopet napravil daljši uvod in to s premislekom in ne brez vzroka. Zakaj to? — Toliki množici govorim, možem oženjenim, hišnim gospodarjem, živečim v dnevnem delu in svetnih opravkih. Da jim olajšam razumevanje, poskušam pojasniti nauk v predgovorih. Seveda, kdor vedno proučuje sv. pismo, temu ni treba predgovorov... Drugi najmanjši vzrok je ta: V tej množici so nekateri, ki vselej pridejo, in drugi, ki ne prihajajo vedno. Treba je tedaj one, ki pridejo, pohvaliti, one, ki jih ni, pa pokarati, da bodo oni še pridnejši, ti pa se otresejo svoje lenobe. — Še druga je potreba daljših uvodov. Večkrat obravnavamo stvarino, ki je ne moremo končati v enem dnevu, več časa: drugi, tretji in četrti dan. Potreba je, da se naslednji dan zopet ozremo na konec prejšnjega govora, da konec vezan z začetkom dela nauk jasnejši.

Da pa spoznate, da nihče ne ume govora brez uvoda, glejte, začnem za vzgled govor brez uvoda: »Ko ga je Jezus pogledal, je rekel⁴:« Pomislite, umete-li kar sem povedal, veste za zvezo, iz kakega namena je bilo rečeno; začel sem namreč brez uvoda, kakor bi pripeljal v gledišče od vseh strani zavitega človeka. Odgrnimo ga torej z uvodom: O Pavlu je bil zadnji govor⁵... Nato nadaljuje stvarino »de mutatione nominum.« — Vse to je bil uvod.

Ko je poslušavce pripravil na predmet, ki jim ga hoče podati, postaja njegov glas živahnejši, njegova beseda zgovornejša. Kakor

¹ Montf. III. 381. — ² Montf. III. 115 ss. — ³ Montf. III. 115.

⁴ Jan. 1, 42. — ⁵ Montf. III. 120.

potoček, ki šumlja, zadeva ob bregove, se peni, narašča, bobni in se zopet utolaži — tako tudi glas sv. Janeza Krizostoma. Zdi se ti, da slišiš govoriti očeta, kateheta v šoli ali mater ob zibeljki, tako ljubeč, prikupljiv je njegov glas.

In slog sv. Janeza? V njegovem slogu ni nič deročega. Njegov slog je slog sv. Pavla¹, lastna mu je eminentno retoriška dikcija². Nič ni umetničenja pri njem; naraven je njegov govor, izliv njegovega čistega, preprostega srca. Ravna se po predmetu, ki ga obravnava. Ko uči, govori v navadnem slogu človeškega pogovora, ko daje opomine, se dvigne v srednjo višino, pri navduševanju pa nastopi višek govorniške zgovornosti.

Njegov govor so primerjali z dijalogom. In po pravici. Skoraj vsak odstavek se pričinja z vprašanjem, vse polno je klicajev in ogovorov.

Njegovo pravilo je »*variatio delectat*«. Slike, kakršnih je sposobna le njegova orientalska domišljija, se pode pred duševnimi očmi poslušavcev. Zdaj slišimo glas sv. Duha — besedo sv. pisma, zdaj glas prirode — sliko iz narave; zdaj glas ljudi — življenje, zdaj glas Boga — zgodovino. Zdaj pripoveduje o sebi, zdaj o poslušavcih, o kaki vsem znani osebi itd. Vse živi v njegovem govoru.

Sv. Janez je pesnik. Kot svetnik ima srce polno najlepših in najsvetejših idej in te ideje izraža z res pesniškimi podobami, z eleganco in umetnostjo, kakršne se je naučil pri grških estetikih³.

Če Grki ne bi imeli Demostena, bi vendar radi zgovornosti Krizostomove smeli biti ponosni na svojo zgovornost⁴. Zakaj čistejši je jezik Krizostomov kot jezik retorja Libanija, jasnejši slog sv. Janeza kot slog Demostenov, mogočnejši in odločnejši glas Zlatoustov kot glas grških modrijanov. Sv. Janez je Prometej, ki je ognjevitost Grkov zanesel v krščanske cerkve; David, ki je umirajočemu Golijatu, paganstvu, izdrl meč besede, da se ž njim vojskuje zoper sovražnike Gospodove.

Vzhodna zgovornost se primerja z zahodno. Vzhod ima svojega Bazilija, Atanazija, Gregorija Naz., ina Krizostoma. Tudi zapad ima sv. Ambroža, Leona, Gregorija — toda Krizostomu se da primerjati edino-le sv. Avguština. Sv. Avguština je globok, sv. Krizostom je bolj vpliven; sv. Avguština je bolj urejen in nanizan, Krizostom bolj pristopen in prikupljiv, sv. Avguština ni tako bogat, nima tako bujne domišljije, ni tako popularen, skratka: Sv. Avguština je bolj filozof in teolog, a sv. Krizostom je bolj govornik⁵. Tam »*breviloquium*«, tu

¹ Manning pri Ackerm. 99. — ² Ackermann 99. — ³ Enciklopedija 937.

⁴ Civiltà Catt. 257. — ⁵ Civiltà Catt. 258.

»μετρολογία.« Oni stopa po natančno odmerjeni poti logike, ne ozirajo se na desno ali levo, ta pa stopa rad s pota, da trga cvetke, ki rastejo ob potu.

Med vsemi govorniki, kar jih je rodila klasična doba, pa nobeden ne dosega sv. Janeza v popularnosti.

Kaj je popularnost? Kateri govornik je popularen? — Oni, ki zna govoriti vedno tako, da ga morejo umeti tudi najpreprostejši ljudje. Popularen mora biti v tem pomenu vsak pridigar: njegov nauk mora biti umljiv, jasen. »Če trobenta nerazločen glas daje, kdo se bo pripravil na boj? — V cerkvi rajši pet besedi razumno govorim, da tudi druge poučim, kakor deset tisoč besed v (ptujem) jeziku¹.« Tega pravila se drže pisatelji sv. pisma, preroki in apostoli, po tem navodilu je učil naš Gospod. »Popularnost — to je bistveni značaj božje besede².« »Najpopularnejša knjiga svetá je sveto pismo. Ta govori človeštvu v božjem jeziku in zato v jeziku človeštva. Kolikor bližje je torej govornik sv. pismu, toliko popularnejši je³.« Nihče pa se ni tako vglobil v sv. pismo kot sv. Krizostom. Odtod ta njegova popularnost. Tu je zajemal duha, ki se zna prilagoditi vsakemu poslušavcu, tu je dobil konkretnih slik za posamezne resnice sv. vere, tu se je naučil, da prižnica ni profesorska katedra.

Preprosto govorjenje mu je narekovalo srce. Ljubezen razume ljubljenega brez besed in sv. Janez je začutil potrebe zbrane Kristusove črede, vživel se v življenje poslušavcev. Zato je imel vedno izraze, umljive vsem.

Razumel je predmet, poznal srce človeško — zato je znal govoriti jasno in umljivo.

V svoji besedi je strnil dve na videz nezdržljivi lastnosti govora — lepoto, vzvišenost zgovornosti in umljivost besede. V tem presega poganske retorje, presega druge krščanske homilete. Pesnik je, a njegovo poezijo razume vsak otrok; melodije tega krščanskega Orfeja zvene prijetno v vseh srcih. Razumeti ga more vsak delavec, vsak berač. Kot zlat denar, ki ga zna ceniti siromak in bogatin, siromak še bolj ko bogatin, kot zlato poiskano v zlatih rudnikih sv. pisma, je beseda Krizostomova.

Toda zlata beseda še ni celi Zlatoust. Poglejmo zlato morje misli, ki se blesti za to zlato ograjo — »τοῦ λόγου θάλασσα μὴ μετρομένη« kakor poje grška himna v čast sv. Zlatoustu⁴! Oglejmo si vsebino Krizostomovih govorov!

¹ I. Cor. 14, 8. 19. — ² Dupanloup pri Ackerm. 121.

³ Hettinger 256. — ⁴ Montf. V. 539.

Kaj more govoriti svetnik, drugega ko o Bogu? Pet homilij »o Nedoumljivem« nas vodi v sinje višave, k prestolu Večnega.

Kaj naj govori izpreobrnjenec, pogan po božji milosti kristjan, če ne o milosti?

Naslednik sv. Janeza, druga nebeškega ženina, naj bi ne skrbel za ženitovanjsko obleko svojih varovancev? Mavrica božjih in dejanskih čednosti odseva v rosi njegove besede; a v tej mavrici se najlepše blesti rdeči pas prave ljubezni do Boga in do bližnjega.

Vse to zajemlje kot skrben gospodar iz neizčrpljivega zaklada sv. pisma.

Iz sv. pisma zajema vsebino svojih govorov; saj »ni nič odveč v sv. pismu¹.« Tudi mali, na videz brezpomembni stavek: »Pij malo vina!²« mu je dovolj bogat, da razplete iz njega celo homilijo o boleznih in trpljenju.

Njegove homilije so tako prepletene z besedami sv. pisma, da ne veš na prvi pogled, ali jih govori ekseget ali homilet.

Sv. pismo pozna, kot bi ga pisal sam. Podobna mesta, zgledi, sentence — vse mu je postalo duševna last. Tudi slike iz foruma, iz stebrišča, dirkališča, iz prirode, iz svetne zgodovine rabi v pojasnilo svojih nauk; toda prva je božja beseda.

Moralni govori sv. Janeza ne podajajo samo teoretičnih opominov. V tem morju Krizostomove zgovornosti človek ne vidi samo svojega odsvita, svoje grešnosti, lepote nebes — temuč v tem morju se dela sol, se tvorijo biseri, ki so praktične vrednosti. Sol varuje gnilobe greha, biseri te krase s čednostmi.

Praktični so Krizostomovi govori, praktična je njegova razlaga sv. pisma. »Ne zapleta se v abstrakcije ali nekoristne, čeprav vzvišene kontemplacije, temuč vedno vodi tako, da okoristi duha poslušavcev³.« Praktična je razlaga verskih resnic, ne ljubi spekulativnosti, pač pa uporabnost.

Celo praktična pa so njegova navodila. Dobre in slabe strani poslušavcev so mu znane, pozna njih temperament, nestanovitnost. Ve za vse slabe razvade, zazna vsako napako. Zdaj govori proti kletvini, zdaj proti nepotrebnemu lišpanju v obleki, zdaj svari pred heretiki, zdaj opominja k vestnejšemu opravljanju verskih dolžnosti.

Berimo njegove govore »de incomprehensibili!« — Prvi je popolnoma dogmatičen, polemičen proti Anomejcem. Sklep razpravlja o krotkosti v občevanju z nasprotniki. — Drugi že sam obsega misli, ki navdajajo človeka s svetim strahom pred Najvišjim. V koncu pa gre

¹ In illud Salutate Priscillam h. 1; Montf. III. 172. — ² I. Tim. 5, 23.

³ Civiltà Catt. 262.

dalje kot v prvem: »Prosim vas, mirno in krotko jih nagovarjajte in jih skušajte tako privedi do boljših sadov¹.« — Tretji govor nadaljuje predmet, konča pa s prošnjo, naj ne gredo po pridigi takoj iz cerkve, temuč naj molijo za obsedene, ki sami ne morejo moliti. »Hvalili ste, kar je bilo rečeno, z velikim hrupom in ploskanjem ste sprejeli opomin. Zdaj pa imate priliko, da nam v delih pokažete hvalo; opominu naj sledi molitev: te hvale iščem, tega ploskanja — z dejanji!²«

Povsod³ dobi sv. Janez praktično stran in če je ne nudi tvarina sama, pristavi jo sam.

Ravno to posebnost Krizostomovo, zapletati se v postranska vprašanja očitajo protestantje kot pomanjkljivost Zlatoustove zgovornosti. Nenameravani pogrešek proti pravilom umetnosti je res napaka, premišljena nepravilnost se pa umetniku velikokrat šteje še v krepost. In sv. Janez dela take digresije s premislekom.

Metoda sv. Janeza sloni na njegovem psihološkem čutu. Človeška narava sama je že tako ustvarjena, da večkrat hoče izpremembe. Zato sv. Janez svojega predmeta ne obravnava vedno v enem govoru, temveč ga pogosto razdeli na več govorov (kakor n. pr. v govorih »de incomprehensibili). S tem doseže, da se poslušavci ne utrudijo, da si stvar bolje zapomnijo in vendar tudi dobe potrebnih naukov. Različni so poslušavci, različne njih potrebe in bolezni; za vsako bolezen je treba posebnega zdravila. Različni so gosti, različnih jedi je treba pripraviti³.

Psihološko poznavanje sv. Zlatousta gre še dalje. On celo ugane, kaj si poslušavci mislijo, ko ga poslušajo, kaka čuvstva se jim vzbujajo. Tudi te misli in ta čuvstva so mu sredstva na potu do zaželjenega smotra.

Ni čuda potem, da se zagovori predolgo ob postranskih vprašanjih, ki pa pri njegovi praktični logiki niso postranska, temuč naravnostna. — Naj se morda očita, da to ni estetično, da ni logično; sv. Janez vprašuje po tem, kaj je koristno, kaj je smotreno. In v resnici, pokazalo se je, da dosega ravno s temi digresijami sv. Krizostom višek svoje zgovornosti, poslušavce najbolj vname, jim da najboljše hrane.

Prijetno doni Zlatoustova beseda na uho poslušavcev, lepe misli vstajajo v duhu in urejajo življenje. Hladilno in blažilno je šumljanje vrelca Krizostomove zgovornosti, krepilna je voda tega vrelca. Toda kje je ognjišče zlate besede, kje vir oživljajoče vode?

¹ Montf. I. 461. — ² Montf. I. 471.

³ Ποικίλην γὰρ εἶναι δεῖ τὴν τράπεζαν καὶ διάφορον, ἐπειδὴ καὶ διάφορος ἡ τῶν κεκλημένων ἐπιθυμία. De util. lect. Script. Montf. III. 74.

Libanij ni učil zlatih besed in v knjigah ne najde vsak zlatih resnic. Kje je vir Zlatousta? Zlato srce je ono ognjišče, kjer se je zlatil meč besede Krizostomove; iznajdljiva ljubezen je oni rudar, ki je prodril v neizčrpne zlate rudnike sv. pisma in obogatil celo Antijohijo, cel Carigrad, cel svet.

»Če bi človeške in angelske jezike govoril, ko bi znal prerokovati, bi vedel vse skrivnosti in bi imel vso učenost, ljubezni pa ne bi imel, nisem nič¹.« Teh misli se je naučil sv. Janez v šoli apostola narodov sv. Pavla, in z dihom ogrevajoče milosti božje je zanetil v svojem srcu ogenj, ki se ne ustavi preje, dokler se ne vname cel svet v ljubezni božji. »Apostol biti, učenik, evangelist biti, je kaj velikega; toda še več je biti vjetnik zaradi Kristusa. — Kdor ljubi Kristusa, ve, kaj mislim reči; komur srce žari, plamti za Gospoda, ta pozna pomen verig, tak bi bil rajši za Kristusa v vezeh kot v nebesih².«

Kaj bi še govoril o njegovi ljubezni do Boga! — Bil je svetnik. In kako je ljubil bližnjega, ne morejo dopovedati zemeljski izrazi. Dušni pastir, dušni zdravnik je svojim vernikom; zato jih ljubi nežno kot mati, močno kot oče, zvesto kot prijatelj³. Očetje, bratje, otročiči so mu. Materi se primerja, ki bi najraje sama zavžila zdravilo, da bi rešila bolnega otroka.

Ljubezen njegovo potrjujejo besede, spričujejo dela. Poslušaj ga, kako svari: »Ne bom vam nehal ponavljati. Četudi morda ne slušajo vsi, vsi se pa tudi ne bodo upirali. In recimo, da se mi uprejo vsi — tedaj bo moje plačilo toliko večje, vaša sodba toliko hujša. Nikar! Da ne bo prehuda, ne bom nehal pridigovati. Kajti morda, da morda se mi vendarle posreči, doseči svoj namen z neutrudnim prigovarjanjem⁴.« Sv. Janez je zdravnik, »zdravnik pa ne pretepa, temveč tepnega podpira, krepi in zdravi⁵.«

Krizostomova ljubezen je potrpežljiva, je dobrotljiva; ne išče svojega, zato je tako preprost v svojem govoru; ne misli hudega, zato ravna tako prizanesljivo. Vse hoče objeti Krizostomovo srce, da jih vse ogreje s serafsko ljubeznijo — zato vse pretrpi, vse veruje, vse upa⁶, vse prenese se vsem prilagodi.

Ljubezen, »močna ko smrt«, je ona čarobna sila, ki je vezala sv. Janeza s poslušavci in poslušavce s sv. Janezom. Čigavo srce bi se

¹ I. Cor. 13, 1 - 2. — ² h. 8. in Eph.; Montf. XI. 53.

³ Ὑμεῖς ἐμοὶ πολῖται, ὕμεῖς ἐμοὶ μέλη, ὕμεῖς ἐμοὶ σῶμα, ὕμεῖς ἐμοὶ φῶς, ὕμεῖς ἐμοὶ πατέρες, ὕμεῖς ἐμοὶ ἀδελφοί, ὕμεῖς ἐμοὶ τέκνα, μᾶλλον δὲ καὶ τοῦ φωτός τούτου γλυκύτεροι. (Ante exilium; Montf. III. 417).

⁴ h. 27. in I. Cor. Montf. X. 249. — ⁵ h. 2. in Tit. Montf. XI. 739.

⁶ I. Cor. 13, 4-7.

tudi ne otajalo, ogrelo in vnelo ob plamenu tega svetega ognja! Kakor sluša čreda glas dobrega pastirja, kakor ujame nevesta vsak migljaj svojega ženina, kakor pri telesu udje izpolnijo, kar zamisli glava, — tako odmeva glas dušnega vodnika, duhovnega ženina, škofa, v srcih poslušavcev. — Njegove besede so se razlivala na poslušavce kot raztopljeno zlato, jih očiščevale in zlatile.

Zlato se v ognju preizkuša. Tudi sv. Zlatoust je bil preizkušen v ognju kršč. asceze in zatajevanja, v ognju trpljenja in preganjanja. Dvakrat je bila preizkušena njegova ljubezen do Kristusa in do sv. cerkve v ognju pregnanstva. Zato je bil ogenj, ki je gorel v njegovem srcu, čisti, neomadeževani ogenj žareče ljubezni do Boga, do Kristusa, do krščanske črede, do sv. cerkve. Zato pa je tudi zgovernost sv. Janeza res kakor pravo v ognju preizkušeno čisto zlato. In tako si je Zlatoust res zaslužil svoje večno sijajno zlato ime, prvenstvo med vsemi govorniki, kar jih je kdaj slišal svet.

O, daj Bog, sv. cerkvi mnogo posnemavcev sv. Zlatousta, da bi bila cerkev vedno neomadeževana, slobodna in edina! O daj sv. cerkvi Zlatoustov, da bi njen glas mogel k sebi privabiti narode onega vzhoda, ki je bil nekdanj očaran po zlati zgovernosti svojega krščanskega Orfeja — Zlatousta!

A. B.

II.

Praktično bogoslovje.

A. Cerkveno-pravni odloki.

Odlok „Ne temere“ še v Avstriji ne velja. Dunajski kardinal in nadškof Gruscha je razglasil 20. jan. 1908 odgovor sv. stolice na prošnjo avstrijskega episkopata, da omenjeni zakonsko-pravni odlok v Avstriji še ne stopi v celem obsegu v veljavo, ampak letos stopi v veljavo le oni del, ki se tiče zarok, oni pa, ki se tiče zakona samega, stopi v veljavo šele leto dni po velikonočni nedelji 1. 1908. To pa velja le za avstrijske škofije na avstrijskem ozemlju, ne pa za one dele avstrijskih škofij, ki segajo preko meje, kakor so pruski deli vratislavske, praške in olomuške škofije.

Naknadni vpis na Ruskem rojenih otrok v ruske rojstne matice. Deželne vlade so priobčile naslednji dopis znotranjega ministerstva:

»Das k. k. Ministerium des Innern hat Anlaß genommen, bei der kaiserlich-russischen Regierung anzufragen, ob und auf welche Weise

in Rußland vorgekommene Geburtsfälle, welche aus irgend einem Grunde nicht zur Eintragung in die ständige russische Geburtsmatrik gelangt sind, nachträglich von den im Auslande befindlichen Eltern zur Eintragung gebracht werden können.

Die auf diese Anfrage erteilte Auskunft lautet dahin, daß wenn das betreffende Kind nach seiner Geburt in Rußland getauft wurde, die Eltern sich an die kompetente Behörde mit der Bitte zu wenden haben, eine Untersuchung zu dem Zwecke einzuleiten, damit die Tatsache der Geburt und der Taufe nachgewiesen und das Ergebnis der Untersuchung in die Geburtsmatrik eingetragen werde. Ist jedoch das Kind noch nicht getauft, so müssen die Eltern behufs nachträglicher Taufe die kirchlichen Behörden in Anspruch nehmen und die erfolgte Taufe in die Matrik eintragen lassen.

Ta razglas c. kr. ministerstva za notranje posle se naznanja častitim duhovnikom z naročilom, naj v potrebnih slučajih stranke nanj opozore.

Odlok „Ne temere“ in katoličani vzhodnih obredov. Kongregacija koncila je 1. febr. 1908 odločila, da imenovani zakonsko-pravni odlok veže le katoličane latinskega obreda, ne pa drugih obredov, ampak za te velja prejšnje cerkveno pravo¹. Kongregacija propagande se pa peča z vprašanjem, bi-li kazalo raztegniti odlok »Ne temere« tudi na katoličane nelatinskih obredov.

B. Pastirstvo.

Krst luteranskega otroka. Zakonska Peter in Liza Strešnik, trgovca v Novi vesi, sta si prinesla iz L. otroka, 7 mesecev starega, ki je bil dne 5. junija 1907 rojen in dne 7. junija 1907 po protestantovskem obredu krščen glasom krstnega lista, spisanega od protestantovskega pastora. Oče otrokov je že več let železniški čuvaj v N. ter je od sv. katoliške vere odpadel in pristopil k evangeljskemu veroizpovedanju ter si vzel v zakon luteranko. Peter in Liza Strešnik pa nečeta imeti protestanta v hiši ter sta vzela otroka le iz usmiljenja in le pod pogojem, da se sprejme v sv. katol. cerkev. Ker tudi otrokovi stariši proti temu nič nimajo, prosita zakonska Strešnik domačega gospoda župnika, naj potrebno ukrene, da se otrok sprejme v sv. katol. cerkev.

Kaj bo tedaj storil dušni pastir, da v tej zadevi pravilno postopa?

Na željo Petra in Lize Strešnik in na podlagi izjave otrokovih starišev bo župnik otroka v pričujočnosti botrov na tihem pogojno

¹ Acta S. Sedis 1908, str. 80.

krstil. Ta krst se bo zapisal v krstno knjigo brez tekočega števila tako-le: Anno Domini 1907 die ... mensis ... ego N. N., parochus huius ecclesiae baptizavi sub conditione infantem natum die 5. Iunii 1907 in L. ex N. N. et N. N., coniugibus confessionis Augustanae, cui impositum est nomen N. Patrini fuerunt N. ex parochia N. seu loco N. et N. coniux, ex parochia seu loco N.

NB. Supradictus infans baptizatus est ritu protestantium die 7. Iunii 1907 in fano evangelico in L.

Opomni se tukaj, da ima v našem slučaju pravico dati krstni list, ki je veljaven pred državno oblastjo, le evangelijski župnijski urad. Katoliški župnik sme samo za cerkveno področje dati spričevalo sprejema v katoliško cerkev. Da se pa zadosti popolnoma državnim postavam, bo župnik zakonska Strešnik, ki sta otroka k sebi vzela, opozoril, da bo treba po dovršenem 14. letu otroka njegov izstop iz evangelijskega veroizpovedanja naznaniti tudi pri državni oblasti. 4.

Čigav je mrtvec, župnikov ali pastorjev? Trgovski pomočnik G. S. je izstopil dne 24. junija 1905 iz r. k. cerkve. Ko je zbolel, je prišel v bolnišnico v M. Dne 27. aprila 1906 je prijavil mestnemu uradu v M., da izstopi iz protestantovske veroizpovedi, ter je bil od župn. urada pri Sv. M. še tisti dan sprejet v r. k. cerkev. Vposlane izjave mestni urad ni rešil.

Dne 1. maja 1906 je G. S. umrl. Pastor si je takoj prilastil mrtvaški ogledni list ter napovedal protestantski pogreb.

Proti temu početju je vložil župnijski urad pri Sv. M. 1. maja 1906 protest pri mestnem uradu v M., ter zahteval, da mestni urad poskrbi za to, da bo 1. G. S. katoliško pokopan, 2. da se župnijskemu uradu izroči mrtvaški ogledni list, ter da se 3. G. S. vpiše v župnijske mrtvaške bukve.

To zahtevo pa je mestni urad 2. maja 1906, št. 11820 odbil z motivacijo, ki se glasi doslovno: »Diesem Ansuchen gibt der Stadtrat gemäß Art. IV. des Gesetzes vom 25. Mai 1868, R. G. B. Nr. 49, soweit es sich um die Anordnung eines katholischen Begräbnisses handelt, keine Folge, weil sich aus der Austrittserklärung vom 27. April 1906 im Zusammenhang mit der Erklärung des Austrittes aus der katholischen Kirche vom 24. Juni 1905, sowie aus dem Charakter der Unterschrift auf der ersterwähnten Erklärung und dem Umstande, daß der Tod schon drei Tage nach der Austrittserklärung erfolgte, mit Wahrscheinlichkeit der Schluß ergibt, daß sich G. S. am 27. April 1906 in einem Geistes- und Gemütszustande befand, welcher die eigene freie Überzeugung ausschloß, und weil daher die Austrittserklärung vom 27. April 1906 vor dem Erweise des Gegenteiles nicht entgegengenommen werden kann.

G. S. gilt daher vorläufig als Mitglied der evangelischen Kirchengemeinde in M.

Das Ansuchen um Übersendung des Totenbeschauzettels und Veranlassung der dortpfarrlichen Verbuchung des Toten kann naturgemäß erst nach der Entscheidung der Frage, ob die Austrittserklärung vom 27. April 1906 gültig ist, erledigt werden.

Nato je pastor mrtveca pokopal.

Župnijski urad pri Sv. M. pa je vložil proti odločbi mestnega urada v določenem obroku (tekem 14 dni) rekurz na c. kr. namestnijo v Gradcu, opiraje se na sledeče razloge:

1. Po členu 6. postave z dne 25. maja 1868, drž. zak. št. 49 je izstop iz cerkve ali cerkvene družbe pravomočen, če je bil prijavljen politični oblasti. To se je v tem slučaju zgodilo.

2. Glede popolne zavesti in proste odločbe naj oblasti po § 4. odredbe z dne 18. jan. 1869, d. z. št. 13 sodijo le tedaj, če so okoliščine take, da se o tem lahko opravičeno dvomi. Takih okoliščin pa v tem slučaju ni.

3. Da se je G. S. 27. aprila 1906 vrnil v r. k. cerkev, čeravno je šele 24. junija 1905 iz nje izstopil, naj nikogar ne moti. Nasprotno! Saj pravi sam, da je izstopil le vsled agitacije pri neki zabavi, dočim se je vrnil v najbolj resnem trenutku svojega življenja, na smrtni postelji. Tudi mu je bilo takoj žal, da je izstopil. Nikdar ni bil pri protestantski službi božji, temveč je zahajal, če je le imel kaj časa, k sv. maši v r. k. cerkev.

4. Podpis na izjavi z dne 27. aprila 1906 ne pove ničesar. Pomisliti je treba samo, da se je tu podpisal, ko je bil že težko bolan, pri motni luči, ter ležeč v postelji.

5. Iz tega, da je G. S. umrl že tri dni na to, se ne da sklepati, da ni bil 27. aprila 1906 več pri popolni zavesti. S. G. je namreč sam poslal po duhovnika, ter v redu opravil sv. spoved.

Ni torej vzroka, dvomiti nad tem, jeli bil G. S. 27. aprila 1906 pri popolni zavesti ali ne, tedaj se mestni urad čisto po krivici sklicuje na § 4. odredbe z dne 18. jan. 1869, d. z. št. 13. Župnijski urad ni zavezan dokazati, da je bil S. G. takrat še pri popolni zavesti, mestni urad naj rajši dokaže, da ni bil.

Visoka c. kr. namestnija naj torej anulira protipostavno razzodbo mestnega urada z dne 2. maja 1906, št. 11820, ter izreče, da obvelja izjava G. S. z dne 27. aprila 1906 v polnem obsegu.

To je c. kr. namestnija v Gradcu tudi storila z odlokom z dne 8. jan. 1908, št. 6²⁹⁰⁰/₇. S tem je ovrгла razzodbo mestnega urada z dne 2. maja 1906 št. 11.820 »wegen unrichtiger Gesetzesanwendung,

ter izrekla, da je trgovski pomočnik G. S. ob svoji smrti dne 1. maja 1906 pripadal k r. k. cerkvi. V tem odloku se bere:

»Hiefür war die Erwägung maßgebend, daß nach dem Ergebnisse der eingehenden im Gegenstande gepflogenen Erhebungen nicht angenommen werden kann, G. S. habe sich am 27. April 1906, zur Zeit seines Austrittes aus der evangelischen Kirche A. B., resp. seines Eintrittes in die römisch katholische Kirche in einem die freie Überzeugung ausschließenden Geistes oder Gemütszustande befunden.

Es war demnach die durch das Vorstadtpfarramt zur hl. M. in M. bei dem Stadtrate eingebrachte Austrittserklärung des Genannten aus der evangelischen Kirche A. B. vom 27. April 1906 seitens des Stadtrates zur Kenntnis zu nehmen, und weiters G. S. im Hinblick auf seinen am gleichen Tage erklärten Wiedereintritt in die r. k. Kirche, als röm. katholischer Glaubensangehöriger anzusehen¹.« *Ant. Stergar.*

Poroke italijanskih državljanov v Avstriji. Italijanskih državljanov je v Avstriji vse polno. Kjerkoli je delo, tam je navadno tudi Lah. Na svojem potovanju sem se mudil pred leti poldrugi dan v Brežah (Friesach) na Koroškem. Mestece tik štajerske meje je staro in polno znamenitosti. Časa sem imel dovolj in zavil sem jo proti dominikanski cerkvi, ki mi je že od daleč kazala svoje okajeno zidovje. Na prostoru pred njo je delavcev kar mrgolelo. Nekoliko v strani sem zagledal belega meniha dominikanca bolj srednje postave in srednjih let. Bil je v živem pogovoru z laškim kamenosekom. Ogledovala in merila sta dva obdelana kamena. Približal sem se mu s spoštljivim pozdravom. Ko je videl, da me delo zanima, je pustil kamenoseka samega in me peljal v cerkev, ki je bila vsa zašarjena. Po visokih lestvah so nosili malto visoko gori do podstrešja. Razkazoval mi je posamezne dele te srednjeveške gotske stavbe in vpletal vmes zgodovinske dogodke. S posebnim veseljem mi je kazal prižnico, s katere je sv. Tomaž Akv. govoril. Ločila sva se. On se je vrnil h kamenoseku. Mudilo se mu je, ker je prirejal stanovanje nunam dominikankam. Jaz sem se pridružil pa delavcem, ki so me kar obsuli, ko so me slišali po furlansko govoriti. Bili so večinoma iz Karnije, kjer je pristna furlanščina doma.

Z Lahom je lepo govoriti. Zgovoren je do skrajnosti in ker hodi križem sveta, ve tudi veliko pripovedovati. Italijana imam sploh rad. Če mi pride pa v ženitevskih zadevah v hišo, imel bi ga najrajši za deveto goro. Kdor ni skušal, si še misliti ne more, kaj se pravi

¹ Ker je med tem mestni urad vložil priziv proti odloku c. kr. namestniije, bomo konečni izid naznanili o svojem času. Stvar je načelne važnosti in nekaka ilustracija naših razmer. *Op. ur.*

italijanskega državljana z Avstrijanko ženiti. To bi rad v naslednjem pojasnil drugim v poučilo in morebitno ravnanje.

Italijanski državljan se v Avstriji lahko ženijo, le dokazati morajo, da so po italijanskih postavah za sklepanje zakona sposobni. Zastran njih osebne sposobnosti za zakon velja to: Po civilnem zakoniku (Codice civile) se italijanski podanik ne sme poročiti pred izpolnjenim 18. letom, in ženska ne pred izpolnjenim 15. letom. Polnoletnost doseže moški, kadar izpolni 25. leto, ženska pa z izpolnjenim 21. letom. Mladoletni potrebujejo dovoljenje. Dovoljenje dajata oče in mati. Če nista edina, zadostuje dovoljenje očetovo. Če je eden teh umrl ali pa je nezmožen, svoje mnenje izreči, zadostuje dovoljenje drugega. Če sta oba umrla ali nezmožna, pristojta ta pravica staremu očetu in stari materi. Če pa tudi teh ni, je za to oblasten družinski ali varstven svet (consiglio di famiglia o consiglio di tutela), t. j. svojci ali pa tisti, katerim so izročeni maloletni v varstvo. Na to mora župnik gledati, kadar ima z njimi opraviti v ženitvenih zadevah.

Civilni zakon je za italijanske državljanke obvezen. Opust civilnih oklicev je razdiralen zakonski zadržek. Vsled tega mora biti vsak, ki se v Avstriji ženi, v Italiji civilno oklican. Oklicujejo se pa v občini, v kateri imajo domovinsko pravico in sicer dvakrat in pa pismeno. To se tako godi: Izobesi se oklic dva praznika zaporedoma in še tri dni na oklicni deski (l'atto resta affisso nell'intervallo fra l'una e l'altra pubblicazione e per tre giorni successivi). Če oklicavanju v tem času nihče ni ugovarjal, izda župan (sindaco) oklicni list (izpričevalo, da sta bila ženin in nevesta dvakrat brez ugovora oklicana) in ga pošlje kralj. prokuratorju (procuratore del re) v poverjenje. Od tega gre do ministra »di grazia e giustizia.« Od tod do ministra za zunanje zadeve (ministro degli affari esteri). Ta ga vrne kralj. konzulu in od konzula gre župnijskemu uradu ali naravnost, ali pa potom pristojnega c. k. okraj. glavarstva.

Hod po teh uradnih stopinjah (Instanzenzug) je precej dolg in počasen. Utrudi župnika, še bolj pa ženina in nevesto, ki ne moreta razumeti tega službenega zategovanja. Prav ima Aichner¹, ko pravi: »Exinde patet, quam prolixae et implicatae sint formae et actiones, ubi cives Itali apud nos nuptias inire volunt.«

Kako naj pa postopa župnik, da olajša italijanskim državljanom postavno sklepanje zakona? Italijanski državljan, ki hoče v Avstriji v zakon stopiti, naj prinese župniku od pristojnih italijanskih uradov:

¹ Ius Eccles. edit. 10. p. 696.

1. Krstni list od cerkvenega urada, potrjen od škofijstva in župana (sindaco).

2. Izpričevalo samskega stanu od cerkvenega urada, poverjen od škofijstva in župana (sindaco). — Vdovec naj se izkaže z mrtvaškim listom raj. družeta, ki mora biti poverjen, če je družo zunanaj Avstrije umrl.

3. Izpričevalo, da je prost vojaščine. To izpričevalo (atto d' esito di leva) je list, ki dokazuje ali negativen uspeh pri naboru, ali pa vojaški odpust (congedo militare). Izdaje ga pristojni župan (sindaco).

4. Mladoletni potrebujejo dovoljenja. Zadevno izpričevalo naj vročijo župniku prosvicu.

Ko ima župnik te listine v rokah, naj pusti vse italijanske oblasti na miru in naj se drži v okličnih poslih edino le kralj. generalnega konzulata v Trstu. Ta urad je nam Slovencem najbližji. Imamo sicer generalni konzulat tudi na Dunaju, imamo tam celó italijanskega poslanika, toda oba sta nam preveč od rok. Zaročenca morata biti v Italiji civilno oklicana in sicer v tisti občini, v kateri ima italijanski državljani domovinsko pravico. Župnik naj torej spiše pred vsem to prošnjo. Kako pa? Tisti, ki so italijanskega jezika večči, naj se držé naslednjega, povsem zanesljivega obrazca. Ni jim treba družega, kot izpolniti ga.

M
 Impero d' Austria. Dioecesi di
 Comune di Parrocchia di

Io sottoscritto fu richiesto di procedere alle pubblicazioni del matrimonio che desiderano contrare in questa parrocchia:

Il Signor	
nato a	li
di condizione	
di stato	
pertinente a	residente a
figlio di	residente a
e di	residente a
e la Signora	
nata a	li
di condizione	
di stato	
pertinente a	residente a
figlia di	residente a
e di	residente a

A termini degli articoli 70, 71 e 100 del Codice civile Italiano tali pubblicazioni devono eseguirsi anche in codesto Comune di ove ha domicilio l; interesse la gentilezza di Vostra Signoria di fare eseguire le medesime nelle due Domeniche immediatamente successive al giorno, in cui Le sarà consegnato il presente atto.

Dall' Ufficio parrocchiale di li
 L. S.
 Conferma dell' Ordinariato. Il Parroco
 N. N.
 All' Onorevole Signor Sindaco di

Pravilno izpolnjena oklicna zglasnica mora biti od škofijstva po-
 verjena. Brez te poveritve nima veljave. Župnik jo pošlje na to ali
 naravnost, ali pa potem pristojnega c. k. okraj. glavarstva italijanskemu
 generalnemu konzulatu v Trstu s primerno spremnico. Ta spremnica
 ni nič drugega kot prošnja do konzula, naj se na podlagi podatkov
 zaročenca na pristojnem mestu civilno oklicujeta. Če jo pošlje narav-
 nost, mora pismo frankirati. Poštne prosto si dopisujeta le c. k.
 okraj. glavarstvo in konzulat. Pridejati je prošnji 16 kron za oklice,
 legalizacijo in druge stroške v Italiji. Če sta zaročenca reveža in ne
 zmoreta tega zneska, naj prineseta župniku vsak svoj ubožni list, že-
 nin (Italijan) od svoje pristojne občine, nevesta (Avstrijanka) od svo-
 jega župana. Župnik naj priloži oba ubožna lista k prošnji za oklicno
 razglasilo. Popolnoma brezplačno pa tudi siromašnih ne oklicujejo.
 Poslati morajo konzulatu 1 krono poštne.

Spremnica, s katero gre oklicna zglasnica k italijanskemu kon-
 sulatu v Trstu, se lahko tako glasi:

All' Inclito Consolato generale di S. M. il Re d' Italia
 in

Trieste.

Si inoltra a codest' Inclito Consolato generale la supplica, qui acclusa e de-
 bitamente corredata, dei fidanzati N. N. e N. N. unitamente alla tassa d' uso 16
 corone (če sta zaročenca siromašna in ne zmoreta te pristojbine: unitamente ai loro
 attestati di povertà) pregando di voler ordinare le prescritte pubblicazioni degli
 stessi, onde possano passare al matrimonio diviso.

Dall' Ufficio parrocchiale di
 N. addi 190

L. S.

N. N.

Parroco.

Oklicna zglasnica sme biti tudi nemška. Italijanskemu jeziku ne-
 vešči naj se poslužujejo naslednjega obrazca:

Kaiserthum Österreich.

Diocese: N.

Gemeinde: N.

Pfarre N.

Um Verkündigung ihrer vorhabenden, in der hiesigen Pfarre abzuschliessen-
 den Ehe haben angesucht:

Herr: N. N.
 geboren in am
 Beschäftigung
 Stand
 zuständig nach wohnhaft in
 Sohn des wohnhaft in
 und der wohnhaft in

und Frau: N. N.
 geboren in am
 Beschäftigung
 Stand
 zuständig nach wohnhaft in
 Tochter des wohnhaft in
 und der wohnhaft in

Laut Artikel 70, 71 und 100 des jetzt giltigen italienischen Civil-Gesetzbuches müssen die Verkündigungen auch in der Gemeinde N., in welcher der Bräutigam (die Braut) zuständig ist, vorgenommen werden.

Ich ersuche daher Ew. Wohlgeboren, die Vornahme des Aufgebotes gleich nach Erhalt dieses Aktes an zwei aufeinander folgenden Sonntagen veranlassen zu wollen.

Pfarramt N. an
 L. S. N. N.
 Pfarrer.

Ordinariats-Beglaubigung.

An

Se. Wohlgeboren,
 den Herrn Sindaco
 in

N.

Italijanski podanik mora prošnjo s prilogami pódpreti. Priložiti mora krstni list, izpričevalo samskega stanu ali vdovstva itd. Za avstrijskega državljana ni treba prilog, ker je legalizacija škofijstva porok, da se zadevni podatki z matičnimi zapiski vjemajo.

Prošnja ima dolg in počasen hod. Iz naslednjega se razvidi, po katerih potih hodi. Režijan, na primer, se ženi v Avstriji. Oklicna zglasnica gre od konzula v Trstu h kralj. prokuratorju v Tolmezzo (mestece in glavni kraj v Karniji), od tega k županu (sindaco) v Režiji. Ta dá zaročenca postavno oklicati in pošlje izpričevalo o izvršenih oklicih kraljevemu prokuratorju (procuratore del re) v Tolmezzo. Prokurator poveri podpis župana režijanskega in pošlje spis v Benetke. Ker je Rim preoddaljen, sta za naše kraje v Benetkah dva kraljeva pooblaščenca, eden za ministra »di grazia e giustizia«, drugi za ministra »degli affari esteri«, in sicer namestuje prvega kralj. apelacijskega dvora predsednik, drugega pa kralj. generalni prokurator (Il Procuratore Generale del Re). Generalni prokurator vrne v imenu obeh ministrov poverjeni oklicni list generalnemu konzulu v Trstu. Ta ga poveri in pošlje pristojnemu župniku, oziroma c. k. okraj. glavarstvu. Še le na to sme župnik zaročenca oklicati in poročiti. O poroki naj izda župnik uradni poročni list v italijanskem ali latinskem jeziku in naj ga dostavi pristojnemu c. k. okraj. glavarstvu. C. k. okraj. glavarstvo ga pošlje uradoma kralj. ital. generalnemu konzulu v Trstu, konzul pa županu (sindaco) tiste občine, v kateri se je civilni oklic vršil. In s tem smo pri koncu.

Vrnimo se k menihu dominikancu, ki mi je z vso uljudnostjo razkazoval gotsko cerkev tega reda v Brežah. Čudil sem se njegovemu znanju italijanskega jezika in ko sem mu to tudi povedal, mi je odvrnil: Bil sem več let v Rimu. Ta mož v ponižni redovniški obleki je bil sedanji nuncij v Monakovem, nadškof Andrej Frühwirth.

Jos. Kragelj.

C. Liturgika.

Ali se sme monštranca okinčati z vencem? Pri sv. F. obhajali so patrocinij. Vse je bilo na nogah, ljudstva se je kar trlo. Povabljen je bil tudi gospod iz sosednje župnije, da bi vodil običajno procesijo. Pride z asistenco pred oltar in glej, okoli monštrance je bil ovit venec iz kupljenih rož. Oficijator, seveda strog rubricist, sname venec z monštrance in ga ves ogorčen vrže na oltar. Mučen trenutek za domačega g. župnika in za vse navzoče. Ali je bil venec res proti rubrikam? Novi dunajski škofijski Rituale, ki je potrjen od rimske stolice, določa, da se naj sv. R. T. nosi v procesiji: in ostensorio floribus arte confectis ornato. Med odloki rimske kongregacije za sv. obrede tudi ni najti nobenega, ki bi to prepovedoval. (Cfr. Index generalis ad voc. Ostensorium pg. 355.)

Anton Stergar.

Privilegium celebrandi in ecclesia S. Clementis Missam votivam de eodem Sancto vel de SS. Cyrillo et Methodio. Quo cultus et fidelium pietas magis magisque foveatur erga inclytum Pontificem Clementem huius nominis primum, hodiernus Prior coenobii Ordinis Praedicatorum, quod ecclesiae titulo ipsius sancti Martyris continens est in alma Urbe, a Sanctissimo Domino nostro Pio Papa Decimo perpetuum privilegium humillimis precibus flagitavit, quo cuilibet sacerdoti Sacrum facturo ad altare maius ubi sancti Hieromartyris reliquiae summa religione asservantur, vel ad alterum in antiquissima crypta ibidem erectum, Missam votivam de eodem sancto Clemente celebrare liceat, etsi Officium ritus duplicis occurrat. Insuper consonum respective privilegium expetivit pro altari, quod in ipsa ecclesia sancti Clementis superiore lapsa saeculo in honorem sanctorum antistitum Cyrilli et Methodii dicatum est.

Sacra porro Rituum Congregatio, utendo facultatibus sibi specialiter ab eodem Sanctissimo Domino nostro tributis, attento commendationis officio reverendissimi Patris Procuratoris Generalis Ordinis Praedicatorum, ita precibus benigne annuit, ut sacerdotibus tantum peregrinis vel fidelium pio peregrinantium more memoratam ecclesiam adeuntium ducibus in enuntiatis altaribus Sacrum facturis respectivam Missam votivam de sancto Clemente primo, Papa martyre, vel de sanctis Cyrillo et Methodio Episcopis confessoribus fas sit celebrare;

dummodo non occurrat duplex primae vel secundae classis, aut festum de praecepto servandum, necnon feria, vigilia, vel octava, quae sint ex privilegiatis: servatis Rubricis.

Contrariis non obstantibus quibuscumque.

Die 3. Maii 1907.

S. Card. Cretoni, Praefectus.

D. Panici, Archiep. Laodicen., Secretarius.

D. Katehetika.

Katehet-vzgojitelj čuvaj nedolžnosti svojih katehumenov. V letošnjem »Voditelju« str. 108 ss. je nek vnet katehet objavil za naše dni prav primeren klic, da naj katehetje, zlasti pa spovedniki rešujejo mladino iz močvirja. Ker pa dotični članek razpravlja bolj o nalogi spovednika, zato se mi zdi umestno, njegovo razmotrivanje izpopolniti z naslednjimi vrsticami in podati nekaj misli, kako naj katehet v šoli vpliva na to, da se v srcih drobnih katehumenov goji angelska čednost.

Otrok in nedolžnost sta pojma, ki se težko data ločiti, ki se raztrgata le s kruto silo. Ako je dete izgubilo kras svojega srca, pogrešamo pri njem nadnaravno podobo otroka božjega, in to je tako neizrekljivo velik nedostatek pri gojencu, da je katehetovo srce nemara globoko zadeto in prešinjeno od bridkega pomilovanja in sočutne žalosti.

Kako pa katehet naj zasleduje to žalostno prikazen? Marsikateri katehumen ne kaže nikakih posebnih znamenj svoje propalosti, pač pa se opaža, da je njegovo stremljenje po nadnaravnem močno podvezano, če ne docela podrezano. Molitev, njegovo vsakdanje občevanje z Bogom, mu je le zunanja navada brez notranje vsebine. Nežne vezi ljubezni do Boga so kruto raztrgane, zato se je v mlado srce naselila brezbriznost, razmišljenost ter izgnala iz njega otroško-pobožno čuvstvovanje. Veselje do molitve je spuhnelo kakor kafra, zato katehumen molitev, če le mogoče, kaj rad od dne do dne vedno bolj opušča. Pri katehiziranju se opazi, da tako nesrečno dete nima prav nobenega zanimanja za nebeško-lepi nauk, marveč je le telesno navzoče, obrača svojo pozornost na vse drugo okrog sebe, se igra, skrivaj pošepetava, ali pa, če ga katehetovo oko strogo motri, sedi mirno, kakor kup nesreče, in spi z odprtimi očmi kakor zajec, ter je presrečno, če ga katehet ne nadleguje prav z nobenim vprašanjem. Pokorno je le zgolj iz strahu. Tako razpoloženje pa nudi rodovitna tla za vsak plevel. Sčasoma postane katehumen nepokoren, drzen, nepošten, prepirljiv, lažnjiv, krut in neusmiljen do razumnih in nerazumnih bitij, škodoželjen, sploh vsaki hudobiji se začno vrata v srce odpirati na stežaj.

Bolj ko je srce dovzetno za tajno strast, tem hitreje in očitvidneje pada živo srebro nravnosti.

Pretrsljivo! Kaka bo bodočnost takega nesrečnega katehuma, če ostane, kakršen je? Izkušnja vendar uči, da je tudi človek, ki je svoja mladinska leta preživel nedolžno, v vedni nevarnosti od vseh strani, od zunaj in znotraj, zlasti v mladeniških letih, da ga upropasti prešerno vladajoči zmaj nečistosti. Kako se pa naj obrani človek, ki je že v nežnih otroških letih zabredel v močvirje ostudnosti? Neizogibno je, da postane suženj svoje strasti, ki ga oklepa vedno močneje v svoje grozovite verige, ki iz njih ni več rešitve. Pretrsljivo! Saj nobena druga strast ne opustoši človeškega srca tako obupno kakor ta; nobena druga pregreha ne razdvoji človeka tako, nič ga ne oddalji od Boga Stvarnika tako, kakor nečistost, ki mu nakoplje jezo in sovraštvo neskončno svetega Boga!

Pri takem razmotrivanju in opazovanju se katehetovo srce čuti hudo zadeto. Zato pa vesten katehet zastavi vse svoje sile, da kovidni angel varih svojih katehumenov goji in ščiti nedolžnost otrok.

Kako naj deluje katehet, da vsestransko zadosti stavljeni si vzvišeni nalogi?

Katehet ima katehumene, pomešane med seboj, torej še nedolžne in že pokvarjene.

Njegova naloga je dvojna: a) negativna, t. j. katehet naj z orlovim očesom čuje nad katehumeni ter naj tudi najskromnejšo priložnost in nevarnost takoj odstrani; b) pozitivna, t. j. katehet naj navaja katehumene, da spoznajo vrednost čistosti, da jo čislajo, in jo pridobivajo in krepijo v svojem srcu.

Kako zabredejo otroci v obče v nečistost? Prav redki so slučajji, da je ogenj izbruhnil pod lastno streho, ponajveč udere tat od zunaj v hram.

Ni izključeno, da, tuintam se res dogodi, da otroka draži in napeljuje v ostudnost njegovo lastno hudobno poželjenje, kar je najbrž podedoval od starišev kot doto. Večkrat je pa vzrok prezgodnjih nagibov k pohotnosti tudi to, da otrokova hrana in njegovo delo nista v pravem sorazmerju, n. pr. če otrok vživa veliko in močne jedi ali pijače, ali pa preveč mora sedeti, kar povzroča preobilno nemirne, ostre krvi.

Od zunaj se ta greh prikrade v mlado srce ali popolnoma slučajno, ali pa namenoma, naravnost po zapeljevanju.

Slučajno; zakaj v človeku in tudi v otroku, spi hudo nagnjenje vsled izvirnega greha in se razodeva v radovednosti, če je le priložnost, videti, slišati to, kar goji in razvema hudo nagnjenje. Kakor

hitro otrok vidi pri človeku, ali pri živali, ali na podobi, ali pa sliši kaj takega, kar zadeva spolno življenje, mu vzbudi to nespodobne predstave v domišljiji; le-te se rade ponavljajo in vedno bolj mikajo v greh. Zato bo katehet opozarjal otroke, da naj na paši ne posedajo leno okrog živine, marveč naj imajo vedno kako primerno delo, n. pr. dobro knjigo v roki — ravno paše so za otroke na deželi najhujša priložnost, da se zamori cvet nedolžnosti —, katehet bo pogosto v šoli poizvedoval, ali dečki in deklice pasejo skupaj, morebiti v gozdovih ali na obsežnih travnikih, ali se igrajo, kake so njih igre, ali hodijo skupno v gručah v šolo in iz šole domu, kako se vedejo med potjo, katehet bo od časa do časa v šoli pogledal za otroci, če jih več skupaj hiti na stranišče, neopažen se lahko prepriča na lastna ušesa, kaj otroci tamkaj govore, ali so mirni ali divje razposajeni — kar je zlasti po velikih straniščih v mestnih šolah navada —, pogledal bo stene in vrata in čečkarije šolarjev na njih in naletel bo, Bogu bodi potoženo, le prepogosto na take reči, da se mu nemara zžežijo lasje; ostro oko naj ima katehet na knjige in podobe in zlasti na listke, ki jih otroci prinašajo v šolo in drug drugemu ponujajo na ogled, zabiča jim naj, da so v vesti dolžni ovaditi takoj vsakega součenca, ki se je drznil s kako umazano besedo in neotesanim izrazom na dan. Seve mora tisti, ki hoče ovaditi umazanca, katehetu tiho in vpričo obtoženca povedati dotični izraz, ker bi sicer z glasno tožbo pohujšal ves razred.

Namenoma; zakaj na otroka prežijo zapeljivci od vseh strani. Posebno nevarni so mladi, šoli že odrasli dečki in dekleta, bodisi da so posli, bodisi da so v bližnji soseščini, torej v prijateljski zvezi, največkrat pa se zapeljujejo otroci sami med seboj. Kakor hitro je kateri izmed njih — prava nalezljiva kuga so katehumeni, ki so poleti šole oproščeni in zahajajo med odrasle delavce — kaj izvedel, videl ali slišal, pripoveduje skrivnostno radovednim mlajšim in tako okuži vse, ki pridejo z njim v dotiko. Ponajveč se med seboj pohujšujejo in zapeljujejo s pogledi in z dotikanjem. Že od drugih pohujšan in pokvarjen otrok vabi druge v samotne, skrivne kraje, kjer jim vzbuja radovednost in celo dopadenje. Pač čuden je pojav, da grešnik hoče na vsak način še druge s seboj potegniti v prepad. Nobena druga hudobija ni kakor ta, podobna širni povodnji in nalezljivi boleznii, če se ni poskrbelo, da se pravočasno omeji.

Ampak nikakor ne zadostuje, da se deluje negativno, marveč nujna potreba je, da katehet v šoli pozitivno vpliva na otroke, da čislajo čistost, najlepšo čednost mladine. Katehet jim naj torej vzbuja vest pri vsakem najmanjšem prestopku v tej točki, naj nevedne previdno poučuje, hudobne pa očetovsko-milo in vendar z neizprosno resnobo svari in kaznuje.

Nedolžni otroci so po milosti svetega krsta itak že sami ob sebi vestni. Če se jim odločno in z versko resnobo kaj označi za greh, se tega boje. Naše telo je po sv. krstu posvečeno in pri sv. birmi maziljeno, je tempel sv. Duha. Naše telo je bolj posvečeno kakor cerkev, bolj kakor oltar, kelih, monštranca, ker je živ tempel božji. Kdo bi se torej drznil ta tempel onečastiti in oskruniti z ostudno gnusobo? Otrok, Bog je prepovedal, dele telesa, ki jih zakriva obleka, odkrivati in brez potrebe ogledovati, se dotikati ali dovoliti, da se drugi dotikajo. Ta greh je tako velik, da je že smrtni greh, prostovoljno in z dopadanjem samo misliti, poželeti, govoriti ali poslušati kaj takega.

Živo in jasno jim naj katehet predoči pohujševanje in njega grozovite posledice, kakor tudi veliko odgovornost.

Čednost čistosti pa jim naj v vznesenih besedah oriše kot najlepši in najljubeznivejši kras človeškega srca. Duh čistosti, ki prešinja srce katehetovo, mora iz njegovih besed liki solnčni žarki sijati in ogrevati srca katehumenov. Brezdvomno obstoji namreč zlasti v tej čednosti neka simpatija duš tako od solnčne kakor od senčne strani.

Katehet-vzgojitelj, ki poučuje tudi dekleta, naj skrbno zatira vsako naravno nagnjenje do njih, ki se kaj rado nehote in nevedoma vtihotapi v njegovo srce; nikakor ne smejo dečki spoznati — in za to imajo ostro oko —, da katehet izkazuje deklicam neko prednost in pozornost, ki ni umestna. Že s tem lahko povzroči škodo v mladih srcih. Ako pa hočemo ne samo vestno, marveč tudi vspešno delovati v prid naši skrbi izročениh gojencev, ne smemo pozabiti, da bo le na našo in na gojencev pobožno molitev in po priprošnji svetnikov in angelov varihov milost božja rosila na naše vzvišeno delo.

Jan. Ev. Kociper.

K poglavju o katehetski izobrazbi. V 1. številki letošnjega »Voditelja« je g. Al. Čížek poročal o Pichlerjevi knjigi ter navajal iz nje vzroke, zakaj je kateheza pri nas tako zaostala. Preveč se — tako se glasi med drugim — zanemarjajo naravni pripomočki; toda katehet, ki zameta iste pri svojem delovanju zanašajoč se na nadnaravno pomoč, je podoben vrtnarju, ki svojih rastlin nič ne zaliva, ampak hodi le v cerkev molit, naj bi mu lepo rastle.

Recimo besedo o teh naravnih pripomočkih. K njim spada, kakor omenja tudi imenovani članek, temeljit teoretičen pouk o katehetski službi, zlasti pa tudi — kot poslednja in najuspešnejša priprava na bogoslovnih učiliščih — hospitiranje pri dobrih katehetih ter praktični nastopi v šoli. Isti članek tudi že citira določbo zadnje lavantinske sinode, ki obljublja, oziroma celo zaukazuje za lavantinsko bogoslovno učilišče oboje: temeljito katehetsko naobrazbo v teoretičnem

oziru, pa tudi naročilo, da »bogoslovci 4. letnika pogostoma prisostvujejo dobrim katehezam v šolah, tuintam pa tudi sami opravljajo katehetsko službo.« Te sinodalne določbe je pač vsak katehet in prijatelj uspešnega katehiziranja pozdravil z veliko radostjo; želimo le, da res takoj dobe tudi konkretno obliko, kar pač ne bode težko vočigled tako številnim in raznovrstnim šolam v Mariboru, na katerih delujejo nekatere izborne katehetske moči.

Toda vse te naredbe bodo vprid samo mlademu naraščaju. A kdo naj pomaga nam že službujočim katehetom? Če se hočemo izpopolnjevati, zlasti v metodičnem obravnavanju tvarine — kajti to je bilo pri nas toliko kakor pod ničlo — smo le autodidakti, ki si z velikim trudom in nemalimi stroški nabavljamo literarne pripomočke. Občeznano pa je, kako vlogo igra autodidakt: porablja denar in čas, pa še ostane navadno silno enostranski, kajti kar bi pri modrem učitelju pridobil v par tednih, to si navadno pribori šele tekom let — in še takrat nezanesljivo, brez potrebne temeljitosti in gotovosti.

Edino, kar nam more deloma izpolniti te vrzeli, so pač poučni tečaji v večjem obsegu, kakor so se zadnji čas začeli prirejati; pa koliko katehetov je razmeroma tako srečnih, da bi se jih mogli udeležiti: čitajo lahko poročila o njih, a to je zopet le teoretičen pouk. Nekoliko nadomestilo nam lahko dajo manjši katehetski sestanki s predavanji ter hospitacijami pri dobrih katehezah. Taki sestanki bi se naj priredili tuintam za celo škofijo; prav živahno je v tem oziru začelo delovati ljubljansko katehetsko društvo, ki ima zdaj v preosnovanem »Slov. Učitelju« tudi lastno strokovno glasilo. Tudi v lavantinski škofiji se je že lansko leto pripravljala ustanovitev katehetskega društva, a zadnji čas menda zopet vse spi ali vsaj počiva. Združena škofijska društva bi gotovo lahko storila obilo dobrega. — Poleg škofijskih sestankov pa bi trebalo večkrat pokrajinskih, najboljše dekanijskih shodov s sličnim vsprejedom, kot zgoraj omenjeno. Pri pastoralnih konferencah je za to pač premalo časa in bi bilo prerediti; uvesti bi bilo torej mesečne sestanke, vsaj v ugodnejših letnih časih, kakor jih ima itak že kranjska duhovščina, in so jih poskusili uvesti že tudi v par dekanijah lavantinske škofije. Na teh shodih bi se katehetje lahko prosto in neprisiljeno med seboj pogovorili ter na podlagi kateheze, ki bi jo prevzemali katehetje menjaje se v raznih krajih, obdelali marsikatero katehetsko pedagoško in metodično vprašanje. Zato bi smeli biti ti sestanki nekako obligatorični, pa seveda tako, da bi vendar vsak duhovnik-katehet se jih z veseljem udeleževal.

Ako bodo cerkvene oblasti našle primeren modus za reformo katehetske predizobrazbe, in če bo med duhovščino samo in zlasti med kateheti vedno rastlo zanimanje, ki se je za reformo kateheze zadnji

čas vzbudilo tudi pri nas, smemo upati, da dojde čez nedolgo doba cveta za katehezo in ž njo tudi doba globljega verskega življenja v našem ljudstvu. *Katehet.*

O krščanski ljubezni. (Osnova.) Pedagoška načela in metodična pravila so neizprosna; a katehetu, ki bi se rad po njih ravnal, dela naš katekizem zlasti v nekaterih partijah silne težave, zlasti ko bi se hotel držati glede vprašanj onega reda, ki mu je v katekizmu začrtan. Menimo pa, da pri razlagi tega ni treba, marveč da katehet izbere iz dotičnega oddelka vprašanja, ki tvorijo učno enoto, pa jih sestavi tako, da so med seboj v logični zvezi. Vzemimo za vzgled nauk o ljubezni. Katekizem začne z vprašanjem: Kaj se pravi krščansko ljubiti? Tako bo katehet težko pričel katehezo o tej snovi. Morda komu vstrežemo, če mu podamo osnovo, po kateri mi običajno razpravljamo o krščanski ljubezni.

Nekega dne je pristopil eden pismarjev k Jezusu, pa ga je vprašal: Katera je prva vseh zapovedi? Jezus pa mu je rekel: »Ljubi Gospoda svojega Boga iz vsega svojega srca, in iz vse svoje duše, in iz vse svoje misli. Ta je največja in prva zapoved. Druga pa je tej enaka: Ljubi svojega bližnjega, kakor sam sebe.« (Mat. 22, 37—39; Mark. 12, 30 in 31.)

Katere so pglavitne zapovedi krščanske ljubezni? Kaj nam ti zapovedi zapovedujeta? (Da moramo ljubiti 1. Boga, 2. sebe, 3. bližnjega.)

I. O ljubezni do Boga.

Kako moramo Boga ljubiti? (Nad vse.)

Kaj se pravi Boga »nad vse« ljubiti¹? Boga »nad vse« (t. j. bolj kakor vse drugo na svetu) ljubiti se pravi, ga tako čislati, da smo pripravljeni, rajši vse (premoženje, čast, zdravje, življenje) žrtvovati, kakor s smrtnim grehom izgubiti ljubezen in prijateljstvo božje. Vzгляд: Egiptovski Jožef, Makabejci, Tomaž Mor, smrt sv. Adalberta ali katerega drugega mučenika, mogoče župnega patrona. Še bolj pa pokažemo ljubezen do Boga, če si prizadevamo iz ljubezni do Njega varovati se tudi malih grehov. (Sv. Alojzij, sv. Terezija itd.)

Razloček med popolno in nepopolno ljubeznijo se nam zdi za otroke pretežaven. Kdor je nasprotnega mnenja, njemu bi nasvetovali, da rabi mesto »popoln« in »nepoln« vsaj spočetka izraze »Bogu najbolj dopadljiva« in »k zveličanju zadostna,« kajti če čujejo otroci izraz nepoln, zdi se jim, da je to kaj nelepega, nezadostnega, slabega. Isto velja o »nepopolnem« kesanju.

Zakaj moramo Boga nad vse ljubiti? Tega vprašanja ni v srednjem katekizmu, tudi v velikem katekizmu je drugače formuli-

¹ Bolj bi nam ugajalo vprašanje: Kdaj pa ljubimo Boga »nad vse«?

rano, glasi se: Kaj naj storimo, da lažje obudimo popolno ljubezen? Nam se pa zdi ravno v tej obliki potrebno. »Wer handeln soll«, pravi p. Linden, »namentlich wer jene Opfer bringen soll, die mit der Tugendübung verbunden sind, muß nicht bloß die konkreten Fälle kennen, in denen er zu handeln hat (intellektuelle Anwendung), die Akte, die er vollziehen soll (moralische Anwendung) und die Art und Weise, wie er solches tun kann (Einübung), sondern vor allem auch die Beweggründe, warum er so handeln muß... Die Geneigtheit des Willens wird nur erzielt durch Vorlegung kräftiger Motive!«

Boga moramo ljubiti:

1. Ker je naš najboljši oče in največji dobrotnik.
2. Ker je neskončno popoln, dober in ljubezniv.

1. Vstvaril nas je po svoji podobi in vse drugo je vstvaril radi nas, ... dal je vsakemu izmed nas angela varuha; ... najbolj pa je pokazal svojo ljubezen do nas, da je dal svojega edinorojenega Sina, ki je za nas trpel in umrl ...; pri sv. krstu nas je sprejel za svoje otroke ... dan na dan nam deli novih dobrot. Po preroku Izaiju nam sam zatrjuje: »Ali more žena pozabiti svoje dete, da bi se ga ne usmilila? In ko bi ga ona pozabila, vendar jaz ne bom pozabil tebe! (Is. 49, 15.) »Z večno ljubeznijo te ljubim, zato te iz usmiljenja k sebi vlečem« (Jer. 31, 3.)

2. Podobe, pokrajine nam ugajajo, če so lepe. Pa kaj je vsa lepota tega sveta proti lepoti božji. Človeka imamo radi, če je dober, ljubezniv ... Sv. Alojzij, sv. Stanislav ... Bog pa je najboljši, najljubeznivejši ... »Eden je dober (namreč) Bog« (Mat. 19, 17.)

»Ljubimo Boga, ker nas je on prej ljubil« (1. Jan. 4, 19.)

»Moj Bog in moje vse.« (Sv. Frančišek Asiški.)

»O moj Bog! Ljubim te nad vse, ker si ...«

* * *

2. O ljubezni do samega sebe.

Tu se nam zdi najbolj potrebno, da se otrokom pojasni, kaj je prava, kaj napačna samoljubezen, zato menimo, da je pred vsem umestno vprašanje: 1. Kdaj ljubimo sebe prav (na pravi način)?

Samega sebe ljubimo prav, če pred vsem skrbimo za zveličanje svoje duše.

»Le eno je potrebno« ...

»Kaj pomaga človeku, če ves svet pridobi, na svoji duši pa škodo trpi« (Mat. 16, 26.) Kdaj pa trpi človek na svoji duši škodo? Če greši; zato pravi sv. pismo: »Kateri greh in hudobijo delajo, so sovražniki svoje duše« (Tob. 12, 10.)

Za vzgled se lahko porabi: sv. Pavel, sv. spokornica Pelagija, sv. Benedikt, sv. Frančišek Asiški ali kateri bodi svetnik, ki je zapustil vse, da bi lažje rešil svojo dušo.

¹ Katechetische Blätter 1908 I. zv. str. 4.

Mi smemo in moramo skrbeti tudi za svoje telo in častne dobrate (zdravje, imetje, dobro ime itd.) a zmerno; skrb za našo dušo pa mora biti prva.

2. Sedaj ne bo otrokom težko odgovoriti na vprašanje: Kdo ljubi samega sebe napačno? ... Prava samoljubezen tudi ne sme biti sebična ...

Za sklep (naobračbo, parenezo, ali kakor že hoče kdo imenovati ta del kateheze), nekako kot motiv, zakaj naj samega sebe prav ljubimo, bi se dala porabiti misel, ki jo vsebuje vprašanje katekizma: Kaj se pravi samega sebe ljubiti »zavoljo Boga«, morda takole: Bog nas je vstvaril za nebesa, on hoče, da se zveličamo; Jezus je zato za nas trpel in umrl; sv. Duh nam deli v ta namen svoje milosti; angeli in svetniki prosijo za nas ... torej: »Reši svojo dušo!« »Iščite najprej kraljestvo božje in njegovo pravico, vse drugo vam bo navrženo.«

* * *

3. O ljubezni do bližnjega.

Kdo je naš bližnji?

(Prilika: usmiljeni Samaritanec.)

Kako moramo bližnjega ljubiti?

Kdaj ljubimo bližnjega kakor same sebe?

Odgovor na to vprašanje po našem katekizmu sicer ni pretežaven, a še bolj nam ugaja p. Lindenov katekizem, ki odgovarja na to vprašanje kratko in točno: Mi ljubimo bližnjega, kakor sami sebe, če spolnjujemo Jezusovo zapoved: »Vse, karkoli hočete, da storé ljudje vam, storite tudi vi njim.«

Zakaj moramo svojega bližnjega ljubiti?

Tega vprašanja ni v našem katekizmu, a že iz prej navedenega vzroka zdi se nam potrebno.

Bližnjega moramo ljubiti: 1. ker je Bog to zapovedal; 2. ker so vsi ljudje otroci božji, po Jezusu odrešeni in za nebesa vstvarjeni.

1. »To je moja zapoved, da se ljubite med seboj, kakor sem vas jaz ljubil« (Jan. 15, 12). »V tem bodo vsi spoznali, da ste moji učenci, ako se boste ljubili med seboj« (Jan. 13, 35).

2. »Ni-li en oče nas vseh? Nas ni-li en Bog vstvaril? Zakaj tedaj slednji izmed nas zaničuje svojega brata? (Mal. 2, 10.)

Kakor smo že na drugem mestu povdarjali, more se z naukom o ljubezni do bližnjega kaj primerno združiti nauk o telesnih in duhovnih delih usmiljenja. Treba bo le vprašati: S čim pa pokažemo ljubezen do bližnjega? (S telesnimi in duhovnimi deli usmiljenja; Jezus pravi: »Otročiči moji! ne ljubimo z besedo, tudi ne z jezikom, ampak v dejanju in v resnici.« (I. Jan. 3, 18.)

Katera so telesna dela usmiljenja?

Katera so duhovna dela usmiljenja?

»Voditelj« II.

»Sodba brez usmiljenja tistemu, ki ne dela usmiljenja« (Job 2, 13).

»Blagor usmiljenim, ker usmiljenje bodo dosegli« (Mat. 5, 7).

Moramo tudi sovražnike ljubiti? (Da, vse ljudi moramo ljubiti, tudi svoje sovražnike.)

Zakaj moramo tudi sovražnike ljubiti? (Ker nas je Jezus tega učil z besedo in s svojim vzgledom.)

»Ljubite svoje sovražnike, dobro storite tistim, kateri vas sovražijo in molite za tiste, kateri vas preganjajo in obrekujejo« (Mat. 5, 44).

»Oče, odpusti jim, saj ne vedó, kaj delajo« (Luk. 23, 34).

Tudi skrb za naš lastni blagor nas naj nagiblje k ljubezni do sovražnikov, kajti Jezus pravi: »Ako pa vi ne odpustite, tudi vaš Oče, ki je v nebesih, vam ne bo odpustil vaših grehov« (Mark. 11, 26).

»Odpusti nam naše dolge, kakor tudi mi odpuščamo svojim dolžnikom.«

O moj Bog! Ljubim te nad vse . . .

In ker ljubim tebe, ljubim tudi svojega bližnjega, prijatelja in neprijatelja, in ga hočem ljubiti kakor samega sebe. A. Čížek.

III.

Cerkveni letopis.

1. Drugi pedagogični in katehetični tečaj na Dunaju.

A. Za srednje šole.

Prvi pedagogični in katehetični tečaj je bil na Dunaju l. 1905. Pripredila ga je vrlo delavna Leonova družba. Ker se je bil zelo dobro obnesel ter si pridobil veliko priznanje pri vseh udeležencih duhovnega in svetnega stanu, je bila splošna želja, da kmalu sledi drugi. Česar so mnogi želeli, se je letos od 16.—29. svečana uresničilo. Prvi teden se je oziral bolj na srednješolske, drugi pa na ljudskošolske veroučitelje.

Jaz prvega tečaja nisem obiskal; drugega deloma. Kakšen je bil utis v mojem srcu o vsem, kar sem videl in slišal, naj povejo skromno sledeče vrstice:

V pondeljek predpoldne je bil občni zbor strokovnega društva avstrijskih srednješolskih profesorjev za verouk. Vdeležba je bila iz vseh pokrajin nenavadno mnogobrojna. Od ruske meje doli do jadranskega obrežja, od Šumave doli do obali Gardskega jezera — od vseh krajev se nas je bilo zbralo nekaj nad 100 udov. Predsednik prof. Schranzhofer je v daljšem govoru zanimivo očrtal razvoj našega društva, ki naj budi v posameznih udih stanovski ponos in vedno bolj in bolj užiga zavest za visoki pomen srednješolskih veroučiteljev; njihovo delovanje vpliva najmožneje na razumništvo vsakega naroda; zaradi tega je njihov poklic navadno merodajen v verskem naziranju današnjega izobraženega sveta v deželah, v katerih ima sploh katoliška cerkev kak vpliv na odgojo. Blagajnik prof. Preiss je poročal o prav ugodnem gmotnem stanju v dru-

štvu, katero se leto za letom lepše razvija, ker število udov vedno raste. Pri točki »prosti nasveti« se je izrazila želja, naj bi društvo pričelo izdati lastno glasilo, a društveno načelništvo je izjavilo, da je to še sedaj nemogoče zaradi prevelikih stroškov. Živahna razprava se je razvila o pesmarici, katero je društvo izdalo; v njej so namreč skoraj samo enoglasne pesmi. Nekateri udje so bili proti enoglasnemu petju. Za-nj se je pa potegnil z veliko vnemo König S. I. iz Kalksburga. Posebno oduševljenje je vzbudil na občnem zboru dunajski generalni vikarij, škof dr. Marschall, ki je v dveh govorih v vznesenih besedah vnel navzoče društvenike k vztrajnemu delovanju v velevažnem njihovem poklicu.

Popoldne ob treh je otvoril vseučilišni profesor dr. Svoboda v krasnih prostorih niževavstrijskega deželnega zbora II. pedagogični in katehetskimi tečaj. Sijajne dvorane, katere je deželni odbor veledušno za le-ta tečaj prepustil, so že same s svojim bleskom vnele naše zanimanje. Obilna vdeležba — bilo nas je takoj pri prvem zborovanju nad 350 — je enako povzdignila našo vnemo. Istotako nas je najprijetnejše presenetil govor kneza Lichtensteina, ki nas je pozdravil v imenu niževavstrijskega deželnega odbora. Šolski nadzornik Kummer je želel v imenu deželnega šolskega sveta tečaju najboljšo uspehe. Ne vem, če bi nas bile v kateri drugi deželi tako pozdravile visoke oblasti. Smo pač bili v prestolnici krščanskosocialne delavnosti!

Sledil je govor slavnoznanega modroslovca dvornega svetnika dr. Willmanna o »modroslovnem napredovanju veroučiteljev.« Navel je najvažnejša odgojevalna dela grško-latinskih klasikov in posebno obširno krščanskih pisateljev prvih dob. Kazal je, kako so jih vporabljali in razlagali modroslovci novejših časov in katera vtegnejo veroučitelju najbolje služiti.

Zvečer istega dneva je bil govor nadškofa Bilczevskega o snovi: »Veroučitelj kot dušni pastir srednješolske mladine.« Skrajno radovedni smo ga vsi pričakovali. Prevažna snov in visoko dostojanstvo govornikovo sta zanimanje pri vseh le še povečala. Mnogo smo pričakovali — a več dosegli, kakor smo se nadjali. Govornik je svojo nalogo izborno rešil. Govoril je priprosto, prav kakor mil in ljubezniv oče, a prepričevalno, jasno in razumljivo, da je moral vsled viharnega priznanja govor mnogokrat prekiniti. Jedro vsega govora je bilo: Veroučitelj, pridobi srca svojih učencev za Kristusa! Le-ta smoter naj ima vsa tvoja odgoja, ves tvoj pouk v šoli in v cerkvi, tvoje občevanje z učenci v šoli in izven šole! Zborovalci so govor sprejeli z neomejeno pohvalo; tu in tam je bila čuti, ko smo odhajali, laskava sodba: »Der Höhepunkt des Kurses ist bereits überschritten.« V mojem — in brezdvomno še v marsikaterem drugem — srcu se je vzbudil le eden pomislek: Prezvizišeni govornik je velik optimist!

Skoraj enako priznanje je žel za svoje predavanje drugi večer dr. Klement Kickh, O. S. B. Izrazita, čudna prihazen! 82leten starček je, senior v obširnem šotskem samostanu. Kdo bi si mislil, da biva v njegovem oslabelem, tresočem se telesu še tako svež, še vedno nekaljen duh in srce, kojega ogenj in živahnost preplamti mladeniča! Komaj je, opiraje se na desnico dr. Svobode, dospel po stopnicah na oder. A takoj po prvih besedah je razodel svojo izvanredno govorniško vrlino. Predmet njegovemu govoru je bil: »Kako naj veroučitelj vzgojuje čut in značaj?«

Ni navajal suhoparnih pravil. V vzgledih in zgodovinskih dejstvih je tičalo njegovo dokazovanje. Iz bogate zakladnice svoje izobrazbe v klasičnih vedah je pokazal, kako so odgojevali svoje mladeniče Špartanci, Atenci in Rimljani, in kako sta potem atensko pedagogiko, kot najvzornejšo v starem veku, spopolnila sv. Avguštin in sv. Krizostom. Izvajanja so zborovalcem prijala izvanredno. Predsednik dr. Svoboda je enoglasno sodbo izrazil z duhovitimi besedami, ko se je govorniku zahvalil, rekoč: »Wenn den ersten Goldmund ein zweiter Goldmund erläutert, so muss die klare Wahrheit zu Tage treten.«

Naslednja predavanja so imeli:

Dr. Seydl o »sv. Avguštinu kot odgojitelju,«

P. König S. I. o svojem potovanju po Italiji,

dr. Drexel s posebnim priznanjem o »sredstvih in potih v izobraževanju značaja,«

dr. E. Krauß o »Dokazovanju na srednjih šolah,«

dr. Svoboda o »umetnostih v izobraževanju,«

dr. Wallentin o »verouku na višji realki,«

dr. Schindler o »nравstvenem razvoju,«

dr. Seipel o uspehih prvega tedna ped.-kat. tečaja.

Ker bodo govori izšli doslovno v posebni, dokaj obširni knjigi, bode dana vsakomur priložnost, da vse razprave natančno prouči ter na tak način ves tečaj spozna.

Se ve, nekaj bo v knjigi zaman iskal, kdor ni bil pri tečaju samem. navoč: bratsko ljubezen, ki je družila vse udeležence; spoznanje stoterih premilih tovarišev, ki stremijo po istem vzvišenem smotru, ter imajo vsi enake britkosti in težave, a tudi enake radosti v izpolnjevanju svojih velikih dolžnosti. Stanovski ponos vskipi najmogočnejše le v sijajnih zborovanjih.

To je bil dušni užitek samo zborovalcev in v tem temelji tudi visok pomen takih tečajev, ki so povsem vredni nemalih žrtev!

Dr. A. Medved.

B. Za ljudske šole.

Nikomur, ki se je udeležil tega katehetičnega tečaja, ne more biti žal, da je bil zraven. Koliko koristnega in zanimivega smo slišali! Tu smo še le spoznali, kako se zanemarja pri nas še ta važen predmet. Ali ni mogoče kriva vsaj deloma slabih verskih razmer današnjih časov tudi slaba kateheza? Nečem o tem dalje razmotrivati. Dalo bi se mnogo o tem govoriti. Takoj k poročilu o referatih tega tečaja!

Jaz sem se udeležil tečaja samo v drugem tednu, ki je bil odločen za ljudske šole. Uvodni govor za ta teden je imel znani referent na katehetičnih kurzih g. svetnik Kuneli. Govoril je o principu katehetične vzgoje, o ljubezni. Če ima katehet vse, a ljubezni nima, ni nič, to je bila glavna misel njegovega govora. Če se otrok tudi nič ne nauči v šoli, ljubezni katehetove ne more pozabiti. In ker kateheta ljubi, bo tudi ljubil vero. Ljubezen do otrok se katehetu naj že na licu kaže, ona se naj kaže pri kazni tudi pri odzdravljanju. Ljubezen katehetova do otrok naj bo sveta, splošna in ne pristranska. Samo ubogega in bolanega otroka naj katehet ljubi tudi s pristransko ljubeznijo, naj si je že otrok ubog, grd in bolan na duši ali na telesu. Pregreši se katehet proti tej ljubezni, če

zmerja, zabavlja, ostro in surovo v šoli govori, če slabo klasifikuje itd. Palice naj nima katehet nikdar v šoli!

Krasno je drugi dan govoril o bibličnih zgodbah v ljudski šoli, šolski ravnatelj Bergman iz Draždan, kako bi morali na podlagi pripovedk iz sv. pisma v šoli značaje vzgajati. Poslužuje se o šoli v ta namen psihološke metode. Krasna je bila njegova razprava, a še krasnejši njegov praktični poskus pred šolarji. Kako živo, mojstersko je fantom pokazal, kako so se hrabro držali apostoli pred velikim zborom. Pokazal jim je kaki veliki značaji so bili apostoli in jih navduševal, naj bodo tudi taki, naj brez strahu in trepeta trpijo radi zasramovanje in zaničevanje radi Kristusa. Fantje so bili čisto elektrizirani; seveda je tudi oseba učiteljeva na nje vplivala. Zares bilo je nekaj izvanrednega slišati tega lajka tako navdušeno in prepričevalno govoriti o verskih resnicah. Pri debati se je pa od vseh strani povdarjalo: Vse je bilo lepo, a za nas v Avstriji nedosegljivo radi raznih težkoč.

Dvorni svetnik Kummer je poročal o zanimivosti poučevanja in kako doseči pazljivost v šoli. Katehet naj gleda na to, da otrok ni treba še le opominjati k pazljivosti, ampak da jih že predmet in način poučevanja zanima. Na vse okoliščine je treba ozir jemati. Ne sme katehet predmeta samo suhoparno prednašati, ampak s šolarji skupaj stvarino obdelavati. Katehet naj jemlje v katehetični pouk že otrokom znane reči iz svetnih predmetov. Pouk se mora vršiti v smislu koncentracije. Katehet ne sme biti nikdar čmeren in siten, ampak vedno vever in vesel. »Heiterkeit ist der Himmel unter dem alles gedeiht, nur Giftpilze nicht,« pravi nemški pregovor. Nekdo je celo na to rekel: Če je slab katehet, naj rajši v šolo ne gre. Katehet naj pojašnjuje otrokom nejasne reči s podobami. Pouk naj bo nazoren.

Prelat dr. Müller je predaval, kako je treba pri otroku likati srce. Poln vzgledov in prav zanimivih zgodbic je bil njegov referat. Posebno je povdarjal, da se mora katehet truditi otroke navajati k ljubezni do bližnjega in k milosrčnosti, ne pa samo verske resnice jim v glavo zabijati.

Jezuit Linden, ki je izdal imenitni katekizem, je imel dve predavanji o apercipiji in o metodi poučevanja na višji stopnji. Mnogo zanimivega je povedal. Ni mogoče mi vseh njegovih misli tu razpravljati. Samo nekatere posebno markantne misli naj navedem. Katehet mora na višji stopnji večinoma rabiti razlagajočo analizo. Da se otroci pri znanih rečeh ne dolgočasijo, treba jim je zdaj iste reči čisto drugače razlagati, ko na srednji stopnji. Kadar se celi oddelki katekizma ponavljajo, treba se je katehetu tudi pripravljati in marsikaj za praktično življenje vplesti, da je tudi ponavljanje zanimivo. Celotno stvarino katekizma je treba vzeti v ljudski šoli trikrat (v treh krogih). Na prvi stopnji se vzamejo verske resnice navadno historično; tu je podlaga sv. pismo. Na srednji stopnji je katekizem podlaga, rabi se večinoma sintetična metoda; na višji stopnji pa se vzamejo verske resnice apologetično-liturgično.

Privatni docent dr. Göttler je predaval o časovnih zmotah, kako se morajo tudi s temi šolarji seznaniti na ljudskih šolah. Otroci se morajo proti njim nekako imunizirati. Glavne resnice sv. vere je treba posebno temeljito razložiti, in resnice, ki se dandanes tajijo, treba je apologetično predelati. Samo to apologetično poučevanje mora biti

taktno (ne zmerjati čez krivoverce), irenično (z vso ljubeznijo je treba vračati krive nauke), diskretno (vsaka časovna zmeta ima nekaj resničnega na sebi; tu se pravi: *divide et impera*) in prepričevalno.

Župnika Holzhausen in Minichthaler sta v praksi in teoriji pokazala, kako je treba v ljudski šoli otrokom razlagati daritev sv. maše. Mojstrsko je pred učenkami IV. ljudskega razreda razlagal sv. mašo župnik Minichthaler po izvrstni mašni knjigi Meyevi. V prvem razredu se naj vcepi otrokom veliko spoštovanje pred sv. mašo, v drugem razredu se na podlagi svetopisemske zgodbe o zadnji večerji razložijo štirje poglavitni deli sv. maše in naučé primerne molitvice, v tretjem razredu se jim naj sv. maša malo natančneje razloži, mogoče že s pomočjo mašne knjige, v četrtem razredu se naj natanko predela sv. maša kot daritev, v petem razredu se naj obdelajo liturgični obredi pri sv. maši. Da bi imeli vsaj primeren molitvenik za otroke!

Župnik Hofer je govoril, kako otroke navajati k cerkvenem življenju. Meni najbolj simpatično je pa govoril župnik Minichthaler o otrokih nevernih starišev. Njegov izvrsten referat bi naj prebrali posebno katehetje v mestih in versko indifirentnih krajih. Opomnim tu, da bodo vsi referati tiskani v posebni knjigi, ki bo izšla pri Kirschu na Dunaju. Njegov vedni refren je bil: S takimi otroci je treba ravnati z ljubeznijo in zopet z ljubeznijo. Nekaj opazk še k mojemu referatu! Gotovo so bili vsi referati izborni. A vendar so bili nekateri predolgi. Na vsak način se je poslušajoče občinstvo preveč mučilo.

Za mnogo reform zdajšnjega katehetičnega poučevanja se je na tem shodu govorilo, a vprašanje je, ali se dajo vse te reforme doseči na podlagi našega nam predpisanega katekizma. Na vsak način bi si jaz bil želel, da bi tisti gospodje poslušali referata katehetičnega tečaja, ki mislijo, da je tisti mojster v katehetiki, kateri nauči otroke izvrstno odgovarjati na vsa vprašanja katekizma. Sram me je bilo v dnó duše, ko sem premišljeval, kako smo še mi daleč vzadi v novem katehetičnem gibanju. Dal Bog, da bi kmalu začelo delovati novo katehetično društvo! Katehetičnega shoda na Dunaju se udeležiti, je pa bilo že vredno radi razstave nazornih pripomočkov. Iz lavantinske škofije se ga je udeležilo sedem gospodov, iz ljubljanske trije, iz koroške dva in iz goriške trije. Mogoče napravimo kmalu katehetični kurz v Ljubljani za Slovence. *E. Vračko.*

2. 1500-letnica smrti sv. Janeza Zlatousta. Eden najveselejših pojavov v versko-cerkvenem življenju zadnjih mesecev je proslava 1500-letnice smrti sv. Janeza Zlatousta. Vzhod in zahod sta vzajemno tekmovala, da izkažeta dostojno čast velikanu grške cerkve in mučeniku za krščanske ideale. Dne 14. sept. 1907 je preteklo 1500 let, kar je izdihnil svojo veliko dušo Zlatoust v pregnanstvu na obalih Črnega morja. Nežno obzirnost kaže cerkev latinskega obreda, da slavi njegov spomin — ne na dan smrti v krvičnem pregnanstvu, ampak 27. januarija, na dan, ko so njegovi ostanki z veliko častjo bili pripeljeni v Carigrad in je s tem velikemu svetniku vsaj deloma bilo dano zadoščenje.

Kakor smo že poročali,¹ so v Rimu pripravljali velike svečanosti za 13. dan novembra, pri katerih bi sodelovali znameniti vzhodni in zahodni

¹ »Voditelj« 1907, str. 463.

učenjaki, toda vsled pouličnih protikatoliških demonstracij so jih morali omejiti na manjši obseg in odložiti na 12. febr.

Vsled ukaza ruskega sinoda je duhovna akademija v Petrogradu zelo slovesno praznovala 1500-letnico Zlatoustovo dne 13. in 14. novembra. Po slovesni službi božji je rektor akademije, škof Sergij v navdušenem govoru proslavljal Zlatousta; na to so sledili govori profesorjev in bogoslovcev. Carju je akademija poklonila ruski prevod vseh Zlatoustovih spisov.

Tudi v Belgradu so se vršile svečanosti 13. nov. v stolni cerkvi in v semenišču sv. Save.

Na Dunaju je bogoslovna fakulteta pod vodstvom prof. Wolfsgruberja v historičnem seminarju proslavila 1500-letnico.

Na Slovenskem so ljubljanski bogoslovci prav častno proslavili Zlatousta s svečano akademijo dne 27. jan. v navzočnosti premil. knezoškofa ljubljanskega. Bila je prava slast poslušati, kako so mladi, za vse dobro vneti in dovtetni bogoslovci izvajali posamezne točke dokaj obširnega vsporeda.

Kot uvod se je deklamovala vznesena latinska himna na Zlatousta kot luč iz vzhoda, sestavljal jo je bogoslovec F. Omerza. Štirje govorniki so na podlagi skrbne priprave in temeljnih študij zanimivo razpravljali naslednje točke: Janez Zlatoust v cerkveni in kulturni zgodovini, Janez Zlatoust kot ekseget, Janez Zlatoust kot govornik in kot »Doctor Eucharistiae.« Vmes smo pa občudovali starodavne častitljive grške in slovanske koralne melodije, ki sta jih za to slavnost nalašč priredila rektor grškega kolegija v Rimu, P. Gaiser in domači skladatelj g. Ferjančič.

Visoke misli vstajajo človeku v duhu pred jasno podobo velikega grškega očeta. Oni zli duh, ki je pregnal Janeza v pregnanstvo, je napravil tudi usodni prepad med vzhodom in zahodom, oni isti zli duh še dandanes na vzhodu kakor zahodu ruje zoper krščanske resnice. Vzvišene ideje, za katere je Zlatoust trpel, naj nam kakor jasne zvezde svetijo, nas bodrijo ter povzdigujejo nad malenkostno obzorje človeške omejenosti in strasti.

Za nas Slovane je še Hrizostom prav posebnega kulturnega pomena, ker naša staroslovenska literatura je v znatni meri sad njegovega duha, v katerem sta bila izšolana tudi naša blagovestnika. O starem ruskem slovstvu pravi Arhangelskij, da ni cerkvenega očeta, ki bi bil v starem ruskem slovstvu v toliki meri zastopan in tako priljubljen ljudstvu kakor Janez Zlatoust¹.

F. K.

3. Pastirski listi. a) Za goriško nadškofijo. Pastirski list goriškega nadškofa je posvečen jubileju sv. očeta papeža. Za cesarjevo 60letnico je napovedan poseben pastirski list. Iz sv. pisma dokazuje in razlaga ustanovitev primata, z vzgledi iz zgodovine kaže njega nerazrušljivost ter blagodejni vpliv papeštva na krščanske narode, zlasti njega zasluge za ublažitev in odpravo suženjstva pa tudi za duševno prostost, za vzdrževanje pravnega in nramnega reda, za omiko, znanost in umetnost. Opozarja na socialne okrožnice Leona XIII. in na program Pija X., ki obrača posebno skrb na družino, na šolo in vzgojo ter na socialno vpra-

¹ Zelo zanimiv in poučen članek o Janezu Zlatoustu v stari ruski literaturi je priobčil v »Bessarionu« 1907, str. 44—63 znani strokovnjak v poznavanju orientalnih cerkev in slovstev, avguštinec p. Palmieri, ki sedaj biva v Carigradu.

šanje. V okrožnici z dne 15. aprila 1905 je odkril rano današnje brezbožnosti in nenravnosti, namreč neznanje krščanskega nauka v priprostih in omikanih slojih, zoper skupino modernih zmot — modernizem — je pa zavihtel meč s silabom z dne 3. julija 1907 in z okrožnico z dne 8. sept. i. l. Dočim mnoge katoliške evropske dežele, zlasti Francoska, žalijo in prezirajo sv. očeta, pa ne manjka veselih pojavov, kakor je oni, ko je abesinski vladar Menelik poslal sijajno poslanstvo v Rimu ter priznal v papežu naslednika sv. Petra.

b) Lavantinski pastirski list omenja začetkoma trojni jubilej letošnjega leta: 50-letnico lurških prikazni, 50-letnico mašništva sv. očeta in cesarjevo 60-letnico vladarstva, sicer je pa poslanica namenjena papeževemu jubileju, o cesarjevem jubileju izide svoj čas poseben pastirski list.

Obračajoč na papeža krasne besede Sirahove o velikem duhovniku Simonu (Eccli. 50, 1. 6—13. 22), podaja v prvem delu glavne podatke iz papeževega življenja. Rodil se je sedanji papež 2. junija 1835 v Riese kot sin priprostih starišev Janeza Krst. Sarto in Margarete Sanson. Svoje študije je začel v Castelfranco in jih nadaljeval kot semeniščan v Padovi. Dne 18. sept. 1858. mu je treviški škof Anton Farina podelil mašniški red. Kmalu potem je bil nastavljen za kapelana v Tombolo, kjer se je odlikoval kot izvrsten pridigar, goreč katehet, marljiv spovednik, od vseh ljubljen in češčen. Meseca junija 1867 je postal župnik v Salzano, kjer je istotako goreče deloval, dokler ni l. 1875. postal kanonik v Trevizu. Tukaj je prevzel vodstvo duhovskega semenišča, pozneje je postal kancelar, generalni in kapitolni vikar. Dne 10. novembra 1884. ga je Leon XIII. prekoniziral za škofa v Mantui. Kot škof si je mnogo prizadeval, da si vzgoji dobro izobraženo in nravno vrlo duhovščino, med ljudstvom pa, da poživi versko-nravno življenje. L. 1888 je imel v ta namen škofijsko sinodo. Dne 12. junija 1893 je postal kardinal, tri dni pozneje pa patrijarh v Benetkah. Zaradi raznih potežkoč z italijansko vlado je nastopil stolico sv. Marka šele 25. nov. 1894. Kot patrijarh je vneto deloval na karitativnem in socialnem polju. L. 1898 je imel sinodo v Benetkah, l. 1900 pa je slovesno praznoval 100-letnico izvolitve papeža Pija VII. (Barnaba Chiaramonti). Dne 4. avgusta 1903 je bil izvoljen za papeža ter naslednjo nedeljo dne 9. avgusta kronan v Petrovi cerkvi.

Drugi del pastirskega lista opisuje delovanje Pija X. na Petrovi stolici. Svoj program »prenoviti vse v Kristusu« je novi papež razvil v prvi svoji okrožnici »E supremi Apostolatus cathedra« 4. okt. 1903¹. V zvezi s to okrožnico je Motu proprio z dne 18. dec. 1903, v katerem zavrača krive nazore o krščanski demokraciji ter podaja navodila za pravo krščansko ljudsko delovanje. Za cerkveno umetnost je velikanskega pomena Motu proprio z dne 22. nov. 1903², ki se peča s cerkvenim petjem; z istim predmetom se peča papeževo pismo na generalnega vikarja kardinala Respighi z dne 8. dec. i. l. Ob 13-stoletnici smrti sv. Gregorija Vel. je dal še natančnejša določila za reformo cerkvenega petja. O priliki 50-letnice proglašenja dogme brezsm. spočetja D. M. je izdal prelepo okrožnico »Ad diem illum lactissimum« z dne 2. febr. 1904³.

¹ Gl. Voditelj 1904, str. 100. — ² Gl. Voditelj 1904, str. 207 i. d.

³ Voditelj 1904, str. 232.

Za italijanske katoličane je velevažna okrožnica »Il fermo proposito« z dne 11. junija 1905 o organizaciji italijanskih katoličanov¹, otrejše naredbe obsega okrožnica Pieni l' animo z dne 28. julija 1906².

Z žalostnimi francoskimi zadevami se peča okrožnica »Vehementer nos« z dne 11. febr. 1906³, v kateri sv. oče obsoja načelo o ločitvi cerkve in države poučljiv je v tej zadevi tudi nagovor v konzistoriju 21. febr. 1906. V okrožnici »Gravissimo officii muneri« 10. avg. 1906 je zabranil ustanovitev bogočastnih društev, kakor jih hoče imeti nova francoska postava, dne 6. jan. 1907 je pa izdal novo okrožnico »Une fois encore,« ki se peča z vprašanjem o cerkvenem premoženju.

V okrožnici »Tribus circiter annis« z dne 5. aprila 1906 je sv. oče obrnil svojo pozornost na Rusko Poljsko, kjer so mariavitje začeli rovariti, avstrijskim razmeram je pa posvečeno pismo na avstrijske škofo⁴ z dne 6. marca 1905 »Austriam catholico caram nomine,« zlasti še kot sredstvo v obrambo vere priporoča dober tisek in Pijevo društvo v pismu »Quem catholici« 27. jan. 1906 in pa v pismu na vodstvo tega društva dne 10. januarija 1908.

Zanimivo je, da je sedanji papež izvršil in bo morda v kratkem času še izvršil več kanonizacij, ki se tičejo Avstrije. Že kot patriarh je pospeševal kanonizacijski proces kapucina Marka Aviana, svetovalca Leopolda I., ki je imel važno besedo v vojnem svetu pri obrambi Dunaja l. 1683 in potem pri obleganju Belgrada l. 1688 ter je umrl na Dunaju l. 1699. — Dne 15. jan. 1905 je proglasil za svetnike tri žrtve kalvinskega fanatizma, Hrvata Marka Krisina, jezuita Štefana Grodeca in Melh. Pongraca. L. 1907.⁵ dne 28. avgusta je potrdil starodavno češčenje Zdislave Berke, rojene na Češkem okoli l. 1210; proces se še pa vodi zaradi kanonizacije Magdalene avstrijske, škofa briksenskega Janez Nep. Tschidererja in linškega škofa Jožefa Rudigierja.

Znamenite so tudi izjave Pija X., ki se tičejo sv. pisma. Dne 23. februarja 1904 je z apostolskim pismom »Scripturae sanctae«⁶ dal znatne predpravice biblični komisiji, katero je bil ustanovil njegov veliki prednik Leon XIII., dne 27. marca 1906 pa je dal v pismu »Quoniam in re biblica« važna navodila za svetopisemske študije v duhovskih semeniščih. Motu proprio »Praestantia Scripturae sacrae« 18. nov. 1907 je pojasnil, koliko vrednost imajo odloki biblične komisije glede posameznih mest v sv. pismu⁷.

Meseca julija l. 1907 je opozoril sv. oče na 1500-letnico velikega grškega očeta in eksegeta sv. Janeza Zlatousta.

Za pouk krščanskega nauka je velevažna okrožnica »Acerbo nimis«⁸ z dne 15. aprila 1905 ter je v ta namen preustrojil in obnovil od Pavla V. ustanovljeno nadbratovščino krščanskega nauka. S pismom »La necessitè« na generalnega vikarja Respighija 15. junija 1905 je sv. oče vpeljal enoten katekizem za rimsko pokrajino.

Za razvoj zakonskega prava so veleznameniti naslednji dokumenti Pija X.: z bulo Provida sapientique cura z dne 18. jan. 1906 je raztegnjen zakonskopravni odlok Tametsi tridentinskega zbora čez celo Nemčijo, dne

¹ Voditelj 1905, str. 456. — ² Voditelj 1906, str. 432.

³ Voditelj 1906, str. 217. — ⁴ Voditelj 1905, str. 340.

⁵ Voditelj 1905, str. 223. — ⁶ Voditelj 1904, str. 232.

⁷ Voditelj 1908, str. 111. — ⁸ Voditelj 1905, str. 321.

2. avgusta 1907 je izšel veleznamenit odlok *Ne temere*¹, z Motu proprio »*Arduum sane*« z dne 19. marca 1904 pa je ustanovil posebno komisijo za predelavo celokupnega cerkvenega prava. Priprave za to ogromno delo izdeluje 42 konzultorjev.

Današnjih verskih zmot se tičejo: konzistorijalni nagovor 17. aprila 1907², »novi silabus« *Lamentabili sane*³ 3. julija 1907, okrožnica Pascendi Dominici gregis 8. sept. 1907⁴ in Motu proprio 18. nov. 1907⁵.

V prosep vede je Pij X. ustanovil mednarodno znanstveno društvo:

Povzeli smo te skrbno sestavljene podatke iz pastirskega lista, ker je primerno, da tudi tisti naročniki, ki ne bodo dobili lavantinskega pastirskega lista v roke, dobe ob jubileju pregled o dosedanjem papeževem delovanju. Sicer je »Voditelj« večinoma o papeževih okrožnicah itd. svoj čas poročal, zato je zaznamovano povsod, da se lažje najdejo v našem listu raztreseni kosci.

K sklepu razlaga pastirski list papežev grb in reklo »*Ignis ardens et effulgens*«, ki mu ga pridevajo, ter opominja vernike, da dostojno proslavljajo jubilej Pija X.

c) Ljubljanski pastirski list opozarja začetkoma na modernistične zmote, ki jih je lansko leto obsodil Pij X, ki pa, pravi pastirski list, pri nas niso bile nevarne, pač pa druge zmote pri nas izpodkopavajo versko in čednostno življenje. Tičejo se zlasti vprašanja o naravi in namenu človekovem. To vprašanje torej obdeluje pastirski list, in sicer v prvem delu, kaj je človek, kjer kratko zavrne blodnje materialistov, ki so jih nedavno tudi v Ljubljani prodajali, potem odkod pride človeška slabost, namreč od greha, in kje je iskati pomoč — v razodetju, v krščanstvu, v Cerkvi Kristusovi. Drugi del razpravlja vprašanje, kaj je naša naloga na zemlji, navede nasprotnike, ki motijo duhove, našteje imenoma pogubne liste, ki kvarijo ljudi, potem razlaga dolžnosti, ki jih ima človek do svoje duše z ozirom na um in voljo, pa tudi do telesa, ker sprieno telo je vir mnogim nesrečam in pregreham. Paziti je torej na telesno negovanje pri otrokih, mladeničih in dekletih pa tudi odraslih; najhujši sovražnik telesnega in dušnega zdravja je pijančevanje in nečistovanje pri mladini in pri odraslih.

K sklepu omenja letošnje tri jubileje: Lurd, kamor gre meseca majnika slovenski romarski vlak z ljubljanskim škofom na čelu, papežev in cesarjev jubilej.

č) Za tržaško-kopersko škofijo razpravlja pastirski list o znamenju pravega krščanskega življenja. To znamenje je sprejemanje sv. zakramentov, o katerih je ravno v t. i. omikanih krogih mnogo nevednosti in predsodkov, dela se celo na to, da se sploh prepreči sprejemanje zakramentov. Znana stranka, ki proglašča vero za privatno stvar, pa jo v kljub temu ob vsaki priliki napada, je o Božiču v Trstu v poljudnih govorih in spisih skušala uveriti lahkomišljeno ljudstvo, da zakramentov sploh ni Kristus ustanovil. Poslanica dokazuje ustanovitev in potrebo zakramentov najprej v obče, potem posamezno ter odbija napade socijalnih demokratov, ki hočejo ljudi prisiliti, da otrok sploh ne dajo krstiti in ne jih pripustiti k sv. zakramentom, pa razkristjaniti zakonsko zvezo. F. K.

¹ Voditelj 1908, str. 42.

² Voditelj 1907, str. 335. — ³ Voditelj 1907, str. 434.

⁴ Voditelj 1907, str. 439, 1908, str. 1, i. d. — ⁵ Voditelj 1908, str. 110.

4. Odmevi okrožnice »Pascendi dominici gregis.« Še vedno se niso pomirili valovi, ki jih je razgibala papeževa okrožnica o modernizmu, znamenje, kako velik moralni vpliv ima papeštvo. O okrožnici se je res razvilo že celo slovstvo v raznih jezikih, a tudi proti okrožnici so se celo med katoličani vzdignili posamezni glasovi; najznačilnejši so: Loisy v Parizu, Schnitzer v Monakovem, dr. Ehrhard v Strassburgu, Wahrmund v Inomostu.

Najobširnejše kritike proti okrožnici so izšle v prilogi »Münc. Allg. Zeitung«, »Internationale Wochenschrift für Wissenschaft, Kunst und Technik«, kjer je v 3. številki pisal proti okrožnici Ehrhard, v 5. številki pa Schnitzer. Ehrhardov nastop se je smatral bolj kot netaktnost in žaljivost apost. stolice, dobil je ukor in izgubil prelatski naslov, drugih posledic ni bilo, ker je pravočasno preklical svoje trditve, obžaloval svoj korak in zagotovil svojo zvestobo do cerkve.

Schnitzerja, ki ni hotel ničesar preklicati od svojih pogubnih nazorov o razvoju dogem, je zadela suspensio a sacris ter je dobil kot profesor dopust in se najbrž ne vrne več na svojo stolico; zadnji čas se je celo pisalo o njegovi ekskomunikaciji, ki pa še ta čas ni izrečena.

Francoz Alfred Loisy ne le da ni preklical prejšnjih zmot, ampak v svojem »odgovoru« na okrožnico »Pascendi« napada točko za točko ter govori jako zaničljivo o papežu, tudi naravnost taji božanstvo Kristusovo in nadnaravni značaj sv. pisma. Vdal se je popolnoma židovskemu vplivu in s tem »odgovorom« javno zapečatil svoj odpad od cerkve. Zatorej je nad njim izrečena 4. marca t. l. velika ekskomunikacija in je proglašen kot »excommunicatus nominatim vitandus.«

V Avstriji je pa zadnji čas mogočno zašumelo na levi in desni vsled nastopa Ludovika Wahrmunnda, profesorja kanoničnega prava na vseučilišču v Inomostu. V zloglasnem društvu »Freie Schule« je imel govor, katerega je potem v Monakovem priobčil pod naslovom »Katholische Weltanschauung und freie Wissenschaft« s pripombo: »Ein Vortrag unter Berücksichtigung des Syllabus Pius X. und die Encyklika »Pascendi dominici gregis.« Brošuro je dunajski državni pravnik zaplenil, a kakor je razvidno iz poročil raznih listov, napada v njej drzovito najsvetejše nauke in naprave katoliške cerkve.

Nagoto mora zopet prikrivati blesteča in že do ogavnosti premlačena publica »die freie Wissenschaft.« Vsak poulični pamflet si lahko natakne to čepico na glavo, pa mu ne sme nihče do živega. Vseučiliščni profesor je polbog, ki sedi na oblakih svoje »znanosti« — visoko povzdignjen nad navadne smrtnike; on sme vse kritikovati in smešiti najsvetejše naprave, le njega se ne sme nihče dotakniti. Značilno je, kar je rekel pri prizivni obravnavi njegov zastopnik dr. Postelberg: Verski delikti se store večinoma v naglem afektu, tukaj pa (v Wahrmondovem slučaju) je opraviti s premišljenim delom učenjaka, ki ga je spisoval morda ponoči pri svetilki. Tako torej! Če visokoučeni profesor »premišljeno« blati in grdi verske naprave, se mu pojejo hvalospevi in dobi za svoje »delo« dober honorar, če pa se priprosti človek, ki tako knjigo bere, dosledno zaničljivo vede napram verskim obredom ali v opojenosti in nepremišljenosti moti verske obrede, pa je strogo kaznovan! Resničen je pač pregovor: Male tate vesijo, velike pa pustijo proste in še jih odlikujejo!

F. K.

5. Zborovanje »testium synodaliū« v Mariboru. — »Consilium a vigilantia« za Lavantinsko škofijo. Glasom okrožnice »Pascendi Dominici gregis« z dne 8. septembra 1907 se mora osnovati v vsaki škofiji poseben odbor, ki naj pazi, da se med duhovniki in med vernim ljudstvom ne vgnezdijo modernistiške zmote. Da se v Lav. škofiji zadosti ukazu svetega očeta, je prečastiti kn. šk. ordinariat z odlokom z dne 19. svečana 1908 povabil vse dekane kot testes synodales k izrednemu zborovanju, ki se je v spomin zlatomašniškega jubileja svetega očeta Pija X. in bisernega jubileja vladanja presvetlega cesarja Franca Jožefa I. vršilo v navzočnosti in pod predsedstvom prevzvišenega nadpastirja v knežeškofijski palači v Mariboru dne 31. sušca 1908. Udeležili so se ga vsi gg. kanoniki in dekani, oziroma njih zastopniki.

Ob 9. uri je služil mil. ordinarij v stolnici sveto mašo. Nekaj pred 10. uro se je v veliki sobi kn. šk. pisarne po odmoljeni sekvenciji »Veni, Sancte Spiritus« in po pristrčnem pozdravu Prevzvišenega pričelo posvetovanje z naslednjim vzporedom:

I. Poročilo o didaktičkem in kritičkem delu okrožnice svetega očeta Pija X. »Pascendi Dominici gregis.« — Referent stolni dekan dr. Ivan Mlakar, pojasni na podlagi okrožnice pojem modernizma, kakor se javlja v modroslovju, v nauku o veri in v bogoslovju, v obdelovanju zgodovine, v kritiki in apologetiki, ter ga označi kot »omnium haeresium conlectum.« — Z ozirom na »kratko, pa vendar jasno in jedrnato poročilo« omeni prevz. predsednik, da je okrožnica »učeno in težko delo rimskih bogoslovcev, v prvi vrsti svetega očeta samega, za katero mu moramo biti iz srca hvaležni: vsak stavek enciklike razodevlje globoko učenost Pija X. Hvala Bogu, modernistov po vseh točkah med nami ni. Pa sledovi so se gotovo pokazali in se še kažejo, čeravno ne v takšni meri, kakor po drugih deželah, n. pr. na Italijanskem, Francoskem in Nemškem, od koder prihajajo žalostna poročila, da se jih mnogo neče podvreči naredbam svete stolice. Pri nas naj ne bode tako, marveč svojo hvaležnost za to nesmrtno encikliko hočemo pokazati v posebnem pismu na svetega očeta in pa v dejanju s tem, da se skrbno ogiblujemo vsega, kar je v zvezi z modernizmom.«

II. Poročilo o praktičkem ali disciplinarnem delu omenjene okrožnice. — Poročevalec kanonik Martin Matek, Doctor romanus in iure canonico, navede na podlagi enciklike vzroke modernizma, ki so napuh, radovednost in nevednost. Omeni sredstva, s katerimi delujejo modernisti: zaničevanje sholastiške filozofije in metode, tradicije, cerkvenih očetov in cerkvene učne oblasti; prezirljivo molčanje o katoliških pisateljih in pretirano hvalisanje protestantskih ter modernih duševnih proizvodov. Našteje pripomočke proti modernizmu, ki jih priporoča svetí oče z ozirom na biblične, modroslovne, bogoslovne in svetne študije, na bogoslovna semenišča in učilišča, s pogledom na izdajanje, branje in razširjanje knjig in spisov in pa na društva in društvene shode duhovnikov. — K točki o predhodnji presoji knjig in spisov (censura praevia) pripomni Prevzvišeni, da pri nas že imamo cenzorje, postavljene na škofijski sinodi, katerih imena, objavljena v sinodalni knjigi in v šematizmu, se preberejo. Zborovalci zoper nobenega izmed imenovanih ne ugovarjajo, in enoglasno se sprejme predlog Prevzvišenega, da bi cenzorji, postavljeni na sinodi, ostali tudi cenzorji na podlagi konstitu-

cije »Pascendi«. Kn. šk. konzistoriju se prepusti, da pri seji izmed teh ali izmed članov nadzorovalnega sveta odloči enega ali več cenzorjev za časnike. — Ozirajoč se na papeške določbe o družtvih in shodih izrazi nadpastir svoje veselje, da se je neljuba zadeva duhovskega društva v škofiji, ki je prosilo potrjenja v prvi vrsti pri posvetni gosposki, lepo in mirno poravnala.

III. Volitev nadzorovalnega odbora v zmyslu imenovane okrožnice. — Referent kanonik Martin Matek, navede dolžnosti zbora »a vigilantia« in meni, da bi se ukaz okrožnice dal izvršiti za našo škofijo tako, da se postavijo kot udje nadzorovalnega sveta in kot poročevalci vsi testes synodales, in da se sestavi iz vseh slojev duhovništva, »sekularnega in regularnega,« ožji osrednji odbor. — Prezv. predsednik naznani, da se je o predmetu že vršilo posvetovanje pri konzistorijalni seji in se je določilo, da naj obstoji osrednji nadzorovalni odbor iz deseterih članov. Predlagani so bili:

Iz stolnega kapitola: dr. Ivan Mlakar, doktor kanoniškega prava Martin Matek.

Izmed dekanov: opat Franc Ogradi.

» župnikov: Pranc Hirti.

» profesorjev bogoslovja: dr. Jožef Hohnjec.

» srednješolskih profesorjev: dr. Anton Medved.

» kapelanov: dr. Franc Lukman.

» frančiškanov: P. Kalist Heric.

» lazaristov: Valentin Eržen.

» minoritov: P. Alfons Svet.

Ti so bili izbrani, ker so blizu skupaj, in se bodo lahko vsak drugi mesec zbirali k predpisanemu posvetovanju. — Na vprašanje, ali ima kdo kakšno željo glede na osebe nadzornega sveta, se nihče ne oglasi, marveč vsi zborovalci vstanejo v znamenje, da se strinjajo z izvolitvijo. S tem je rešena za Lavantinsko škofijo zadeva zbora »a vigilantia« v zmyslu enciklike Pija X. o modernizmu.

Sledili so še za prihodnost velevažni referati, oziroma razgovori: o odpomoči proti žalostnemu pojavu obsodb duhovnikov od strani svetne oblasti; o dostojnem praznovanju jubilejev svetega očeta in presvetlega cesarja in o jubilejnih odpustkih; o stavbi dijaškega semenišča v Celju; o adresi Lavantinske škofije na svetega očeta z ozirom na poslanico »Pascendi« in povodom zlate maše; o obnovitvi bratovščine sv. Mihaela; o ureditvi štolnine. — Rezultati zanimivih in živahnih razgovorov, kakor vsi sklepi znamenitega zborovanja, ki je trajalo do poldveh popoldne, bodo deloma objavljeni v »Cerkvenem zaukazniku za Lavantinsko škofijo,« deloma imajo gg. dekani naročilo, da o njih poročajo pri pastoralnih konferencah.

Če se bodo vsi sklepi, zlasti ukrep za novo dijaško semenišče v Celju, za katero je premif. knezoškof takoj obljubil 25.000 K, izvršili, bo 31. dan sušca 1908 zgodovinski pomenljiv za vse prihodnje čase Lavantinske škofije.

6. Odbor »a vigilantia« za ljubljansko škofijo. a) Cenzorji knjig: Dr. Ivan Koren, kanonik, kot načelnik; dr. Ferd. Čekal, kanonik; dr. Aleš Ušeničnik, profesor bogoslovja; dr. Gregor Pečjak, c.

kr. gimnazijski profesor; G. Alojzij Nastran C. M.; P. Alojzij Žužek S. J.; P. Angelus Mlejnik O. F. M.

b) Cenzorji časopisov: Dr. Josip Gruden, profesor bogoslovja (»Slovenec«, »Domoljub«, »Slovenski Učitelj«); dr. Aleš Ušeničnik, profesor bogoslovja (»Naša Moč«, Slovenski Branik«); dr. Gr. Pečjak, c. kr. gimnazijski profesor (»Čas«, »Vrtec«, »Angeljček«, »Zvonček«; dr. Alf. Levičnik, c. kr. gimnazijski profesor (»Dom in Svet«).

c) Consilium a vigilantia: Dr. Josip Lesar, kanonik in profesor bogoslovja; dr. Josip Gruden, prof. bogoslovja; dr. Alf. Levičnik, c. kr. gimnazijski profesor; dr. Josip Marinko, c. kr. gimnazijski profesor; dr. Francišek Perné, c. kr. gimnazijski profesor; P. Hugolin Sattner O. Fr. M.; P. Janez Pristov S. J.; P. Metodij Mišič O. C.; G. Francišek Javšovec C. M. Vsi gospodje dekani.

7. Vzhodna cerkev. Zakonodajnim oblastim pravoslavno-vzhodnih cerkvâ povzroča zadnji čas precej posla zahteva obvdovelega duhovništva, da se odpravi določba, ki jim brani drugič skleniti zakon. To akcijo je započelo že predlanskim obvdovelo srbsko duhovenstvo karlovške metropole. Odbral se je poseben odsek, ki naj bi izdelal peticijo na škofijsko sinodo in zbiral podpise. Svojo prošnjo motivirajo s težkim položajem obvdovelega duhovnika in njegove rodbine ter se sklicujejo na pet srbskih škofov, ki so se javno izrekli za to, da se odpravi omenjeni cerkveni zakon.

Škofijska sinoda, ki je zborovala meseca maja lanskega leta v Karlovcih, ni hotela sama razrešiti prošnje, ampak je sklenila vprašati v tej važni zadevi za mnenje vse ostale pravoslavne cerkve. Ker je medtem nepričakovano umrl patrijarh Georgij Branković, se je vsa zadeva morala preložiti in še najbrž zdaj počiva.

Malo je upanja, da se popolnoma odpravi zakon, ki zabranjuje duhovnikom zopetno ženitev; po dosedanjih principih kanoničnega prava pravoslavno-vzhodnih cerkva bi mogel določbe, ki so jih potrdili vesoljni zbori, razveljaviti le vsegrški zbor, ki pa zdaj nikoli več ne zboruje. Pri najboljšem izidu te zadeve bi utegnilo obvdovelo pravoslavno duhovenstvo s svojo peticijo doseči, da bodo mogli škofje v poedinih slučajih podeliti dispenzo za drugokratno ženitev. To bi bilo v razvoju kanoničnega prava pravoslavno-vzhodnih cerkev velikega pomena. Dozdaj je še namreč princip dispenzativne oblasti na pravoslavnem vzhodu docela nerazvit; akcija obvdovelega srbskega duhovništva utegne kaj pripomoči k njegovemu razvoju.

Rusinska cerkev. Do zadnjega časa je bila maloruska duhovščina popolnoma prepuščena toku političnega vrvenja. Pri tem je čimbolj zanemarjala svojo svečeniško službo in tako se je zgodilo, da je prišel, ko so ljudje spali, sovražnik in zasejal ljuliko... Zapadnoevropski liberalizem, radikalizem, zlasti pa socializem je našel med versko zanemarjenim maloruskim prebivalstvom prav ugodna tla in začel je delati sistematično. V kratkem času je prešnil vse javno življenje proticerkveni duh; duhovniki, nekdanji voditelji narodovi, so izgubljali pozicijo za pozicijo, zoper vero in cerkev pa je prihajal udarec za udarcem: »Proč s cerkvijo in s popi!«

Zdaj šele je duhovščina spoznala, da hodi po krivi poti — a kako nazaj? Ni si vedela svetovati. Tedaj zadoni med nje očetovski glas škofa

stanislavskega: Bratje, prenovimo družbo v duhu Kristusovem! Razumeli so sinovi klic svojega nadpastirja. Duh mladostnega prerojenja je zavel med njimi in povedel njihovo stremljenje v nov tok.

Ognjišče novemu pokretu je postala »Njiva¹«. Povzdigniti нравnost maloruskega duhovništva, ki je v vedni politiki precej padla, svetovati mu v bogoslovsko-dušnopastirskih, katehitičnih in liturgičnih vprašanjih, braniti religijo in cerkev, osvetljevati in presojsati s katoliško-cerkvenega stališča glavne pojave družabnega življenja — je njen program. S posebno vneto pa se bavi z dvoje vprašanji: z vzhodnim vprašanjem pa z znotranjimi zadevami domačega duhovništva.

Katolicizem se ima na Maloruskem boriti proti dvema sovražnikoma: na eni strani proti liberalizmu, na drugi proti pravoslavni propagandi; često prihajata oba sovražnika z iste strani — od proti-verskega domačega časništva. »Njiva« pazno zasleduje ta verski boj in včasih tudi odločno poseže vmes. Poleg tega poroča o najznamenitejših pojavih v pravoslavju ter obdeluje unijsko in vzhodno vprašanje tudi v daljših razpravah; v lanskem letniku n. pr. so posebno zanimivi trije članki: »Zgodovina cerkvene unije v Bukovini«, obširno poročilo o knjigi »Dr. Anton Baumstark: Die Messe im Morgenland, 1906, Kempten«, pa razgovor o maloruski cerkveni terminologiji, ki je še v marsičem nepopolna.

Kot stanovski list razkriva notranje razmere, zlasti materijelno stanje maloruskih duhovnikov, ki je čez vse bedno. Odmerjena mu je borna plača, s katero komaj preživi sebe in družino; zato si mora iskati dohodkov v zemlji. Pa često mu primanjkuje sredstev, še češče potrebnega znanja za uspešno in umno gospodarstvo, poleg tega pa zanemarja dolžnosti, ki jih ima kot svečenik. Tako ima dvojno škodo. Zdaj pa otroci! Gledati mora, da jim poskrbi za prihodnost. Posestva jim ne more zapustiti, pokojnina po njegovi smrti preneha, ne kaže drugače, ko da jih pošlje v šolo, naj je potem otrok za študiranje sposoben ali ne. Nakoplje si novih stroškov in težkih skrbi, ali se mu morebiti ne bo dete v tujih rokah pogubilo. Njegov strah ni prazen. Čudno je, pa resnično, da se ravno duhovniški sinovi v dijaških letih radi izpridijo. Trume socialistov, radikalcev, večnih medicincev in filozofov ter potepuhov se vedno množe in večina se jih rekrutira iz vrst duhovniških sinov. Zato nekateri duhovniki raje obdržijo sinove doma, po njihovem vzgledu se ravnajo tudi župljani in tako je zadnji čas število maloruskega dijaštva jelo padati.

Še hujše nego župniku se godi kapelanu, v katerem vidi župnik navadno le svojega hlapca in konkurenta pri dohodkih. Skoro vse breme leži na njegovih plečih, dohodke pa zvečina pobere župnik. Zato velika množina kapelanov rajši zapusti domači kraj in gre iskat milejše usode — v Ameriko. Krivdo teh razmer nosi pred vsem zelo netočna opredelitev pravic in dolžnosti med župnikom in njegovim pomočnikom.

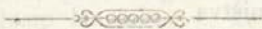
Verska zapuščanost ljudstva, preteča nevarnost protiverskih struj, moralno in materijelno stanje maloruskega duhovništva je torej nujno zahtevalo reform. S pogumom so se lotili težavne naloge in pred pol letom se je že pokazal prvi plod njihovega dela: Ustanovilo se je »Društvo sv. Pavla«, čigar namen je, združiti malorusko duhovščino in jo podpirati v

¹ »Njiva«, časopis, posvečen cerkvenim in družabnim zadevam. Letnik IV. 1907.

izpolnjevanju svečeniškega delovanja. Tudi za izboljšanje gmotne bede se kaže živahno gibanje: snujejo se načrti za ekonomično organizacijo duhovščine in lasten sindikat za pravno obrambo, mislijo že tudi na zavarovalnico za vdove in sirote umrlih duhovnikov, učni institut za sinove duhovnikov itd.

Poleg »Njive« izdaja maloruska duhovščina še strokovno glasilo »Kat. Vshid«, čisto verski list »Misijonar« pa prosvetno-politično »Osnovo«.

M. K.

IV. Slovstvo.

Cerkvena zgodovina in umetnost.

Über die Ursachen, welche den Sieg des Christentums im römischen Reiche erklären. Von Dr. Max Sdralek, Professor der Kirchengeschichte. Breslau. G. P. Aderholz' Buchhandlung. 1907. 8°. 35 S.

V svojem govoru ob nastopu rektorata na vratislavskem vseučilišču razpravlja prof. Sdralek o faktorjih, ki so olajšali razširjanje krščanstva v rimskem cesarstvu, pripravili in ogladili mu pot, ne govori pa, kar omenja sam, o notranjih, nadnaravnih silah, ki so zadnji in pglavni vzrok, da je konečno zmagala preganjana religija križa. Zato se mi zdi naslov, ki ga je dal Sdralek svojemu zanimivemu predavanju, preobsežen. Činitelje, ki so pospešili zmago krščanstva, deli Sdralek v tri skupine: 1. enotnost države, občejanja in jezika (grščina svetovni jezik), 2. v paganskem svetu preobrat na bolje v socialnem in verskem oziru ter v filozofiji, 3. vera in življenje kristjanov, njih karitativno in socialno delo. — Nekaj pripomb: Str. 20⁴ nerad pogrešam poleg Boissier, La religion Romaine d' Auguste aux Antonins lepo študijo Allard, La philosophie antique et l' esclavage, tiskano v Études d' histoire et d' archéologie. Paris 1899. Str. 34. O številu kristjanov v prvih treh stoletjih prim. sedaj Adolf Harnack, Mission und Ausbreitung des Christentums in den ersten drei Jahrhunderten. 2. Aufl. Leipzig 1906. II. Bd. Rezultate svojih študij podaja Harnack na priloženih zemljevidih, posebno na 2. listu, ki zasluzi, da se sprejme v prihodnjo izdajo Heussi-Mulert, Atlas zur Kirchengeschichte. K intelektualno-etičnemu stanju prim. sedaj P. Wendland, Die hellenistisch-römische Kultur in ihren Beziehungen zu Judentum und Christentum. Tübingen 190.

Lukman.

Kirchengeschichtliche Abhandlungen und Untersuchungen von F. X. Funk, Professor der Theologie an der Universität Tübingen. 3. Bd. Paderborn, Ferd. Schöningh, 1907. 8°. 446 S. M. 8.

Pred svojo smrtjo je zbral starosta nemških katoliških cerkvenih zgodovinarjev tretji zvezek svojih učenih razprav, ki so bile prej tiskane v Theol. Quartalschrift, Historisches Jahrbuch der Görres-Gesellschaft in Revue d' histoire ecclésiastique. Izmed 21 razprav jih obdeluje 20 vprašanja iz notranje in slovstvene zgodovine stare cerkve, zadnja govori o času zaslišanja redovnega predstojnika templarjev Chinona. Tukaj hočemo podati vsebino razprav o notranji zgodovini stare cerkve.

1. Die Agape (1—41). Proti Batifolu, ki je nastvil začetek agap v 3. stol. (*Études d'histoire et de théologie positive. 1ère série. 4. éd. 1906 p. 285—353.* Prva izdaja je izšla l. 1902), zagovarja Funk staro naziranje ter dokazuje, da govori Tertulijan Apolog. 39 o agapi ne o euharistiji. — 2. Das Alter der Arkandisziplin (42—57). Zopet proti Batifolu, ki se je skliceval na Origena kot svedoka proti tajinstveni disciplini (*Études I' 1—41*). Funk dokazuje, da priča Origen za tajinstveno disciplino, ne proti, da pozna Tertulijan dva dela službe božje, torej tudi tajinstveno disciplino in da jo morda pozna že Justin Apolog. I 61. — 6. Die Anfänge von missa = Messe (134—143). Kontroverza, o kateri sem poročal v »Voditelju« VIII, 484 nsl. Stara razlaga bode obveljala kljub Kellnerjevemu ekskurzu v *Heortologie* 2 62 nsl. in njegovemu odgovoru (*Katholik 1907 II, 431 ff*) na Kochovo notico (*Katholik 1907 II 239 f*). Prim. zdaj H. Koch v *Katholik 1908 I 114—128*. — 7. Zur Frage der Berufung der allgemeinen Synoden des Altertums (143—149). — Nachtrag zu Abhandlung VII (406—439). Obe razpravi proti Knellerju S. I. Stara kontroverza, za katero je dala signal ocena Funkove razprave »Die Berufung der ökumenischen Synoden des Altertums« (Kg. Abh. und Unters. I), objavljena od Knellerja v *Stimmen aus Maria-Laach 58, 443 ff*. Pozneje je razpravljaj Kneller obširno o starih sinodalih v *Zeitschrift für kath. Theol. 1903/4 in 1906/7*. Na ta izvajanja odgovarja Funk v dodatku. Status quaestionis je ta-le: Funk zagovarja naslednje teze: 1. Cesarji so de facto sklicali vse vzhodne sinode. 2. Prilaščali so si pravico sklicevanja. 3. To pravico so cesarji izvrševali tako, da ni nikjer sledu o sodelovanju papežev, torej povsem samostojno in neodvisno, zakaj a) cesarji sklicujejo sinode, ne da bi se prej pogajali z Rimom, b) v cesarskih pismih, s katerimi sklicujejo sinode, se nikdar ne omenja kako pooblaščenje papežev. 4. Vzhodni koncili niso po konvokaciji splošne, temveč državne sinode (Reichssynoden). Kneller pripuša prvo in drugo tezo, ad 3. pa trdi, da se je smatrala pravica cesarjev odvisna od centralne oblasti v cerkvi in skuša zavrniti Funkove dokaze, ad 4. pravi, da teza zgodovinsko ni dokazana, s teološkega stališča pa odveč. — V tretji tezi je Funk trdil malo preveč. Prim. še *Kirchl. Handlexikon s. v. Konzil (II 475)*; *Sägmüller, Lehrbuch des kath. Kirchenrechtes 390*; *Haring, Grundzüge des kath. Kirchenrechtes 292*. — S to zbirko razprav, ki je izšla po njegovi smrti, je veliki učenjak dostojno sklenil svoje znanstveno delovanje. Čeprav se tuptam kdo ne zлага z njegovimi nazori, vendar velja o njem, kar je referent zapisal v nekrologu (*Vod. X, 462*): »Za vsa pokojnikova dela je značilna in jih diči neprikupljiva resničnost. Njegova raziskavanja so v polnem pomenu besede znanstvena in brez predsodkov. Držal se je načela: *Vero impendere vitam.*«

Lukman.

Forschungen zur Christlichen Literatur- und Dogmengeschichte. Herausgegeben von Dr. A. Ehrhard und Dr. J. P. Kirsch. Sechster Band. 1. und 2. Heft: **Kommodian von Gaza** Ein Arelatensischer Laiendichter aus der Mitte des fünften Jahrhunderts. Von Heinrich Brewer S. I. Phil. Dr. Paderborn. Schönigh. 1906. 8°. IX, 370 S. 3. Heft: **Die Eschatologie des hl. Ambrosius.** Eine patristische Studie von Dr. Joh. Ev. Niederhuber. Ebenda 1907. XII, 274 S. 4. Heft: **Der Kirchenbegriff Tertullians.** Eine dogmengeschichtliche Studie von Dr. Karl Adam. Ebenda 1907. VIII, 229 S.

1. O pesniku Komodianu je bilo do sedaj naše znanje zelo pomanjkljivo in nezanesljivo: domovina, čas, stan, kraj delovanja — o vsem so bila nasprotna mnenja. Kar se tiče posebe časa, sta se stavili deli Carmen apologeticum in Instructiones navadno v sredo 3. stol. (prim. Bardenhewer, *Patrologie* 2 197; *Geschichte der altkirchl. Literatur II 586*); Kraus jih je stavil v 4. stol., Monceaux natančneje

305—313, Ramundo v dobo cesarja Juliana Odpadnika, Brewer pa je v Zeitschrift für kath. Theol. 23 (1899) 759 nsl. obljubil dokaz, da so nastale te pesnitve med 458—466. Zadnjima dvema učenjakoma je prorokoval Bardenhewer, Gesch. der altkirchl. Literatur 586 slab vspeli: Zu Gunsten Brewers oder auch nur Ramundos wird die Entscheidung schwerlich lauten. — In vendar bodo obveljali Brewerjevi rezultati vsaj toliko, da spada Kommodian v 5. stol. Dräseke se popolnoma soglaša z Brewerjem in pravi na koncu obširne ocene v Harnackovi Theol. Literaturzeitung 1907, 82: Nach J. Stiglmairs S. I. glänzender Lösung der Dionysios-Frage dürfte H. Brewers S. I. Lösung der Kommodian-Frage die glücklichste und überzeugendste sein, die auf patristischem Gebiet seitdem zu verzeichnen ist. — Tudi Fonck je popolnoma pritrdil Brewerju (Wissenschaftliches Arbeiten. Innsbruck 1908, 219). Funk, Theol. Quartalschrift 89 (1907) 627 se ne zлага povse z Brewerjem, vendar priznava, da se mu je dokaz za 5. stol. popolnoma posrečil. Weyman je obljubil v svojem referatu Hist. Jahrbuch 28 (1907) 174 obširno oceno v Theol. Revue, ki pa do danes še ni izšla. Kako mnenje zastopa Manitius v oceni v Wochenschrift für klass. Philologie 1907, 186, mi ni znano; v Geschichte der christl.-lat. Poesie bis zur Mitte des 8. Jahrhunderts, Stuttgart 1861, 29 ff ima Komodiana za Afrikanca in ga stavi v 3. stol. (unter den bekannten christlichen Dichtern der ältesten).

Brewerjeva učena monografija obsega 5 poglavij. V prvem določa iz Komodianovih del čas, kdaj so nastala. Iz Carm. apolog. vv. 805—822 sklepa, da je bilo pesniku znano Alarihovo plenjenje Rima l. 410.; iz tega mesta posnema tudi, da je bila pesnitev končana l. 466. Ker je pa nastal Carm. apolog. pozneje ko Instructiones in se ozira pesnik v teh na neko disciplinarno zadevo, rešeno od Leona I. l. 458. v pismo na narbonskega škofa Rustika, sledi, da je terminus post quem imenovano leto. V 4. poglavju preiskuje Brewer vire, ki jih je Komodian rabil, in pisatelje, ki jih je poznal. Najmlajši so Ambrosiaster, Avguštín, Janez Kasian, Pavlin Nolanski in iz cerkveno-pravnih virov Constit. Apostol. ter odloki sinod v Angers (453), Tours (461), Saragossa (380). Posnemala pa sta našega pesnika Enodij iz Pavije in Cegarij iz Arles. V 5. poglavju preiskuje Brewer Komodianov jezik. Na podlagi celokupnega materiala dokazuje, da se nahajajo v Komodianovih pesnitvah besede in besedni pomeni, o katerih ni sledu pred 4. stoletjem, in da tudi slovniške posebnosti pričajo za poznejši čas. V 2. poglavju slika pisatelj življenje pesnikovo. Rojen je bil v Siriji okoli l. 400, se preselil še mlad z drugimi rojaki v Galijo in sicer v Arles, postal, ko je bil kakih 30 let star, judovski proselit, pozneje pa kristjan. Cerkvene službe ni opravljal nobene, temveč je živel med svetom kot asket. Umrli je okoli l. 475. Komodian je pristaš patripasianizma, ki se da zasledovati v Galiji v 5. stol., kakor pričata Favst in Genadij. Simbol, ki ga rabi naš pesnik, kaže vzhodni tip. Sploh ima 3. pogl., kjer razpravlja Brewer o Komodianovih verskih nazorih, marsikaj zanimivega. Prim. na str. 261 nsl. prispevek k zgodovini pripovedke o Antikristu, 233 nsl. Komodianov hiliazem.

2. Niederhuberjeva eshatologija sv. Ambrozija je nadaljevanje in konec njegove monografije o kraljestvu božjem na zemlji (Forschungen zur Christl. Literatur- und Dogmengeschichte IV, 3. 4. Prim. Vod. VIII, 241 nsl.). S čudovito marljivostjo je preiskal pisatelj Ambrozijeve dela in zbral gradivo za njegovo eshatologijo, ki ga podaja v dveh oddelkih. V prvem govori o koncu posameznega človeka (eshatološki nauk o telesni smrti, dogodki, ki slede smrti neposredno, krajevne določbe onega sveta, nebeška blaženost, nesrečni konec neodrešenih), v drugem pa razpravlja o koncu človeškega rodu in sveta (prihod Kristusov, vstajenje mesa, vesoljna sodba, konec sveta). V teh poglavjih z mnogimi pododdelki podaja pisatelj celo

Ambrozijevo eshatologijo. Kdor se želi poučiti o njej, najde tu zanesljiv vir. Ambrozijev nauk je vobče v soglasju z razodetjem; poznajo pa se tuptam drugi vplivi (hiliazem, platonizem, origenizem), ne toliko v stvarnem, kakor v formalnem oziru. Čeprav je res, da je Ambrozij svoje vire temeljito predelal, in so postale vse misli, ki jih je povzel iz njih, njegova last, ne heterogeni, neorganični priveski, mora zgodovinar vendar vestno zasledovati vse činitelje, ki so vplivali na njegovo naziranje. S tem pa smo se dotaknili nedostatka v naši knjigi: monografija je premalo zgodovinska. Povdarjamo pa še enkrat, da je sicer pisana z vstrajno marljivostjo in podaja zanesljivo sliko Ambrozijeve eshatologije.

3. Tretja monografija tega zvezka zasluži naslov dogemsko-zgodovinska študija v polni meri. Vpoštevajoč Tertulijanov značaj in vplive časovnih razmer nam razlaga pisatelj s finim psihološkim umevanjem Tertulijanovo naziranje v katoliški dobi, potem pa njegov odpad in njegov razvoj v montanizmu. Monografija je zelo temeljita. Ker se bomo v nedavnem času bavili s knjigo na drugem mestu, zadostuj to poročilo!

Lukman.

J. Flis, korar. **Umetnost v bogočastni službi.** V Ljubljani 1908. Tisk J. Krajec nasl. v Rudolfovem. Vel. 8°. 281 str. in 19 tablic.

Vkusno opremljena in lepo vezana knjiga je prva te vrste med Slovenci in govori — razven o zidovih in strehi — o vseh predmetih, ki se najdejo v cerkvi, torej o vratih, oknih, slikah, zvonovih ter pred vsem o cerkvenem pohištvu: altarjih, tabernakeljih, prižnicah, spovednicah; potem o orodju: kelihih, monštrancah, ciborijih in cerkveni obleki; vrhutega še o pokopališču, sv. stopnicah, oljskih gorah, kalvarijah, tako da je tukaj zbrano vse, kar je treba župniku vedeti in kako ravnati s cerkvenimi predmeti. Zato knjigo prav toplo priporočamo. Kateri župni urad še nima podobnih knjig v nemškem jeziku, naj si omisli Flisa. Ne moremo tukaj kazala prepisati, a rečemo, da so zastopani vsi cerkveni predmeti, še gasilnik za ugašanje sveč. Pri važnejših je zgodovinsko dokazan razvoj, potem se podajo in tolmačijo, cerkvene določbe, naštejejo se odličnejši tuji vzorci in starejši domači (t. j. večinoma kranjski). Konča se knjiga z razpravo o umetnosti in umetni obrti ter z odredbami (ljublanskega) škofijstva glede starin in umetnin, ki pa se bodo več ali manj strinjale z odredbami drugih slovenskih škofij.

Pisatelj pravi, da je nameraval knjigo izdati le kot rokopis, potem se je šele odločil izročiti jo javnosti, »ker bi vendar utegnilo kaj koristiti.« To je menda vzrok, da se ni naprosil niti imprimatur od škofijstva, niti ni imenovan založnik, tablice se ne citujejo v tekstu, viri se skoro nikdar pravilno ne navajajo, novejšo slovstvo se ni porabilo. V praktičnih nasvetih se zrcali mnogoletna izkušnja (kako lep članek je n. pr. o spovednici!), a v znanstvenem oziru manjka žalibog zadnjega ópičenja. Ker se pomanjkljivosti in zmote radi vlečejo iz knjige v knjigo, postavimo sem važnejša mesta, kjer se ne moremo strinjati z visokospoštovanim g. pisateljem.

Str. 6. Razdelba dob krščanskega oltarja nam ne ugaja, ker je pravzaprav le zgodovina glavnega oltarja (primeri: ciborij, tabernakelj), potem ker znak druge dobe (ciborij) se nahaja tudi v tretji in četrti, slednjič ker znaki III.—V. dobe odgovarjajo več ali manj le nemškemu oltarjem. Tako splošno se sploh ne da zgodovina oltarjev razdeliti, ampak treba je upoštevati razne teritorije in pa mnogo več podrobnosti, posebno za IV. in V. dobo.

Str. 7. Miza zadnje večerje je še sedaj nad oltarjem sv. Rešnjega Telesa v Lateranu, miza sv. Petra pa je ena, kakor omenjeno, v Lateranu, druga v cerkvi sv. Pudencijane — za nobeno teh treh miz (desk) ni kakega dokaza, da so pristne.

Glede predpisov papežev Evarista in Silvestra (in pozneje v knjigi še večkrat navedenih raznih papežev prvih 300 let) moramo opomniti, da nimajo nobene kritične vrednosti, najsi se nahajajo v življenjih papežev (*Liber Pontificalis*), ali v brevirju ali v zbirki cerkvenih kanonov (CIC). Kdor ve, kako pozno so nastali ti teksti in kakšnim potem, ter da si večkrat nasprotujejo, bo prepričan, da so dotični predpisi veljali kot stari v dobi pisanja omenjenih knjig, avtorji pa so jih več ali manj samovoljno datirali.

Str. 7—9. Arkosoliji niso častni grobovi za mučence. Lahko rečemo, da so se mučenci našli še večkrat pokopani v priprostih lokulih. Da bi bili kedaj na mizi arkozolijev maševali, nam nikakor ni znano. V papežki kripti je stala oltarna miza pred arkozolijem. Dala se je zagrniti, a ves oltar je šele iz pokonstantinske dobe. Zveza med oltarjem in svetinjami se ni dovršila v katakombah. Konstantinske mestne bazilike niso imele svetinj, le predmestne so imele oltar nad grobom. Cerkev se je posvetila, da se je v njej maševalo, pozneje pa, ko so začeli prenašati sv. trupla v mestne bazilike, se je izcimil sedanji posvetilni obred, ki ima pogrebni značaj. Da bi bili prvi oltarji imeli obliko sarkofaga, nam ni znano; tudi raba banj pri oltarjih je šele iz dobe, ko so začele rimske toplíce razpadati (V. stol.), večinoma pa šele iz baroke. Starokrščanskih portatilov (str. 10) nimamo.

Str. 10. Ciborija sv. Klementa in sv. Lavrencija sta iz 2. tisočletja, prvi ok. l. 1140, drugi iz l. 1158.

Str. 16. »A kako je to, da je naša renesanca zabredla tako daleč, ko se je vendar italijanska obdržala v svojih mejah tudi za dobe propada?« Italijanska renesanca je enako »zabredla« (prim. oltar »Petrovega stola« v Petrovi baziliki v Rimu), ali še boljše — ne ona ni zabredla, ne naša. Niti gotika ni edino zveličavni slog, niti renesanca; baroka in rokoko sta ravno tako služila cerkvi in taki izdelki, ako ne nasprotujejo cerkvenim predpisom, se morajo ohraniti. Pred pisateljevo hibo, da baročnega in rokokosloga ne mara, moramo svariti. To ima v praksi lahko slabe posledice. On pravi: Baročni nastavki »s popačenimi členi in prečudnimi oblikami«, svečniki (str. 63), lestenci (str. 64), kelihi (str. 76), monštrance (str. 85), kadilnice (str. 95), prižnice (str. 120) — vse je nevkusno. Za nas pa ne pride v poštev slog, ampak vkus in delo. Ako je izvršitev mojsterska, ima predmet veljavo in ako odgovarja cerkvenim predpisom, se naj v cerkvi ohrani. V čem obstoji popačenost oblik? V tem, da so umetniki hodili svojo pot in niso kopirali antike? Potem je ves romanski slog »popačen.« Kmetu, ki ni študiral antike, je gotsko krogovičje ravnotako »prečudno« ko renesanski kapitelj ali rokoko-školjka. Merilo za lepoto ni samo konstruktivna doslednost, kakor so trdili starejši, edino za gotiko vneti nemški pisatelji, ampak tudi slikovitost. Ako se zametajo baročni nastavki, ker so nekonstruktivni, potem odpade kot nekonstruktivna tudi vsa pozna gotika (čemu podporniki, čemu rebresa, ako pa je banjast obok?) in vse gotsko orodje (čemu podporniki pri monštranci ali pri stolih?). Devetnajsto stoletje je zaporedoma reproduciralo vse sloge in dandanes, ko se suče svet novemu slogu nasproti, pripoznavajo se vsi za zgodovinsko enakovredne. Čemu bi naj duhovnik ostal na stališču renesanskega navdušenja, ki je za druge zatonilo že pred 30 leti?

Pa pogledjmo baročne predmete še po vrsti, ali so res nevkusni že vsled sloga! Kdor pogleda glavni oltar v cerkvi sv. Alojzija v Mariboru, bo moral pripoznati, da napravi to redko delo velik utis in noben umetnik dandanes ni zmožen v kakem starejšem slogu kaj enako slovesnega in slikovitega postaviti. Mala oltarna miza ne izgine pod velikim nastavkom, ampak narobe — velik, deloma temno marmoriran, deloma pozlačen nastavek služi belo pregrnjeni menzi za folijo ali ozadje, od katerega se odbija in loči kot najvažnejši del. A naš pisatelj je zoper marmoriranje,

ki je »iz dobe dolge kite«, vsled česar se štulijo oltarji, da so iz marmorja, kar pa niso (str. 17. in str. 42.'). Poglejmo pa moderne gotske nastavke, ki se skoro vsi brez izjeme štulijo, kakor bi bili iz kamena, pa so iz lesa (Prim. sl. V.) Kamenite se kažejo deloma v barvi, gotovo pa v tehniki. Naši gotski mizarji kopirajo kamenite nastavke in se jim niti ne sanja, kako fino in drobno so stari gotiki izrezljavali lesene nastavke. Les in kamen zahtevata različno tehniko. Zato pa so moderni gotski nastavki mnogokrat manj vredni, kakor baročni, ki so jih izpodrinili! Baročni in rokokonastavki so stvarjeni v živečem slogu in so zato v kipih in arhitekturi enotni, moderni pa so zbirka motivov iz knjig.

Da branimo baroko, hočemo si dovoliti nekoliko kritike. Poglejmo slike nekaterih oltarjev, ki jih je g. pisatelj objavil v dodatku. S tem nočemo najmanjše besedice reči zoper njega, a nastopiti moramo zoper strujo, ki je marsikaj pokvarila v naših cerkvah. Lahko bi prinesli vzglede tudi iz Štajerskega, a ne bi mogli se sklicevati na slike, ki so vsem pri rokah. Ciborij sl. 1. kaže motive romanske (baze, galerija), bizantinske (kapiteli) in empire (vaze). En kapitel ima celo ornament kovinskega izvira. Utis ciborijev je telebast (plump), ker so stebri prekratki. To je čutil tudi umetnik, ki je dodal nakladke (Kämpfer); a nakladki spadajo pod lok in ne pod arhitrav. Ravnotako je čutil, da sta stebra predaleč naražen, zato je uvel nesrečne konzole. Na arhitrav spada štirivoglata galerija, ali pa osmerovoglata vrh štirivoglate. Ker pri našem ciboriju štirivoglate galerije manjka, zato je umetnik velik prazen kot zastavil z vazo. To pa je po baročnem okusu. Tako nam tudi iz tega ciborija — zija kos baroke nasproti. Ciborij bi bil lepši in višji, ako bi bilo podnožje drugače ustvarjeno. V rimskih cerkvah vodi v prezbiterij več stopnic, sredi med njimi pa je confessio, ki služi za podstav ciboriju (Prim. Voditelj, 1903, str. 25, 27 in 28). Pri enakem razmerju med višino stebrov in njih razdaljo, ko v našem slučaju (1 : 1), napravi vsled tega ciborij pri sv. Klementu celo drugačen utis. Iz naše analize sledi, da ciborij ni enoten in to je dovolj v korist enotnim baročnim delom, vrhutega pa tudi, da je umetnikom vrlo težko govoriti v mrtvem jeziku; zato se pa skoro vedno izdajo, da so potomci baročne dobe. A naš ciborij ni izpodrinil kakega starega dela in stoji v novi cerkvi, zato se mora ceniti s stališča sodobnih umetniških stremljenj. V tem pogledu nas ne motijo ne vaze, ne bizantinski kapiteli, ker namen umetnosti ni arheološka natančnost, ampak lepota; edino neugodne proporcije nam nekoliko grenijo vžitek tega krasnega dela iz plemenitega materiala in lepe izvršitve.

Orjaški gotski nastavek sl. 7. je po stavbinskih členih iz XIII.—XIV. stol. Izmed kipov se pri srednjem komaj še malo vidi pozna gotika, stranska pa sta iz renesance. Viseče konzole so negotiške, tabernakelj v podobi cerkvene fasade — pa je »ideja«, ki se samo enkrat v stoletju porodi. Razmere med velikostjo kipov in njihovih dolbin, potem med dolbinami in visokostjo oltarne mize nas vedejo izven gotike čez renesanco — v baroko. Sploh lahko rečemo, da je ves nastavek po kompoziciji, proporcijah in utisu baročen, samo detajli so gotiški. Ako še vpoštevamo, da je kip sv. Adreja (lesena) kopija po (bronastem) vzorcu Vischerja in je gotovo tudi sv. Peter kje izposojen, potem pač ne vemo, zakaj bi naj dali našem nastavku prednost pred kakoršnemkoli baročnim.

V sl. 11. imamo po duhu popolnoma enak baročen nastavek! Denimo t. zv. gotski nastavek na t. zv. renesanskega, in videli bomo, da se skoro krijeta. Pri obeh imamo visoke podstavke, prostrano srednjo dolbino oziroma podobo (v obeh

¹ Imitiran material ni sicer priporočila vreden, a se najde pri Egiptčanih, Grkih, v renesanci in mogoče še v drugih slogih.

slučajih s figurami večje rasti), v obeh manjše stranske kipe, v obeh kipi nastavek osemkrat, oziroma šestkrat tako visoko (brez križev), kakor je menza. Kje najdemo kaj takega v renesanci? Ogradje obeh nastavkov je že udomačenega rodu — tako so stavili naši očetje — govor detajlev pa — je govor srednjenemški, oziroma toskanski. Da je naš nastavek v bistvu baročen, se razvidi iz primerjanja v sl. 9. Ako izvzamemo atiko s podobo Vere — se nastavka v sl. 9 in 11 strinjata. Podstavki se pri obeh končajo visoko nad menzo, pri obeh je v sredi velika slika in ob straneh po dva visoka stebra ter mali kip. Sicer je v sl. 11. kip med stebroma, v sl. 9. pa z unaj stebrov, a je razmerje med visokostjo kipov in stebrov v obeh slučajih približno enako (Skoro 1:2 v sl. 11., 2:5 v sl. 9.). Iz zgodovinsko-umetniškega stališča ne moremo odobravati našega nastavka, kot pojav sodobne umetnosti, ki si prizadeva ustreči današnjim zahtevam (in ne onim XV. stol.), ga pa lahko z malimi pridržki pohvalimo. Kako veliko bolj zmožen pa je bil baročni umetnik, se vidi posebno iz kipa Vere, ki tudi v najvišji višini igra dobro svojo vlogo, med tem ko je Bog Oče (ali Kristus?) v renesanskem čelu neznamen (in neprimeren) — ornament.

Učimo se torej ceniti baroko in naslednje sloge! Iz teh dob je večina naših domačih umetnin. Teh vendar ne bomo zametali iz predsodkov za srednjeveške sloge, kateri pri nas niso zastopani, in njih konstruktivnost, ki imponira Jakobu in starim pisateljem. V isti Bavarski je Jakobu¹ sledil Hoffmann², ki naj postane vodnik tistih, ki še ne verjamejo, da so vsi slogi zgodovinsko enakopravni.

Lahko bi se ugovarjalo, da so baročni kipi preveč živahni in vihravi, naša doba pa ljubi mirne podobe. Ako sodimo po sodobnem okusu, je to res, a ravno vsled tega so baročni kipi — bolj dovršeni ko moderni. Kip mora izražati življenje in nič ni lažje ga oživiti, kakor če se predstavljena oseba živahno kreta in giblje, glavo suka, ustni odpira, oči povzdiguje... Obraz je že s tem oživiljen, ni treba še poteze posebno fino izdelati. Drugače pa je z mirnimi podobami, ki se trudijo zavzeti najmanjši volumen v zraku, in se ne upajo z roko seči v prostor, noge iztegniti v stran, obleke pustiti frfrati v zraku — pri teh pa je treba vse življenje osredotočiti v obrazu. Kateri naših umetnikov pa to more? Slednjič tudi dekorativna, živahno kretajoča figura zahteva večje anatomske zmožnosti, kakor jo imajo povprek naši kiparji, ki režejo in klešejo mirno ko v paradi stoječe svetnike. Iz tega sledi: Nikakor v stran z baročnimi kipi, dokler se ni zagotovil res boljši nadomestek!

O drugih baročnih predmetih omenimo kot splošno pravilo: Kar je bilo kedaj po osnutku in izvršitvi dobro delo, je tudi dandanes dobro. Plehasti svečniki, če so iztolčeni z roko in z lepim okrasjem, so lepši ko kovinasti, ki so iz tvornice, torej že po postanku neumetniški. Stekleni lestenci so po svoje ravnotako lepi ko kovinasti, in kovinasti niso nič bolj cerkveni, ker so tudi služili v posvetnih dvoranah. Baročni kelih pa je bolj praktičen ko gotski, ne samo radi vozla, ampak posebno radi stisnjene čaše (katero graja g. pisatelj), zakaj pri razveznjeni gotski čaši se lahko pri zavživanju razlije sv. Kri. Pisatelj ve to iz izkušnje. Omenimo le še prižnico, ki bi po pisatelju naj stala na stebri. Mi pa rečemo, da je tak steber konstruktivna laž. Ker na enem stebri itak ne more

¹ Jakob, Die Kunst im Dienste der Kirche. 5. izd. 1901.

² Hoffmann, Dr. Richard, Kurat bei St. Johann Nepomuk in München: Der Altarbau im Erzbistum München und Freising in seiner stilistischen Entwicklung vom Ende des 15. bis zum Anfang des 19. Jahrhunderts. Mit 59 Abbildungen. München 1905. Lindauersche Buchhandlung. Vel. 8°, 326 str. 4 M.

stati, ampak je ravnotako pritrjena na steno ko druga »lastavičja gnezda.« Torej se naj prižnice delajo ali na več stebrih, kakor v Toskani v XIII. stol., ali pa jih pustimo viseti na steni, kakor balkone. Saj se tudi balkoni pri hišah ne podpirajo od tal, a se vendar nihče ne boji, da bi se zrušili. Prvo je bolj konstruktivno, drugo pa slikovito — in prihrani prostor.

Str. 22. Portatile je eksekiriran, če je vogel odlomljen, ali pa je čez in čez počen, četudi fino in komaj za las¹.

Str. 26. Pastoforija sta sobici poleg prezbiterija. Ohranili so se v Egiptu, v Siriji, Carigradu, na Atonu, v Rimu (Maria Antiqua).

Str. 28. Omarice za shrambo sv. Rešnjega Telesa niso nazadovanje — tega si v čiščenju presv. zakramenta skoro ne moremo misliti, ampak so prva oblika sedanjega tabernaklja. Da je že v XIII. stol. se rabil tabernakelj na oltarju med dvema angeloma, je priča Durand († 1291, letnica 1328, str. 151, znači smrt njegovega nečaka), ki obširno popisuje to kot vsakdanjo navado in ne kot kaj novega. (Odlomek glej v citatu op. 1, str. 29.) Vprašanje je tudi, ali ni bila marsikatera izmed omaric, ki je sedaj vzdana v steni, prej na oltarju. Tukaj še omenimo, da so klečeči, seveda oblečeni angeli ravnotako lepi ko stoječi (prim. str. 38), če ne primernejši. Kerubina na skrinji zaveze sta najbrž tudi klečala. Nikakor pa ne smeta angela hrbet sv. Rešnjemu Telesu kazati, kakor sl. III.

Str. 33. Konopej se ne jemlje proč med mašo in tudi citat (op. 5) samo predpisuje, da se naj sprednja stran tabernakljeva razgrne. Konopeja na žici bi nikakor ne priporočali; kjer je razstavna dolbina, je boljše, da se konopej opusti. Tudi v rimskih bazilikah (pri Sv. Petru, pri Mariji Večji in menda tudi v Lateranu) se opušča v slučaju, kjer ni mogoč v obliki plaščeka pri ciboriju.

Str. 54. Zaničevalni križ ima konjsko glavo. — Str. 55. Nam ni znan niti eden vzgled, da bi bili stari kristjani mesto križa pisali 300. — Str. 60. Dalajlama ne sprejema več obdan od svetilnic. — Str. 73. Papež Cefirin je vladal 199–217. Kako se naj naslednje popravi, nismo mogli dognati. — Str. 95. Starokrščanskih kadilnic z verižicami imamo več iz Egipta. — Str. 102. Liturgija sv. Jakoba je mogoče že eksistirala v dobi sv. Jeronima. — Str. 122. V cerkvi sv. Priske ni Petrovega studenca, ampak kapitelj z jamico in napisom BACTISMV S. PETRI iz XII. ali XIII. stol. — Str. 123. Opis lateranskega krstilnika naj bo ves v perfektu, ker kakršen je tu opisan, je bil pred 1000 leti. — Str. 123 op. 1. Plebanus pomeni navadnega župnika, dekani so bili še poleg njih. — Str. 154. V judovskih katakombah ni nikjer »silnega bogastva«; so še revnejše ko krščanske. — Str. 160. Za čiščenje sv. križa na Veliki petek je najzanimivejši in najstarejši vir popis potovanja t. zv. Silvije. — Str. 167 se naj čita Führich m. Fulrik. — Str. 168. Pristnost sv. stopnic v Rimu ni verjetna; častiti so jih začeli šele v XV. stol., imenujejo se pa že stoletja prej in sicer jih je bilo več.

Str. 183. Stavek, da zahteva škofovski obrednik »širokejšo kazulo, kakor so bile doslej navadne,« nas spominja, kako malo se še upošteva zgodovinski značaj liturgijskih predpisov. Predpis škofovskega obrednika (lib. II. cap. VIII. n. 19) in besede, s katerim se kazula novoposvečencu izroči (str. 184), se nanašajo še na predgotiško kazulo v podobi zvona (gotiške kazule ni treba na ramah zavijati: revolvere, complicare), molitev pa, ki jo opravlja mašnik ali pa škof, ko obleče kazulo, tolmači kazulo kot jarem Gospodov, ozira se torej na kazulo XVI. stol. v dobi reforme misalove. V pontifikalu pomeni še štola jarem. Drug tak »fosil« je pred-

¹ Aichner, Compendium iuris ecclesiastici, 1895, p. 719.

pis v misalu, da mora strežnik odvdigniti mašni plašč pri povzdigovanju, da bi mašnika ne oviral («ne ipsum Celebrantem impediatur in elevatione brachiorum»). Iz praktičnega stališča je pri sedanjem kratkem plašču tak predpis celo neumesten, da, hudomušni ljudje ga imajo za naravnost smešnega in še včasih podražijo radi tega ministrante. (Z zgodovinskega stališča je seveda častitljiv in iz kanoniškega zaslužljiv, ker je delo pokorščine). Nadalje je tak fosil sanktus-sveča (str. 68). Zažge se pri sanktusu, ugasne po povzdigovanju, kakor pravi predpis. Njen pomen ni simboličen, »da je Kristus pričujoč na oltarju,« ampak praktičen, da se sv. Rešnje Telo vidi. V romanskih cerkvah je bila pred velikim oltarjem čez in čez popolnoma zadelana pregraja, kakor grška ikonostaza, z vrati pri sredi. V samostanskih cerkvah in katedralah je bila kakor most, da so na njej stali pevci. Ko so v XII. stol. uvedli povzdigovanje, so se vrata odprla in prižgale so se sanktus-baklje, da so verniki videli sv. Rešnje Telo, potem so se pa zopet pogasile. Kdor boče iskal, bo našel še več takih fasilov. Tako je n. pr. v pontifikalu pri sv. krstu še vedno na prvem mestu obred potapljanja in v generalni rubriki, kaj je vse za krst potrebno, je moderni redaktor pozabil pristaviti skledico za oblikanje.

Str. 232. Podoba sv. Trojice ni grškega izvira; Grki v srednjem veku sploh ne poznajo takih podob. — Str. 233. Kateri svetniki imajo aureolo, nam ni znano.

Str. 236. »Čimbolj se umetnik odmika od (opisanega Marijinega) tipa, bližajoč se . . . narodnostnemu tipu ali celo portretu, tem manj cerkvena je podoba.« Tip pa, ki ga avtor hvali, je tip kolinske šole XIII. in XIV. stol., torej umetnosti, ki je bila šele začetkom razvoja. Ako si predstavljamo nebeško Mater, si jo stavimo pred oči ali kot idealno judovsko deklico, ali pa (vsak, kdor ni etnografično naobražen) kot deklico domačega rodu, seveda vso lepšo in vzvišenejšo, kakor je katerikoli nam znan individuum. Nihče pa si ne bo predstavljal tako kakor porenski Nemci XIII. in XIV. stol. Kdo je tudi kaj takega zmožen? Nemci sami ne slikajo več Marije na ta način, ker se je spremenil okus in rod (t. j. posamezni model). Vsaki Marijini podobi je vtišljen narodnostni značaj. Kar je Nemcu lepo, ni idejal Italijanu, kar je predpisano Grkom (pšenična barva v obrazu, črne obrvi, raven nos . . .), ne more ugajati Slovencem. Kako krasne so Murillove Marijine podobe, in vendar gleda iz nekaterih pristna Španjolka! Torej: Slovenski umetniki naj ostanejo pri slovenskem tipu, izogibati pa se morajo individualitete, portreta.

Str. 237. Ne ugaja nam tudi želja, da bi se Dete Jezus oblačilo v kraljevo obleko, ker to bi bilo silno okorno, neumetniško in neistinito. Še pobožni Fra Angelico ni Kristusa nikdar na ta način slikal. Ako je božje Dete popolnoma zagrnjeno, je lepo, lepo je pa tudi, ako je deloma razgaljeno. S tem se povdarja njegova človeška narava. Preveliki puristi pa tudi ne smemo postati, sicer bomo še Zveličarja na križu oblačili v tuniko z rokavi, kar se tudi najde »v boljši dobi (romanski) krščanske umetnosti.« Najstarejša Marijina podoba (II. stol.) v katakombah ima celo golo Dete v naročju. To seveda ni hvalevredno, a umemo umetnika v katakombi sv. Priscile in renesanske slikarje, ker so vzeli za vzgled otroka južnih dežel in priproste kulture.

Str. 239. Serafini imajo vedno roke in noge.

Str. 242. Pisatelj nasvetuje, naj bi se s slikanjem cerkev počakalo, dokler se umetnost ne dvigne iz začetništva. A kako se naj umetnost dvigne, ako pa nima kruha? Kjer imajo prave umetnike, kakor na Nemškem ali Laškem, imajo tudi krasne moderne freske po cerkvah — znamenje, da je sodobna umetnost na dovolj visoki stopinji. Na Slovenskem se mora manj slikati n. pr. mesto cele cerkve za isti denar samo prezbiterij in od umetnika zahtevati, da napravi kolikor mogoče lepo in

si prizadevati, da napreduje v svojih študijah. Naše cerkveno slikarstvo se bo le tedaj povzdignilo, če bodo gg. župniki zahtevali izvorna dela in bode boljšim umetnikom mogoče se posvetiti edino cerkveni umetnosti t. j. če bodo primerno plačani.

Naše opombe nimajo namena znižati pomen lepe knjige za slovensko slovstvo, ampak ga povišati s tem, da povdarjamo sodobno stališče. Rog izobilja, poln praktičnih nasvetov, smo pustili skoro nedotaknjen in ti so vendar prvi namen tega dela.

K sklepu še omenimo najlepšo lastnost, ki jo nehote razodeva pisatelj — neprisiljeno pobožnost. Kar sicer v podobnih praktičnih delih ni navadno, pri njem pa se vse osredotočuje okoli presv. Rešnjega Telesa. Človek se ogreje pri čitanju in zavida pisatelja, ki kakor sv. Bernard ne najde okusa v spisih, ako ne čita Imena Jezusovega. To bode še bolj vplivalo na čitatelje, ko lepi nauki in drastični opis nesnažne cerkve (str. 220), ki ga bodo kulturni historiki čez 100 let mogoče še dali ponatisniti. Knjiga je trajen spomin pisateljeve praktične modrosti in tudi vzornega in vzvišenega duhovskega značaja.

A. Stegenšek.

Anton Foerster, op. 17: **Lavretanske litanije M. B.** in op. 73: **Litanije presv. Srca Jezusovega.** 3. natis. Katoliška Bukvarna v Ljubljani 1907. Cena po 40 vin. Z veliko spretnostjo in obenem s finim umetniškim čutom je skladatelj-jubilant sestavil oboje litanije. Invokacije poje lahko en sam duhovnik, ali tudi cel moški zbor. Odgovori so za mešani zbor, a brez 3. glasu jih lahko poje tudi moški ali ženski zbor, ali se pa pojo le dvo- ali celo enoglasno — kot pravo ljudsko petje, na ta namen se je skladatelj posebno oziral. Na ta ali oni način izvajane bodo te sicer tako priproste litanije dosegle velik uspeh, ker veje v njih duh molitve in globoke pobožnosti.

S. S.

Apologetika.

Pamet in vera. Spisal J. M. Seigerschmied. III. zv. Izdala in založila družba sv. Mohorja v Celovcu. 1907, str. 176. Načelno sodbo smo o tem delu izrekli že v »Voditelju« l. 1902, str. 240 in l. 1904, str. 115. V petih poglavjih obravnava tretji zvezek nauk o lastnostih božjih, o vstvarjenju, o dobrih in zlih duhovih, nauk o človeku in o prvem grehu. Najvažnejši apologetični del v tej knjigi je nauk o vstvarjenju in o človeku. Nauk o lastnostih božjih ni tako aktualen v apologetiki in ga je pisatelj obdelal čisto v slogu pridig in krščanskih nauk. Mnoge reči se ponavljajo v tej knjigi, ki so bile že obdelane v prejšnjih zvezkih. Pisatelj navadno najprej razloži nauk cerkve, potem išče dokazov iz razuma, zgodovine ali izkustva. Ta sintetična metoda je pač primerna v pozitivni dogmatiki, manj pa v apologetiki, kjer je boljše najprej z umskimi dokazi podpreti verski nauk ter zavrniti nasprotnike, potem šele navesti cerkvene določbe in druge teološke dokaze.

Na str. 90 si pisatelj veliko prizadeva, da reši teološki geocentrizem t. j. zemlja ni sicer v astronomičnem oziru središče sveta, kakor so stari mislili, pač pa je nekako punčica vesoljstva z ozirom na vstvarjenje, odrešenje in posvečenje. A tudi ta geocentrizem nima v dogmatiki podlage. Mi vemo, da na zemlji bivajo razumna bitja in vera nas uči, da je Bog začetnik vsega bitja in žitja, da se je Bog včlovečil in nas zemljane odrešil ter da nas sv. Duh posvečuje; ali tudi na drugih svetovih bivajo razumna bitja, katerim božja neskončna dobrot izkazuje svojo očetovsko skrb, o tem nam razodetje ne pove ne da, ne ne. To vprašanje ni v zvezi z našim zveličanjem, nam je potrebno vedeti in verovati le to, kar se tiče našega

razmerja do Boga, ali Bog izkazuje svojo milost tudi drugim razumnim bitjem, je izven okvira našega zadnjega cilja. Kozmologija vsaj uči, da se tudi drugi svetovi lahko razvijejo ali so se že razvili do onega stadija, kakor je naša zemlja, in kadar so izpolnjeni gotovi pogoji, lahko nastanejo ondi živa in razumna bitja. Kdo bo stavil meje božji vsemogočnosti in dobroti? Na str. 163. pravi pisatelj, da je »Bog človeka tako bogato obdaril, da je bil le malo nižji od njega.« To je pa vendar malo preveč povedano! V sv. pismu beremo, da je človek malo ponižan pod angele, med Bogom in človekom, tudi najpopolnejšim pa ostane — abyssus infinita. Pisava je gladka in poljudna.

F. K.

Kritična razprava o lurških dogodkih. Spisal dr. Jurij Bertrin. II. in III. del, str. 55, 110. Vsakemu resnemu človeku dajo lurški dogodki — misliti. Ravno letos zopet stopa Lurd v ospredje in je torej dobro, da smo ravno sedaj dobili v slovenskem prevodu Bertrinovo knjigo o lurških dogodkih. O prvem zvezku smo poročali že na str. 228. lanskega letnika. Med tem sta izšla drugi in tretji zvezek, s katerim je delo zaključeno.

Dočim se je prvi zvezek pečal le z Bernardkinimi prikaznimi, obsega drugi del splošno kritiko lurških ozdravljenj; preiskuje njih zgodovinsko resnico ter razloži način, kako se v Lurdu preiskuje istinitost čudežnih dogodkov.

Zgodovinska istinitost ozdravljenj se ne da več tajiti, gre se še le za to, kako razlagati te dogodke. Izprva so lurški vodi pripisovali neko posebno zdravilno moč, toda kemična analiza je kmalu podrla to domnevo. Potem so se zatekli k sugestiji, toda Bertrin navaja neovržne dokaze in našteva okoliščine, ki popolnoma izključujejo možnost, da bi sugestija bila edini in zadostni vzrok ozdravljenj. V zadnjem poglavju drugega dela našteva tudi sodbo raznih — vernih in nevernih zdravnikov.

V tretjem delu preiskuje posamezna ozdravljenja 7 oseb, zlasti onih, ki jih je vzel v svoj roman Zola. Želeti je le, da bi se knjiga prav mnogo in resno čitala. Cena vsakemu zvezku, ki tvori celoto za sebe, je K 1.80.

F. K.

Der Kampf um das Entwicklungs-Problem in Berlin. Freiburg i. Br. Herdersche Verlagshandlung, 1907. Str. XII, 161.

Dne 13., 14. in 17. febr. 1907 je imel slavnoznani naravoslovec, jezuit p. Wasmann v Berlinu pred mnogobrojnim odličnim občinstvom predavanja o razvojni teoriji; dne 18. febr. je bila javna diskusija, h kateri se je priglasilo 25 govornikov, ki seveda niso vsi mogli priti na vrsto. Daljni povod tem predavanjem je bil Haeckel, ki je v aprilu 1905 istotam predaval o tem predmetu in se pri tem skliceval na Wasmannovo knjigo »Die moderne Biologie und die Entwicklungstheorie.« Bilo je torej primerno in potrebno, da mu Wasmann da odgovor.

Predmet predavanj je sicer povzet iz naravoslovja, vendar ta problem zasega uprav v osrčje filozofičnega in teologičnega svetovnega naziranja. V naslednjem podamo na kratko jedro teh govorov, ker vprašanje o evolucijski teoriji je velevažno tudi za teologa »intra muros« vzpričo ravnokar obsojenega modernizma.

V prvem predavanju razlaga razvojno teorijo iz naravoslovnega stališča, kot nazorno sredstvo je rabil vzgled iz področja raznih žuželk, gostačev mravelj in termitov. Naravoslovec stoji pred vprašanjem: so-li sedanje vrste v živalstvu in rastlinstvu smatrati kot stalne, ali so marveč spremenjene, razvite oblike prvotnih, že izumrlih, pa v okameninah vsaj deloma ohranjenih prednikov? Vprašanje, kako je nastalo prvo življenje na svetu, ne spada več v modroslovje, ampak v naravno modroslovje. Govornik, oziroma pisatelj pride do zaključka, da se razvojna teorija ne sme a priori smatrati kot izrodek ateizma, ampak njeno načelo edino nam naravoma razloži razne pojave v živalskem in rastlinskem svetu, velja

pa tudi le tako daleč, dokler se opira na dejstva. Nemogoče je vse sedanje glavne tipe izvajati iz ene edine praoblike; manjka za to vsakršne objektivne opore. Razvojno načelo torej kot naravoslovna podmena nikakor ne nasprotuje krščanskemu svetovnemu naziranju. Vzvišena in velika ideja je, predstavljati si Boga, stvarnika in prazadetnika sveta, v katerega je položil moč, da se sam naprej razvija.

Drugo predavanje ima dva dela, v prvem je govornik razmotrival razliko med teistično in ateistično razvojno teorijo, v drugem pa o razmerju med darvinizmom in razvojno teorijo.

V tretjem predavanju je razpravljal govornik o naobračbi descendenčne teorije na človeka. Po zoologični in paleontološki poti pride do sklepa, da so vse telesne razlike med človekom in živaljo posledek njune duševne razlike. Svoje predavanje sklene govornik s trdnim prepričanjem, da razvojna teorija ne bo razdrila skale krščanskega svetovnega naziranja kakor ga ni podrl Kopernikov svetovni sestav, ko je spodmaknil Ptolemejev sestav.

Tretji večer je govorilo 13 govornikov pred 2000 poslušalci. P. Wasmann je prišel k besedi šele o 1/212. uri ponoči. Na njegovo lastno željo so prišli k besedi le nasprotniki, kar so potem nekateri listi hlastno izrabili, češ, da se nihče ni vzdignil v obrambo p. Wasmanna. Že priprave na ta večer niso bile posebno kulantne napram p. Wasmannu, govorniki se pa tudi večinoma niso držali svojega predmeta, ampak govorili o vseh mogočih rečeh, najhujši je bil zloglasni Hoensbroech.

Govori nasprotnikov so zanimivi ne toliko zaradi stvarnih protidokazov, ampak zaradi subjektivnega stališča, ki ga zavzemajo. Tiče namreč ti zastopniki »znatnosti brez predsodkov« do ušes v predsodkih ter mislijo, da je nemogoče, biti veren kristjan in več naravoslovec. P. Wasmann jim je bil uganka, češ, v njem je dvojna narava: naravoslovca in teologa.

Prav zato je Wasmannov nastop velikega pomena in njegova knjiga vredna priporočila vsem, ki se resno zanimajo za velika svetovna vprašanja, ki dandanes razburjajo duhove.

F. K.

Manuale Theologiae fundamentalis usui scholari et privato accomdatum auctore P. Angelo Stummer, Ord. Min. Cap. Oeniponte, Wagner 1907. Str. XXV, 563. Vel. 8°.

Kakor pravi pisatelj v uvodu, je že več let rabil rokopis, iz katerega je nastala ta knjiga, za podlago pri predavanjih. V splošnem uvodu razloži pisatelj pojem, razdelitev in važnost teologije ter njeno metodo, potem v posebnem uvodu opredelbo in razdelitev fundamentalne teologije z zgodovinskim pregledom te stroke. Tvarino fundamentalne teologije je pisatelj razdelil v tri dele, katerih prvi govori o naravni religiji in razpada v 3 poglavja: o naravi, o izviru, o lastnostih religije. Drugi del se peča z razodetjem in je razdeljen v 3 odseke (sectiones): I. o razodetju sploh (pomen, razdelitev, predmet razodetja, 1. pogl.; možnost raz., 2. pogl.; nujnost, 3. pogl.; kriteriji, 4. pogl.); II. o njega bivanju — pred Kristusom (revelatio praechristiana, 1. pogl.) in po Kristusu (revelatio christiana, 2. pogl.); v 3. pogl. govori »de revelatione spuria Islamismi et Buddhismi,« kar bi bolj sodilo v prvi del); III. o virih razodetja — sv. pismo in izročilo. Tretji del — nauk o cerkvi je razdeljen v pet sekcij: I. o pomenu in ustanovitvi cerkve, II. o znotrajnjem bistvu cerkve, III. o zunanjem ustrojstvu cerkve, IV. o lastnostih cerkve, V. o veri in razumu, kar bi po našem mnenju spadalo v poseben — štirti del.

V razdelitvi se torej drži že utrte poti, ki je splošno navadna v sličnih knjigah, isto velja tudi o metodi. Najprej kratko utemelji dotično tezo, potem jo natančneje obrazloži in naposled se ozre na nasprotnike.

Stvarno in metodično ne najdemo v knjigi kaj novega, kot posebnost je omeniti to, da pisatelj med teološkimi veljaki posebno rad navaja iz del sv. Bonaventura doslovne navedke. Iz tega se sicer lahko spozna značaj, duh in slog sv. Bonaventura, toda mesto stvarnih dokazov navedki za učenje niso umestni, ker obtežujejo spomin.

Metoda, ki se je drži pisatelj, spaja vedno teološke in umske dokaze, pa ima ravno vsled tega to slabo stran, da mora zmiraj predpostavljati kar se še le pozneje dokazuje. V znanstvenem oziru tako postopanje ni pravilno, ampak teolog si mora najprej pripraviti trdno stalo in učna knjiga mora dati učencu navod, kako mora braniti vero, da mu nasprotnik ne more do živenga. V prvem delu bi se bilo tudi treba nekoliko bolj ozirati na posledke primerjalnega veroslovja. Sicer bo pa knjiga za ponavljanje in za izdelavo teologičnih elaboratov dobro služila. Pisatelj je rabil med drugimi avtorji tudi Eggerja, vendar se je izognil nekaterim njegovim hibam, zlasti nam ugaja, da je nauk o cerkvenem učiteljstvu izločil iz odstavka o tradiciji in ga postavil tje, kamor spada — v nauk o cerkvi, dočim Egger mora o istem predmetu dvakrat govoriti.

F. K.

Cerkveno pravo.

Grundzüge des katholischen Kirchenrechtes von Dr. Theol. et Jur. Joh. B. Haring, o. ö. Professor an der k. k. Universität Graz. Zweite Abteilung.

Dočim I. knjiga Haringovega na tri knjige preračunjenega dela: »Grundzüge des kathol. Kirchenrechtes« obravnava ustavno pravo, obsega II. upravno pravo, in sicer od 303—360 upravno-učne oblasti, od 362—582 duhovniške oblasti in od 583—639 kraljeve oblasti, v III. pa bo obdelano cerkveno premoženje, sodno in redovno pravo. Tvarina, s katero se peča II. knjiga, je posebno za dušnega pastirja eminentne važnosti, pred vsem pravo, ki določuje razmerje med cerkvijo in šolo in ki urejuje zakonske zadeve. A ni dovolj za dušnega pastirja, poznati samo cerkvena določila, treba mu je tudi ozir jemati na državne zakone in pri nas ne samo na avstrijske, temuč pri zakonskem pravu tudi na ogrske zakone, da ne bo na eni strani povzročal nepotrebnih konfliktov med cerkvijo in državo, da pa bo na drugi strani varoval sebe in svoje ovčice vsakršne škode. O vsem tem najde dušni pastir v Haringovi knjigi temeljit, jasen in primeroma kratek pouk. O katezezi govori v §§ 110 in 111, o zakonskem pravu pa v §§ 122—163. Haring orientira dušnega pastirja o vsaki stvari, ki bi s pravnega stališča vtegnila imeti ali dobiti pomen za dušnopastirsko delovanje. Za vzgled bodi omenjeno poglavje o katezezi. Haring te ne seznanja samo s tridentinskimi določbami o katezezi, ti ne oriše samo v kratkih potezah razvoj katekizma, ti ne označi samo katehētičnega delovanja kot delo dušnopastirskega delovanja, tukaj najdeš tudi, kar je potrebno vedeti cerkvenim zastopnikom v krajnem, okrajnem, deželnem šolskem svetu, o aprobaciji knjig za veronauk v šolah, o številu ur za veronauk, o razdelitvi učne tvarine, o verskih vajah, o katerih bode opomba 9. na strani 311 še prav posebno katehetom služila, ker se tolikokrat najbolj po mestih stariši hujskajo proti verskim vajam, o veroučiteljih, o dolžnostih veroučiteljev, o njihovem razmerju do šolskega vodstva, o vdeležbi katehetovi na učiteljskih konferencah, o disciplinarni obravnavi kateheta, o remuneraciji za katehētični pouk in o odškodnini za pot. Kateremu katehetu ne bi bila dobrodošla knjiga, ki ga o vseh teh vprašanjih na 12 straneh tako točno pouči? Tako zna stvar obravnavati le Haring. Pa kakor tukaj, tako tudi povsod drugod, občuduješ v Haringu velikega mojstra. Kar najtopleje pa je v tej knjigi zakonsko pravo dušnim pastirjem priporočiti. Že samo radi tega je dandanes Haringova knjiga naravnost potrebna in dušnemu pastirju, ki se bo ravnal po Haringovi knjigi, ni se

bati, da bi prišel kdaj v zadrego, in naj bi bili slučaji še tako težavni. Boljšega autorja o zakonskih zadevah za sedanjje avstrijske razmere kakor je Haring, ne vem priporočiti. Tukaj ti bo vse jasno, kar ti je v bogoslovju, pa tudi morebiti že zunaj delalo velike preglavice, omenjam posebno sklepanje zakona pri osebah, ki niso še proste popolnoma vojaške službe, in pri inozemcih, zlasti ogrskih državljanih. O obojem te Haring tako kratko in jasno pouči, o prvem na strani 515 in 516, o ogrskih državljanih pa na strani 520 in 521. V Haringu je sploh vse, kar je zapisano, dobro premišljeno. Samo na strani 376 se mi je beseda »Verachtung« zdela neprimerna. Stavek se glasi: »Der Empfang der letzten Ölung ist zwar keine strenge Rechtspflicht, doch ist die Verachtung dieses Sakramentes nicht frei von Sünde.« Gotovo ni zaničevanje sv. poslednjega olja brez greha, pa mislim, že tudi zanemarjanje ne bo brez greha, torej se bi pričakovala mesto »Verachtung« »Ver-nachlässigung.« — Kar se tiče zunanje oblike knjige, bi pač brez dvoma njeno praktično rabnost povečalo, ako bi bila ob straneh vsebina odstavkov s par besedami naznačena, kakor se to najde v drugih učnih knjigah. Ako bi se pisatelj v novi izdaji na to hotel ozirati, bodo mu gotovo hvaležni vsi, ki bodo knjigo rabili.

K sklepu se še ne sme pozabiti na duh, ki veje iz knjige. To je pristni cerkveni duh, knjige ni pisal samo visoko učeni vseučilišni profesor, temuč knjiga tudi spričuje na vsaki strani, da je Haring mož, katerega prešinja ljubezen do katoliške cerkve in spoštovanje do cerkvenih naprav.

K.

Homiletika.

Predigt, anlässlich der Hauptjubelfeier des 750-jährigen Bestehens der Wallfahrten nach Mariazell gehalten in der Gnadenkirche den 15. August 1907 von Dr. Michael Napotnik, Fürstbischof von Lavant. Wien, 1907. Buchdruckerei Ambr. Opitz Nachf. Str. 28.

Višek jubilejskih slovesnosti v Marijinem Celju lanskega leta je bil na praznik Marijinega vnebovzvetja. Ta dan sta bila v Marijinem Celju navzoča oba štajerska škofa in celo presvetli cesar je bil zastopan po nadvojvodu Leopoldu Salvatorju. Dočim je sekovski knezoškof imel slovesno pontifikalno mašo, je lavantinski knezoškof bil naprošen za slavnostni govor, ki je sedaj v tisku pristopen tudi tistim, ki niso imeli priložnosti slišati slovitega govornika.

Uvod govoru tvori zanimiv zgodovinski pregled o marijaceljski božji poti, dočim se govor sam nanaša na visoki praznik in razmotriva najboljši del, ki si ga je Marija izvolila, namreč v življenju pot čednosti, ob smrti pa nebeški raj. Trdna vera, deviška čistost in priprosta ponižnost so tri čednosti, ki zlasti dičijo Marijo. Kakor sploh vsi govori prevzišenega knezoškofa lavantinskega se tudi ta odlikuje po skrbni izdelavi, pregledni razporedbi, po spretnih naobračbah, duhovitih mislih, povrh pa vznesenem slogu. Za Marijine pridige najde pridigar v tem govoru jako porabno tvarino, zlasti za praznik vnebovzvetja Marijinega. Knjižica je ponatis iz lista »Mariazeller Glöcklein«.

F. K.

Ferd. Heinr. Schüth S. I.: „Das Leben Mariä in seiner Beziehung zum christlichen Leben.“ — Maiandacht in 32 Vortrags-Skizzen. Klagenfurt 1908. Verlag St. Josefs-Verein. Str. 205. Cena franko K 1.70.

Način, kako pisatelj v tej knjigi obdelava in razmotriva življenje bl. D. M., je po vsem nov in značilen. »Krščansko življenje t. j. božje življenje v človeku ima pra- in predpodobo, klico in spolnitev v življenju Marijinem«, se glasi tema vseh 32 predavanj. V štirih delih primerja P. Schüth Marijino življenje krščanskemu. I. del: Žitje Marijino v načrtu božjem razlaga bistvo kršč. življenja; II. del: živ-

ljenje Marijino do rojstva Gospodovega kaže kršč. življenje v posameznem človeku; III. del: življenje bl. D. M. v Nazaretu je podoba kršč. življenja v družini; IV. del: življenje Marijino do in po Kristusovem vstajenju je v zvezi z nadnaravnim življenjem v človeštvu in posebno v sv. cerkvi.

Iz tega že se razvidi, da ima knjiga obilo originalne tvarine za pridige na vse Marijine praznike. Ravno v tej vrsti slovstva je Schüth-ova knjiga nekaj novega in je bila zelo potrebna. Pisatelj je skušal, kakor pravi v uvodu, spekulativno zasnovano mariologijo Scheebenovo tako obdelati, da bi bila razumljiva tudi širšim slojem in pripravna za prižnice, kot protiutež »roč od Rimovcem« in »modernistom«, kajti ravno o pojmovanju Marije in cerkve, ki sta neločljivo združeni, se razlikuje pravi katoličan od protestanta in modernista.

Nova je tudi oblika knjige; ker so posamezne pridige samo osnovane, začrtane, je jezik kremenit in jednat, kot nekak uvod je »Inventio oratoria«, kratka vsebina, nekako ogrodje vsakega govora, ki nudi kratek pregled in tupatam že zadostuje pridigarju.

Knjiga bo marsikateremu duhovniku dobrodošla, ker mu da priložnost na prijeten način poglobiti se v pravo pojmovanje prebl. D. M. G. Rožman.

Der verlorene Sohn, die Geschichte des Sünders. Dreijähriger Fasten-Zyklus von Wilhelm Becker, Priester der Gesellschaft Jesu. Zweite Auflage. Mit Approbation des hochw. Herrn Erzbischofs von Freiburg und Erlaubnis der Ordensoberen. Freiburg im Breisgau. 1908. Herdersche Verlagshandlung. Berlin, Karlsruhe, München, Straßburg, Wien und St. Louis, Mo. — Mala 8°, strani VIII + 299. Cena: nevez. M. 2.40, v platno vez. M. 3.20.

Ježuit Viljelm Becker je bil misijonar v Ameriki. Oznanjeval je sv. vero med Indijanci ter je iz njih žalostnih krajev pisal marsikatero zanimivo poročilo v evropske misijonske liste. Tudi več prav mičnih in zanimivih povesti iz indijanskega življenja je objavil v posebnih knjižicah, katere mladina še vedno slastno čita. Pozneje se je naselil v mestu Buffalo, ki je po svoji res »amerikanski« rasti svetovno znano. V njem stanuje tudi mnogo Nemcev, deloma rojenih Amerikancev, deloma priseljencev iz Evrope. Imajo lastno, obširno cerkev, posvečeno sv. Ani. V njej je Becker več let pastoroval med svojimi rojaki. Tri leta zaporedoma je imel postne pridige, v katerih je razlagal najlepšo Gospodovo priliko o izgubljenem sinu. Leta 1898. jih je izdal. Vsak letnik obsega sedem pridig. V prvem letniku razpravlja v 1.—5. pridigi srečo v očetovi hiši. Le-ta hiša je sv. cerkev, v njej najde vsak dober otrok popolno srečo za um in za srce, ako se le vestno ravna po zapovedih, ki jih je dal hišni oče. V 6. pridigi obdeluje snov: Marija, pokorna Gospodova mati — vedno trpeča, a nikdar nesrečna. 7. pridiga je v vseh treh letnikih posvečena Kristusu križanemu: a) Kristus, pokoren do smrti na križu, b) Kristusov križ, naše upanje, c) smrt na križu, znamenje ljubezni Boga Očeta in Sina do nas grešnikov. Drugi letnik razlaga greh in pogubo izgubljenega sina, njegovo nesrečo med tujim svetom. Tretji letnik opisuje, kako izgubljeni sin spozna svoje zмотo ter se vrne zopet v hišo in v naročje svojega dobrega očeta. A samo v uvodu govori propovednik o izgubljenem sinu, v razpravi kaže nam vedno grešnika, ki mu je povsem podoben. Taka primera med izgubljenim sinom in grešnikom sledi iz prilike Gospodove sama. Tisočerkokrat so že o njej govorili vsakovrstni pridigarji. A vendar jo ljudstvo rado posluša, raditega je in ostane za vselej priljubljena neizcrpljiva snov za propovednike. Becker jo razpravlja zelo obširno; ena prilika za tri letnike, to je izvanredno obširno! Vrhutega so še posamezni govori nenavadno dolgi, obsegajo semtertje po 20 in še več strani. O amerikanski metodi, ki ljubi pred vsem pridige za pet minut, ni pri Beckerju niti sledu ne. A posamezne pridige so res lepe.

Oblika je dovršena, izrazi zelo ljubki in pristrčni, jezik nenavadno priprost, a ravno zato izvanredno prikupljiv. V nemškem homiletičnem slovstvu se malo kje najde prikazen, ki bi bila Beckerju podobna. Propovednikom je raditega knjiga njegova vsega priporočila vredna. Se ve, da ne bode treba snovi tako obširno obdelovati; zadostuje, ako se v enem postu uporabi vsako nedeljo po ena poljudna pridiga iz različnih letnikov.

Dr. A. Medved.

Lurški majnik. Sestavil † Frančišek Marešič. Druga izdaja. Z dovoljenjem prečastitega ljubljanskega knezoškofjstva. V Ljubljani 1908. Založila »Katoliška Bukvarna.« Natisnila »Katoliška Tiskarna.« Vezana knjiga velja K 2'20 in po pošti K 2'30; dobi se v Katoliški Bukvarni v Ljubljani.

Ves katoliški svet obhaja letos zlati jubilej Marijinih prikazovanj v massabielski duplini v Lourdes-u. Tekom 50 let je prej nepoznato mestece Lourdes zaslovelo po širnem svetu kot pravi sanatorij bolnemu človeštvu. Nad 7000 čudežnih ozdravljenj štejejo doslej in kdo bi mogel naštetiti vse tiste duše, ki so tamkaj našle izgubljeno vero in mir vesti? Po pravici se torej obračajo oči vernih Marijinih otrok proti Lourdes-u. In letos bodo tudi Slovenci prvokrat skupno romali k lurški Materi božji ter opravili tamkaj najlepše šmarnice v svojem življenju. Vsi pa ne morejo osebno pohiteti na to najslavnejšo božjo pot Marijino, zato pa je prav primerno, da se je ravno letos priredila nova izdaja šmarnic »Lurški majnik«, ki jih je pred 25 leti Slovincem poklonil zdaj že pokojni Marešič. V teh šmarnicah lahko vsakdo v duhu roma na ta s tolikimi čudeži odlikovani prostorček revne zemlje in prebira in premišljuje prelepo in čudovito zgodbo o Marijinih prikazovanjih in o čudežih, ki se ondi gode. Primernejšega branja za letošnje šmarnice si ne moremo izbrati.

Zelo obširna tvarina je dokaj okrajšana in razdeljena v 31 beril, ki za šmarnično pobožnost niso predolga, prej prekratka, ker je pisatelj, kakor sam pravi, »brez usmiljenja moral obsekati vso zgodbo in obžagati, tako da je ostalo samo še deblo, ki mu zdaj manjka pravega življenja, živosti in lepote.« V prvi izdaji sedanjega 1. in 31. berila ni, potrebno je bilo to dodati, da ima cela zgodba primerno glavo in konec¹.

Na več mestih ima jezik vtišljen znak tiste dobe, ki je neopravičeno in neusmiljeno natezovala našo milo materinščino na kopito klasičnih, že mrtvih jezikov, dasi je v drugi izdaji pravopis znatno popravljen. Pisava francoskih imen je ostala neizpremenjena, »da bi naj veljala želja pokojnega pisatelja« (!?). Ta izgovor, ki je prav svoje vrste, je ničeven in preveč prezira svojstvo našega jezika.

Nastavljena cena K 2'30 je vsekakor previsoka; za ta denar opravičeno zahtevamo okusnejše opremljene šmarnice.

Pri pomanjkanju boljših šmarnic s to tvarino, so le-te priporočila vredne. Lurškim romarjem bo ta ročna knjižica dobra tovarišica tja, po povratku bo pa doma ljuba tolažnica njim, ki bodo prežaljeni in bolelni od domotožja po bližini maternega srca v Lourdes-u.

Juv. Ev. Kociper.

Pastoralna medicina.

Der wirkliche Tod und der Scheintod. Deutsche Übersetzung nach der französischen Ausgabe besorgt durch Dr. J. B. Geniesse. Coblenz 1908. Friedrich Pustet. Str. XX, 424. C. 4 M.

¹ V dodatku pridjana »Sveta maša« je sestavljena iz samih z odpustki obdarjenih molitev. Dobro! Ampak iz kakega razloga odpustki niso navedeni?

Izvirnik tega dela, ki je vzbudilo splošno pozornost, je spisal v španskem jeziku¹ jezuit Ivan B. Ferreres, profesor moralnega bogoslovja v Tortosi. Skoro istočasno je izšlo v angleškem, italijanskem, francoskem in nemškem jeziku. Dr. J. B. Geniesse, belgijski duhovnik v Rimu, ki se je mnogo pečal s fiziološkimi in teološkimi vprašanji, je dostavil več opomb, katere ima tudi nemški prevod. Uredništvo je prejelo knjigo iz Rima, obrnili smo se pa najprej na strokovnjaka zdravnika, ki nam je podal o knjigi sodbo, ki jo tu priobčujemo. Posamezne odstavke te knjige ki zasegajo v dušnopastirsko prakso, bomo priobčili o drugi priložnosti.

Naš poročevalec torej sodi: »Splošen vtis. Knjiga ima v teoretičnem in znanstvenem oziru znatno vrednost pa praktična vrednost za vsakdanje življenje iz zdravniškega stališča in skoraj bi rekel — tudi iz stališča duhovnika — v naših razmerah ni tolika.

Navidezna smrt (Scheintod) je brezdvomno resnična prikazen. Tudi gotovo je, da so bili ljudje, — navidezno mrtvi, pokopani ter so prišli zopet k življenju. Jaz izrecno povdarjam, so bili pokopani, a skoraj nemogoče je, da bi se to tudi dandanes pri nas lahko zgodilo. Ravno zavoljo bojazni, da bi se morebiti tu in tam kateri navidezni mrlič pokopal, so se sanitetno-redarstvene postave tako spopolnile, da je pokop navideznega mrliča izključen. V starih časih so se taki nesrečni slučaji relativno pogosto dogajali. Vzrok temu je bila brezbriznost v čuvanju mrličev in brezbriznost pri pokapanju. Da so osebe zopet prišle k življenju, katere so se smatrale mrtvimi, o tem že pišejo Plinius, Appollonius in dr. Neki Unzer se je izrazil, da se po njegovem mnenju sploh več živih ljudi pokoplje, kakor resnično mrtvih. Pa to je samo, — rekel bi, — neka sarkastična hiperbola! Tudi profesor Josat je mnenja, da se v novejšem času na Francoskem vsako leto 30—40 »navidezno« mrtvih (mrličev) pokoplje, to pa zategadelj, ker so se v prejšnjem času (do l. 1869) na Francoskem že 24 ur po smrti mrličii smeli pokapati. Sme pa se trditi, da je velika večina navedenih slučajev o pokapanju navidezno mrtvih, kateri bi v grobu zopet prišli k življenju, — k zavestnemu življenju. — samo legenda — bajka. Slučaji globoke, dolgotrajajoče brezzavesti — omedlevice nastopijo lahko po dolgih boleznih, omedlevice, ki so smrtnemu snu popolnoma podobne, — posebno pri živčnih boleznih (Starrsucht, Apoplexie, Schlagsucht etc.) potem pri nenadnem izkrvavenju (Verblutung); posebna nevarnost za pokapanje navideznih mrličev pa je ob času kolere, ali pa ob času vojsk, ko se na to gleda, da se mrličii kakor mogoče hitro pokopajo.

Najgotovnejše sredstvo, da se zabrani pokop navideznih mrličev je: uredba obligatoričnega ogledovanja mrličev! To ogledovanje preskrbljujejo zdravniki, ali pa tudi nezdravniki, ki pa morajo napraviti tozadeven izpit (ogledovalci mrličev). Glavni namen tega ogledovanja mrličev obstoji v prepovedi, mrličie pred določenim časom pokopati. Rok za pokapanje mrličev je bil poprej sploh veliko prekratek, in to je bil glavni vzrok, da se je tu in tam tudi navidezni mrlič pokopal. Rok za pokapanje mrličev je v raznih državah različen. Cerkvene postave n. pr. prepovedujejo pokop pred 12. urami po smrti. Na Francoskem se ne sme mrlič pokopati pred 24. urami, — pri nas — 48 ur, na Pruskem — 72 ur. Sploh se sme mrlič v toplih krajih, kjer se gnjiloba poprej prikaže, že prej pokopati, kakor pa v mrzlih deželah.

V nekaterih deželah — oziroma v večjih mestih so postavljene posebne mrtvašnice, katerih naprave imajo tudi v prvi vrsti namen preprečiti, da bi se živi ljudje

¹ La muerte real y la muerte aparente con relación á los santos sacramentos. Estudio fisiológico-teológico. Madrid 1904.

pokopali. V takih mrtvašnicah se nahajajo posebni aparati, ki takoj naznanijo čuvaju mrtvašnice, če bi se slučajno kateri navidezni mrlič zopet vzbudil. Na glasu so n. pr. mrtvašnice v Frankfurtu na Mainu in v Monakovem. Prva obstoji od leta 1828, druga pa od l. 1792. V nobeni teh mrtvašnic se od časa obstanka ni pojavil niti eden slučaj navidezne smrti, oziroma, da bi kateri v teh mrtvašnicah izpostavljeni mrlič prišel zopet k življenju. (Tako trdi novejši čas [Baer] Ascher v svoji knjigi). P. Ferreres in prof. dr. Peniese pripovedujeta sicer, da so se ravno v teh mrtvašnicah pojavili slučajji navidezne smrti. Na kateri strani je resnica, — ne morem presoditi.

Prav pa imata pisatelja knjige, ako trdita, da je edino nezmotljivo znamenje gotove, absolutne smrti, gnjiloba. In to nezmotljivo znamenje smrti vpoštevata tudi v prvi vrsti sanitetno redarstvena uredba ogledovanja mrličev, katera določi rok pokapanja. In ravno vsled te uredbe se dandanes mrličii še le takrat pokopljejo, ko se je že začel po mrtvaški sobi pojavljati duh gnjilobe. Pri ogledovanju mrličev se sicer ozira tudi na druga znamenja smrti. Nekatera teh smrtnih znamenj se prikažejo že kratek čas po nastali smrti, kakor: prenehanje dihanja, prenehanje gibanja krvi, prenehanje reakcije občutkov, živalske toplote, onemoglost vseh mišic, — pa ta znamenja so za določitev gotove smrti le malo zanesljiva. Bolj zanesljiva znamenja, pa tudi bolj pozna so: Mehkoča zrkla, mrtvaške pege, smrtna otrplost — in ravno na ta zadnja znamenja se pri normalnem ogledovanju mrličev poglavitno ozira. —

Z zanimanjem pa sem bral hipotezo o t. zv. latentnem življenju. Po naziranju pisatelja to latentno življenje ni več hipoteza, ampak dognana — brezdvomna prikazen. Priznam sicer, da ima ta hipoteza (jaz še posebej povdarjam: hipoteza in ne kot gotovo dejstvo) neko teoretično-znanstveno vrednost. Odločno pa zanikujem tisto praktično važnost, katero pripisuje pisatelj temu latentnemu življenju. Isto tako po mojem mnenju previsoko ceni v slučajih ali v dobi latentnega življenja t. zv. »rythmische Zungenziehung nach Labord.«

To »ritmično potezanje jezika« ima gotovo v poedinih slučajih veliko vrednost, kakor: pri asphyktičnih novorojencih, pri vtopljenjih (pravočasno — recimo 10 do 15 minut od tistega časa, odkar je oseba padla v vodo, ako v teku tega časa dotična oseba ni prišla, recimo tudi za en hip na površje; če so pa — recimo valovi deroče vode dotično osebo večkrat vrgli na površje, potem še je tudi čez nekoliko ur navideznega mrliča mogoče zbuditi k življenju) potem pri takih navidezno mrtvih, ki so se zadušili v škodljivih, strupenih plinih itd.

Da pa to latentno življenje obstoji — brez izjeme — po nastopivši smrti (hip smrti je tisti moment, ko poneha zadnji zdihljaj in zadnji utripljaj srca¹⁾ pri vsakem človeku in da to latentno življenje traja od pol ure do več ur po nastopivši smrti in da bi bil vsled obstanka latentnega življenja vsaki lajik, zdravnik, duhovnik, in sploh vsaka oseba, katera je navzoča ob tistem času, ko nastopi latentno življenje, — pravim, da bi vsled tega bil vsaki moralno prisiljen storiti vse, posebno pa pri vsakem mrliču (mrliču po naših nazorih) t. zv. rytmično potezanje jezika po Labord-u, da ga zopet — če tudi za en hip, — zbudi k življenju, ta nasvet se mi zdi naravnost — čuden. In ravno ti nazori so bili vzrok, da sem že takoj od začetka omenil: praktična vrednost knjige ni posebno visoka.

Ponavljam, da so me nazori o latentnem življenju zelo zanimali. Jaz priznam, da ob hipu nastopivše smrti, posebno pri takih osebah, katere so pred smrtjo, bile zdrave in močne, ter so vsled kake nesreče naenkrat umrle, (n. pr. nekdo je padel

¹ Definicija smrti je v teologiji veliko krajša, namreč »ločitev duše od telesa.«

z drevesa in si razbil lobanjo, zmešal možgane), pravim, v takih slučajih še gotovo obstoji, če tudi kratek čas po »zadnjem zdihljaju in zadnjem utripljaju srca«, rekel bi — življenje pojedinih stanic (Muskelzelle, Nervenzelle, Knochenzelle), iz katerih je sezidano celo truplo. Pa zavest, življenjska energija, (psyche) je izginilo iz takega trupla, ti pogoji, kateri dajo truplu tisto življenje, kakor si ga mi predočujemo, so zapustili truplo. Da-li še je to tudi življenje, in če le samo latentno, — ne vem.

Vsakomur je znano, kako še par dni odrezana žabja stegna skačejo, če se nekoliko posolijo, in vendar ne bo nihče rekel, da je dotična žaba (žabja stegna) živa. Vkljub temu pa še pojedine mišične celice reagirajo, še imajo občutke, — pa žaba nima nobenega, — tudi latentnega življenja ne.

Katehetika.

Katholische Volksschulkatechesen von Joh. Evang. Pichler I. II. III. in IV. del. (Norbertus-Verlag Wien).

Nobenih katehez se nisem tako razveselil kakor Pichlerjevih. Njegovo delo je res velike vrednosti; Avstrijci so lahko ponosni na Pichlerja. Za srednjo šolsko dobo ni si mogoče misliti boljših katehez. Rabil sem te kateheze in uspehi so bili čisto drugačni kakor po Katschnerju, Križaniču, Luggerju, Stieglitzu itd. Res se tudi Pichlerju marsikaj predbaciva. Njegove kateheze so predolge, pravijo. Saj se lahko skrajšajo! Dajo se rabiti od 2.—5. šolskega leta na različni način tako, da se prilagodijo umstvom otrok v raznih letih. Tako srčno in tako za otroška srca pripravno govori Pichler! To je res katehet. Pa preveč mrcvari katekizem, pravijo. Ni mu treba tudi v tem slediti. Vprašanje je, ali nima skušeni Pichler prav, da je naš katekizem veliko pretežek za umstvom otrok. Da bi se morali otroci nekateri resnice v tej obliki učiti, kakor jih katekizem podaja, že v tretjem šolskem letu, ni mogoče. Da bi katehizirali katehetje v duhu Pichlerjevem, pač ne more biti težavna katehitična ura. O tem sem se že sam prepričal. S kakim veseljem otroci poslušajo! Sklenem z besedami izbornega strokovnjaka v katehitični literaturi E. Wienerja: »Der Katechet, der achtlos an den Pichlerischen Katechesen vorüberginge, erwies seinen Katechumenen einen üblen Dienst.« *E. Vračko.*

Dr. Dreher Theodor: **Katholische Elementarkatechesen**. I. Teil: Die 12 Artikel des apostolischen Glaubensbekenntnisses. 5. Aufl. Herder, Freiburg i. B. 1908. Cena 1'60 M.

Knjiga je polna duhovitih prisposodob. Pisatelju najbolj rabi razlagalna sinteza, toda popolnoma določne metode se nikjer ne drži. Tudi knjiga ni navezana na nobeno posebno katekizmovno besedilo, vsled česar je povsod rabljiva kot pripomoček pri izdelovanju katehez; v tej zgolj akroamatični obliki, kakor pisatelj, bo mogoče le redkokateri katehet doseči trajno pozornost pri deci, čeprav so nagovori — taki se nam dozdevajo te kateheze — nad vse ljubki. Posebno začetniku v katehezi bi ta knjiga, če ne bi obenem rabil metodično izdelanih katehez, lahko postala nevarna, ker bi mu zmislila za metodični pouk nikakor ne vcepila. Poleg drugih knjig bo pa izborna služila, kajti razlage v mnogih katehezah so za srednjo stopnjo naravnost klasične. *S. S.*

Prvi sestanek dalmatinskih kateheta u Splitu držan 4. rujna 1907. Sestavil Ferdo Heffler. Zagreb 1908. Str. 70.

Dalmatinski škofje so sklicali 4. septembra 1907 v Split prvi katehetski shod, da bi se katehetje tem bolj navdušili za svoj vzvišeni poklic in da bi tem lažje enotno postopali v važnem delovanju. Shoda so se udeležili vsi kateheti srednjih

in meščanskih šol, a drugim duhovnikom ni bilo dovoljeno priti na ta sestanek, kar je gotovo pomanjkljivo, ker nihče ne pozna ljudskih šol in njenih težav tako natanko, kakor ravno dušni pastirji-kateheti. Kot zastopnik dalmatinskih škofov je počastil zbrane katehete splitski škof Filip Nakić, ki jih je spodbujal k slogi in edinstnosti, ter jih navduševal za njihov poklic. Predsedoval je škof Vinko Palunko, ki je v pozdravnem govoru izrazil željo, da bi se 1908. leta zopet sešli katehetje v Splitu k drugemu katehetskemu sestanku, na katerega bi se naj povabili tudi dušni pastirji, kar je bilo z navdušenjem sprejeto.

Najprej je poročal Don Ivan Pulišić, katehet v Zadru, o prvem hrvaško-slovenskem pedagoško-katehetskem sestanku v Zagrebu ter omenjal posebno dve reči: psihološko metodo in preosnovno veroučnega načrta za višje razrede srednjih šol. Pri zelo živahni debati o psihološki metodi so sodelovali Dr. Alfrevič, urednik »Hrvatske straže« in katehet v Senju in Don Pulišić. Metodi se je prigovarjalo, da ni za naše razmere, ker je razlaganje po njej predolgo, ter se ne more predelati vsegradivo, ki je predpisano. Don Pulišić odgovarja, da ni vselej potrebno posluževati se vseh peterih formalnih stopinj, ampak zadostujejo navadno samo tri. Veroučna snov bi se pa morala skrajšati brez ozira na psihološko metodo. In če je to res, potem odpade glavni in edini prigovor proti psihološki metodi. Vsi navzoči katehetje so se izrekli za psihološko metodo s pripombo, da se mora racionalno rabiti. — Ozir preosnove veroučnega načrta za višje razrede srednjih šol sta bili dve struji. Prva hoče, da se poučuje apologetika v VII. razredu, a v VIII. cerkvena zgodovina, druga pa hoče apologetiko v VIII. razredu, cerkveno zgodovino pa že v V. Do končnega rezultata ni prišlo, ker se niso mogli zediniti, vendar so sklenili, da bodo delali na to, da se apologetika poučuje v sedmem ali osmem razredu, ker je že tedaj učencem znana logika, brez katere se apologetika ne more uspešno obdelavati.

Katehet v Makarski, Dinko Ribičić je govoril o katekizmu ter poudarjal, da se od ljudsko-šolskih učencev ne sme tirjati niti celega velikega, celo niti celega srednjega katekizma, če hočemo uspešno delovati. Cilj katehetične vzgoje ni znanje katekizma na pamet, temveč živeti po katekizmu: delavna religija. Katekizem premalo upošteva stopnjo duševnega razvoja ljudsko-šolske mladine. Nadalje je predlagal, naj bi se v ženskih meščanskih šolah bolj natanko poučevala cerkvena zgodovina, posebno nekatera vprašanja, katera nasprotniki zlorabijo in tako zapeljujejo mladino in odrasle.

Dr. Alfrevič je potem predlagal, da bi prosili dalmatinske škofove, naj posredujejo pri vladi, da bo tudi verouk pri zrelostnem izpitu obligaten predmet.

Predsednik shoda škof Palunko je še na koncu posebej poudarjal, naj kateheti tako v šoli ravnaajo, da jih bodo učenci ljubili in se jih oklenili, kakor svojega očeta, kar bodo dosegli tedaj, če se z ljubeznijo in vnemo za sveto stvar poprimejo svojega vzvišenega poklica.

V drugem delu te knjižice dodaje Ferdo Heffler, katehet v Zagrebu, ki je najodličnejši zastopnik psihološke metode na Hrvatskem, nekaj splošnih opomb in kratko razpravo o psihološki metodi. Mnogokrat se sliši, da je psihološka metoda identična s tistimi peterimi formalnimi stopinjami. Toda to ni res. Ni namreč vedno potrebno posluževati se vseh peterih stopinj, ampak se mora izbrati primerno razlagani resnici ter individualnosti učencev. Ta metoda združuje učenca in učitelja, ker učenec mora nehoti spremljati v mislih svojega učenika in ravno to stori, da je učenec pazljiv, da se navduši za predmet. Medtem smo pa že dozdale rabili na neki način več ali manj psihološko metodo, samo se nismo toliko ozirali na posamezne stopinje. Pri verouku je glavno, da otroke vzgojimo za dobre in odločne katoličane, pri tem nam mora priti na pomoč blagoslov božji, pa metoda tudi ni

brez pomena. Samo poznavanje verskih resnic še nikakor ne priča, da bodo otroci pozneje tudi po znanih resnicah živeli, zato je glavna naloga šole, da vzgaja in da deluje na srce učencev, da deluje na voljo in čustva s takimi sredstvi, ki morejo pretresti dušo in ganiti voljo učencev; mora jim postaviti pred oči takšne vzglede, jih očrtati tako, da učenci vse čutijo, kakor bi sami vse doživeli. To nas lepo učijo nasprotniki v svojih romanih in pripovedstih, v njihovi šoli se tudi mi lahko marsikaj naučimo.

Psihološko metodo je tudi priporočil sv. oče v okrožnici »Acerbo nimis« od 15. aprila 1905, kjer se navaja vseh pet formalnih stopinj (veritas, illustratio veritatis, comparatio, exemplum, hortatio).

V dodatku navaja pisec en del pastirskega lista šibenskega škofa dr. Vinka Pulišiča, ki govori o katekizaciji v šoli in izven šole.

Dalmatinski kateheti so pokazali, da so zares vneti za svoj poklic, in da poznajo razmere časa, v katerih živijo in zato so sklenili, da hočejo praktično pokazati, kaj se doseže z resno voljo in v nemo v delovanju za vzvišene cilje, na kar jim je splitski škof z veseljem podelil svoj blagoslov z željo, da se njihovi trdni sklepi res uresničijo in prinesejo stoternega sadu.

P. J.

Lehrbuch der Katechetik. Geschichte und Theorie. Von Dr. Simon Katschner, Dozent für Katechetik und Pädagogik an der Universität Graz. Zweite, vielfach erweiterte Auflage. Graz 1908. Verlag Ullr. Moser (J. Meyerhoff), str. XIV + 508.

Nekaj let sem se, rekel bi, z mrzlično marljivostjo in gorečnostjo obdeluje katehetsko polje, in sicer ne brez vspeha. To je dokaz, da se sv. cerkev, kakor vselej, tako tudi dandanes, ko bi brezverci radi pomeli veronauk iz šole, ko se katehetje, kot metodično neizobraženi, prezirajo in zasmehujejo, zaveda svoje vzvišene učeniške službe. Na poziv slavnega Leona XIII. se je vzbudilo prav živahno delovanje v katehetskih društvih, na konferencah, in sad tega je, da se po katehetskih listih objavljajo temeljite razprave in strokovno poučni članki. Prav novodobni pojav so pedagogiško-katehetskimi kurzi, ki se vršijo skoro leto za letom. Očeta in početnika sta jim salicograjski nadškof, kardinal Katschthaler in »mojster krščanske pedagogike«, Dr. Oton Willmann. K prvemu kurzu sta l. 1902. privabila nad 500 udeležencev v divni Salicograd. Nadalje so se vršili taki kurzi l. 1905. na Dunaju, v Salicogradu, in v Monakovem, l. 1906. v Salicogradu, l. 1908. na Dunaju. Njih namen je, izpopolniti katehetskino metodo. A na teh kurzih in pa v strokovnih člankih se že izobraženi katehetje uglašajo v to ali ono vprašanje. Kdor hoče temu slediti, mora imeti že trdno podlago metodične izobrazbe. Zato je Katschner predelal in razširil prvo izdajo svoje katehetike ter jo kot pomnoženo, drugo izdajo poslal v svet, da bi bila zlasti mladim katehetom učiteljica, zvezda vodnica v njih težavnem, odgovornosti polnem poslu. Res je sicer, da je pri katehezi, kakor pri vsakem človeškem delu mnogo odvisno od blagoslova božjega, a ravno tako je vspek učeniške službe zelo odvisen od katehetove sposobnosti. Katehet naj drobno mladino seznanja z verskimi resnicami ter naj odgojuje jagnjeta, da prešine vse njih mišljenje in dejanje duh zveličalnega nauka. Marsikateri katehet ima naravne sposobnosti, dobro odgojevati mladino, toda ali ne bo tak katehet neprimerno več dosegel, ako s svojimi zmožnostmi združuje neovrgljive pridobitve in zlate izkušnje metodično izobraženih vrstnikov! Naj torej vsakdo srčno seže po Katschnerjevi učni knjigi!

Obsega dva dela. — Prvi — zgodovina kateheze — nas po skrbno sestavljenih virih pouči, kako se je razvijala kateheza in kako se je v vseh stoletjih vedela metodično prilagoditi vsakokratnim časovnim razmeram in potrebam, kako

se je že obstoječe uporabljalo, pomanjkljivo izpopolnjevalo. Pisatelj je v tej drugi izdaji zgodovino kateheze od srednjega veka naprej obširno predelal. Katehetu je potrebno poznavanje te zgodovine, ker v tem je podana trdna podlaga in zanesljivo ravnilo za bodoči razvoj kateheze. Izročila izkušenih prednamcev nikakor ne smemo prezirati, marveč le tedaj, če na tem preizkušenem temelju zidamo naprej, smemo upati, da v doglednem času zremo pred seboj vsestransko dovršeno stavbo. Kakor zvezde se svetijo na teh straneh imena nekaterih vzornih mož, ki so vse svoje moči posvetili katehetskemu poklicu ter svoječasno dajali vplivno smer.

Drugi del — teorija kateheze — se deli v dvoje poglavij. Prvo govori o osebi kateheta — ta predmet je iz pastirne vsprejet na novo —, nadalje o poslanju (*missio canonica*), in o bistvu ter vsebini katehetske naobrazbe. Ako prebiraš to poglavje, se brezdvomno docela uveriš, da ne moreš in ne smeš nikdar prenehati, proučavati kateheto in njene pomožne vede, če hočeš tudi pred svojo vestjo biti vesten katehet, mož, ki se trudi vsestransko zadostiti zahtevam svojega poklica. Drugo poglavje, ki govori o katehetovi službi, je razdeljeno v dva oddelka. V prvem razpravlja pisatelj jedrnato o predmetu kateheze, o katekizmu, o zgodbah ter o razmerju med katekizmom in zgodbami, nato o dopolnilnem verskem pouku (o nedeljskih evangelijih, o cerkveni zgodovini, o liturgiki) in konečno o katehetični vzgoji vobče. Metodika kateheze — drugi oddelek — je splošna in posebna. V splošni metodiki si korak za korakom na sledu izkušenemu strokovnjaku, ki mojstrsko razume, stremljenje krščanske psihologije in metodike spraviti v soglasje. Da si proučil njegovo razpravo o analizi in sintezi ter razmišljal o pridjanih zgledih, se lahko zadovoljiš, iskati take članke v katehetskih listih, bi gotovo bilo odveč. Izraza »analitično in sintetično« pojmuje pisatelj v istem smislu, kakor logiki, kar je edino prav, za kar se je dr. Willman opetovano na katehetskih kurzih zavzemal. V posebnem oddelku metodike se natančneje obdeluje kateheza katekizma, bibličnih zgodeb in liturgike. Veljavo imajo metode preteklosti ravnotako, kakor tudi vse, kar je vsprejemljivo v monakovski metodi. Konečno so v dodatku navedene vse postave in odredbe o katehezi na Avstrijskem. Ta druga, predelana izdaja priča, da ji je oče mož-strokovnjak, ki mu je znan vsak pojav in slednje vprašanje v katehети. Delo je brezdvomno globokoznanstveno, le žal, da ima odlični pisatelj pri tem obsežnem znanstvenem aparatu preveč mrtvo, skoro bi rekli, suhoparno pero. Marsikdo jo je, kakor sem slišal na lastna ušesa, resignirano odložil, rekoč: »Neprebavljiva je!« Citatov je preveč, jezik in slog pretrd in zato ta »učna knjiga« nima privlačne sile. Ker že najdemo citirano vse mogoče, se nam vendar zdi čudno, da pisatelj ne pozna lavantinskih sinod, ki v latinskem jeziku obravnavajo katehetska vprašanja. Mislimo, da bo dunajski katehet Pichler, ki je kot kritik pravi pravcati »infant terrible«, kot bodoči metodik imel mnogo več prvržencev. Sicer pa je za sedaj knjiga vsega priporočila vredna.

Jan. Ev. Kociper.

Pouk zaročencem in zakonskim. Sestavil Janez Zabukovec, župnik. II. izdaja. V Ljubljani, 1907. C. 140 K.

Pouk, ki se obravnava v tej knjigi, je že celo v današnjih žalostnih razmerah krvavo potreben pred vsem onim, ki se selijo v Ameriko in na Nemško, pa tudi sila koristen onim, ki doma ostanejo, ker si tudi pri nas sovražne sile prizadevljejo razkristjaniti družino. Zato je v resnici vse hvalevredno, da se je č. g. pisatelj lotil tako potrebnega dela ter sestavil knjigo, ki nudi zaročencem in zakonskim, kar morajo znati in izpolnjevati, da bodo našli po zakonskem stanu svojo časno, pred vsem pa svojo večno srečo. Da je pisatelj svojo nalogo dobro rešil, kaže že to, da je kmalu bila potrebna druga izdaja (prvokrat na Svečnico 1902, drugokrat 26. avg.

1907). Upati in tudi kar najbolj želeli je, da knjiga doživi še prav mnogo izdaj. Vsebina knjige je ta-le: o pogojih za veljavno, dovoljeno in Bogu dopadljivo sklepanje zakonov (od str. 9—28), o zakonu (od 29—37), o dolžnostih zakonskih (38 do 100), o cerkvenem obredu pri poroki (101—105), konec (106, 107) in po koncu še dva nagovora: ob poroki Marijine hčere (108—111), nagovor ob poroki (112—114). Pri čitanju knjige se mi je zdel najlepši del oni, ki govori o dolžnostih zakonskih, ki jih imajo kot stariši (67—97). Res zlati nauki. Ako se bo po teh ravnalo, potem bo prihodnost boljša od sedanjosti. Pa tudi drugi deli knjige so prav lepi, omenjam le poglavje o posebnih dolžnostih žene (60—66). Vendar tu in tam bi bilo le v korist, ko bi se v knjigi kaka trohica majhno predrugačila, to pa bodi rečeno ne, da bi se kakorkoli manjšala vrednost knjigi, temuč da bi se kolikor toliko pripomoglo k zvečanju njene vrednosti. Tako na strani 20 bi bilo morebiti boljše, ko bi se reklo: »pa v nekakšno svarilo« in ne v »nekakšno kazen.« Na strani 35 bi bilo morebiti želeli točneje in jasnejše ločitve med tem, kar je veljavno do Velike noči letošnjega leta in kar bo znaprej. Na strani 45 mislim ne bi bilo odveč še posebej omeniti spoved kot sredstvo, da bi se olajšalo srce trpeče žene. Na strani 48 bi bilo dobro se tudi ozirati na rahločutna srca, in da se ne bi tem vzbujali nepotrebni škruplji, ali ne bi bilo mogoče dobro misel o čistosti zakonske ljubezni malo drugače izraziti? Ker je knjiga namenjena zaročencem in zakonskim, ne pa kot pripomoček duhovnikom, menim, da bi se v knjigi prav nič ne oziralo na dušnega pastirja in zato tudi črtala nagovora ob poroki ali pa vsaj njun naslov spremenil. Sicer pa bodi knjiga dušnim pastirjem kar najtopleje priporočena v to, da jo razširjajo. K.

Še enkrat odlok „Ne temere“. Na str. 178. smo priobčili razglas kardinala Grusche, da bo ta odlok v Avstriji prišel v veljavo šele čez leto dni. Toda apostolska stolica je preklicala svoj takratni odgovor in odlok stopi tudi pri nas v veljavo z letošnjo Veliko nočjo, kakor je določeno v dekretu samem. F. K

I.

Sv. Janez Zlatoust kot ekseget.

dkod imajo besede, ki so prihajale iz zlatih ust sv. Janeza Zlatousta oni nesmrtni, zlati sijaj, ki nikoli ne obledi? — Vprašajmo njega samega! — Rudarji, ki iščejo zlate rude, ne ostanejo na zemeljskem površju; z velikim trudom in v mnogih nevarnostih delajo globoko pod zemljo, da bi dobili nekoliko zlatih zrn, ki so le neznamna in nezanesljiva odškodnina za njihov trud. Ako se že ti toliko trudijo za nestalno in posvetno blago, ali se ne bo oznanjevalec božje besede poglobil še z večjo požrtvovalnostjo v zlate rudnike sv. pisma, da si nabere duhovnega bogastva in neminljivih zakladov, *πλοῦτον ἀναφαίρετον καὶ θησαυρὸν ἀδαπάνητον*¹!

To načelo je vodilo sv. Krizostoma. Vso bistrost svojega duha, vso svojo mnogostransko in globoko klasično izobrazbo, po kateri daleč presega večino izobražencev tedanje dobe, je porabil v to, da bi s svojim grško-jasnim duhom prodril globoko v skrivnosti sv. pisma. Zato ga ves učeni svet slavi kot največjega² eksegeta med cerkvenimi očeti.

Zlatoust ekseget je učenec antiohijske šole. Aleksandrijska in antiohijska šola sta v prvih petih stoletjih po Kr. ločili po svoji eksegetični metodi teologe v dve povsem različni vrsti. Obe sta imeli na svoji strani duhovite in visoko izobražene zastopnike. Za Origenom in njegovimi učenci, ki so aleksandrijski šoli pridobili slavno ime, niso

¹ In Gen. h. 21; Montf. IV 181.

² Rauschen pravi o Zlatoustu (Grundriss der Patrologie. Freiburg i. B. 1906, str. 131): »Nobeden izmed cerkvenih očetov ni sv. besedila tako temeljito in obenem tako praktično razlagal kot Zlatoust.« — Haidacher trdi v predgovoru svoje knjige »Die Lehre des hl. J. Chrysostomus über die Schriftinspiration,« da je Zlatoust »največji ekseget krščanskega vzhoda.« — O razlagi Pavlovih pisem priznava Cornely, da Krizostoma niti izmed cerkvenih očetov niti izmed poznejših teologov nihče ni dosegel, še manj prekosil. (Introductio in V. T. libros sacros, I 624. Parisiis 1885.)

nič zaostajali antiohijski škof Meletij, Diodor, poznejši škof v Tarzu, Karterij in Meletijev naslednik, škof Flavian, slavni učitelji antiohijske šole, katerih še slavnejši učenec je bil sv. Janez. Z Zlatoustom je antijohijska šola dosegla vrhunec svoje slave.

Zlatoust sicer ni pisal znanstvenih komentarjev, a v svojih praktičnih homilijah je pojasnil skoraj ves stari in novi zakon. Njegova obsežna dela, ki so plod dolgoletnega študija sv. pisma, pričajo, da je bil Zlatoust ne le eden najduhovitejših, ampak tudi eden najdelavnejših zastopnikov antiohijske šole. Sicer se je mnogo njegovih del izgubilo, vendar je ohranjenih še neštivilno homilij, ki so neprecenljive vrednosti ne samo za praktičnega homileta, temveč tudi za znanstvenega eksegeta.

V sedeminšestdesetih homilijah je razložil celo Genezo, prva tri poglavja Geneze še posebej v devetih homilijah; o posameznih poglavjih knjig kraljev obravnava pet homilij »de Anna« in tri homilije »de Davide.« Psalme je bržčas celotno razložil v homilijah, dasi so se ohranili le komentarji k šestdesetim psalmom. Tudi preoroške knjige je komentiral. Krasni sta pred vsem dve homiliji »de prophetarum obscuritate« in komentar prvih osmih poglavij Izaije; ta poglavja je Zlatoust morebiti prvotno obdelal v homilijah, a pozneje se jim je odvzela oblika govorov in se jim dal značaj komentarjev¹.

Še večjega priznanja vredne so homilije k novemu zakonu. Devetdeset homilij k evangeliju sv. Matevža je sv. Tomaž Akvinec tako visoko čislal, da bi jih ne zamenjal za cel Pariz, kakor se je sam izrazil. Poleg sv. Matevža je razložil Zlatoust evangelij sv. Janeza v osemindesetih homilijah in dejanja apostolov v petinpetdesetih homilijah. Najbolj priljubljen izmed svetopisemskih pisateljev mu je bil apostol narodov, sv. Pavel; njegova apostolska pisma tvorijo podlago več kot dve sto homilijam, ki so od prve do zadnje izraz velike ljubezni Zlatoustove do »vzora vseh čednosti,« kakor rad nazivlje sv. Pavla. Med temi pristoji posebno odlično mesto razlagi pisma do Rimljanov. Očaran nad bogastvom lepih misli in množino krepkih izrazov je že Izidor iz Peluzija moral priznati, da so v Zlatoustovi razlagi pisma do Rimljanov »nakopičeni zakladi modrosti«.

Kakor njegovim učiteljem, ki so posvetili vse svoje moči zdravemu razlaganju in pojmovanju sv. pisma, je bilo tudi sv. Janezu sv. pismo zgodovinska knjiga. Kot Antiohijci sploh, je znal pri razlaganju vedno stopiti iz svojega časa, iz okrožja domačih razmer in

¹ Prim. Bardenhewer, *Patrologie* 290.

² Τεθησαύριστα Ἰωάννου τοῦ πανσόφου σοφία. Ep. V 32.

se postaviti v položaj bibliških oseb in dogodkov¹. Da je mogel svojim poslušavcem uspešno pojasniti posamezne knjige sv. pisma, jih je najprej seznanil s pisateljem dotične knjige, jim osvetlil razmere, v katerih je knjiga nastala in jih v duhu postavil v kraj in čas², ko je bila knjiga spisana. — Marsikaj je v sv. pismu jasno šele tedaj, če je znan nagib, ki je vplival na sv. pisatelja, da se je lotil pisanja, in smoter, ki si ga je pisatelj postavil. Zato je Zlatoust pričel s podrobnejšo razlago navadno šele tedaj, ko so bili poslušavci tudi o tem poučeni, da so imeli večjo korist od razlage³.

Pri pojasnjevanju sv. besedila je obračal posebno pozornost na njega leksikalno-gramatično in logično stran. Literarni zmisel pokaže z vso natančnostjo, precizno in veličastno, da prepriča in gane vsakogar. V tej točki se je najbolj ločil od eksegetov aleksandrijske šole, ki so sv. tekst z njegovim besednim zmisлом največkrat smatrali za lupino, ki je v njej skrito jedro — božja resnica, za telo, ki je skrita v njem duša — od sv. pisatelja nameravani duhovni zmisel⁴. Zlatoust pa si je pred vsem prizadeval, da dobro razloži svetopisemski tekst⁵ in iz njega dobi zdrav besedni zmisel, ki ne le ni nevreden sv. pisatelja, ampak je nasprotno jako primeren božje-človeškemu značaju sv. pisma⁶.

Tako se je Zlatoust zvesto držal smeri logičnega, zgodovinsko-znanstvenega pojmovanja sv. pisma, ki sta mu jo začrtala velika njegova učitelja Meletij in Diodor. — Mnogokrat je naletel na temne pojme, nejasne besede; te je označil in nadomestil z jasnejšimi oblikami, z umljivejšimi besedami. Da je razkril misel, ki je tičala v nejasnem stavku, ga je preobračal in mnogokrat šele na podlagi slovniških pravil dobil iz teksta pravi zmisel. S pomočjo konteksta⁷ in paralelnih mest je iskal logično zvezo posameznih stavkov z ostalim tekstom in neredko tolmačil slovnične težkoče z arheološkimi in etnografskimi podatki⁸.

¹ Kihn, Die Bedeutung der antiochenischen Schule auf dem eksegetischen Gebiete, str. 143.

² Καὶ ἀπὸ τοῦ τόπου καὶ ἀπὸ τοῦ χρόνου . . . καὶ πάντοθεν ἀπλῶς ἐστὶ συνιδεῖν. In Is. c. II; Montf. VI 23.

³ Ἄνευ τῆς αἰρήσεως τοῦ σκοποῦ οὐκ ὠφελεῖ ἡ γραφή. Exp. in Ps. III Montf. V 2. — ⁴ Prim. Foerster 13.

⁵ Παρακαλῶ . . . τῷ κανόνι τῆς ἀγίας γραφῆς κατακολουθήσωμεν. In Gen. h. 13; Montf. IV 103.

⁶ Οὐ γὰρ μόνον οὐκ ἀνάξιον τοῦ προφήτου τὸ περὶ τούτων διαλέγεσθαι, ἀλλὰ καὶ σφόδρα ἄξιον καὶ αὐτοῦ καὶ τῆς θεοῦ φιλανθρωπίας. In Is. I. 22; Montf. VI 14.

⁷ Ἄλλ' ἡμεῖς . . . τῇ ἀκολουθίᾳ ἐψόμεθα. In Is. I. 29. Montf. VI 17.

⁸ Prim. Foerster 17.

Drugi eksegetje, predvsem aleksandrijska šola, so bili mnogokrat prisiljeni, zateči se k alegoriji, kadar so branili sv. pismo pred here-tičskimi napadi; nedostajalo jim je onega zemljepisnega, predvsem pa arheološkega in zgodovinskega znanja, ki ga zahteva na znanstveni podlagi osnovana eksegeza. Nasprotno je sv. Krizostom kot izobražen Grk poznal jako fino grški jezik, jezik septuaginte in novega zakona, kot Antiohijec pa živel v najožjem stiku s kraji, kjer so se odigravali svetopisemski dogodki. Gotovo sta ravno ta dva momenta najbolj odločilno vplivala na zgodovinsko smer Zlatoustove eksegeze.

Odločen zastopnik zgodovinske eksegetične metode, je bil sv. Krizostom vedno trdno in globoko prepričan, da je sv. pismo neizmerno vzvišeno nad drugimi zgodovinskimi knjigami, da zasluži neprimeroma višje spoštovanje kot vsaka druga knjiga. Saj tolikrat imenuje sv. pismo božjo knjigo (*θεϊα γραφαί*)¹, božje besede (*θεϊα λόγια, ῥήματα*)², oznanjenje božje (*θεϊοί χρησμοί*)³. — V navadnem govoru sicer pravimo, ta in ta pisatelj je spisal to knjigo, a vendar je prvi vzrok, ki je vodil svetopisemske pisatelje, sv. Duh. Od sv. Duha navdihnjeni so šele prijeli sv. pisatelji za pero, sv. Duh jim je vdihnil, kaj naj pišejo in jih podpiral s svojo milostjo med pisanjem. »Občuduj Pavlovo bistrournost, toda ne toliko njegove bistrournosti kot milost sv. Duha. Kajti sv. Pavel ni sam od sebe (*ἐξ οικείας διανοίας*) govoril... temveč po božji moči (*ἐκ θείας ἐνεργείας*). Teh misli ni rodil njegov razum... pač pa milost sv. Duha⁴.« Sv. pisatelji so se zavedali, da ne pripovedujejo ničesar iz svojega, da so njihove besede le božji izreki, njihovi spisi iz neba⁵.

Zlatoust je bil teolog. Globoko je spoštoval sv. Duha, ki je navdihnili sv. pisatelje, spoštoval je pa tudi posamezno črko, izraz tega navdihnjenja. Od božjega duha navdihnjena, ni po nepotrebnem zapisana nobena beseda, nobena črka, nobeno ime ne brez pomena⁶. Nespametno bi bilo zato preskočiti posamezne zloge, kaj šele cele odstavke in poglavja sv. pisma, kakor delajo nekateri razlagavci⁷. Saj

¹ N. pr. in Gen. h. 15; Montf. IV 115. — ² In Gen. h. 15. Montf. IV 122.

³ In Is. c. I; Montf. VI 3. — ⁴ In Hebr. h. 1; Montf. XII 7.

⁵ Ἔθος γὰρ αὐτοῖς ἅπανι τοῖς παρὰ τοῦ θεοῦ διαπορθμεύουσι τὰ λεγόμενα, τοῦτο πρὸ τῶν ἄλλων κατασκευάζειν, ὡς οὐδὲν οἰκοθεν φθέγγονται, ἀλλ' ὅτι θεῖοι χρησμοί τινές εἰσι τὰ λεγόμενα, καὶ γράμματα ἐκ τῶν οὐρανῶν καταβάντα. In Is. c. I. Montf. VI 3.

⁶ Δεικνύωμεν οὐδὲν περιττόν, οὐδὲ εἰκὴ προφερόμενον ταῖς γραφαῖς. Ad Rom. h. 31; Montf. IX 745.

⁷ Μετὰ ἀκριβείας ὑμῖν ἅπαντα ἐρμηνεύοντες παιδεύσωμεν ὑμᾶς μηδὲ βραχεῖαν λέξιν, μηδὲ συλλαβὴν μίαν παρατρέχειν τῶν ἐν ταῖς θελαῖς γραφαῖς κειμένων. In Gen. c. II. h. 15. Montf. IV 115.

tiči v vsaki besedi, ki je zapisana v sv. pismu, velik zaklad lepih misli, ljubeznivih opominov. — Napolnjeni z božjim duhom so pisali sv. pisatelji božje knjige, zato ni niti zloga v sv. pismu, niti črke, ki bi v svoji globokosti ne obsegala velike vsebine¹. Sv. pismo je takorekoč bogata zakladnica. Vsaka beseda more pobožnemu verniku in z njim tisočerim postati nov duhovni vrec (πηγή πνευματική), ki vodi v večno življenje².

Na prvi pogled se skoro zdi, da Krizostom pri nastajanju sv. knjig premalo upošteva človeški element, da podcenjuje človeško stran sv. pisma. Res se na nekaterih mestih nekako dvomljivo izraža. Psalmist — pravi Zlatoust — ne govori: Srce mi je narekovalo dobro besedo, ampak: Iz mojega srca je prikipela dobra beseda (ἐξηρεύξατο ἡ καρδία μου λόγον ἀγαθόν). Zakaj? Zato, ker ve, da ne bo pripovedoval svojih misli, temveč da bo oznanjal nebeško, duhovno resnico. S tem je pokazal, da njegove besede niso sad človeških zmožnosti (ἀνθρωπίνης σπουδῆς), ampak božjega navdihnjenja (θείας ἐπιπνοίας)³. Vendar ni dvoma, da na teh mestih hoče povdarjati pač velik, a ne absoluten vpliv sv. Duha na svetopisemske pisatelje. Kajti nikdar ne pozabi, da je sv. Duh uporabljal sv. pisatelje kot orodje, da je torej sv. pismo produkt človeških rok, poslano sicer iz neba, a pisano od ljudi in za ljudi. Τὰ γράμματα ἔπεμφε μὲν ὁ θεός, ἐκόμεσε δὲ Μωσῆς, pravi v drugi homiliji k Genezi⁴: črke je navdihnil sicer Bog, zapisal in izročil pa nam jih je Mojzes. Sv. pisatelji res ne govorijo sami v sv. pismu, saj pravi Zlatoust: Ne poslušajmo več ribiča, ne sina Zebedejevega, temveč sv. Duha, ki pozna bistvo božje do dna (τοῦ τὰ βάθη τοῦ θεοῦ εἰδότες, τοῦ πνεύματος ἀκούωμεν)⁵, a vendar spozna Zlatoust, da nosi vsaka knjiga sv. pisma jasen pečat pisatelja-človeka. Naj povzdiguje še tako zelo božji vpliv na svetopisemske pisatelje, vedno zna tudi upoštevati individualni značaj pisateljev in knjig, ki so jih ti spisali. Ker so pisatelji pisali v raznih okoliščinah, ker je imel pri pisanju vsak svoj poseben namen, ker niso bili vsi enako izobraženi, nam v bistvu pripovedujejo sicer vsi eno resnico, a tako, da se poslužujejo različnih izrazov (ῥήματα) in oblik (τρόποι λέξεων)⁶.

¹ Οὐδὲν γὰρ τῶν ἐνταῦθα γεγραμμένων ἐστίν, ὃ μὴ πολὺν νοημάτων πλοῦτον ἔχει. Ἐπειδὴ γὰρ πνεύματι θείῳ ἐνηχούμενοι ἐξέθεντο οἱ μακάριοι προφῆται, διὰ τοῦτο ἅτε πνεύματι γεγραμμένοι πολὺν ἔχουσιν ἐγκεκρυμμένον θησαυρόν... Οὐδὲ γὰρ συλλαβή, οὐδὲ κεραία μία ἐστὶν ἐγκειμένη παρὰ τῆ γραφῆς, ἢ μὴ πολὺς ἐναπόκειται θησαυρὸς ἐν τῇ βίβλῃ. In Gen. c. IV. h. 21. Montf. IV 180—181.

² In Gen. h. 3. Montf. IV 14. — ³ In Ps. XLIV. 2; Montf. V 160.

⁴ Montf. IV 9. — ⁵ In Io. h. 1. Montf. VIII 3. — ⁶ In Mt. h. 1; Montf. VII 8.

Sv. pisatelje je vodil sv. Duh, zato vlada v vseh evangelijih lepa harmonija; toda ker so te spisali ljudje, niso vselej brez navideznih neskladnosti in razlik. Nasprotstev, ki bi jih ne bilo mogoče razvozljati, ni v sv. pismu¹, niti v važnejših niti v manj važnih resnicah. Navidezna nasprotstva ga ne motijo. »Z njemu lastnim bistrim pogledom in okusom takoj spozna raznovrstnost v enoti in enoto v mnogovrstnosti« (Foerster 41). Navidezna nasprotstva niso toliko nasprotstva kot različen način izražanja sv. pisateljev. Kajti ni vse eno: različno govoriti, ali kaj nasprotnega trditi². Različen način govorjenja je pa neizogiben, in tisti, ki govorijo o nasprotstvih, bi najrajši videli, da bi vsi z istimi besedami, na isti način govorili³. Seveda je to nemogoče. Ravno razlika v pripovedovanju je najlepši dokaz ene resnice, ki jo vsak na drug način izraža. Če bi se evangelisti v vsaki najmanjši stvarici ujemali, bi nasprotniki sv. pisma gotovo ne priznali za božjo knjigo, temveč trdili, da so evangelisti eden od drugega prepisovali⁴.

Tako je jasno, da Krizostom ne raztegne inspiracije na vsako posamezno besedo, ki so jo zapisali sv. pisatelji, da je pa tudi ne omeji samo na verske in нравne nauke. Vpliv sv. Duha vidi ne le v poglavitnih resnicah sv. vere, temveč tudi v zgodovinskih in manj važnih delih sv. pisma, vendar tako, da odseva iz vsake knjige pisateljeva individualna človeška narava⁵.

Niti aleksandrijska eksegetična šola, niti racionalistiški zastopniki antiohijske šole niso znali harmonično združiti in v ravnotežju obdržati božjega in človeškega elementa v sv. pismu. Aleksandrijska šola je precenjevala nadnaravni, mistični element na škodo človeškemu; naravna posledica je bila, da se je izgubila v iskanju alegoriških tendenc sv. pisma. Nasprotno so se mnogi zastopniki antiohijske šole pretrdovratno držali zgodovinsko-besednega zmisla kot edino pravega ter bolj ali manj zašli v racionalizem. Podobno kakor racionalisti in modernisti v najnovejšem času, so tudi že takrat nekateri precenjevali

¹ Ὅτι δὲ οὐδὲ κατ' ἀλλήλων ἔστησαν, τοῦτο διὰ τῆς πραγματείας πειρασόμεθα ἀποδείξαι. In Mt. h. 1; Montf. VII 8.

² Καὶ γὰρ ἕτερόν ἐστι διαφόρως εἰπεῖν καὶ μαχομένους εἰπεῖν. In Mt. h. 1; Montf. VII 8.

³ Σὺ δὲ ταῦτόν ποιεῖς διαφανίαν αἰτιώμενος, ὡσπερ ἂν εἰ καὶ ῥήματα τὰ αὐτὰ ἐκέλευσες εἰπεῖν καὶ τρόπους λέξεων. In Mt. h. 1; Montf. VII 8.

⁴ Αὐτὸ μὲν οὖν τοῦτο (t. j. navidezna nasprotstva) μέγιστον δειγμα τῆς ἀληθείας ἐστίν. Εἰ γὰρ πάντα συμφώνησαν μετὰ ἀκριβείας, καὶ μέχρι καιροῦ καὶ μέχρι τόπου, καὶ μέχρι ῥημάτων αὐτῶν, οὐδεὶς ἂν ἐπίστευσε τῶν ἐχθρῶν, ὅτι μὴ συνελθόντες ἀπὸ συνθήκης τινὸς ἀνθρωπίνης ἔγραψαν ἄπερ ἔγραψαν. In Mt. h. 1; Montf. VII 5. — ⁵ Prim. Haidacher 43.

moč notranjih dokazov, zametavali tradicijo in cerkveno avtoriteto, kani-
nonskičnost sv. knjig pa določevali po lastni sodbi, iz značaja knjig sa-
mih. »Sv. Janez pa, dika antiohijske šole, nadkričuje vse učitelje in
eksegete te šole pred in za seboj ne le po svoji vsestranski izobrazbi,
temeljivosti svojih raziskavanj, temveč predvsem po svoji mirni razsod-
nosti, ki ga je obvarovala vsake skrajnosti¹.« — Pokazal je, da je res
eden največjih sinov onega naroda, ki se najbolj odlikuje po jasnem
in vedrem duhu. »Kakor sploh, je tudi pri razlaganju sv. pisma zdru-
ževal znanost in življenje, teorijo in prakso, razum in čustvo v naj-
lepši harmoniji².« Oni klasični grški duh, ki je vodil velikega Aristo-
tela, da se je s toliko varnostjo vspenjal na nebotične vrhunce meta-
fizike, oni klasični genij, ki je grški umetnosti vdihnil do sedaj še ne-
doseženo zunanjo harmonijo in sijaj umetniške oblike — oni duh kla-
sične harmonije je vodil tudi sv. Krizostoma pri razlaganju sv. pisma
in ga varoval skrajnosti. Ta klasična harmonija je bila v sv. Krizo-
stomu vrhutega še globoko prešinjena z nadnaravno krščansko har-
monijo. Štiri leta, ki jih je prebil v antiohijskih gorah pri pobožnih
redovnikih, in dve leti v samotni, je skoro nepretrgoma molil in sv. pismo
premišljeval; tudi vse ostalo njegovo življenje je bila molitev. Zato
smemo opravičeno trditi: kakor je črka sv. pisma prešinjena z božjim
duhom, tako je bil tudi sv. Krizostom vedno poln tega duha. Zato je
znan ohraniti tako lepo soglasje med božjim duhom in črko sv. pisma.
O njem ne veljajo besede, s katerimi je sv. Hieronim obsodil antio-
hijsko šolo: »Si turpitudinem litterae sequatur et non ascendat ad de-
corem intelligentiae spiritualis³.« — Kot učenec antiohijske šole je
Zlatoust sicer skrbno nasledoval besedni zmisel⁴, a odločno je zavračal
zgodovinsko metodo svojega prijatelja in součenca, racionalista Teo-
dora Mopsveškega. Tudi ni v preroških knjigah zanemarjal in za-
metaval alegorije⁵, neljub pa mu je bil pretirani mysticizem antiohijske
šole. Zato tako strogo graja svojevoljno alegorično razlago sv. pisma
na mestih, kjer je opravičena in pravilnejša besedna razlaga. »Tisti,
ki hočejo govoriti po svoji glavi, ne pustijo, da bi bile reke res reke,
vode res vode, temveč tem, ki jih hočejo poslušati, polnijo ušesa z
drugimi izmišljotinami⁶. Razlagavec naj postopa premišljeno, kadar

¹ Kihn 59. — ² Kihn 61. — ³ In Amos II 1.

⁴ Ἡμεῖς δὲ τὸς τῆς ἱστορίας ἐχόμεθα καὶ λέγομεν, τίνος ἕνεκεν τοῦτο γέγε-
νηται. In Is. VI 6; Montf. VI 99.

⁵ Ἐγὼ δὲ ὅτε πάντη ἀπαίλω τὴν ἐξηγήτην (t. j. alegorično), καὶ τὴν ἑτέραν
(t. j. besedno) ἀληθεστέραν εἶναι φημι. In Is. I 22; Montf. VI 14.

⁶ Ἄλλ' ἕως οἱ τὰ ἀπὸ τῆς οὐσίας σοφίας φθέρησθαι βουλόμενοι. πάλιν
ὅτε ποταμούς συγκοροῦσι εἶναι τοὺς ποταμούς, ὅτε τὰ ὕδατα ὕδατα: ἀλλ' ἕτερόν

rabi alegorijo; prevdari naj, je li alegorija res na mestu, jo li mogoče zahteva kontekst sv. pisma sam, ali ne¹. Dolžan je predvsem ozirati se na sv. pismo samo; kajti kadarkoli sv. pismo govori v alegoriji, vselej pove, kako je treba dotično mesto alegoriški umevati in tolmačiti ter s tem samo popelje razlagavca na pravo pot, da v svojem nag-njenju do alegorije ne zabloudi in se ne izgubi².

Poleg besednega zmisla in alegorije, ki podaja »samo v podobenski govor zavit zmisel³,« dopušča Zlatoust v sv. pismu tudi tip, a le redkokedaj. »Nekatera mesta je treba umeti dobesedno, druga v prenešenem pomenu (alegorija), kakor n. pr. ono mesto: ovce in volkovi se bodo skupaj pasli⁴. . . Zopet druga mesta pa je treba razumevati v dvojnem zmislu: pojmovati pripovedovanje kot zgodovinsko dejstvo in ob enem gledati še neki višji, duhovni pomen; tako je umeti daritev Abrahamovega sina na gori. Da je bil namreč Izak darovan, vemo; vendar pa iz dogodka lahko razberemo še drugo skrivnost — daritev Kristusovo na križu⁵.«

Značilno je, da Zlatoust vidi tipe tudi v novem zakonu. »Ne samo v sinovih patriarhov gledamo predpodobe, temveč tudi v življenju našega Gospoda⁶.« Zato razlaga nekatere dogodke iz Gospodovega življenja, n. pr. beg iz Palestine v Egipt⁷, njegov prihod v Jeruzalem na oslici⁸ i. dr. kot lepe predpodobe prihodnjih dogodkov.

Kakor visoko pa je Zlatoust cenil vrednost sv. pisma, nikoli ni zapustil tal cerkvene tradicije. Res mu je sv. pismo vse, najboljši učitelj, zdravilo za dušo (*φάρμακον τῆς ψυχῆς*) itd.⁹, vendar se ne strinjam s Foersterjem, ki sklepa iz tega mesta na »zdravo evangelijsko nazoriranje« sv. Krizostoma o sv. pismu¹⁰. Kajti na drugem mestu Zlatoust

τι φαντάζεσθαι ἀναπέιθουσι τοὺς ἐκδιδόναι αὐτοῖς τὰς ἀκοὰς αἰρουμένων. In Gen. h. 13; Montf. IV 104.

¹ Οὐκ ἔσμεν κύριοι τῶν νόμων τούτων αὐτοί, ἀλλὰ δεῖ αὐτῇ τῇ διανοίᾳ τῆς γραφῆς ἐπομένους οὕτω τῷ τῆς ἀλληγορίας κερχρήσθαι τρόπον. In Is. V. 7; Montf. VI 54.

² Πανταχοῦ τῆς γραφῆς οὗτος ὁ νόμος, ἐπειδὴν ἀλληγορεῖ, λέγειν καὶ τῆς ἀλληγορίας τὴν ἐρμήνειαν, ὥστε μὴ ἀπλῶς, μηδὲ ὡς ἔτυχε τὴν ἀκόλαστον ἐπιθυμίαν τῶν ἀλληγορεῖν βουλομένων πλανᾶσθαι καὶ πανταχοῦ φέρεσθαι. In Is. V 7; Montf. VI 55.

³ Haidacher, 36. — ⁴ Is. XI 6.

⁵ τὰ μὲν ὡς εἴρηται ἐκκληπέτον, τὰ δὲ ἀπεναντίας τοῖς κειμένοις, οἷς ὡς ἔχει ἐπ' ἑκάστου· λύκοι καὶ ἄρνες ἅμα βοσκηθήσονται. . . τὰ δὲ κατὰ διπλὴν ἐκδοχὴν, τὰ τε αἰσθητὰ νοοῦντες, καὶ τὰ νοητὰ ἐκδεχόμενοι· ὡσπερ ἐπὶ τῆς ἀναγωγῆς τοῦ υἱοῦ τοῦ Ἀβραάμ. κτλ. In Ps. XLVI. 1; Montf. V 188.

⁶ In Mt. h. 8; Montf. VII 122. — ⁷ In Mt. h. 8; Montf. VII 122.

⁸ In Mt. h. 67; Montf. VII 656.

⁹ In Col. h. 9; Montf. XI 391. — ¹⁰ Foerster 51.

jasno izpove, da je sv. pismo nepopolno, da evangelisti niso vsega zapisali, kar uči sv. cerkev; poleg sv. pisma priznava nezapisan nauk (*ἄγραφος παράδοσις*), tradicijo, ki je verodostojna (*ἀξιόπιστος*) priča apostolskega nauka in ki se je treba nanjo ozirati. *Παράδοσις ἔστι, μηδὲν πλέον ζήτη:* tradicija te tako uči, te se drži¹! Kako je bila Zlatoustu tradicija sveta, je pokazal pri določevanju kanoničnih knjig novega zakona. Da štirih katoliških pisem in apokalipse ni sprejel kot kano-nične, ni iskati vzroka v notranjih razlogih, temveč v tradiciji. Teh knjig namreč cerkev tedanji čas še ni splošno sprejela v kanon sv. pisma, zato jih pogrešamo tudi pri Zlatoustu².

Razlag, ki bi se po obliki in vsebini mogle prištevati komentar-jem, Krizostom nima. Izjemo tvori le razlaga preroka Izaije in pismo do Galačanov, ki se pa o njih, kakor smo omenili, jako dvomi, če je njih sedanja oblika prvotna. Vsa druga njegova dela so npravstveno-praktičnega značaja. Čuditi se je torej tem bolj, da je obračal toliko pozornost na tekst, ki mu je služil v homiletične namene. Dasi je bil le homilet, je bil vendar ob enem tudi bistroumen ekseget, precizen v izrazu, bister v razlaganju — »ein scharflesender und scharfdenkender und scharfschreibender Exeget,« kakor trdi o njem C. René Gre-gory (str. 765), eden najboljših poznavateljev kritike svetopisemskega teksta za novi zakon.

Sv. Krizostom je bil zvest učenec antiohijske šole, ki je posve-tila vse svoje bogate moči izboljšanju sv. teksta. Ko je pojasnjeval stari zakon, se je sicer največkrat zadovoljil z razlaganjem grškega prevoda septuaginte; a dasi je to po zgledu svojih učiteljev jako vi-soko cenil in ji pripisoval božje navdihnjenje, je tudi znanstveno raz-iskoval pravilen tekst sv. pisma in se v svojem kritičnem duhu marsi-kdaj oddaljil od njenega besedila. Bolj kot drugi zastopniki antio-hijske šole je Zlatoust kritično uporabljal razne prevode in se pogosto oziral na variante, da je določil pravilen tekst. Saj mu je bil znan poleg septuaginte še Akvilov, Teodotionov in Simahov (Symmachus) prevod starega zakona, seveda gotovo tudi izvrstni sirski prevod »Pe-šito«. Da zaradi večje točnosti pri določevanju pravilnega besedila ni prezrl hebrejskega izvirnika, je razvidno iz nekaterih mest, ki jih po-jasnjuje na podlagi hebrejskega besedila. Naj služijo ta mesta v dokaz, da je bil sv. Krizostom zmožen tudi hebrejskega jezika. — V 12. hom. pisma do Hebr. razlaga pomen hebrejske sestavljenke Melki-zedek. »Sedek se glasi po naše pravičnost, melki pa kralj³.« — »In serafi so stali okrog njega⁴. Kaj so serafi? S pomočjo hebr. jezika raztolmači poslušavcem pomen besede. »Serafi so breztelesne moči nebeških trum,

¹ In II. Thes. h. 4; Montf. XI 532. — ² Prim. Enciklopedija 928.

³ Montf. XII 121. — ⁴ Is. VI 2.

katerih čednost in blaženost odseva že iz njihovega imena. Kajti hebrejski pomenja ime Serafim ognjena usta« (ἑμπόρα στόματα)¹. V psalmih posebno rad primerja septuaginto z izvirnim hebr. tekstom. »Septuaginta pravi: Gospod vojnih trum je z nami; Hebrejec pa namesto vojnih trum (ἀντὶ τοῦ τῶν δυνάμεων) pravi sabaoth².«

Še vzvišenejši je sv. Zlatoust v eksegezi novega zakona. »Cvetiči grški slog, živahna zgovornost, natančnost v poznavanju predmetov, običajev in naukov, pa tudi svetopisemskega jezika, bistro opazovanje in občut velikosti in vzvišenosti krščanstva odlikuje sv. Krizostoma pred drugimi razlagavci novega zakona³.« Z mnogo večjo zanesljivostjo kot pri starem zakonu, je presojeval vrednost in točnost grških rokopisov nove zaveze. Tu je imel opraviti z originalnim grškim tekstom, in ta je bil njemu, globokemu poznavatelju grškega jezika, dostopen v vseh niansah. Saj je živel v času, ko se je še govorilo oni διαλέκτος κενή, ki so v njem pisani evangeliji, katerega je govoril sam apostel Pavel in v njem pisal svoja pisma. — Kdo bi mogel dandanes tako globoko umevati duha nove zaveze? Sv. Krizostom je bil edini, ki se je mogel tako živo, tako globoko utopiti v Pavlovega duha, da Izidor iz Peluzija o njegovi razlagi pisma do Rimljanov naravnost trdi: Ko bi hotel sv. Pavel samega sebe razlagati v atiški grščini, bi tega ne storil bolje nego slavni mojster Krizostom (οὐκ ἂν ἄλλως ἐρμήνευσεν, ἢ ὡς ὁ προσειρημένος ἀσκήσιμος ἀνήρ). V toliki meri se njegova razlaga odlikuje bodisi po krasni obliki kakor po točnem izrazu (καὶ εὐθυμήμασιν, καὶ κάλλει, καὶ κυριολεξίᾳ. Ep. V 32).

Koliko svetopisemskih citatov je raztresenih po Zlatoustovih delih! Iz njih in iz teksta, ki tvori podlago njegovim homilijam, se da določiti pravilen tekst, ki ga je rabil Krizostom sam in njegova bližnja okolica. Da ni to malega pomena, je jasno, če se pomisli, da sta znana samo še dva rokopisa novega zakona, ki se moreta ponašati s častljivo starostjo petnajstih stoletij, kakor tekst sv. Zlatousta. In prav v Antiohiji so neposredno pred Zlatoustom nastale glavne recenzije novozakonskega teksta, ki so vsled avtoritete antiohijske in carigrajske cerkve izpodrinile druge recenzije⁴. Brezdvoma je ravno avtoriteta sv. Krizostoma mnogo pomogla, da se je tekst, ki ga je on rabil in za svojo uporabo po najboljših rokopisih izpopolnil, v drugi polovici 4. stol. nepričakovano hitro in močno razširil po Siriji ter po svoji blagoglasnosti in prikupljivosti spodrinil druge tekste⁵. Znamenito je

¹ In Is. VI 2; Montf. VI 66. — ² Exp. in Ps. XLV. 8; Montf. V 185.

³ Schroeckh, Christl. Kirchengeschichte. Prim. Hergenröther 31.

⁴ Prim. C. R. Gregory, Textkritik d. N. T. Leipzig I, 1900, 765.

⁵ Prim. Dr. H. v. Soden, Die Schriften d. N. T. in ihrer ältesten erreichbaren Textgestalt, 1460—69.

tudi to, da je staroslovanski prevod sv. pisma nastal po rokopisih iz onih krajev, kjer je živel in deloval sv. Janez. Zato je za umevanje in kritično raziskavanje cerkvenoslovanskega prevoda sv. pisma tekst sv. Janeza največje važnosti¹.

Tako je bila eksegeza sv. Krizostoma povsod plodonosna, njegov vpliv vsestranski. Po njem je zaslovela antijohijska šola, v njegovih spisih so največji cerkveni učitelji iskali eksegetične modrosti. In še dandanes so homilije sv. Zlatousta, ki se odlikujejo po jasni vsebini, čistem jeziku in zlasti po bogastvu lepih misli, predmet občudovanja, ne le na krščanskem vzhodu, temveč tudi v zapadni cerkvi.

Zdrav realizem veje iz Krizostomovih komentarjev. Dasi praktičen homilet, se ne da nikdar obvladati od notranjega čustvovanja. Poln goreče, žive vere, otroško-nežen in ljubezniv zna sicer zbuditi pobožna čustva v srcih vernih poslušavcev, a trezna logika, zmernost njegovih idej vsikdar zadovolji tudi razumnega, znanstvenega eksegeta. Krizostom zna osvojiti srce, a more pridobiti tudi razum. To je le njemu lastno in to ga povišuje nad vse druge cerkvene očete tudi nad sv. Hieronima. — Slava antiohijske šole je sicer zatemnela in se razbila ob nevarnih pečinah zapeljivega racionalizma, ki se ga niso znali ogibati Zlatoustovi vrstniki in njih nasledniki. Na razvalinah toli proslavljene antijohijske šole je vzrastle krivoverski nestorianizem — to je žalosten konec slavne eksegetične šole. Sv. Krizostom pa si je priboril s svojimi spisi slavo stoletij in tisočletij. Saj je s svojo eksegetično metodo prvi postavil hermenevtiki trdno podlago, prvi določil principe zdrave eksegeze, ki so še danes splošno veljavni.

Na trdni podlagi najzanesljivejšega svetopisemskega besedila je sv. Krizostom s svojim vsestranskim, bistrim in treznim duhom zgradil res veličastno in obširno stavbo svoje eksegeze. — Kako krasno poje ena izmed mnogih grških himen v slavo sv. Zlatousta! »O neizmerno morje besedi (*τὸ λόγῳ θλάττα μὴ μετρούμενῃ*), ki se razprostiraš širom nedoglednih mej sv. pisma, ki meriš svojo globino po globokosti psalmov in dosegaš s svojim tokom tudi najbolj skrite zalive, v tebi se zrcalijo temna mesta sv. pisma, kakor se zrcalijo biseri na morskem dnu — tako jasna je tvoja razlaga!²«

Da, globokost in krasota Krizostomovih govorov in spisov je jasen odmev brezdanjih globin in sijajen odsev božanstvene lepote sv. pisma. Zato pa, dokler bo slovelo sv. pismo kot najveličastnejši književni spomenik, tako dolgo bo slavno tudi ime nesmrtnega Zlatousta. Zakaj iz globokih zlatih rudnikov sv. pisma je pridobival ono čisto zlato, iz katerega je spleten vedno bliščeči venec njegove nezvenljive slave.

A. S.

¹ Enciklopedija 931—2. — ² Montf. V 539.

Sv. Janez Zlatoust v cerkveni in kulturni zgodovini.

Ob petnajststoletnici sv. Janeza Zlatousta nam v duhu vstaja oni starodavni vzhod, ki prav v najnovejšem času spet vstaja iz pozabljenih grobov in razvalin ter vedno jasneje priča, da se je tam najprej razcvela ona kultura, ki še zdaj tvori podlago svetni evropski kulturi. A še v svetlejši luči nam vstaja oni sijajni vzhod, odkoder nam je prisijala luč krščanske vere, oni vzhod, na čigar jasnem obnebu se je že v prvih krščanskih stoletjih prižgalo nebrojno svetlih zvezd ob luči božjega Solнца, ki se je tam v čutni obliki prikazalo človeštvu. Kako bi nas nad vse ne zanimal oni vzhod, ki je v zapadni Evropi srednjega veka nad sto let vžigal ogenj krščanskega poguma in gorečnosti! Kako bi ne slavili Janeza Zlatousta, ki se kakor ena najsijajnejših zvezd v zlatem sijaju blišči na vzhodnem nebu. Pač se spodobi, da slavimo njega, ki so ga občudovali poganski potomci klasičnih Grkov, ker so uvideli, da bi mogel edino duh Janezove velikosti obnoviti staro slavo grške kulture; njega, ki je bil ljubljenec tedanjega krščanskega ljudstva; njega, ki je še vedno občudovani ljubljenec vzhoda in zahoda; njega, v čigar življenju je klasično vtelesena vedno se obnavljajoča tragedija krščanske cerkve; njega, ki ga Pij X. po pravici imenuje vzhodnega Gregorija Velikega.

I.

Janez Zlatoust, največja luč sveta (τὸν μέγιστον φωστῆρα τῆς οἰκουμένης), kakor ga imenuje puščavnik Nil v pismu na cesarja Arkadija (395—408)¹, se je porodil v Antiohiji okoli l. 347 (344?). Njegov oče Sekund je bil vojaški prefekt Sirije, mati se je zvala Antuza. Po spričevanju Paladija, najstarejšega Janezovega življenjepisca, sta bila oba plemenitega rodu. Razen Janeza sta imela še hčer, ki je pa umrla najbrž že v zgodnji mladosti, ker je Zlatoust nikoli ne omenja v svojih spisih. Krepostna mati, ki je kmalu po rojstvu Janezovem postala vdova, mu je preskrbela staroklasiško izobrazbo pri filozofu Andragastu in retorju Libaniju. V šoli Libanija se je seznanil z Bazilijem, poznejšim škofom Rafaneškim in Teodorom Mopsveškim. Skupno so se urili v govorništvo, osvajali si klasiškega duha in po prestopu v krščanstvo prebirali sv. pismo. Zlatoust je že s početka pokazal ne navadno nadarjenost, vzorno vedenje in veliko zanimanje za lepoto starogrške slave, za katere oživotvorjenje se je potegoval zlasti Libanij, zadnja zvezda zahajajočega poganstva.

Po končanih modroslovnih naukih je v rodnem mestu nastopil službo pravništva. Tu se je v kratkem tako odlikoval, da je Libanij

¹ Epist. 279. Prim. Seltmann pg. V.

javno priznal njegove govorniške zmožnosti. Ko je namreč Libanij prejel Zlatoustov po vsebini logiško razvrščen, po obliki dovršen zagovorni govor, ga je pokazal drugim pravnikom-veščakom, ki so vsi bili Libanijeve misli: slavili so Janezovo izurjenost v sodnijskih obravnavah in blagrovani njegove stariše, njega in njegove poslušavce¹. Pa bistri duh Krizostomov je kmalu spoznal, da sijajna zunanja oblika brez klenega jedra ne nudi one, že od staroklasiških filozofov tako zaželjene avtarkije — samozadovoljščine.

Lastno teženje po resnici in zgled prijatelja Bazilija ga seznanita s patriarhom Meletijem in šolo znamenitih krščanskih teologov Dijodora in Karterija. Kako globoko je v nekaterih letih njegovo notranjost prekvasila krščanska filozofija sv. pisma, priča nekoliko let po sprejemu sv. krsta spisana knjiga: *Περὶ ἱερωσύνης* (l. 3723—86?).

Visoki slog, Zlatoustu lastna pristrčnost, topla miloba, globoko izražena zavest odgovornosti, dostojanstva in vzvišenosti duhovske oblasti nad svetno, tako živo odseva iz tega dialoga, da je postal eden najbolj priljubljenih spisov Zlatoustovih. Suidas² je občudoval lepoto stilistike, Leon Veliki³ pa proslavljal atiško čisto govornico.

Kritična metoda novejšega časa pa prodira globlje: peča se z raziskavanjem njega izvornosti. Po mnenju Jacobya⁴ se je Zlatoust posluževal po vsebini sličnega spisa Gregorija Nacianskega — *De Fuga*. Tej trditvi pa ugovarja J. Volk⁵: Zlatoust je pač poznal spis Gregorijev, a je predmet *περὶ ἱερωσύνης* prosto zamislil in sijajno dovršil⁶.

¹ Δεξάμενός σου τὸν λόγον τὸν πολὺν καὶ καλόν, ἀνέγνω ἀνδράσι λόγων καὶ αὐτοῖς δημοῤογοῖς ὡς οὐδεὶς ἦν. ὅς οὐκ ἐπίδα τε καὶ ἔβρα. καὶ πάντα ἔδρα τὰ τῶν ἐκπεληγημένων. Ἡσθην οὖν, ὅτι τῷ δεῖκνόναι τὴν τέχνην ἐν δικαστηρίοις προστίθεις τὰς ἐπιδείξεις· καὶ μακαρίζω σε μὲν οὕτω δυνάμενον ἐπαινέειν· ἐπαινέτου δὲ τοιοῦτου τετυχηότατος τὸν τε δόντα πατέρα, καὶ τοὺς λαβόντας υἱεὶς τὴν βασιλείαν. Montf. XIII 284.

² Οὗτος (Ἰωάννης) πολλὰ συγγράφει λέγεται, ἀπ' ὧν οἱ περὶ ἱερωσύνης ὑπερβάλλουσι λόγοι τῷ τε ὕψει καὶ τῇ φράσει καὶ τῇ λειότητι καὶ τῷ κάλλει τῶν ὀνομάτων. Suidas (Montf. XIII 289).

³ Tanta enim in hoc Libanii discipulo est ubertas, tanta urbanitas, tanta denique verborum suavitas et elegantia, ut saepius non ecclesiae doctorem, sed Platonem vel Xenophontem vel similem Atticum scriptorem legere tibi videaris. Prim. Seltmann pg. VIII.

⁴ Die praktische Theologie in der alten Kirche. Theologische Studien und Kritiken, t. LXIII (1890) 298 sl.

⁵ Die Schutzrede des Gregor von Nazianz und die Schrift über das Priestertum von Johannes Chrysostomus, Zeitschrift für praktische Theologie, t. XVII (1895) 56—63.

⁶ Kratko sintezo dosedanjih raziskavanj je podal A. Cognet: *De Iohannis Chrysostomi Dialogo, qui inscribitur περὶ ἱερωσύνης λόγῳ* 53. Paris 1900.

Ko se je Zlatoust odtegnil nameravani izvolitvi v škofa, si je poskušal zadovoljstva in nove duhovne izobrazbe v samoti antiohijskih gora. Izobražen v helenski modrosti, se je tu s tako vztrajno energijo svojega duha vglobil v sv. pismo, da si je popolnoma osvojil njega besedo in vsebino. Šest let je preživel v molitvi, postu in izvrševanju najpreprostejših ročnih del. Zato ni čuda, da sta duševni in telesni napor mlademu patriciju izpodkopala zdravje ter ga prisilila k povratku v Antiohijo. Tu je postal (381) diakon in nekoliko let pozneje presbiter (386). Izredne govorniške zmožnosti so mu naklonile govorniško stolico v glavni mestni cerkvi. To službo je opravljal tako zvesto in goreče, da ga je z veseljem poslušalo visoko in nizko, plemstvo, meščanstvo in preprosto ljudstvo. Vzvišeni službi propovednika je posvetil celo svojo osebnost, bogato znanje, obsežno izkušnjo, gibčno fantazijo, moč besede. Zato že najstarejši življenjepisci zro v Zlatoustu velikega preosnovatelja verskega in družabnega življenja¹.

Po desetih letih je zamenjal propovedniško službo s škofovskim palijem. L. 397. ga je namreč cesar Arkadij poklical v lahkoživi Bizanc, kjer si je po šestletnem vsestransko plodonosnem delovanju splel venec nevenljive slave in občega spoštovanja.

Nekaj velikega in tragičnega je v pojavu Zlatousta. Po vstopu v krščanstvo je ostvarjal združljivost večnotrajnih krščanskih resnic z vedro helensko mislijo. Strdo askezo in globokoumno besedo je med helenizmom in krščanstvom sklenil občudovanja vredno zvezo, ki jo je za apostolom narodov prvi zapričel Klemen Aleksandrijski. Zlatoust ni ustvaril mogočne šole, a je postal nedosegljiv učitelj sodobnikom in potomcem. Pridobljeno posest klasiških zakladov starogrške izobrazbe, retorike in filozofije je posejal z oplemenjujočim krščanskim duhom. V razlagi krščanskih resnic je strnil neskladno razdvojenost trhlega klasicizma v skladno, enotno obliko. Starim mrtvim formam je vdihnil mladega, življenja polnega krščanskega duha. Janez, Zlatoust klasiško-krščanskega govorništva, je stopil v krog onih obče historičsko znamenitih mož III. in IV. stoletja, ki so se trudili za harmonično združitev staroklasiške izobrazbe in mladosvežega krščanskega duha ter to krščansko-klasiško vzgojo in njene duševne zaklade izročili potomcem².

Pri spojitvi teh dveh diametralno nasprotnih kultur pa ni zadel le zlatega, vedno veljavnega jedra klasiške usovernosti, vsaka misel in beseda je kakor klasiški kip izklesana. V boju med hirajočo ostarelostjo klasicizma in še ne povsem izglačeno mladostjo krščanstva je znal porabiti vse porabne pridobitve starogrške spoznavnosti. Iz oči-

¹ Haidacher 9 sl. — ² Ant. Naegele, Joh. Chrysostomus und sein Verhältnis zum Hellenismus (Byzant. Zeitschrift XIII [1904] 73—113), 97.

ščenega, s krščansko resnico prepojenega srca so vrele lepe besede, ki so pokazale moč tako obožavanega klasicizma in položile temelj pravemu kulturnemu življenju.

Vsled dejanskega odpora proti okorelemu klasicizmu si je pač nakopal nasprotnikov, toda nasprotniki sami so nehote občudovali duhovito razboritost, ki je vela iz njegovih govorov. Libanij je svojega učenca celo življenje spoštoval. Zlatoustove zasluge na znanstvenem polju je tudi po njegovem prestopu v krščanstvo visoko cenil. Celo na smrtni postelji je proslavljal globoko izobraženega Antiohijca¹.

Grška filozofija, ki je čuvala izročeno ji dediščino staroklasiških modrijanov, je polagoma zgrešila smer starih klasiških filozofov. Porazgubila se je v goli zunanosti, v lepi obliki, zanemarjala pa najvišja življenjska vprašanja — o Bogu, posmrtnosti in večnosti. Vse filozofsko prizadevanje se je osredotočevalo v obnovljenju starogrške slave.

Ta ideal, na videz lep, je ostal le abstrakten ideal, ki nima v sebi življenjske moči, da bi se ostvarjal. Ta ideal je pomlajal le življenje modrijanovo, ker je grški filozof modroval le za se in za slavo svojega imena. Odtod nestalnost in neprestano menjavanje filozofskih nazorov².

Zlatoust, učenec Libanijeve šole, ni bil nasproten tem idealnim težnjam. Toda, prepojen s krščanskim duhom, je uvidel, da so brezuspešni, še celo smešni vsi poskusi, oživotvoriti le medlo zunanjo obliko brez zdrave notranje vsebine. Zato je Krizostom mladosvežega krščanskega duha vlil tudi obliki in vsebini. Kakor je misel jasna, vedra in polna življenja, tako sta slog in precizni izraz kakor v atiški marmor vdolbena. Po obilici misli presega vse velike krščanske predhodnike, ki so izkušali krščanske ideje obleči v klasiško grško obleko, po obliki in izvedbi pa je vzor plastiškega slikanja, ki se stopi z mislimi v harmonično celoto. Kljub bujni vzhodni domišljiji ni nobena beseda nikjer odveč, nikjer premalo. Iz vsakega stavka veje sveži krščanski duh, ki koprni po luči, po življenju, po dušnem in telesnem blagru njemu v oskrbo izročeni kristjanov. So pač vsi poznali nese-

¹ Ἀγαθὸς τὸν βίον, λέγειν τε καὶ πείθειν δεινός, καὶ τοὺς κατ' αὐτῶν ὑπερβάλλων ῥήτωρας, ὡς καὶ Λιβάνιος ὁ Σύρος σοφιστὴς ἐμαρτύρησεν ἡνίκα γὰρ ἐμελλε τελευτᾶν, πυνθανομένων τῶν ἐπιτηδείων τίς ἀντὶ αὐτοῦ ἔσται, λέγεται Ἰωάννην εἰπεῖν, εἰ μὴ χριστιανὸς τοῦτον ἐτίληξεν. Sozomenos lib. 8. c. 2.

² Καὶ ὅτι τοῦτό ἐστιν ἀληθές, ἀναλόγηται, πόσοι δόγματα ἤβουλήθησαν εἰσαγαγεῖν παρὰ τοῖς Ἕλλησιν, καὶ πολιτείῳ ἐνστήρασαι ξένου ὅτι Ζήνων, Πλάτων, Σωκράτης, Διαγόρας, Πυθαγόρας, καὶ ἕτεροι μῦθοι ἄλλ' ὅμως τοῦτον ἀπέχον περὶ θυσέσθαι ὡς μηδὲ ἐκ ὀνόματος εἰσι τοῖς πολλοῖς γνώριμοι. Ὁ δὲ Χριστὸς οὐκ ἔγραψε πολιτείῳ μόνον, ἀλλὰ καὶ πανταχοῦ τῆς οἰκουμένης αὐτὴν κατεφύρασεν. Adv. Iud. h. 5; Montf. I 631.

bično požrtvovalnost plemenitega moža, ki je težil le po zveličanju duš, ki se ni potegoval za hvalo, tudi ne za ljubezen in naklonjenost, ki se je pa skazal hvaležnega s tem, da se je trudil pridobiti duše Bogu, ki je mogel z apostolom narodov reči: Jaz ne iščem vašega, ampak vas¹.

Velike zasluge Zlatoustove so priznavala vsa naslednja stoletja. Njegova obsežna dela so postala bister vir za vsakega, ki si hoče nabaviti obilice vzvišenih misli in se vglobiti v lepoto krščanske religije.

Bizantinska cerkev je Zlatoustove zasluge jasno in splošno priznala šele po l. 438., ko so se pomirili razburjeni duhovi Janezovih nasprotnikov. Prvi razširjavnici Zlatoustove globoke učenosti, njegovega svetega življenja in trpljenja, ki bi ga bilo težko opisati, kakor govori Izidor Peluški² v pismu na Simaha, so bili njegovi prijatelji in pristaši. Vendar je ime Zlatoustovo zgodaj zaslovelo na vzhodu in zahodu.

Po spričevanju Paladija je zahodna cerkev vedno visoko cenila Zlatousta in njegove duševne proizvode. Že l. 408., eno leto po smrti Janezovi, je rimski diakon Teodoret zapisal o njem te-le besede: »Krizostoma nisem poznal le po slovesu, ampak tudi po njegovih delih, homilijah in spisih, ki so se nam ohranili.« Po nekaterih letih zatem (421) že ni bilo na Grškem knjižnice, ki bi ne bila hranila dragocenih Zlatoustovih del³. Nekako ob istem času je Izidor Peluški († 451) pisal nekemu Herakliju: »Zelo se čudim tvoji nevednosti, da še do zdaj nisi slišal govoriti o delih Janeza, vseučenega (πάντορος) človeka, čigar sloves je že do skrajnih mej sveta prodr. Ali res sploh še kdo živi, ki bi ga njegovi spisi ne očarali? Ki bi ne hvalil božje previdnosti, da je zagledal luč sveta za njim (Zlatoustom), da se more igrati z nebeškimi glasovi te lire, z glasovi, ki so milejši, ko glasovi Orfeja. On (Janez) ni znal očarati ptic, ampak ljudi divjih nagonov⁴.«

Tudi aleksandrijska cerkev se je kmalu ogrela za Zlatousta. Smrt bizantinskemu dvoru vdanega Teofila († 412) je izbrisala zadnje sledove nasprotja do Zlatousta in njegovih spisov. Teofil sam baje ni mogel umreti, dokler mu niso prinesli Zlatoustove podobe. Ko je to zagledal in počastil, je mirno izdihnil⁵. Kmalu po njegovi smrti je

¹ Haidacher 7.

² Ἐρωτάς τινι περί τὸν θεαπέτιον Ἰωάννην τραγωδίαν. Ἄλλὰ φράσαι ἀπορῶ νικᾷ τὸν νοῦν τὸ τοῦ πράγματος. Ep. ad Sym. (Montf. XIII 285).

³ Certe quod ab aliis quoque pluribus audire potuisti, omnes iam ecclesiasticae Graecorum bibliothecae, post tam varias veterum scriptorum splendidasque divitias, post tot insignium magistrorum tam clara lumina, huius (Chrysostomi) praeceptis voluminibus ornantur. Anianus de Celeda. Prim. Baur Chr. O. S. B., S. Iean Chrysostome et ses oeuvres dans l'histoire littéraire. Paris 1907, 4.

⁴ Prim. Baur 5. — ⁵ Acta 679.

aleksandrijska, antiohijska in carigrajska cerkev sprejela Zlatoustovo ime v »diptihe« in mu s tem izkazala čast, ki jo je Rim vedno zanj zahteval.

Velik častivec Zlatousta je bil sv. Avguštin. V boju zoper pelagianizem se zopet in zopet sklicuje na vzhodne očete, zlasti na Krizostoma, iz čigar spisov je pojasnjeval dvome¹ in zavračal zmote, ki se nanašajo na bistvo milosti in greha. Poln navdušenosti za Zlatousta, ga proslavlja kot merilo in pravec edino pravega nauka vzhodne in zahodne cerkve². Istih misli se je navzel tudi Avguštinov največji učenec sv. Tomaž Akvinski. »Za Tomaževo eksegezo je zelo značilno, da med starimi eksegeti patristične dobe najbolj čišla sv. Janeza Krizostoma, ta je pa učenec antiohijske historično-filološke eksegetične šole, le da se je srečno obvaroval njenega enostranskega racionalizma³.«

Vendar Zlatoust svojega imena ni proslavil na znanstvenem polju. Bil je vseskozi praktiške narave. V poganski in krščanski šoli si je vzgojil gibčnost praktiškega uma, ki ga je vodil celo življenje. Janezovi življenjepisci in ljubitelji pripisujejo velike uspehe ne toliko retorični sili govora, marveč veliko bolj Zlatoustovim duševnim možnostim, s katerimi je praktiška vprašanja vsakdanjega življenja osvetljeval in trezno ocenjeval. Ervin Preuschen⁴ imenuje Zlatousta največjega socialnega propovednika, kar jih je kdaj videla krščanska cerkev.

Zlatoust je bil za plemenitega ljudskega propovednika in duševnega voditelja kakor ustvarjen. Vse njegove duševne in telesne sile so se stekale v lepo harmonijo. Bogata domišljija in zmagovalna moč besede, globokoumni razum in gorko srce, sveta srčnost in vztrajna moč volje so se družile v ravnotežju. Rigorizma ni poznal nikoli ne v besedi ne v dejanju. Ker je človeško srce poznal do dna in se v božji modrosti povzdignil na višek, ni nikdar propovedoval, učil in na-

¹ Item Iohannes, Constantinopolitanus Episcopus, cuius posuit sententiam, dicit peccatum non esse substantiam, sed actum malignum. De natura et gratia c. Pelagium. Prim. Montf. XIII 287.

² Itane ista verba sancti Iohannis episcopi audes tamquam e contrario tot taliumque sententiarum collegarum eius opponere, eumque ab illorum concordissima societate seiuungere et eis adversarium constituere? Absit, absit hoc malum de tanto viro credere aut dicere. Absit, inquam, ut Constantinopolitanus Iohannes de baptisate parvulorum, eorumque a paterno chirographo liberatione per Christum, tot ac tantis coepiscopis suis, maximeque Romano Innocentio . . . resistat. Contra Iul. Pelagium. Prim. Montf. XIII 287.

³ Fr. Kovačič, Doctor Angelicus sv. Tomaž Akvinski 57.

⁴ Realencyklopädie III.

•Voditelj« III.

ročal, česar bi sam ne bil izpolnjeval. Obžalovanja je namreč vreden učitelj, ki ne uči z lastnim zgledom¹. Z odprtim očesom je stopal skozi življenje in pazljivo opazoval stremljenje in delovanje vseh stanov, a sam ni okušal življenja².

Moč razboritega praktiškega uma je kazal tudi na teološkem polju. Temeljnih dogem včlovečenja, odrešenja in milosti ne obravnava po tesni sistematični metodi, ampak le fragmentarično, mimogrede, po potrebi, vendar tako jasno, da je bil vzhodnim in zahodnim cerkvenim očetom na več cerkvenih zborih izveden kažipot.

Še ni preteklo 25 let po Zlatoustovi smrti, ko je že na efeškem zboru (431) bil proglašen za cerkvenega učenika, in je njegov nauk o Mariji mnogo pripomogel k dogmi o božjem materinstvu Marijinem. Zlatoust takole govori o sv. Devici: Namesto solnca pa je nekrajevno (incircumscriptive) objela Solnce pravice. Tu pa ne povprašuj: kako? Bog namreč more tudi preko naravnega reda kaj učiniti (*ὅπου γὰρ βούλεται Θεός, κατὰ φύσιν τῆς τῆς*). Hotel je, mogel in prišel na zemljo (*κατήλθεν*) ter odrešil človeštvo. Vse se pokori božjemu povelju (*πάντα ἑσώ*). Danes se rodi, ki je (*ὁ ὢν*); in ki je, postane, kar ni bil (*καὶ ὁ ὢν γίνεται, ὅπερ οὐκ ἦν*). Bog je postal človek, vendar ne preneha biti Bog. Ko je Bog postal človek, ni izgubil božanstva, tudi ni postal Bog, ker je privzel človeško naravo. Ampak ker je bil Beseda in ni mogel trpeti (*διὰ τὸ ἀπαθήσει*), je postal meso, vendar je ostal v svoji neizpremenljivi naravi³.

Dvajset let pozneje so se kalcedonski (451) očetje sklicevali nanj kot merodajno pričo vesoljnega nauka o dveh naravah Kristusovih. Na VI. cerkvenem zboru (680) je bila na podlagi šestih citatov iz Zlatoustovih spisov proglašena verska resnica o dveh voljah Kristusovih. Zlata beseda Zlatoustova je bila tudi apologija češčenja svetih podob. V četrti seji VII. občnega cerkvenega zbora je diakon Demetrijev navzočim očetom prebral oddelek Krizostomov o sv. podobah in vzkliknil: »Če pa Janez Zlatoust govori za podobe, kdo bo še govoril zoper nje!«

Dokazov za etično in dogmatično resnico ni zajemal le iz sv. pisma in razuma, ampak tudi iz religije, zgodovine in kulture grškega naroda, čigar literatura mu je bila kljub raznim zablodam najdišče in vir življenske modrosti. Z zgledi iz grške zgodovine je osvetljeval večnotrajne resnice blagovestja ter koristne in praktične nauke poganstva presajal na rodovitna krščanska tla. Vendar ni nikoli zahteval slepe vere. Njegovo geslo je bilo: trezno raziskuj resnice krščanstva,

¹ In Matth. h. 85; Montf. VII 802. — ² Haidacher 6. — ³ Montf. XIII 287.

primerjaj jih z nauki ugašajočega poganstva in našel boš pravo pot. Resnica se ne straši resnice¹.

II.

Zlatoust ni velik samo zato, ker je eden največjih zastopnikov harmoničnega soglasja med staro kulturo in mladosvežim krščanskim življenjem. Velik je tudi v boju za svobodo in edinost sv. cerkve. V silovitem konfliktu neprestanega boja med cerkvijo in svetno oblastjo je neustrašeno branil cerkveno svobodo in njen napredek.

S prenosom cesarskega sedeža iz Rima v Carigrad so se v Novi Rim prenesli tudi ostanki poganskega cesarskega kulta. Z rodbino Konstantinovo je brez notranjega nagnjenja in prepričanja prestopilo v cerkev tudi mnogo dostojanstvenikov, ki so pa po tožbi Evzebijevi v cerkvi povzročili več gorja nego haska. Z nezaupnostjo in zavistjo, s skrbjo in bojznijo je oholi bizantinski dvor že od začetka v samostojni in neodvisni cerkvi gledal sovražnega tekmeca državne vseoblasti. Mračni dnevi bizantinskega absolutizma so se pojavili že za Atanazija (295—373) in Hilarija; za Krizostoma se je napetost le še povečala. Pod Arkadijem je tudi v Bizancu vzplamtel prastari boj med svetno in duhovsko oblastjo — inter imperium et sacerdotium — čigar izid je postal tipičen za razmerje med državo in cerkvijo v vzhodnem Rimu².

Samovolja samodržne Evdoksije je izkušala cesarski dvorec izpremeniti v centralo cerkvenega gospodstva. Zatopljena v spomine na sijaj in slavo starega rimskega kolosa, je tudi v Novem Rimu nameravala obnoviti vseoblast mogočnih rimskih imperatorjev. Pravo, nramnost, religija in krepost naj bi ji služile za sredstva v dosego slavo-hlepnih namenov.

Toda Zlatoust ni bil aleksandrijski Teofil. Osebnost eden najstrožjih asketov, je bil hkrati hierarh, ki se je zavedal vzvišene škofovske oblasti ter ni prizanašal ne razkošju cesarskega dvora, ne moralnemu propadu boljarjev. Neustrašeno je grajal napake, ne oziraje se na veljavo osebe. Da nikdar ni bil klečeplazec, priča usoda njegovega življenja³.

Tudi za cerkev ponižujočih kompromisov ni poznal, ravnal se je po geslu: nedotakljivost cerkvene svobode ali boj! Suženjstvo je sramotno za cerkev, klečeplastvo kvarno veri.

¹ Ἀνάγνωθι, εἰ βούλει, καὶ τὰ παρ' ἡμῖν καὶ τὰ ἐξωθεν . . . πάντοθεν εὐρίσκεις, εἰ βούλει, τὰ ὑποδείγματα. In 2. Epist. ad Thessal. h. 1; Montf. XI 513.

² Krumbacher-Gelzer 914. — ³ Realencyklopädie III.

Ker dvor ni odnehal, a Janez stanovitno vztrajal, se je vnel boj. Evdoksija je v Carigrad pozvala dvoru vdanega aleksandrijskega škofa Teofila, ki je s seboj pripeljal 29 egiptovskih sufraganov. Prihod Teofilov, ki se je naselil v cesarskem dvorcu, je duhovstvo in ljudstvo razcepil v dve stranki: ena se je potegovala za preganjanega Zlatousta, druga se je pa pridružila Teofilu, ki je pod dvornim pritiskom na zboru ἐπι θρόνῳ (403) nepostavno odstavil Janeza. Tožbe še pred kratkim Krizostomu vdane duhovščine so bile brez vsake stvarne podlage in niso pokazale nič drugega kakor le zlobno namero tožiteljev¹.

Zlatoust je kljub krivici ohranil ravnodušje. Zapuščen od dvora in večine duhovščine, se je junaško zavedal dolžnosti in pravic vzvišene pastirske službe. Od začetka prvega dejanja njegove velike tragedije je ostal zvest duhovniškemu idealu, ki ga je tako vzvišeno naslikal v knjigi περὶ ἱερωσύνης: Kdor prevzame službo duhovnika, mora izkazati stanovitno možatost tudi v nevarnosti. Ker se ni maral udeležiti nepostavno sklicane sinode, je s 40 vdanimi škofi sam istočasno zboroval, ostro grajal krivično postopanje Teofilovo in tako branil svojo in cerkveno čast. Da bi pa ne kalil javnega miru, se je kljub nepostavnemu odstavljenju uklonil cesarskemu odloku, ki mu je veleval v pregnanstvo v Prenet v Bitiniji, odkoder se je na zahtevo ljudstva v kratkem povrnil.

Pri odhodu je pokazal moč svojega velikega duha. Dasi mu ločitev ni bila lahka, je vendar ob slovesu zvestim vernikom oznanjal dan vstajenja, odrešenja in neporušljivo trajnost cerkve. V proroškem duhu so donele proroške besede: Cerkev je silnejša ko nebo. Skleni mir, da ne izrabiš vseh svojih moči. Ne bojuj se z nebom! V boju s sobratom ali zmagaš ali padeš. Boj s cerkvijo je njena zmaga. Cerkev potrjuje resničnost besede z dejanjem. Kje so njeni sovražniki? Že zdavnaj so pozabljeni. Kje je cerkev? Jasneje se blesti ko solnce².

Že ob Zlatoustovem času se je pojavljal v Bizancu oni narodni ponos, ki je pozneje postal eden glavnih činiteljev usodepolnega razkola. Grški jezik je takrat še gospodoval v omikanih družinah in javnem življenju; vendar je na zapadu njegov vpliv začel že pojemati. Sicer je v vedi in slovstvu vladala odrevenelost; pečat propada je bil

¹ Realencyklopädie 105.

² Οὐδὲν ἐκκλησίας δυνατώτερον, ἄνθρωπε, λύσον τὸν πόλεμον, ἵνα μὴ καταλύσῃ σου τὴν δύναμιν· μὴ εἰσαγε πόλεμον εἰς οὐρανόν· ἄνθρωπον ἐὰν πολεμήσῃ, ἢ ἐνίκησας, ἢ ἐνικήθῃς· ἐκκλησίαν δὲ ἐὰν πολεμήσῃ, νικήσῃ σε ἀμήχανον. Ὁ Θεὸς γὰρ ἐστὶν ὁ πάντων ἰσχυρότερος... Εἰ ἀπιστεῖς τῷ λόγῳ, πιστεῦτε τοῖς πράγμασιν. Ποῶ οἱ πολεμήσαντες; σεοίχωνται καὶ λήθη παραδέδονται. Ποῶ δὲ ἡ ἐκκλησία; ὑπὲρ τὸν ἥλιον λάμπει. Antequam iret in exs. Montf. III 415.

vtisnjen življenju in umetnosti, toda mehki, strastem vdani bizantinski narod je še vedno živel v samozavestnih spominih na sijajno starogrško preteklost. Tradicije starih Helenov so bile pregloboko ukoreninjene, spoštovanje do staroklasiških duševnih velikanov in narodnega jezika jim je bilo pregloboko zasajeno v srce¹. Zato ni čuda, da je oni »διάλεκτος κοινή«, ki je bil v prvih treh stoletjih važna opora krščanske enote, stopil v službo rastočega grškega šovinizma in tako pospeševal odtujenje vzhoda zahodu.

Veliki duh Janezov pa ni poznal ozkih narodnih mej. Kakor je krščanska religija mednarodna, tako je bilo tudi njegovo delovanje: kot vnet dušni pastir je uvaževal pravice in zahteve vsake narodnosti, a pri tem ni zanemarjal stremljenja po edinosti v cerkvi. Zlatoust je bil bistroumen branitelj pravice; niso ga slepile strasti ali predsodki dvoru vdanega svečeništva, priznaval in spoštoval je grško narodnost, a se tudi potegoval za enakopravnost grškemu cesarstvu podložnih ljudstev. Grškega naroda ni preziral ne v besedi ne v dejanju, tudi ni oviral njegovega razvoja in napredka v kulturnem in političnem življenju, a v svojih vzvišenih govorih je vedno in vedno poudarjal, da le globoko versko prepričanje rodi pravo domoljubje. Narod, čigar mladina se odtujaže Bogu, hiti v moralni in materialni propad².

Zlatoust si ni pridobil zaslug le za bližnje rojake Antiohijce in Bizantince; kot vnet verski in narodni buditelj si je postavil tudi med Goti trajen in najlepši spomin.

Goti, ki so si po zmagah pri Dobruči (377) in Adrianopolu (378) priborili Panonijo in Tracijo, so se za Teodozija in Arkadija naselili tudi v Bizancu in kot rimski zavezniki uživali državljanske pravice. Obdržali so lastno ustavo in prestopili h krščanstvu; toda večina se je oklenila arianizma. Njih poglavar Gaina je za svoje arianske rojake zahteval celo odstop ene katoliške cerkve. Zlatoust se je odločno uprl njegovim zahtevam in s prepričevalno besedo in prijaznim občevanjem mnogo Gotov privedel v naročje prave cerkve. Število Gotov-katoličanov je tako naraščalo, da je Zlatoust v Bizancu sezidal semenišče za gotske menihe in jim odstopil cerkev sv. Pavla. Posvetil je več gotskih lektorjev, diakonov in duhovnikov. Tudi sam je v gotski cerkvi večkrat propovedoval s pomočjo tolmača, ker sam ni umel gotskega narečja; a k oznanjevanju blagovestja med Goti je vzpodbujal vso bizantinsko duhovščino, večšo gotskega jezika. Unila, ki ga je

¹ Prim. Vzhodno cerkveno vprašanje v luči moderne historiografije. »Čas« I. 18—25.

² Καὶ τοῦτο ἐστίν, ὅτι τὴν οἰκουμένην ἀνατρέψει πᾶσαν, ὅτι τῶν οἰκείων ἀνομοῦεν πείθων. In illud vidua elig. h. Montf. III 316. 317.

Zlatoust posvetil v škofa, je na njegovo prizadevanje okoli l. 400 s-peščico pomočnikov ponesel veselo oznanilo rojakom na bregove Donave. Vsled dovoljenja gotskega bogoslužja se je med krščanskim gotskim poglavarjem, menihi in Zlatoustom razvilo tako prijazno razmerje, da ga ni zamorila niti samota divjih kukuških gora. Malo ver-sko občino, ki je bila kakor otok v morju krivoverskega arianizma, so-družile vzvišene krščanske kreposti, ki tudi Zlatoustu niso ostale pri-krite. V pismu, ki ga je pisal Gotom l. 404. iz Kukuza, poln navdu-šenosti hvali njih potrpežljivost, trdno možatost, odkritosrčno ljubezen in nepremagljivo vztrajnost ter jih bodri k slogi in edinosti s pravo-cerkvijo¹.

Trezno postopanje Janezovo v narodnostnem vprašanju ni ostalo neznano potomcem. Prvi bizantinski sholastik Leontij (485- do 542) — *ὁ τῆς ἐρήμων μοναχός* — hodi v razpravi »de sectis²« (?) Zlatoustovo pot. Iz istih virov je črpal tristo let pozneje Fotij, ki se je temeljito pečal z življenjem in deli svojega prednika na patriarški sto-lici. Bil je prvi, ki je začel kritično presojsati Janezove obsežne spise, jih izkušal po obliki in vsebini časovno urediti in na podlagi filolo-škega raziskavanja mnogo lažispisov izločiti. Kakor sam pripoveduje, je globokoumnega duha Krizostomovega spoznaval iz spisov biograf-a Teodoret-a. V Zlatoustu je visoko cenil zavednega krščanskega škofa, ki je s klasiško uglajeno besedo in neustrašeno obrambo resnice in-pravice ovekovečil svoje ime. Slavi ga, da je po zgledu apostolov prestopil meje svoje ožje domovine in prvi Kristus-a ponesel med nomadske Skite, jim postavil oltarje in jih učil spoznavati lepoto kr-ščanstva, ki vpošteva celega človeka: dušo in telo, notranjost in zu-nanjost. Trdosrčni barbarski nomad, ki je bil leden za solze jetnikov, je po Janezovem prihodu objokoval svoje grehe, krvoželjni Perzijec, ki mu je življenje blažil smrtonosni lok, se je oborožil s krepostmi Križanega in ga molil³.

¹ . . . οὐδὲ γὰρ ἔλαθεν ἡμᾶς ἡ ὑπομονὴ ὑμῶν, ἡ ἀνδρεία, ἡ καρτερία ἡ γνησία καὶ θερμὴ διάθεσις, τὸ ἀκλίνας ὑμῶν τῆς γνώμης, τὸ ἀπέριπτον, τὸ ἀκίνητον. Episti 207. Montf. III 715.

² Dr. Joh. Pet. Junglas, Leontius von Byzanz (Paderborn 1908) str. 16.

³ Χρῆσον ἡμῖν, ὦ πάτερ, τὴν λύραν τὴν σὴν, τὸ σὸν εἰς τὴν σὴν ἐμφημίδου δαίνεσον πλήκτρον. Εἰ γὰρ καὶ αἱ χεῖρες ἐλύθησαν τῷ νόμῳ τῆς φύσεως, ἀλλ' ἡ λύρα διὰ πάσης τῆς οἰκουμένης ἤχηε τῷ δώρῳ τῆς χάριτος. Ἐκείνης ἡμῖν τῆς ἀθανάτου γλώττης μετάδος ἔχεις καὶ ἄλλην πρὸς τοὺς ἀποστόλους συγγένειαν. Πρῶτος παρὰ τοῖς ἀμαξοβίοις Σκύθαις θυσιαστήρια ἔπηξας, καὶ μόλις τῶν ἰσπῶν ἀποπηδήσας ὁ βάρβαρος, ἔμαθε κάμνειν . . . καὶ ὁ τοῖς τῶν αἰχμαλώτων δάκρυσι μὴ καμνόμενος, ἔμαθεν ὑπὲρ ἀμαρτημάτων δακρῦειν. Καὶ μὴν καὶ τὸν τοξότην Πέρσην ἀντετέξενσας τῷ κηρύγματι, καὶ σιδηροφοροῦντες προσκινούσιν ἐκείνοι τὰ σταυροειδέτα. Ex Photio. Prim. Montf. XIII 258.

Kakor Zlatoust gotske menihe, tako je tudi Fotij v zvezi s cesarjem Mihaelom III. (842—867) podpiral misijonsko delovanje svojih učencev, slovanskih apostolov, sv. Cirila in Metoda. Ta dva sta se že za teoloških in modroslovnih študij seznanila z mnogoštevilnimi Zlatoustovimi spisi; z oznanjevanjem besede božje med mohamedanskimi Saraceni, Kozarji in Slovani sta pa pokazala, da sta si prisvojila tudi Krizostomovega duha. Ko sta na Moravskem in v Panoniji vršila misijonsko delo, sta prevela na slovanski jezik veliko Zlatoustovih homilij, izmed katerih sta se dve ohranili v glagolskem rokopisu »Glagolita Clozianus.«

V srcih Slovanov si je Zlatoust ohranil neizbrisen spomin. Vzhodni Slovani še zdaj poleg sv. pisma med vsemi krščanskimi pisatelji najbolj čislajo Krizostoma. Njegovi duševni proizvodi so bili že od nekdaj posebno priljubljeni Rusom.

Češčenje Zlatoustovo so pospeševali spisi, ki so dohajali iz Bulgarije, kjer so Zlatousta posebno častili za slavne vlade carja Simeona (893—927). Ta je dal zbrati vse Janezove govore, jih celo sam prelagal na bulgarski jezik in nazival Zlatousta — Zlatostruja. Tudi na Ruskem nahajamo že v X. in naslednjih stoletjih mnogo pravih in poljudnih prevodov Janezovih del. V letopisu ipatske zbirke za l. 1037. beremo o knezu Jaroslavu: »In zbral je mnogo pisateljev in prevel iz grškega na slovenski jezik in pismo in spisal mnogo knjig, iz katerih se poučujejo verni ljudje ter naslanjajo ob vseučenen božanstvenem glasu.« Najpopularnejše zbirke XI.—XV. stol. navajajo razne spise, posvečene Krizostomu, kakor: Zlatostruj, Zlatoust, Biser, Smaragd.

V XVI. stol. je prihod knjigotiska znova oživil Zlatoustov spomin. Že l. 1614. je bila v Lvovu natisnjena »knjiga o svečeništvu,« ki je privabila nebroj občudovavcev in učencev. »Svečeništvo« je po obilici bogatih misli in plastiškem slikanju »živodramatičnega dvogovora« postalo klasiški vzor tedanji leposlovni in znanstveni literaturi. Pisatelji XVI. stol. imenujejo Krizostoma zlati jezik, plemenit razum, oko vesoljne cerkve, velikega vladika krščanske cerkve.

»Solnce, pod vsem cerkvenim solncem najjasnejše,
svetlejšo ko neba svetloba, svetlejšo.

Iz teme in nevednosti nas vse popelji
in do svetosti in počitka nas privedi.«

Spoštovanje in ugled velikega Antiohijca tudi v XVII. in XVIII. stol. ni ponehal. Vzgojeslovna načela Zlatoustova so do XVIII. stol. vodila vso pedagoško-didaktično literaturo¹.

¹ Dr. V. Ščurat, Sv. Ivan Zlatoustij na Rusi (Niva [rusinska] 1908, str. 136—41; 171—5). — Enciklopedija 941—6.

Pravi Gregor Veliki vzhoda je Zlatoust postal zlasti pri reformatoričnem delu liturgije.

Veliki homilet je deloval v Antiohiji (386–397) ob času, ki je bil za bogoslužje velike važnosti. Preosnova bogoslužja je bila potrebna. — Goreči propovednik se večkrat pritožuje nad mlačnostjo antiohijskih kristjanov, ki so čimdalje bolj opuščali lepo staro navado, pristopati vsak dan k mizi Gospodovi. Namesto vsakdanjega obhajila se je vtihotapilo enkratno v letu. Mnogi so opuščali službo božjo, drugi so odhajali iz cerkve pred končano daritvijo, tretji so pa ostajali v cerkvi, a so bili mlačni in niso zajemali iz studenca žive vode¹.

V odpomoč tej verski brezbriznosti je za čast božjo vneti Janez pač mislil na preosnovo zelo obširne liturgije, a je hkrati tudi uvidel, da je bila takrat v Antiohiji reforma nemogoča, ker bi bila zanetila le nov prepir v napetem razporu Evstacijecev, Meletiancev in Flaviancev.

Več prostosti mu je nudil Bizanc. Zato je tu po več ur trajajočo mašo skrajšal in vpeljal navado, da se sv. daritev obhajaj trikrat ali tudi večkrat na teden. Včasih govori celo o vsakdanji daritvi.

To novo bogoslužje je polagoma na vzhodu pridobilo toliko ugleda in veljave, da se je pod imenom Krizostomove liturgije do danes ohranilo v etiopski in grško-slovanski cerkvi. Uspehi kritika A. Dillmanna², ki je prvi zasledil takozvano »etiopsko Krizostomovo bogoslužje« ne potrjujejo njegove izvornosti. Ta etiopski odlomek je leta 1888. A. Schulte³ prevel na nemško ter prišel do zaključka: Zlatoust ni sestavil nove liturgije, ampak le zelo obsežno staro preosnoval.

Tudi novejša raziskavanja niso globlje prodrli: z gotovostjo se ne more trditi, da je Krizostom pravi začetnik bizantinskega obreda⁴. Sedanja liturgija, ki se je po vsem vzhodu razširila pod imenom Zlatoustovim, je gotovo dobila svojo obliko v Carigradu pod vplivom sv. Zlatousta. To potrjujejo nova odkritja in primerjanje »Zlatoustove liturgije« z Zlatoustovimi spisi. Vrhutega se je Zlatoust trudil tudi za izboljšanje in povzdig cerkvenega petja⁵.

¹ Τί ποιεῖς ἄνθρωπε; τοῦ Χριστοῦ παρόντος, τῶν ἀγγέλων παρεστῶτων . . . τῶν ἀδελφῶν σου μυσταγωγουμένων ἔτι, αὐτὸς καταλιπὼν ἀποπηδᾷς; De bapt. Christi. Montf. II 374. 375.

² Chrestomatia aethiopica (Lipsiae 1866) 51–56.

³ Die in Aethiopien gebräuchliche Liturgie des hl. Chrysostomus. Der Katholik 1888 (417–425).

⁴ La Divine Liturgie de S. Jean Chrysostome. Paris 1907. str. V.

⁵ Οὐ γὰρ ἀρκεῖ τὸ ψάλλειν ἀπλῶς πρὸς τὸ ἡδονῆσαι τῷ Θεῷ τὴν αἴνεσιν, ἀλλὰ δεῖ καὶ τοῦ βίου καὶ τῆς προσευχῆς καὶ τῆς ἀκριβείας τοῦ ἤδοντος. In psalm. 146; Montf. V 479.

To neustrašeno vsestransko delovanje v prosep cerkve in za ljudski blagor je Zlatoustu nakopalo novo — zadnje prognanstvo.

Lahkoživa in slavohlepna Evdoksija ni dolgo mirovala. Kmalu po Janezovi vrnitvi iz Bitinije se je znova pridružila njegovim nasprotnikom in izkušala iznebiti se »sitnega nramnega propovednika,« ki je ob slavju pravkar postavljenega cesaričinega spomenika neustrašeno pobijal razuzdane plese in pohujšljive javne igre. Prizadevala si je na vso moč, da se skliče nov zbor, ki naj bi odstavil Zlatousta¹.

Janeza niso strašile ne grožnje Evdoksijine, ne prihod škofov Leoncija iz Ancire in Akacija iz Bereje, ki sta na poziv Evdoksije došla v Carigrad, da odstavita Zlatousta. Še le o Božiču l. 404., ko je tudi slabotni Arkadij pretrgal vsako občevanje s cerkvijo, je Krizostom nekoliko odnehal in hotel na javnem shodu zagovarjati svojo nedolžnost². Toda Teofil, ki se je še mudil v Carigradu, in njegovi pristaši niso marali nič slišati o zagovoru, ampak so na zborovanju v cesarskem dvoru pregovorili Arkadija, da je Janeza zopet odstavil in mu prepovedal obhajanje službe božje v cerkvi.

Vsled cesarjeve odredbe je Zlatoust ves štiridesetdanski post ostal v svoji stolici. Ko je pa veliko nedeljo na vse zgodaj v cerkvi obhajal sv. opravilo, so notri vdrli najeti vojaki, zbrano množico razgnali in oskrunjali cerkev. Ker je Janez zunaj mesta praznoval »spomin vstajenja Gospodovega,« so njegovi sovražniki podkupili nekega moža, da bi umoril Zlatousta³. Toda Ivanovci (Ιωαννίται), Zlatoustu vdani verniki, so preprečili poizkušeni napad.

Neprestano zasledovanje je slednjič Zlatousta nagnilo, da se je vdal cesarjevemu odloku. Pred odhodom v drugo pregnanstvo (19. jun. l. 404.) je v poslovnem govoru zadnjikrat lahkoživemu Bizancu podal sintezo svojega plemenitega stremljenja: Smrti se ne bojim; moje življenje je Kristus in smrt moja zmaga. Ničesar nisem na svet prinesel, ničesar ne bom odnesel. Geslo življenja mi je bila zavest dela in vročega boja zoper zmoto — Πρωτον ἐν χη̅ και̅ τότε λόγος⁴. — Tako se vrsti

¹ ... ὡς ὕβρισμένη πάλιν ἐμπίπεται θυμῷ, και̅ Σύνοδον αὐθις ἐπιτελεῖσθαι ἐσπούδαζεν. Sozomenos lib. 8. c. 20.

² Ἐπειδὴ πρωθύμως ἀπολογεῖσθαι ἔφη, οἱ κατηγοροὶ δεῖσαντες ἐπαδέναι τοῖς ἐγκλήμασιν οὐκ ἐθάρρουν. Sozomenos lib. 8. c. 20.

³ Περὶ δὲ τοῦτον χρόνον ἀνθρωπὸς τις δαυμονῶν ἢ νομιζόμενος ἐγγειρίδιον ἔχων ὡς ἐπὶ σφαγίου Ἰωάννου παρασκευασμένος. Sozomenos lib. 8. c. 21.

⁴ Καὶ τί δέδοικα τὸν θάνατον; ἔμοι τὸ ζῆν ὁ Χριστός, και̅ ἀποθανεῖν κέρδος. ... Οὐδὲν εἰς τὸν κόσμον εἰσηνέγκαμεν, δῆλον ὅτι οὐδὲ ἐξενέγκειν τι θυνάμεθα. ... Ἀδελφοὶ πάντες, ὅτι και̅ ἐν πόνοις ἀπόκειται νίκη, και̅ ἐν τοῖς ἀγῶσιν ἀπόκειται στέφανος. Cum iret in exs. Montf. III 421.

stavka za stavkom, eden krepkejši ko drugi. V njih odmeva sveto navdušenje za cerkev, njeno svobodo in edinost, za katero je deloval še dve leti v divji kukuški puščavni, kamor je v spremstvu dveh vojakov odpotoval naslednjo noč.

Značilno je v teh žalostnih razmerah Janezovo razmerje do Rima. Rim je Zlatoust že v Antiohiji in Carigradu posebno ljubil, ljubezen do njega je razodeval ob vsaki priliki pri vsem svojem delovanju¹.

Prednost in nadoblast nad vesoljno cerkvijo je Rimu priborilo ondotno Petrovo bivanje in njegova smrt². Rimsko cerkev sta ustanovila in s svojo smrtjo potrdila prvaka apostolov — sv. Peter in Pavel, katerih grobova so že ob Janezovem času pogosto obiskavali pobožni romarji: cesarji, konzuli in slavni vojskovodje³. Takrat je še stala »hiša, kjer je Pavel bival, bil ujet in zaprt in kjer je propovedoval⁴.

Peter, ki je steber cerkve⁵, učitelj vesoljnega sveta⁶ in začetek edino prave vere⁷, živi in mora živeti v naslednikih, ki so neporušljiva skala in trdna opora cerkvi in njeni edinosti. Ideja enotne cerkve je po Janezovem pojmovanju neločljivo združena z najsvetejšo osebnostjo Jezusa Kristusa. Nujno edinost cerkvenega organizma upodablja tesna zveza božje in človeške narave. Namen enotne cerkve je združitev neednega človeštva⁸.

Globoko zavest primata in prepotrebne edinosti je Zlatoust tudi dejansko pokazal v dveh pismih na Inocenca I., kjer ga je prosil nasveta, pomoči in obrambe zoper krivično rabsodbo cesarjevo in Teofilovo.

Prvo pismo je pisano l. 404. tik pred odhodom v drugo pregnanstvo. Kljub prestalim in še pretečim bridkostim in težavam v mladeniškem navdušenju, ki ga prešinja ob spominu na Rim, popisuje nepostavno postopanje Teofilovo in njega žalostne posledice za versko življenje. Temu pismu so poslanci — škofje Demetrij, Panzofij, Pop, Evgenij in diakona Pavel in Ciriak — priložili še dve pismi Zlatoustu vdanega klera, ki obsoja krivično odstavljenje in izpričuje Jane-

¹ Ἐγὼ καὶ τὴν Ρώμην φιλοῦ . . . θαυμάζω τὴν πόλιν οὗ διὰ τὸν χριστὸν τὸν πόλιν, οὗ διὰ τοὺς κίονας . . . ἀλλὰ διὰ τοὺς στύλους τῆς ἐκκλησίας τούτους. In ep. ad Rom. h. 30; Montf. IX 757.

² In inscr. act. 2. Montf. III 70. — ³ Contra Iud. et Gent. Montf. I 570.

⁴ In ep. ad Rom. h. 30. Montf. IX 743.

⁵ In faciem Petr. rest. h. Montf. III 369.

⁶ In Ioan. h. 88. Montf. VIII 527.

⁷ Contra Iud. et theat. h. Montf. VI 275.

⁸ In Matth. h. 22. Montf. VII 373.

zovo nedolžnost. Že pred prihodom Zlatoustovih odposlancev namreč so dospeli v Rim tudi Teofilovi pristaši s pismom ponosnega Aleksandrija, ki je sicer pismo lastnoročno spisal, ni pa pojasnil razlogov, zakaj da je Janeza odstavil — nec clarum eius notitiam misisset nec diceret aut cur, aut quibus assumptis sociis Ioannem deposuisset¹.

Drugo pismo je poslal potom diakona Kasiana dve leti pozneje (406) iz kukuških gora.

Kakor homilije sta tudi obe pismi živa izjava za prvenstvo rimske cerkve in primat rimskega škofa. Arhimandrit Papadopoulos ugovarja tej trditvi; v spisu — *Σχέσεις τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Χρυσόστομου πρὸς τὴν Ἱέρωλην*² — je prišel do sledečega zaključka: Krizostom ne prosi Inocenca I. nasveta, ampak mu naravnost ukaže, kakor prijatelj prijatelju, kako naj poskrbi zanj in njegovo cerkev.

Ali je pravilno sklepal? Trezni poznavavec velikega Zlatousta bo sodil nasprotno. Iz stilistiško dovršenih pisem veje ljubezen, vdanost, zaupanje do Rima in zavest o prednosti rimske stolice nad ostalimi. Zlatoust se na Inocenca ni obrnil vsled tesnih prijateljskih vezi, ker ga osebno ni nikdar poznal; obvestil pa ga je, ker ga je moral — *ἀναγκαῖον εἶναι ἐνομιάζαμεν*. — Vest mu je nalagala dolžnost, razložiti Inocencu razburjeno stanje carigradske cerkve, ker je po ukazu Gospodovem le njemu, pravemu nasledniku sv. Petra, izročena skrb nad cerkvijo in ne Teofilu Aleksandrijskemu ali kakemu drugemu škofu³.

Prepojen o nujni potrebi cerkvene edinosti, je tudi prešinjen o nujni potrebi vrhovnega poglavarja. V homilijah in pismih Zlatoust vedno in vedno poudarja, da je cerkev skupna hiša, mogočna družba, ki pa mora razpasti, ako nima ene vrhovne oblasti. Toda cerkev Kristusova se ne boji razpada. Vse drugo preminja na svetu, le cerkev Kristusova se junaško in zmagovito ustavlja in odbija vse napade očitih in prikritih sovražnikov. Njena trajnost so obljube Kristusove, njena moč edinost, ki se osredotočuje v Rimu. Pod rimskim vodstvom bo trdno stala in ne bo nikdar prenehala. Tako govori Zlatoust. Že tretje leto biva v pregnanstvu, v lakoti, kugi, vojski, neprestanem sovražnem zasledovanju, nepopisljivi samoti, vsakdanji smrti, med izavriškimi meči, a edina tolažba mu je Rim, rimski škof, rimska cerkev: tu je naše zidovje, tu nam je zagotovljena varnost, tu je

¹ Pallad. Dial. 9. 10. pri Montf. XIII 153.

² Slav. I. theol. III (1907) 276.

³ Οὐδὲ γὰρ ἀκόλουθόν ἐστι τὸν ἐξ Αἰγυπτίου τοῦς ἐν Θράκῃ διακάζειν. Epist. I. ad Inoc. Montf. III 517.

pristanišče brez razburkanih valov¹. — Tako je Krizostom eno leto pred smrtjo slovesno in navdušeno izrekel svojo vdanost rimski cerkvi.

Zlatoust, velik v življenju, je bil velik tudi v smrti, ki ga je dohitela v Komoni v Pontu 14. sept. l. 407. po dveletnem apostolskem delovanju v sosednih krščanskih občinah in med divjimi barbari.

Na potu v pustinji je opešal. Začutil je, da se mu je približala rešiteljica — smrt pravičnega. Ko je odložil staro obleko in oblekel belo haljo, je prejel sv. popotnico ter se poslovil od sveta s hvalnico: *δόξα τῷ Θεῷ πάντων ἔνεκεν.*

Tako se poslavlja klasični junak-kristjan, tako umira junak klasične tragedije, ki v višku tragičnega konflikta razodeva veličino duha, radost trpljenja, nebeško vzvišenost. —

Po 1500 letih cel svet proslavlja Zlatousta in njegovo zlato ime. In po pravici. Zakaj on ni bil le največji govornik, kar jih je kdaj slišal svet, on ni le eden največjih zastopnikov idealnega soglasja med klasično kulturo in krščanskim duhom, ampak tudi eden največjih junakov, kar jih je kdaj branilo svobodo in edinost cerkve; za svobodo in edinost cerkve je živel in umrl. In kakor je sam nekdej v oni liturgiji, za katere čistost je tako skrbel, goreče molil: *ὑπὲρ τῆς εὐσταθείας τῶν ἀγίων τοῦ Θεοῦ ἐκκλησιῶν καὶ τῆς τῶν πάντων ἐνώσεως ὁμολογοῦμεν*, tako tudi mi z besedami one liturgije, ki je vzhodnim Slovanom dragocen spomenik velikega Zlatoustovega duha, prosimo: Utoli, Gospodi, razdory cerkvej Raztočennyja soberi, preljščennyja obrati i sovokupi svjatěj Tvojej soborněj i apostoljstěj cerkvi².

Fr. Trdan.

Sv. Janez Zlatoust — „Doctor Eucharistiae“.

V zlatem vencu, s katerim je vzhod složno z zahodom ovenčal slavni opomin svojega ljubljenca, sv. Krizostoma, se v čudovitem sijaju blišči dragocen biser — to je častni naslov »Doctor Eucharistiae«.

Da pa spoznamo Zlatoustov pomen na tem polju, se v uvodu kratko ozrimo na nauk cerkvenih očetov in pisateljev pred njim.

¹ Τοῦτο ἡμῖν τεῖχος, τοῦτο ἀσφάλεια, τοῦτο λιμὴν ἀκύναντος, τοῦτο θησαυρὸς μυστῶν ἀγαθῶν, τοῦτο εὐφροσύνη καὶ πολλῆς ἡδονῆς ὑπόθεσις. In ep. II. ad Inoc. Montf. III 522.

² Iz liturgije sv. Bazilija.

Že »Nauk 12 apostolov« (Didache) uči o evharistiji sledeče: Pogosto, vsaj vsako nedeljo, naj se zbirajo kristjani k evharistični daritvi, v kateri se je izpolnila Malahijeva prerokba o čisti daritvi, ki se bo darovala Bogu vedno in povsod. Pod podobami kruha in vina je na škofovo besedo resnično pričujoče pravo Kristusovo telo in njegova prava kri, ki duši onega, ki ju sprejme, ohranita večno življenje. Zato naj verniki prejemajo iz škofovih ali diakonovih rok sv. evharistijo, potem ko so se očistili svojih grehov v sv. izpovedi.

Ignacij Antiohijski uči jasno resnično pričujočnost Gospodovo v evharistiji¹.

Še bolj natančno pa označuje sv. evharistijo mučenik in filozof sv. Justin. Kdor hoče zaužiti to nebeško jed, mora verovati v Kristusa, biti krščen in živeti po Gospodovih zapovedih. Evharistija ni navaden kruh in navadna pijača; vera nas uči, da je telo in kri človečenega Jezusa. Kruh in vino se izpremenita po besedah, s katerimi je Gospod ta zakrament postavil. Izpremenjenje pojasnjuje z dogmo o inkarnaciji. Kdor zauživa to jed, postane vedno podobnejši Zveličarju. Justin torej uči resnično pričujočnost Gospodovo v evharistiji, nauka o izpremenjenju kot transsubstanciaciji pa ne izraža popolnoma določno, pač pa je zelo verjetno, da je to zmisel njegovih besedi.

Sv. Irenej uporablja evharistijo v dokaz za vstajenje mesa: popolnoma jasno uči realno pričujočnost Gospodovo v evharistiji. Zelo verjetno je, da je izpremenjenje umeval kot izpremenjenje substanc kruha in vina. Tudi Gnostiki so učili resnično pričujočnost Kristusovo v sv. Rešnjem Telesu, seveda v nasprotju s svojimi nauki o osebi Kristusovi. Irenej jih zavrača: »Kako morejo ti heretiki biti prepričani, da je posvečeni kruh (ἄρτον εὐχαριστήσεντα = konsekriran kruh) telo Gospodovo in kelih njegove krvi, ako njega samega nimajo za Sina Stvarnikovega, t. j. za njegov Logos (Verbum), po katerem drevesa rode in potoki žubore in zemlja najprej travno bilko, potem klas in nazadnje v klasu zlato pšenico rodi.«

Klement Aleksandrijski uči, da v evharistiji prejmemo vso osebo Kristusovo, njegovo božjo in človeško naravo, njegovo telo in kri.

Origen evharistijo rad imenuje simbol za Logosov nauk, simbol besede božje, s katero se naš duh hrani. Pravi, da je ta razlaga za »razumnejše«². Harnack trdi, da hoče Origen kot idealističen modroslovec s to razlago veliko skrivnost storiti našemu umu pojmljivejšo.

¹ ... τὴν εὐχαριστίαν σάρκα εἶναι τοῦ σωτήρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ τὴν ὑπὲρ ἁμαρτιῶν ἡμῶν παραδούσαν. Smyrn. 7.

² In Matth. serm. 86.

A Origen, držeč se izročila, tudi Gospodovo pričujočnost popolnoma jasno uči. »Mi jemo kruhe, ki so vsled molitve postali neko sveto telo (σῶμα ἅγιον τ).« Tako govori zaradi discipline arcani, zato ne pravi: ... kruhi so postali telo Kristusovo. — Tudi Hipolit Rimski govori o realni, resnični pričujočnosti Gospodovi v evharistiji.

Tertulian vidi v evharistiji izpolnjenje starozakonskih predpodob; evharistija mu je telo Gospodovo¹, telo in kri Gospodova², večerja Gospodova³. Kako si je mislil pričujočnost Gospodovo v evharistiji, jasno kažejo sledeči in podobni izrazi: Panem corpus suum fecit⁴, sanguinem in vino consecravit⁵.

Sv. Atanazija hočejo nekateri prišteti k takoimenovanim simbolistom, a on se bojuje le proti kafarnaitizmu, t. j. zavrača mnenje, da bi Jezus dal svoje umrljivo telo nam v hrano; pravi, da je Logos nebeška jed, a Logos v poveličanem človeškem telesu.

Ciril Jeruzalemski jasno uči substancialno izpremenjenje. Sklicuje se na prejšnje čudeže Gospodove: »Ako je Gospod v Kani vodo v vino izpremenil, zakaj mu ne bi verjeli, ako izpremeni vino v kri. Gospoda zaužijemo v poveličanem stanju. Z Gospodom postanemo enega telesa in ene krvi (σύνσωμοι καὶ σύναρμοι)«. ⁶

Kakor Atanazij izpričuje vero aleksandrijske cerkve, tako nam je sv. Hilarij svedok vere galske cerkve: Jezus Kristus, Bog človek, je navzoč v evharistiji.

Gregor Nacianški pravi, da se izpremenjenje izvrši vsled posvetilnih besedi. Posvečenje (konsekracija) mu je daritev telesa in krvi Gospodove.

Značilen je nauk Gregorija Niškega o izpremenjenju. Možnost in gotovost izpremenjenja prisposablja takole: Gospod si je ohranjeval svoje življenje na nam vsem navaden način z uživanjem hrane. Ta hrana se je izpremenila v njegovo telo. Tu v evharistiji se tudi izpremeni kruh v Gospodovo telo, in sicer na njegovo vsemogočno besedo: To je moje telo.

Sv. Ambrož primerja evharistijo z mano in pravi, da je evharistija telo Kristusovo. Izpremenjenje je bistveno, iz kruha postane (fit) telo Kristusovo.

Sv. Ciprijan tudi jasno izpričuje resnično in bistveno pričujočnost Gospodovo v evharistiji. Telo Kristusovo⁷, kri Kristusova⁸, sanctum Domini corpus⁹, te in podobne izraze rabi, ko govori o sv. Rešnjem Telesu. Kdor da evharistijo nevrednemu, onečasti telo Gospodovo (profanare sanctum Domini corpus)¹⁰.

¹ De orat. 19. — ² De resur. carnis 8. — ³ Ad uxor. 2, 4.

⁴ Adv. Marc. 4, 40. — ⁵ Adv. Marc. 4, 40. — ⁶ Catech. 22, 1.

⁷ De unit. 8. — ⁸ Ep. 57, 2. — ⁹ Ep. 15, 1. — ¹⁰ Ep. 15, 1.

Tako so cerkveni očetje in pisatelji pred sv. Janezom Zlatoustom umevali in razlagali nauk o evharistiji. A sv. Zlatoust jih v tem daleč presega po svojem globokem in vsestranskem umevanju in razlaganju.

I.

Sveta groza in strah prevzame svetega govornika vselej, kadar izpregovori o zakramentu ljubezni. Kako tudi ne? Saj mu je tu pričujoče »telo in kri Kristusova«¹, njegovo »lastno meso« in »njegova lastna kri«². Njega vsega imamo tukaj (*ὅλον αὐτὸν ἔχομεν . . . οἱ ὅλον αὐτὸν κατέχομεν*)³. Strašen zakrament je to, božje skrivnosti, ki jih angeli trepetaje gledajo⁴; evharistija je čudež vseh skrivnosti, v sebi vsebuje vse dobro, višek dobrote je (*τὸ κεφάλιον τῶν ἀγαθῶν*)⁵. — Zlatoust je še visoko čislal disciplino arcani; kadar govori o evharistiji, rabi prav pogosto besede: *Ἰσακιν οἱ μεμνημένοι τὸ λεγόμενον*⁶. Ako bi bili prvi kristjani videli v evharistiji samo simbol Gospodovega telesa in krvi, bi bilo le-to skrbno prikrivanje tako preproste in naravne stvari popolnoma brez pomena⁷. Včasih pa vendar kljub disciplini arcani o sv. evharistiji popolnoma jasno govori. Za zgled sledeči stavek: v govoru se obrne do krščenih in v prisotnosti katehumenov zakliče: »Tisti, ki so poučeni o skrivnostih, vedo: v vodi smo prerojeni, hranimo pa se s krvjo in mesom⁸.« — Že ti izrazi in ves način izražanja razodeva, kaj je svetniku evharistija.

Zlatoust gre še dalje. Sv. pismo mu dokazuje jasno in določno Gospodovo resnično in bistveno pričujočnost v najsv. zakramentu. Sveto pismo mu je več, kakor če bi prišel angelj iz neba in nas poučil. Sistematičnega svetopisemskega dokaza sicer v Zlatoustovih spisih ni, vendar je veliki ekseget porabil skoraj vsa mesta sv. pisma, ki se nanašajo na evharistijo.

Že evharistični tipi Starega Zakona mu dokazujejo realno pričujočnost Gospodovo v evharistiji. Mana predpodablja evharistijo, to zahteva že odnos med tipom in antipipom; če bi bila namreč evharistija samo simbol Kristusovega telesa, potem je tip, predpoda odlič-

¹ De prod. Iudae h. II; Montf. II 394.

² In I Cor. h. 24; Montf. X 213. In Matth. h. 82; Montf. VII 783.

³ In Matth. h. 50; Montf. VII 516.

⁴ Ὑπερ ἀγγελοι βλέποντες φρίττουσι. In Matth. h. 82; Montf. VII 788.

⁵ In Matth. h. 82; Montf. VII 783.

⁶ In cap. IX. Gen. h. 29; Montf. IV 284.

⁷ Döllinger, Die Lehre von der Eucharistike in den drei ersten Jahrhunderten. Mainz 1826, str. 12.

⁸ Ἰσακιν οἱ μυσταγωγούμενοι δι' ὕδατος μὲν ἀναγεννώμενοι, δι' αἵματος δὲ καὶ σαρκὸς τρεφόμενοι. In Io. h. 85; Montf. VIII 507.

nejša kakor antitip; mana je nekaj čudežnega, evharistija bi ne bila¹. »Tudi mi imamo mano«, tako vzklika, »toda ne mane, temveč veliko več imamo kot mano. Duhovna pijača, ne voda izvira iz skale².« Veliki razloček med mano in evharistijo je svetniku tudi eden izmed glavnih vzrokov, zakaj Novi Zakon tako visoko nadkriljuje Starega³.

Drugi evharistični tipi so mu: Melkizedekova daritev, velikonočno jagnje, Najsvetejše v templju. Glede na zadnje pravi: ... »pomisli, kolika svetost se zahteva od tebe, ki smeš prejeti veliko vzvišenejše simbole kot so bili oni v Najsvetejšem judovskem. Ne vidiš namreč kerubov, temveč Gospoda kerubov, ki tu biva; tu nimaš skrinje zaveze, mane, kamenitih plošč postave in Aronove palice, temveč telo in kri Gospodovo (σῶμα καὶ αἷμα θεσποτατόν). Tu imaš duha namesto črke, milost, ki presega vsako človeško misel, in neizrekljivo darilo⁴.« Pri vseh teh dokazih je treba strogo paziti na izraze, ki jih rabi Zlatoust. V nasprotje z evharističnimi tipi ne stavi nikdar kruha in vina, temveč vedno telo in kri Kristusovo⁵. Dokazom iz tipov priznava Zlatoust v nasprotju z aleksandrijsko šolo objektivno veljavo in popolno dokazilno moč, posebno, ker so tipi od Boga določeni⁶.

Nebeškolepo razlaga Zlatoust besede, s katerimi je Gospod obljubil, da bo postavil sv. Rešnje Telo⁷. Ves govor Gospodov loči v dva dela; že izražanje samo (frazelogija) naznanja le-to razdelitev. V prvem delu⁸ govori Gospod o nebeškem Očetu, kot delivcu nebeških dobrot, v drugem delu⁹ pa je govor o delivcu nebeškega kruha. Zlatoust govori o duhovni jedi, ki je dvojna: v prvem delu se s tem zaznamuje vera v Gospoda; Kristus se imenuje samo v prenešenem pomenu »kruh življenja«, ker je On in vera vanj počelo vsega nadnaravnega življenja. Tudi v drugem delu poglavja govori Jezus deloma še o veri vase, a le v toliko, v kolikor je le-ta »duhovna jed« — vera — potrebna za zavživanje druge duhovne jedi — evharistije. Da Gospod v drugem delu govora govori o evharistiji, tega Zlatoust ne dokazuje; to mu je popolnoma gotova stvar; s to razlago se pridružuje drugim razlagavcem, le Klement Aleksandrijski se loči od njih¹⁰.

Zlatoust poudarja velik razloček, ki je med mano in tem nebeškim kruhom. Nič novega, za vedno pomenljivega ni bilo v mani

¹ Prim. Döllinger 82. 83. In 1 Cor. h. 23; Montf. X 103.

² In Eph. c. VI. h. 23; Montf. XI 177. — ³ In Ps. 46. expos; Montf. V 187.

⁴ In Ps. 133. expos; Montf. V 382.

⁵ Prim. Naegle, Die Eucharistielehre des hl. Joh. Chrysostomus (Freiburg i. B. 1900) 34. 35.

⁶ In cap. XXXVII. Gen. h. 61; Montf. IV 586—590.

⁷ Io. 6, 26—60. In Io. h. 44—47; Montf. VIII 258—282.

⁸ Io. 6, 26—47. — ⁹ Io. 6, 48—60. — ¹⁰ Naegle 38^a.

kot taki: Izraelci so jo jedli in so umrli. Tu pa pravi Gospod: »Ako kdo je od tega kruha, bo živel vekomaj.« Tudi pristavek »v puščavi« ni brezpomemben; samo nekaj časa je trajala ta jed, samo na enem kraju, v puščavi, se je dobivala, ta kruh pa je drugačen¹. Mana je bila le predpoda in senca evharistije (τύπος ἴν καὶ σιδή).

Vedno jasneje govori veliki učenik o skrivnosti skrivnosti. Zakaj je Gospod obljubil in pozneje tudi postavil ta zakrament? Ljubezen ga je vodila. Vso globoko resnico ljubezenske skrivnosti je Zlatoust izrazil v kratkih besedah: »Eno telo smo in udje mesa in kosti njegovih. Poučeni vedo, kaj menim.« In nato nadaljuje: »Da bi se pa združili ne le po ljubezni, temveč resnično z njegovim mesom — to se zgodi po jedi, ki nam jo je dal, da bi nam dokazal, kako gori ljubezni do nas — se je z nami združil in zedinil vse v eno telo, da bi bili eno kakor telo, ki je združeno z glavo: to je znamenje goreče ljubezni².« Ljubitelj želi skupaj bivati z ljubljenim, se ž njim združiti. Gospod je dovolil onim, ki ljubezni hrepene po njem, ne le, da ga vidijo, temveč, da se ga smejo tudi dotikati, ga zavžiti, se ž njim združiti (καὶ ἄψασθαι καὶ φγεῖν, καὶ ἐμπιῆσαι τοὺς ὀδόντας τῆ σαρκί, καὶ συμπλακίῃν)³.

Gospod govori: »Moje meso je res jed in moja kri je res pijača.« Kaj hoče s temi besedami? Ali hoče naznaniti, da je to resnična jed, ki hrani dušo, ali pa hoče dati svojim besedam popolno verjetnost, da bi nihče ne mislil, da je ta kruh le zrcalo in podoba njegovega telesa. Vedo naj vsi brez vsake razlage, da je treba njegovo telo zavžiti⁴. Seveda je ta govor trd in kdo ga more umeti, pravijo Judje. »Kaj pomeni tukaj »trd«? Toliko kakor težko umljiv, slab razum presegajoč in s strahom nas navdajajoč.« Gospod na ta ugovor kar nič ne odjenja od svojih besedi. »Kaj torej? Ali razlaga težko umljive besede s težko umljivimi? Nikakor! Temveč z veličino in močjo svojega nauka jih hoče nase prikleniti⁵; zakaj on, ki je rekel, da je prišel iz nebes, bi napravil večje pohujšanje, če bi ničesar ne pristavil. Gospod je pa vso težkočo rešil, rekoč: »Moje telo je življenje sveta; kakor me je poslal živi Oče in jaz živim zavoljo Očeta; prišel sem iz nebes.« Vsaka alegorična razlaga Gospodovih besedi je popolnoma izključena, jasno in določno zvane: »Moje telo je res jed in moja kri je res pijača.«

Zlatoust omenja tudi dogodka, na katerega je Gospod navezal napoved sv. evharistije, pomnoženja kruhov. Pedagogično silno važen trenutek! Zakaj so Judje dvomili o Gospodovi vsemogočnosti sedaj,

¹ In Io. h. 46; Montf. VIII 271. — ² In Io. h. 46; Montf. VIII 272.

³ L. c. — ⁴ In Io. h. 47; Montf. VIII 275.

⁵ Τῷ μετέθει τοῦν δογματῶν καὶ τῷ πλήθει αὐτοῦ ἐπαράσσει βόλιται. In Io. h. 47; Montf. VIII 277.

prej pa, ko je pomnožil kruhe, niso nič vpraševali, kako je mogel s petimi kruhi nasititi toliko ljudi. Zlatoust zakliče dvomljivcem: »Ako vprašaš, kako je to (Gospodova pričujočnost v evharistiji) mogoče, zakaj ne vprašaš, kako je pet kruhov v toliko izpremenil. Takrat so skrbeli (Judje) samo za to, kako bi se nasitili, čudeža niso premišljevali. Toda takrat jih je učila izkušnja, boš rekel. Na podlagi izkušnje bi torej tem laže verovali. Zato je oni čudež storil, da bi, tako poučeni, njegovim besedam ne odrekli vere¹.«

K Gospodovim besedam: »Duh je, ki oživlja, meso nič ne koristi« pristavlja Zlatoust: To, kar je Gospod tu govoril, treba umeti mistično in duhovno (*μυστικῶς καὶ πνευματικῶς*). »Kako nam more dati svoje meso v jed?« so vpraševali Judje. Zlatoust nadaljuje: »To vse je meseno in se mora umevati mistično in duhovno².« A ta dva izraza: *μυστικῶς* in *πνευματικῶς* nista v nasprotju z resničnim tako, da bi pomenjala ‚simbolično‘, saj Zlatoust sam nadaljuje: »Ako kdo sluša Gospoda z mesenimi mislimi, mu nič ne hasne. Kaj torej? Ali njegovo meso ni meso? Gotovo je. Kako torej more reči: ‚Meso nič ne koristi?‘ Tega ni govoril o svojem telesu, temveč o onih, ki so njegove besede v mesenem zmislu sprejeli³.«

Vsa razlaga Zlatoustova poglavja šestega pri sv. Janezu se da povzeti v sledeče: Gospod je v drugem delu svojega govora obljubil, da bo dal svoje telo in svojo kri v resnično telesno jed in resnično telesno pijačo. Telo in kri Gospodova je torej v sv. evharistiji resnično pričujoča. Ta pričujočnost Gospodova je resnična in bistvena, a obenem tudi duhovna in mistična, t. j. telo in kri Jezusova sta v sv. evharistiji resnično in bistveno pričujoča, toda izključiti moramo vsako kafarnaitsko naziranje; te pričujočnosti namreč ne moremo zaznati s svojimi čuti, ker je nad navadnimi naravnimi zakoni neskončno vzvišena, za naš razum nepojmljiva⁴. Zato pravi Zlatoust: »Oni (Judje in nekateri učenci) so poslušali (Zveličarja) z mesenimi in človeškimi mislimi, apostoli pa duhovno in z vernim srcem (*τῆ πίστι τὸ πᾶν ἐπιτρέποντες*). Zato je rekel Kristus: ‚Besede, ki sem vam jih govoril, so duh‘, to je: Ne misli, da je moj nauk podvržen navadnemu nujnemu naravnemu redu; duhovne stvari so drugačne in jih ne moreš uvrstiti pod naravne zakone⁵.«

¹ In Io. h. 46; Montf. VIII 272. — ² Ian. 6, 63.

³ In Io. h. 47; Montf. VIII 278.

⁴ Ὁὲ περὶ τοῦ ἑαυτοῦ σαρκῶς λέγων ἢ μὴ γένοιτο ἄλλὰ περὶ τῶν σαρκικῶς ἐκλαμβάνόντων τὰ λεγόμενα. L. c.; prim. P. Batiffol, *Études d'histoire et de théologie positive*. 2me série³. (Paris 1906) 261. 262. — ⁵ Prim. Naegle 46.

⁶ In Io. h. 47; Montf. VIII 280.

Evharistična skrivnost se da le po veri spoznati. Besed, s katerimi je Gospod postavil ta zakrament, Zlatoust sploh ne razlaga, zahteva le vero. S tem jasno dokazuje, da jih je umeval doslovno in hotel, da se tako umevajo in morajo umevati. V hom. 1. de prod. Iudae pravi: »To je moje telo, ki se za vas lomi v odpuščanje grehov (τὸ ἄρτος . . . κλάσθηνον). Poučeni vedó, kaj menim¹.« In nato nadaljuje: »Juda je bil navzoč, ko je Gospod to rekel. To je telo, o Juda, katero si ti za trideset srebrnikov prodal, za katero si se pred kratkim pogajal z brezbožnimi Judi².« Nikjer v njegovih spisih ni kake sledi o tropični, simbolični razlagi teh besedi. Zlatoustov dokaz je: Bog je rekel, torej mora biti resnično. »Njegova beseda je nezmotljiva, naši čuti nas pa morejo varati. Ker je Gospod rekel: »To je moje telo«, bodimo o resničnosti le-teh besedi prepričani, podvrzimo se jim v veri³.« Na te besede naveže potem govornik razne opomine, nauke, ki jasno pričajo, kako jih je Zlatoust umeval⁴.

Pri razlagi svetopisemskih besedi moramo gledati tudi na to, kako so jih umevali oni, ki so jim bile prvič govorjene. Apostoli so sprejeli besede v dobesebnem zmislu. Zlatoust se postavi na njih stališče in vprašuje: »Zakaj se niso prestrašili, ko so slišali le-te besede⁵?« To vprašanje je umljivo le, ker Zlatoust uči resnično pričujočnost Gospodovo v sv. evharistiji; če bi bila sv. evharistija le simbol Kristusa, potem bi bilo le-to vprašanje nerazložljivo.

Značilno je tudi, s kakimi razlogi izpodbija Kristus — po Zlatoustovi razlagi — morebitne pomisleke apostolov. K besedam: »To je kelih Nove Zaveze v moji krvi⁶« dostavlja: S tem jih je hotel opomniti na daritve Stare Zaveze, ki so predpoda daritve v Novi Zavezi. »S tem namreč, da je mesto živalske krvi postavil svojo kri, je spomnil na ono staro daritev zato, da bi se pri teh besedah nihče ne ustrašil⁷.«

Kristus je dalje apostole na ta trenutek že pripravil, »ker jim je bilo že veliko in mnogo čudovitega o tem povedanega⁸.« Da bi se pa apostoli ne prestrašili in ne bali piti njegove krvi, je Gospod najprej sam pil svojo lastno kri (τὸ ἑαυτοῦ αἷμα ἀπότος)⁹. — V navedenih besedah in še na drugih mestih se je sveti razlagavec držal vere apostolov; iz vse njegove razlage zveni jasna in določna izpoved vere v Gospodovo resnično in bistveno pričujočnost v evharistični skrivnosti.

Gospodovo pričujočnost v presv. zakramentu uči Zlatoust popolnoma jasno tudi, ko označuje način združenja naših duš z Gospodom v svetem obhajilu. To združenje je združenje z Bogom κατ' ἐξοχήν.

¹ Montf. II 383. — ² L. c. — ³ In Matth. h. 82; Montf. VII 787. — ⁴ L. c.

⁵ In Matth. h. 82; Montf. VII 782.

⁶ I. Cor. 11, 25. — ⁷ In I. Cor. h. 27; Montf. X 246. 247.

⁸ In Matth. h. 82; Montf. VII 782. — ⁹ L. c. 783.

»Ono telo postanemo. Kaj pa je kruh? Kristusovo telo. Kaj postanejo obhajanci? Telo Kristusovo, ne več teles, temveč eno telo¹.« Cerkveni učenik je šel še predaleč v govorniškem ognju, ako to združenje primerja s hipostatično unijo. »Kakor je namreč ono telo s Kristusom združeno, tako se mi po tem kruhu z njim združimo².« Nevredno sv. obhajilo je velik, strašen zločin. Zakaj? Zato, ker je ta greh naperjen proti telesu in krvi Gospodovi, ki sta integralna dela njegove osebe. Kdor po nevrednem prejme sv. obhajilo, »prelije kri in njegovo dejanje je umor, ne daritev³.« Tako velikega greha bi pa Zlatoust v nevrednem sv. obhajilu ne mogel videti, ako bi ne bil Gospod tu bistveno in resnično navzoč.

Tudi izrazi, ki jih rabi Zlatoust, pričajo, da uči resnično navzočnost Gospodovo v sv. evharistiji. Izpremenjenje ne pomenja Zlatoustu nič drugega, kakor ono dejanje, vsled katerega se izvrši, kar natanjajo besede: »To je moje telo.« Pri razlagi teh besedi smo pa že spoznali, da jih umeva Zlatoust v doslovnem zmislu. »Ker je Gospod to rekel, bodimo o resničnosti teh besedi prepričani, podvrzimo se jim v veri⁴.« »Izpremeniti«, μεταβάλλειν, μεταρρυθμίζειν, μετασκευάζειν pomeni torej toliko, kakor storiti, da Gospod pod podobo kruha resnično biva.

Dejstvo izpremenjenja je torej Zlatoust jasno označil. Čujmo še enkrat njegovo jasno besedo: »Mi (duhovniki) smo služabniki; ta pa, ki (darove) posvečuje in izpreminja, je on sam⁵.« Na drugem mestu zopet pravi: »To je moje telo⁶ je rekel. Ta beseda izpremeni darove⁶.«

Jasen je torej Zlatoustov nauk, toda razlage »izpremenjenja« nam pa ni podal, čeprav je tako natančno in tolikokrat govoril o evharistiji. Naegle sicer navaja mesto iz 9. homilije »de poenitentia«, kjer misli dobiti dokaz, da je Zlatoust učil transsubstanciacijo v pravem pomenu. Mesto se glasi: »Ne glej na to, kakor na kruh in nikar ne misli, da je vino... Nikar tako ne misli. Kakor namreč vosek, če pride v bližino ognja, svojega bistva nič ne izgubi, ga nič več ni, tako povzije tudi bistvo telesa misterije⁷.« Naegle, Franzelin, ki se sklicuje na

¹ In 1. Cor. h. 24; Montf. X 213.

² L. c. Schwane (Dogmengeschichte) pravi, da Zlatoust to tako meni, kakor bi bilo naše združenje z Gospodom v sv. evharistiji »ein Nachbild der hypostatischen Union« (II 786⁴). Včlovečenje pa ne more biti prava analogija za nobeno drugo bogozdružitev (prim. Naegle 61).

³ In 1. Cor. h. 27; Montf. X 247. — ⁴ In Matth. h. 82; Montf. VII 781.

⁵ Ὁ δὲ ἁγιάζων αὐτὰ καὶ μετασκευάζων αὐτός. In Matth. h. 82; Montf. VII 789.

⁶ Τοῦτο τὸ ῥῆμα μεταρρυθμίζει τὰ προκειμένα. De prodit. Iudae h. 1; Montf. II 384.

⁷ Μὴ ὅτι ἄρτος ἐστὶν ἰδιός, μὴ δ' ὅτι οἶνός ἐστι νομίτης . . . Ἄπαγε, μὴ τοῦτο νόει. Ἄλλ' ὡσπερ κηρός πυρὶ προσομιλήσας οὐδὲν ἀπουσιάζει, οὐδὲν περισ-

Bellarmina, mislijo, da pomenja beseda *μυστήριον* kruh in vino; Zlatoust bi torej po tej razlagi učil, da telo Kristusovo povžije bistvo kruha in vina (*τὰ μυστήρια*); to bi bilo bistveno izpremenjenje. A ta razlaga ni pravilna; *τὰ μυστήρια* ne more zaznamovati bistva neposvečenega kruha in vina. Zmisel tega mesta je torej ta, da substanca našega telesa pri zavživanju evharistijo popolnoma povžije¹.

Popolnoma sistematično torej Zlatoust tega nauka ni obravnaval, a nauk o resničnem izpremenjenju je izpovedal jasno in določno.

II.

Evharističnega Kristusa molimo; prednicejski cerkveni očetje so skrbno čuvali, da se ne bi zgodila kaka nečast presvetemu zakramentu; o češčenju, ki mu gre, niso naravnost toliko govorili; Zlatoust pa že govori o spoštovanju in češčenju, ki smo ga dolžni evharistični skrivnosti. Posebno priljubljena mu je primera med sv. Tremi Kralji, ki molijo Gospoda, in med nami. »To telo, ležeče v jaslicah, so molili magi s strahom in trepetom (*ἱερόθρησσυ*). Posnemajmo vsaj te barbare, mi, ki smo nebeški meščani!²«

Zlatoust ne rabi nobenega posebnega izraza za to češčenje, toda ta prispodoba med sv. Tremi Kralji, ki molijo Gospoda, in med nami, kaže jasno, da se spodobi Gospodu najvišja čast, latrevtično češčenje, moljenje. S tem dokazom obsoja Marciona in Pavla Samosatskega, ki sta tajila božanstvo Kristusovo. »Rdečica naj oblije Marciona, rdečica naj oblije Pavla Samosatskega, ki nočeta videti, kar so videli Trije Kralji (magi), pradedje sv. cerkve (*οἱ τῆς ἐκκλησίας πρόγονοι*); ni me sram jih tako imenovati. Sramuje naj se Marcion, ko vidi, da se Bog v mesu moli. Sramuje naj se Pavel, ko vidi, da se ne moli kot navaden človek. Da so ga v mesu molili, to dokazujejo namreč plenice in jaslice. Da pa ga niso molili kot navadnega človeka, spričujejo s tem, da so mu v nezreli starosti prinesli take darove, ki se jih je spodobilo darovati Bogu³.« — Božjo čast (*προσκύνησιν*) izkazujejo Modri Gospodu, božja je tudi čast, ki se spodobi evharističnemu Kristusu, torej pravo božje češčenje, moljenje. Ljudje in angeli ga molijo. Prav priljubljena slika, ki nam jo pogosto podaja, mu je ta, da nevidni angeli molijo v evharistiji navzočega Gospoda. »O čudo! Skrivnosti polna miza je pripravljena, Jagnje božje se daruje za te, mašnik prosi za te, duhovni

σεβει, οὕτω καὶ ὡς νόμιζε συναναλίσκεσθαι τὰ μυστήρια τῆ τοῦ σώματος οὐσίας. De poenitentia h. 9; Montf. II 350 (prim Naegle 92).

¹ Prim. Rauschen, Eucharistie und Bußsakrament in den ersten sechs Jahrhunderten der Kirche. (Freiburg i. B. 1908) 31² (prim. Batiffol 267).

² In 1. Cor. h. 24; Montf. X 218. — ³ In Matth. h. 7; Montf. VII 110.

ogenj plapola s svetega oltarja, kerubi so navzoči, serafi hite semkaj, duhovi, imajoči šestero perutnic, si zakrivajo svoj obraz, vse duhovne moči prosijo z mašnikom za te!¹»

Gospod ostane v evharistiji navzoč; njegova prisotnost ne traja le med sv. mašo ali sv. obhajilom. To vedno, trajno pričujočnost Gospodovo v evharistiji je Zlatoust krasno pojasnil s primerom med Jezusom ob Jakobovem vodnjaku in pa med evharistijo. Ti greš proč in »pustiš Jezusa samega sedeti ob vodnjaku. Kajti tudi sedaj sedi ob vodnjaku (*καὶ γὰρ καὶ ὄν παρὰ τὴν πηγὴν καθίησι*) in nagovarja ne le Samaritanke, temveč vse mesto. Toda morebiti govori tudi sedaj le s Samaritanko. Nikogar namreč ni pri njem, razen nekaterih, ki so telesno navzoči, drugi pa še na ta način niso prisotni. Vendar ne odide, temveč ostane pričujoč (*ὄν ἀναχωρεῖ, ἀλλὰ μένει*) in zahteva od nas, da pijemo, a ne vode, temveč svetost: sveto je namreč dal svetim. (*τὰ γὰρ ἄρα τοῖς ἁγίοις δίδωσιν*)²»

Da je Gospod v evharistiji vedno trajno pričujoč, kaže tudi to, da so evharistijo v cerkvi shranjevali, jo nosili bolnikom. Značilne so besede Kalvinove, ki jih je govoril z ozirom na vero katoličanov v Gospodovo navzočnost tudi izven sv. obhajila: »Qui sic faciunt, habent veteris ecclesiae exemplum³»

Zlatoust označuje Gospodovo navzočnost v zakramentu ljubezni še natančneje. Včlovečenje in evharistija sta v najožji medsebojni zvezi. Le-te resnice kar ne more dosti poudariti. Že zunanji pomen obeh skrivnosti jo potrjuje: obe skrivnosti sta veličasten dokaz ljubezni božje do nas. Notranji razlog je pa ta, da je evharistija cvet odrešilnega dela. Zlatoust našteva razne momente odrešilnega dela, nazadnje pa navaja čudež, ki ga je Gospod storil s tem, da nam daje svoje telo v jed. Včlovečenje Jezusovo je torej predpogoj evharistične skrivnosti, nasprotno pa je hotel Jezus ravno v evharistiji zapustiti dokaz za svoje včlovečenje. Ta dokaz rabi Zlatoust posebno proti Gnostikom in Manihejcem, ki so učili, da je imel Kristus le navidezno telo⁴. A tu moramo zopet opomniti, da se evharistija ne da primerjati s hipostatično unijo, tako da bi bila slednja predpoda, vzor prve. Cerkevni očetje pač primerjajo evharistijo z včlovečenjem, a vedno le v tem zmislu, da je evharistija nekako razširjenje včlovečenja na vse vernike, ker so po sv. evharistiji še na poseben način deležni včlovečenja, ni pa kaka zopetna obnovitev včlovečenja⁵. Zlatoust se spo-

¹ De poenit. h. 9; Montf. II 349.

² In Matth. h. 7; Montf. VII 113. — ³ Cit. Naegle 96.

⁴ In Matth. h. 82; Montf. VII 781—790. In Matth. h. 25; Montf. VII 306—313.

⁵ Prim. Schwane II 785.

minja dobrot božjih in nadaljuje: »Kar je bilo njemu (nebeškemu Očetu) najdražje, edinorojeni Sin (*ὁ μονογενὴς παῖς*), tega je dal za nas, svoje sovražnike, pa ne samo to, temveč, ko ga nam je dal, dal ga nam je v večerjo, storil vse za nas s tem, da nam je Njega daroval in s tem darilom nas sili k zahvali¹.«

Prav tako jasen, čudovito precizen je nauk sv. Zlatousta o sv. evharistiji kot daritvi. Evharistija je daritev Nove Zaveze; vse daritve Starega Zakona, daritev Melkizedekova, Abrahamova, velikonočno jagnje, daritev Mojzesova ob Sinaju — vse daritveno bogočastje Stare Zaveze ima en in isti odnos — je predpoda daritve Nove Zaveze. »Tu pa (v Novem Zakonu) je vravnal (Gospod) božjo službo mnogo strašneje in veličastneje s tem, da je daritev samo izpremenil in zaukazal, da se namesto nerazumnih živali On sam daruje².« Jasno je izrekel, da je evharistija po namenu Gospodovem vidno znamenje v spomin na njegovo smrt na križu. »Spomin je na Kristusa«, »na vse, kar je Gospod zaradi tebe trpel«, kakor tudi na to, da je za nas umrl³. A ta spomin ni le navadni spominski spomin, je spomin v bistvu in resnici. »Pasha je oznanjevanje smrti Gospodove. Daritev namreč, ki se daruje danes in se je darovala včeraj, je podobna, da, prav tista kot ona, ki je bila darovana oni teden. Ona ni častitljivejša kot ta in ta ni dragocenejša kot ona, temveč obe sta ena, ista (daritev), obe enako grozni in zveličavni (*ὁμοίως φρικτὴ καὶ σωτήριος*)⁴.«

Po njegovem nauku zadostuje daritev na križu, to je daritev Nove Zaveze. »Toda kako? Ali ne darujemo tudi mi vsak dan? Res darujemo; toda pri tem se spominjamo njegove smrti, in naša daritev je ena in ne več. Toda, kako le ena in ne več?... Vedno isto Jagnje namreč darujemo, ne danes to, jutri drugo, temveč vedno isto. Zato je le ena sama daritev. (*Ὡστε μία ἐστὶν ἡ θυσία*). Toda je-li zaradi tega, ker se na več krajih daruje, več Kristusov? Ne, temveč povsod je en Kristus, ki je tu ves in tam ves, eno telo. Kakor je torej ta, ki se daruje na več krajih, le eno telo in ne več teles, tako je tudi le ena daritev. Naš veliki duhovnik je ta, ki je daroval ono daritev, ki nas očiščuje. To daritev, ki se je takrat darovala, tudi sedaj mi darujemo in ta je neizcrpljiva. To se vrši v spomin na ono, kar se je takrat godilo. »To storite«, je zapisano, »v moj spomin«. Nobene druge daritve, temveč isto, ki jo je veliki duhovnik takrat daroval, darujemo vedno, ali bolje, spomin obhajamo one daritve (spomin v bistvu

¹ In Matth. h. 25; Montf. VII 311.

² ἀντὶ τῆς ἀλόγων τραγῆς ἐκπύου προσφέρμεν κελεύουσα. In I. Cor. h. 24; Montf. X 213.

³ In I. Cor. h. 27; Montf. X 246. 247. — ⁴ Adv. Iud. III; Montf. I 611.

in resnici)¹.« Vse evharistične daritve z golgotsko daritvijo so le ena daritev; daritev na Golgoti stopa v vsaki evharistični daritvi vidno na dan. »Le ena sama daritev je . . . Kakor je ta, ki se daruje na več krajih, le eno samo telo in ne več teles, tako je tudi le ena sama daritev².«

Evharistija kot obhajilo je Zlatoustu pred vsem dokaz največje, najnežnejše ljubezni Gospodove do nas; to neskončno ljubezen slavi nad najvišjo zemeljsko ljubezen, nad ljubezen materinsko. »Kateri pastir«, tako vzklika, »hrani svoje ovce z lastnimi udi? Toda kaj govorim o pastirjih? Celo matere izroče svoje otroke po porodu pogosto tujim dojilkam v izrejo. Tako ni delal on, temveč z lastno krvjo nas hrani in z vsem nas nase priklepa . . . Z vsakim posameznim vernikom se združuje v teh skrivnostih in one, ki jih je rodil, hrani s samim seboj in jih ne prepušča drugim. Na ta način ti zopet dokazuje, da je privzel tvoje meso. Zato ne bodimo leni, ko smo bili deležni tolike ljubezni in časti³.«

Da bi tem krepkeje označil našo združitev z Gospodom, se poslužuje stopnjema sledečih izrazov: »združitev« je sv. obhajilo, »eno postanemo ž njim«, »njegovo telo«, »telo Kristusovo« smo⁴. Z nami se združi ne samo po veri, temveč v resnici postanemo njegovo telo, (Χριστὸς σῶμα ἐν καὶ σάρξ μία)⁵. »Kakor bi pa Gospodu vse to v dokaz njegove ljubezni in dobrohotnosti do nas še ne zadostovalo, se je poslužil še drugega izraza, ki naj bi še več povedal in izrazil še ožjo združitev: imenoval se je naša glava⁶.« In tako rastemo s Kristusom, svojo glavo, skupaj v eno telo, postanemo po tej popolnoma novi in resnični združitvi njegovo telo v veliko popolnejšem pomenu kakor smo že postali pri sv. krstu, kjer smo bili povzdignjeni v njegove otroke in so se nam odprla vrata v raj.

Od obhajilne mize gremo proč kakor levi, bljuvajoči ogenj, misli naše navdaja le eno: Kdo je naša glava⁷?

Gospodova kri je zveličanje naših duš, pere, očišča jih in jih vžiga ljubezni. Po tej krvi je dostopna pot v nebesa. Iz raja je izviral studenec, ki se je v vidne reke raztekal, tu pa teče studenec duhovnih rek. Tu sem naj si pride vsak ohladit žejo; ta studenec ima namreč nadnaravni izvir in korenino, odkoder je njegova sveža moč. . . . Duša postane vsled zauživanja sv. evharistije lepša kot ogenj, kras-

¹ In ep. ad Hebr. cap. IX. h. 17; Montf. XII 168. 169. — ² L. c.

³ In Matth. h. 82; Montf. VII 788. — ⁴ In 1. Cor. h. 24; Montf. X 213.

⁵ L. c.

⁶ κερφαλὴν ἑαυτὸν ἡμῶν προσεπέων. Ad illum. catechesis II; Montf. II 237.

⁷ κερφαλὴν τὴν ἡμέτεραν ἐννοοῦντες. In Io. h. 46; Montf. VIII 272.

nejša od zlata. Recimo, da bi bilo mogoče, da bi kdo vtaknil roko v raztopljeno zlato, takoj bi se pozlatila. Prav tako velik, da še veliko večji vpliv na dušo ima zauživanje teh darov . . . Ta kri je cena svetá, ž njo je Kristus kupil sv. cerkev in jo okrasil . . . Kdor pije to kri, je družabnik angelov in nebeških duhov, oblečen je v Kristusovo kraljevo oblačilo, ne, to je premalo: Kralja samega obleče (*αὐτὸν ἴσως εἰσὶν ἀνδεδομένοι τὸν βασιλέα*)¹. Kdor pa nevredno, z nečistim srcem prejme to telo, kaj čuda, če ga zadene ista kazen, kot je zadela one, ki so ga z žebli prebodli². Vsak tak je hujši kot obsedenec³; noben Judež naj ne pristopi, da ga ne zadene Judeževa kazen⁴. Duhovniki naj nevredne odvrčajo, da jim ne bodo dajali namesto zdravila strupa, namesto hrane meča (*μη εἶφος δὼς ἀντι τροφῆς*)⁵.

Vredno zauživanje sv. evharistije je Zlatoustu poroštvo častitljivega vstajenja in večnega življenja. »Po tem telesu nisem več prah in pepel, ne več jetnik, temveč prost. Po tem telesu upam pridobiti si nebesa in vse njih dobrote, večno življenje, delež angelov, družbo Kristusovo.«

Čudež evharistične ljubezni je Zlatoust izmed očetov najjasneje pojmoval in označil; nobeden izmed njih ni govoril o tem zakramentu tako pogosto, tako natanko kot on. Realna pričujočnost Gospodova, to je, česar kar ne more zadosti poudariti. Ko človek prebira njegove homilije, bi si skoraj mislil, da je veliki svetnik živel v dobi svetega tridentinskega zbora in ne dobro tisočletje poprej; tako jasna je njegova beseda, tako učena njegova zlata razlaga sv. evharistije.

Res velik je Libanijev učenec v krasoti govora, občudovanja vreden je ljubitelj samote v organizaciji svoje cerkvene provincije, a visoko vzvišen je Zlatoust tudi kot ljubeč razlagavec zakramenta ljubezni. In letos, ko se klanjamo zlatemu Zlatoustu — Doktorju Evharistije — ga prosimo: O globokoumni ljubitelj evharistične ljubezni božje, ki Te složno slavi vzhod in zahod, posreduj, da bi ljubezen božja ogrela oledeneli vzhod, naj bi narodi nekđaj tako slavnega vzhoda složno z nami molili evharističnega Jezusa kot udje edino prave cerkve Kristusove!

T. Klinar.

¹ In Io. h. 46; Montf. VIII 273. 274. — ² L. c. 274.

³ In Matth. h. 82; Montf. VII 789.

⁴ *μηδεις λαμβανέτω Ἰούδας, ἵνα μη τὰ Ἰούδα πάθῃ.* L. c. 790.

⁵ In 1. Cor. h. 24; Montf. X 217.

Apostolstvo sv. Cirila in Metodija.

Rimski list »Bessarione«¹ je prinesel nedavno kratek pa zanimiv članek, v katerem opozarja, kako se dandanes na raznih straneh vzbujajo splošna težnja po zedinjenju. Svetovni promet, elektrika, tisek itd. združujejo in zblížujejo ljudstva bolj in bolj, kultura postaja splošna last vsega človeštva, ni čuda torej, da se tudi v verskem področju delajo poskusi, zblížati narode, vsaj one, ki izpovedajo krščansko vero. Sicer zastopajo to idejo za sedaj le nekateri učenjaki in dobrohotni možje, vendar je upati, da njih stremljenje najde sčasoma odziv tudi v širjih krogih ter da iz akademiških višav stopi tudi na praktična tla. Vsekako je zanimiv pojav, da je celo Harnack spoznal potrebo, naj bi se protestantje in katoličani zblížali, kakor je to jasno povedal v svojem predavanju meseca januarija 1907. Žal, da Harnack ne stoji na onem stališču kakor nekdanji slavni modroslovec Leibniz, ki je trdno veroval v božanstvo Kristusovo in ki je cerkev smatral za božje delo. S svojim bistrim umom in s krščanskega duha prešinjenim srcem je jasno spoznal in čutil, da cerkev kot verska družba mora imeti svoje središče in vidnega poglavarja. Dasi protestant, vendar piše o primatu: »Et cum Petrum Apostolum in principe orbis terrarum urbe Roma et Ecclesiam designasse constanter veteres tradant, neque ullus alius Episcopus unquam ea ratione venerit, Romanum caeterorum principem merito agnoscimus?«

Harnack pa pripoznava v Kristusu le človeka, vzvišenega sicer, toda nič več kot človeka, zatorej mu je tudi cerkev le delo človeške modrosti in politike. Božanstvo Kristusovo je pa ravno ono centralno solnce, krog katerega se morajo vrteti naša srca v veri, upanju in ljubezni. Brez tega ni mogoča prava edinost, ki ne sme biti samo zunanja, ampak tudi znotranja: eno srce in ena duša. Po poti, katero hodi Harnack, se pride do negacije krščanstva, ne pa do edinosti src. Vendar dejstvo samo je vredno pozornosti.

Poleg Harnacka se med nemškimi protestanti zadnji čas poteguje za zblížanje zlasti göttinški profesor dr. Tschakert, ki je nedavno izdal o tem vprašanju posebno knjigo »Modus vivendi, Grundlinien für das Zusammenleben der Konfessionen im deutschen Reich«². L. 1885 je še Tschakert ostro mahal po katoliškem »brezmiselnem mehanizmu«, a med tem se mu je kri umirila in sedaj si resno prizadeva, katolicizem spoznati in razumeti. To je že veliko in hvale vredno,

¹ Ser. 3, vol. II, fasc. 96, l. 1907, str. 189–194.

² Systema Theologicum. Lutetiae Paris. 1844, str. 128. »Bessarione« l. c. str. 191. — ³ München, Beck 1908.

zakaj večinoma protestantski pastori in pisatelji ne marajo katolicizmu v lice pogledati, ampak si ustvarijo v svoji domišljiji neko strašilo, po katerem potem neusmiljeno udrihajo. Vsekako so ti pojavi pomenljiva protiteža proti brezvestnim Los von Rom-hujškačem.

Na katoliški strani se za verski mir potegujejo zlasti kardinala Kopp in Fischer pa državni poslanci dr. Porsch, Marx, Fehrenbach, Fassbender. Pri nas malo znana, a na Nemškem zelo razširjena in velepomembna je psalmska zveza — Psalmenbund. Plemenita dama Julija Massov jo je leta 1862 ustanovila v ta namen, da bi pospeševala mir in edinost med kristjani v duhu Gospodove molitve: ut omnes unum sint. Vsak ud te zveze izmoli na dan 1 psalm pa očenaš v čast sv. Duhu za mir in edinost kristjanov. Udov ima med vsemi krščanskimi veroizpovedmi in narodi, med priprostimi delavci kakor tudi v knežjih rodovinah. Na prošnjo ustanoviteljice je Leon XIII. dne 11. julija 1887 to zvezo odobril ter katoliškim udom celo podelil odpustke¹. Da so kot društvena molitev izbrani ravno psalmi, je jako modro, zakaj te »sijonske pesmice« imajo nedopovedljivo moč na človeško dušo in krščansko srce jih razume tudi brez učene eksegeze, sicer pa imajo Nemci prav v ta namen več poljudnih izdaj psalmov s kratkimi pripombami².

V isti namen je Julija Massov ustanovila tudi list »Friedens-Blätter«, ki ga pod zaščito princesinje Marije de la Paz izdajata v Neisse na Pr. Šleskem Herman Hoffmann in dr. Bernard Strehler. Letos izhaja že XII. letnik v mesečnih snopičih. Prinaša kratke sestavke versko-nabožne vsebine zlasti take, ki se nanašajo na zedinjenje kristjanov in ima posebno med laiki mnogo naročnikov. Svoj namen in sploh namen celega pokreta za zблиžanje označuje tako-le:

»Wir leben im Zeitalter der Aufklärung. Auf allen Gebieten verschwinden alte Vorurteile und machen besserer Erkenntnis Platz. Nur in religiösen Dingen wuchern Unwissenheit, Vorurteile, Mißverständnisse üppig weiter. Hierin einen Wandel zum Bessern anzubahnen, Aufklärung bringen hüben und drüben, das ganze christliche, katholische Ideal des Glaubens und Liebens, besonders in seinen Grundwahrheiten, zentralen Andachten und wesentlichen Übungen — ohne verletzende Polemik darstellen und so wahres religiöses Leben pflegen — das wollen wir.

Die Spaltung im Glauben hat auch die Herzen auseinandergerissen. Es gibt weite Kreise, die auf die Gläubigen eines anderen Bekenntnisses mit Geringschätzung und Abneigung herabblicken. Es gibt Blätter und Bestrebungen — fast mit dem Ziel, Feindseligkeit unter den Christen zu säen und die Erbitterung zu steigern. Demgegenüber die christliche, aufrichtige, mit Milde und herzlicher Güte gepaarte Liebe gegen die Person des Nächsten — unter den getrennten Christen pflegen und hegen — das wollen wir.

¹ »Friedens-Blätter« 1908, sn. 1, str. 31.

² N. pr. Grundl Dr. Beda: Das Buch der Psalmen (Augsburg), Der Psalmenbund und seine Geschichte; Wolter Dr. M.: Psallite sapienter.

Leidenschaft und Ungerechtigkeit erbittert und trennt. Nur Wahrheit und Liebe führt zusammen und eint. Daß Wahrheit, Gerechtigkeit und Liebe im gegenseitigen Verhältnis der christlichen Konfessionen — nach Gottes Willen — immer mehr herrschend werde, daß die Frage der Wiedervereinigung nie mehr zur Ruhe komme, sondern immer weitere Kreise interessiere, daß immer mehr Christen — hüben und drüben — nach dem Vorbild Jesu beten: *Ut omnes unum sint* (daß alle eins seien! Joh. XXVII) und daß so eine entferntere Vorbereitung geschaffen werde für das große Werk der Wiedervereinigung, welche Gottes Gnade allein vollbringen kann — das ist es, was wir wollen.«

Sličen pokret se opaža na Angleškem in v Ameriki, imenujejo ga »ireničen pokret«. Treznejšim voditeljem tega pokreta ni na poti primat papežev; pripravljani so celo priznati papežu prvenstvo nad vsemi drugimi škofi; zavarovati se hočejo le proti pretiravanju papeške oblasti v posameznih slučajih. Minoli so časi, ko se je na Angleškem in v Ameriki smatralo ustanavljanje novih ločin za znak znotranje življenjske moči. Celo med metodisti, ki so razcepljeni v neštivilne ločine, se kaže neka težnja po zblizanju in združitvi. Nekateri stranke težijo za tem, da ustanovijo velike narodne cerkve, ki bi naj zbrale raztresene ude pod svoje okrilje. Ta struja izključuje rimsko-katoliško cerkev, vendar je na Angleškem in v severni Ameriki dokaj močna stranka, ki zagovarja združitev z Rimom. Proglasitev nezmotljivosti papeževega vrhovnega učiteljstva je sicer za hip postavila močno zavornico temu toku, ker se je vzdignila velika burja med anglikanci proti tej dogmi, vendar katoliški teologi so kmalu angleškemu občinstvu stvar pojasnili in ritualisti so se zopet približali Rimu, celo med najvišjimi cerkvenimi krogi je našla unija simpatije. Med tem je pa prišel nov udarec. L. 1896. je Rim proglasil rede anglikanske cerkve za neveljavne. V prvem hipu so bili uniji prijazni krogi neprijetno zadeti in razočarani, sklenili so odgovoriti na papeško bulo »*Apostolicae curae*« iz l. 1896. V svoji »*Responsio*« (l. 1897) med drugim priznavajo, da je papež ravnal iz dobrega namena, hoteč pospešiti mir in edinost med kristjani, imenujejo Leona XIII. »svojega brata« in zagotavljajo, da tudi njih vodi želja in težnja po miru in edinosti vseh kristjanov. Vendar se papeževemu vabilu k združitvi ne morejo odzvati, ker jim ne gre v glavo, kako se more mesto nevidne glave — Kristusa, staviti vidna glava — papež. Tudi v pismu na kardinala Vaughana pravijo anglikanski škofje, da je primat in nezmotljivost rimskega papeža pa proglašanje novih dogem največji zadržek zedinjenju¹.

Vendar ta oficijelna izjava anglikanskega episkopata ni premotila katoliški cerkvi prijazne stranke. Anglikanci občudujejo najbolj pro-

¹ Gl. poročilo p. Atanzija Cimmermann, izvrstnega poznavalca angleških razmer v »*Friedens-Blätter*« 1908, sn. 8.

stost in neodvisnost katoliške cerkve od državne oblasti pa njeno socialno delovanje v prid siromašnim slojem.

V Zedinjenih državah se je 28. oktobra l. 1900 ustanovilo društvo, kateremu je namen pripravljati pot za združitev z Rimom, ne le posameznikov, ampak anglikanske cerkve kot celote, pa delovati na to, da se iz njihove cerkve odstranijo protestantske primesi in sprejmejo stari katoliški nauki. Poleg tega ima društvo namen gojiti dejansko krščansko ljubezen.

Društvu je na čelu P. J. Francis, ki je spisal za širje občinstvo delce »The Prince of the Apostles« (Prvak apostolov), kjer jako spretno dokazuje primat, predstavljajoč Petra v evangelijih, v Dj. apost., v apokalipsi in na koncilu v Jeruzalemu.

Na Angleškem ima isti namen društvo sv. Tomaža, kateremu predseduje Jones Spencer¹, eden najodličnejših plemičnih pisateljev in zagovornikov zedinjenja z Rimom.

Namen tega pokreta ni, da z agitacijo pridobiva pristašev, ampak da se na podlagi sporazumljenja in krščanske ljubezni zblížajo tisti, katerim je krščanstvo resna stvar, zakaj verska needinost in medsebojno napadanje žene širne sloje v indiferentizem in brezverstvo.

Nek pokret za unijo se kaže celo v grški cerkvi, ne toliko h katolicizmu, ampak k anglikanski državni cerkvi. Že dalje časa se vrše prijateljski dogovori med grškim in angleškim episkopatom, toda do kakšnega praktičnega posledka še ni prišlo. V Rusiji, kjer si je šele sedaj cerkev nekoliko oddahnila od birokratske more, je pač veliko duhovitih in dobromislečih ljudi svetnega in duhovskega stanu, ki iskreno želijo unijo, toda omejujejo jim pogled njih nazori o papeštvu, v katerih so zrastle, na zunaj se ireničen pokret v ruski cerkvi sploh še ne kaže, ker se tudi ne sme.

Vsekako je veselo znamenje, da se povsod kaže neka težnja po združitvi in pomiritvi. Mnogi seveda ne iščejo te združitve po pravi poti, a veliki boj, ki na vseh koncih besni proti krščanstvu, bo bolj in bolj zblíževal tiste, ki imajo pozitivno krščansko vero in iskreno iščejo resnico. Mir ljudem na zemlji, kateri so dobre volje!

Vprašanje o cerkvenem zedinjenju je pa še za nas Slovane prav posebne važnosti. To vprašanje je prepleteno z mnogimi činitelji in okoliščinami versko-teološkimi, kulturnimi in političnimi, v dosego tega vzvišenega cilja so zato potrebna tudi mnogotera sredstva. Politični in diplomatični poskusi so se doslej večinoma izjalovili, zatorej tudi možje, ki se dandanes zavzemajo za zblížanje vzhodne in zahodne cerkve, bolj in bolj uvidevajo, da treba politične momente iz-

¹ L. 1904, str. 380 i. d. je »Voditelj« poročal o njegovem delu »England und der hl. Stuhl.«

ločiti iz tega pokreta ter celo vprašanje prenesti na čisto kulturno znanstveno in versko polje. Mirno in stvarno raziskovanje resnice mora utirati pot sporazumljenju, marsikaj drug drugemu očitamo, ker se ne razumemo. Vendar tudi učenjaškim razpravam ne smemo pripisovati prevelike uloge; kakor učenjaške razprave same niso pokristjanile sveta, tako tudi ne bodo razdvojenih src združile. Kristus je dal svoji cerkvi na razpolago povse drugo sredstvo: večno svečeništvo, ki naj uči evangelij in deli zakramente. Na to praktično in najuspešnejše sredstvo moramo obrniti pred vsem svoje oči. V krajih, kjer prebivajo katoličani latinskega ali grškega obreda z ločenimi brati skupaj, le premnogokrat manjka katoličanom vsega za dostojno bogoslužje. Ni treba agitacije in prisilne propagande med drugoverci, ampak dajmo našim potrebne cerkve, šole, samostane, dostojno cerkveno opravo in zadostno število dušnih pastirjev, ki bodo z lepim vzgledom, z naukom in apostolsko gorečnostjo negovali versko življenje, pa bomo videli uspehe. Tudi tu velja Tertulijanov izrek, da je duša človeška po naravi krščanska; drugoverci, zlasti orijentalnih cerkev so le prepogostoma v verskem oziru zelo zanemarjeni, sicer pa dovzetnega srca. Ako se bo tedaj na katoliški strani modro — ne da bi se drugoverci izzivali — uporabljala oblast in služba, ki jo vsebuje katoliško svečeništvo, bo to več ločenih ovce privedlo v ovčinjak Kristusov, kakor najučenejše knjige in zvite diplomatične spletke.

Hvalevredno je, da se pri nas nabirajo milodari za misijone v Afriki, Ameriki, Aziji itd., toda pri tem ne smemo pozabiti na lastne brate, ki »gladujejo in žejajo.« Ni umestno, če s svojim denarjem pomagamo ustanavljati nove misijonske postaje, pri tem pa pozabimo na brate po krvi in veri ter pustimo, da zamira doma versko življenje in se ljudje pogrezajo v nevero in razkol, ali vsaj katoliška cerkev vsled pomanjkanja sredstev ne more razviti svoje akcije tam, kjer bi je bilo najbolj treba. Kolika beda se kaže na Hrvaškem, v Dalmaciji, v Bosni in Hercegovini, v Galiciji in na Bolgarskem, kjer so katoličani pomešani s pravoslavnimi! Tu treba pred vsem pomoči in zdravila! Če hočemo tedaj dejanski pripomoči k temu, da se nam ohrani dragocena dedščina sv. apostolov Cirila in Metodija ter da ločene ovce pridejo v ovčinjak prave cerkve Kristusove, naj se povsod izvede resolucija lanskega shoda na Velehradu, ki priporoča, da se v vseh škofijah upelje bratovščina sv. Cirila in Metodija, ki bo z molitvijo pa tudi z gmotno podporo pospeševala apostolsko delo sv. Cirila in Metodija. To sredstvo je tako priprosto, da se nam zdi nerazumljivo, kako bi mogel kdo najti v tem kako potežkočo ali pomislek. Naj nihče ne ugovarja, da bodo nasprotniki tako napravo napadali, češ, da zbira denar za propagando med pravoslavnimi. Ne za propagando, ampak

za podporo naših sovornikov in za vzdrževanje dostojnega katoliškega bogoslužja se naj zbira!

Blag namen je imel pred očmi naš slavni Slomšek, ko je ustanovil l. 1852 bratovščino sv. Cirila in Metodija, le da je njen delokrog omejil samo na molitev. Zdi se nam primerno, da si kratko ogledamo zgodovino te bratovščine in potem izrazimo svoje misli, kako bi se naj preustrojila, da bo odgovarjala zahtevam našega časa.

Bratovščina sv. Cirila in Metoda.

Svojo misel, da ustanovi bratovščino sv. Cirila in Metodija, je razložil Slomšek pri duhovnih vajah l. 1851. V uradnem listu št. 930 l. 1852 je že objavil papežev breve, s katerim je bila bratovščina potrjena. Breve je z dne 12. maja 1852 in se glasi:

»Sanctissimus Dominus Noster Pius Pp. IX. omnibus sodalibus pie Unionis sub Titulo SS. Cyrilli et Methodii, in propria Eius ante enunciatae Dioecesis Ecclesia seu publico Oratorio, canonice erecto, Indulgentias ut infra, fidelibus quoque defunctis applicabiles, benigne in perpetuum concessit; Plenariam nempe die prima Eorum Receptionis in eandem piam Unionem, si vere poenitentes, confessi, sacraque Communione refecti, eiusmodi Ecclesiam, seu publicum Oratorium visitaverint, ibique per aliquod temporis spatium iuxta Mentem Sanctitatis Suae oraverint; et similiter Plenariam, in mortis articulo acquirendam, dummodo rite, ut supra, sint dispositi, vel saltem Sanctissimum Iesu Nomen corde, si ore nequiverint devote invocent; et pariter Plenariam die, quo in eadem Ecclesia, seu publico oratorio, festum principale praelaudatae Unionis de Ordinarii pro tempore Licentia celebrabitur, vel in Eius octiduo, incipiendam ab ipsius festi primis vesperis usque ad ultimi diei dicti octidui solis occasum, uno tantum, uniuscuiusque arbitrio eligendo, ex iis diebus acquirendam; et septem annorum totidemque quadragenarum Indulgentiam quatuor aliis infra annum festis diebus, per Episcopum Ordinarium pro unica dumtaxat vice designandis, si ut supra, rite dispositi fuerint, visitaverint et oraverint, ac tandem Sexaginta dierum Indulgentiam pro quolibet pio opere, quod corde saltem contrito et devote peregerint. Praeterea indulisit, ut ipsi Sodales praefatas Indulgentias in casibus etiam physicae infirmitatis, vel alterius legitimi impedimenti, lucrari queant, dummodo rite, ut supra, sint dispositi, ac insuper in primo casu alia pia opera, a respectivo Confessario iniungenda, fideliter peragant, et in secundo casu, loco dictae propriae Ecclesiae, seu publici Oratorii, respectivam Eorum Ecclesiam parochialem visitent, ibique ut supra, orent.

Praesentibus valituris, servatis tamen servandis, iuxta Constitutionem S. M. Clementis PP. VIII. sub datum Romae apud S. Petrum

die 7. Decembris 1604 quae incipit »Quaecunque a Sede Apostolica« non obstantibus quibuscunque aliis in contrarium facientibus. Datum Romae ex Secretaria S. Congregationis Indulgentiarum die 12. Maii 1852.

(L. S.)

I. Card. Asquinius Praefectus.

A. Colombo Secret.

Ad humillimas preces actualis Episcopi Lavantini, Sanctissimus Dominus Noster Pius PP. IX. annuens, ut omnes et singulae Missae, quae pro quibusvis Sodalibus defunctis pia Unionis sub Titulo SS. Cyrilli et Methodii, in propria Eius de eiusmodi Dioecesi Ecclesia, sen publico Oratorio canonice erecto, ad quodlibet ipsius Ecclesiae sen publici Oratorii Altare perpetuis futuris temporibus celebrabuntur, eadem gaudeant gratia, ac si in altari privilegiato celebratae fuerint, clementer indulset; servatis tamen servandis iuxta constitutionem S. M. Clementis PP. VIII. sub datum Romae apud S. Petrum die 7. Decembris 1604, quae incipit »Quaecunque a Sede Apostolica« non obstantibus quibuscunque aliis in contrarium facientibus. Dat. Romae ex Secretaria Sacrae Congregationis Indulgentiarum die 12. Maii 1852.

(L. S.)

I. Card. Asquinius Praefectus.

A. Colombo Secret.

Bratovska cerkev je sv. Jožef pri Celju, sicer pa vsaka župnijska cerkev; za tuje škofljane, če škof ne določi kake posebne cerkve, velja tista kot bratovska, katero si sami izberejo. Udje molijo vsak dan očenaš in zdrava Marijo s pristavkom: »sv. Ciril in Metod, prosita za nas!« Na praznik sv. Cirila in Metodija (takrat 9. marca) ali v osmiri naj bi sprejeli sv. zakramente; duhovniki-udje pa bi naj na praznik opravili sv. mašo za žive in mrtve ude.

Slomšekov klic je našel povsod radosten odmev; celo na Ogrskem in v Galiciji so se mu odzvali.

Na čelo imenika udov je zapisal Slomšek: Pax et Benedictio omnibus consodalibus ss. Cyrilli et Methodii. Prvo leto 1852 je v bratovski matici vpisano 20 števil, udov pa 2858. Prvi med njimi je Slomšek, poleg njega 4 kanoniki, med temi Stepišnik, poznejši škof lavantinski. Zastopane so naslednje lavantinske župnije: Sv. Jurij pri Rifniku (191), Zreče (85), Konjice (728), Škale (134), Kalobje (52). Iz ljubljanske škofije: Haselbach, Bogoslovci, Gimnazija, ljubljanski župljani (438), Kamnik (342), Loka (13). Iz goriške nadškofije je zastopan Tolmin (170). Vpisani sta tudi zagrebška in litomeriška škofija.

L. 1853 je število udov narastlo na 7787, pristopilo je mnogo župnij iz lav. škofije, iz olomučke expositura Vranovice s 85 udi, iz ljubljanske Podzemelj z 242. Med drugimi je pristopilo 21 bogoslovcev osrednjega semenišča v Budapešti.

L. 1854 je iz sekovske škofije pristopil Ptuj z 12 udi in pa 9 bogoslovcev celovške bogoslovnice. Vseh udov je bilo 8333.

L. 1855 je pristopila briksenska škofija s 35 udi, tridentinska z 2, linška s 677; ta je naslednje leto imela že 796 udov, l. 1857 je pa število padlo na 589.

L. 1856 so vpisane le 4 štev., to in naslednje leto je povzdignila število le linška škofija, doma pa je stvar nekam zaspala.

L. 1857 je pristopil benediktinski samostan »brevnovenum« z župnijo 689, na Češkem pa kanonika dr. Vencel Pešina in Janez Maran v Pragi, iz ljubljanske škofije pa Metlika s 445 udi. Koncem l. 1857 je bilo 12.118 udov. L. 1858 je pristopila župnija Jablonka na Ogrskem s 184 udi, 252 realcev v Gradcu, pa brnska škofija s 13.306 udi, linška pa 478. Naslednje leto 1859 je linška škofija zopet poskočila najprej na 621 udov, potem še se jih je priglasilo 215. Iz ljubljanske škofije se je to leto vpisalo 76 udov, iz Poděbrada v kraljevohradski škofiji pa 30.

L. 1860 jih je iz linške škofije vpisanih najprej 684, potem še 127, iz brnske 4912, iz krške 12. Vseh udov je bilo koncem l. 1860: 34.260. L. 1861 je pristopilo 8 lavantinskih bogoslovcev, pa 25 jezuitov, najbrž iz Št. Andraža. Brnska škofija je to leto vpisana z 12.117 udi, linška 68. L. 1862 se je vpisalo 32 lavantinskih bogoslovcev, 7 jezuitov, iz zagrebske nadškofije Josip Lehpamer in Anton Werner iz Dunaja. L. 1863 je pristopilo zopet 19 jezuitov, iz Maria Schein na Češkem 95 udov, v Gradcu je pristopilo 99 dijakov, pri sv. Alojziju v Mariboru se jih je vpisalo 228, na Hajdini 12, v Lempahu 4.

Iz brnske škofije je bilo l. 1863 vpisanih 14.103 udov iz 33 dekanij. L. 1864 jih je v linški škofiji bilo vpisanih 139, med temi grofica Matilda Revertera in Friderika markiza Colins, roj. Revertera. Prav veliko udov se je nabralo to leto pri Sv. Lenartu in pri Sv. Trojici v Slov. goricah. Koncem l. 1864 kaže društvena matica 75.352 udov.

L. 1865 jih je v Jarenini precej pristopilo, l. 1866 pa pri Sv. Rupertu nad Laškim in v Lempahu, prav mnogo iz linške škofije, iz brnske 14.676, nekaj iz Studenic in Hoč.

L. 1868 so vpisane učenke dekliske šole v Mariboru (III. razr.), precej udov je pristopilo iz predmestne župnije D. M. v Mariboru; Kozje je dalo 184 udov, Ruše pa 26.

L. 1869 je pristopilo 89 olomučkih bogoslovcev, l. 1872 pa iz zagrebskega nadbiskupskega semenišča 133 klerikov.

L. 1876 je kot mariborski bogoslovec vpisan sedanji knezoškof lavantinski M. Napotnik. Naslednja leta so vpisani vedno tudi olomuški bogoslovci.

L. 1882 je vpisano na novo iz Cirkovec nekaj udov in pa iz Sv. Lovrenca na Dr. polju, l. 1883 jih je precej od Kapele pri Radgoni, koncem tega leta je bilo 153.385 udov.

L. 1885 si je bratovščina pridobila lepo število udov na Bizeljskem, istega leta v Vlaškem Meziriči v olomuški škofiji.

L. 1886 je vpisano posebno veliko udov od Sv. Križa pri Slatini, istotako l. 1887. Koncem l. 1886 je bilo 153.997 udov.

L. 1888 je poslala župnija Bilčoves na Koroškem 49 udov in vikarijat sv. Tomaža 144 udov.

L. 1888 so zadnjič vpisani olomuški bogoslovci.

L. 1895 je prišlo 23 udov iz Slov. Gradca, l. 1900 od sv. Magdalene v Mariboru, iz Bizeljskega in Svetinj, l. 1901 od Sv. Jurija ob južni žel. 5 udov, l. 1903 iz Ljutomera 3 udje, l. 1904 iz Starega trga 31 udov, l. 1905 zopet iz Ljutomera 4 udje, l. 1906 od Sv. Štefana 20 udov. L. 1906 je vpisano 157.225 udov.

Dasiravno je lavantinska sinoda l. 1896 bratovščino sv. Cirila in Metodija toplo priporočila, je vendar zadnja leta nekako zaspala. Razlog bo med drugim ta, ker se je zadnji čas ustanovilo nenavadno veliko novih bratovščin in cerkvenih društev, nova stvar pa bolj vleče pozornost na se.

Češke škofije so se že prej ločile od lavantinske bratovščine, ker se je na Moravskem l. 1885 v spomin tisočletnice Metodijeve smrti ustanovila posebna bratovščina sv. Cirila in Metodija pod varstvom Device Marije¹ s sedežem v Velehradu z imenom »Apostolat sv. Cirila in Metodija.« Namen te bratovščine je »razširjati, braniti in povečevati sv. katoliško vero med Slovani« (§ 1. društv. pravil). Udje molijo vsak dan očenaš in zdrava Marijo s pristavkom: »Sveta Devica Marija, sv. Ciril in Metod, prosite za nas!« Duhovnikom se še priporoča naj krog 14. februarja ali 6. aprila ali 5. julija darujejo sv. mašo za žive in mrtve ude. Vrh tega daruje vsak ud vsaj 2 h na mesec ali na leto 24 h.

Prav v tej točki se razločuje moravska bratovščina od Slomškove, ki se poslužuje le molitve, doneskov pa ne zbira nobenih. V tej točki bi bilo treba spopolniti Slomškovo bratovščino ter jo vpeljati v vsako škofijo. Milodari bi se lahko zbirali v nedeljo po prazniku sv. Cirila in Metodija. V zmislu pravil osrednje bratovščine jo upravlja v vsaki škofiji poseben odbor, ki ga imenuje škof na tri leta. Po odbitih stroških se polovica prispevkov pošlje osrednjemu odboru

¹ Tudi Slomšek je postavil svojo bratovščino pod varstvo Device Marije; v ukazniku l. 1852 pravi: »unter Anrufung der göttlichen Mutter Maria und der beiden hl. Slawenapostel Ciril & Method.«

(oziroma propagandi v Rim), polovica pa se porabi za domače škofijske potrebe. Škofijski odbori prirejajo tudi shode.

Brez posebnih žrtev bi se na ta način lahko dosegli znatni uspehi, če bi se bratovščina razširila po vseh slovanskih škofijah. Postala bi nekako to, kar je društvo sv. Bonifacija med Nemci. Naj nihče ne ugovarja, da je že itak ponekod preveč bratovščin, ker aktualnosti naše bratovščine pač ne more nihče zanikati. Le na ta način dobi naše teženje po zedinjenju neko konkretno podlago, brez tega so vsi naši shodi in lepi članki za unijo v zraku viseči gradovi. F. K.

II.

Praktično bogoslovje.

A. Cerkveno-pravni odloki.

Pojasnila in dodatki k odloku „Ne temere“. Kakor je znano, pomeni ta odlok novo dobo v zakonskem pravu, naravno je torej, da je vkljub njegovi jasnosti in enostavnosti v praksi nastalo več dvomov in poteškoč. Sv. kongregacija Concilii, ki je izdala odlok »Ne temere«, je v svoji seji dne 1. febr. t. l. pretresala te dvome in na 12 vprašanj dala odgovor. Vprašanja in odgovori se glase:

1. An decreto »Ne temere« adstringantur etiam catholici ritus orientalis?

Odgovor: Negative¹.

2. Utrum ad eosdem decretum extendere expediat?

Odgovor na to vprašanje je prepuščen propagandi².

3. Utrum validum sit matrimonium contractum a catholico ritu latini eum catholico ritu orientalis, non servata forma ab eodem decreto statuta?

Odg.: Dilata, et exquiratur votum duorum consultorum, qui prae oculis habeant leges hac de re vigentes quoad orientales³.

4. An sub art. XI. § 2. in exceptione enunciata illis verbis »nisi pro aliquo particulari loco aut regione aliter a S. Sede sit statutum«, comprehendatur tantummodo Constitutio »Provida« Pii PP. X. an potius comprehendantur quoque constitutio Benedictina et cetera eiusmodi indulta impedimentum clandestinitatis respicientia?

Kongregacija je odgovorila, da je izvzeta le konstitucija »Provida«, a je dostavila: »ad mentem«, t. j. odlok »Ne temere« veže katoličane

¹ Gl. »Voditelj« 1908, št. 2., str. 179. — ² Ibid.

³ Gl. spodaj odgovor I. z dne 28. marca t. l.

celega sveta, izvzeti so le katoličani vzhodnih obredov in pa nemško cesarstvo, kjer velja konstitucija »Provida«, ako morda kongregacija v bližnji bodočnosti ne ukrene drugače.

5. Num in Imperio Germaniae catholici, qui ad sectam haeticam vel schismaticam transierunt, vel conversi ad fidem catholicam ab ea postea defecerunt, etiam in iuvenili vel infantili aetate, ad valide cum persona catholica contrahendum adhibere debeant formam in decreto »Ne temere« statutum, ita scilicet ut contrahere debeant coram parochio et duobus saltem testibus.

Odgovor: Affirmative.

6. An attentis peculiaribus circumstantiis in imperio Germaniae existentibus opportuna dispensatione (namreč od odloka »Ne temere«) provideri oporteat?

Odgovor: Negative, ideoque servetur decretum »Ne temere«.

7. Ubinam et quomodo capellani castrenses, vel parochi nullum absolute territorium nec cumulative cum alio parochio habentes, at iurisdictionem directe exercentes in personas aut familias, adeo ut has personas sequantur quocumque se conferant, valide matrimoniis suorum subditorum adsistere valeant?

Odgovor: Quoad capellanos castrenses aliosque parochos, de quibus in dubio, nihil esse immutatum, torej veljajo glede njih dosedanje določbe.

8. Ubinam et quomodo parochi, qui territorium exclusive proprium non habentes, cumulative territorium cum alio vel aliis parochis retinent, matrimoniis adsistere valeant?

Odgovor: Affirmative in territorio cumulato habito, t. j. v skupnem teritoriju lahko poročajo.

9. Ubinam et quomodo parochus, qui in territorio aliis parochis assignato nonnullas personas vel familias sibi subditas habet, matrimoniis adsistere valeat?

Odgovor: Affirmative quoad suos subditos tantum, ubique in dicto territorio, facto verbo cum Sanctissimo.

10. Num capellani seu rectores piorum cuiusvis generis locorum a parochiali iurisdictione exemptorum², adsistere valide possint matrimoniis absque parochi vel Ordinarii delegatione?

Odgovor: Affirmative pro personis sibi creditis in loco tamen, ubi iurisdictionem exercent, dummodo constet, ipsis commissam fuisse plenam potestatem parochialem.

11. An a decreto »Ne temere« abolita sit lex vel consuetudo in nonnullis dioecesibus vicens, vi cuius a Curia episcopali peragenda

¹ N. pr. župnik vzhodnega obreda v župnijah latinskega obreda.

² N. pr. v bolnišnicah.

sunt acta, quibus constet de statu libero contrahentium et dein venia fiat parochis adsistendi matrimoniis?

Odgovor: Servetur solitum. Ta običaj je v nekdanji papeževi državi in v bivšem napoljskem kraljestvu.

12. An et quousque expediat prorogare executionem decreti »Ne temere« pro nonnullis locis iuxta Ordinariorum petitiones?

Odgovor: To more dovoliti le sam papež. Glede Avstrije je bil izprva rok podaljšan do Velike noči l. 1909, potem pa je bilo to preklicano in je odlok v celi naši monarhiji stopil v veljavo 19. aprila 1908¹.

S temi odgovori pa še zopet niso bili odstranjeni vsi dvomi in nejasnosti v odloku »Ne temere« in koncilska kongregacija je v svoji seji dne 28. marca t. l. rešila zopet naslednjih sedem vprašanj²:

1. Utrum validum sit matrimonium contractum a catholico ritus latini cum catholico ritus orientalis non servata forma a decreto »Ne temere« statuta?

Odgovor: Negative. Torej če je le ena stranka latinskega obreda, velja odlok »Ne temere«.

2. An in art. XI. § 2. eiusdem decreti sub nomine acatholicorum comprehendantur etiam schismatici et haeretici rituum orientalium?

Odgovor: Affirmative.

3. Num exceptio, per const. Provida in Germania inducta, censenda sit uti mere localis aut etiam personalis?

Odg.: Exceptionem valere tantummodo pro natis in Germania ibidem contrahentibus, facto verbo cum Sanctissimo.

4. An Ordinarii et parochi nedum explicite sed etiam implicite »invitati ac rogati«, dummodo tamen neque vi neque metu constricti requirant excipiantque contrahentium consensum, valide matrimoniis assistere possint?

Odgovor: Affirmative.

5. An ad licitam matrimonii celebrationem habenda sit ratio dumtaxat menstruae commorationis aut etiam quasi domicilii?

Odgovor: Affirmative ad primam partem, negative ad secundam.

6. Utrum sponsalia praeterquam coram Ordinario aut parochi celebrari valeant etiam coram ab alterutro delegato?

Odgovor: Negative.

7. Utrum sponsalia celebrari possint dumtaxat coram ordinario vel parochi domicilii aut menstruae commorationis, an etiam coram quolibet Ordinario aut parochi?

¹ Gl. »Voditelj« 1908, I, str. 232. — ² Acta S. Sedis 1908, str. 287 i. d.

Odgovor: Posse celebrari coram quolibet Ordinario aut parochio, dummodo inter limites territorii eiusdem Ordinarii vel parochi. *F. K.*

Kako bo pri nas z ogrskimi zakoni? Gospa M. H. se je v Avstriji katoliško omožila z gospodom X. Kmalu sta se M. H. in X. ločila od mize in postelje. M. H. se je seznanila s K. A. H. Odšla sta na Ogrsko ter postala ogrska državljana. Tam so razločili prvi zakon, in M. H. se je 10. jan. 1906 v T. na Ogrskem poročila s K. A. H. po ogrskem zakonskem pravu, ki pripušča razločitev in zopetno sklenitev zakona. Deželno sodišče na Dunaju je pa dne 12. febr. 1907 odločilo, da ta zakon pri nas ne velja. Svojo razsodbo je opiralo na sledeče razloge:

»Der § 62. des a. b. G. B. ist aufgebaut auf den Grundsätzen der guten Sitten, daher von öffentlich rechtlichem Interesse; er enthält ein absolutes, indispensables Ehehindernis. Der Ehewerberin mangelte bei Eingehung der zweiten Verbindung die persönliche Fähigkeit. Ausserdem wurde die ungarische Staatsbürgerschaft eingestandenermassen nur erworben, um das österreichische Gesetz zu umgehen; dazu kann aber das österreichische Recht niemals seine Hand bieten.«

Ravno tako je razsodila dne 19. aprila 1907 višja deželna sodnija na Dunaju. Najvišje sodišče pa je dne 18. junija 1907 pri reviziji pripoznalo ta ogrski zakon veljavnim z motivacijo:

»Ehen von Ausländern seien nach den betreffenden Auslandsgesetzen zu beurteilen, alle anderen Erwägungen müßten hinter diesem Prinzip umsomehr zurücktreten, als die Haager Eherechtskonvention auch dieses Prinzip zum Durchbruch bringe.«

Najvišje sodišče je s to razsodbo prekršilo staro sodno prakso ter ustvarilo usodepoln predsodek za avstrijsko zakonsko pravo. Tega ne more tajiti, da je bil prvi po avstrijskem pravu sklenjeni zakon veljaven in da velja še sedaj. Če pa pripozna tudi ogrski zakon, pripozna s tem dva istočasna veljavna zakona, kar je pravcat juridičen unicum. — Moža, ki je šele nalašč postal inozemec, zamenja z rojenim inozemcem.

Odslej bodo vsi zakonski nezadovoljnejši lahko leteli na Ogrsko in se tam dali po svoji volji ločiti in znovič poročiti; izvzeti bodo le siromaki, ki nimajo ob čem iti na Ogrsko. S tem je hotelo nadsodišče menda nadelati pot za bodoči civilni zakon, s katerim hočejo gotovi krogi osrečiti avstrijske narode. Tudi se najvišje sodišče čisto po krivici sklicuje na haaško konvencijo. Kar je najvišje sodišče tukaj odobrilo, ravno to se je s to konvencijo hotelo preprečiti. Ta tirja namreč, da morata oba zakonca postati inozemca, če se naj njun zakon razloči. Glede Ogrske pa določa še posebej, da naj bo zopetna možitev,

ozir. ženitev le tedaj mogoča, če je on ogrski državljan, in če glede cislajtanske neveste ni nobenega zadržka.

Anton Stergar.

Mrtvašnica. Najvišje upravno sodišče na Dunaju je 12. jan. 1907 št. 309 razsodilo, da je dolžnost politične občine postaviti na pokopališču — tudi konfesionalnem — mrtvašnico. — V gotovih slučajih je pa vendar svetovati, da cerkveno predstojništvo samo to stori, ker si sicer utegne spustiti ježa v gnezdo.

F. K.

B. Pastirstvo.

Več higijene v cerkvi! Dva skrajna nazora lahko opazamo glede cerkvene higijene. Nekaterim je »cerkveni zrak« najnevarnejša stvar na svetu; na plesiščih, v zaduhlih krčmah, v zadimljenih kavarnah itd. vzdržijo cele dneve in noči, a v cerkvi ne vzdržijo pol ure. Jim škoduje! Drugi — in ti so zlasti med duhovniki — grajajo in zasmehujejo to občutljivost, a pri tem ne vidijo dejanskih nedostatkov v cerkvi, ki so mnogokrat poguba za duhovnika in za vernike. Poglejmo le nekatere nedostatke, ki se dajo brez znatnih stroškov popraviti.

1. Kropilniki. V mnogih cerkvah se ti zgnusi koj pri vhodu, ko zapaziš v kropilniku pravcato mlako. Odkar je bil kropilnik narejen, menda ni bil osnažen. V vodi plavajo kosci šopkov, vtopljene muhe, pajki itd., dno pa krije debela plast blata.

Koliko nezdrave zalege se širi iz teh kotličev po zraku, koliko je ljudje s škropljenjem mečejo nase! Potrebno je zlasti v poletnem času, večkrat izprazniti kropilnike ter jih izmiti z vročo vodo.

2. Pometanje. Stopiš v cerkev, ki jo cerkovnik ravnokar pomete. S svojo metlo je napravil pravcato revolucijo. Vse, kar je ležalo na tleh, se je vzdignilo, celi oblak prahu in druge nesnage napolnjuje svetišče. Da bi porabil dobro namočeno žagovino — po zimi pa sneg — tako daleč modrost cerkovnikova navadno ne sega, cerkvenemu upravitelju pa tudi ne pride na misel, da bi ga poučil. Verniki in duhovnik pa naj potem srkajo v sebe s prahom, z bacili in miazmi nasičen zrak!

3. Pljuvanje. Grda navada je zlasti na deželi pljuvanje. Ni čuda, saj večkrat, zlasti starejši gospodje, mečejo cele bombe krog sebe, robca se jim škoda zdi. Če hočeš odvaditi ljudi grdega pljuvanja na tla, dajaj pred vsem sam dober vzgled, potem pa pouči ljudi, kako nedostojno za sveti kraj in škodljivo za zdravje je pljuvanje po tleh, s tem dosežeš več, kakor s kreganjem in zabavljanjem. Najbolj nevarni so pljunki jetičnih ljudi, ko se osušijo in spremenijo v prah. Novejši čas se je zaukazalo v šolah, cerkvah in drugih javnih prostorih nastaviti posebne vrste pljuvalnike. Dejanski uspeh od teh pljuvalnikov je imela pač dotična tovarna, sicer pa nihče. Ali se naj v

šoli in v cerkvi vsakemu posamezniku postavi pred nos pljuvalnik? Kakšen bo red v cerkvi in v šoli, če se bodo ljudje ali šolarji rili do pljuvalnikov! Vrh tega so ti pljuvalniki tako nerodni, da je treba res strelske vaje, če hočeš »zadeti« v luknjo. Najboljši je tedaj pač v takih prostorih lastni robec, ki se naj pri jetičnih vrže v vročo vodo, preden se posuši. Cerkvni (in šolski) tlak pa je treba večkrat ne samo pomesti, ampak tudi umiti z vročo vodo, pomešano s kako razkuževalno tvarino. Iz zdravstvenih ozirov tudi ni priporočati ženskam, da bi kleče, kakor je navada, snažile tlak, ampak naj se napravijo za to drgači na dolgem držalu, da se lahko stoje opravi ta posel.

4. Zračenje cerkve. Ob nedeljah in praznikih cerkovnik komaj čaka, da mine sv. opravilo in lahko zapre cerkev. Sopar in vlažen vzduh pa ostane notri, dokler se do prihodnje nedelje nekam ne pozgubi. Odtod oni zadušljivi zrak v mnogih cerkvah, ki ti kar zapira sapo, odtod vlaga, zlasti če je cerkev nizka, slikarija in zlatnina kmalu otemni, po stenah in podobah se od vlage in prahu napravi cela skorja. Naj se torej cerkev zlasti ob solnčnih in suhih dnevih dobro prezrači, odprejo naj se ne le vrata, ampak tudi okna, ker nečisti zrak se zbira zlasti v gornjih plasteh. Da ne pridejo ptiči skozi okna, naj se napravi omrežje, ki varuje tudi steklo pred točo. Najhujše je za govornika, če mora v svoje razgreto grlo zajemati nesnažni in zaduhli zrak.

5. Stoli in spovednice. Cerkvni stoli so za ljudi mnogokje prava Prokrustova postelja, zlasti ženske si v takih nerodnih stilih nakopajo često hude bolezni v spodnjem delu trupla. Za duhovnike so pa mnogokrat spovednice prave mučilnice, v katerih prežive precejšen del svojega življenja. Spovednica je tesna, da se ne moreš ganiti, po cele ure moraš srkati nečisti zrak, ki ga nadišeš sam in ti ga nadišejo vsakovrstni penitenti, celo taki, ki imajo nalezljive bolezni. Polglasno govorjenje je itak že naporno in škodljivo za glasovne organe, v okuženem zraku pa še bolj. Nerodni spovednici ima marsikateri duhovnik zahvaliti, da zbolí na grlu ali na pljučih. Spovednica naj bo torej dovolj prostorna pa naj ima zgoraj odprtine, da se sproti zračí; za penitenta naj bo zaprt prostor, da lahko prosteje govori, ne da bi se moral spovednik naslanjati na omrežje in srkati njegovo sapo in nasprotno penitent spovednikovo, kar je uprav neznosno, če ima eden ali drug pokvarjene zobe ali kako znotranjo bolezen.

Najbolj praktične spovednice imajo lazaristi. Če tedaj daš delati novo spovednico, ne štedi preveč denarja in prostora, poišči si primerne mojstra, ki si natančno ogleda kako vzorno spovednico.

6. Snaga pri sv. posodah. V vizitacijskih zapisnikih 17. stoljta beremo večkrat naročilo, naj se kelih in druge sv. posode vsaj

enkrat v letu izmijejo v vroči vodi. O snaženju sv. posod je »Voditelj« razpravljal l. 1902 str. 65—70. Tukaj povdarjamo, da je snaženje potrebno tudi iz zdravstvenega ozira. Kolika zanikernost je v moralnem oziru in kako škodljivo za zdravje, če drobtinice strohnijo v čeboriju ali se napravijo celo črvje! In koliko nesnage je večkrat v vrčkah za mašno vino in vodo! Gospod mežnar je prezložen, da bi jih osnažil, duhovnik pa je nesnage tako vaje, da je niti ne opazi.

Natančno in vestno izvrševanje cerkvenih liturgičnih predpisov ti bo v blagor tudi za telesno zdravje, tudi tukaj velja: Serva ordinem et ordo servabit te. K.

Kdaj se odpiše zemljiški davek parcel, kupljenih za pokopališče? Župnijski urad pri Sv. M. je kupil 5. januarija 1907 njivo, ki meji na dosedanje cerkveno pokopališče, da se pokopališče poveča. Stara meja med pokopališčem in to parcelo se je odstranila, ter se je ves kupljeni prostor spojil s starim pokopališčem in na novo ogradil. S pokopavanjem mrličev na tem delu se pa takrat ni začelo, ker je bilo na starem še nekaj grobišč praznih, precej pa takih, ki so se smela že v drugič prekopati.

Davkarija je naložila župnijskemu uradu za to parcelo 61 K 90 h zemljiškega davka. Župnijski urad je prosil 9. marcija 1908, št. 138, da se ta davek odpiše, češ: iz njive se je naredilo pokopališče. Dne 10. marcija 1907, št. 270 je prišel od c. kr. razpregledstva zemljarinskega katastra (k. k. Evidenzhaltung des Grst. Katasters) v M. odgovor: Zemljiški davek za dotično parcelo se more šele tedaj odpisati, ko se parcela faktično vporabi za pokopavanje mrličev (wenn selbe faktisch den Beerdigungszwecken dienstbar gemacht wurde), kar se pa dozdej še ni zgodilo.

Seveda se je kmalu na to začelo pokopavati tudi na novem delu pokopališča. *Anton Stergar.*

Važno za župnike in župne upravitelje na inkorporiranih župnijah. Nekemu župniku na inkorporirani župniji N. se je, kakor običajno na drugih župnijah, naložila službena pristojbina. A čemu državi plačevati dvojni davek, si je mislil, in je vložil pri c. kr. finančnem okrajnem ravnateljstvu v M. v odprtem roku priziv zoper ta plačilni nalog in ga utemeljil s tem, da država ne more terjati davka od službe duhovnika, kateremu niti vinarja ne prispeva k plači, in pa posebno zato, ker že red, ki mu je župnija N. inkorporirana, plačuje ta davek. Med tem je moral župnik plačati pristojbino, ker so ga hoteli sicer zarubiti, in je slednjič na zadevo kot skoro gotovo brezuspešno pozabil.

Približno čez leto dni pa dobi od c. kr. finančnega deželnega ravnateljstva v Gradcu — in to je treba povdarjati — slovensko

pisano ugodno rešitev priziva (ki je bil seveda sestavljen slovenski). Odlok se glasi doslovno:

»C. kr. finančno deželno ravnateljstvo v Gradcu je z ukazom z dne . . . št. . . . čez Vaš rekurz proti, pri c. kr. davkarji v M. pod B. zap. tek. št. . . . ex 1906 od podelitve župnije N. predpisani pristojbini po . . . K z ozirom na to, da je imenovana župnija samostanu v . . . inkorporirana, kateri je v opombi 4 zakona z dne 13. grudna 1862, drž. zak. št. 89 določeni pristojbini po $\frac{1}{4}$ % podvržen, ukazalo, da se tista pristojbina odpiše.

C. kr. davkarja v M. dobi ob enem nalog, vplačano pristojbino po . . . kron, zamudne obresti po . . . skupaj . . . K, reci: . . . kron proti temu dekretu, nekolekovani pobotnici in potrdilu Vam izplačati.«

Najboljše bi bilo, če bi škofijstvo takih imenovanj davčni oblasti sploh ne naznanjalo, sicer morajo dotični nastopiti to dolgo trajno pot, če se hočejo ubraniti službenega davka. Isto velja tudi za pristojbine začasnih provizorjev na takih župnijah. M. Z.

Impedimentum impotentiae. Zaročenca N. N. in N. N. prideta k župnijskemu uradu v N. in prosita, da bi se oklicala in poročila. Pri izpraševanju zaročencev o morebitnih zakonskih zadržkih izjavi nevesta, da se je na kliniki v N. dala operirati, in da se je pri tej operaciji odstranila maternica (uterus). Nastane torej vprašanje, ali ni v tem slučaju zakonski zadržek nezmožnosti?

So nekateri kanonisti, ki trdijo, da v tem slučaju ni zakonskega zadržka nezmožnosti. Med temi se mora na prvem mestu imenovati Eschbach, ki pravi: »Ad hoc, ut vir et mulier una caro fiant sufficere immissionem seminis virilis in vaginam; ac proinde mulierem non esse impotentem, dummodo possit recipere semen; et semen semel in vaginam immissum inter anfractus eiusdem haeret feminae iam proprium, neque ad extra regulariter profluit. Imo intra ipsum copulationis vas absorbetur¹.«

Istega mnenja je tudi Gasparri, ki pravzaprav ponavlja le mnenje Eschbachovo z besedami: »Huic opinioni (da je namreč v tem slučaju zakonski zadržek) minime subscribimus. Nam immissio seminis virilis in vaginam optime verificari potest; unde abest impotentia, et est simplex sterilitas. Revera dubitari non potest obstructionem uteri secumferre simplicem sterilitatem; atqui in re nostra idem prorsus est uterum abesse, aut ita esse clausum, ut sperma fecundans in illum penetrare nequeat².«

¹ A. Eschbach, *Casus de feminea impotentia*. Romae, 1899. Pag. 19.

² P. Gasparri, *Tractatus canonicus de matrimonio*. Paris, 1892. Vol. I. n. 514.

Tudi Scherer meni: »So ist beim Weibe nicht nur ausnahmelos die durch vorgeschrittenes Alter bedingte Sterilität, sondern auch der totale Mangel der inneren Geschlechtsdrüsen irrelevant¹. Trotz offener Sterilität infolge Extirpation beider Eierstöcke gilt die Frau nicht als impotent, sondern als ehefähig².« V dokaz svojega mnenja se sklicuje na razsodbi C. S. Off. z dne 3. febr. 1887 in z dne 30. julija 1890. Mora pa priznati: »Die gegenteilige Ansicht ist vom formalen Standpunkte aus die consequentere³.«

Schnitzer navede to mnenje, ki se opira na imenovani razsodbi C. S. Off. z dne 3. febr. 1887 in z dne 30. julija 1890, in pripomni: »Wie diese Lehre mit der Entscheidung Sixtus V., dass Castrirte, obwohl sie den, wenn auch nicht zur Befruchtung, so doch zur Stillung der Begierlichkeit notwendigen Act leisten können, ehefähig seien, in Einklang zu bringen ist, erscheint unbegreiflich⁴.« Schnitzer torej ne zagovarja tega mnenja.

Verjetnejše je namreč nasprotno mnenje, da so ženske, katere nimajo maternice (uterus), nezmožne skleniti veljaven zakon, če je popolnoma gotovo, da jim maternica docela manjka. Tako moramo sklepati iz pojma nezmožnosti moža ali žene, katerega sprejmejo kanonisti in bogoslovci sploh kot nespodbojno načelo. *Impotentia est enim inhabilitas ad copulam de se aptam ad generationem*; sed *mulieres perfecte certoque carentes utero absolute et in perpetuum sunt inhabiles ad copulam de se aptam ad generationem, impotentes igitur sunt dicendae*.

Mulier insuper potens debet esse capax, ut per seminationem feminis propriam concurrere possit ad commixtionem sanguinum in copula de se apta ad generationem. Qua capacitate mulier, cui uterus perfecte certoque deest, absolute et in perpetuum est destituta, ideoque laborat impedimento impotentiae⁵.

Carentia enim uteri potest esse congenita seu a natura, vel acquisita seu aliqua chirurgica operatione habita.

Quod spectat absentiam congenitam uteri vel eius atrophiam, notandum est hunc defectum absentiae non frequenter occurrere.... In hisce omnibus casibus fecundatio absolute haberi non potest, ne extra — uterina quidem, ob absentiam communicationis cum cavitate ventrali⁶.

¹ R. R. v. Scherer, Handbuch des Kirchenrechtes. Graz, 1891. T. II. str. 272.

² Ibidem, not. 37. — ³ Ibidem.

⁴ Dr. J. Schnitzer, Katholisches Eherecht. Freiburg i. B., 1892. Str. 355 v opombi 1.

⁵ Dr. Fr. Wernz S. I., Ius Decretalium. Romae, 1904. T. IV. Pag. 504 in not. 34.

⁶ J. Antonelli, De conceptu impotentiae et sterilitatis relate ad matrimonium. Fr. Pustet. Romae, 1900. Pag. 86 et 89.

Quod vero refertur ad absentiam acquisitam uteri seu per operationem chirurgicam, quacumque methodo peracta sit, secumfert occlusionem vaginae in sua superiori parte, saltem tempore secundario, ac proinde absentiam cuiuscumque communicationis vaginae cum ventre, testibus ipsis operatoribus medicis⁴.

Za to mnenje se morejo navesti tudi štiri razsodbe S. C. C. za neveljavnost zakona⁵. Te razsodbe imajo tem večjo veljavo, ker jih kardinali sklenejo le tedaj, če za nje govorijo izvestni dokazi dejanskih okoliščin in božjega in kanoničnega prava. Čeprav kardinali S. C. C. v takih razsodbah, kakor je običajno, ne objavijo razlogov svojih sklepov, vendar se sme z ozirom na spise in druge okoliščine teh tožb sklepati, da so uporabili v teh slučajih zgoraj omenjeno, verjetnejše mnenje.

Temu mnenju tudi ne nasprotujeta razsodbi C. S. Off. z dne 3. febr. 1887 in z dne 30. julija 1890, dani v posameznih slučajih, na kateri se sklicujejo zagovorniki nasprotnega mnenja. Ti razsodbi, četudi se ne oziramo na druga tolmačenja, postaneta dovolj jasni, če trdimo, da se v teh slučajih nikakor ni uporabila teorija, po kateri radi popolnega in izvestnega manjkanja maternice ne nastane zakonski zadržek nezmožnosti, ampak da se je uporabil drugi popolnoma gotov nauk, naj se zavoljo dvomljive nezmožnosti zakon ne zabrani, če po pričevanjih zdravnikov popolno manjkanje maternice ni gotovo.

To razlago podpira zlasti tudi nova razsodba iste kongregacije S. Off. iz l. 1902, katero navaja Wernz. Etenim cum novus iste casus excisionis ovariorum (isto velja o maternici) in S. C. Inq. propositus fuisset, antequam responsum daretur, a medico expetitur fuit, quanam ratione illa excisio facta esset. Qui cum respondisset de perfecta carentia organorum non certe constare, tum demum prodiit responsum: Matrimonium in casu non esse impediendum⁶.

To velja o tej stvari, ako se presoja s teoretičnega stališča. Če pa se oziramo na praktično stran, nam razsodbe C. S. Off. pač dovolj kažejo, kako previdno je treba v teh zadevah postopati, in da se zakon, ki se namerava skleniti, nikakor ne sme drzno zabraniti, ali že sklenjen zakon razdreti in zakonsko življenje prepovedati, če je po pričevanju izkušenih zdravnikov nezmožnost žene dvomljiva ali popolno manjkanje dotičnih organov ni gotovo.

Ako bi se v praksi dogodili taki slučajji, bode najboljšo — tako nasvetuje Wernz⁷ —, da se predložijo kongregaciji S. Off. v razsodbo

⁴ Ibidem. Pagg. 87—89. — ⁵ Ibidem. Pagg. 50—52.

⁶ Wernz, l. c. — ⁷ Ibidem.

in da se v ta namen razložijo vse dejanske okolnosti ter priložijo pričevanja poštenih in izkušenih zdravnikov.

Civilnega zakona se radi tega postopanja ni bati, ker je nezmožnost tudi po državljskem zakoniku (§ 60) zakonski zadržek.

M. M.

C. Liturgika.

Novi odpustki¹.

A. Za duhovnike.

1. »Cor Iesu, eucharisticum, cordis sacerdotalis exemplar, miserere nobis!« — 300 dni enkrat na dan (za verne duše²). Pij X. dne 10. sept. 1907.

2. »Indue me, Domine, novum hominem, qui secundum Deum creatus est, in iustitia et sanctitate veritatis. Amen.« — 300 dni odpustka (tudi za verne duše) vsakokrat zadobijo za to molitvico vsi gójenci bogoslovja in drugih enakih zavodov, ki se pripravljajo za cerkveno službo ter vsi »clerici cuiuslibet gradus et ordinis«, ako se pokrižajo in jo molijo, ko si oblačijo korok. Datum Romae, e Secretaria S. Congr. Indulg. Sacrisque Reliquiis praep. die 1. dec. 1907.

3. Duhovniki »Adoratores« imajo pravico blagoslavljeti rožne vence in jim podeljevati takozvani »Kreuzherren-Abläss« t. j. odpustek 500 dni za vsak »očenaš« in »češčenomarijo«. Decretum de die 29. maii 1907.

Isti privilegij so dobili dne 13. jan. 1908 vsi udje »Associationis Perseverantiae sacerdotalis.«

Blagoslavlja se tako-le: Duhovnik napravi z roko križ čez molek rekoč: »In nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti« ter ga pokropi z blagoslovljeno vodo.

Posebnega škofijskega dovoljenja k temu ni treba.

S tem odpustom se obdarujejo lahko tudi oni moleki, ki so že blagoslovljeni za dominikanski rožnenski odpustek. Kdor ima tak molek, zadobi, ako napravi ta namen, ob enem oboje odpustke. Pij X. 12. junija 1907.

Gotovo bodo udje rožnenske nadbratovščine sedaj še rajši in bolj zvestejše opravljali svoje bratovske molitve.

¹ Prim. »Brixener Priester Conferenz-Blatt«, 1908, št. 2. Korrespondenz der »Associatio Perseverantiae Sacerdotalis«.

² t. j. ta odpustek se lahko daruje vernim dušam.

B. Za vse vernike.

1. »Evharistično Srce Jezusovo, usmili se nas!« — 300 dni vsakokrat (tudi za verne duše). Pij X. dne 26. dec. 1907.

2. »Gospod, daj jim večni mir in pokoj, in večna luč naj jim sveti. Naj v miru počivajo. Amen.« — 300 dni vsakokrat (tudi za verne duše). Pij X. dne 13. febr. 1908.

3. »Večni oče, poveljčuj po predragi Krvi Jezusa Kristusa njegovo presveto Ime po namenu in želji njegovega prečastitega Srca.« 300 dni vsakokrat (za verne duše) zadobi, kdor to molitvico pobožno in s skesanim srcem moli v zadoščenje vseh onečaščenj presv. Srca Jezusovega. Ako jo moli celi mesec, zadobi popoln odpustek enkrat v mesecu na poljubni dan pod navadnimi pogoji. Pij X. 11. dec. 1907 in reskript kongr. za odpustke dne 27. jan. 1908.

4. Vsakdanje darovanje vseh sv. maš. »O moj Bog, darujem Ti vse sv. maše, ki se opravljajo danes po celem svetu za uboge grešnike, ki umirajo in še bodo danes umrli. Predraga Kri našega Zveličarja naj jim zadobi usmiljenje.« — 300 dni odpustka (za verne duše). Pij X. 26. okt. 1907.

5. Z istim dekretom je podelil sv. oče 100 dni odpustka duhovnikom, ki mašujejo, in vernikom, ki so pri sv. maši, ako pri isti pobožno priporočajo božjemu usmiljenju grešnike, ki umirajo in še bodo umrli isti dan.

6. Z dekretom z dne 4. febr. 1908 so sanirana vsa nepravilna ali neveljavna sprejetja udov v karmelsko bratovščino. M. Š.

Cerkvene pevke. Glede na določbe »Motu proprio« sv. očeta se je vprašalo pri kongregaciji sv. obredov: Licebitne permitttere, ut puellae et mulieres in scamnis sedentes ipsis in ecclesia assignatis separatim a viris, partes invariables Missae cantent; vel saltem extra functiones stricte liturgicas hymnos aut cantilenas vernaculas concinant?

Odgovor z dne 17. jan. 1908 se glasi: Affirmative ad utramque partem et ad mentem. Mens est: 1. ut intra christifideles viri et pueri, quantum fieri potest, suam partem divinis laudibus concelebrandis conferant, haud exclusis tamen, maxime ipsorum defectu, mulieribus et puellis; et 2. ut ubi officiatura choralis habetur, cantus exclusivus mulierum, praesertim in cathedralibus ecclesiis non admittatur, nisi ex gravi causa ab Ordinario agnoscenda; et cauto semper, ut quaevis inordinatio vitetur. M. Š.

Nov obred za posvečevanje zvonov. Obred posvečevanja zvonov smo razložili v lanskem »Voditelju« (str. 324—329), razlaga ga

tudi 134. konstitucija lavantinske sinode l. 1906¹. Ondi je rečeno, da je posvetitev zvonov škofu pridržana funkcija in sme škof le s privoljenjem apostolske stolice pooblastiti drugega duhovnika, če mogoče, dostojanstvenika, da izvrši posvetitev zvonov. A tudi ta mora opraviti obred natančno po rimskem pontifikalu. Zvonovi pa, ki niso bili namenjeni cerkveni službi, so se smeli blagoslavljeni le po krajšem in enostavnem obrazcu; lavantinski obrednik ima celo dva taka obrazca². Toda v teh določbah je bilo protislovje. Prvi obrazec, ki ga ima rimski in lavantinski obrednik, je namenjen le necerkvenim zvonovom, kakor pravi naslov: *Benedictio simplex novae campanae, quae tamen ad usum Ecclesiae non inserviat*. S tem pa je v očitnem nasprotju že prva molitev, kjer se moli: ... »praesta quaesumus, ut hoc vasculum sanctae tuae Ecclesiae praeparatum, a Spiritu sancto... sanctificetur, ut per illius tactum et sonitum fideles invitentur ad sanctam Ecclesiam...«, torej se vendar predpostavlja cerkvena raba.

Za cerkvene zvonove, ki jih redno mora posvečevati škof, je bil predpisan slovesni obred rimskega pontifikala. Za slučaj pa, da je to posvetitev izvršil pooblaščen duhovnik, je kongregacija bila določila, da tudi on mora rabiti obrazec rimskega pontifikala³. Toda pri vseh drugih obredih, ki jih izvršuje pooblaščen duhovnik mesto škofa, ima rimski ritual poseben obred, nekoliko manj slovesen, kakor pontifikal, tako obred za polaganje temeljnega kamena nove cerkve, za blagoslavljanje in rekonziliacijo cerkve, za blagoslavljanje in rekonziliacijo pokopališča, samo za zvonove ni imel ritual posebnega obreda; še bolj čudno je bilo to, da je imel obred za necerkvene zvonove, za cerkvene pa ne, po pontifikalu pa le škof opravlja sv. obrede.

Dne 22. januarija 1908 je tedaj kongregacija sv. obredov odobrila naslednji obrazec za slovesno blagoslavljanje zvonov po duhovniku-pooblaščenču:

Ÿ. *Adiutorium nostrum in nomine Domini.*

R. *Qui fecit coelum et terram.*

Psal. 50. *Miserere mei, Deus...*

Psal. 53. *Deus, in nomine tuo...*

Psal. 56. *Miserere mei, Deus, miserere mei...*

Psal. 66. *Deus misereatur nostri...*

Psal. 69. *Deus, in adiutorium meum...*

Psal. 85. *Inclina, Domine, aurem tuam...*

Psal. 129. *De profundis clamavi...*

V. *Kyrie, eleison.*

¹ Synodus dioeciesana Lavantina. Marburgi, 1907. Pg. 524.

² Collectio Rituum dioec. Lav. pg. 330 in 374.

³ Decreta authentica II. pg. 381. nr. 3015.

- R. Christe, eleison.
 V. Kyrie, eleison. Pater noster, secreto.
 V. Et ne nos inducas in tentationem.
 R. Sed libera nos a malo.
 V. Sit nomen Domini benedictum.
 R. Ex hoc nunc et usque in saeculum.
 V. Domine, exaudi orationem meam.
 R. Et clamor meus ad te veniat.
 V. Dominus vobiscum.
 R. Et cum spiritu tuo.

Oremus.

Deus, qui per beatum Moysen, legiferum famulum tuum tubas argenteas fieri praecepisti, quibus dum sacerdotes tempore sacrificii clangerent, sonitu dulcedinis populus monitus ad te adorandum fieret praeparatus, et ad celebrandum conveniret: praesta, quaesumus; ut hoc vasculum, sanctae tuae Ecclesiae praeparatum, a Spiritu Sancto per nostrae humilitatis obsequium sancti ✠ ficetur, ut per illius tactum et sonitum fideles invitentur ad sanctam Ecclesiam et ad praemium supernum. Et cum melodia illius auribus insonuerit populorum, crescat in eis devotio fidei, procul pellantur omnes insidiae inimici, fragor grandinum, impetus tempestatum, temperentur infesta tonitrua, prosternat aëreas potestates dextera tuae virtutis: ut hoc audientes tintinnabulum contremiscant et fugiant ante sanctae crucis vexillum in eo depictum. Quod ipse Dominus noster Iesus praestare dignetur, qui absorpta morte per patibulum crucis regnat in gloria Dei Patris cum eodem Patre et Spiritu Sacto, per omnia saecula saeculorum.

R. Amen.

Nunc Officians ponit incensum in thuribulum et benedicit; et primum aqua benedicta aspergit circumeundo campanam, choro dicente:

Asperges me, Domine, hyssopo et mundabor: lavabis me, et super nivem dealbabor.

Dein incensat circumeundo campanam, choro dicente:

Dirigatur, Domine, oratio mea: sicut incensum in conspectu tuo.

Officians prosequitur:

Oremus.

Omnipotens dominator Christe, quo secundum carnis assumptionem dormiente in navi, dum oborta tempestas mare conturbasset, te protinus excitato et imperante, dissiluit: tu necessitatibus populi tui benigne succurre: tu hoc tintinnabulum Sancti Spiritus rore perfunde; ut ante sonitum illius semper fugiat bonorum inimicus, invitetur ad fidem populus christianus, hostilis terreatur exercitus, confortetur in Domino per illud populus tuus convocatus, ac sicut davidica cithara delectatus, desuper descendat Spiritus Sanctus: atque ut Samuele agnum lactentem mactante in holocaustum regis aeterni imperii, fragor aurarum turbam repulit adversantium; ita dum huius vasculi sonitus transit per nubila, Ecclesiae tuae conventum manus conservet angelica, fruges credentium, mentes et

corpora salvet protectio sempiterna. Per te, Christe Iesu, qui cum Deo Patre vivis et regnas in unitate eiusdem Spiritus Sancti Deus, per omnia saecula saeculorum.

R. Amen.

Ÿ. In honorem Sancti N.

R. Amen.

Tum Officians producit super campanam benedictam signum crucis, et discedit cum ministris.

Ta obrazec smejo rabiti tudi škofje, vendar pri posvečenih cerkvah želi kongregacija, naj bi škof rabil slovesnejši obred rimskega pontifikala. Kakor pa blagoslovljeno cerkev ali oltar lahko pozneje posveti škof, tako tudi zvone, ki so poprej samo blagoslovljeni¹.

F. K.

Električna luč v cerkvi. Od več strani se je vprašalo pri kongregaciji sv. obredov, kaj velja glede porabe električne luči po cerkvah. Odgovorila je dne 22. nov. 1907 tako-le:

»Lux electrica vetita est non solum una cum candelis ex cera super altari iuxta decretum Natcheten. 16. maii 1902, sed etiam loco candelarum vel lampadum, quae coram Ss. Eucharistiae Sacramento vel Sacris Reliquiis aut imaginibus Sanctorum praescriptae sunt. Pro aliis ecclesiae locis et ceteris casibus illuminatio electrica ad prudens Ordinarii iudicium permittitur: dummodo species non habeatur theatralis ad mentem decreti n. 3859 diei 4. Iunii 1895.«

Ta dekret se pa glasi: »Utrum lux electrica adhiberi possit in ecclesiis? — Resp. Ad cultum negative; ad depellendas autem tenebras Ecclesiasque splendidius illuminandas, affirmative; cauto tamen ne modus speciem praeseferat theatralem².«

M. Š.

»Ephemerides Liturgicae« (1908, št. I, 16—17) dodajejo k tem odlokom nekatera pojasnila. Odgovor z dne 22. nov. 1907 je le razlaga (Declaratio) k prvemu z dne 4. jun. 1895. Poprej so namreč liturgiki razločevali med obveznim in prostim bogočastjem (cultus praeceptivus, c. liber). Pod prvim je umevati n. pr. sv. maša, izpostavljanje Najsvetejšega in njega shramba v tabernaklu, kjer morajo goreti sveče, oziroma oljkino olje, prosto bogočastje pa so n. pr. luči pred sv. podobami, kjer lahko gorijo sveče pa tudi druge luči. Novi odgovor razločuje »cultus praescriptus et non praescriptus.« Pred izpostavljenimi sv. ostanki na oltarju morata vedno goreti dve sveči (odg. 22. jan. 1701 ad 9, nr. 2067), torej ne električna luč. Kdaj pa je luč predpisana pred sv. podobami? 1. Pred 12 križi na steni posvečene cerkve morajo goreti sveče na dan obletnice cerkvenega posvečenja in sicer celi dan, začevši od prvih večernic (odg. 13. dec.

¹ Ephemerides Liturgicae 1908 (april), str. 198 — 203.

² Decreta authentica, v. III. pg. 287.

1895 ad VI. nr. 3876). 2. Podoba presv. obličja Zveličarjevega naj je zagrnjena, če se odgrne, naj se našteje sveče pred njo, če ji ljudstvo izkazuje veliko spoštovanje; kadar je zagrnjena, pa naj bo brez luči. Ako se torej sv. podobi izkazuje veliko spoštovanje in če je na oltarju, ne sme biti električna luč, drugače pa je lahko. V dvomljivem slučaju ima odločiti škof. *Ur.*

D. Katehetika.

Kako naj čuva duhovnik vzgojitelj nedolžnost svojih katehumenov. Že dva gospoda kateheta sta povedala o tem prevažnem predmetu svoje mnenje. Prvi je govoril bolj o nalogi spovednika, drugi o nalogi vzgojitelja v šoli. Katehet pa je tudi dušni pastir. Pastir gleda za svojimi ovčicami, kamkoli gredo. On odvrta nevarnosti, ki pretijo ovcam od raznih strani. On ne deluje samo v šoli, ampak odstranja nevarnosti, ki prete nedolžnosti otrok zunaj šole. Dovolite mi, naj navedem tu nekaj praktičnih misli, kako naj katehet kot dobri pastir svojih malih ovčic skrbi za njih največji zaklad, za sveto nedolžnost.

Nevarnosti za sveto nedolžnost pretijo otrokom v domači hiši, zunaj hiše med svetom in v šoli med popačenimi tovariši.

Žalibog ne veje v naših hišah povsod tak duh, ki bi ne bil nevaren liliji nedolžnosti. Česar vsega se ne naučijo otroci od svojih lastnih starišev! Kako stariši včasih nesramno govore pred svojimi lastnimi otroki! Kako nesramežljivo se obnašajo stariši pred otroki; mislijo, da otroci spijo ali vsega tega še ne razumejo. Koliko žalostnih dogodkov bi vam lahko navedel! Velika nevarnost tudi tiči v tem, da otroci raznega spola skupaj spijo. Če je veliko otrok v hiši, ne more imeti vsak svoje postelje, a na to se mora gledati, da se spol loči. Gledati bi se moralo tudi na to, da stariši ne spijo v tisti sobi kot otroci. Pri pouku zaročence na to opozoriti, naj nikar ne pozabi dušni pastir.

Nekateri otroci so izšli iz takih zvez, ki jih sveta cerkev ni blagoslovila. Taki otroci so v večji nevarnosti, da zgubijo sveto čistost. Ko postanejo večji in zvejo za to, se jim gotovo vzbudijo marsikatero nedovoljene misli. Nravni čut oslabi, in taki otroci imajo dispozicijo za spolne pregrehe. Naj se divji zakoni, kolikor mogoče sanirajo. Naj gleda dušni pastir iz ljubezni do ubogih otrok na to, da se taki nezakonski otroci pozakonijo. Posebno v mestih bi morali na to dušni pastirji delati z vso vnaemo.

Velika nevarnost za nedolžnost otrok v domači hiši je tudi popačena služinčad. Česar vsega se ne naučijo otroci od popačenih hlapcev in dekel! Kaj morajo včasih gledati v družinski sobi, kaj vse po-

slušati! Na to točko morajo dušni pastirji vso svojo pozornost obračati; stariše naj opominjajo, da gledajo na to, kake služabnike imajo v hiši, služabnikom pa naj večkrat kličejo besede Gospodove: »Gorjé tistemu, ki pohujša.«

Velika nevarnost za нравno življenje otrok so tudi slabi časniki in slabe knjige. Posebno v mestih je v tem oziru slabo. Pa tudi na deželi je hujše, kakor si mislimo. Kake nesramne podlistke je prinesel in še prinaša ptujski »Štajerc!« Koliko zlá povzroči pri otrokih branje dopisov tega lista; saj ti dopisi skoraj izključno prinašajo podla sumničenja o nraavnem življenju katoliških duhovnikov. Najdejo se v naših hišah žalibog tudi romani, kakor »Grofica beračica«, »Pod spovednim pečatom«, »Črnega Jurija« itd. To je strup za odrasle, kak hud strup še le za otroke! Stariše opozarjati na nevarnost takega štiva, kjer je le mogoče, v spovednici, na leci, v zasebnem občevanju, je naša sveta dolžnost. Starišem moramo večkrat povedati: »Ne dajajte časnikov otrokom v roke! Vpliv slabega štiva pa je treba paralizirati z ustanovitvijo bralnega društva ali ljudske knjižnice. Dobro bi bilo, da bi imel večkrat dušni pastir pridige o vzgoji otrok. Tudi za »Detoljuba« bi morali več storiti.

Pa tudi zunaj hiše med svetom prežita hudi duh in hudobni svet na otroško nedolžnost. Na deželi je pač za otroka v tem oziru največja nevarnost paša. Otroci opazujejo spolno življenje živali. Otroci gonijo živino k parjenju in gledajo zraven. Vse te nevarnosti ne bo mogoče odstraniti, a dušni pastir mora stariše na nje opozarjati.

Med našim ljudstvom se prirejajo tudi včasih take veselice, h katerim ne spadajo otroci. Na plesih ne smejo stariši otrok s seboj jemati. Če se otroci na gostije vzamejo, naj se spravijo zgodaj spat. Tudi pustni obhodi in razne pustne navade so nevarne nraavnemu čutu otrok. Resna beseda iz lece bo na deželi še nekaj pomagala.

Na deželo prihajajo tudi razne gledališčne družbe, pevci, glumači itd. Otroci hodijo gledat. Velikokrat pa igrajo ti ljudje kaj takega, kar nikakor ni za otroke. Tudi tu je treba katehetu velike pozornosti. Navadno se obrnejo take družbe na šolska vodstva, da dovolijo šolske predstave. Katehet se naj popolnoma prepriča, če ni nič kaj nevarnega za nedolžnost otrok na programu. Naj si vse točke prej sam pogleda. Saj je znano, da ti ljudje pogrešajo vsak nraaven čut.

Manj nevarnosti preti šolskim otrokom na deželi od razstavnih oken in izložb. Pa tudi na deželi je treba v tem oziru paziti. Se je že zgodilo, da je trgovec izložil v svojem oknu razglednice, ki so nraavnost pohujšljive. Iz dobičkaželjnosti ti ljudje vse store. Na deželi bo imel duhovnik še toliko vpliva, da se bo odstranila vsaj iz izložbene okna dotična reč.

Tretja nevarnost preti nedolžnosti otrok v šoli med popačenimi tovariši. Največ hudega se nauče otroci v šoli. Ni redko, da popačeni šolarji drugim pišejo nesramne reči, da take reči rišejo, da celo šolarji pred očmi svojih součencev sami sebe oskrunjajo. Da je samoskrumba tako grozno razširjena celo med šolarji, to pride od zapeljevanja. Popačeni ali celo sumljivi otroci morajo na takih krajih sedeti, da so vedno pred očmi učitelja. Ne sme katehet dovoliti, da ima šolar roke pod klopjo. Z vso strogostjo se mora na to paziti, da ne gresta v istem času dva učenca na stran. Res ne sme katehet pustiti vedno tožariti, a take reči se mu morajo naznaniti. Prepovedati mora otrokom s popačenim šolarjem občevati; tudi starše mora opozoriti, da ne občuje njih otrok s pokvarjenim součencem. Takega pokvarjenega otroka bi bilo najboljšo iz šole za vedno ali vsaj za nekaj časa izključiti. Po novi učni postavi se sme otrok za nekaj časa iz šole izključiti. Če se bo pa katehet kot dušni pastir še toliko trudil, vseh nevarnosti ne bo mogel nikdar odstraniti. Zato je treba otroka proti vsem skušnjavam oborožiti. Na dvojno orožje mora katoliški duhovnik otroka vedno in vedno opozarjati, da ne pade v nečistost. To dvojno orožje so naravni in nadnaravni pripomočki za ohranjenje sv. čistosti.

O tem sta že pisala nekaj gospoda kateheta, ki sta se oglasila v »Voditelju« pred menoj. Zato ne bom o tem dalje pisal; samo nekaj misli naj še navedem, kako naj katehet otroku vcepi pravo razumevanje seksualnih reči in kako jim naj krepí voljo, da se ne bodo dali od skušnjav premagati.

Od pravega razumevanja spolnega življenja je veliko odvisno. Otrok mora dobiti pravi pojem o tem, da se nauči spolno življenje iz verskoetičnega ozira razumevati. Bog ne daj, da bi otroke poučevali o teh rečeh anatomske-fiziološko. Nekateri v zadnjem času govore v svoji kratkovidnosti celo za tak pouk. Ali pa naj šola o takih rečeh čisto molči, da se potem otrok nauči vsega od kekega pokvarjenega součenca? Otrok marsikaj o tem sliši in vidi, o tem premišluje, kal je že v naravi otroški. Seveda zdaj ne sme šola na brutalen način vseh teh reči razjasniti, ampak mora otroka vedno bolj do pravega razumevanja teh reči vesti, s tem, da otroci začnejo pojmovati te reči kot nekaj svetega in častitljivega, kot nekaj nežnega in finega. Nihče bi se ne smel tem rečem bližati z nespoštljivostjo. Vse to morajo otroci smatrati kot čudovito delo božje modrosti in dobrote. Človek bo o vsem tem dal oster odgovor. Mi le preveč, tako se mi vsaj zdi, učimo otroke spolno življenje smatrati kot greh, ne pa kot nekaj, kar je Bog sam v prid in korist človeštva postavil. Otroci pridejo že sami potem na to, da potrebujejo te reči varstva, da je to velika skrivnost, ki se sme le v zakonu, ki je od sv.

cerkve blagoslovljen opraviti, in da so te reči strogo prepovedane izven zakonskega življenja in da je spolno dejanje izven zakona ponižanje človeškega bistva. Katehet mora o teh rečeh otroke tako poučevati, da ne bodo o njih mislili frivolno, ampak spoštljivo in resno. Naj ne govori pretirano katehet o grehih nečistosti, naj ne svari vedno in vedno. Ne vem, če bo s tem veliko dosegel. Da bo me vsak razumel, kaj prav za prav hočem, rečem: Katehet bi naj otroke glede teh reči tako izgojeval, da bodo otroci imeli do teh reči veliko spoštovanje. Vcepiti mora otrokom glede seksualnih reči neko rahločutnost. Pouk naj ne bo toliko negativen, bolj pozitiven. Ne sme veliko govoriti o grdobiji tega greha, veliko več in bolj o lepoti čednosti. Seveda je to najtežja točka katehiziranja.

Če govori katehet o teh rečeh, naj bo njegov glas resen, njegov pogled velik in segajoč v otrokovo dušo, vse njegovo vedenje pri razlaganju častljivo, in vsaka beseda mora biti kakor izklesana, da tako otrokom kaže, da gre za resno, vsega spoštovanja vredno stvar.

Pri nraavnih zahtevah mora vedno in vedno povdarjati voljo božjo. To je temelj, ki se ne da zmagati. Bog je napravil prvima starišema obleko. Bog hoče, božja volja je, da svojo nagoto zakrivamo. Bog je pripeljal Evo k Adamu in ju je združil. Bog je postavil zakon. Bog je ustvaril le enega moža in le eno ženo. Bog hoče, da ima mož le eno ženo in žena le enega moža.

Da bodo otroci spoznali, da je mogoče čisto živeti, jim mora vedno kazati vzglede na svetnikih in svetnicah (Marija, sv. Jožef, sv. Alojzij, sv. Neža in druge).

Važno v tej reči pa je pred vsem, da katehet otrokom voljo krepi. Seveda je to zopet silno težavno. Pa navadno je krivo, da otroci v poznejših letih padejo, ker se niso učili nikdar zatajevanja. O prevažnem zatajevanju bo govoril katehet vedno in vedno. Pa ne samo to, on jih bo sam vadil v zatajevanju. Ne samo premagovati se morajo otroci učiti v nečistih skušnjavah, ampak proti vsem nerednim nagnjenjem se je treba učiti zatajevanja. Lenobo se morajo učiti premagovati, zgodaj vstajati, jezo brzdati, nad razžalivcem se ne maščevati, igro o pravem času zapuščati, trmoglavost zatirati, sladkosnednost premagovati itd. Koliko priložnosti imajo otroci vsak dan za taka zatajevanja! Pa tako zatajevanje je itak dolžnost. Otroci se pa tudi morajo učiti zatajevanja v dovoljenih rečeh. Naj otrokom pokaže, kako veselje ima Bog nad malimi žrtvami, n. pr. če otrok premaga radovednost, če si pritrga kaj malega pri jedi itd. Vedno in vedno naj navdušuje otroke za boj proti samemu sebi, naj jim kaže, kako je

najlepše in najimunitnejše, samega sebe premagati. Kot spovednik pa naj ima ž njimi veliko, veliko potrpežljivost. Nekateri otroci so že od malega k temu grehu posebno nagnjeni. Tako naj dela katehet gledé tega vprašanja; s tem bo storil svojo dolžnost. Drugo pa naj prepusti božji milosti.

E. Vračko.

Tretja cerkvena zapoved pri katezezi. Že često je pisal »Voditelj«, da je postna zapoved v katekizmu presplošna in zato nepraktična. Morda bo komu ugajala moja metoda, ki je ta-le:

Ko pridemo v katekizmu do tretje cerkvene zapovedi, rečem otrokom, naj vzamejo pisalo ter si priredijo v Srednjem katekizmu vprašanja 427—429. (v Vel. kat. 495—497), kakor sledi.

Vpr. 427 (495). Vprašanje in odgovor ostaneta neizpremenjena, dodam le še:

3. post, pri katerem si samo pri jedi pritrhamo.

Vpr. 428 (496). Katere dni smo dolžni zdržati se mesenih jedi?

Zdržati se mesenih jedi, smo dolžni vsak petek¹ (in koder je še zapovedano, tudi vsako soboto).

Vpr. 429 (497). Katere dni smo dolžni zdržati se mesenih jedi ter si obenem pritrhami?

Zdržati se mesenih jedi ter si ob enem pritrhami, smo dolžni:

1. vse dni štiridesetdanskega posta, to je od pepelnice srede do Velike noči: na pepelnico, vse petke in 3 posl. dni vel. tedna; ob nedeljah pa je dovoljeno, najesti se večkrat do sitega;

2. ob sredah in petkih (in sobotah) štirih kvaternih tednov;

3. ob dnevih pred nekaterimi velikimi prazniki². Namesto nekaterih postnih dni pred velikimi prazniki so pa pri nas določeni (srede in) petki v adventu.

Važni sta obe opombi pod črto.

Zatem stavim še vmesno, samo ustno vprašanje:

Katere dni smo dolžni si samo pri jedi pritrhami?

Kot odgovor bere otrok, kar je v vprašanju 429 (497) v oklepajih, tudi v opombi. Torej:

1. vse dni 40danskega posta ...;

2. ob sobotah 4 kvaternih tednov;

3. ob sredah v adventu;

4. ob dnevih pred sv. Petrom in Pavlom, Marijinim vnebovzetjem, vsemi svetniki, brezmadežnim spočetjem Marijinim.

¹ Samo če pride (božič, praznik) na petek, dovoljene so ta petek mesene jedi.

² Taki dnevi so (med drugimi): pred božičem, binkošti (svetim Petrom in Pavlom, Marijinim vnebovzetjem, vsemi svetniki, brezmadežnim spočetjem Marijinim).

Tako imajo otroci postno zapoved, kakor je v veljavi v lavantinski škofiji, v katekizmu. Ž njo lahko postrežejo tudi domačim, ki jih rade motijo nove postne olajšave. Za druge vladikovine se besedilo izpremeni tamošnjim postnim postavam primerno. *J. L.*

Priprava na prvo sv. obhajilo bi se po mnenju večine katehetov naj vršila izven obligatnih ur, torej ali ob šole prostih četrtkih ali pa po šoli, kjer se ista konča ob treh. To tirja že važnost tega nauka za vse otrokovo življenje in pa dejstvo, da je treba radi starosti jemati k temu nauku učence iz raznih razredov, ki bodo ob takih prilikah jako radi obiskovali te ure in pazljiveje poslušali veroučitelja, ko ob navadnih urah. Meni pa se je pripetilo, da je temu stavil nadučitelj nepričakovane ovire — bodisi iz katerihkoli vzrokov — ter zaprl šolo ob četrtkih in dal le učiteljici ročnih del sobo na razpolago. Ker ministrski odlok št. 11.355 z dne 22. dec. 1876 izrecno dovoljuje katehetu izreden pouk v svrhu priprave na prejem sv. zakramentov skozi več tednov v šolskih prostorih, sem storil potrebne korake pri okrajnem šolskem svetu, da sem dosegel pri šolskem vodstvu svoje pravice.

J. R.

III.

Cerkveni letopis.

1. Jubilejske svečanosti v Rimu. Z ozirom na sedanje javne razmere v Italiji, zlasti pa še v Rimu se jubilejske svečanosti ne morejo vršiti v onem obsegu in veličju kakor ob času Leona XIII. V manjših skupinah pa tudi letos prihajajo božjepotniki raznih narodnosti, da se poklonijo sv. očetu. Meseca aprila so se mudili v Rimu avstrijski romarji pod vodstvom škofa Nagla. Meseca majnika so došli v Rim katoliški Rumunci iz Ogrskega pod vodstvom velikovaradinskega škofa Dimitrija Radu, ki je na velikem oltarju v cerkvi sv. Petra služil slovesni pontifikal v grškorumunskem obredu. Iz Amerike je prišlo v istem mesecu več sto katoličanov angleške narodnosti pod vodstvom škofa Mac Donnella. Iz Rusije so prišli Poljaki, na čelu jim varšavski pomožni škof msr. Ruzskiewicz. Na praznik vnebohoda Gosp. je sv. oče sprejel 200 francoskih duhovnikov in 400 španskih božjepotnikov. Naslednjega dne se je sv. očetu poklonilo okoli 100 angleških mornarjev.

Povodom zlate maše sv. očeta se zbira še posebej Petrov vinar in izdeluje cerkvena oprava v dar sv. očetu, da obdaruje ubožne cerkve, zlasti v zunanjih misijonskih deželah. Priredile so se že razstave cerkvene oprave v Vatikanu iz Nemčije, Švice pa tudi iz naše monarhije. Avstrijska razstava je trajala od 25—27. majnika. Udje cesarske rodovine pa visoke aristokracije nemške, češke in madžarske so darovali deloma prav dragocenih in umetno izdelanih predmetov. Iz avstrijske polovice je bilo

darovanih 87 kelihov, 8 ostenzorijev, 22 kustodij (škatljica, v kateri se brani sv. hostija, kadar ni v ostenzoriju), 12 ciborijev, 24 burz za sv. potnico, 13 kadilnic, 360 mašnih plaščev, 36 parov dalmatik, 88 pasov, 7 pluvialov, 30 velumov, 417 alb, 331 korokov, 14 obhajilnih prtov in 357 oltarnih prtov, manjšega perila in raznih drobnih predmetov pa 8257. Iz ogrske polovice je došlo 10 kelihov, 1 ciborij, 15 škrinje s potrebnim posodjem za misijonarje, 3 pari dalmatik, 82 mašnih plaščev, 3 pluviali, 35 oltarnih prtov, 3 vela, 30 korokov in drobnega perila 1865 komadov.

Dne 17. maja je bila izvršena beatifikacija Marije Magdalene Postet, ustanoviteljice družbe »mater milosrčnosti«. Dne 24. maja je bila beatifikacija Magdalene Sofije Barat, ustanoviteljice družbe presv. Srca Jezusovega.

Dne 31. majnika pa se je izvršila beatifikacija blaženega Gabriela, klerika iz reda pasionistov. F. K.

2. Prvo narodno romanje Slovencev v Lourdes. V letu izrednih, znamenitih jubilejev smo. Z zanimanjem in spoštljivo se letos imenujejo Lourdes, Rim, Dunaj.

Slovenci, v Lourdes! Ta klic je razneslo novo leto 1908 po vseh slovenskih pokrajinah. Ne brez uspeha, zakaj ta klic je vsepovsod našel mogočen odmev. Nad 600 vernih Slovencev in Slovenk se je odzvalo prijaznemu vabilu ter nastopilo daljno in težavno pot v svetovnoznani Lourdes na Francoskem. Tam se namreč letos slovesno praznuje zlati jubilej 18 Marijinih prikazovanj nedolžni mlinarjevi deklici Bernardiki Soubirous.

»Je désire qu'il vienne du monde!« s temi besedami je brezmadežna Devica dne 2. marca l. 1858. sama izrazila željo, da naj obiskuje mnogo ljudi massabielsko votlino ob šumečem Gavu, da naj prihajajo v procesijah. In danes čez 50 let je prej neznatno in nepoznano mesto Lourdes največja in najiminitnejša božja pot na svetu, je moderna božja pot v najlepšem pomenu besede; ne zavita v pajčolan starodavne pobožne legende, marveč brez ozaljšujočega naličja stoji smelo pred očmi modernega sveta. Na Francoskem, kjer prednjači in igra odločilno ulogo moderna kultura, moderno brezverstvo, moderna frivolnost, tam je vznikla iz tal ta božja pot v naši moderni dobi in se dan za dnem potrjuje po tolikih in tako očitivnih, neutajljivih čudežih iz neba. Massabielska votlina je svetovni dogodek, je predmet živahnega razgovora po vsem svetu. Čudežna, izredna, hipna ozdravljenja neozdravljivih boleznih in izpreobrnjenja zakrknjenih bogotajcev, ki so tam na dnevnem redu, morajo vzbujati vsestransko pozornost tudi v najbolj svobodomiselnih glavah. Kaj čudo, da hrepeni vsakdo po tej sreči, romati v Lourdes in se na lastne oči prepričati, kako tam nebesa vidno občujejo z zemljo.

Iz Avstrije so že trikrat vozili splošni romarski vlaki romarje in romarice iz vseh pokrajin mnogolične naše domovine in sicer l. 1886., 1896. in 1906. Med udeleženci so bili vselej tudi Slovenci v več ali manj skromnem številu. Letošnje romanje Slovencev v Lourdes pa je imelo značaj prvega narodnega romanja in zato se je tudi ob tej priliki v baziliki odkrila spominska marmorna plošča v trajno znamenje, da se je v jubilejnem letu 1908. beli Gospej na massabielski skali prišlo poklonit verno slovensko ljudstvo, ki se opravičeno sme prištevati med vnete častilce Marijine. Brezdvomno pomeni lourdesko romanje v naših dneh sijajno manifestacijo vere v nadnaravna dejstva, v nadzemska razodetja.

Romanje je trajalo od 11. do 23. maja in se je vršilo v najlepšem redu. Pokrovitelj mu je bil ljubljanski knezoškof dr. Anton Bonaventura Jeglič, ki je s svojo osebnostjo in nenavadno ljubeznivostjo romanje povzdignil do častnega viška. Za točnost sta skrbela: tehnični vodja romanja pl. Köver iz Dunaja in duhovni vodja Janez Kalan, župnik v Zapogah na Kranjskem. Romarski, prav skrbni zdravnik je bil dr. Jankovič, deželni poslanec štajerski. Vzpodbudno se je udeležil romanja predsednik Slovenskega kluba dr. Šusteršič, ki je v Lourdes-u kot »brancardier volontair« pomagal prenašati naše bolnike.

Vlak je vozil po tej-le črti: Ljubljana — Beljak — Franzensfeste — Innocezen — Einsiedeln — Luzern — Bern — Genf — Lyon — Avignon — Cette — Toulouse — Tarbes — Lourdes. Nazaj večinoma po isti črti. Samo iz Lyona smo jo zavili v severozahodni smeri v Paray-le-Monial.

V duhovnem oziru je bilo vse kar najboljše oskrbljeno. Romanje v Lourdes bo vsak udeleženec ohranil v najblažjem spominu kot najlepše šmarnice v svojem življenju, zakaj merilo je na duhovno prenovljenje. Med vožnjo se je v vlakcu veliko molilo, pelo svete pesmi, zlasti Marijine in prebiralo šmarnice. Poleg poglobitve pobožnosti v Lourdesu smo obiskali in opravili pomembno pobožnost tudi pri Mariji v Puščavi ali v Einsiedelnu v Švici, pri Materi dobrega sveta v Fourvier-u v Lyonu in v Paray-le-Monialu, kjer se je dne 16. junija l. 1675. razodelo presv. Srce Jezusovo bl. Marjeti Mariji Alacoque. V teh imenovanih svetiščih in končno še tudi v cerkvi sv. Leodegarja v Luzernu in v cerkvi sv. Miklavža v Beljaku na Koroškem, so duhovniki-romarji — v prvi vrsti ljubljanski knezoškof — z veliko vnemo razlagali božjo besedo v mili materinščini, ki se je v tej tujini glasila prvokrat¹. — V Lourdes-u je bila dana vsem romarjem priložnost, opraviti sv. spoved; sveto obhajilo so romarji prejeli pogosto, mnogi v smislu priporočila sv. očeta Pija X. celo vsak dan. Čas našega romanja je bil kar najbolje porabljen v duhovni dobiček. Vedenje naših romarjev je bilo vseskozi dostojno, lepo, je na tujce napravilo najboljši vtisek, tako da Francozi, Švicari in Nemci slovenske božjepotnike ohranijo v najprijetnejšem spominu.

Zlasti je tujcem vrlo ugajalo slovensko petje, želo vsepovsodi priznanje, zanimanje in občudovanje tujcev. »Treba še, da po dolžnosti z veliko hvalo omenimo njih pesmi, ki se odlikujejo skozinskoz po harmoniji, prijetnosti in tuintam po melanholiji²,« tako piše v Lourdes-u izhajajoči tednik.

Potovanje v Lourdes je poučno in vspodobno v dvojnem oziru: v gospodarskem in verskem. O prvi točki tukaj ne govorimo, omejimo se le na drugo.

V verskem oziru je pač Lourdes sam najbolj vspodoben. Tu se vidi živa vera, močno zaupanje, globoka pobožnost, kakor nikjer drugod na širnem svetu.

¹ V Lourdes-u je že l. 1886. blagopokojni prelat in stolni dekan Fr. Kosar iz Maribora pridigal slovenski in sicer na prižnici pri votlini.

² »Il nous faut aussi payer un juste tribut d' éloges à leurs chants, remarquables surtout par leur harmonie suave et parfois mélancolique.« Journal de la Grotte, Dimanche, 24 Mai 1908, Nr. 21.

Nepozabna ostane vsem slovenskim romarjem procesija z Najsvetejšim dne 15. maja popoldne; bili smo namreč priče čudežnega, izrednega, hipnega ozdravljenja hrome žene. Na velikanskem prostoru pred rožnivenško cerkvijo je stalo tisočero in tisočero vernikov z gorečimi svečami, ko je nek francoski škof blagoslavljal z Najsvetejšim posamezne revne bolnike. Nad vse slovesni so ti trenutki. Trpeče ljudstvo kliče na ves glas in s solzami v očeh Gospoda: »Sauvez-nous, Jésus, nous périssons! Seigneur, si vous le voulez, vous pouvez me guérir! Seigneur, dites seulement une parole, et je serai guéri! Salut des infirmes, priez pour nous!« Nenadoma se sliši glasni klic: »Ave!« in hipoma poskoči iz nosilnice črno oblečena žena ter stopi drhte nekaj korakov naprej. Ime ji je Veronika Sperling, doma iz Fusskenheima pri Okasheimu v Pfalci. Pred 4 leti je obležala ob porodu in ni mogla več ganiti ne z rokami in ne z nogami. Morali so jo tudi hraniti. Zdaj pa je stala in ni več padla. Odvedli so jo v zdravniško sobo, v »bureau des constatations«, kjer so se zdravniki izjavili, da je popolnoma zdrava. Tednik »La Voix de Lourdes« z dne 18. maja t. l. št. 114. se natančno in obširno bavi s tem izrednim, hipnim ozdravljenjem. — Slovenci smo imeli evharistično procesijo v nedeljo, dne 17. maja. Vodil jo je ljubljanski knezoškof in blagoslavljal posamezne bolnike. Dvakrat sem bil že v Lourdesu, a še nisem videl tako lepe in tako dolge procesije, kakor je bila ta. Priromalo je namreč 12.000 mož iz bajonske škofije in ti so pripomogli, da je bila naša procesija tako impozantna.

Nekaj veličastnega je tudi rimska procesija v Lourdes-u. Na tisoče in tisoče romarjev in romaric iz vseh slojev se je udeleži z gorečimi svečami. Goreča reka se vije po dolgem drevoredu in po rampi ter se izliva v čudovito blesteče morje pred rožnivenško cerkvijo. Mogočno doni v nočno tmino in odmeva v romantičnem skalovju ob šumečem Gavu angelski pozdrav lepi Gospej: »Ave, ave, ave, Maria!« Vtisi, ki jih dobi srce in spomin v Lourdes-u, se ne dajo po mrtvem peresu izliti na papir; sam moraš videti, sam slišati, sam doživeti.

Pred odhodom smo se Slovenci skupno pod vodstvom knezoškofa Jegliča poklonili tarbeskemu škofu Schoepferju v njegovi škofovski vili, kjer prebiva po letu kot skrben varih Marijinega svetišča. Očetovsko-ljubeznivo nas je sprejel, prijazno navgovoril in vsakemu podelil v spomin lepo podobico. Zapeli smo nekaj narodnih pesmi, ki jih je poslušal vidno ginjen. Z blagoslovom nas je odpustil in izrazil željo, Slovence še videti v Lourdes-u.

Tako se je slovenski narod ob petdesetletnici čudežnih prikazovanj poklonil Devici Mariji in položil k njenim nogam vero, vdanost in ljubezen.

Jan. Ev. Kociper.

3. † Tomaž Lempl S. I., eden najstarejših udov avstr. jezuitske provincije je dne 20. marca 1908 pri Sv. Andražu na Koroškem izdihnil dušo. Rodil se je dne 17. dec. 1836 pri Sv. Martinu pri Šaleku. Dne 25. jul. 1860 je bil v Mariboru posvečen za duhovnika ter je 29. avgusta i. l. prišel za kapelana k sv. Magdaleni v Mariboru, a že čez leto dni, namreč 1. nov. 1861 je postal veroučitelj na c. kr. gimnaziji v Mariboru.

L. 1863 je stopil v družbo Jezusovo ter je deloval več let kot predstojnik, spiritual in profesor v Travniku. Tomaž Lempl je bil mož resnega značaja, mirnega in treznega mišljenja pa železne vstrajnosti. Pisal je

mного v razne nemške liste, zlasti v »Linzer Quartal-Schrift«. Proučeval je mnogo pobožnost Srca Jezusovega, pisal je mnogo o razlaganju Mojzsovega šestodnevja. Prav to vprašanje ga je privedlo tudi v krog slovenskih pisateljev. L. 1899. je »Voditelj« objavil razpravo o svetopisemskem poročilu o vstvarjenju, v kateri je pisatelj v nekaterih točkah oporekal izvajanjem p. Lempla v »Linzer Quartalschrift« l. 1898. Na to se je p. Lempl oglasil z odgovorom, ki ga je »Voditelj« objavil isto leto na str. 312—317. V polemiki, ki se je na to razvila, je povzel še enkrat besedo l. 1900, str. 350—351.

Njegov posebno priljubljen predmet, s katerim se je pečal na stare dni, je bilo vprašanje o življenju in delovanju sv. apostolov Cirila in Metodija. O tem je objavil p. Lempl v »Voditelju« naslednje razprave: L. 1900 »Kritične beležke o potovanjih sv. Metoda v Rim«, l. 1902 »V obrambo škofovskega reda sv. Cirila«, l. 1907 pa »Razne pripombe k zgodovini sv. Cirila in Metoda.«

Brez indiskrecije še lahko objavimo naslednjo črtico o njem: Leta 1899. je »Voditelj« spregovoril o 50letnici odličnega rimskega lista »Civiltà Catholica«, pohvalil dobre strani njegove, ob enem pa ožigosal pristranske in krivične dopise o Slovencih in Hrvatih, katerih očitni namen je bil ta, očrniti nas v višjih cerkvenih krogih. Krivda seveda ni zadela toliko uredništva, ampak njegovega iredentovskega dopisnika. P. Lempl je »Voditelj« sestavek prevel v latinski jezik in ga doposlal uredništvu »C. C.« Od tega časa so prenehali strupeni dopisi o Slovencih v imenovanem listu. Plemenitemu možu bodi časten spomin! F. K.

4. † P. R. Cornely S. I. Dne 3. sušca t. l. je umrl znamenit ekseget in publicist p. Rudolf Cornely S. I. Porodil se je 19. aprila 1830 v Breyell-u pri Düsseldorfu. L. 1852. je vstopil v družbo Jezusovo ter je prebil novicij v Münstru z znanim modroslovcem Tilmannom Pesch-em. Sholastično modroslovje je študiral v Paderbornu in Bonn-u. Med temi študijami je bil nekaj časa učitelj v Feldkirchenu. Tri leta je proučeval orijentalne jezike v Ghaciru pri Beirutu. Na povratku v domovino se je mudil v Parizu, kjer se je bavil z egiptologijo. L. 1867. je postal profesor eksegeze v Maria Laach in je prevzel l. 1871. uredništvo lista »Stimmen aus Maria Laach«. Ko so morali 1872. jezuiti vsled »jezuitske postave« zapustiti Nemčijo, se je p. Cornely preselil s svojim listom na neki grad pri Bruslju, kjer je nadaljeval svoje delo do l. 1879. Čeravno so bili nemški jezuiti razkropljeni po Angleškem in Holandskem, si jih je vendar znal kmalu pridobiti za sodrujke. Ker je bil tudi sam izvrsten publicist, dasi samouk, je povzdignil svoj list do splošne znanstvene ravni. Da bi pa mogla izhajati tudi večja dela, je ustanovil 1876. »Ergänzungshefte zu den Stimmen aus Maria Laach.« V tem času je začel tudi izdajati list »Katholische Missionen.« L. 1879. je moral opustiti publicistično delovanje; poklicali so ga namreč na gregorijansko vseučilišče v Rim, kjer je predaval eksegezo. V svoji eksegezi je znal združiti prav spretno obširno izobrazbo v posvetnih vedah s svojim globokim bogoslovskim znanjem. Seznanil se je pa tudi z vsemi modernimi metodami, podmenami in poskusi ter je povzel iz njih tudi za katoliško eksegezo marsikaj novega in koristnega, ne da bi zabredel v hiperkriticizem ali modernizem. Zato pa je tudi najvišja učna oblast potrdila njegove znanstvene principe. Da bi seznanil tudi širše kroge s svojimi načeli, je sklenil začeti izdajati

ogromno, latinsko pisano delo, ki bi naj obsegalo poleg splošne in posebne introdukcije tudi razlage k posameznim delom sv. pisma, konkordanco, stvarni slovar ter hebrejski, grški in latinski biblijski slovar. Dobro vedoč, da sam ne zmore tako obširnega dela, si je zagotovil pomoč večjih sodelovalcev. Sam je spisal najvažnejši del — splošno introdukcijo. Nameraval je razložiti tudi vse liste sv. apostola Pavla, a izvršil je samo komentar k obema listoma do Korinčanov in k listu do Galačanov. Od l. 1885. je izšlo že 34 zvezkov tega dela, ki nosi naslov »Cursus sacrae scripturae.« L. 1889. so ga premestili zopet na Holandsko v Blijenbeck, kjer se je bavil edino-le z biblijskimi študijami. Od leta 1892—1900 je bil tudi svetovalec nemškega provincijala. Od l. 1902. je živel v Trieru, kjer je sklenil svoje plodonosno življenje.

P. Ž.

5. Mladinska organizacija. V naši organizaciji nam je iz novejšega časa zabeležiti nov pojav — »Mladeniško zvezo«, ki se je ob velikanski vdeležbi osnovala dne 31. majnika v Šmihelu na Koroškem, na binkoštni pondeljek dne 8. junija pa v Ljutomeru. Mi te nove zveze ne razmotrujemo iz političnega stališča, ampak iz pedagoškega, kulturnega in versko-nravnega. Dandanes sicer živimo v dobi samih zvez, vključno temu se pa človeška družba vedno bolj anatomizira. Upamo, da novoustanovljena mladeniška zveza, ki ni kako samostojno društvo, ampak le nekak odsek krščansko-socialne zveze, ne bo imela samo manifestacijskega pomena, marveč da bo resno pospeševala vzgojo in izobrazbo šoli odrasle mladine. Odkar je prišla v veljavo nova šolska postava in so prenehale nedeljske šole, je bila velika napaka, da se je zlasti moška mladina v najbolj kritični dobi prepustila več ali manj sama sebi ter postala žrtev pijančevanja in surovih pretepev.

Modra društvena organizacija naj tedaj skuša ohraniti mladino na pravi poti. Seveda se je tudi tu varovati skrajnosti; društva ne smejo mladega človeka odtujevati domači hiši in ga motiti v njegovih stanovskih opravilih, še manj pa s pogostimi veselicami in bučnimi shodi vabiti mladino v krčme, sicer je uspeh ravno nasproten, kakor bi ga naj imela društva. Mladinsko vprašanje je zelo resno in vredno, da se temeljito proučuje. Vsak, ki ima z mladino opraviti, bi naj proučil pred vsem izvrstno knjigo Försterjevo »Die Jugendlehre«.

F. K.

6. »Vrhbosna«. Že 22. leto izhaja v Sarajevu cerkveni list »Vrhbosna«, ki si je v teh letih pridobila veliko zaslug za cerkveno življenje in slovstveno delovanje v Bosni in Hercegovini. Od l. 1896. je po odstopu takratnega urednika dr. Andreja Jagatića vodil list prav spretno dr. Ivan Šarić, ki je sodeloval pri listu že od gimnazijskih let. Letos je odložil uredništvo, ker ga je cerkvena in državna najvišja oblast poklicala v višjo službo. Na praznik Vnebohoda Gosp. dne 28. maja je bil v sarajevski stolnici posvečen za pomožnega škofa vrhbosanskega z naslovom cesaropolitanskega škofa. Uredništvo lista je prevzel katehet dr. Ivan Dujmušić. Novemu uredniku želimo veliko uspeha, »Vrhbosno« pa toplo priporočamo tudi našim čitateljem. Cerkevne zadeve na Balkanu nam Slovencem ne smejo biti indiferentne, zato jih marljivo zasledujemo in po svojih močeh podpirajmo njihov tisek. Bivšemu uredniku in sedanjemu škofu pa želimo obilo blagoslova božjega v njegovi odgovornosti polni službi.

F. K.

7. Vzhodna cerkev. — a) Cirilo-metodijska akademija. Na lanskem velehradskem shodu se je med drugim govorilo tudi o tem, da se osnuje cirilo-metodijska akademija, kjer bi se proučevala zlasti ona vprašanja, ki se tičejo zveze med vzhodno in zahodno cerkvijo, s posebnim ozirom na Slovane. Ideja se je pohvalno »vzela na znanje«, da bi se mogla v kratkem času ostvariti, pač nihče ni mislil, da si češki rodoljubi že dalj časa gojijo to misel. Pa kar se je pred letom dni smatralo kot »pium desiderium«, je nepričakovano hitro dozorelo. Češki list »Nový věk« naznanja v svoji 32. številki z dne 8. maja t. l., da se je našel nek mecen, ki je bodoči akademiji popolnoma zagotovil obstoj v gmotnem oziru. Gre se le še za to, kje se naj ustanovi in kako uredi. V poštev prideta Kroměříž (moravske Atene) in Velehrad. Vsekako da bo akademija na Moravskem. Nov zavod bi naj bil to, kar sta Ciril in Metodij Slovanom v verskem in kulturnem oziru. Osnoval bi se naj kot višja teologična fakulteta, ki bi spojila v sebi vse, kar imajo dobrega enaki zavodi na Dunaju, v Parizu, v Rimu, v Londonu, v Oksfordu, v Lovani, v Berlinu in v Ameriki. V zavod bi se sprejemali že posvečeni duhovniki vseh slovanskih narodov na višje teologične študije. Poleg teologičnih strok bi bile tudi posebne stolice za sociologijo, poezijo, slovstvo, zgodovino dogem in shizme, za slovanske jezike, zgodovino liturgike itd. Če je že res postavljena stvarna podlaga temu podjetju, želimo tudi mi prav iskreno, da se misel srečno izvrši ter izpolnijo krilate besede dotičnega poročevalca, naj Velehrad postane granitni steber, ki bo nosil most med Rimom in Petrogradom. F. K.

b) Rusinska cerkev. Nad 300 let že traja unija rusinske cerkve z Rimom, a še vedno so zahodnjaki polni predsodkov in nezaupnosti do Rusinov-unijatov, ki so v njihovih očeh še zmirom bolj razkolniki ko katoličani. Letošnja »Njiva«, glasilo rusinske duhovščine, skuša ta pojav nekoliko razjasniti: Izvir mu je iskati v separatizmu Rusinov, ki jih na zunaj res bolj bliža pravoslavju nego katolicizmu, in ki latincem nehote vsiljuje vprašanje: »Ali so pač Rusini pravi katoličani, ali morebiti tajni razkolniki, ali še omahujejo med katolicizmom in razkolom?« Ta separatizem se javlja posebno v teh točkah: Prvič je med Rusini mnogo katoličanov le imenoma, ki se ne marajo popolnoma prištevati rimskim katoličanom, temuč se smatrajo le za »zedinjence«, združene z Rimom samo začasno in pogojno, dokler namreč latinci ne začno razdirati njih vzhodnega obreda in običajev. Tak katolicizem in razkol je pa seveda isto. — Pri tej točki se dotakne »Njiva« vprašanja: »Kaj pa, če začne Rim zistematično rušiti vzhodni obred?« Na to vprašanje odločno povdarja, da Rusini tega tudi pri najhujšem naporu zahodnjakov ne morejo dopustiti, ker so vzhodni obredi »monumenta antiquissima S. Traditionis divinae, in quibus plura dogmata catholicae orthodoxae fidei inveniuntur.« Uničiti taka »monumenta«, bi značilo uničiti žive, jasne dokaze katoliških dogem, tako latinizatorsko delo bi bilo nasprotno sv. izročilu. — Dalje se drže Rusini čisto brez potrebe julijanskega koledarja, da si morejo vse ceremonije svojega vzhodnega obreda točno opravljati tudi po gregorijanskem koledarju in poleg tega še povzroča julijanski koledar njihovemu obredu samemu znatno škodo: mnogo Rusinov vzhodnega obreda na priliko ne more radi službene odvisnosti od katoličanov latincev obhajati praznikov po vzhodnem obredu, ampak praznovati morajo latinske praznike in se vdeleževati

latinske božje službe. To jih polagoma privede do tega, da prestopijo povsem k latinskemu obredu. Tretje, v čemer se rusinska cerkev posebno loči od zapadne, je pomanjkanje prave apostolske gorečnosti med duhovščino, mlačnost v dušnem pastirstvu, pačenje ruskega obreda, ki se zlasti kaže v raznoličnosti ceremonij, neki ravnodušnosti in hladnosti, s katero opravljajo duhovniki cerkvena opravila, v neznanskem kričanju cerkvenih pevcev, ki z raznimi neprimernimi dodatki in drugimi manirami sicer krasne obredne napeve tako potvarjajo, da postanejo ironija pobožnega petja. Ni se potem čuditi, če se vernikom ruskega obreda bolj priljubijo latinski duhovniki in latinski obred, če zahajajo zlasti po večjih mestih rajši v latinske cerkve in prestopajo tudi vsled tega k latinskemu obredu. Te posebnosti rusinske cerkve, h katerim se še pridruži ženitev duhovnikov, nudijo torej zahodnjakom res neko vsaj navidezno opravičenost, da mrze Rusine ter hočejo po vsej sili najti pri njih razkol.

Odkritosrčnost, s katero razkriva »Njiva« v tej razpravi zanemarjeno versko življenje rusinskih unijatov ter malomarnost dušnih pastirjev in njena radikalna zahteva po reformi da upati, da se počasi obrne stvar tudi v tem oziru na bolje, zlasti ker se zadnji čas pojavlja med rusinsko duhovščino vedno večje teženje po vsestranskem združenju in solidarnem delu na socijalnem, kulturnem in verskem polju. Ognjišče kulturno-verskega življenja Rusinov utegne počasi postati »Društvo sv. apostola Pavla«, ki je izdalo že precej znanstvenih in bogoslovnih knjig ter sklenilo na letošnjem občnem zboru posvetiti svoje delovanje posebno naslednjim točkam: 1. da se vsaj z začetkom novega leta otvori ali osnuje semenišče za duhovniške sinove; 2. ker se na kmetih silno naglo širijo protiverske ideje, zato hoče izdajati po nizki ceni času primerne brošure, ki bodo osvetljevale novodobna gibanja in njih razmerje do cerkve in njenih nauk; 3. po vzgledu dunajske »Leonove družbe« bo prirejalo v Lvovu, pa tudi po deželi na dekanijskih zborovanjih katehetične tečaje. — Poleg »Društva sv. ap. Pavla« je ustanovilo rusinsko duhovništvo pred meseci še dobrodelno »Društvo sv. Andreja«, ki ima namen, svoje ude, njih žene in otroke v boleznih podpirati in osnovati za nje posebna zavetišča; za vzor si je vzelo podobno »Društvo sv. Jožefa v Gorici« (»Josephpriesterverein in Görz«).

M. K.

c) Imetje srbskih samostanov v avstro-ogerski monarhiji bo odslej upravljal poseben odbor srbskega cerkvenega zbora in bo temu odgovoren. Že od l. 1790 se je delovalo na to, a sedaj je cesar potrdil dotično postavo. Vsi dohodki samostanskih posestev se bodo stekali v osrednjo blagajno srbskih samostanov pod upravo srbskih cerkvenih skladov v Karlovcih. Od čistih dohodkov se bo tretjina vložila v samostanski, dve tretjini pa v klerikalni šolski sklad. Menihi bodo dobivali od osrednje blagajne plačo, arhimandrit po 1500 K na leto, prosti menih po 500 K, poleg tega popolno obskrbo v samostanu, za katero skrbi odbor cerkvenega zbora¹.

F. K.

č) Praznik patriarha Focija. Doslej se je praznik Focijev obhajal le v teološki šoli na otoku Halki, nedavno je pa carigrajska sinoda zaukazala, da se mora spomin Focijev slovesno praznovati dne 6. febr. v carigrajski cerkvi in v vseh škofijah, ki so podložne carigrajskemu pre-

¹ Istočnik 1908, št. 6, str. 93.

stolu. V patriarški cerkvi v Carigradu mora pri slovesni službi božji biti navzoč patriarh in udje sinode. 2. V cerkvah carigradske arhiepatriarhije morajo prisostvovati bogoslužju učenci in učenke vseh (pravoslavnih) šol, Če pade 6. dan februarja na delavnik, se svečanost prenese na prihodnjo nedeljo. 3. Sestaviti se ima nova služba božja v čast sv. Fociju. 4. Učeni A. Papadopulo-Kerameus v Petrogradu se naj naprosi, da priobči na podlagi najnovejših raziskav točne podatke o dnevu smrti in o kraju, kjer je pokopan Focij.

S tem korakom je Fanar znatno poglobil nesrečni prepad med vzhodno in zahodno cerkvijo. Proglašenje Focija za svetnika in praznovanje njegovega spomina je sicer znotranja zadeva grške cerkve, ali je obenem demonstracija proti zahodni cerkvi ter tipična in ostra oblika, s katero je oficijelna oblast vzhodne cerkve precizirala idejo, ki je raztrgala cerkev Kristusovo. Radovedni smo, kaj bodo storile druge vzhodne cerkve, ki so od Carigrada neodvisne. S tem je zopet dan nov dokaz, da oficijelna vzhodna cerkev nalašč gre svojo pot ter se trdovratno oddaljuje od onega idealnega edinstva, katero je Kristus tako živo priporočal pri zadnji večerji. O »svetniku« Fociju pa bo imela besedo še zgodovina. F. K.

IV.

Slovstvo.

Biblične vede.

Die Genesis nach dem Literalsinn erklärt von Gottfried Hoberg, Doktor der Philosophie und der Theologie, ord. Professor der Universität Freiburg i. B. Zweite, vermehrte und verbesserte Auflage. (Exegetisches Handbuch zum Pentateuch mit hebräischem und lateinischem Text, I. Band) Lex.-8°. (LII, 460). Freiburg 1908, Herdersche Verlagshandlung. M. 10.—; v platno vez. M. 11.50.

Liber Geneseos, textum hebraicum emendavit latinum Vulgatum addidit G. Hoberg. Taschenformat (VIII. u. 418) ebd. M. 2.50; geb. M. 3.—.

Profesor Hoberg je z velikim trudom in z obsežnim znanstvenim aparatom spisal ti dve knjigi za studujoče bogoslovce. Druga, *Liber Geneseos*, je priročna knjižica v majhni osmerki, ter je namenjena za ponavljanje tega, kar bi se kdo naučil iz prve knjige. Ima namreč samo hebrejski in latinski tekst Geneze, kakor sta ta teksta že v prvi knjigi. Tisek hebrejski (in latinski) je lep, tako da bo dobro služil bogoslovcem, ki razlagajo Genezo, tudi če ne rabijo prve Hobergove knjige.

Hoberg se v svoji razlagi ozira bolj na hebrejski tekst; kjer je kaj različnega v latinskem tekstu, se ozira tudi na to. V razlagi se vrsti verz za verzom; povsod se vpoštevajo tudi bolj poglobitve posamezne besede. Pri več odstavkih ima stvarni ali časovni pregled. Kjer se mu nudi prilika, poda tudi slovstvo o dotičnem predmetu.

Obširno delo je postavljeno na trdno podlago tradicionalne katoliške razlage. S tem pa ni rečeno, da nam pisatelj ne bi povedal nič novega. Seznanja nas tudi z vsemi tozadevnimi rezultati novejšega slovstva. Precej natanko se peča s teorijami o postanku Mojzesovih knjig ter zavrača pregledno štiri podmene, ki zanikajo avtencijo pentatevha.

Kot posebnosti te knjige je omeniti sledeče: Glede šestodnevja uči pisatelj vizijsko teorijo. Bog je pokazal »stvarjenje sveta v šestih dnevih« v vizijah Adamu v trenutku, ko ga je ustvarjal. Od prvega hipa svojega bivanja je Adam vse to vedel. Vršilo se je to v »šestih vizijskih dnevih«. Ko so ti minuli, je bil Adam ustvarjen, in nadaljevali so se navadni naravni dnevi. — Kerubimi ob rajju so lahko resnični angeli, kot izvrševalci volje božje; misliti pa je lahko pri kerubimih tudi samo na moč božjo, ki se izraža s tem imenom v prenesenem pomenu. — Vesoljni potop se je raztezal na vse ljudi, pa le na kraj, kjer so ti prebivali. Živali in rastline drugih krajev niso bile pri tem uničene. Noe je vzel le toliko živali v ladjo kolikor jih je bilo potrebno za udobno življenje po potopu. — Vojska očaka Jakoba z božjim bitjem je lahko vizija, ne pugna realis et corporea. — Pri zgodovini Izraelcev v Egiptu uporablja pisatelj prav dobro listine »Tell el Amarna«.

Dr. M. Slavič.

Biblia sacra Vulgatae editionis. Die heilige Schrift des Alten und Neuen Testamentes. Mit dem Urtexte der Vulgata. Übersetzt und mit erklärenden Anmerkungen versehen von Augustin Arndt S. I. Vierte, vermehrte Auflage. 1907. Regensburg, Rom, New York & Cincinnati. Friedr. Pustet. Lex. 8°. (XLV, 22*, 1486; 1476; 1020 str.) Cena vsem trem zvezkam trdo vez. M. 22, broš. M. 16.

Dolgo časa je bilo jako razširjeno in rabljeno Allioli-evo sv. pismo: vulgatin tekst z nemškim prevodom in kratkimi opazkami. A biblične vede so zadnja leta silno napredovale in Alliolievo delo je postalo pomanjkljivo glede na prevod in na opazke. Zatorej je že l. 1899 in 1900 izšla deseta izdaja v prevodu popravljena. Leon XIII. je 17. decembra 1894 dal dovoljenje, da se predela Alliolieva izdaja, ki je imela aprobacijo apostolskega sedeža. Predelavo je prevzel p. Augustin Arndt S. I. Ker pa še takrat, ko se je tiskala stara zaveza, ni bilo dovoljeno od apostolske stolice, delo opremiti z novimi opazkami, so ostale stare. Med tem je pa 8. maja 1897 kongregacija indeksa dovolila tudi nove opazke, ki so v izdaji nove zaveze že bile pridejane, sedaj pa tudi stari zavezi. Tako je za pravo na mesto Allioli-eve biblije stopilo novo delo. Gladek nemški prevod se drži vulgate, vendar ne robski, ampak kjerkoli tekst vulgatin dopušča, je misel izražena po grškem ali hebrejskem izvorniku.

Kdaj bo pa neki naš slovenski Allioli zagledal svet v novi opravi? Mohorjeva izdaja teologu za praktično rabo malo koristi, ker nima celotnega in zaporednega besedila. Zatorej bo nova Pustetova izdaja dobro služila tudi slovenskim bogoslovcem in duhovnikom.

F. K.

Die Evangelien und die Evangelienkritik, der akademischen Jugend und den Gebildeten aller Stände gewidmet von Dr. Jakob Schäfer. Freiburg i. B. Herder. 1608. Str. VIII, 124. C. M. 1.40, vez. M. 2.

Knjižica spada v poljudno-znanstveno slovstvo in strokovnjak ne bo našel v njej rešitve novih problemov ali novih dokazov za stare resnice, ampak pisatelj podaja jako pregledno in razločno sliko o današnjem stanju biblične kritike o evangelijih ter bo knjigo s pridom bral ne le laik ali kandidat teologije, ampak tudi duhovnik si bo zopet v spominu oživil, kar se je nekdanj učil o evangelijih.

Prvo poglavje obsega splošna vprašanja o evangelijih, pogl. 2—4. nam predstavlja zvrstoma prve tri evangeliste, v 5. pogl. pa razmotruje pisatelj medsebojno razmerje sinoptikov. Najbolj obširno razpravlja v 6. pogl. o Janezovem evangeliju, zakaj ravno proti temu evangeliju so nasprotniki nagromadili vse mogoče pomisleke, kar je razumljivo, ker ta evangelij najbolj določno poudarja božanstvo Kristusovo. Na str. 80. bi bil lahko opozoril na Belsarjev članek »Der Ausdruck *ὁ ἰουδαίου* im Johannesevangelium« v Theolog. Quartalschrift 1902, str. 168—222, ker sicer vmes

navaja tudi članke v raznih časopisih. Nasprotniki se namreč med drugim opirajo na to, da se štrti evangelist kaže Judom nasprotnega, torej ni mogel biti Jud in potemtakem tudi ne apostol Janez. Zato je važno vedeti, da evangelist označuje s pojmom *οἱ Ἰουδαῖοι* včasih velike duhovnike, pismouke, farizeje in prebivalce jeruzalemske, včasih prebivalce Judeje v nasprotju z Galilejo itd. včasih pa splošno judovski narod nasproti paganom. V sedmem, precej obsežnem poglavju, govori zopet v obče o verodostojnosti evangelijev, navaja in odbija razne podmene, začevši z racionalisti 18. stoletja in končevši z modernisti.

Knjiga bi bila priporočati zlasti našemu dijaštvu, ki črpa iz romanov in raznih pamfletov uprav gorostasne nazore o sv. knjigah. Teologična vprašanja stoje tudi v laških krogih v ospredju, žal, da jih je malo, kateri bi hoteli stvari resno pogledati v lice, ugaja jim le negacija, za pozitivno stran pa ne marajo, kar pač ni pravi pot k spoznanju resnice.

F. K.

Cerkvena zgodovina.

Kellner, Jesus von Nazareth und seine Apostel im Rahmen der Zeitgeschichte. Von dr. th. K. A. Heinrich Kellner, o. ö. Professor der Kath. Theologie an der Universität Bonn. 1908. Regensburg. Druck und Verlag von Friedrich Pustet. Vel. 8°, VIII + 461.

Zanimivo delo! V prvi knjigi (*»Grundlegung«*) opisuje pisatelj politične, narodne in upravne razmere v sveti deželi v Kristusovem času, razvija zgodovino Heroda Velikega in njegovih sorodovincev, našteje vse legate in podkonzule v Siriji, potem vse judovske prokuratorje ter vse velike duhovnike v dobi Zveličarja in njegovih apostolov. V drugi knjigi (*»Anwendung«*) govori o patristični tradiciji glede leta Kristusovega rojstva in o ljudskem popisovanju pod nadzorstvom v evangeliju omenjenega Cirenija, potem o letu Kristusove smrti in smrti prvakov-apostolov sv. Petra in Pavla ter na podlagi v prvi knjigi dobljenih dat kritikuje dandanes običajne letnice za te dogodke. V tretji knjigi (*»Darbietung«*) pa poda celo življenje Jezusovo in apostolov, kolikor ima stika s sodobno zgodovino in sicer v okviru svoje, v drugi knjigi dognane kronologije. V dodatku sledijo dolge vrste vestno izbranih citatov iz cerkvenih očetov, kolikor pridejo v poštev glede leta rojstva in smrti Jezusove ter sv. Petra in Pavla.

Poročevalec še ni nikjer našel tako dobro sestavljenega reda rimskih oblastnikov v Siriji in Palestini, kakor pri Kellnerju. Ta razpravlja tudi v glavnih obisih o rimski upravi in o delokrogu ter oblasti teh uradnikov. Marsikaj se s tem pojasni v sv. pismu. Ravnotako ni splošno znano, kako pomešana je bila Palestina v narodnih razmerah. Poleg Judov, Samaritanov in Galilejcev imamo še rimske kolonije (n. pr. Cezarejo ob morju) in grška mesta (n. pr. Deseteromestje). Tukaj bi bil Kellner tudi lahko narisal helenistični značaj tedanjih palestinskih stavb počevši s templjem v Jeruzalemu, do Herodove vile v Jerihi, do razvalin v Kafarnanum in veličastnih (deloma poznejših) zgradb v Transjordaniji. Glavni namen pisateljev pa je bil, določiti novo kronološko vrsto svetopisemskih dogodkov. Za kaj takega je treba obširnega znanja ne samo v svetopisemskih vedah in v posvetni zgodovini, ampak tudi v pomožnih znanostih — v kronologiji, epigrafiki, numismatiki in rimski državnopravni znanosti. Kellner se ni samo v teh poučil, ampak je svoja raziskovanja tudi oprezno in mirno v mnogoletnih študijah izvršil. Treba je, da iz novih razgledišč, katera je deloma šele on zarisal, še enkrat strokovnjaki vsa ta vprašanja predelajo — in njegove rešitve odobrijo, potem pa se lahko dolga vrsta letnic v cerkveni zgodovini in v eksegezi spremeni. Nekatero teh letnic hočemo tukaj podati.

Jezus je rojen l. 751 ab urbe condita (torej 3 l. pred pričetkom sedanje ere, po kateri je rojen l. 754 ab u. c.), jeseni ali pozimi, a negotovega dne, umrl pa je v svojem 32. letu dne 7. aprila l. 783 u. c., potem ko je, pričenši s 30 letom, skozi tri (nepopolna) leta učil. Marija Devica je umrla pred l. 34 po Kr. Prvo Pavlovo potovanje je l. 36—37, apostolski zbor l. 37, drugo potovanje 37—41, tretje pa leta 47—52. Sv. Peter, l. 43 čudežno iz ječe osvobojen, je šel na drug kraj t. j. v Pont in severno Malo Azijo. V Rim je prišel šele začetkom Neronove vlade ter je tam deloval komaj 1 leto in nekaj mesecev, organiziral pa je rimsko cerkev in je bil njen prvi škof. Umrl je dne 29. junija l. 55. Sv. Pavel mu je sledil v smrti dve leti pozneje, namreč 29. junija 57. Petrova naslednika sta Lin (55—67) in Klement (67—75).

Kot zanimivost omenimo še, da je (II Thes. 2, 3—) človek greha, sin pogubljenja, ki bo v templju božjem sedel in se skazoval, kakor da bi bil Bog — cesar Kaligula, tisto, kar ga zadržuje ($\tau\acute{o}$ $\alpha\alpha\tau\acute{\epsilon}\chi\omicron\nu$), pa je sirijski legat in prijatelj Judov Petronij, slednjič, da je zvezda, katero so videli trije kralji (t. j. trije astrologi), se prikazala v znamenju ovna, ki je bilo po astroloških naukih znamenje judovskega ljudstva; in da je ta zvezda morda identična s kometom, ki so ga videli kitajski zvezdoslovci spomladi l. 750 u. c. v znamenju kozla. Mrknjenje sonca in lune ob Kristusovi smrti tolmači Kellner kot tellurično in ne siderično (astronomsko) prikazen, da se je to zgodilo vsled prahu, ki ga je dvignil potres in mogoče še vsled drugih vzrokov, ki so čudežno nastopili. Sploh se Kellnerjeva knjiga odlikuje po mnogih novih, deloma dobro utemeljenih, deloma pa tudi drznih nazorih ter bo zelo koristila za boljše umevanje »prvega poglavja cerkvene zgodovine«, kar je bil njegov namen pri pisanju.

Glede oblike imamo še naslednje opomniti. Čeprav je pisatelj o več vprašanjih že pred mnogimi leti razpravljal, je vendar gradivo za knjigo — kakor se da sklepati, šele v zadnjem trenutku sestavil. Pri tem se je posluževal shed (posameznih lističev), katere je na več mestih uporabil in dobesedno prepisal. Odtod pride, da se večkrat ponavlja. Tako n. pr. so štirje odstavki (skoro dve strani) o prokuratorju Feliksu na str. 158 nasl. in 373 nasl. dobesedno enaki. Gotovo metodično zanimiv slučaj, kako se naj ne dela. Seveda dokazom to ne škoduje, ker so vsled ponavljanja še bolj jasni.

Stegenšek.

Cerkvene razmere med Slovenci v XV. stoletju in ustanovitev ljubljanske škofije. Po arhivalnih virih spisal dr. Josip Gruden, profesor bogoslovja. V Ljubljani, 1908. Založila Leonova družba. Natisnila Kat. tiskarna. Vel. 8°. Str. 146, c. K 530 s poštnino.

Redka je pač priložnost, da moremo poročati o slovenski znanstveni knjigi, zakaj pri nas so premagati vsakovrstne težave, o katerih drugod nimajo pojma, preden pride pisatelj v položaj, da mu je sploh mogoče spisati znanstveno knjigo (drugod so na razpolago knjižnice in arhivi, dobi se lahko dopust za znanstveno delo, podpora, da more pisatelj iti v tuje arhive in knjižnice itd., pri nas vsega tega ni). In ko pisatelj dogotovi svojo delo, zija pred njim veliko vprašanje, kdo mu bo knjigo založil in kdo kupil. O tem bi se dala pisati cela tragedija...

A obrnimo svojo pozornost k naši knjigi. G. dr. Gruden je več časa zbiral gradivo v nadškofijskem arhivu v Vidmu; prvotno je zasledoval ljubljanske sinode, potem je pa načrt razširil ter nam v knjigi podal sliko o verskocerkvenih razmerah, ki tvorijo nekako ozadje za reformacijsko dobo v 16. stoletju.

Knjiga obsega 14 poglavij in dodatek z naslednjo vsebino:

I. Kriza v akvilejski patriarhiji. Za časa patriarha Ludovika Teck so Benečani (1418—1420) storili konec svetni oblasti oglejskih patriarhov, kar je imelo važne

posledice v političnem in cerkvenem oziru. Patriarh Ludovik je potem hival večinoma v Celju pri svojem prijatelju celjskem grofu, benečanski del pa je tudi kot škof popolnoma zanemaril.

II. Bazelski cerkveni zbor in njegov vpliv na slovenske pokrajine. Patriarh Ludovik se je v Bazelu pridružil skrajni opoziciji ter si je kmalu pridobil na zboru največji vpliv in vlogo med vsemi nemškimi prelati. Tedanji papež Evgen IV. je bil namreč Benečan in patriarh ga je sumničil, da je v zvezi z njegovimi sovražniki Benečani. Ko je Evgen IV. premestil l. 1438 vesoljni zbor v Ferraro, je odporni večina navzlic temu zborovala še naprej v Bazelu in glavna opora ji je bil oglejski očak. Patriarh je potegnil za seboj v razkol malone celo svojo cerkveno pokrajino; avstrijske dežele so itak stale na strani bazelskega koncila. Cerkev in samostane je zbor kar obsopal s privilegiji. Najodločnejši privrženec bazelskega koncila je bil patriarhov generalni vikar Martin, škof pičenski.

III. Razkol. Patriarh Ludovik je umrl v Bazelu na kugi 19. avg. 1439, kmalu potem, ko je bil koncil odstavil Evgena IV. Po njegovi smrti je Evgen IV. imenoval za patriarha Ludovika III. Scarampo-Mezzarota, protipapež Feliks V. pa tridentskega škofa Aleksandra Ziemowitskega, ujca cesarja Friderika III. Ludovika je priznal le beneški del za patriarha, ki se je l. 1445 pobotal z Benečani, avstrijski del patriarhije pa je pripoznal bazelskega patriarha Aleksandra, ki pa najbrž nikdar ni prišel v naše dežele, ampak je cerkveno oblast izvrševal le generalni vikar škof Martin. Po Aleksandrovi smrti je bazelska stranka postavila na patriarhov sedež lavantinskega škofa Lovrenca pl. Lichtenberga. Ob njegovi smrti l. 1446. je bazelski koncil izgubil že skoro vso veljavo, postavil je le upravitelja oglejske škofije, Martina, škofa pičenskega, ker se je med tem Friderik III. že začel pogajati s papežem Evgenom IV.

IV. Obnova cerkvenega edinstva. Za časa razpora med bazelskim koncilom si je avstrijska vlada pridobila znaten vpliv na cerkvene zadeve. Vsled pogodbe med cesarjem in papežem je v naših deželah prenehal razkol, a cesar je dobil še večji vpliv na cerkev.

V. Reformna sinoda, doslej neznana, katere akte je našel pisatelj v kapitolski knjižnici v Vidmu, se je vršila l. 1448.

VI. Enej Silvij Piccolomini, slavni humanist in poznejši papež Pij II. je igral važno ulogo na avstrijskem dvoru zlasti v pogajanjih med Rimom in cesarjem.

VII. Ustanovitev ljubljanske škofije. Ko je izumrl rod celjskih grofov, so postali Habsburžani ne le dediči njih ogromnih posestev, ampak dobili so tudi zavetništvo nad mnogimi cerkvami. L. 1461. ustanovi Friderik III. ljubljansko škofijo, katero je papež Pij II. 1462 potrdil ter kmalu potem patriarhu odvzel vso sodno oblast nad škofom, kapitolom in škofijo ljubljansko. Najbolj je bila z ustanovitvijo nove škofije zadeta gornjegrajska opatija. L. 1460. je cesar redovnikom prepovedal voliti novega opata in papež je potrdil to prepoved ter gornjegrajsko opatijo pridržal sebi. Vkljub temu so si redovniki izvolili novega opata, a bilo je zastoj. Opatija je bila prideljena škofovski menzi, uporni redovniki pa so zapustili samostan ter odnesli seboj zapisnike, listine in vse, kar se je dalo odnesti.

VIII. Obseg nove škofije. Obsegala je na Kranjskem 11, na Štajerskem 4, (Gornji Grad, Škale, Braslovče, Pilštanj), na Koroškem 2 župniji.

IX. Sigismund pl. Lamberg — prvi škof ljubljanski. Imel je veliko težav z ureditvijo nove škofije in zaradi turških bojev.

X. V 10. poglavju riše pisatelj kratko razmere v oglejskem delu, ki je krog in krog obdajal ljubljansko škofijo. Patriarhova oblast je bila le še po imenu, vse župnije so bile ali v oblasti cesarjevi ali pa vtelesene samostanom. L. 1487. je z

dovoljenjem avstrijske vlade bila izza razkola prvokrat vizitacija v avstrijskih deželah. Izvršil jo je v imenu patriarha Peter Carli, škof kaprulanski. Odslej se vizitacije često ponavljajo.

XI. Duhovščina ob koncu srednjega veka. Avstrijski del oglejske patrijarhije je koncem XV. veka razdeljen v 4 arhidiakonije; nastala sta tudi dva kapitola, ljubljanski in novomeški. Kakor drugod so tudi pri nas bile mnoge razvade in pregrehe: kumulacija beneficijev, krčmarstvo, trgovina, občevanje s sumljivimi ženskami. Duhovski naraščaj se je večinoma izobraževal doma.

V XII. poglavju riše takratno redovništvo, v XIII. versko življenje med ljudstvom, v XIV. pa šolstvo, znanost in umetnost.

Podali smo kratek pregled vsebine zato, da bi vzbudili zanimanje za knjigo, katero bi si naj naročil vsakdo, ki se količkaj zanima za domačo zgodovino.

Koncem pa nekoliko stvarnih opomb. Naslov »Cerkvene razmere med Slovenci« je vzeti kot pars pro toto, zakaj o današnji Goriški, Koroški in Štajerski levo od Drave zvemo malo ali nič. Med naštetimi viri spredaj pogrešamo domače delo dr. Stegenška »Dekanija Gornjegrajska«, katero je g. pisatelj tudi rabil in ga pod črto na str. 116 navaja.

Škof, ki se je po legendi prikazal v Celju cesarju Frideriku, ne bo Nikolaj, ampak sv. Maksimilijan (str. 43). Važnost ustanovitve ljubljanske škofije g. pisatelj precenjuje. Res je, ustanovitev škofijskega sedeža v slovenskem ozemlju je sama na sebi velikega pomena, saj je po našem mnenju ravno to bilo usodno za Slovence, da so pri nas propadle stare rimske škofije in smo prišli pod oddaljeno tujo oblast v Solnogradu in v Ogleju, toda v dejanskih razmerah z ustanovitvijo ljubljanske škofije ni bilo veliko pomagano; rodili so jo politični in ne verski motivi. Ako bi se bil ustanovil n. pr. v Ljubljani stalni vikarijat oglejskega očaka za avstrijske dežele, bi bila cerkvena uprava bolj enotna in krepkejša, po propadu patriarhata pa bi se bila iz tega naravoma izcimila samostojna metropolija in tako bi menda dandanes Slovenci tvorili eno cerkveno pokrajino in imeli enotno središče, sedaj so pa pri zadnji zaokrožitvi škofij znaten del nekdanjega patriarhata potisnili pod Solnograd in s tem za nedogledne čase zabili klin med Slovence.

Nerodna politika Friderika III. je sploh v veliki meri pripravila tla luteranstvu. Str. 77. Koroška arhidiakonija je obsegala tudi okolico Slov. Gradca. Str. 97. (i. dr.) Studenci (Brunndorf) ne Studenec pri Mariboru nimajo nič opraviti s samostanom dominikank v Studenicah pri Poljčanah. Str. 101. sv. Lenart je bil tudi patron živinoreje in voznikov; še dandanes na Štajerskem tu in tam ljudje dajejo na maše v čast sv. Lenartu »za srečo pri živini«. O duhovščini in o verskem življenju sodi g. pisatelj precej optimistično. Gotovo je, da tudi takrat in v manjkalo svetlih strani, a v obče so vendar bile razmere žalostne. Duhovščine se je takrat poprijela neka čudovita robotost; nemški viri ji opetovano očitajo »scalieren und poltern«, v pogovoru so bili malo izbirčni v izrazih, po krčmah pa so se radi pretepali. Krivo stališče pa seveda zastopajo tisti zgodovinarji, ki z neko vidno slastjo predstavljajo takratno slabo življenje duhovščine in redovništva samo za sebe. Kvalifikacija posameznih stanov se more pravično presojati le v okviru celokupnih družabnih razmer dotične dobe. Duhovniki ne padajo iz oblakov, ampak kakšna je družba in kakšna je doba, takšna je poprečno tudi duhovščina; le redki so, ki se povzdignejo nad nižave svojega časa do idealnih višin cerkvenih predpisov. Veliko število ustanov ni kazalec za cvetoče versko življenje, sicer bi n. pr. celjske grofe morali smatrati za vzor-kristjane.

V drugem delu ali za pravo dodatku podaja pisatelj 8 listin in registrov.

Knjigo iskreno pozdravljamo in jo toplo priporočamo. Iz knjige pa tudi lahko posnamemo, koliko bi še na polju domače zgodovine morali storiti. F. K.

Jahrbuch der Zeit- und Kulturgeschichte 1907. Erster Jahrgang. Herausgegeben von Dr. Franz Schnürer. Freiburg i. Br. Herder 1908. Str. VIII, 480. Lex. 8°. C. vez. K 9.

Za naš čas pač veljajo besede starega »temnega« (ὁ σκοτεινός) filozofa Heraklita: πάντα ῥεῖ — vse beži. Živimo v dobi elektrike; najrazličnejši dogodki v političnem, družabnem, znanstvenem, umetniškem, v verskem, v javnem in zasebnem življenju drve bliskoma mimo nas in tudi najmarljivejši čitatelj dnevnikov le s težavo vzdržuje v svojem spominu zaporednost, vzročno zvezo in važnost posameznih dogodkov in pojavov. Bila je torej času primerna misel, zasnovati posebno revijo, letopis, ki bi nalik fotografu »vjel« in uvrstil v pregledno skupino dogodke in pojave enega leta v praktičnem in znanstvenem življenju. Svetovnoznana Herderjeva založba, ki izdaja že od l. 1886 znamenito delo »Jahrbuch der Naturwissenschaften«, se je lotila novega zbornika ter pred kratkim izdala letopis za l. 1907. Urednik je dr. Fr. Schnürer, vodja zasebne in družinske knjižnice avstrijskega cesarja, dolgoletni urednik lista »Allgem. Literaturblatt« in »Kultur«, ki ju izdaje dunajska Leonova družba. Veseli nas, da je taka važna publikacija enkrat Avstrijcu izročena v roke, kar upamo, bo delu le v prid, ker bo stalo na bolj univerzalnem stališču, kakor ga navadno zavzemajo pisatelji v nemškem cesarstvu, ki pogostoma gledajo na svoje sosede v drugih državah z nekim prezirom.

Pisana tvarina, ki jo vsebuje l. 1907, je razvrščena v naslednje odstavke: I. za uvod je spisal dr. Richard Kralik zgodovinsko-filozofično študijo, v kateri razmotruje razne činitele, ki proizvajajo zgodovinska dejstva in v kakem oziru se dajo dogodki enega stoletja ali tudi leta zvrstiti v eno skupino. II. Cerkveno življenje splošno (dr. P. Ant. Kirsch), v Nemčiji (isti), v Avstriji (dr. Schindler), v inozemstvu (Kirsch), misijoni (p. Ant. Huonder S. I.). V ospredju cerkvenega življenja stoji lansko leto izjave sv. stolice, ki so nagloma sledile druga za drugo, najprej v konzistoriju, potem v zadevi Commer-Schell, novi syllabus pa okrožnica »Pascendi«. L. 1907 ostane pač v zgodovini znamenit mejnik. Pod zaglavjem »inozemstvo«, se ozre nekoliko tudi na Slovane. Na str. 36. zremo, da je lansko leto na Ruskem prestopilo h katolicizmu 20.061 oseb, omeni nasilno odstranitev vilnskega škofa Ropa, marijavite, shod katoliških poljskih časnikačev v Varšavi. Natančnejega pregleda o cerkvenem življenju med Slovani seveda ne moremo pričakovati, vendar pa pogrešamo velehradski shod za cerkveno unijo, ki je vendar bil občecerkvenega pomena ter je vzbudil pozornost v avstr. zunanjem ministerstvu in v Rimu. V obče bi želeli v prihodnje, da se v letopisu omenijo tudi najmarkantnejši pojavi verskega življenja v orientalnih nezedinjenih cerkvah kakor v anglikanski cerkvi in glavnih protestantskih ločinah.

III. Politično življenje — v Nemčiji, v Avstriji, v inozemstvu. — Mimogrede bodi omenjeno, ker natančnejše razmotrivanje ne spada v naš list, da ni logična ta razdelitev, ki se v knjigi opetovano ponavlja. Za Avstrijca je tudi Nemčija inozemstvo (celo Ogrsko-Hrvaška) in za podložnike nemškega cesarja Avstrija; mislimo, da še Avstrija ni satrapija nemškega cesarstva. IV. Socijalna in gospodarska vprašanja. V tem zaglavju je govor o narodnem gospodarstvu in socijalnem gibanju, o pouku in izobrazbi, o tisku v Nemčiji in o nemškem tisku v Avstriji. V. Znanosti: I. Bogoslovje (dr. Ign. Seipel). V pošte v pride le nemška bogoslovna književnost in sicer najvažnejša dela vseh strok. Znanstveni posledki (Forschungsergebnisse) so večinoma zgodovinske vsebine. Mislimo, da bi bilo umestno, v tem pregledu dotakniti se tudi problema o pravotnosti nazareške hišice v Loretu. Sicer

je knjiga Ulyssa Chevalier, N. D. de Lorette — izšla v francoskem jeziku že leta 1906 (proti) in njen protiutež za pravotnost »Nazareth ein Zeuge für Loreto« Kresser) šele l. 1908, vendar v nemških teologičnih listih se je l. 1907 o tem živahno razpravljalo.

2. Filozofija (dr. Michelitsch, Gradec), v poštev pridejo pred vsem dela nemških katoličanov in sicer ne samo knjige, ampak tudi važnejši članki v strokovnem časopisju. Želeti bi bilo, da se v prihodnjih zvezkih označijo tudi glavne struje nekatoliških in nenemških filozofov, potem bo letopis res informativnega značaja.

3. Zgodovina (svetna); 4. jezikoslovje; 5. literarna zgodovina; 6. narodopis; 7. pravnoslovje.

VI. poglavje poroča o leposlovju, o liriki in epiki, o dramatikii in o prozi. VII. Umetnost upodablajoča in glasbena.

V dodatku še imamo kronologičen pregled važnejših dogodkov l. 1907, personalij in umrlih oseb, ki so več ali manj delovale v javnem življenju.

Knjiga se ozira pred vsem seveda na Nemce. Pri tem nam prav živo stopa v misel potreba, da bi tudi mi Slovani sami med seboj in pred svetom pokazali svoje delo, svoje uspehe in svoje težave. Morda bi vsaj cerkveno življenje med Slovani na zahodu in vzhodu leto za letom lahko orisale »Slavorum Litterae theologicae.«

F. K.

Kresser, Nazareth, ein Zeuge für Loreto. Historische Untersuchung von Prof. c. Gebhard Kresser, Oberpräzeptor an der königl. Lateinschule in Friedrichshafen. Graz und Wien 1908. Verlagsbuchhandlung Styria. 8°, VI + 84 str.

Imeniten naslov! Tistim, ki so sledili novejšim kontroverzam o pristnosti loretske hišice, pove dovolj. Slovenci se seveda za to vprašanje nismo zanimali, čeprav bi bili v prvi vrsti poklicani. Ko bi dokazali, da je v Ljubljani že l. 1391 stala loretska kapelica pri frančiškanski cerkvi (Orožen, Celjska kronika, stran 39, ki citira Klunov Archiv II) ali pa, da so na Trsatu posnetek loretske hišice obiskovali romarji že v XIV. in v prvi polovici XV. stoletja, bi storili največjo uslugo zagovornikom loretskega izročila, ker nasprotniki dokazujejo, da je nastala loretska legenda šele v drugi polovici XV. stol. Da vprašanje še ni docela rešeno, kažejo mnogoštevilne publikacije — contra in pro. Eden del nasprotnikovih argumentov — da namreč v Nazaretu niso nič vedeli o kaki hišici Marijini — spretno diskutira G. Kresser. Ako se mu ni posrečilo, to dokazati, kar pove naslov, je pa gotovo dokazal, da Nazaret tudi ni priča zoper Loreto. To že nekaj velja. Ko je poročevalec g. Kresserju to svoje mnenje in natančnejšo kritiko javil, ga je ta pozival k sodelovanju, da se brani častljiva tradicija. Poročevalec s tem opozarja ljubljanske in trsatske zgodovinarje na aktualno vprašanje.

Stegenšek.

Raible, Der Tabernakel einst und jetzt. Eine historische und liturgische Darstellung der Andacht zur aufbewahrten Eucharistie. Von Felix Raible, weiland Pfarrer in Glatt (Hohenzollern). Aus dem Nachlaß des Verfassers herausgegeben von Dr. Engelbert Krebs. Mit 14 Tafeln und 53 Abbildungen im Text. Freiburg i. Br. Herdersche Verlagshandlung. 1908. Vel. 8°, XXII + 336 str. K 7 92.

Obsirno gradivo o tabernaklju obravnava pisatelj v treh delih. I. Tabernakelj v starokrščanski dobi. Tukaj najdemo zbrana poročila, kako so prvi kristjani v evharistijo verovali, se je posluževali, jo ljubili in častili, kako so jo prikrivali in shranjevali. Najdemo jo v cerkvi in v zasebnih hišah, potniki jo jemljejo seboj na potovanje, škofje si jo pošiljajo kot znamenje edinosti. Poglavje o »missa praesanctificatorum« konča ta del. II. Potem razpravlja pisatelj o tabernaklju v srednjem veku — o evharističnih golobčkih, stolpičih, o visečih in o sten-

skih tabernakljih, o ustanovitvi praznika presv. R. T., o zakramentalnih hišicah, o evharističnem češčenju pri srednjeveških mistikih in o shranjevanju presv. R. T. za liturgijo na veliki petek. III. Zadnji del je posvečen oltarnemu tabernaklju. Razvije se njegova zgodovina, razloži pomen, podajo cerkveni predpisi za shranjevanje in izpostavljanje, slednjič praktični nasveti za nove tabernaklje in za preureditev starih. Nasveti za tabernakelj na Veliki četrtek in za božji grob končajo delo.

Knjiga je prav temeljita in priporočila vredna. Raible je v svoji župnijski cerkvi postavil nov tabernakelj. Predno pa je to storil, se je skrbno poučil o zgodovini tabernaklja in o veljavnih predpisih. Te študije je tudi pozneje marljivo nadaljeval. V oddaljeni župnijski vasi in v javnih knjižnicah je prelistal dolgo vrsto znanstvenih del. Predno pa se je začel natisek, je goreči župnik, ki je delo posvetil »Duhovnikom Molilcem (Adoratores) Presv. R. T.,« se preselil v večne šotore. Knjiga ima skoro še več praktičnega, ko znanstvenega gradiva. Veliko poglavij se da porabiti za pridige, posebno ob dneh, ko je presv. R. T. izpostavljeno. Znanstveno pa so zanimive notice o tabernaklju na oltarju, ki je izpričan ponekod še koncem I. tisočletja. Za Slovence pa spopolnjuje našo knjigo lepa Grudnova razprava v tem listu (Voditelj 1908 str. 88—98). *Stegenšek.*

Polifka, P. Georg Freund, C. SS. R. Ein Mann der Tat Geschildert von P. Johannes Polifka, C. SS. R. Wien 1907. Verlag der Buchhandlung Ambr. Opitz Nachf. Wien. Vel. 8°, 437 str.

Pater Freund (1849—1906), tudi Lavantincem znan po eksercijah v Mariboru in na Slatini, je bil Gornje-Avstrijec po rodu. Kot šestošolec je vstopil v kongregacijo redemptoristov. Kot redovnik je bil le kratko časa profesor moralke v Maurteru na Gornje-Štajerskem, večinoma pa je bil na čelu redovnih hiš na Dunaju in v Pragi, odkoder je potem plodonosno deloval tudi kot misijonar v Avstriji in Nemčiji do Hanoveranskega in Berolina. Njegova potovanja so ga privedla tudi v Rim, Jeruzalem, na Švedsko in Norveško. V Lincu so ga postavili na čelo odbora za stavljenje nove redovne cerkve Srca Jezusovega; v par letih je kot potujoč govornik za organizacijo nabral na stotisoč kron. Za preporod Dunaja iz liberalizma k praktičnemu krščanstvu ima izredne zasluge. Bil je velik in močen mož, kot pridigar z izredno krepkim glasom. Prenašal je pa tudi velikanske napore. Zgodilo se je, da je spovedoval po 12, celo po 15 ur na dan. Zato so mu kmalu začele moči pešati. Že koncem svojih štirideset let se je čutil slabotnega in je mislil na smrt; v 57. letu pa ga je nanagloma pokosila. Zadel ga je srčna kap. Poleg govorov je deloval tudi s peresom in je spisal dolgo vrsto poljudnih brošur.

Freundov življenjepis je sestavljen deloma iz njegovih pisem in zapiska, deloma iz hišnih kronik in časniških poročil. Iz vse knjige se vidi, da je bil prerano umrl P. Freund izredno goreč in delaven duhovnik, pa tudi vesel društvenik in moder spovednik — skratka, kakor pravi pisatelj, — najodličnejši redemptorist, ki je deloval na Dunaju po smrti bl. Klementa Dvořaka. Za duhovnike je ta knjiga zanimivo in vspodbudno berilo, zraven pa prinos k zgodovini sodobnega verskega življenja v Avstriji. Najlepši oddelki so pač oni, ki so najbolj intimni: Izjave njegovih poslušalcev, spovedencev in podpirancev. Priposlali so jih menda na prošnjo pisateljveo. V njih se najbolj kaže odličen Freundov značaj. *Stegenšek.*

Franz Xaver Kraus, Geschichte der christlichen Kunst. Zweiter Band. Zweite (Schluss-) Abteilung. Italienische Renaissance. Fortgesetzt und herausgegeben von Joseph Sauer. Mit Titelbild in Farbendruck, 320 Abbildungen im Text und einem Register zum ganzen Werke. Freiburg i. Br. Herder'sche Verlagshandlung. 1908. Vel. 8°, XXII in 283—856 str.

S spoštovanjem vzame čitatelj ta debeli zvezek v roke. Koliko dela in prečutih noči je v njem zapopadenih! Koliko sto in sto razprav in knjig je šlo pisatelju skozi roke, predno je mogel vsa mnenja lepo zbrana bralcem predložiti! Koliko sto in sto spomenikov je moral obiskati in jih pazljivo razmotriti, predno si je ustvaril lastno sodbo! V istini — občudovanja vredno delo. Krausova zgodovina velja splošno kot najboljši pregled zgodovine umetnosti z ozirom na vsebino umotvorov. Zgodovinsko razvojni in pa formalni moment drugi dostikrat boljše rišejo, a glede idealne teološke vsebine umetnin je Kraus v prvi vrsti kompetenten. Vseučilišni profesor dr. Sauer pa je vreden učenec prerano umrlega († 1901) mojstra. Predelal je dolgo vrsto srednjeveških liturgiških in simbolističnih pisateljev¹. Zato pa je bil edini izmed Krausovih učencev zmožen, nadaljevati in končati znamenito mojstrov delo. Tudi Sauer pred vsem povdarja teološko vsebino umotvorov in dostikrat vsled svojega globljejšega znanja bogoslovske in liturgične tradicije popravlja dosedaj sprejeta mnenja. Kako odlično in obširno je raztolmačil n. pr. Mihelangelove freske na oboku sikstinske kapele (str. 343—373) ali pa Rafaelovo prvo stanžo (della Segnatura, str. 383—419)! Vsepovsod si je prizadeval vsak predmet stvarno in če mogoče — boljše razložiti, kakor se je dosihdob umeval. In to zahteva izbornih moči! Kdor se torej hoče temeljito poučiti o idealnih umetninah, ki so vsklile edino na temelju krščanskega svetovnega naziranja in sicer v najvišji dobi krščanske umetnosti, v laški renesanci, ta ne more najti boljšega voditelja nego sta Kraus-Sauer.

Označimo še na kratko vsebino! Pero rajnega Krausa nam najprej riše slavnega dominikanca in slikarja fra Bartolomeja, potem pa še odličnejšega in vsemu svetu znanega Leonarda da Vincija. Sauer pa nadaljuje z neizcrpno povestjo zlate umetniške dobe za papežev Julija II. in Leona X. in nam stavi pred oči dela Mihelangela in Rafaela, potem govori o cerkvenih stavbah (bazilika sv. Petra!) in njih notranji opravi, na to o poznorenesanskem slikarstvu (Andrej del Sarto, Coreggio, Sodoma, Tizian in drugi Benečani), o maniristih (Vasari in dr.), eklektikih (Caracci, Reni, Domenichino) ter naturalistih (Caravaggio, Ribera). Umetnost je začetkom XVI. stol. na najvišjem vrhuncu pričela, globoko v nižavi pa je koncem stoletja postala.

Podrobnosti ne bomo naštevali. Omenimo samo, da je sodba o Mihelangelovem od mrtvih vstalem Vzveličarju prestroga (str. 615). Sauer je prezrl, da je skraja stal visoko na oltarju v polumraku stranske kapele (glej naš članek v Dom in Svetu 1908) in da niti ne vemo, koliko je gol, z druge strani pa je odlično delo in z milim izrazom in ga radi tega hvali tudi Burckhardt kot eno najlepših del moderne umetnosti.

Kakor pisatelju, gre tudi svetovnoznanemu založniku pohvala, ker je knjigo opremil z lepimi in mnogoštevilnimi ilustracijami. Le tako je mogoče se razveseljati nad lepim tekstom, ako gledamo tudi z očmi priprost in nepopolen odsev izvornih mojsterskih del.

Stegenšek.

XPTΣOCTOMIKA.

Studi e ricerche intorno a S. Giovanni Chrisostomo a cura del comitato per il XV° centenario della sua morte. I. zv. Roma 1908. Str. VI + 242.

Rimski odbor za proslavo 1500 letnice sv. Zlatousta je hotel v jeseni l. 1907 prirediti veliko slavnostno akademijo, na kateri bi učenjaki raznih narodnosti pre-

¹ Glej v Voditelju 1903 str. 247—251 naše poročilo o njegovi knjigi: »Symbolik des Kirchengebäudes und seiner Ausstattung in der Auffassung des Mittelalters.«

davali o sv. Zlatoustu. Akademija se sicer ni mogla vršiti, a učenjaki so svoje razprave poslali rimskemu odboru, ki jih bode izdal v treh zvezkih (cena 10 lir; ko izide 3. zv. se bode cena zvišala na 12:50 lir); dosedaj je izšel 1. zv. Razprave, objavljene v tem zvezku, znatno dopolnjujejo dosedanje raziskave o sv. Zlatoustu.

1. La figura morale di S. Giov. Crisostomo (Prof. N. Turchi) 1—34. — Zlatoustovo delovanje in njegovi spisi nam jasno osvetljujejo tedanje politiške, socialne in cerkvene razmere v Antiohiji in sploh na krščanskem vzhodu. Antiohija je bila glavno mesto Sirije in važno trgovsko središče. V drugi polovici 4. stol. je štela okoli 200.000 prebivalcev; kristjanov je bilo približno polovico vsega prebivalstva. Poganstvo so izkušali oživiti cesar Julian, sofist Libanij in novoplatonska šola. Med kristjani samimi je pa bilo mnogo neednosti; širil se je goli formalizem, verski in nravni propad. V tej dobi je nastopil Zlatoust kot odločni nasprotnik laškoživja in polovičarstva, najčistejši izraz evangelijskega ideala, pravi apostol, ki je v svoji duši nosil vso poezijo sirskega neba, na ustnicah pa zgovornost starih grških govornikov. Na videz je demagog, v resnici pa »utopist ljubezni«, moralno dovršen in praktičen značaj, ki se zna vsakomur prilagoditi. Če treba nastopa kot lev, a zna govoriti tudi pristrčno in sladko. Ko je umrl, je padel kot hrast, ki je zadet od strele; nobenega lista ne izgubi, veje ne zlomi.

2. Authorship (avtorstvo) of the *Dialogus de Vita Chrysostomi* (E. C. Butler, abbot of Downside) 35—46.

Za umevanje obsežnega delovanja sv. Zlatousta je najvažnejši in najstarejši vir »Dialog«, ki ga pripisujejo Paladiju iz Heliopola, pisatelju »*Historiae Lausiaca*«. Ta življenjepis se imenuje »Dialog«, ker ima pripovedovanje obliko dvogovora med nekim vzhodnim škofom in rimskim diakonom Teodorom. Glavni govornik je škof, ki nastopa kot osebni prijatelj in družabnik sv. Zlatousta, ne omenja se pa ne njegovo ime ne njegova stolica; njegova škofija je bila na vzhodu. Pozorišče »dialoga« je Rim okoli l. 407 (408).

Ali je res Paladij iz Heliopola njegov avtor?

Za Paladija iz Heliopola — menita Bigot in Tillemont — ne govori nobena okolnost. Ta je pač prišel v Rim l. 405, toda 407 (408) ga je dohitela usoda njegovega učitelja; moral je v pregnanstvo v Sieno v Zgornjem Egiptu. Vrhutega se v dialogu o Paladiju iz Heliopola govori v tretji osebi kot o možu, ki je različen od škofa, ki pripoveduje.

Toda vse te stvarne težkoče odpadejo, če pomislimo, da je Paladij v času med Krizostomovo (407) in svojo smrtjo pisal »dialog« in namesto namišljenega škofa uvedel sebe kot glavnega pripovedovalca. To trditev podpirajo zunanji in notranji razlogi.

Tradicija VII—X. stol. (Teodor, škof v Trimithu na Cipru okrog l. 680, biograf Jurij in Atanzij Sinajec) ima Paladija iz Heliopola za pisatelja »Dialoga«. Kr. Baur, ki je pregledal vse dostopne tiskane kataloge grških manuskriptov, da bi našel rokopis Krizostomovih del, je v Florenci zasledil en rokopis »dialoga«, čigar naslov sam izpričuje avtorstvo: *Διάλογος ἱστορικὸς Παλλαδίου ἐπισκόπου Ἐλενουπόλεως γενόμενος πρὸς Θεόδωρον κ. τ. λ.* Nasproti *Ἐλενουπόλεως* stoji na robu zapisano: *ἐν ἄλλοις γράφεται Ἀσπόνων*, kar kaže, da tudi drugi rokopisi pripisujejo »Dialog« Paladiju, ki je bil po sporočilu Sokrata (VII 26) iz Heliopola predstavljen v Aspono. V naslovu in razpravi ima florenski rokopis besedi *τοῦ Χρυσόστομου*, ki je pa očitven poznejši vstavek (Chr. Baur, S. I. Chrys. str. 58).

Zunanje dokaze izpopolnjujejo notranji: obilica enakih ali podobnih izrazov, imen in besed v »Dialogu« in »*Historia Lausiaca*«. Tudi življenje »škofa« — glavne osebe dialoga — se sklada s Paladijevim.

Iz navedenih podatkov je razvidno, da za avtorstvo Paladija iz Heliopolia govore zunanji in notranji razlogi. Da je »Dialog« delo zanesljivo-historične veljave, še najbolj izpričuje dejstvo, da je pisec dobro poučen o življenju in trpljenju sv. Zlatousta. Vez prijateljstva je bila tako trdna, da je za preganjanja Janezovih pri- stašev Paladij rad odšel v preganstvo za svojega škofa — Zlatousta.

3. San Giovanni Crisostomo anello providenziale tra Costantinopoli e Roma (P. A. M. Amelli O. S. B.) 47—59.

4. L' opera sociale di san Giov. Crisostomo (Prof. F. Sabatini) 61—79. — Ta dva članka se v svojih rezultatih popolnoma ujemata z našim člankom »Sv. J. Zlatoust v cerkveni in kulturni zgodovini.«

5. Chrysostomos und Libanios (Dr. Anton Naegele) 81—142.

Sv. Janez Zlatoust je v Libanijeji šoli spoznal moč in lepoto klasične retorike, ki mu je nudila orožje v boju med poganstvom in krščanstvom. Brez Libanija — piše A. Naegele — bi krščanska cerkev gotovo ne imela Krizostoma. Ves učeni svet pozna velikega mojstra še večjega učenca, razmerje, ki je eden najlepših spomenikov v zgodovini krščanskega humanizma, eden najbolj trdnih dokazov za združljivost klasične izobrazbe in krščanske religije, glasna priča nepremagljive krščanske resnice, ki je iz naročja poganske govorniške šole vzbudila svoje najsijajnejše govornike. Pa kljub temu je zanimivo vprašanje o razmerju sv. Zlatousta do Libanija po prestopu v krščanstvo ostalo do novejših časov nerazrešeno. Starejši in novejši biografi ter hagiografi so menili, da v Zlatoustovih spisih ni nobenega sledu o spominu na prvega učitelja Libanija. Naegele je dokazal nasprotno. Tudi apostolski govornik je bil iz duha in srca, mož simpatij in antipatij. Res da v svojih spisih, govorih in pismih, v eksegetičnih in parenetičnih delih kljub pogosti uporabi duševnih zakladov klasične literature nikoli imenoma ne navaja Libanija, toda nanj misli večkrat: tako že v uvodu dvogovora *περὶ ἱερωσύνης*, Natančneje ga označuje v drugem mladinskem spisu — *Ad viduam iuniorem*: imenuje ga *τὸν σοφιστὴν τὸν ἐμὸν, πάντων τῶν ἀγαθῶν δεισιδαιμονέστατον*, toda prišteva ga *τοῖς ἕξωθεν* — poganom.

V pismih iz Kukuške samote nahajamo naslov, ki nosi ime poganskega zofista — *τιμὸς μοι καὶ ἐνδοξότατος ἀδελφὸς Λιβάνιος*. Isto ime srečamo v pismu na Karterija in Teodoreta. Vendar ta Libanij ni pogan, ampak kristjan, najbrž duhovnik in zvest Zlatoustov prijatelj, ki je l. 404. svojega škofa obiskal v daljnem Kukuzu in mu s svojim imenom gotovo zbujal mladostne spomine na prvega njegovega učitelja — poganskega Libanija. Ime poganskega vzgojitelja je biograf Paladij zamolčal. Izidor Peluški, prvi izmed življenjepiscev izrecno omenja Libanija kot pedagoga Janezovega. Znameniti cerkveni zgodovinarji bizantinske dobe — Teodoret, Sokrat, Sozomen — so najbrž črpali iz Izidorja: mladostno vzgojo Zlatoustovo pripisujejo poganskemu Libaniju. Na Sozomena se je pozneje naslanjal Nikefor, na Paladija Kedren in Georgij, patriarh aleksandrijski, čigar biografsko poročilo je ohranil Fotij. Georgijevi podatki nimajo posebne historijske vrednosti, ker je vmes mnogo bajeslovnega: tako n. pr. nezgodovinsko Janezovo bivanje v Atenah.

Poznejši bizantinski pisatelji »namenoma, iz prave bizantinske strahopetnosti« ne omenjajo poganskega učitelja, ampak le krščanske vzgojitelje: tako Leon, Suida, Zonora, Fotij, Simeon Metafrast.

Pa tudi Libanij sam ne govori veliko o svojih učencih. V lastni biografiji *βίος ἢ περὶ ἑαυτοῦ τύχης* le mimogrede namigava na obožavanega retorja Zlatousta, ki je o sebi lahko trdil, da so ga bogovi bogato obdarili (*εἰδεῖν ἅπαντες, ὅτι μοι τὰ τῆς τύχης ἐκέρχσαν οἱ θεοί*), da pa kljub temu v poganstvu ne najde sreče, zadovoljstva, miru (*καὶ οὔτε εὐδαιμονέστατος οὔτε ἀθλιώτατος ἐγώ*). Eno

javnih Libanijevih pričevanj o izrednih Zlatoustovih govorniških zmožnostih je na str. 29. navedeno pismo. Ohranilo se je v zbirki (2000) pisem Izidorja Peluškega. Nekateri dvomijo o njegovi pristnosti in izvornosti. Seec ga šteje, ne da bi dokazoval potvarjenost, med spise dvomljive vrednosti. Toda večina katoliških in protestantskih (Neander) teologov in poznavavcev Zlatoustovih brani njegovo avtentičnost. Bolandist Stilting piše: »Quidquid sit, auctoritas s. Isidori sufficit, ut credamus Libanii epistolam ad Chrysostomum fuisse datam.¹« Prav tako je tudi gotovo, da je vez mladostnega prijateljstva med učiteljem in učencem postajala vedno rahlejša. Po prestopu v krščanstvo je Libanija pobijal zlasti v homilijah »o sv. Babilu« in »o Nepojmljivem«.

Iz vse te polemike odseva obsežno znanje staroklasične literature. Večkrat navaja citate iz Libanija, biča s trpkó ironijo pogansko praznoverje (Ἀληθῶς οἱ Ἕλληνες ἀεὶ παιδεσ, γέρον δὲ Ἑλλήν οὐδέεις), slika neustrašeno junaštvo krščanskih mučencev, a ne enkrat v imenom ne omenja retorja Libanija, do katerega je še tlela iskra pietete in hvaležnosti, a tudi pomilovanja, ker je ta zvezda poganstva tavela v smrtni senci.

Sledovi o medsebojnem razmerju zastopnikov dveh nasprotnih svetovnih naziranj vedno bolj izginjajo zlasti v proizvodih, nastalih po antiohijski vstaji (487). Solnce Libanijevega življenja in slave je ugašalo, zvezda mladega propovednika je vzhajala. Libanij je doživljal vedno nova presenečenja, število njegovih učencev in pristašev se je krčilo, ker so prestopali h krščanstvu; Zlatoust pa je po svoji zgovornosti zaslovel po celem vzhodu in v kratkem postal dušni voditelj ljudstva.

Vendar občudovanje in spoštovanje do svojega velikega učenca tudi v poganskem srcu ni nikdar popolnoma zamrlo. To potrjujejo takozvane »zadnje besede« umirajočega Libanija († 392): »Moj najboljši naslednik bi bil Janez, ako ga ne bi bili ugrabili kristjani.«

Prvi, ki je zapisal Libanijeve »zadnje besede«, je bil Sozomen. Njegovo verodostojnost obče priznavajo. Stilting, angleški biograf Steffens in Sievers, eden najboljših poznavavcev Libanijevih, imenujejo Libanijeve »zadnje besede« veličasten finale, ki je značilen za duševne vrline obeh, Libanija in Zlatousta. Za Sozomenom skoraj doslovno isto poročajo Teofan v 8. stol., Georgij Kedren, znameniti bizantinski historik 11. stol. in Nikefor, presbiter in knjižničar pri cerkvi sv. Zofije v 14. stol. Sokrat, vrstnik Sozomenov, molči o sijajnem izpričevalu poganskega retorja. Toda zakaj? A. Naegele tako-le odgovarja: Molk Sokratov je po mojem mnenju očitna pristranost ariansko mislečega carigrajskega sholastika Sokrata nasproti od dvora preganjanemu patriarhu.

6. San Giov. Crisostomo nella letteratura armena (P. Giov. Aucher, Mechitarista) 143—171. — Armenci časte Zlatousta skoraj kot svojega rojaka. To je deloma upravičeno, ker ga je krstil Armenec Meletij, nadškof antiohijski. Najbolj pa vežejo Zlatousta z armensko cerkvijo njegovi spisi, ki so dovršeno, naravnost klasično prevedeni na armenski jezik; armenski prevodi skoraj dosegajo izvornik in so dostojen odmev Zlatoustov. Večina Zlatoustovih spisov je bila že v 5. stol. prevedena na armenski jezik. To se pa da določiti le po filologičnih posebnostih armenskih prevodov, ker nimamo starih dokumentov o prevajavcih in o dobi prevodov.

7. S. J. Chrys. dans la littérature arabe (P. C. Bacha) 173—187. — Ime Zlatoustovo je zelo razširjeno in poznano med Arabci, zlasti v Siriji, domovini Krizostomovi. Ko so se Arabci polastili Sirije in se seznanili s krščansko vero, so

¹ Acta 411.

bili prevodi ondi razširjenih Zlatoustovih spisov nujno potrebni. Čas prevajanja se natančno ne da določiti, vendar je gotovo, da so bila v 10. stol. Janezova dela splošno znana med Arabci. Izmed prevajavcev in poznaveateljev Zlatousta se je posebno odlikoval Teodul (Abdallah).

Teodulovi prevodi so važni zlasti zaradi tega, ker je homilijam pridejal glose. Vsako homilijo je razdelil v dva dela, težje umljiva mesta pa opremil z razlagami. Isti Teodul je po sv. Krizostomu za vse nedelje in praznike sestavil komentarje, ki so se brali neposredno po listu in evangeliju. V starih arabskih evangelijskih knjigah skoraj povsod nahajamo te komentarje. Razen homilij je bila priljubljena knjiga *περὶ ἑρπυσίου*. Na gori Libanonu se hrani rokopis iz l. 1338.

Znamenita je zbirka 87 postnih govorov, ki jih je neki neznan pisec priredil po Zlatoustovih homilijah, da bi poslušavcem olajšal umevanje težkega teksta. Najstarejši izvod se hrani v alepski katedrali (iz l. 1581). Arabski tekst je bil l. 1863. popravljen in tvori zdaj klasično delo arabske literature. Mnogo Zlatoustovih del je raztresenih v zbirki homilij za praznike celega leta.

8. S. Gio. Crisostomo nella letteratura russa (P. A. Palmieri) 189–211. — Staroslovanski prevodi Zlatoustovih spisov so bili, kakor trdi Sobolevskij, delo učencev sv. Cirila in Metoda; na Rusko so dospeli iz Bulgarije v IX. in X. stol. Najstarejši rokopis Zlatoustovih del je iz XII. veka. Tri poznejše rokopise, katerih prvi sega v 15. stol., je zasledil Sreznevskij v samostanski knjižnici v Moskvi, druga dva v knjižnici cerkvene akademije v ravnatom. Mnogo rokopisov iz XVII. in XVIII. veka so odkrili v Vilni, v samostanu Solovec, ki so pozneje postali last cerkvene akademije v Kazanu, kjer je deloval profesor Arhangeljskij, sloveči poznavavec ruske starožitnosti in velik občudovavec sv. Krizostoma. Vseh ruskih rokopisov Zlatoustovih del je na stotine.

Najznamenitejši kompilator Zlatoustovih spisov je bil bulgarski car Simeon. Kalajdovič, Šafařík, Bodjanskij in Hilferding menijo, da se je pobožni car odlikoval tudi kot prevajavec Janezovih spisov. Paloucov trdi, da je Simeona pri prevajanju podpiral eksarh Janez, ugleden bulgarski pisatelj. Sreznevskij se ne odloči na nobeno stran, Malinin pa naravnost odreka prevode Simeonu.

Veliki vpliv bulgarskega Zlatousta na Ruskem izpričujejo zbirke, ki nosijo iste naslove, s katerimi je car Simeon nazival Zlatousta. Zbirka »Zlatoust« obsega homilije zlasti moralne vsebine. Razvrščene so po liturgičnem redu, ki se po njem, pa tudi po vsebini razlikuje od zbirke, imenovane »Zlatostruj«. Tretja zbirka se zove »Ismaragd«. Ismaragd je podoben Zlatoustu, ločita se v tem, da je zadnji vzgojeslovnega, prvi pa bolj liturgičnega značaja. Staroslovanski in staroruski prevodi Zlatoustovih del so velike književne in jezikoslovne vrednosti, ker osvetljujejo vpliv grščine na cerkvenoslovansko oblikoslovje in skladnjo (sintakso).

9. S. J. Chrys. dans la littérature géorgienne (P. M. Tamarati) 213–216. — Zlatoustove spise in njegov obred so med Gruzine zanesli prvi blagovestniki, ki so došli iz Bizanca. Ker ljudstvo ni umelo grškega jezika, je bil prevod nujno potreben. Tudi liturgija je bila zgodaj prevedena, če ne že v 5., gotovo v 8. stol., ko je gruzinska cerkev postala samostojna. Prevoda so se z vnemo lotili prvi gruzinski menihi, ki so sv. pismo prevedli v materinščino.

10. Chrysostomus-Fragmente (Prof. S. Haidacher) 217–234. — V grških katenah in florilegijah se nahajajo citati iz Zlatoustovih spisov, ki so nam sicer neznan ali vsaj še niso objavljeni. V zbirki »Fragmenta in beatum Iob« (izdal Iunius v Londonu 1637), prirejene po Jobovi kateni Niketa iz Herakleje, se Zlatoustu pripisujejo mnoga mesta, ki jih ne nahajamo v dosedaj izdanih Zlatoustovih

delih. Iz tega bi se smelo sklepati, da je sv. Zlatoust res napisal komentar k Jobu; v »Mediceo-Laurentiani« se res nahaja rokopis tega komentarja. Sledovi tega komentarja so tudi pri sv. Janezu Damaščanu »De imaginibus« III; tu se navaja odstavek iz Zlatoustove razlage k Jobu (ἐκ τῆς ἐρμηνείας τοῦ δικαίου Ἰώβ).

Drugi del razprave govori o Krizostomovih fragmentih v zbirki pisem sv. Nila, ki je bil kakor Izidor Peluški sloveč učenec in velik častilec sv. Janeza. V zbirki, ki šteje 1061 pisem, je 45 doslovno povzetih iz raznih Zlatoustovih spisov. Poleg pisem so v Nilovi zbirki odkrili še dva fragmenta neznanega izvora, ki poročata o sv. Duhu v Kristusu pred krstom in prikazni angela med sv. mašo, eno pismo na arianskega gotskega vojskovodjo Gaina in knjigo sv. Nila περὶ κατανύξεως, ki je podobna enakonaslovljenemu pismu sv. Zlatousta na meniha Demetrija. O pravem izvoru teh treh fragmentov ni še nič gotovega.

II. Der ursprüngliche Umfang des Kommentars des hl. Joh. Chrysostomus zu den Psalmen. (P. Chrys. Baur O. S. B.) 235—242. — Zlatoust kot ekseget se je posebno odlikoval v razlagi psalterija, ki obsega 58 ali 59 psalmov, namreč: 4—12, 43—49, 108—117, 119—150. Splošno menijo, da je razložil cel psalterij, toda ohranili so se le prav kar naštetih psalmi. Stilling piše: »Totam psalmodum expositionem necdum habemus editam, quia pars maior aut perdita est, aut latet in tenebris¹«. V raznih bizantinskih katenah in florilegijih se navajajo citati izgubljenih Krizostomovih psalmov. Fotij je videl citat k 59. psalmu in pristavlja: »K psalmom 13—42. doslej še nisem našel nobene razlage; pa tudi nobene k 50. in naslednjim psalmom.« Zlatoust v komentarju k 140. psalmu tudi sam govori o razlagi 62. psalma ali neke homilije, ki se je pa izgubila.

Toda vsi ti razlogi, pravi Baur, nikakor ne dokazujejo, da je celotna razlaga psalmov res bivala: ni še namreč gotova pristnost citatov iz navedenih katen in florilegijev. Ti citati so lahko povzeti iz še neznanih ali izgubljenih Zlatoustovih homilij. Tudi se do danes ni še dobila zbirka, ki bi obsegala več kot zgorajšnje psalme. Iz XI. stol. se je v samostanu sv. Janeza na Patmu ohranil rokopis P N Θ, ki našteva le zgoraj imenovane psalme. Važno je, da celo sv. Hieronim, najznamenitejši poznavavec literature svoje dobe, ničesar ne ve o celotnem komentarju psalmov. V pismu na Avgušтина našteva može, ki so razložili cel psalterij, a med temi ne nahajamo Zlatousta, dasi ga je iz l. 386. najbrž osebno poznal in zelo visoko cenil. Pismo je pisano l. 404., ko je Zlatoust že bival v pregnanstvu; zato je težko misliti, da bi se bila tako zgodaj izgubila celotna zbirka psalmov. Baur takole sklepa: »Iz vsega tega se v našem slučaju ne more sklepati na zgolj nevednost sv. Hieronima. Njegov molk se mi očito zdi enak naravnostnemu zanikanju«. Iz vsega se torej da z veliko verjetnostjo sklepati, da je sv. Zlatoust spisal samo toliko razlag k psalmom kolikor nam jih doslej znanih in da ni pričakovati novih odkritij. —

Pričujoči zvezek znamenite zbirke v čast sv. Zlatoustu dosti jasno dokazuje velik vpliv sv. Zlatousta na vrstnike in na poznejša stoletja. Naslednja dva zvezka bodeta obsegala strokovnjaške razprave o liturgiji sv. Zlatousta in o njegovem čiščenju na vzhodu in zahodu. Cela zbirka bode torej znatno dopolnila dosedanje raziskave o sv. Zlatoustu. Po pravici se sme trditi, da je katoliška cerkev in katoliška znanost dostojno proslavila sv. Zlatousta, veliko »luč z vzhoda«. Naj bi tudi vzhodna cerkev začela priznavati resnicoljubnost in nepristranost katoliške cerkve in katoliške znanosti!

F. T.

¹ Acta 497.

Ascetika.

Christliche Aszetik. Mit besonderer Berücksichtigung des priesterlichen Lebens. Von Dr. Fr. Xav. Mutz, Regens des erzbischöflichen Priesterseminars zu St. Peter b. Freiburg in B. Verlag Ferd. Schöningh, Paderborn 1907; 8° (XII. in 560 str.). Cena Kr. 0'96.

To je knjiga, kakršne smo si že dolgo želeli, pa zastoj pričakovali; zamašila je gotovo veliko praznoto v ascetičnem slovstvu. To slovstvo je sicer sila bogato; imamo krasna, temeljita in praktična navodila h krščanski popolnosti. Kdo ne pozna Gründkotterja in Bürgerja, Rodrigueza, Scaramellija S. I. in druge. Zlasti zadnji je obdelal v svoji knjigi »Anleitung zur Askese« prav sistematično in vsaj nekaj znanstveno vso ascezo; zato je malo smelo, ako pisatelj trdi, da dozdej še ni bilo prav nobene take knjige, ki bi znanstveno in sistematično obdelala nauk o kršč. popolnosti. A vendar priznavamo, da ni Scaramellijevo delo docela znanstveno. Mutz je pa v tej knjigi obravnal povse znanstveno nauk o kršč. popolnosti in o pomočkih, jo doseči. Mutzova ascetika sloni na dogmatiki, torej na trdni podlagi, zakaj asceza, ki se oddaljuje od dogme, je napačna; dalje se opira na zdravo izkušeno dušeslovje. Kdor hoče namreč pisati ascetične knjige ali druge voditi h kršč. življenju in popolnosti, mora biti dober dušeslovec. Pisatelj kaže dalje notranjo zvezo med krščanskimi resnicami in kršč. življenjem; o človeški naravi ima prave pojme in kaže, kako nadnaravna milost in nadnaravno življenje ne uničuje slabe človeške narave, marveč se naslanja nanjo kot predpogoj, jo dviga in blaži. In to je mnogo vredno, ker včasih ascetije v tej reči pretiravajo. Knjiga je apologetična, kar njeno vrednost v današnjih kritičnih dneh le povišuje.

Razdeljena je v 4 dele in ima bolj logično razdelitev, kakor Scaramellijevo »Anleitung zur Ascese«.

V uvodu (str. 1—28) govori najprej pisatelj o človekovem namenu, ki je podlaga vsemu krščanskemu življenju in vsej krščanski popolnosti, to je temelj o katerem govori sv. Ignacij v svoji knjigi »Exercitia spiritualia«. Ako asceza nima te solidne, neobhodno potrebne podlage, je že a priori napačna in zabrede na zmotna pota. Dalje obravnava pisatelj potrebo in nalogo asceze in ascetike, razloži markantno razloček med ascezo in moralo in mistiko, katero izloči iz svoje knjige, kar se nam zdi prav; naposled poda kratko zgodovino ascetike.

V prvem delu (str. 38—62) govori pisatelj o krščanski popolnosti njenem bistvu, o obveznosti po popolnosti hrepeneti, o evang. svetih, o kontemplativnem in delavnem (aktivnem) življenju.

V drugem delu (68—178) razpravlja obširno o zaprekah kršč. popolnosti in o sredstvih, da se odstavijo. Zapreke so pa izkušnje; zato govori tu o bistvu in virih izkušnje, o njihovem namenu in kako jih moremo zavračevati in se zatajevati; sledi nauk o zatajevanju čutov in čutnosti, notranjih duševnih moči (domišljije, pameti, volje), o krotitvi strasti. Ta nauk o strasteh je prav obširen (od 124—178 str.), kar je zelo dobro, saj so ravno strasti v življenju posameznika, družin, narodov in celega človeštva tako važne in usodepolne. Zgodovina človeštva je (v nekem zmislu) zgodovina strasti. Neukročene strasti človeka gotovo pogube. Najprej govori splošno o strasteh, potem o posameznih strasteh ljubezni, sovraštva itd., takoimenovanih *passiones* »concupiscibiles« in o upanju, obupu itd. (*passiones* »irascilibes«).

V tretjem delu (str. 184—352) navaja pisatelj daljša sredstva kršč. popolnosti. V 1. oddelku govori o molitvi sploh, o njenih učinkih, lastnostih, potem o posameznih načinih, o ustni in notranji molitvi (o premišljevanju, duhovnem branju, izpraševanju vesti. V 2. odd. o posameznih pobožnostih: kako moramo častiti

Kristusa, svetnike, mater božjo; v 3. odd.: o prejemanju sv. zakramentov (o izpovedi in večkratnem sv. obhajilu).

V četrtem delu zopet prav obširno govori o krščanskih čednostih. Najprej o božjih čednostih, potem o nravnih (moralnih) in od teh najprej obravnava kardinalne čednosti (modrost, pravičnost, srčnost, zmernost), nato o čednostih, ki so kardinalnim sorodne: pokorščina, potrpežljivost, čistost, ponižnost. Pri vsaki čednosti govori o njenem bistvu, vaji, potrebi, sredstvih, s katerimi se dotična čednost pridobi.

Pisatelj se opira na sv. pismo, v filozofiji se oslanja na sv. Tomaža, Suareza, Christiana Pescha in druge, izmed očetov navaja zlasti sv. Avguština, sv. Bernarda, sv. Gregorija V., Ciprijana in ascete (Gaudrer, Alvarez de Par, Meschlerja, Hövelerja, itd. Tako je knjiga skrbno sestavljena in ne uči napačne pobožnosti, ki bi bila le v čustvih in vnanjostih, kakršne žalibog dobiš včasih tudi med Slovenci.

Seveda tudi ta knjiga ni popolna. Navajamo le nekaj reči. V knjigi manjka nauk o čednosti bogočastja (virtus religionis); sicer ima to vsaj virtualno, ko govori, kako moramo častiti Kristusa, vendar govore vsa druga daljša ascetična dela tudi o tej čednosti, ki je v sredi med božjimi in nravnimi čednostmi.

Dalje manjka poglavje o pobožnosti, ker večkrat kdo pobožnost napačno umeva in tudi napačno goji. Knjiga ne govori nič o duhovnem voditelju, o izpovedniku, ki toliko vpliva na izpovedenca, če je (izpovednik) učen, pobožen in moder. O večkratnem prejemanju sv. obhajila govori zelo kratko, kar je napačno, saj je pobožno, vredno, večkratno prejemanje sv. obhajila najizdatnejše sredstvo zoper vse grehe, strasti in slabosti človekove, in papež Pij X. večkratno, da, vsakdanje prejemanje sv. obhajila tako živo priporoča. Tudi o zatajevanju čutov (oči, ušes itd.) govori prekratko. Razdelitev knjige bi bila boljša, če bi pisatelj zapreke duhovnega življenja obravnaval v 2. delu, proti zaprekam pa v 3. delu.

Nekatere definicije so nekam težavne; n. pr. na str. 77. definira svet: »Unter der Welt versteht man zweitens die Menschen mit ihren gottfeindlichen Grundsätzen«, ali bi ne bilo boljše definirati: svet so ljudje, katerih teženje je le v sedanjosti, v »tem svet«. In ker je v svetu poželenje mesa, oči in napuh življenja, izvirajo iz teh treh korenin ona Bogu nasprotna načela.

Tudi definicija o strasteh ni povse srečna. Docela napačna je trditev na strani 126.: Die Leidenschaften können näher bestimmt werden als heftige Erregungen des sinnlichen Begehrens, die hervorgerufen werden durch sinnliche Vorstellung eines Übels und begleitet sind von einer körperlichen Veränderung«. Saj strast oz. akt strasti lahko prouzroči tudi čutna predstava dobrega, ne samo zla.

Dalje je malo težko trditi, da vsak dej strasti prouzroči le čutna predstava dobrega ali zla. V človeku, ki je duševno-čutno bitje in v katerem imajo vse zmožnosti svojo korenino v eni duši, odgovarja vsakemu deju (aktu) čutnega poželenja v višjem duševnem poželenju duševni akt. In šele potem, ko sta akt nižjega poželenja zaznala um in volja, postane tisti akt človekov akt (kot duševno-čutnega bitja). In ker so strasti specifično človekove (o živalskih strasteh ne govorimo), zato ni prav trditi, da vsak dej strasti prouzroči le čutna predstava dobrega ali zla. So še druge malenkosti, pa te ne jemljo, knjigi njene vrednosti.

Knjigo je prav toplo priporočati vsem redovnikom, tako tistim, ki imajo bolj kontemplativno življenje, kakor tudi vsem drugim, ki vodijo druge redovnike v kršč. popolnosti, dalje posebno spiritualom in izpovednikom po duhovskih semeniščih in samostanih, vsem drugim duhovnikom, da se sami posvete in da morejo krščansko ljudstvo v izpovednici in drugod voditi po potu prave, zdrave asceze in krščanskega življenja. Duhovnik lahko rabi knjigo kot duhovno branje; četudi je znanstvena,

vendar ni suhoparna, ampak polna milob. Tudi za pridige in nagovore bo duhovniku dobro služila; tudi inteligen ten lajik bo knjigo bral s pridom. Duhovnik pa bi nobeden ne smel biti brez te knjige.

o. Janez Pristov, S. J.

Sturm und Steuer. Ein ernstes Wort über einen heiklen Punkt an die studierende Jugend von Dr. Konstantin Holl, Rektor des erzbischöflichen Gymnasialkonviktes zu Rastatt. 12° (III u. 290) Freiburg i. Br. 1908. Herdersche Verlagshandlung. M 1.80; geb. in Lwd. M 2.40.

Am Morgen des Lebens. Erwägungen und Betrachtungen insbesondere für studierende katholische Jünglinge von Herbert Lucas S. J. Mit Genehmigung des Verfassers aus dem Englischen übertragen von K. Hofmann. 8° (VIII u. 194) Freiburg i. Br. 1907. Herdersche Verlagshandlung. M 2.—; geb. in Lwd. M 2.80.

1. Resne besede učeči se mladini o kočljivem vprašanju! Resne besede, ki prihajajo iz srca, vnetega za blagor mladine, in bodo gotovo tudi dosegle svoj namen. Pisatelj stoji na starem krščanskem stališču, ki ga zavzema zdaj tudi znani pedagog prof. F. W. Foerster, da je edina zanesljiva obramba proti vsem strastem, posebno proti spolnemu nagonu, vzgoja volje in krotenje nagonov; to pa je mogoče le na podlagi verske vzgoje. (Tako piše F. v svoji »Jugendlehre«, posebno pa v knjižici »Sexualethik und Sexualpädagogik«. Kempten 1907. Prim. »Čas« II (1908) 1 nsl.; Stimmen aus Maria Laach 73 (1907) 449). — Naravna in nadnaravna sredstva je treba rabiti, da se doseže uspeh, ohrani in zavaruje čistost.

Razdeljena je knjiga na tri dele. V prvem govori pisatelj o čistosti (da smo jo dolžni gojiti, da je mogoča, kako lepo plačilo, naravno in nadnaravno jo čaka, kako jo čislajo povsod), v drugem o grehah nečistosti (o nečistih skušnjavah, notranjih in dejanskih nečistih grehah, o grešni navadi, o posledicah nečistih pregreh za naravno in nadnaravno življenje, o ostudnosti tega greha), v tretjem razlaga naravne in nadnaravne pripomočke, da se ohrani čistost ali zopet pridobi izgubljena čednost.

Knjiga je pisana prepričevalno in zelo prikupljivo od prve do zadnje strani. Svoje nauke in nasvete opira pisatelj vedno na izreke slavnih mož in jih pojasnjuje z zgodovinskimi vzgledi. Dušni pastirji, ki hočejo podariti dijaku svoje župnije kaj primernege — in morda potrebnega, naj sežejo po tej knjigi. Vedno se množe težbe o moralnem stanju srednješolske mladine. »Svobodomiselnost«, ki je je danes na srednjih šolah toliko, sega tudi na seksualno življenje. Ta knjižica bi znala obvarovati marsikoga. Naj jo spremlja božji blagoslov!

2. Knjiga, katere naslov stoji na drugem mestu, podaja v nemščini ekshorte, ki jih je imel P. Lucas S. J. l. 1903/4 v velikem jezuitskem zavodu Stonyhurst College v grofiji Lancaster. Ekshorte tvorijo celoto ter vsebujejo popolno navodilo za duhovno življenje, kakor je potrebno mladeničem, ki se na srednji šoli pripravljajo na bodoči poklic. Vzgoja kremenitega krščanskega značaja jim je namen. Knjiga je zelo primerna za malo odrasle dijake.

Lukeman.

Die Herrlichkeiten der göttlichen Gnade. Frei nach P. Eusebius Nieremberg S. J. dargestellt von Dr. Matth. Joseph Scheeben. Achte Auflage neu bearbeitet durch Fr. Albert Maria Weiß O. Pr. (Aszetische Bibliothek.) 12° (XXIV u. 652) Freiburg i. Br. 1908, Herdersche Verlagshandlung. M 3.20; geb. in Leinwand M 4.—.

L. 1862 je poslal učeni in pobožni dogmatik Matija Jožef Scheeben (1835 do 1888) prvokrat v svet svojo knjigo o krasotah milosti božje. Nihče drug ni bil morda bolj pripravljen, da napiše o tem težavnem in vzvišenem predmetu knjigo, ki bi jo z veseljem vzel v roke ne le teolog, ampak vsak, kdor se hoče zaglobiti

v skrivnosti nadnaravnega življenja milosti. Rabil je sicer pri tem delu ekscerpt iz monografije španskega jezuita Juan Eusebio Nieremberg (1595—1658): De pretio inestimabili divinae gratiae, vendar je njegovo delo izvorno. Peto izdajo je oskrbel po pisateljevi smrti znani apologet P. Alb. Mar. Weiß O. Pr. l. 1893, in letos je potrebna 8. izdaja. Kar je izdajatelj spremenil, se ne tiče bistva prvotnega dela.

V peterih knjigah razlaga Scheeben bistvo milosti, vzvišeno in skrivnostno zedinjenje z Bogom po milosti, notranje učinke milosti, pridobitev, pomnoženje in ohranjenje milosti. — Pridejano je skrbno izdelano stvarno abecedno kazalo.

V nekako otožnem uvodu posvečuje P. Weiß novo predelano knjigo sv. Duhu, delivcu vseh milosti, in jo pošilja po človeškem računu, meni, zadnjikrat v svet, ki ima tako malo zmisla za vse, kar je nadnaravnega. In prav to je velika herezija sedanje dobe, da v zaupanju na naravne moči zapira um in srce nadnaravnemu. Tolle et lege!

Lukman.

Ven. P. Ludovici de Ponte S. I. **Meditationes** de praecipuis fidei nostrae mysteriis de hispanico in latinum translatae a Melchiore Trevinnio S. I. De novo in lucem datae cura Augustini Lehmkuhl S. I. Editio altera recognita. Pars I. Friburgi Br. Herder, 1908. M. 8°, str. XXVIII, 370. Cena M. 3, vez. M. 4.

Herderjeva knjigotržnica izdaja pod vodstvom slavnega moralista p. Lehmkuhla zbirko ascetičnih del pod naslovom »Bibliotheca Ascetica-Mystica«. Izšli so doslej trije zvezki. V prvem je »Memoriale vitae sacerdotalis« Klavdija Arviseneta in »De sacrificio Missae« kardinala Janeza Bona, drugi zvezek obsega »Manuale vitae spiritualis« Ludovika Blossia, tretji pa prvi del meditacij Ludovika de Ponte, ki bodo imele šest delov. V ascetičnem slovstvu zavzemajo te meditacije odlično mesto. Minolo je sicer že več ko 300 let, kar so zagledale svet najprej v španskem jeziku, vendar še niso izgubile svoje vrednosti in privlačnosti. (Ludovik de la Puente se je rodil 11. novembra 1554, l. 1574 je stopil v družbo Jezusovo, umrl je 16. februarja 1624.) Takratni jezuitski general Claudius Aquaviva jih je dal po Melhioru Trevinniu prestaviti na latinski in pozneje so bile prestavljene še v mnoge druge jezike.

Prvi del teh meditacij obsega obširen uvod o molitvi in premissljevanju ter 36 meditacij o grehah, o poslednjih rečeh človekovih, o spovedi, sv. obhajilu in sploh vse, kar obsega t. i. »via purgativa«. Vsaka meditacija ima po več točk; če kdo nima časa za daljšo meditacijo, zadostuje tudi ena točka.

V uvodu nas izdajatelj zagotavlja, da je citate iz sv. pisma in očetov primerjal z izvirniki, kar je hvalevredno, ker ravno v ascetičnem slovstvu se mnogokrat nahaja nebroj krivih citatov.

Ta premissljevanja predstavljajo umu, volji in srcu vzvišene in resnobne resnice, katere mora zlasti duhovnik neprestano v spominu imeti in jih drugim oznanjevati, zato je je želeli, da tudi slovenski duhovniki iz teh meditacij zajemajo ogenj apostolske gorečnosti.

F. K.

Katehetika in homiletika.

Katechismus der Kirchengeschichte für Volks- und Bürgerschulen. Von Franz X. Bobelka, Pfarrer. Mit fürstbischöflicher Druckerlaubnis. Graz, 1908. Verlag von Ulrich Moser's Buchhandlung (I. Meyerhoff), k. u. k. Hofbuchhändler. — Strani 73; cena vezanemu iztisu 1,40 K.

Katehet naj pravočasno vzbudi in skrbno neguje v srcih katehumenov otroško ljubezen in razumno pokorščino do sv. cerkve, naj prenehoma krepí vero, da je njen začetek in vse njeno javno delovanje v človeški družbi res božjega izvira, naj navdušuje mlada, usodepolni verski brezbriznosti še zaprta srca, da se oklepajo z

mladeniškim ognjem svoje matere vedno tesneje in zvesteje — aliis verbis, katehet saj položi v srca katehumenov temelj neomahljivega krščanskega značaja. Nobeno sredstvo ni primernejše in pripravnejše v dosego tega namena, kakor odlomki iz cerkvene zgodovine. Pri pičlem času, ki je odmerjen katezezi, mora vedeti modro izbirati take cerkvenozgovinske odlomke, da s temi ocvirki v resnici da dober tek svoji katezezi in da ž njimi doseže edino pravi namen, zlasti dandanes, ko toli obsojevanja vredna politična, pročodrimska gonja preti upropastiti vse neizkušene omahljivce in brezbrizneže.

V katehetski literaturi zlasti na Štajerskem dobro znani, zaslužni župnik Bobelka je vročil katehetom novo pomožno delce, katekizem cerkvene zgodovine. Oral je ledino; zakaj ta katekizem je resnično prvi svoje vrste. Brez dvoma je stalo zaslužnega kateheta veliko truda, da je ogromno tvarino cerkvene zgodovine, v vprašanih in odgovorih podal na 73 straneh. Kateheti bodo gotovo hvaležno segali po drobnem katekizmu. — Zdi se nam pa, da katekizem cerkvene zgodovine, kakršen je zdaj, ne odgovarja povsem svojem namenu, namreč da bi bil katehetom pripomoček v ljudskih in meščanskih šolah. Z ene strani nudi preveč nepotrebnega in nepripravnega gradiva, z druge strani pogrešamo prevažne odlomke, ki bi odgovarjali namenu katekizma. Rdeča nit tega pouka bodi: kako se je razširjalo kraljestvo božje na zemlji, kako se je utrjevalo in čudežno ohranilo vkljub vsem sovražnikom od zunaj in znotraj. In ravno to je g. pisatelj premalo vpošteval, premalo povdarjal, kar bi se pa naj v eventualni drugi izdaji popravilo. Kar v začetku pogrešamo delovanje v dobi apostolov in njih naslednikov. Šele § 11 ima napis »Christianisierung« in še ta obsega le 4 vprašanja o blagovestnikih v Avstriji; ne moremo se zadovoljiti s tem, da so pokristjanjenju Slovanov odmerjene le tri vrstice, medtem ko n. pr. o cerkveni državi razpravlja na 5 straneh, o krivovertcu Lutru na 6 straneh. § 1. govori o preganjanju kristjanov v prvih treh stoletjih. Kar nam pisatelj poda, je prav za prav zgodovina preganjalcev, ne pa zgodovina krščanskega mučeništva. Vzgleđi krščanskega heroizma bi bili tu na mestu! V obče je, da ne izgubljam preveč besed, g. pisatelj prenatanko razpravljaj negativno cerkveno zgodovino, t. j. peklenko delo sovražnikov sv. cerkve, pozitivno delo sv. cerkve in njenih stebrov v blagor človeštva pa je preveč v ozadju, raztrgano, brez vsake zveze. Prej bi delce smatrali za repetitorij onim, ki hočejo v kronološkim redu ohraniti v spominu glavne poteze cerkvene zgodovine.

Jan. Ev. Kociper.

Propovedi. II. Tomo Zupana. Ljubljana, 1906. Zalagatelj Tomo Zupan. Tiskal Dragotin Hribar. — 8°. Strani X + 389.

Slovenska homiletika je dobila z le-tem II. zvezkom nov dobrodošel dar iz neutrudnega peresa Tomo Zupana. Zbranih je v njem 59 propovedi, ki so bile že l. 1904. in 1905. natisnjene v »Danici«, a so tukaj zbrane v lično knjigo in povite v duhteč homiletičen šopek. Kar smo rekli o I. zvezku Zupanovih propovedi, velja tudi o II. zvezku. Izvirne so, kratke, jedrnate, sestavljene z obilno govorniško znanostjo in z gorečim verskim oduševljenjem. Žal, da so prekratke ter so večinoma le osnove nedeljskih propovedi, katere mora cerkveni govornik še sam izpopolniti. Raditega so za navadno rabo manj pripravne. Značilne so mnogobrojne nenavadne besede, izrazi, kakršnih ne najdemo pogosto v slovstvu in med narodom. Ravno tako nenavaden je slog vsled zverženih stavkov, ki jasnosti in pregledu dokaj škodijo. (Glej str. 381.: »Uvrstuje se silna skupina mučencev od prvih časov krščanstva do danes — od vseh krajev vsega sveta tje do japonskih, kjer pač izprosi onih prav pred kratkim za vero tam prelit kri končne zmage temu orožju, ki se danes diči in naslanja na to velesilo vseh velesil: križ častni in svobodo zlato.«

Tako in enako večkrat). Prepogosto rabi Zupan pronomonina demonstrativa: ta, to. Str. 196: »Dragi! To naše molitve te sedanje dneve. To naše prošnje vsiljivo in nadležnostno se dvigajoče v nebo. To kakor mogočna vojska, ki namerava premagati božje srce in je tudi premore. Kjer, kar je sploh vsiljivo in nadležnostno ljudem, to je vselej všečno Bogu.« Zelo lepo in ganljivo razume Zupan uporabiti zgodovinsko snov v svojih propovedih. Gotovo najlepši biser v II. zvezku je zgodovinska Marijina pridiga na str. 6 ss. o snovi, »kako so slavile naše slovenske pokrajine že od starih dni, posebno pa še od 1854. leta naprej brezmadežno spočeto Marijo Devico.«

Dr. A. Medved.

Družboslovje.

Christliche Volkswirtschaftslehre für Freunde des Volkes. Von Dr. Ludwig Psenner, Präsident des Christl. socialen Vereines in Wien. I. II. Th. Graz & Leipzig 1907. Ulr. Moser. Str. VIII + VIII, 326. C. K 480 (oba zvezka).

Dobro urejene gospodarske razmere so velikanskega pomena za fizični obstoj in razvoj pa tudi za нравno in kulturno življenje narodov. Strašno zmedo je napravil liberalizem in človeški družbi preti nevarna kriza. Zdravnikov, ki odkrivajo družabne in gospodarske rane, je veliko, pišejo se debele in učene knjige, ali malo jih je, ki bi znali podati uspešen lek, dati praktične nasvete, kaj treba zboljšati in prenoviti, še manj je pa delavcev, ki bi teorijo prenesli v prakso. Pisatelj zgorej omenjene knjige, dr. L. Psenner je eden glavnih organizatorjev dunajskih krščanskih socialcev, ne le teoretično izobražen, ampak tudi mož praktičnega dela. Požrtvovalni možje skušajo s krščanskimi načeli gospodarsko in нравno vdalniti današnji družbi novo življenje, a do zdaj se je pogrešala knjiga o narodnem gospodarstvu, ki bi bila dosledno osnovana na krščanski podlagi. Tako knjigo, pregledno in ne preučeno nam je podal dr. Psenner. V splošnem delu določi pojem narodnega gospodarstva in poda zgodovinski pregled, potem govori o proizvodnji stvarnih dobrin, o delu in mezdi, o pridobninskem življenju in gospodarski prostosti, posebno obširno in z vidnim sočutjem piše o narodnem gospodarstvu in kmetiskem stanu.

V drugem zvezku razpravlja o živilih, posebej precej obširno o draginji mesa, o konsumih, o perečem vprašanju stanovanj, o veleobrti, o državni skrbi za delavstvo, o kartelih, o veletržnicah, o umazani konkurenci in agentstvu, naposled prav obširno o rokodelstvu. Obeta se še tretji del, s katerim bo celo delo zaključeno in o katerem bomo svoj čas poročali. Pisatelj se ne zadovoljuje samo s kritikovanjem obstoječih razmer, ampak povsod podaja tudi pozitivne nasvete in navodila. Zatorej knjigo prav toplo priporočamo, ker razen Krekovega »Socijalizma«, ki je pa že pošel, nimamo v slovenščini slične knjige. Po naukih, ki jih podaje ta knjiga, se lahko osnuje velik narodno-gospodarski program v povzdigo našega ljudstva, ki mu preti še hujša kriza kakor Nemcem.

F. K.

Tretji slovenski katol. shod v Ljubljani dne 26., 27. in 28. avgusta 1906. Govori posveti in sklepi. Uredil dr. Evgen Lampe. Ljubljana, 1907. Kat. Bukvarna. Str. 143. Cena po pošti 3 K.

Nekoliko pozno, pa ne prepozno, smo dobili v roke poročilo o tretjem slov. katol. shodu. Nihče ne more dvomiti, da so ljubljanski katoliški shodi znatno poživili versko zavest pa tudi dali pravec in vspodbudo za živahno delovanje v raznih strokah javnega življenja. V tem poročilu je pohranjena marsikatera lepa in plodovita misel, mnogoteri krepek nagib in jasen načrt za naše aktualne potrebe. Sedaj, ko smo se že nekoliko odmaknili od časa, ko se je vršil shod in so se vtiski vdeležencem že nekoliko izbrisali, je potrebno, da vsak, komur je na srcu ljudski

blagor, pogleda v to knjigo in se vpraša, kaj se je od vsega tega že izvršilo in kaj še treba izvršiti. Stara napaka je, da se ljudje hitro vnamejo za kako veliko stvar, napravi se načrt, sklenejo krilate resolucije, a končno — ostane vse na papirju. Odbori naših društev, posebno raznih »Zvez« naj torej pred vsem imajo v evidenci sklepe, načrte in nasvete zadnjega katol. shoda. Marsikaj se bo dalo dobro porabiti za govore na raznih shodih.

Želeti pa je, da bi knjigo tudi čitali nasprotniki, katerim je mar za resnico ter stvar objektivno presojali, ne pa da podtikajo zlobne cilje delovanju, ki hoče uveljaviti v praktičnem življenju krščanska načela, ter sumničijo osebe, ki žrtvujejo čas, moči in denar le v blagor ljudstva.

Oblika knjige je nekoliko nerodna; v taki obliki se dandanes izdajajo k večjemu velika umetniška dela. Tudi stvarno kazalo bi ne bilo odveč. *F. K.*

Knjigovodstvo. I. del. Spisal Ivan Podlesnik. Založila Katoliška Bukvarna, tiskala Katoliška tiskarna v Ljubljani. 127 str. Cena 3 K 20 v.

Dobro gospodarstvo je temelj, na katerem sloni uspeh vsega drugega delovanja. Vsakemu posamezniku so potrebni pripomočki, da si uredi uspešno varčevanje, da izpopolni svoje gospodarstvo. Eden najvažnejših pripomočkov za ureditev gospodarstva pa je brezdvomno urejeno knjigovodstvo. Zato ima Krščanska socialna Zveza veliko zaslugu za narodni napredek, ker je že leta 1905 povzdignila v Mariboru svoj glas, da se sestavi posebno za naša društva knjigovodstvena knjiga. Izvršitev tega sklepa se je pričela v Društvenem koledarčku za leto 1906 in 1907, kjer so navodila za poslovanje »Čebelic« in za vknjiževanje gospodarskih dohodkov skrbnih mladeničev.

Ta navodila in še več ima pa knjiga gospoda Podlesnika »Knjigovodstvo«. Pred vsem je namenjena našim društvom in podaje v uvodu splošna pojasnila o najvažnejših pojmi, ki jih je treba poznati pri umnem knjigovodstvu. Na podlagi vzorcev in vzgledov razlaga nadalje pisatelj knjigovodstvo za društva (društveni zapisnik, društveno kroniko, knjigo članov, registraturo korespondence, društveno knjižnico), potem pojasnjuje knjigovodstvo »Čebelic«, knjigovodstvo za mladeniče in za gospodarje. Navodila, ki jih beremo v knjigi so res dobra, dasi bi se dalo marsikaj tudi drugače in še priprostejše vknjižiti in urediti. To je gotovo, da bo imel vsak, ki se bo ravnal po tej knjigi, lepo urejene knjige in s tem veliki pripomoček uspešnega gospodarskega delovanja. Knjigo torej lahko priporočimo vsakemu društvu, vsakemu mladeniču in gospodarju. *Dr. Jos. Somrek.*

- III. 43; 32; 3.5 cm; glas *e*. — Ob zgornjem vratu gotski okraski. — Na vratu podobe: 1. Marija brezmadežnega spočetja in sv. Florijan. — Nad krilom napis:

VLIT ME JE DAL LEOPOLD PERKO PODOBAR PRI SV. TROJICI
OD SINOV J. DENCELNA V MARIBORU L. 1887.

O zvonjenju v tej župniji ni nikakšnega poročila.

* * *

Župnija Sv. Benedikt v Slov. goricah 244 m nad morjem.

- I. V premeru 126; od klobuka do krila 90; obročeva debel. 8.5 cm. Tehta 18 stotov. Glas *cis*. — Ob zgornjem vratu gotski okraski, med njimi pa navzdol in navzgor polžasto zviti okraski. Napis:

 ME FUDIT IOANNES STEINMETZ CILLEÆ ANNO 1803

Na vratu podobe na podstavkih: 1. Marija Kraljica z Jezuškom; 2. sv. Florijan; 3. Kristus na križu in 4. škof, v desni odprto knjigo, v levi palico (sv. Benedikt).

Dvakrat obrnjen.

- II. 103; 82; 9 cm. Tehta 8 stotov. Glas *as*. — Ob zgornjem vratu napis z gotskimi minuskuli:

inallendinghaltseinWartprodigenundsingen
pbardlobliedtgot

Pod tem napisom je še na vratu številka 1554.

Dvakrat obrnjen.

- III. 68; 52; 5 cm; težek 5 stotov 55 *fl*. Glas *cis*. — Krona: glave. — Ob zgornjem vratu rožnati okraski, med temi:

 IOHANN FELTL HAT MICH GEGOSSEN IN GRATZ ANNO 1845

Na vratu podobe: 1. Marija Kraljica z Jezuškom; 2. Kristus na križu; 3. sv. Martin in 4. presv. Trojica. — Enkrat obrnjen. — Precej okrhan.

- IV. iz leta 1818 — tako pravi cerkvenik. Glas ima *b*. — »Gedenkbuch der Pfarre St. Benedikten in Wind. Bücheln« ima o tem zvonu na 8. strani: »nur 40 *fl*. schwer, befindet sich ganz unter dem Dache und wird nicht gebraucht.« V novejšem času pa zvonijo ž njim o »večni luči« »za duše v vicah.«

O II. zvonu pa je na isti strani to-le: ... »sie ist ohne Figuren, ein Zeichen, dass doch die Bilderstürmerei des Protestantismus auch hieher gedrungen sein mag.«

Podružnica sveti Trije Kralji (Sv. Benedikt v Slov. goricah) 293 m nad morjem.

- I. V premeru 135; od klobuka do krila 95; obroč. debel. 10 cm. — Glas *d*. Tehta 2405 *℥*. — Krona: glave. — Ob zgornjem vratu rožnati okraski, med temi:

 DURCH FEUER DES DONERS BIN ICH ZERFLOSSEN ZU GOTES EHR
WIDERUM NEU GEGOSSEN 1731 IN GRAZ BEY THERESIA WEYERIN WIT

Na vratu podobe: 1. sv. Trije Kralji; 2. presv. Trojica venča Marijo; 3. sv. Donat in 4. Kristus na križu, spodaj sv. Magdalena. Nad krilom rožnati okraski. — Enkrat obrnjen.

- II. 106; 75; 8 cm. Glas *g*. — Tehta 1181 *℥*. — Krona: glave. — Ob zgornjem vratu rožnati okraski, med temi:

 DONERS GWALT ZERSCHMOLZTE MICH DARUM WARD NEU
GEGOSSEN ICH 1731 IN GRAZ BEY TRÈS WEY WIT

Na vratu podobe: 1. Marija kraljica z Jezuškom; 2. sv. Florijan; 3. grb; 4. sv. Janez Krstilej in 5. sv. Mihael. — Nad krilom rožnati okraski. — Dvakrat obrnjen.

- III. 84; 59; 6.5 cm. Glas *d*. — Tehta 555 *℥*. — Krona: glave. — Ob zgornjem vratu rožnati okraski med temi:

 IOHANN FELTL HAT MICH GEGOSSEN IN GRATZ ANNO 1840

Na vratu podobe: 1. sv. Trije Kralji; 2. Kristus na križu obdan z žarki; 3. sv. Andrej in 4. Marija Kraljica z Jezuškom. — Nad krilom napis:

 PROCURANTE D PAROCHO ANDREA ZHULEK 1840 TI BOSH
ALNIK BOSHYYH GNAD ZHI BOSH VSELI MOLA RAD

- IV. 30; 26; 3 cm. — Glas *g*. — Tehta 40 *℥*. — Ob zgornjem vratu napis:

◇ ◇ CASPER ◇ BALCHAUER ◇ MELICHBAR

Vakaj-eva kapela Lurška M. B. na Trsteniku. (Sv. Benedikt v Slov. gor.)

V premeru 44; od klobuka do krila 32; obročeva debelost 3 cm. Glas *e*. — Ob zgornjem vratu rožnati okraski. — Na vratu podoba Marija brez madeža spočeta. — Nad obročem napis:

VLILI SO ME JAN: DENCNELNA SINOVI V MARIBORU LETA 1896.

Klemenčičeva kapela Sv. Križ v Stanjgovi. (Sv. Benedikt v Slov. gor.)

V premeru 33; od klobuka do krila 24; obročeva debelost 2,5 cm. Glas *e*. — Na vratu podoba: presveta Trojica krona Marijo. — Na obroču letnica 1874.

Glede zvonjenja pri Sv. Benediktu poroča ondotni župn. urad 8. febr. 1904 kot posebnost to, da se vedno da znamenje $\frac{1}{4}$ ure pred službo božjo. Ko se mrlič naznani, se zvoni »srečna ura« z velikim zvonom, ako je moški, s srednjim, ako je ženska.

* * *

Marija Snežna na Velki.

- I. V premeru 127, od klobuka do krila 92, obročeva debel. 9,5 cm. Glas *Es*. — Tehta 19 Ct. 49 \mathcal{H} . — Ob zgornjem vratu okraski gotski in vinske trte. Na vratu v gotskih okvirjih podobe: 1. Kristus na križu, spodaj Marija in Janez; 2. Marija s srcem; 3. Marija z Jezuškom (Marija Pomagaj) in 4. Jezus s srcem. — Pod 1. podobo napis:

— DELO ŠT. 1295 ANTONA SAMASA V LJUBLJANI 1858. —

Nad obročem okraski gotski in cvetoči šipki. — Nad krilom gotski okraski, med temi:

V VEČI ČAST BOŽJO IN MARIE DEVICE SO OMISLILI TA ZVON RANJKI G. JURI ELEC, ZDAJNI G. JOŽE GOLINAR, KLUČARJA JOŽE ŠRAJ IN TOMAŽ PIVEC —

Enkrat obrnjen.

- II. 97, 70, 7 cm; glas *as*; tehta 874 \mathcal{H} . — Ob zgornjem vratu gotski okraski. Na vratu podobe na gotskem podstavku — nad podobami rože: 1. sv. Jožef z Jezusom; 2. sv. Florijan in 3. Kristus na križu, spodaj Marija in Janez. — Nad obročem okraski vinske trte. — Nad krilom napis:

— DELO ST. 1295 ANTONA SAMASA V LJUBLJANI. 1858. —

Enkrat obrnjen.

- III 50, 44, 4,5 cm; glas *Es*; težek 209 \mathcal{H} . — Ob zgornjem vratu gotski okraski med temi hrastovo perje z želodom. — Na vratu podobe: 1. Kristus na križu; 2. sv. Alojzij in 3. sv. Mihael. Spodaj ob straneh podob po ena ležeča roža. — Nad krilom okrasek bršljana in napis:

— Delo st. 1293 Antona Samasa v Ljubljani 1858. —

Enkrat obrnjen.

- IV. počen, a še vedno v rabi 75, 55, 6 cm; glas *b*. — Ob zgornjem vratu rožnati okraski, med temi:

 FLORENTIN STREKSFUS ZU GRAZ GOSS MICH 1714

Na vratu podobe: 1. Marija z Jezuškom; 2. sv. Deodat, škof, s palico v desni, v levi knjigo; nad njim iz oblaka švigajoče strele; 3. kardinal v desni knjigo, na njej stoječe razpelo, v levi palico z dvema križema in 4. sv. Urban.

Enkrat obrnjen.

V. leži pod zvonico brez kemblja, 45, 30, 3·5 cm. — Ob zgornjem vratu napis:

 IOHANN FELTL GOSS MICH IN GRATZ 1823

Pod napisom rožnati okraski. — Na vratu podobe: 1. Marija z Jezuškom in žezlom; 2. sv. Florijan; 3. Kristus na križu in 4. sv. Anton (?) v desni monštranco, v levi Jezuška.

»Pfarr Chronick zu Maria Sch.« ima o zvonovih sledeče:

»Glocken. Bevor von den neuen Glocken die Rede sein wird, ist es wissenswerth, dass zuvor von den alten Etwas gesagt wird. Die ersten Glocken wurden von der Fialkirche Mariaschnee bei Mureck hieher gebracht. Da sie schon sehr alt und theilweise zerbrochen (zwei an der Zahl) kaufte man laut einer noch vorhandenen Schrift noch 3 andere im Monate März 1818 im Schlosse zu Leibniz. Nachdem auch von diesen schon 2 gebrochen waren, wurden alle diese Glocken auf Anstalten der Kirchenpröbste Johann Schicker u. Johann Skarget von Herrn Johann Denzl Glockengiesser in Marburg übergossen u. aus allen 3 zu Stande gebracht. Von diesen übergossenen Glocken zerbrach schon im Jahre 1823 in welchem sie übergossen wurden, schon die kleinste, und wurde von Herrn Feltl in Graz abermals übergossen. — Unter den vorhandenen Papieren findet man ein Manuscript auch über eine eisene Glocke. Der Herr Markus Vaupotić kaufte zu den 3 drei Kleinen eine 8 Ctner schwere gusseisene Glocke in Maria Zell für Mariaschnee an; allein wegen ihres wiederlichen Klanges wurde sie bald wieder vom Thurme entfernt. Alte Leute segten, sie gab von sich einen Tonn — ebenso, als wenn ein alter grosser Hund gebellt hätte. — Diese viel zu kleine und nicht zusammenstimmende Glocken waren wie schon bemerkt wurde, ein Anstoss für Herrn Kuraten Eilec. Er beantragte ein grosses Geläute — ein solches, wovon die grösste Glocke 36 Ctner wiegen sollte. — Um sie unterzubringen, da der Thurm sie nicht fassen könnte, müsse er auf dem Kirchenplaze für sie ein Gestell anbringen zu lassen — und zwar auf solange, bis der jezige Thurm nicht durch einen grösseren ersetzt würde. — Nach dem Tode des Herrn fand man dass er schon 700 fl (siebenhundert Gulden) für die beantragten Glocken eingesammelt hat. Bei der Inventuraufnahme wollte man diese Sammelgelder samt seiner

Barschaft einbeziehen; allein diese rettete der St Egydier Pfarrer Osojnik indem er widersprach u. sagte nach Eilez wird bald ein Nachfolger kommen, welcher sich so wie sein Vorgänger der Glocken annehmen wird. Um den Wunsch seines Vorgängers somit möglich u. ræthlich war zu erfüllen, sammelte der neueingetretene Kurat unter Begleitung der Kirchenprobste Josef Schrei u. Thomas Pjavec noch für die Glocken. Am 18. Mai 1858 fuhr der Kurat mit dem Kirchenprobste Schrei nach Laibach u. bestellte mit einer Drangabe per 1300 fl (Eintausend Dreihundert Gulden Münze) drei neue Glocken wie folgt:

- Die grosse mit 19½ Cnt in *Es*
- » mittlere » 8½ Cnt in *As*
- » kleine » 2½ Cnt in *Es*.

Die eine alte liessen die Pfarrsinsassen nicht umgiessen. Nach ihr wurden die neuen gestimmt, sie wiegt bei 4½ Cnt. — Geweiht wurden diese neuen Glocken vom: Revend. D^{no} Ioanne Novak Canonico Labac. in Laibach am 20. Sept. 1858.

Specification der Ausgaben

Die Reise des Kuraten und des Kirchenprobstes wegen Bestellung

a) der Glocken	21 fl 32 kr
die Glocken	2953 » 33 »
b) der Zimmermann aus Laibach, Hin- u. Herreise u. Arbeit für den neuen Glockenstul, Aufzug derselben	73 » — »
c) Hiezu heimische Zimmerleute mit	76 » 38 »
d) Postporto	2 » 19 »

3126 fl 22 kr

sage Dreitausend Ein Hundert Zwanzig und Sechs Gulden 22 kr CMze. — Ausser dem zu den schon benannten laut Note des Herrn Samassa Glockengiesser ddo 20 Sept 1858 für die Zufuhr, Consecration, Schwængel, Riemen, etc. noch

202 » 42 »

Zu der obinbenannten Summe

3126 » 22 »

Also Gesamtauslagen

3328 fl 68 kr (!)

Dreitausend Dreihundert Zwanzig und Acht Gulden 68 kr (!) Alles wurde am 29 Sept 1859 laut Briefes des Herrn Samassa bezalt. Deo Gratias!

Golinar mp.

Die neuen Glocken wurden am 1. September 1858 gegossen, am 15 September per Eisenbahn von Laibach nach Spielfeld expedirt, von dort am 16. d. M. abgeholt. Beim vulgo Bruckhüter d. Z. Congedi sammelten sich Nachmittags die Pfarrsinsassen — gegen 4 Uhr kamen

die Fuhrleute — und unter abwechselndem Gebethe u. Gesange — u. auch unter Musik u. Pöllerschüssen wurden dieselben bis auf den Kirchenplatz gebracht u. abgehoben. In der Kirche wurde sodann das Te Deum gehalten. — Aufzug der neuen Glocken. — Bevor der Aufzug besprochen wird, muss noch erwähnt werden, dass auch an die benachbarte Geistlichkeit hiezu die Einladungen geschahen. Als Prediger wurde der hochw. Herr Josef Dolinšek, Pfarrer in St. Georgen in W. B. geladen, welcher seiner Zeit sehr gerne gehört wurde. Für das Hochamt wurde aber der Herr Anton Klemenčič Kaplan in St. Jakob in W. B. bestimmt. — Als am hl. Rosenkranzsonntage 1858 eine ungeheuer grosse Menge Menschen auf dem Kirchplaze sich angesammelt hatte, fing die Feierlichkeit an. — Als man zuletzt die grosse Glocke hinaufzog, fing an die Winte zu brechen, und die Glocke musste mit der grössten Behutsamkeit nachdem sie bereits den halben Weg hinter sich hatte, wieder herabgelassen werden. Nach der Reparatur der Winte erfolgte der Glockenaufzug ohne Anstand. — Darauf hielt der obbenannte Pfarrer eine ergreifende Predigt; Herr Klemenčič aber das Hochamt beim Seiten Kreuzaltare. Warum dort u. nicht beim Hochaltare wird späetter bemerkt werden. — Als nach der kirchl. Feierlichkeit die Glocken das erste Mal harmonisch u. mild ertönten, entblösten auf dem Kirchenplaze alle Mannsbilder ihre Häupter falteten ihre Hände zum Gebete, dankten Gott für die Gnade, dass auch Mariaschnee endlich mit einem harmonischen Glockengeläute bescheert wurde. Man sah in den Augen der Anwesenden bei ersten Læuten Freudenthränen. Die Pfarrinsassen sagten: Es käme ihnen vor, als seien sie in eine ganz andere Gegend versetzt worden. Als sie das Læuten hörten, u. konnten sich længere Zeit nicht zurecht finden. Nachdem die Leute nach Hause oder anderswohin gegangen waren, — kam der Murrecker Pfarrer Franz Riedl u. der Murrecker Bezirksamtmann wahrscheinlich von Jemanden hiezu angestachelt und sagten: »Herr Pfarrer! Die Glocken sind für den Thurm zu schwer es darf vor einer genauen Untersuchung nicht mehr gelæutet werden.« — Das Wiederreden: »Der Glockengiesser Herr Samassa hat seinen Sachverständigen hieher geschickt, — es ist Alles in der Ordnung« half nichts, — anstatt mit den geladenen Gæsten zum Tische zu gehen, musste der sogenannte Pfarrer mit den læstigen Ankömmlingen in den Thurm. Es wurde zuerst einzeln, dann mit allen Glocken gelæutet; aber der Thurm rührte sich nicht. — Die Herrn gingen dann wie sie gekommen sind, ihre Wege.«

Župnija Sv. Marija v Negovi 285 m nad morjem.

- I. V premeru 1·15; od klobuka do krila 83; obročeva debel. 8·5 cm. Glas *gis*. Teža 1445 *ll*. — Krona: rusaste glave. — Ob zgornjem vratu rožnati okraski, med temi:

 PO NAVISHANJI SHLAHTNEGA GOSPODA CAJETANA SHLUETENBERGA ME JE
NA TROSHKE FARMANOV NEGOVSKIH V GRAZI SLEL FELTL.
JOAN

Na vratu podobe: 1. Marija Kraljica z Jezuškom; 2. Kristus na križu, spodaj Marija, Marija Magdalena in sv. Janez; 3. sv. Ana; 4. vitez v levi lilijo, desna roka v verigah, — ob vznožju vladarske insignije; 5. sv. Anton Padovanski in 6. devica v desni molek, v levi lilijo. — Nad krilom napis:

 IOHANN FELTL GOSS MICH IN GRATZ ANNO 1831

Enkrat obrnjen.

- II. 93; 65; 7 cm; glas *gis*. — Ob zgornjem vratu gotski okraski. — Na vratu podobe: 1. sv. Jožef z Jezuškom; 2. Kristus na križu; 3. sv. Vid; 4. Marija z Jezuškom obdana z žarki. — Na obroču rožnati okraski, pod njimi napis:

GEGOSSEN VON J FRISCH UND E SZABO IN GRAZ.

Ob drugi strani: RENOVATUM 1902

- III. 76; 55; 6 cm; glas *cis*. — Ob zgornjem vratu gotski okraski. — Na vratu podobe: 1. Marija z Jezuškom; 2. sv. Janez Nep.; 3. sv. Anton Pad. in 4. svetnik v desni križ. — Nad obročem rožnati okraski. — Nad krilom napis:

ZLIT OD SINOV J. DENCNELNA POD ŽUPNIKOM MAT. KLOBASA
SO ME OSKERBELI DOBRI FARMANI NEGOVSKI 1888◊

V Négovskem gradu na zveznem hodniku

leži zvon, ki ima v premeru 30; od klobuka do krila 21; obročeva debelost 2 cm. Glas *e*. — Tehta 24 (*ll*?) — Ob zgornjem vratu rožnati okraski, med temi:

 GLORIA IN EXCELSIS DEO 1750

Na vratu podobe: 1. Kristus na križu; 2. Marija Kraljica; 3. sv. Jožef z Jezuškom in 4. sv. Jakob.

Zvon pri gradskih vratih: 24; 21; 2·5 cm. Glas *h*.

Klemenčičeva kapela Lurška Marija v Ivanjcih — župnija Negova,
229 m nad morjem.

V premeru 50; od klobuka do krila 36; obročeva debelost 3·5 cm. Glas *c*. Tehta 69 *ly*. — Ob zgornjem vratu rožnati okraski. — Na vratu podoba: Kristus na križu in

ALBERT SAMASSA
IN LAIBACH.

№ 1816 ☉ 1889.

Nad obročem rožnati okraski.

V Negovski župniji ni pri zvonjenju nikakšnih posebnosti. Poroč. žup. ur. 15. febr. 1904, št. 9.

* * *

Župnija Sv. Bolfenk pri Bišu in Trnovcih 243 m nad morjem.

- I. V premeru 121; od klobuka do krila 86; obročeva debel. 8.5 cm. Glas *es*. — Krona: podobe vrvi. — Ob zgornjem vratu gotski okraski. — Na vratu podobi sv. Bolfenk in Kristus na križu. — Nad obročem rožnati okraski. — Nad krilom napis:

SVETKE SLAVIM. URE PRAVIM. VLIL ME JE J. DENCEL I
SINOVI V MARIBORU LETA 1885.

- II. 102; 74; 8 cm. Glas *g*. — Krona kakor pri I. — Ob zgornjem vratu rožnati okraski. — Na vratu podoba Ciril in Metod — ob drugi strani napis:

BOGA HVALIM.
LJUDSTO VABIM.

Nad obročem rožnati okraski. — Nad krilom napis:

SUB PAROCHO FRANCISCO SLANIČ DR JOSEFO MURŠEC SINGU-
LARI HJUS ECCLESIA BENEFACTORE. VLIL ME JE J. DENCEL
I SINOVI V MARIBORU L. 1885.

- III. 84; 61; 6 cm. Glas *b*. — Ob zgornjem vratu gotski okraski. — Na vratu podoba sv. Jožefa — ob drugi strani napis:

DUHOVNIKE KLIČEM.

Nad obročem rožnati okraski. — Nad krilom napis:

VLIL ME JE J. DENCEL I SINOVI V MARIBORU. LETA 1885.

- IV. 61; 44; 4.2 cm. Glas *es*. — Ob zgornjem vratu rožnati okraski. Na vratu podobi: 1. monstranca in Srce Jezusovo. — Nad obročem okraski vinske trte. — Nad krilom napis:

ČAST BOGU, MIR LJUDEM, POKOJ MERTVIM, VARSTVO POLJU.
VLIL ME JE JANEZ DENCEL I SINOVI V MARIBORU LETA 1885.

Kapela Marija, Kraljica nebes v Bišu.

V premeru 61; od klobuka do krila 44; obročeva debel. 4.5 *cm.*
 Glas *e.* Tehta 225 $\frac{1}{4}$ *℥.* — Ob zgornjem vratu rožnati okraski, med
 temi:

 IOHANN FELTL GOSS MICH IN GRATZ. 1848.

Na vratu podobi sv. Martin in sv. Francišek.

Firbasova (cerkvenik) kapela Lurška M. B. v Bišečkem vrhu.

V premeru 42; od klobuka do krila 31; obročeva debel. 3.3 *cm.*
 Glas *c.* — Ob zgornjem vratu rožnati okraski. — Na vratu ob eni
 strani Marija brezmadežnega spočetja, ob drugi:

ZLIT OD SINOV

MARIBORU A

L. 1892

J. DENCELNA

Murkova kapela N. Lj. G. vedne pomoči v Črmlji.

V premeru 40; od klobuka do krila 29; obročeva debelost 3 *cm.*
 Glas *c.* — Ob zgornjem vratu rožnati okraski. — Na vratu podobe:
 1. Marija z Jezuškom; 2. sv. Alojzij in 3.

IOH: DENZEL SÖHNE
 MARBURG A/D

Nad obročem napis: ALOJZ IN MARIA MURKO L. 1899.

Kapela na pokopališču, Kristus na križu.

V premeru 50; od klobuka do krila 36; obročeva debelost 4 *cm.*
 Glas *gis.* — Tehta 104 $\frac{1}{2}$ *℥.* — Ob zgornjem vratu rožnati okraski. —
 Na vratu ob eni strani Kristus na križu, ob drugi strani

Občinska kapela v Trnovski vasi, sv. Štefan, kralj — z mašno licenco.

V premeru 32; od klobuka do krila 23; obročeva debel. 2·5 cm.
Glas *b*. -- Ob zgornjem vratu rožnati okraski, med temi:

 MARTIN FELTL GOSS MICH IN GRAZ 1760

Na vratu podobe: 1. sv. Jožef z Jezusom; 2. sv. Pavel in 3. Kristus na križu.

Poročilo župn. urada pri Sv. Bolfenku 23. febr. 1904 pravi, da glede zvonjenja ni v tej župniji nikakih posebnosti.

Dostavek¹:

Grad Hrastovec (Gutenhag) v župniji sv. Ruperta v Slov. gor.

- I. V premeru 48; od klobuka do krila 34; obročeva debel. 3·5 cm.
Glas *a*. — Tehta 105 *ll.* — Ob zgornjem vratu rožnati okraski, med temi:

 MARTINUS FELTL HAT MICH GEGOSSEN IN GRAZ 1761

Na vratu podobe: 1. Kristus na križu; 2. sv. Frančišek Ksaverij; 3. angeli nesejo hišico z bl. D. M. in 4. sv. Deodat.

- II. 41; 29; 3·4 cm. Glas *d*. Tehta 74½ *ll.* -- Ob zgornjem vratu rožnati okraski, med temi:

 IOHANN FELTL GOSS MICH IN GRATZ ANNO 1828

Na vratu podobe: 1. sv. Frančišek in 2. kronana ženska v železju (?).

Korošák-ova kapela Lurška Marija v Župetincih — župnija Sv. Anton v Slov. goricah.

V premeru 28; od klobuka do krila 20; obročeva debel. 2 cm. — Glas *e*. Tehta 22 *ll.* — Ob zgornjem vratu rožnati okraski, med temi:

 AVE MARIA GRATIA PLENA 1769

Ob eni strani — na vratu — svetinja z nerazločno podobo:

¹ Po pomoti izostalo pri dotičnih župnijah.

I.

O nekaterih starinskih kipih.

Voltarjih, na podstrešjih, v poljskih kapelicah se tuptam najdejo prav zanimivi kipi. Včasih imajo umetniško, včasih zgodovinsko vrednost, ker so v zvezi s cerkvenimi stavbami, bratovščinami ali pa z narodnimi pesmimi in legendami, v vsakem slučaju pa imajo starinsko veljavo in zaslužijo, da se skrbno čuvajo. In ako kdo misli, da je dolgočasno, kar je starinsko, bo morda iz naslednjih vrstic spoznal, da je tudi starinsko zanimivo, ako se gleda z očmi narodove duše.

I. Marija v Lubečnem v narodni pesmi in legendi.

Južno od Poljčan je človeška roka ovenčala dva vrha s starodavnimi stavbami. Na zapadnem je nad 700 let stara razvalina Zbelovskega grada, opletena z bršljanom, na vzhodnem pa Marijina cerkvice, sicer nekaj sto let mlajša, a še vedno krepka in lepa, lepša ko nekdanj. Posvetni spomeniki razpadejo, ko so dovršili svojo nalogo, Bogu posvečeni pa se vedno pomlajajo. Od tu je dalekosežen razgled. Oko hiti do Konjic in Celja, pa tudi do Ptuja in na Hrvaško. Kadar se romarji v prostorni podružnici shajajo, ne skazujejo, kakor bi pričakovali, prve časti čednemu kipu D. Marije v velikem oltarju, ampak mali Marijini sohi pod zvonikom. To je v Lubečnem posebnost. V »zvonici« je oltar z nastavkom iz XVIII. stol., ki predstavlja žarke in angelske glavice. Pred njim pa sedi v svilnata oblačila ogrnjena in s pozlačenim diademom venčana Mati z Detetom. Ako pa vzamemo proč moderno krilo, imamo pred seboj kip srednje kakovosti iz prve polovice XV. stol. (Sl. 1). Tudi Jezušček je bil prvotno celo gol. Videlo se je, da je postal kakor najrevnejše človeško dete. Pozneje so ga s klejenim papirjem obvili in oblekli. Ravnotako so naredili na Ptujski gori, kjer je na nekem stranskem oltarju krasen kip Marije Device z golim in dandanes enako v papir ogrnjenim Detetom in sicer ravnotako iz prve polovice XV. stol.

Stara pesem pripoveduje, da je bil naš kip prej na velikem oltarju. Ker pa Marija ni našla prave časti v poljčanski fari, se je hotela preseliti v bistriško. Cerkovnik, ki jo je zjutraj na cerkvenem pragu srečal, jo je preprosil, da je ostala na oltarju pod zvonikom. Starejši ljudje v poljčanski fari še znajo to pesem peti. V navadi so celo trije napevi, katere nam je zapisal g. Fr. Roner, poljčanski organist¹.

Pesem je že objavil po zapisku O. Cafa v Framu vseuč. prof. dr. K. Štrekelj². Novejši tekst, pri katerem se misli bolj logično razvijajo, nam je oskrbel č. g. Al. Musi, kapelan poljčanski. Glasi se:

Ljubeški mežnar se zgodaj vstane
In gre juternico zvonit.
Srečala ga je Marija,
Ker je z velkega oltarja šla;
Srečala ga je na pragi,
Na tem pragi cerkvenem.

Mežnar jo prav lepo vpraša:
»Oj, Marija, kam ti greš?«
»Jaz pa grem iz poljčanske fare,
Iz poljčanske fare pa v bistriško.«

1 a)

Lju-bič - ki mež - nar zgo - daj vsta - ne In gre ju - tren - co zvo - nit.

Sre - ča - la ga je Ma - ri - ja, K'je z Lju - bič - ke cer - kve šla.

b)

Lju - bič - ki mež - nar zgo - daj vsta - ne In gre ju - tren - co zvo - nit. Lju - bič - ki mež - nar se zgo - daj vsta - ne In gre ju - tren - co zvo - nit.

c)

Lju - bič - ki mež - nar se zgo - daj vsta - ne In gre ju - tren - co zvo - nit. Sre - ča - la ga je Ma - ri - ja, ki je z Lju - bič - ke cer - kve šla.

² Štrekelj, Slovenske narodne pesmi. I. str. 531 šte. 539. V pesmi št. 540 je tekst že pokvarjen. Marija ne sedi (glej sl. 1.) v zvonici, ampak si bo »pod zvoniki plac izbrala«, šla bo iz veličanske (!) fare (mesto poljčanske) in sicer v fare mesijonarske, t. j. v Ameriko, kjer se je med Slovenci pevec te pesmi priučil.

Mežnar jo prav lepo vpraša:

»Oj, Marija, kaj ti fali,
Al ti menka sveč na oltarji,
Al ti menka svetih maš?«

»Men ne menka sveč na oltarji,
Men ne menka svetih maš,
Men le menka časti in hvale,
Ko je v poljčanski fari ni.«

Mežnar jo prav lepo prosi:

»Oh, Marija, ostani pri nas!
»Jaz, čeglih pri vas ostanem,
V velikem oltarji več ne bom.«

»Dol v zvonici sem selo zbrala,
Doli bom prebivala
In se bom ozirala na Svete gore, na
sestrice,

Na Marijo, Elizabeto
In te druge sestre vse¹.«

Sl. i. Lubečno. Kip Marije Device.

¹ Še ena varijanta, katero je g. Musi oskrbel, se s predloženo povsem strinja, razven v zadnji kitici. Ta pa se glasi:

»Not v zvonici sim plac izbrala,
Notri bom prebivala,
Tje dol gledla na Svete gore,
Svete gore, sestrice.«

Starodavni kip Marijin je v zvoniku obrnjen z obrazom proti jugu, kjer je tudi vhod v stolp; ako se vrata odprejo, se vidi doli proti Svetim goram. Marija se torej ozira po svoji »sestrici« Mariji Svetogorski. Zakaj pa je hotela v faro bistriško? Ali so ji tedaj tam cerkev stavili (v mestu l. 1629 cerkev Marije 7 žalosti; v Kovači vasi pa približno v XVIII. stol. cerkev Marije Tolažnice), ali pa so Bistričani boljši ko Poljčančani? Pesem ima neko ost zoper poljčansko faro in je zato morda izven nje zložena.

Sl. 2. Lubečno. Kraj »Marijinih stopinj«. (Z desnico sega starček v desno stopinjo.)

Povod tej pesmi je premeščenje Marijinega kipa iz velikega oltarja v zvonico. Po pesnikovem naziranju se je Marija sama preselila. Res lepo, poetiško mnenje! Kedaj se je to zgodilo? Iz poznih in pri-

Ako Marija stoji na pragu, ne more reči »doli« v zvonici, ampak le notri. Zadnja varijanta pa ima koncem še privesek dveh, gotovo od kake druge pesmi prenešenih kitic, ki se glasijo:

Ena ptička priletela,
Gor na vejo se je vsedla,
Prav lepo je zapela
Od Marije Lubečenske.

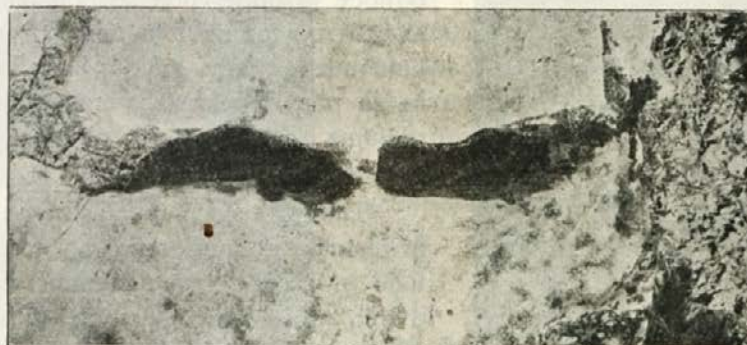
»Oh predrobna ptička,
Kje s' to pesen slišala,
Al si jo sama zmisliła?«
»Pela sta jo dva zidarja,
Ker sta to cerkev zidala.«

Pesem predpostavlja cerkev, veliki oltar in zvonik, torej se tedaj ni šele zidala. Ta prinesek se strinja z odlomkom št. 548, str. 535 v Štrekeljevi zbirki I.

prostih gotskih oblik se da sklepati, da sta prezbiterij in ladja naše cerkve pozidana koncem XV. ali začetkom XVI. stol., zvonik pa je postavljen l. 1627, kakor pove ta-le napis¹:

ECCLA : B · M · V : SVB PROCINIO ~
 MONASTERÏ STVDENICENSIS
 FVNDATA A · PÏS HÖIBVS OPERA ~
 MATTHLÆ SPALLIER SINDICI ~
 AVCTA : ET CVM TVRRI ÆDIFICATA ~
 A : D : 1627

Terminus post quem za našo pesem je torej l. 1627. Težje je dognati terminus ante quem. Sedanji nastavek na glavnem oltarju stoji že izven rokოსloga in je torej iz konca XVIII. ali začetka XIX. stol.; kip Marijin v njem pa je najbrž sočasen, ker nima karakterističnih znakov za kako starejšo dobo². Prestol Marijin v zvonici z žarki

Sl. 3. Lubečno. Odtisek »Marijinih stopinj« od zgoraj. (Desna stopinja se strinja s stopalom desne noge).

in angelskimi glavicami je tudi šele iz XVIII. stol. Po vsem tem bi bila naša pesem še precej mlada. Ker pa je mogoče, da bi se bila starejši kip Marije in nastavek iz XVII. stol. odpravila brez sledu, zato je edino gotovo, da je naša pesem nastala po l. 1627.

In tudi ta določitev je nekaj vredna. Gotovo se bo za malokatero narodno pesem dal tako dognati kraj, povod in čas postanka, ko za našo. Še bolj zanimivo pa je, da je z njo v zvezi še nekaj narodnih legend.

Misel, da je hotela Marija oditi, je dalo povod, da so nekatera naravna znamenja v bližini cerkve jeli tolmačiti kot sledove njene hoje.

¹ »Cerkev so postavili pobožni ljudje s pomočjo studeniškega samostana. Cerkveni ključar Matija Spallier jo je povečal in stolp pozidal l. 1627.« Zakristija je iz desetletja l. 1650—1659.

² Edino Dete je skoro golo in se precej živalno giblje.

Deset minut proti zapadu, tam kjer se ozka steza spušča že po strmem hribu navzdol proti železnici in Ločam, je sredi med gosto zaraščenim grmovjem bel kamen z »Marijinimi stopinjami«. Križ, ki so ga pred kakimi 50 leti zraven postavili, kaže najbolj češčenje, ki ga vzbuja ta kraj. Na naši sl. 2. se vidi ta vrzel med grmovjem, križ in kamen pred njim z razpoko, v katero polaga roko sedanji mežnar cerkve M. D. na Lubečnem. Sl. 3. pa kaže Marijine stopinje od zgoraj. Videti sta kakor za pedenj globoki stopinji v mehkem snegu.

Sl. 4. Lubečno. Kraj Marijinega počivanja. (Kjer je križec †, je Marija »sedela«, spodaj ob desnem robu vodi steza.)

Desni odtisek se res popolnoma strinja s človeško — precej veliko — nogo, levi pa je že bolj nejasen in gre ravno v nasprotni smeri! Voda ju je izprala v apnencu in nekdanj sta bili najbrž še manjši in bolj podobni ženski nogi. V bodoče ju bode voda še bolj izprala in, ako se ta zanimivi kamen ne spravi v kak muzej, bode kmalu izginila samo še za prst debela steza med obema stopinjama in s tem tudi zunanja podobnost s stopinjami.

Taki odtiski v skali, ki jih ljudje pripisujejo nadnaravnim močem, se nahajo po vsem svetu in menda se govori o njih tudi v vseh verstvih. Pričajo le o omejenosti človeškega duha in pa o pobožnem čuvstvu priprostega ljudstva, ako to, kar ne more tolmačiti z navadnimi prikaznimi, spravlja v zvezo z višjimi močmi. Ako se ljudem pove, kako je to nastalo in se pokaže na bližnjih kamnih, kako tudi tam dež izpira razne jamice, pa je zmote konec. Sicer pa bo to malokdo dandanes verjel. Ako bi

pa kaka stara ženica le hotela pri tem ostati, kar je od izumrlih rodov sprejela, pustimo ji to nedolžno poezijo! To je malenkostna zmota in ni prav, če se izobraženci preveč nad njo izpodtikajo. Hujsi je drugi ekstrem omejenosti človeškega duha, ako n. pr. učenjaki zanikajo bivanje Boga ali duše in obveznost nraavnih zakonov. Ti pa smejo to po prvih učenih zavodih učiti in s tem obstoj človeške družbe izpodkopavati.

Dvajset minut vzhodno od cerkve ob stezi, ki pelje v Lemberg, je pa kraj, kjer je Marija z Ježuščekom sedela (Sl. 4). Tudi tukaj kaže

nad 50 let star in že zelo slab križ, da ljudje vsled legende ta kraj spoštujejo. Križ ne stoji ob stezi, ampak kaka $2\frac{1}{2}$ m nad njo, vrh male pečine. Vrh pečine je gladek in tam je neki Marija sedela. Ta razlaga ni tako očitvidna, kakor pri njenih stopinjah. Od sedeža doli pa je skala nekoliko razdrpana in zato so nekdanj pripovedovali, da se je tam vdrla pod nogami hudiča, ki je hotel zraven pristopiti!

Sedeč kip Marijin v Lubečnem nam kliče v spomin še starejšo podobo te vrste v lavantinski škofiji — romanski kip Matere Božje v Solčavi (Sl. 5). Na njem je vse drugačno, kakor smo dandanes navajeni pri Marijinih podobah. Gotovo

Sl. 5. Solčava. Kip Marije Device.

so bili tedaj tudi ljudje kolikor toliko drugačni, ker so imeli tako izrazit okus. Marija se je vsedla na kameno klop, ki je pokrita z blazino. Tedaj v hišah še ni bilo stolov, ampak ob stenah nizke klopi, pregrnjene s kožami, preprogami, blazinami. Kdo bo dandanes, ako se škof vsede na svoj prestol, mu podložil blazino? V romanski dobi pa se vidi Marija vedno sedeti na blazini, najsibo v slikah ali kipih. Dostikrat so te blazine okrašene z ornamentami in imajo na voglih velike čope, ki molijo vstran in padajo navzdol. Marija nosi dolgo spodnjo obleko iz prav mehkega blaga, ki se nabira v drobnih gubah in se opleta okoli golenic, tako da se noge poznajo skozi obleko. Vrhu tega je obleka tako dolga, da se mora pri-

vzdigniti, če hoče nositeljica hoditi po naši zemlji. Prepasana pa je z ozkim usnjenim pasom, čigar dolg konec visi kakor trak spredaj doli do tal. Sto let pozneje so ženske nosile čisto drugačne pasove. Le pogledjmo sliko 1, Marijo v Lubečnem! Pas je bolj širok, ima železno zaponko in preostali konec je celo kratek ter ne pada navzdol. V novi dobi pa nosijo ženske mehke in nagubane svilene pasove ali pa nežno iz srebra kovane verižice. V današnji ženski kmetski noši je pas brez estetičnega pomena. Tudi način, kako je Marijina obleka pod vratom v ostrem kotu izrezana, je značilen. Še bolj pa plašč. Plašč je kratek, počiva samo na ramenih, in ni spet pod vratom, konca sta vržena čez kolena, spodnji rob sega do srede golenic. Glava je prosta in lasje padajo svobodno navzdol. Lubečka Marija pa ima plašč

pod vratom spet, potem daljši in iz bolj težkega blaga — sukna, ki je v večjih in lepih gubah razpoloženo okoli nog. Zasedujmo črto spodnjega plaščevega roba pri tem in pri solčavskem kipu! Kak razloček! Pri prvem se suka in zavija črta kakor kaka leno idoča reka v ravnini, pri drugem pa gre v ravni progi mimo kolena. Lasje lubečke Marije so slednjič lepo počesani nazaj in pokriti z belo, okusno okoli glave in vratu omotano pečo. Jezušček v Solčavi je celo oblečen, ima ogrnjen plašč ravnotako ko Marija, v Lubečnem pa je bil celo gol. Obojen način je veren izraz dotične dobe. Po proporcijah in obleki solčavski Jezušček ni dete, ampak majhen mož. V levici drži svitek (t. j. stare oblike knjigo) svojih nauk, z dvema iztegnjenima prstoma povzdignjene desnice pa uči. Kakor smo že rekli, to ni dete, ampak Učenik narodov, Sin Božji. V Lubečnem pa je — »Sin človekov«, je dete in sedi po otroško, ima otroško glavo, levico polaga brez posla (torej brez svitka, knjige ali sveta) na koleno, le z desnico še uči. A v sorodnem kipu pri Novištifti je umetnik tudi to opustil, ker ni otroško, ampak tam Jezušček z desnico grabi in prijema za materino ruto. Torej — ves otrok, samo Sin človekov! Kako nasprotje v mišljenju dveh, časovno še blizu stoječih dob!

Slednjič je treba primerjati še nekatere podrobnosti. V Solčavi sedi Marija tako, da so si pete bližje, kolena pa bolj daleč narazen in pri Jezuščku je ravnotako, ker noge spodaj prekriza, v Lubečnem pa sta Marijini golenici vsopredni in navpični in enako naravno ima Jezušček eno nogo poleg druge položeno. V Solčavi sedi Marija z gornjim truplom popolnoma navpično, ravnotako Jezušček; ta sedi pred Marijinimi prsmi in obadva se vidita skoro popolnoma od spredaj. V Lubečnem pa je Marija zasukana proti Jezuščku in Jezušček proti Mariji, Marija se nagiba na levo, Jezušček pa je posajen bolj na Marijino roko ko koleno in se nagiblje nekoliko na desno stran. (Ker je sl. 1. nekoliko od leve strani narejena, se ta vtis še bolj vidi). Mati in Sin se torej vsak zase popolnoma vernikom kaže, v starejši podobi pa Jezušček Marijo zakriva. Najbolj čudno pa je za naš okus, kako solčavska Marija izraža svojo ljubeznivost napram Sinčku: Prijela ga je za obradek. Sicer sta pa obe glavi v moderni dobi predelani.

Kako globoko se vtisne ljudstvu češčenje starih podob, je najbolj jasno v Lubečnem. Češčenje je šlo za starim kipom iz velikega oltarja v zvonico in je v žalobni pesmi objokovalo to preselitev. Podobno v Solčavi. Ko se je pred nekaj leti postavil nov veliki oltar z velikim kipom Matere Božje ter je starinski kip izgubil svoje glavno mesto in se postavil visoko gori v čelo novega nastavka, je nastala govornica, da od tedaj ne rodi žito več tako kakor poprej. Kdor je v velikih mestih opazoval, katere sv. podobe se najbolj častijo, je videl,

da tiste, ki so bolj priproste in stare. Zelo češčene podobe so malo-kdaj umetniške, skoro nikdar pa moderne. V krasni cerkvi sv. Štefana na Dunaju klečijo vedno ljudje pred neko nezatno nastensko sličico na sprednji in severni strani glavnega slavoloka, kjer se gre v prezbiterij. V Rimu se nahaja na desetine posebno češčenih Marijinih podob, vse pa so — z eno edino izjemo — starinske, iz srednjega veka, da nekatere celo iz prvega tisočletja, in vse so priproste. Priproste podobe so ljudstvu najbolj pristrčne, ker si s tem ljudstvo najlažje predstavlja sv. osebo, potem pa starinske, ker vsaka taka podoba ima že za sebe tradicijo o češčenju, vslišanjih in čudežih. Tako ima naklonjenost ljudstva do starih podob svojo psihološko podlago.

II. Marija Devica v Resniku in v Petrovčah.

Blizu cerkvice sv. Jakoba v Resniku na Pohorju (v župniji sv. Kunigunde) se nahaja v poljski kapelici približno poldrug meter visok kip Matere Božje iz konca XV. stol. (Sl. 6). Devica stoji na polumesecu. Po noši tedanje dobe je spodnji del trupla izpognjen na izven (proti naši levi), prsa pa nazaj (proti desni). Nosi prepasano spodnjo obleko z rokavi in se ogrinja v bogato naguban plašč, ki je pod vratom spet. Z glave ji padajo v dolgih pramenih lasje, pokrita pa je s koketno rutico (pečo), ki se na glavi kupiči v nekako čepico, pade na desno ramo in potem za vratom ter čez levo ramo hiti spredaj navzdol do prs. V rokah drži golo dete, ki se jako živahno kreta, kakor če bi hotelo iz Marijinega naročja pohiteti doli k vernim častilcem. Levo nogo je že skrčilo, prsi suka proti gledalcem, še bolj pa malo glavico. V odkrhani levici je držalo malo zemeljsko oblo, v desnici pa mogoče žezlo. Izraz je pri obeh figurah dobro pogojen; Marija z materino ljubeznivostjo gleda po ljudeh, Jezušček pa se naravnost z otroško naivnostjo nasproti smehlja. Gube pri obleki so nekoliko bolj okorne ali pravzaprav shematične. Kipar je živel koncem gotike in ni bil izmed prvih, a vendar več mož. Kip je prišel semkaj iz katere starejše cerkve n. pr. morebiti iz kapelice Matere Božje pri sv. Kuni-gundi¹.

Proti starejšim kipom sedeče Matere Božje tukaj Marija stoji. Prvo je bolj dostojanstveno, drugo bolj intimno. Svetnik takorekoč stoje in že pripravljen ter voljen pričakuje in sprejema častilca. Sicer

¹ Oblika resniške Matere Božje je morala biti nekdanj jako priljubljena. Posebno Dete se dostikrat nahaja v tej pozi. Prim. Klass. Skulpturenschatz, Nr. 244, 419, 426, 486. Za cerkev sv. Daniela v Razborju je g. Ivan Cesar, kipar v Mozirju, izrezal po stari predlogi zelo podoben Marijin kip; Dete je skoro enako, le draperija Marijina je lepša in bogatejša.

pa tudi gotiki bolj pristojna ozek in visok stoječ kip, kot sedeč. A od te dobe se Mati Božja v kipih vedno predstavlja stoječa. Težko se bo dal kje najti kak umetno izrezljan in sedeč Marijin kip iz XVII. ali XVIII. stol., v romanski dobi pa je bilo to pravilo. Le ljudstvo je ostalo še pri sedečih kipih, t. j. tistih oblečenih figurah, ki se pri procesijah okoli nosijo pod posebnimi baldahini.

Sl. 6. Resnik na Pohorju:
Kip M. B. v poljski kapelici.

prst Marijin. Iztegnjeni Marijin kazalec se ne brani daru, ampak ga sprejme in se brž skrči. Ko baron to vidi, reče: Hrani najboljša Devica zlato, naj bo moj biser še lepši na Tvojem prstu!¹

To je najstarejša oblika te legende. Ljudstvo jo je razširilo in drugače zasukalo⁴. »Baron Franc Miglio je bil jako pobožen gospod.

Predstava Marije na polumescu je skrajšava vizije v skrivnem razod. 12, 1—6. V starokrščanski dobi se ta ilustracija še ne nahaja. Najbrž jo je uvedla šele karolinška doba. Opatinja Herrand von Landsperg (1175) jo že riše. Krasna je celotna kompozicija na preprogi, ki jo je dal napraviti burgundski kralj Renat okoli l. 1375¹, prva pisatelju znana okrajšava, t. j. podoba Device s polumescem brez solnca in zvezd ter brez drakona, je iz XV. stol.² v rokopisu samostana Göttweig. Od XV. stol. naprej je ta način posebno priljubljen. Na Spod. Štajerskem je posebno krasen kip v cerkvi Matere Božje v Petrovčah iz XVII. stol. Njegova znamenitost odseva tudi iz tega, kaj se o njem pripoveduje. Legenda je ovekovečena na bronasti plošči poleg nagrobne plošče barona Frančiška de Miglio († 1752). Tekst damo v prevodu:

»Stalo je nekaj tempeljevo svetišče in v njem je bila podoba velike Device. Ta pobožni občudovalec (t. j. Fr. de Miglio), pogledavši podobin obraz, je djal: Gotovo ta Devica je vredna mojega zlata (t. j. zlatega prstana). Vzamši s svojega prstana biser (t. j. prstan), ga natakne na raven

¹ Kunstgeschichte in Bildern, II, 88. — ² Kirchenschmuck, 1905, str. 243.

³ Orožen, Das Bistum und die Diözese Lavant, III, p. 365.

⁴ Zapisal č. g. dr. Jančič kot kapelan žalski l. 1907.

Pobožno je častil Marijo in zato je rad zahajal v petrovško cerkev. V tistem času so še kruti Turki pritiskali v jugoslovanske dežele. Da jih zavrnejo, so se knezi in velikaši pripravili na boj. Tudi baron Fr. Miglio ni izostal. Predno se poda v vojsko, se izroči v varstvo Mater Božje in ji obljubi, da hoče samec ostati, če mu do zmage pomaga. V znamenje storjene obljube ji natakne svoj prstan na kazalec desne roke. Vojska je bila huda, a krščanski vitezi so zmagali. Tudi Franc Miglio se je hrabro bojeval. Junaško svoj meč vihti vstric nekoga hrvaškega plemenitaša, kateremu so bili Turki odpeljali mlado hčerko. Hrvaški prijatelj pade ranjen in umira. Umirajoč izroči svoje dete baronu Francu Miglio. Franc reši zapuščeno siroto iz turške sužnosti, a v srce se mu vleze do nje neki nevredni čut ljubezni. Zato ga začne vznemirjati misel, da je s tem že razžalil Marijo, kateri je obljubil čisto srce. Ne spodobi se, tako si misli, da bi Marija nosila prstan, znamenje obljube, katere ni dovolj držal. Kleče prosi v petrovški cerkvi Marijo odpuščanja, potem pa trepetaje pristopi, da bi z Marijinega kipa snel svoj prstan. A glej! Pri tej priči se leseni kazalec skrči, da ne more prstana sneti niti baron, niti kdo drugi. Miglio od strahu ostrmi in se komaj zave. Mesto stare cerkve postavi sedanjo in kmalu potem umrje l. 1752.« Kaj ne, to je nežno in poetiško, še bolj kakor latinska verzija? Vendar pa Franc Miglio ni bil kak plemenitaš na kmetih, ki je le v skrajni sili prijel za orožje, ampak vse svoje življenje je posvetil vojski. Čitajmo njegov latinski grobni napis v petrovški cerkvi!¹ »Tukaj počiva presvitli in prevzvišeni Frančišek Miglio, sv. rimskega cesarstva svobodni gospod Brumberški (Liber Baro a Brumberg), gospod v Brumbergu in Schönbüchlu, ki je od l. 1689 do 1752 trem cesarjem, namreč Leopoldu I., Jožefu I. in Karolu VI. ter Mariji Tereziji, cesarici Ogerske in Češke, zvesto in odlično služil kot hraber in večč vojak zoper razne sovražnike presvetle avstrijske hiše in sicer v raznih pokrajinah in kraljestvih; pod Karolom VI. je postal feldmaršallajtnant, dvorni vojni svetnik in zapovednik kirasirskega polka; umrl je v samskem stanu kot zadnji svoje rodovine leta 1752, dne 18. februarja v 81. letu svoje starosti.« Poleg hrabrosti ga je res dičila tudi pobožnost. Samostanski cerkvi v Nacaretu v gornjesavinski dolini je l. 1751 plačal dva stranska oltarja, na smrtni postelji pa je želel biti pokopan v frančiškanski halji². To so dosedaj nam znane notice o možu, ki ima za petrovško cerkev gotovo velikih zaslug. Naj bi vendar kdo raziskal zgodovino te božje poti in zraven

¹ Orožen, l. c. III, str. 364.

² Stegenšek, Dekanija gornjegrajska, 1905, str. 76. Samostanska kronika generala barona Franca po krivem imenuje generala grofa Viljema. Franc je bil zadnji Miglio in edini general. Potem so na Brumbergu sledili grofi Gaisrucki.

tudi vojaške rodovine Miglio! Podlaga za legendo pa je mogoče kip Matere Božje sam. Prsti obeh rok se jako živahno gibajo in deloma krčijo. To dejstvo obenem s prstanom, ki ga je daroval baron Miglio, občudovan med ljudmi radi življenja in del, se zrcali iz okornih distihov, ki jih je na podlagi ljudske legende zložil najbrž kaki duhovnik. Ko so postavili baronu nagrobni spominek, niso nič zapisali o tem čudežu, ki bi bil gotovo v slavo rajnega. Vsakemu pa ostane svobodno smatrati ljudsko poezijo kot zgodovinsko resnico.

III. Podobe Žalostne Matere Božje v Konjicah in Središču.

Med zanimive prikazni srednjeveškega Marijinega češčenja spada tudi pobožnost k Žalostni Materi Božji. Častiti Marijo kot sotrpinko Zveličarjevo je gotovo opravičeno in koristno¹. A to spoznanje se je razvilo šele tekom srednjega veka. Starokrščanska doba ni mislila na kaj takega, tudi Grki, ki v umetnosti bolj zvesto sledijo podatkom sv. pisma, ne predstavljajo Device Marije z mrtvim Jezusom v naročju. Ta podoba je torej last poznega srednjeveškega zapada. Kako visoko je bilo tedaj češčenje Žalostne Matere Božje, se razvidi iz krasne pesmi »Stabat mater« Jakob iz Todija († 1306)² in pa, da se je ustanovil v znamenju te skrivnosti celo poseben red — red Marijinih služabnikov, servitov. Ti so razširjali bratovščino Marije Žalostne. Na Štajerskem je najstarejša v Konjicah. Imenuje se že l. 1371. V dobi protestantizma se je prekinila, a potem zopet l. 1594 obnovila in sicer po poznejšem škofu Tomažu Hren, a ne več v Konjicah, ampak v Celju³. V Celju je še dandanes sedež te, vdrugič obnovljene bratovščine. V Konjicah pa navidez nič ne spominja na to nekdanj slavno, bogato in po vsem Spodnjem Štajerskem razširjeno cerkveno organizacijo.

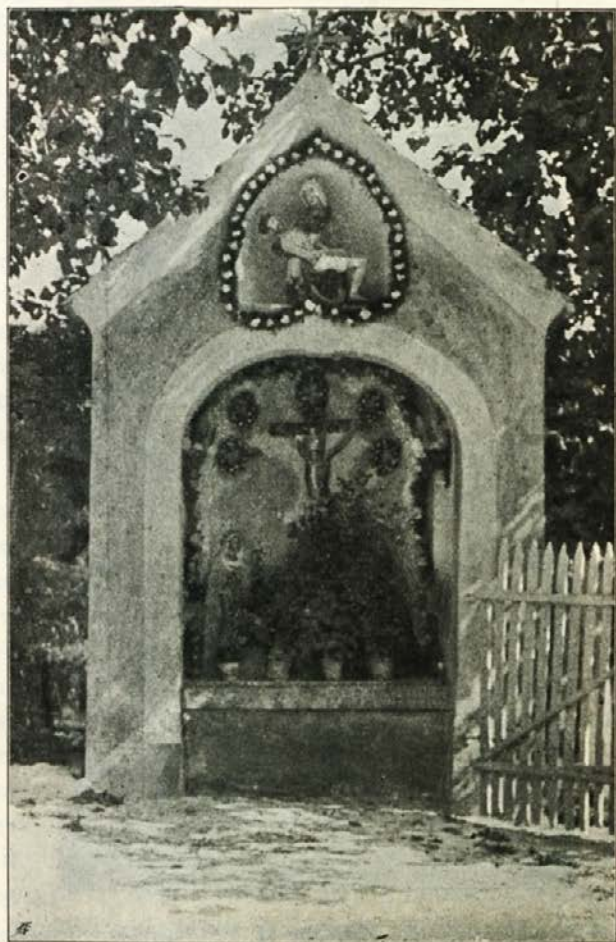
Kdor pa se bolj ogleda, najde tudi v Konjicah njene sledove. Treba je le iti po državni cesti od potoka, ki žubori po dolgem konjiškega trga, proti Stranicam in prva kapelica ob desni — še v trgu — hrani starinski kip Matere Božje Žalostne (Sl. 7). Kapelica seveda še najbrž sto let ni stara in križ, ki ga v njej pozdravljamo, je brez umetniške vrednosti, a kip na čelu kapelice, v dolbini, šteje skoro 500 let starosti. Kdo drugi bi ga naj bil naročil, kdo drugi dejal na oltar ko naša bratovščina? Kako zanimiv je ta častitljivi kipek!

¹ O pomenu tega češčenja gl. Napotnik, Pastirski listi, 1906, 356—386.

² Gottesminne, 1904, str. 170.

³ Orožen, Das Bistum und die Diözese Lavant, III (1880) p. 83—90; 221—272. Enake bratovščine so bile še v cerkvi sv. Miklavža v Ljutomeru, v Rušah in pri hočki podružnici sv. Mihaela v Razvanju (Schmutz, I, 164). Te je odpravil Jožef II. Nahajala se je od l. 1750 pribl. naprej tudi v Vitanju. Voditelj, II (1899), str. 365.

Zveličar leži na Materinih kolenih in ima roki prekržani. Glavo mu podpira Marija s svojo desnico, z levico pa ga prijema za levo nadlahtnico. Kakor nalašč glavo privzdiguje, da se potem z bridkim očesom vanjo ozira in — trpi. Kip se skoro popolnoma strinja glede kompozicije z enako podobo v Gospejini cerkvi v bavarskem Mona-

Sl. 7. Konjice. Kapelica s kipom Žalostne M. B.

kovem¹. Nekoliko bolj razvita je že Marijina podoba v celjski bratovščinski kapeli — krasni poznogotski stavbi pri opatijski cerkvi, ravnotako s celjskim kipom sorodna podoba v proštijiški cerkvi v Ptuju. V obeh gredo prsa Zveličarjeva bolj daleč na izven od Marijinega trupla.

¹ Atz, Die christliche Kunst, 1899, sl. 615 (str. 370).

Po starosti zavzema naslednje mesto mala podobica Žalostne Matere Božje v kapelici, ki je prizidana k prezbiteriju Marijine podružnice v središkem trgu (Sl. 8). Navidez vlada med to podobo in zgoraj opisano konjiško (Sl. 7) še velika sorodnost. V resnici pa je razloček že precej očiten: Zveličarjeva desnica se je povesila in pada navpično navzdol in Zveličarjeva glava je omahnila, da jo zremo od spredaj (en

Sl. 8. Središče. Kip Žalostne M. B. v prizidani kapelici.

face) in ne od strani (en profil). Vrhutega Zveličar ne leži več na hrbtu, ampak na desni strani, tako da tudi trup vidimo od spredaj. Ako se v glavi in roki kaže odsev slavnega Michelangelovega kipa Žalostne M. B. v baziliki sv. Petra v Rimu (pričet l. 1498.), je nenaravna lega Zveličarjevega telesa baročnega izvira. Michelangelo je prvi za svojega Zveličarja vzela za vzorec pravega mrliča in dotičen narisek po mrtvem truplu je še ohranjen. Nemogoče je torej, da bi bil naš središki kip nastal pred XVI. stol. To moramo zato poudarjati, ker

ljudje trdijo, da se je nahajal nekdam v cerkvi sv. Jerneja, katero so Turki l. 1479 porušili. Kot tako starega ga je tudi rajni zgodovinar M. Slekovec objavil¹. Kakor večina ljudskih izročil, je tudi to netočno. Glava Kristusova — glava mrličeva, prsi Kristusove — v legi baročni, gube Marijine obleke — gube renesanske, vse to je izključeno v naši domači umetnosti XV. stol. Ker je kip star, zato je mogoče iz l. 1630 približno, ko so neki pozidali trško Marijino cerkev. Naročili so ga tedaj, da so ga dejali na veliki oltar. Ko je ta častni prostor v XVIII. stol. izgubil, ker so tedaj naročili nov in bolj umetniški kip (Sl. 10), je češčenje sledilo stari, priprosti podobi, kakor smo gori dokazali za dva podobna slučaja, za Lubečno in Solčavo. Kot staro podobo pa so jo začeli s časom spravljati v zvezo s staro cerkvijo sv. Jerneja in tako je nastalo izročilo, ki je brez vse podlage. Kip je že mnogo trpel. Zgornji del prs Marijinih se je odkrušil in zopet dostavil, a prsa so sedaj prekratka, desna rama se ne stika, leva roka nima lakta. Tudi celotni kip je bil brez umetniške veljave, pohabljen je ima še manj. Kako mesto pa zavzema v ljudski duši, kažejo tudi starinske cvetke, katere ga ob straneh opletajo. Nas ta ljudska pobožnost veseli, ker je priča vernega srca in zgodovinskega duha.

V cerkvi sv. Ane na konjiškem pokopališču visi oljnata slika, ki kaže značilen napredek v predstavljanju Žalostne M. B. (Sl. 9). Z opisano središko podobo (Sl. 8) se strinja v kompoziciji glede viseče Zveličarjeve glave, povešene roke in prs, ki se vidijo ravnoliko od spredaj. Razložek pa se kaže v tem, da je Marija Zveličarjevo truplo privzdignila, da ga drži bolj po koncu, sama pa z bridkim izrazom upira oči v nebesa, ne pa na Sina, kakor v vseh dosedaj opisanih podobah. V najstarejšem kipu v konjiški kapeli živita — rekel bi — Mati in Sin le za se, obadva sta v naravni pozi, brez ozira na gledalce; v naši sliki pa prevlada gledališki značaj, ker Marija Kristusa nalašč privzdiguje in vernikom kaže, sama pa s svojim vzgledom uči, kaj naj verniki storijo — svoja čuvstva naj v nebesa povzdignejo. Ta pathos, ki sije iz slike, je pathos iz začetka XVIII. stol. Bolj kakor kaka listina nam priča o duševnem razpoloženju tiste dobe.

Slika je videti lepa in tudi v koloritu precej srečna, ako pa jo bolj pregledamo, smo razočarani. Slikar je bil pač odličen samouk, ki je ude človeškega trupla nategoval ali krčil, kakor je bilo potrebno za primeren utis. Tudi draperijo je popolnoma svojevoljno napravil. Ali naj to dokažemo? 1. Glejmo kolena Zveličarjevih nog! Desno stegno

¹ Kapela žalostne Matere božje v Središču in njen častni venec. 1902, str. 30, 32 in 33.

je daljše ko levo. 2. Desna podlahtnica (Unterarm) Zveličarjeva je veliko daljša ko leva. Prepričajmo se s šestilom! 3. Marija je večja ko Kristus. Kako dolga je njena leva golenica (na desni strani!) Tudi glava je primeroma velika. Prekratka pa je njena desna nadlahtnica in pa desna roka s prsti. 4. Kako nelogične so včasi gube, se vidi posebno pri onih ob desnem Zveličarjevem boku. Kakor za okvir so nabrane ob njegovem telesu. Odkod pa so? So-li od peče? Kdo ve?

Sl. 9. Konjice. Slika Žalostne M. B. v podružnici sv. Ane.

Pathos te skupine se še posebno značilno povdarja v Zveličarjevih rokah. Ne padata tik ob telesu, ampak proč in ločeni od njega. Kako se tudi prsti obeh rok elegantno krčijo, kakor bi bili še živi!

Ta slika je najboljši prehod k drugemu središkemu kipu, sedaj v velikem oltarju trške podružnice. Ako je v prej opisani sliki Marija Zveličarja privzdignila, ji je v Središču zdrknil raz kolen in obdržala ga je še samo za razpeti roki¹. Truplo je bilo pretežko

¹ Soroden, a bolj plemenit kip, pri katerem Zveličar še z desno pazduho leži na Marijinem kolenu, ima cerkev v Kalkaru ob Renu. Knackfuß, Deutsche Kunstgeschichte, II, str. 58.

in zato je sledil prej opisani legi preobrat, ki se kaže v sl. 10¹. Moj Bog! Ubogi Zveličar! Ali je mogoče ga predstaviti še v bolj revnem položaju? Visi samo za roke, za katere ga prijema Marija, prste nenaravno krči, a deloma tako, da vidimo rane od žebeljev, prsa so mu izbočena, noge gredo v kolenih narazen in so upognjene, ker so stopala že dosegla tla. Mi bi dandanes rekli, da je to nedostojno, a umetniku XVIII. stol. je bil to — višek pathosa. Vse bolj živahno ko v konjiški sliki se ozira Marija v nebo, kaj — ozira, ne, govori, kriči

Sl. 10. Središče. Kip Žalostne M. B. v trški podružnici M. B.

z odprtimi usti in iz oči ji lijejo po obrazu debele solze. Marija je bolj starikava, a lepši je obraz Jezusov — pravzaprav obraz spčega in ne mrliča, ker vratove mišice imajo še energijo, da držijo glavo v smeri telesa, ker bi se sicer morala povesiti navzdol. Ako je naš kipar glede Zveličarjevega telesa vobče krut realist, glede glave (z lepó počesanimi lasmi in brado!) se pa giblje v idealnih višinah.

Ali je bil mogoč še nadaljni razvoj v predstavljanju Žalostne Matere Božje? Zveličar je zdrknil celo na tla in na tleh ležečega Žalostna

¹ Oboje kolen Marijinih je na desni strani Zveličarjevega trupla in golenici sta v poševni legi, ker podpirata Kristusovo truplo.

Mati objokuje. S tem se je vrnila umetnost h kompoziciji, iz katere je tudi izšla v XIII. stol. in ki je ostala vedno v navadi v grških podobah te vrste. Vendar pa je med začetkom in koncem velika razlika. V prvih podobah leži truplo mirno na tleh in Marija se nad njega sklanja in ga objokuje, v zadnjih pa (iz XVIII. stol.) je Kristusovo truplo nenaravno zasukano na tleh in Marija se nad njim vspenja, vije roke in vpije v nebo. Tam mirna, pobožna bolest, tu strasten in krčevit pathos. Najznačilnejši kip te vrste (v mavcu) ima kn. šk. muzej v Mariboru. Truplo Zveličarjevo je na tleh v polukrogu zavito okoli Marije. Iz iste misli izhaja lep kip mariborskega rojaka J. J. Schoya († 1733), ki se nahaja v Gradcu¹.

Slednjic so se te vrste podob preživele. Verniki so se vrnili nazaj k svetopisemski — Stabat Mater. Stoječa Mati pod križem, z enim ali več mečem v srcu, je gotovo zgodovinsko bolj opravičena podoba, ko legendarna predstava s Sinom v naročju. A z umetniškega stališča je ta legendarna podoba iz konca srednjega veka problem, ki so ga skušali rešiti največji umetniki, je poezija materine ljubezni, ki sije tudi iz najpriprostejših kipov te vrste².

IV. Kristus v Stranicah in pri Sv. Petru pri Mariboru.

Še l. 1905 se je nahajal na podstrešju župnijske cerkve v Stranicah zanimiv kip Zveličarjev (Sl. 11). S povzdignjenima rokama stoji do kolen v posodi, ki je podobna kelihovi čaši. V dveh žarkih mu teče kri iz ran na rokah, pa tudi iz čaše se odteka po dveh ceveh, v katerih sta rdeči šibici predstavljali krvina curka. Kip je videti iz prve polovice XVIII. stol.

Za tolmačenje kipa pride v poštev naslednje mesto pri preroku Izaiju (63, 1—4):

»Kdo je tisti, ki prihaja iz Edoma, z rdečimi oblačili iz Bosre? Ta zali v svojem plašču, stopajoč v svoji veliki moči?«

»Jaz, ki govorim pravično in branim in rešim.«

»Zakaj je torej rdeče tvoje ogrinjalo, in so tvoja oblačila kakor tistih, ki tlačijo v tlačilnici?«

¹ Steiermark in Wort und Bild (Kronprinzenwerk), str. 117. Prim. tudi Wastler, Steir. Künstler-Lexikon, 1883, str. 152.

² Drugi nam znani kipi sedeče Žalostne Matere Božje v lavantinski škofiji so še naslednji: V Botričnici pri Sv. Juriju pri južni žel. je kip kakor v sl. 8; a Marija ima 7 mečev v prsih. Ali že prvotno? Kip bo iz XVIII. stol. Potem v Vojniku (Orožen, VIII, 236), Slov. Bistrici, na Starih sv. gorah pri Podsredi, kjer je kamenit (Orožen, VI, 296) in v Jeruzalemu pri Ormožu. Slaven je bil nekdanj kip pri Sv. Martinu pri Slov. Gradcu. Ch. Dietell ga je l. 1723 vrezal v baker za romarske podobice (Wastler, l. c. str. 143).

»Sam sem tlačil v tlačilnici, in izmed narodov ni bilo nikogar z menoj; tlačil sem jih v srdcu svojem in jih pomandral v jezi svoji, in njih kri je škropila po mojih oblačilih, in pomazal sem vsa svoja ogrinjala.

Ker dan maščevanja mi je pri srcu, in prišlo je leto mojega rešenja. Oziral sem se okrog, in ni bilo pomočnika; iskal sem, in ni bilo nikogar, ki bi pomagal; rešila pa me je moja roka, in jeza moja mi je bila na pomoč. In pogazil sem ljudstva v svojem srdcu in jih upijanil v svoji nevolji, in sem potlačil k tlom njih moč.«

Sl. 11. Stranice. Kip Zveličarjev, nekdanj na podstrešju.

Prerok vidi Mesija prihajati kot zmagovalca od Bosre, glavnega mesta edomskega rodu. Potegnil se je za pravico in je Edomčane in vse narode premagal. V hudem boju se je sam vojskoval — izmed hudobnih narodov mu ni nobeden pomagal, nedolžni rod pa je bil zatiran in tepan, tega pa je moral šele rešiti. Hudi boj se nam najprej opisuje v sliki: Mesija stlači narode tako, kakor se grozdje stlači; potem pa se še enkrat pripoveduje brez slike: Ker dan maščevanja... Upijanil je tako rekoč ljudstva, da tavajo zmočeni okoli in se ne morejo ustavljati. Zveličarjeva zmaga je popolna, je grozna, za nedolžne pa je prišlo leto rešenja¹.

V prvotnem pomenu je na tem mestu govor o zmagi Zveličarjevi². A danes se verzi iz tega mesta rabijo v liturgiji o praznikih Kristusovega trpljenja. »Božja jeza zadene njegovo človeško naravo in iztlači ji kri, ki je odpuščenje pred Bogom in vino odrešenja za človeštvo³.«

V umetnosti se ta Izaijeva vizija na trojen način predstavlja. 1. Kristus sam tlači grozdje, kakor je to običajno v orientu in zahteva tekst sv. pisma. 2. Kristus stoji v zapadni stiskalnici in se stiska, kar odgovarja ravnokar navedeni mistični razlagi. 3. Kristus se stiska, a tudi stiskalnica je alegorična in namesto bruna nastopi križ in še drugi simboli.

¹ Razlaga v Kölner Pastoralblatt, 1903 str. 198 in 235.

² Da je mož, ki prihaja iz Edoma, Zveličar, se razvidi tudi iz sorodnega mesta v Skrivn. razod. sv. Janeza, 10, 11—21.

³ Atz, Die christliche Kunst, 1899 str. 302. Archiv für christl. Kunst, 1885.

Za orient sam nismo našli vzgledov, da bi se ta vizija slikala. Za zapad pa se nahaja podoba Kristusova iz XII. stol. v Comburgu na Virtemberskem, ker stoji Kristus sicer v zapadni stiskalnici, a on tlači, torej še spada v prvo vrsto predstav¹.

Na nekem lesorezu približno iz l. 1380 se vidi Kristus stati v stiskalnici. Težko počrezno bruno počiva na njegovih ramah in ga tišči k tlom. V stiskalnici ni grozdja, ampak Zveličarjeva kri bo odtekala skozi žleb v podstavljen kelih. Križ se vidi v ozadju samo kot simbol². Slika spada v drugo vrsto predstav.

K tretji vrsti pa štejemo sliko v Ansbachu, kjer stoji Kristus v stiskalnici, Bog Oče pa suka vijak, ki pritiska bruno navzdol. Iz stiskalnice padajo hostije, katere pristreže papež v kelih, da jih razdeli med vernike. Slika je nastala okoli l. 1470³.

V naših krajih pa je najobširnejša slika te vrste pri Sv. Petru pri Mariboru. Nahaja se na epistelskem stranskem oltarju v podružnici M. B. na gori. Meri 101,5 cm visokosti in 83 cm širokosti. V podolgovati krnici (Presskufe), ki je zbita iz sedem obtesanih brun in ima spredaj žlebič, stoji Kristus do meč pogreznjen v rdečem in črnem grozdju, z rokama na prsih prekrižanima. Obraza je žalostnega. Venča ga trnjeva krona in sijaj; iz strani mu teče kri. Na glavi (mesto na plečih) leži križ (mesto bruna); na enem koncu ga tišči navzdol sv. Duh v podobi golobčka, na drugi pa privija sam Bog Oče vijak. Dva angelčka pristrezata pri žlebiču spodaj sv. kri v kelih.

Kip v Stranicah (Sl. 11) je s tem razložen. Kristus stoji do kolien v krnici in tlači grozdje: ni maščujoč zmagovalec Izaijev, ampak trpeč in samega sebe do zadnje kaplje krvi darujoč Odrešenik srednjeveških eksegetov. Angelčka sta tudi pri tem kipu menda zbirala kri v kelihih, kip pa je najbrž stal na atiki kakega oltarja.

A slika pri Sv. Petru še ni vsa popisana. Daleč na levi v ozadju vidimo vinograd, s peterimi delavci, ki trgajo grozdje. Apostola sv. Peter in Pavel pa služita za nosača. Stojita na desni poleg potlačene Kristusa in imata na hrbtih koše, polne grozdja. Peter ima platnene roče (aftre), Pavel pa jih ima iz motvoza in je bos ter se opira na gorjačo. Na levisi Zveličarjevi stojijo štirje cerkveniki učenci: Sv. Gregor izliva vino v sod, pri čemur mu služi knjiga za lijak, sv. Hieronim drži v levisi posodo za vodo (Aquamanile), zadi pa stojita sv. Avguštin in sv. Ambrož, ta tudi s kelihom. V ozadju pa vidimo v daljavi voz s polnim sodom. Upreženi so najprej vol in lev vštric, orel pa pred njima; na kozlu pa sedi angel.

¹ Atz, l. c. str. 302. — ² Detzel, Christliche Ikonographie. 1894, I, str. 457.

³ Detzel, l. c. str. 458.

Celotna misel je torej naslednja: Mašniki (?) berejo grozdje, apostoli ga nosijo, Kristus ga tlačí, ker ga stiskata Bog Oče in Sv. Duh, angeli mošt pristrežejo, cerkveni učeniki ga napolnijo v sodove, štiri evangelisti ga pa vozijo širom sveta. Natančnejša razlaga nam je nemogoča, ker se mora prej najti literarni vir, iz katerega so potekle te vrste alegorij.

Da naša slika ni edina te vrste, se da razvideti že iz zgoraj navedenega vzgleda v Ansbachu. Zelo sorodno predstavo smo našli v »Spomenikih badenskih«¹. Vezena je l. 1629 s svilo na štiri strani »neba«. V sredi se vidi Kristus, ki leži na tleh. Iz njegovih ran se razliva kri v kelihe. Ob straneh se vidijo apostoli, kako delajo v vinogradu in pa voz s sodom, uprežen z volom in levom ter orlom spre-daj, z angelom pa na kozlu.

Predstava voza z znamenji štirih evangelistov ima tudi svojo zgo-dovino. Izvira iz slavne vizije preroka Ezekijela 1, 1—28, ki se moli v brevirju o praznikih štirih evangelistov. Štiri živali s človeškim sta-som, s 4 perutmi in s 4 obrazi — človeka, leva, vola in orla — tvo-rijo božji prestol ali voz in se premikajo na katerokoli stran, ne da bi se jim bil treba zasukati. Mogoče je tudi razlagati, da ima vsaka žival sicer lastnosti (t. j. obraze) imenovanih štiri živali, a le po eden obraz². Posebna opora za to razlago je hebrejski tekst in pa para-lelna vizija sv. Janeza v skrivn. razod. 4, 2—8.

V umetnosti nahajamo to vizijo vpodobljeno v ranem srednjem veku (v drugi polovici IX. stol.) v bibliji Karola Debelega pri Sv. Pavlu blizu Rima. Tam vidimo Zveličarja v mandorli, obdanega od štirih tetramorfov t. j. bitij, od katerih ima vsako štiri obraze, kakor to opi-suje Ezekijel³.

Eksegeti te dobe (Honorij Avgustodunski, pozneje Durand Sta-rejši in drugi) tolmačijo od Ezekijela opisani božji prestol ali voz kot znamenje katoliške cerkve⁴.

V narisih opatice Herrande v Landspergu v Alzaciji vidimo zato sv. cerkev pod križem Gospodovim sedeti na živali (konju) s 4 skriv-nostnimi glavami. Pripis pravi, da je to »Animal ecclesiae«, namreč »quatuor evangelistae«, ki so pravzaprav eden in isti, kakor da bi imel

¹ Kraus-Wingenroth, Die Kunstdenkmäler des Grossherzogtums Baden, Sech-ster Band, Kreis Freiburg, 1904, str. 72. sl. 22.

² Schuster-Holzammer, Handbuch zur Biblischen Geschichte, I, 1906, str. 906.

³ Knackfuß, Deutsche Kunstgeschichte, I, 1888, str. 55.

⁴ Migne, S. L. CLXXII, 548 D, 600 B, 767 C. Durandus, 2, 11 n. 1 in 1, 1 n. 48: Bog čuva svoj voz, t. j. cerkev.

eden štiri obraze (»quatuor facies uni«), ker se isti dogodki prikazujejo po štirih evangelistih¹.

Ta voz sv. cerkve je lepo opeval Dante v 22. spevu vic svoje »Divina Commedia« in po Danteju ga je narisal Botticelli². Ta voz (merkaba) je bil tudi predmet judovske špekulacije in mistike³.

Tak voz s sodom polnim sv. Rešnje Krvi smo opisali in se nahaja v samostanski cerkvi v Brizgoviji (Breisach) na Badenskem ter pri Sv. Petru pri Mariboru. Oba spomenika sta iz prve polovice XVII. stol. Pozneje so pozabili, da morajo voz sv. cerkve vleči simboli 4 evangelistov, kakor je sploh srednjeveška simbolika in alegorija zapala. Rubens n. pr. je slikal zmagoslavje sv. Vere, a njen voz vlečejo trije belci, ki jih vodijo paganske zmagovalke (Nike), kolesa voza pa porivajo premagani krivoverci⁴. In v praški stolnici sv. Vida se nahaja triumf Kristusov, pri katerem vlečejo voz sicer simboli štirih evangelistov, kolesa pa porivajo štiri cerkveni učeniki⁵. Tako je v tej podobi pomešana moderna in srednjeveška simbolika.

Zato je podoba pri Sv. Petru tembolj zanimiva, ker je ostanek krščanske srednjeveške simbolike, katere že niso niso več umeli koncem XVII. stoletja.

V. Kip sv. Jerneja v Središču.

Na podstrešju podružnice Matere Božje v središkem trgu je kip sedečega svetnika, ki je popolnoma simetrično komponiran (Sl. 12). Glavo nosi po koncu in ima razprečkane, kodraste lase, dolgo ozko brado in pod nosom dolge povešene brke. Ustna so na lahno odprta, kot da bi govoril, oči so naravnost k gledalcu obrnjene, iz obraza pa sije resnoba in dostojanstvenost. Nič nas ne moti, da je v mnogostoletni borbi za obstanek izgubil svoj nos; to usodo deli z večino antičnih kipov. Nosi prepasano haljo in čez njo je ogrnjen z dolgim plaščem, ki počiva na ramenih, krije roki ter pada potem s konci čez oboji kolena in se pod njima zbira v lepo nabranih gubah. Svetnik je bos. Roki je morda pred sabo razprostiral, kakor da bi hotel prisilce ščititi in varovati⁶.

¹ Dehio, *Kunstgeschichte in Bildern*, 1902, II. tabla 41. — Na nasprotni strani križa pa sedi poražena sinagoga na klavernem oslu s pobešeno glavo. Pripis pravi: »Animal sinagogae asinus stultus et laxus.«

² Kraus, *Geschichte der christlichen Kunst*, II—II—I, 1900, p. 207.

³ Überweg-Heinze, *Grundriss der Geschichte der Philosophie*, II, 1905 str. 255.

⁴ Schultz, *Allgemeine Geschichte der bildenden Künste*, 1905, p. 482.

⁵ Podlaha-Hilbert, *Soupis památek historických a uměleckých v království českém*. Praha: Chram sv. Víta, 1906, str. 248.

⁶ Prim. *Klassischer Skulpturenschatz* podobi 311 in 412.

Sedeča poza, simetrična kompozicija, plitve in priproste, a vendar logično osnovane gube, ravnoliko tudi noša nas vodijo v srednji vek. V glavi se še utrinja zadnji žarek romanske dobe, v spodnjih plaščevih gubah pa se napoveduje elegantna doba prve gotike. Stavimo torej kip v konec XIV. stol.

Sl. 12. Središče. Kip sv. Jerneja, na podstrešju podružnice.

V Središču pa se pripoveduje, da je nekdanj ob Dravi stala cerkev sv. Jerneja, katero so Turki l. 1479 porušili; z njenim gradivom je neki pozidana Marijina kapelica. Kaj, ko bi ta zapuščen in pozabljen kip na njenem podstrešju bil stari zaščitnik cerkve sv. Jerneja?

Zato govori sedeča poza in pa dolga brada, ki se na zapadu pripisuje ravno sv. Jerneju, dočim se na vzhodu predstavlja golobrad, potem pa krajevne razmere. V srednjem veku se je malo kipov nahajalo po cerkvah, in naš ne more biti ne iz župnijske cerkve v Središču, ki ima sicer visokogotski prezbiterij, a je posvečena sv. Duhu, ne iz Marijine cerkve, pozidane šele v novi dobi, ravnotako je tudi malo verjetno, da bi bila iz katere sosednje stare cerkve n. pr. iz Ormoža. Tukaj pač lahko z gotovostjo rečemo, da je ta kip res tisti, ki je bil nekdanj na glavnem oltarju cerkve sv. Jerneja in okoli katerega so se zbirali stari Središčani pred več ko petsto leti¹. Zanimiva starina gotovo zasluži, da se osvobodi iz teme cerkvenega podstrešja in postavi v svetlobo zgodovinskega muzeja.

A. Stegenšek.

Starozakonski obredi zastran očiščevanja.

Vstari zavezi so bila očiščevanja zapovedana, da so se odstranjevale zapreke božjega češčenja.

Češčenje božje je dvojno, dušno ali notranje, ki se kaže v pobožnosti duha do Boga, in telesno ali zunanje, ki se izražuje v daritvah in kar je z njimi v zvezi.

Notranje češčenje zavirajo grehi, ki človeka omadežujejo. Od tega omadeževanja so se ljudje očiščevali po daritvah, ki so se opravljale bodisi v spravo cele občine ali posameznikov. Te daritve sicer niso imele iz sebe moči izbrisati grehe, ampak so le zaznamovale spravo, ki se je imela še le izvršiti po Kristusu, in katere so se udeleževali po predpodobnih daritvah tisti, ki so jih opravljali v živi veri v prihodnjega Zveličarja.

Zunanje češčenje božje so ovirala telesna onečeščenja, ki so se pred vsem opazovala na ljudeh, potem pa tudi na živalih, oblačilih, stanovališčih in posodah. Onečiščenja na ljudeh so izhajala iz človeka samega, ali pa tudi iz dotikanja nečistih reči.

Na človeku se je smatralo za nečisto vse, kar je bilo popačeno, ali izkaženosti dostopno.

Smrt je popačenost, zato je veljalo človeško truplo za nečisto. Gobova bolezen je izkaženost krvi, ki je bila nalezljiva, zato so bili gobavci štet med nečiste. Znak izprijenosti nosi na sebi krvotok, bo-

¹ Mons. dr. J. Graus, znani odlični poznovalec domačih starin, je koj po fotografiji kip smatral za podobo kakega apostola, ne da bi mu bili naznanili naše mnenje; časovno ga pa je določil v dobo okoli l. 1400.

disi da prihaja vsled bolezni ali po naravi, bodisi ob času menstruacije ali spočetja. Iz istega razloga je onečiščeval semenotok, naj je že bil nasledek bolezni ali polucije ali zakonskega dejanja. Vsak tok, ki na navedeni način prihaja od človeka, ima nekaj nečistega in onečiščevalnega na sebi.

Po telesu se je mogel človek nadalje še postavno onečistiti z dotikanjem nečistih reči. Razlog temu omadeževanju je bilo spoštovanje do službe božje, da bi se za čiščenje božje rabile le svete reči, in da bi se človek s toliko večjim strahom približeval svetišču in daritvam takrat, ko je bil postavno čist, ker je ravno redkokedaj v vsakdanjem občevarju bilo mogoče, se ohraniti čistega. Telesno očiščevanje se je vršilo deloma z daritvami za grehe, iz katerih so izvirale onečiščevalne bolezni, deloma s kropljenjem z očiščevalno vodo¹.

Postavna onečiščevanja se delijo v dve vrsti, in sicer v takšna, ki so v zvezi z rodili in rojstvom, in v takšna, ki so v zvezi s smrtjo in trohno.

a) Izmed onečiščevanj, ki so z rodili in rojstvom v zvezi, omeinja sv. pismo naslednje slučaje:

1. Semenotok², to je bolezen, ki ni le onečistila človeka, ki je na njej trpel, ampak vse, česar se je on dotaknil, kakor posteljo, kjer je ležal, sedež, na katerem je sedel, sedlo, v katerem je jezdil in vse, kar je imel pod seboj in na sebi. Onečistili pa so se tudi vsi tisti, ki so prišli v dotiko z njegovo posteljo, ali s sedežem in sedlom, ali kogar se je on dotaknil, ali kogar je zadel njegov pljunek, ter so ostali nečisti do večera; takrat so se skopali in si oprali oblačila v očiščenje. Prsteno posodo, katere se je dotaknil, so potrli, leseno pa so dobro splaknili. Semenotočnež je ostal, ako je ozdravel, še sedem dni nečist; osmi dan je opral oblačila, se skopal v tekoči vodi in daroval dva mlada goloba ali dve grlici v spravno in žgalno daritev (III. Moz. 15, 2—15).

2. Polucija³ v spanju je onečistila človeka, njegovo oblačilo in perilo, ki je bilo zmočeno. Ostal je nečist do večera, potem se je skopal ter opral oblačilo in perilo (III. Moz. 15, 16, 17). Ako pa se je to prigodilo Izraelcu v vojski, moral je tisti dan bivati zunaj tabora; večer se je skopal in še le po solnčnem zahodu se je smel vrniti v tabor (V. Moz. 23, 9—11).

3. Zakonski spoj je onečistil moža in ženo do večera, potem sta se morala skopati.

¹ Thom. I, 2. qu. 102, art. 5, ad quart.

² זוב fluxus; זוב fluere; זב fluens, gonorrhoea affectus.

³ שְׁכַבְת־זָרַע cubatio seminis.

4. Menstruacija je osebo onečistila in ob enem izločila iz družbe za sedem dni; omadeževane so bile osebe do večera, kakor tudi reči, ki so prišle z njo v dotiko. Osebe so se morale očistiti s kopeljo, oblačila pa s pranjem (III. Moz. 15, 19—23). Moža, ki se je vedoma združil s takšno osebo, zadela je postavno smrt (III. Moz. 20, 18); ako pa se je to nevedoma zgodilo, ostal je mož s svojo posteljo vred 7 dni nečist (III. Moz. 15, 24).

5. Izredna menstruacija je onečistila bolenico za ves čas bolezni in še sedem dni povrh, ko je že ozdravela, in tudi osebe in reči, s katerimi je prišla v dotiko, kakor pri rednem mesečnem čiščenju. Osmi dan po ozdravljenju je morala darovati dva mlada goloba ali dve grlici v spravno in žgalno daritev (III. Moz. 15, 25—30).

6. Porod je onečistil mater za 7 dni (v tistem razmerju, kakor pri mesečnem čiščenju), ako je bil novorojenček deček; osmi dan je bil deček obrezan in potem še je ostala mati odločena skozi 33 dni tako, da se ni smela nič svetega dotakniti in ne stopiti v svetišče. Ako pa je bilo novorojeno dete deklica, ostala je mati nečista 14 dni in odločena od svetišča 66 dni. Po doteklem času je darovala v obeh slučajih enoletno jagnje v žgalno daritev in mladega goloba ali grlico v spravno daritev. Če pa je bila mati uboga, zadostovala sta dva mlada goloba ali dve grlici (III. Moz. 12).

b) Izmed onečiščevanj, ki so s smrtjo v zvezi, našteva sv. pismo sledeča:

1. Onečiščenje po mrliču. »Kdor se trupla človeške osebe dotakne, bodi nečist sedem dni. Naj se očisti s tem tretji in sedmi dan in bo čist. Če pa se ne očisti tretji in sedmi dan, ne bo čist. Kdor se dotakne mrliča, trupla človekovega, ki je umrl, in se ni očistil, omadežuje šotor Gospodov in ta oseba se naj iztrebi iz Izraela; ker se voda odločenja (očiščevalna voda) ni pokropila po njem, je nečist, nečistost njegova še je na njem.

To je postava: Če človek umre v šotoru, je vsak, ki pride v šotor in vse, kar je v šotoru, nečisto sedem dni. In vsa odkrita posoda, koje pokrov ni na njo privezan, je nečista. In vsak, ki se dotakne z mečem ubitega na polju, ali mrtveca, ali kosti človeških, ali groba, bodi nečist sedem dni. Naj vzamejo za nečistega od pepela sežgane daritve za greh in vlijejo nanj žive vode v posodo, in čist človek naj vzame hisop in ga pomoči v vodo in pokropi na šotor in na vse orodje in na vse osebe, ki so bile tamkaj, in na tistega, ki se je dotaknil kosti, ali ubitega, ali mrtveca, ali groba. In čist naj pokropi nečistega tretji dan in sedmi dan; in tako ga naj očisti sedmi dan in naj opere njegova oblačila in ga umije v vodi in večer bo čist. Človek pa, ki se omadežuje in ne očisti, tisti naj se iztrebi iz družbe,

kajti svetišče Gospodovo je onečistil, očiščevalna voda ni bila pokropljena po njem, on je nečist.

To jim bodi v večno postavo. In kdor je očiščevalno vodo kropil, naj opere svoja oblačila; in kdor se je dotaknil očiščevalne vode, bodi nečist do večera. Vse pa, česar koli se nečisti dotakne, in oseba, ki se njega dotakne, bodi nečisto do večera« (hebr. bes. IV. Moz. 19, 11—22).

Iz navedenih besed sv. pisma je razvidno, da je bilo omadeževanje po mrliču jako obsežno in postava o očiščevanju zelo natančna in stroga. Razlog za to pa je tudi na prvi pogled jasen.

Smrt je najhujši nasledek greha na zemlji, ki celo človeštvo preveva, ker imamo vsi eno mater. »Začetek greha izhaja iz žene in zaradi nje umrjemo vsi« (Sir. 25, 33), zato pa je tudi telesna smrt najjasnejši simbol greha. Ne smemo se torej čuditi, da je mrlič onečistil vse, kar je bilo v njegovi bližini in da je Bog za to onečiščenje zahteval izredno čiščenje.

Sv. pismo nam obred tako-le opisuje: »Gospod je govoril Mozesu, in Aronu, rekoč: To je postava, katero je zapovedal Gospod, rekoč: Govori otrokom Izraelovim, naj ti pripeljajo popolno rdečo kravo, na kateri ni madeža, na katero še ni prišel jarem, in dajte jo Eleazarju, duhovniku, in naj jo pelja ven iz tabora in naj se zakolje pred njim. In naj vzame Eleazar, duhovnik, od njene krvi s svojim prstom in naj pokropi v smeri prolička snidnega šotora od njene krvi sedemkrat. In naj sežgejo kravo pred njegovimi očmi in njeno kožo in njeno meso in njeno kri z njenim blatom naj sežgejo. In naj vzame duhovnik cedrinega lesa in hisopa in karmosinove volne in vrže v gorenje (paljenje) krave. In naj opere duhovnik svoja oblačila in skoplje svoje telo v vodi in potem sme iti v taborišče in nečist je do večera. In tisti, ki jo je sežgal, naj opere svoja oblačila v vodi in naj skoplje svoje telo v vodi in je nečist do večera. In naj pobere čist človek kravji pepel in naj ga položi zunaj taborišča na čist kraj in bodi množici Izraelovih otrok v hrambo za vodo očiščevanja: to je daritev za greh« (IV. Moz. 19, 1—11).

Daritev rudeče krave je bila daritev za greh in se je morala opravljati zunaj taborišča, ker je veljala po mrtvecih onečiščenim in se je njen pepel rabil za očiščevanje. Vse, kar je bilo s smrtjo v zvezi, moralo je ostati oddaljeno od svetišča, ki je bilo kraj življenja, zato se je daritev opravljala zunaj taborišča. Ker sta bila daritev in pepel namenjena ljudstvu, to je, vsem, ki se bodo omadeževali, zato je s krvjo sedemkrat¹ pokropil proti svetišču v spravo za tiste, ki se bodo

¹ Numerus septenarius significat universitatem. Thom. I, 2, qu. 102, art. 5, ad quint.

imeli kedaj očiščevati, kakor je bilo to zapovedano pri daritvi za greh, kadar se je opravljala za celo občino (III. Moz. 4, 17).

Daritvena žival je bila krava, znak roditve in življenja, isto pomeni rdeča barva in pogoj, da še ni nosila jarma; cedrin les, hisop in karmosinova volna so znaki življenja in čiščenja, in kakor cedrin les ne sprhni, hisop ne zgubi duha, karmosinova volna ne barve, tako bi naj Izrael ostal Bogu zvest in svet¹.

Kdor se je mrliču približal, stopil je z njim v zvezo in s tem stopil iz zveze z Bogom, ki je Bog življenja, kakor tudi iz zveze s svetiščem, ki je kraj življenja; zato se ni smel tistemu bližati, bil je levitsko mrtev.

Živa voda v zvezi z znaki življenja je pridobila zopet postavno življenje in levitsko čistost.

Vse tri osebe, ki so se te daritve udeleževale, duhovnik, ki je daritev vodil in s krvjo kropil, čisti mož, ki je žival zaklal in sežgal, in čisti mož, ki je pepel zbral in ga na čistem kraju shranil, so se onečistile in so ostale do večera nečiste, dokler si niso oblačil oprale, in sicer zato, ker sta bila daritev in pepel s smrtjo v zvezi.

Ako se je kdo dotaknil mrliča, postal je za 7 dni postavno nečist. Čisti mož (pa ne duhovnik, ker se duhovniki, kot služabniki živega Boga, niso smeli bližati temu, kar je bilo s smrtjo v zvezi), je omadeževanega tretji in sedmi dan s hisopom, katerega je pomočil v očiščevalno vodo, pokropil. Kropljenje se je vršilo v dveh obrokih, 3. in 7. dan.

Številka »tri« je številka božja in »sedem« pa številka božjega razodetja, zato se je prva rabila za svetišče in opravo, katera se je ozirala na Boga, druga na opravo, ki je zaznamovala božje razodetje in na tista opravila, ki so bila s svetiščem v ožji zvezi, bila je številka zaveze in posvečenja.

Čisti mož, ki je nečistega kropil, se je pri tem opraviu onečistil in sicer s tem, da je prišel nekako z nečistim v dotiko.

Kdor se je po mrliču omadeževal, je bil pod smrtno kaznijo zavezan se podvreči očiščevalnim obredom. Razlog zato je pač jasen. S tem, da se je po mrliču omadeževal, je postal postavno mrtev, stopil je iz zaveze tistega Boga, ki je Bog življenja, odločen je bil iz občestva svetega ljudstva. Ni se smel udeleževati sv. opravil in ne občevati s svojim ljudstvom. Da pa se mu je bilo mogoče vrniti nazaj v občestvo z Bogom, moral se je postavno očistiti. Ako pa tega ni hotel, zaničeval je božjo postavno in s tem Boga, in na to je bila postavljena smrt.

Ako pa se je podvrgel obredom z očiščevalno vodo, postal je zopet ud svetega ljudstva, zadobil je prejšnje pravice, bil je posvečen,

¹ Hoc sacrificium erat in conservationem ipsius populi et honestatis et devotionis ipsius »Israel in custodiam«. Thom. sicut supra.

»tako, da je bil po telesu čist« (Hebr. 9, 13), to je, bil je po zunanje čist, rešen postavnega onečiščenja in obenem oproščen po postavi zapretenih kazni¹.

Sv. apostel Pavel stavi pepel rdeče krave v nekako razmerje s krvjo Kristusovo, rekoč: »Če pepel krave, ki pokropi onečiščene, osvčuje za mesno čistost, kolikanj bolj bode kri Kristusa, kateri se je po svetem Duhu daroval brez madeža Bogu, očistila vašo vest mrtvih del, da služite živemu Bogu« (Hebr. 9, 13, 14). S temi besedami izraža apostol, da je očiščenje s pepelom storilo onečiščenega le po telesu čistega, da ga je napravilo pred postavo in ljudstvom nekaznivega, da pa na dušo ni imelo nobenega vpliva, kri Kristusova pa očisti človeka grehov in ga stori Bogu dopadljivega in večnega veselja deležnega².

2. Onečiščenje po mrtvi živali. Onečistilo je tudi dotikanje mrtve živali brez razločka, ali se je žival štela med čiste ali nečiste. Kdor se je mrhovine dotaknil, bil je nečist do večera, kdor jo je pa nosil, moral si je oblačilo oprati (III. Moz. 11, 24, 25, 27, 28).

Če je kakšna mrtva žival padla v leseno posodo ali na oblačilo, na kožuho vino, vrečo ali orodje, djali so tista do večera v vodo. Prsteno posodo so morali potreti. Jestvine in pijače, v katere je kaj mrtvega padlo, so bile nečiste, peči in ognjišča so morali razdreti, bila so nečista. Studenci in stoki vode so ostali sicer čisti, če je mrhovina v nje padla, kdor pa se je mrhovine, ki se je v njih nahajala, dotaknil, bil je nečist. Suho seme, ki se seje, je bilo čisto, četudi je mrhovina padla nanj. Ako pa je prišlo v vodo namočeno z mrhovino v dotiko, je bilo nečisto. Kdor se je crknjene živine, ki se šteje med čiste živali, dotaknil, je bil nečist do večera; kdor pa bi nevedoma od takšnega mesa jedel ali takšno meso nosil, moral je oprati svoja oblačila in je bil nečist do večera (III. Moz. 11, 32—40). To je veljalo tudi o živalih, ki so bile na polju raztrgane (II. Moz. 22, 30).

3. Onečiščenje po gobah (III. Moz. 13; 14).

Gobova bolezen, sepulchrum ambulans (Spencer), ima svoj sedež v krvnih posodicah in žlezah in s tem tudi v koži.

Sv. pismo govori o dvojnih gobah na človeku, in sicer o belih³ in o egiptovskih gobah⁴.

Gobova bolezen je doma v deželah, ki leže ob morju in imajo toplo, pa mokrotno ozračje, kakor vzhodna Afrika, sosedna Sprednja Azija, Indija in Oceanija. Pospesuje jo v teh krajih živež, n. pr. ribje meso, ribja mast, še bolj pa nesnaga v obleki, v stanovališčih, v hrani in v življenju sploh. V srednjem veku so križarji zatrosili gobe tudi v zahodno Evropo. Krščanska ljubezen se je takoj gobavceh z naj-

¹ Massl, razl. sv. pisma, kn. XI. 69. — ² Massl, ibid.

³ פֶּתֵר = lepra (λέπρα).

⁴ שִׁחַי מִצְרַיִם = ulcus Aegypti. Deut. 28. 27. Elephantiasis. Deut. 28. 35.

večjo milosrčnostjo poprijela, stavila bolnišnice za gobavce. Mnogoštevilne družbe so nastale, ki so se posvetile postrežbi teh nesrečnežev s trdnim prepričanjem, da v gobavcih Kristusu samemu strežejo. Cerkev je gobavcem preskrbela posebne hiše božje in posebne duhovnike, ker so bili iz družbe izločeni¹. Iz Evrope je ta bolezen sicer po svoji strašni podobi preminila, v Aziji pa, posebno v Indiji in na oceanskih otokih še obhaja bogato žetev. Tudi tamkaj kaže sv. katoliška cerkev svojo blago materno srce. Redovnice se z veseljem posvečujejo v leproznih hišah postrežbi teh bolnikov. In kdo ne občuduje slavnega P. Damijana († 1889), ki se je posvetil z nepopisno srčnostjo postrežbi in tolažbi gobavcev na otoku gobavil, po imenu Molokai. Njegovemu zgledu so sledili novi »Samarijani«.

Sveto pismo podaja tudi spoznatna znamenja te strašne bolezni. Bele gobe se začenjajo z oteklinami², grintami³ in lišajem⁴ (v. 2). Koža se na prizadetih mestih zniža, lasje osivijo (3, 20, 25) ali postanejo žolti (30).

To so prva sumljiva znamenja gobove bolezni.

Izraelec, na katerem so se ta znamenja prikazala, je moral pred duhovnika, ki ga je proglasil za gobovega (v. 3). Če pa se koža ni znižala in lasje niso obledeli, so ga zaprli za sedem dni (v. 4; 26), in če se v tem času sumljivo znamenje gob ni izpremenilo, so še čakali sedem dni (v. 5). Ako je v tem obroku barva znamenj otemnela, je to kazalo na grinto; veljal je za čistega, le oblačila si je moral oprati (v. 6). Če pa so se pozneje sumljiva znamenja začela širiti, ga je duhovnik zopet preiskal in ako se je prepričal, da se je bolezen ponovila, proglasil ga je za gobavega.

Ako se sumljiva znamenja razvijajo tako, da se koža na prizadetih mestih začne vzdigovati, to je, da nastanejo bule in se tiste odprejo ter se v njih prikaže živo meso (v. 10; 14), je to znamenje prave gobave bolezni in po postavi je bil tak človek nečist (v. 11).

Bolezen se odzdaj zanaprej lahko razvija na dvojni način in sicer tako, da nastopi ali hipoma po celem telesu ali pa, da se le polagoma razširja. Ako hipoma nastopi, tako, da postane ves človek bel, je to znamenje se bližajočega ozdravljenja, ker se je strup izločil iz telesa. Takšnega je duhovnik proglasil čistim (v. 12; 13), ravno tako je veljal za čistega, ako je živo meso v ranah postajalo belo in se izgubljalo, kajti to je znamenje ozdravljenja (v. 18).

Ako pa se bolezen polagoma razširja čez celo telo, se začne koža svetiti, postaja bela in napeta vsled bul, ki se nabirajo pod kožo. Ko bule dozorijo, se odprejo in gnojijo. V členih nastanejo otoki, lasje izpadajo, nohti se odluščijo, čuti postanejo topi, oči mrtve in kr-

¹ Herders Lex. I kn. 1704. — ² תּוּמָא = tumor.

³ סַפְּחָה = porrigo, ab affluvie capillorum dicta. Drach. 440.

⁴ בְּהַרְתָּ = macula in cute, maxime alba, quae ubi reliqua cute depressior est crinemque album habet, orientis leprae symptoma (Lev. 13, 2-4). Drach. 76.

mežljive, glas hripav in slab. Iz nosa se cedi gnojnati smrkelj, nazadnje nastopi sušica z vodeniko ali pa se človek zaduši. Ta bolezen se vleče večkrat skozi devet do deset let¹.

Ta vrsta gobave bolezní se rada loti prisadnih mest na telesu in opeklin, zato pa je bilo strogo zapovedano, se postaviti pred duhovnika, če se je na takih mestih prikazalo sumljivo znamenje. Duhovnik je s takšnimi ravnal enako, kakor z onimi, na katerih so se opazala začetna znamenja gob (v. 18—28).

Od gobave bolezní v njenih začetnih znamenjih so morali dobro razločevati podobne bolezní, in sicer:

a) Kraste na glavi. Če se je namreč gobava bolezen lotila glave, je na prizadetih mestih koža upadla in lasje so se požoltili. Ako pa teh znamenj ni bilo, je krastavec ostal sedem dni odločen. Če se v tem času sumljiva znamenja niso izpremenila, se je moral bolnik ostriči, izvzemši najedena mesta, in zopet še je ostal za sedem dni odločen in le, če se v doteklem obroku ni nič izpremenilo, si je opral oblačila in veljal je za čistega (v. 31—35). Ako pa so se najedena mesta povečala, proglasili so ga za nečistega, četudi se lasje niso požoltili (v. 35—36); če pa se kraste niso povečale in lasje svoje pristne barve niso zgubili, je bilo to znamenje, da je bolezen srečno prebita in duhovnik ga je proglasil čistim (v. 37).

b) bele maroge na telesu po imenu: »Bohak«², ki so bile izpuščaj po telesu in ki so same od sebe preminile in niso onečistile (v. 38—40).

c) plešo na temenu³ ali na zatilniku⁴, ki je nastala vsled tega, da so lasje izpadli. Ako je pleša ostala gladka brez izpuščaja, ni onečistila, če pa so se prikazala na pleši belordeča znamenja⁵, je je bila to gobova bolezen.

Sv. pismo še govori o egiptovskih gobah⁶, katere bolezní glavni znak so bule, ki se ob sklepih in v licu nabirajo in ki dosežejo tupa-tam debelost golobjega ali celo kurjega jajceta, tako, da razženejo sklepe ter se gnojijo. Lice je zabuhlo in lojnato; odprtina oči postane okrogla, oči krmežljive, pogled premrl, glas hripav in nerazumljiv, če se popolnoma ne zgubi. Bolnika se loti klavernost in melanholija,

¹ Herd. Kirch. Lex. I. 1706.

² בִּהַקִּי vitiligo alba, exantheme in Oriente haud raro occurrens, maculis albis, sed pallidis constans, leprae simile, sed innocuum, neque contagiosum neque hereditarium. Drach, op. c. 76.

³ בְּבַחַת calvitium sincipitis. — ⁴ בְּבַחַתִּי calvitium in occipite.

⁵ אֲדַמְהַמַּת לְבָנָה שְׂאֵת־הַנֶּגַע־הַבֵּזִי תִּמּוֹר plagae albus rufus.

⁶ שְׂחִין מִצְרַיִם ulcus Aegypti Deut. 28, 27; שְׂחִין רָע ulcus malum Job 2, 7; Deut. 28, 35.

spanec ga zapusti, in če že zaspi, je spanje nemirno zaradi znemirljivih sanj. Sapa njegova smrdi in napravi vsako jed ostudno in neuzžitno, če tudi ima bolnik neprestan glad. Člen za členom odpade, roke in noge odgnijejo. Tak bolnik se zaduši ali umre na sušici. Tuptam se ta bolezen loti samo nog; tiste otečejo, otekline je trda in koža postane luskinasta. Na drugem telesu se bolnik dobrega počuti in lahko do 20, celo do 30 let živi. Ker postane gornji del nog vsled otekline jako debel, da se stopalo dosti ne vidi in je noga podobna elefantovi, zato se imenuje ta bolezen »Elefantiasis«¹.

Kakor hitro je bil kdo gobovim proglašen, so mu raztrgali oblačila, lase si je pustil rasti (nudo capite), usta je imel zavezana in klicati je moral, ako se mu je kdo bližal, da je nečist (III. Moz. 13, 35). Bil je izključen iz svetišča (II. Paral. 26, 21).

Dokler je ljudstvo popotovalo skozi puščavo, so morali gobavci bivati zunaj taborišča (III. Moz. 13, 46; 12, 14, 15). Pozneje, ko so se Izraelci nastanili v obljubljeni deželi, so bivali gobavci zunaj mest in vasi (IV. Kralj. 7, 3; Luk. 17, 13) na določenih krajih, kjer so se lahko prosto gibali, ali pa v odločeni hiši² (IV. Kralj. 15, 5; II. Paral. 26, 21), katere niso smeli zapustiti.

Gobavci so veljali za versko in državno mrtve, izključeni so bili iz cerkve in iz družbe. Ako je gobavec ozdravel, moralo se je nad njim dvojno očiščevanje izvršiti, prvo ga je obudilo od verske, drugo od državne smrti.

Očiščevanje se je vršilo na sledeči način:

Ako je gobavec ozdravel, so o tem obvestili duhovnika, ki je prišel iz taborišča h gobavcu in si ga ogledal. Ako se je prepričal, da je gobavec ozdravel, vzel je dva čista, živa ptiča s cedrovim lesom, s karmosinovo nitjo in s hisopom. Enega ptiča so zaklali nad prsteno posodo, v kateri je bila živa (studenčna) voda, tako, da je kri tekla v vodo. Drugega pa je vzel duhovnik ter ga s cedrinim lesom s karmosinovo nitjo in hisopom pomočil v s krvjo pomešano vodo ter pokropil gobavca sedemkrat, nato je ptiča izpustil. Ozdravljeni si je opral oblačila, ostrigel lase in se skopal ter se očiščen vrnil v taborišče, vendar tako, da še je ostal sedem dni zunaj svojega šotora. Sedmi dan je moral ostriči lase, obrvi, brado in vso dlako po celem telesu, oblačila oprati in se skopati. Osmi dan je prinesel dve jagneti moškega spola in enoletno jagnje ženskega spola, oboji brez hib, potem tri desetinke pšenične moke pokropljene z oljem in šestak olja še posebej k svetišču.

¹ Herd. Kirch. L. I, 1706.

² בית הַפְּרָשִׁית = domus separata. II. Paral. 26, 21.

Jagnje ženskega spola se je najprej zaklalo v daritev za krivdo in duhovnik ga je z oljem vred dvigal. S krvjo tega jagneta je duhovnik pomočil gobavcu desno uho, desni palec na roki in nogi. Potem si je vlil olja v levo peščico, pomočil vanj prst desne roke ter pokropil sedemkrat proti »najsvetejšemu«. Nato je z oljem, ki ga je imel v peščici, mazilil desno uho, desni palec na roki in nogi in ostalo olje je iz roke izlil na gobavčevo glavo. Sedaj še je daroval ostali jagnjeti, eno v spravno, drugo v žgalno daritev v zvezi z jedilno po postavnem obredu.

Ako pa je bil gobavec ubožen, daroval je eno jagnje z oljem vred v daritev za krivdo, v spravno in žgalno daritev pa dve grlici ali pa dva mlada goloba in šestak moke. S tem obredom je bil gobavec s svetiščem spravljen (III. Moz. 14).

Oglejmo si v naslednjem pomen posameznih obredov. Ako hočemo opisane obrede pravilno razumeti, moramo si predočiti, da je gobav človek veljal za mrtvega, četudi še je živel. Bil je izločen izmed človeške družbe, kakor bi več ne živel, bil je pa tudi izključen iz svetišča, kakor bi ne pripadal k izvoljenemu ljudstvu. Ako je torej ozdravel, vstal je od mrtvih; prikazal se je v človeški družbi, kakor bi bil novorojen in uvedli so ga v svetišče, kakor bi ne bil še prej imel nikdar do njega nobene pravice.

Za očiščevanje so rabili dve živi, čisti ptici¹ iste vrste. Da se reče živi² ptici, je pač izraženo, da morata biti zdravi, kreпки. V teh pticah je zaznamovano dvojno stanje gobavčevo. Ptica, ki se umori, zaznamuje zdravega človeka, ki na gobah zboli in tako cerkveno in politično umre. Druga ptica, ki se v kri zaklanega ptiča pomoči in potem izpusti, označuje gobavca, ki ozdravi, začne versko in družabno živeti, se prosto gibati in delovati.

Duhovnik je nadalje vzel cedrinega lesa.

Cedra³ (cedrus Libani) pripada iglastemu drevju. Nahaja se na Libanu, v Malí Aziji in na otoku Cipru.

Njeno iglovje ostane vedno zeleno; skorja je svetlorjava, les je prevlečen z rdečkastimi žilami, nima strženov, diši prijetno in je jako trpežen. Zaradi teh izrednih lastnosti so ga rabili za stavbe, kakor tudi sv. vismo omenja, da je Salomon libanonske cedre porabljal za tempeljsko stavbo in kraljevo palačo (III. Kralj. 6, 7). Po svoji postavi raste cedra na visoko (Iz. 2, 15, 37, 34, Amos 2, 9) in široko (Eceh. 31, 3) ter doseže starost do 3000 let. Libanonske cedre je človeška lakomnost skoraj da vničila⁴.

¹ צפור pl. צפורים avicula, avis omnis, (צפר fistulare) spec. passer (Vulgata; Rabini. — ² חיות vividae, robustae.

³ צדון cedrus, a firmitate radicum dicta, quae arboribus e pinorum genere propria est. Theophr. Hist. plant. 2. 7. Drach, op. cit. 56.

⁴ Schmel, Lehrbuch der Botanik, str. 333.

Cedra zaznamuje po svoji trpežnosti netrohljivost.

Kermes ali Karmosin¹ (Carmoisin) je rjavordeča barva, ki se dobiva od karmosinove uši (lecanium ilicis). Ta hrošč se nahaja na karmosinovem hrastju (quercus coccifera), ki raste v južnih deželah evropskih, posebno na Grškem. Samice imajo v sebi rdeč sok, zato je ljudje nabirajo in na žgečih ploščah suše, in te pridejo potem kot kermes, kermesovo zrnje, karmosinove ali škrlatne jagode na prodajo.

Orientalci, pred vsem pa Turki, jih rabijo za barvanje, posebno svojih pokrival. Dobro pa se mora karmosin razločevati od košenila (cochenille), ki je visokordeča barva in se dobiva od hrošča z imenom Coccus cochenillis, ki se nahaja na kaktu (opuntia) v Ameriki, sedaj tudi v severni Afriki in južni Evropi; ta barva je veliko dražja od prejšnje².

Karmosin pomeni po svoji barvi moč, veličastvo³, življenje⁴.

Hisop⁵ (hyssopus officinalis) pripada ustnaricam (labiatae); raste na kamenitih tleh in na zidovju (III. Kralj. 4, 33) ter ima modro cvetje. Steblo doseže visokost do pol metra. Zaradi smolnatih listkov dobro sodi, kakor naš rožmarin, za kropljenje, ker se vode hitro navzame, pa jo tudi rad odda. Ustno izročilo poroča⁶, da so Izraelci od navadnega hisopa dobro razločevali postavni hisop, ki raste v Palestini, Siriji, Arabiji in Egiptu in doseže visokost treh decimetrov, ima volnato listje in prijetno vonjavo.

Hisop so rabili za kropljenje (II. Moz. 12, 22; III. Moz. 14, 4, 6, 7, 19, 51, 52) in pomeni očiščenje. »Pokropi me s hisopom in bom očiščen« (ps. 50, 9).

Tekoča voda je glavno očiščevalno sredstvo; pomešali so jo s krvjo zaklanega ptiča. Gobavec se mora očistiti in obuditi k življenju, v krvi je življenje. Duhovnik je torej vzal cedrin les, nanj privezal s karmosinovo nitjo šopek hisopa in potem namočil v vodi, pomešani s krvjo, in ž njim vred tudi ptiča (rep in letance). S hisopom je pokropil gobavca sedemkrat v znamenje, da ga ni trohljivost gob prevzela (cedrovina), ampak, da je sedaj očiščen (hisop) zopet dobil življenje (kermes) ter rešen smrti je bil sprejet v družbo (ptica se izpusti). »Sedem« je sveta številka. Nato si je opral oblačila, se dal popolno ostriči in se je skopal, kar pomeni telesno očiščenje. S tem je bil dovršen prvi del očiščevanja. Vrniti se je smel v mesto ali v tabor, pa v svojo hišo ali v svoj šotor še ni smel, ampak skozi sedem dni je moral odločen živeti in se na sprejem v cerkveno občestvo priprav-

¹ תולע = coccus, color coccineus; תולעת שני = coccus vermiculi, arabico-persice Kermas, aut Kermes vermigenitus; (Kirm vermis). Leunis Synopsis der Pflanzenkunde, str. 518.

² Leunis, Zoologie str. 477, 478; Synopsis der Pflanzenkunde str. 518. Schmeil, Botanik str. 94, 95.

³ Massl, razl. sv. pisma XIII, 208. — ⁴ Holzammer I, str. 377.

⁵ תולעת שני, hyssopus.

⁶ Philipps. o. c. I, 361. Videntur autem Hebraei eo nomine (hyssopo) non solum hyssopum officinale nostratum, sed alias quoque plantas aromaticas comprehendisse. Drach, Lex. 18.

ljati. Sedmi dan si je še enkrat opral oblačila, se popolno ostrigel in skopal, ter še s tem enkrat zajamčil, da je popolno očiščen. Osmi dan je pred vsem daroval jagnje ženskega spola v daritev za krivdo. V daritev za krivdo je bila sicer zapovedana daritev ovna, le v tem edinem slučaju jagnje ženskega spola. Gobova bolezen je bila podoba smrti, ki ima svoj začetek v grehu. Greh in smrt pa sta prišla po ženski na svet (Sir. 25, 33). Daritev za krivdo se je darovala, da bi gobavec nekako zadostil za čas, kar je bil odločen od svetišča in se ni udeleževal božje službe, kakor tudi za prestopke, ki jih je vedoma ali nevedoma storil. Z gobovo boleznijo bil je človek iz občestva božjega izločen, s krvjo te daritve je bil z novega v uda izvoljenega ljudstva posvečen in v božjo zavezo sprejet. Kakor je nekdanj Mozes na božje povelje duhovnike na desnem ušesu, desnem palcu, na roki in nogi z daritveno krvjo mazilil v opomin, da so popolnoma božji službi posvečeni, tako je duhovnik s krvjo jagnjetovo gobavca mazilil v znamenje, da naj božjo postavo posluša, bogoljubna dela opravlja in po božjih zapovedih živi. Nato je vzel v levo peščico olja, ki ga je posvetil s tem, da ga je sedemkrat proti »najsvetejšemu« pokropil, in potem z njim mazilil gobavcu desno uho, in desni palec na roki in nogi, ostalo pa vtil na glavo. Olje je bilo znamenje božjega duha. Kakor so bili nekdanj duhovniki maziljeni z oljem, da so sprejeli božjega duha in bili odločeni za svetišče, tako je bil gobavec z maziljenjem sprejet v duhovniško kraljestvo in v svet narod (II. Moz. 19, 6). Da je duhovnik jagnje z oljem vred dvigal, kaže, da je bila daritev za krivdo in obenem še posvečevalna daritev. Nato sta še sledili spravna in žgalna daritev po postavnih obredih.

Do sem smo si ogledali posamezne slučaje, na katere se je postavno onečiščenje nanašalo, kakor tudi obrede, ki jih je Bog zapovedal, da se onečiščenja odstranjajo. Preostaja še nam odgovoriti na vprašanje: Zakaj je ravno vse to onečiščevalo, kar se je nanašalo na roditev in na smrt?

Preden na to vprašanje odgovorimo, moramo v pošte vzeti narodopisje, da zremo, ali je mnenje o navedenem onečiščevanju bilo udomačeno le pri Izraelcih ali je bilo morebiti tudi pri drugih narodih v navadi.

Narodopisje nas uči, da je bilo mnenje o onečiščevanju v slučajih, kakor jih postava navaja, tudi razširjeno pri mnogih narodih sprednje in južne Azije in vzhodne Afrike.

O Indih beremo, da pri njih po porodu ni bila nečista le samo mati, ampak za omadeževane so veljali tudi sorodniki v ravni vrsti sorodstva. Hiša se je morala po porodu očiščevati¹.

¹ Länder und Völkerkunde XI. Bd. str. 83. Prag 1812.

Mati in sorodniki so se očiščevali s kopeljo, hišo pa je bramin s posebno vodo kropil in očiščeval. Tudi novorojenca so imeli skozi prvih deset dni za nečistega¹. Pri Betsuanih v Afriki velja žena skozi tri mesece po porodu za nečisto². Pri Hefsurih ob Kavkazu se otrok ne porodi v obiteljski hiši, ampak v revni koči, ki je v strani od vasi zato postavljena, kjer ostane mati z otrokom celi mesec. Sedaj se sme mati čez tri do šest dni preseliti v bližino vasi v malo kočo z imenom »Samrewlo«, ki je nalašč za porodnice ob potoku postavljena³.

Menstruacija je pri Indih storila ženo za tri dni nečisto, peti dan se je smela udeleževati božje službe, ko se je bila prej skopala⁴. Pri Assanih na vzhodnem obrežju Afrike velja žena ob času menstruacije za nečisto, ne sme v družbo, ampak mora bivati v dvesto metrov oddaljenem hangarju⁵.

Ravno tako nosi mrlič prekletstvo onečiščenja. O Indih beremo, da smatrajo mrliča za nečistega, po katerem se omadežujejo tudi sorodniki⁶. Mrliča kolikor mogoče hitro odstranijo iz hiše, in sicer ne skozi navadna vrata, ampak skozi posebna stranska, in če takih ni, napravijo odprtino v steno ali zid, kjer mrliča in sicer sedečega skozi potisnejo. Hiša ostane deset dni nečista, potem pride bramin ter jo očiščuje kropeč jo s sveto vodo in opravljajoč molitve in pitne daritve⁷. Pri Mingrelah in Hefsurih zanesejo umirajočega iz hiše, da bi se stanovališče ne omadeževalo⁸. Pri Parzih je bilo v navadi in še je deloma dandanes, da polagajo mrliče popolnoma nage na visoko pečino imenovano »stolp molka«, kjer jih ptice požró, da tako ne onečistijo svete matere zemlje⁹. Pri Birmanih je celó običajno, da zapustijo stanovališče, kjer je človek umrl in si postavijo novo¹⁰.

Kakor se pri poganskih narodih nahaja vera na razna onečiščenja, ravno tako tudi vera na očiščevalna sredstva. Glavno očiščevalno sredstvo je voda. Pri Indih ima vsaka vas in pagoda svoje kopališče pred vsem za versko čiščenje. Kdor se je onečistil, je postavno zavezan, da se v kopelji očisti. Bramini se vsak dan kopljejo in jemljejo posebne skledice s seboj v kopelj, da se z oblivanjem posvečujejo¹¹. Tudi vdova, ki se da z umrlim možem sežgati, se mora s kopeljo očistiti in tako za smrt pripravno storiti¹². Pri velikih templjih boga Višnu so ribniki, katerih vodo bramini blagoslovijo. Ta voda ima moč grehov

¹ Bähr, Symb. II, 466. Dursch, Symb. 128. — ² Platz, Der Mensch, str. 508.

³ Platz, Asien, str. 245. — ⁴ Bähr, op. c. 466.

⁵ Platz, Der Mensch, str. 508. — ⁶ Dursch, Symb. 129.

⁷ Länder und Völkerkunde, XI. B., str. 104, 106. — ⁸ Platz, Asien, str. 246.

⁹ Fischer, Geschichte des Altert. str. 92; Platz, Asien, str. 439.

¹⁰ Länder und Völkerkunde, XI., str. 107.

¹¹ Länder und Völkerkunde, XI. Bd., str. 100. — ¹² ib. 111.

očiščevati in zabranjevati selitev duš; zaradi tega se morajo romarji skopati, preden stopijo v svetišče¹. Ljudstvo opravlja svojo jutranjo pobožnost s tem, da se ob solnčnem vzhodu koplje in med oblivanjem z vodo moli, bramini pa med tem malike venčajo, cvetlice in sadeže darujejo². Še celo del zunanje službe božje se izvršuje s tem, da bramini v pagoškem ribniku kopljejo malike, kamor se takoj nato vržejo ženske, v trdnem prepričanju, da ima sedaj voda večjo čistilno moč³. Najmočnejša je pa voda svete reke Ganges, tako, da še celo braminu zbrise madež, ako je na njega padla senca kakšnega pariya; zato od daleč hodijo po njo in jo prenašajo na razne kraje⁴. Parzi iz spoštovanja do vode silno pazijo, da nič nečistega v njo ne pade in je ne oskruni⁵. Pri Singalezih (Ceilon) je posebna slovesnost pri poroki, da razlije svečenik vode na glavo ženina in neveste⁶.

Posebno moč pripisujejo Indi še kravjim odpadkom, katere sežigajo pri daritvah za rajne in pri sežiganju mrličev. S pepelom kravjih odpadkov si posebni častilci boga Šiva potresajo lice, prsi in roke, in s takšnim pepelom poplačujejo svoje dobrotnike⁷. Da pridevajo ravno kravjim odpadkom tolik pomen, je razlog v tem, da je krava simbol krušne matere zemlje in blagonosne boginje Lakšmi; zato se rabi za zemljo in kravo isto ime⁸.

Navedeni slučajji nam kažejo dovolj jasno, da se pagansko nazarje o onečiščenju in čiščenju mnogovrstno strinja z izraelskim, da mora torej oboje imeti svoj skupni vir, in ta je prvotno razodetje, ki uči, da je bila človeška narava popačena po grehu. Perzijsko bajeslovje tudi to jasno izražuje. Agramaynus (Ahrimau), najhudobernejši duh, lažnik in goljuf »umrljivih«, je prinesel vse zlo na svet, pred vsem pa greh. Medtem ko je prej vladala nesmrtnost na zemlji, je Ahriman pridobil vseoblast smrti. Proti temu začetniku vsega hudega se mora dober človek vedno vojskovati, ker so po njem omadeževani tudi vsi potomci prvega človeka⁹. Približno isto uči brahmanizem, posebno v nauku o preseljevanju duš. Preseljevanje duš je nasledek greha in se more vršiti le z rojstvom in smrtjo¹⁰.

Prestopimo sedaj k prvotnemu razodetju božjemu. Besede Gospodove: »Od drevesa spoznanja dobrega in hudega nikar ne jej; zakaj kateri dan koli boš jedel od njega, umreš smrti« (I. Moz. 2, 17), tol-

¹ ib. 342. — ² Platz, Asien, str. 403. — ³ Platz, Asien, str. 403.

⁴ ibid 483, 493. — ⁵ Länder und Völkerkunde, XI. B., str. 180.

⁶ Länder und Völkerkunde, XI. Bd., str. 324.

⁷ Länder und Völkerkunde, XI. Bd., str. 105, 106, 157.

⁸ Bohlep, alt. Ind. I, 254, Dursch, Symb. 132.

⁹ Platz, Asien, str. 420. Kleuker, Zendavesta I, 48, 20. Dursch, o. c. str. 131.

¹⁰ Platz, Asien, str. 487.

mačijo zavest človeške omadežanosti. Človek je božjo zapoved prelomil, namesto otroške ljubezni do Boga in nadnaravne pravičnosti stopila je nepokornost in naravna popačenost; mesto nesmrtnosti moral je sprejeti strašno kazen: »V potu svojega obraza boš užival kruh, dokler se ne povrneš v zemljo, iz katere si vzet: zakaj prah si in v prah se povrneš« (I. Moz. 3, 19). Smrt je torej kazen za greh. V Adamu smo vsi grešili. »V Adamu smo takrat vsi grešili, ko smo v njegovi naravi še vsi »eden« bili¹.« Adam je tista kal, iz katere se je imelo razviti drevo človeštva; ako je kal popačena, izkazilo se bo tudi drevo v vseh svojih delih. »Po enem človeku je prišel greh na svet in po grehu smrt, in tako je prešla smrt na vse ljudi, ker so vsi v njem grešili« (Rimlj. 5, 12). V svojem spočetju postane človek grešnik in v istem trenutku začne že tudi umirati, le da smrt pri raznih ljudeh o različnem času nastopi.

Vse torej, kar je v zvezi z roditvijo in rojstvom, 1. spominja na greh: »Glej v hudobiji sem bil spočet in v grehu spočela me je moja mati« (ps. 50, 7); 2. vzbuja zavest omadežanosti: »Kdo more očistiti njega, ki je od nečistega rodu? Ali ne ti, ki si sam« (čist) (Job. 14, 4), »Kaj je človek, da bi bil brez madeža, in da bi bil pravičen, on, ki je rojen od žene« (Job. 15, 14) ter 3. kaže na smrt: »Žena je naredila začetek grehu in zavoljo nje umiramo vsi« (Sir. 25, 33). Greh se torej prikaže v človeku s spočetjem, s svojimi strašnimi nasledki ga spremlja skozi celo življenje in svoje prekletstvo razodeva v smrti in gnjilobi; odtod izhaja onečiščenje v roditvi in rojstvu, v smrti in trohnobi in v vsem tem, kar pride z roditvijo in smrtjo v dotiko.

J. Karčič.

Prilika o rastoči setvi.²

Vprašanje o cerkvi je dandanes zelo aktualno; srditi boj proti krščanstvu se osredotočuje proti cerkvi, ker le v cerkvi se javlja krščanstvo konkretno in zgodovinsko. Vrh tega so pa tudi nazori o ustanovitvi, naravi, razvoju, ustrojstvu cerkve zelo različni. Drugače si razlaga cerkev liberalni protestant, drugače staroluteran, drugače anglikanec, drugače pravoslavni teolog, drugače katoličan in

¹ S. Aug., de pecc. mer. et rem. III, 7.

² Prim. Knabenbauer, Commentarius in Marcum. Pözl, Kurzgefasster Commentar zum Evangelium des heil. Marcus. Graz 1893, pg. 122—127. Schäfer, Das Reich Gottes im Licht der Parabeln des Herrn. Mainz 1897, pg. 168—180. Fonck S. I., Die Parabeln des Herrn im Evangelium. Innsbruck 1902, pg. 95—112.

sicer zopet drugače veren katoličan, drugače liberalen. Kje naj dobimo pravo predstavo o cerkvi? Veliko se je novejši čas pisalo in raziskovalo o pracerkvi in prakršćanstvu, o historičnem Kristusu in Kristusu, kakor nam ga opisujejo evangelisti in ga cerkev časti, a naposled se je vendar moralo priznati, da se izza evangelijev ne da najti nobena trdna podlaga, ampak se k večjemu lahko zidajo samovoljne, četudi »izvirne« in duhovite domneve, edini nam pristopni historični viri za poznavanje Kristusa, njegovega nauka in prve cerkve so vendar le evangeliji. V ospredju je dandanes vprašanje: ali je sploh Kristus namerjal ustanoviti verstvo v obliki urejene družbe-cerkve, ali je največ krščanska cerkev le posledek zunanjih zgodovinskih razmer in evolucije verske zavesti, kakor nas po Harnackovem vzgledu hočejo poučiti modernisti. Apologet torej, ki hoče govoriti o cerkvi, si mora pred vsem natančno ogledati, kaj uči o tem evangelij. Nauk o cerkvi ali božjem kraljestvu je Kristus večinoma zaodel v mično obliko prilik. Med temi, kakor se pisatelju dozdeva, homileti in ekleziologi premalo vpoštevajo kratko priliko o rastoči setvi, ki nam jo pripoveduje evangelist Marko v 4. poglavju. Glasi se:

26. Καὶ ἔλεγεν ὁὕτως ἐστὶν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ, ὡς¹ ἄνθρωπος βίβλη τὸν σπόρον ἐπὶ τῆς γῆς.

27. Καὶ καθεύδῃ καὶ ἐγείρηται νύκτα καὶ ἡμέραν, καὶ ὁ σπόρος βλαστᾷ καὶ μηκύνηται, ὡς οὐκ οἶδεν αὐτός.

28. Αὐτομάτῃ ἡ γῆ καρποφορεῖ, πρῶτον χόρτον, εἶτεν στάχυν, εἶτεν πλήρης σίτος ἐν τῷ στάχυϊ.

29. Ὅταν δὲ παραδοῖ ὁ καρπός, εὐθὺς ἀποστέλλει τὸ δρέπανον, ὅτι παρήστηκεν ὁ θερισμός.

26. Et dicebat: Sic est regnum Dei, quemadmodum si homo iaciat sementem in terram,

27. et dormiat, et exurgat nocte et die, et semen germinet, et increseat, dum nescit ille.

28. Ultro enim terra fructificat, primum herbam, deinde spicam, deinde plenum frumentum in spica.

29. Et cum produxerit fructus, statim mittit falcem, quoniam adest messis.

26. In reče: Taka je z božjim kraljestvom, kakor če človek vrže seme v zemljo. 27. In spi in vstaja ponoči in podnevu; in seme poganja in raste, da on ne ve (kako). 28. Zemlja namreč sama od sebe rodi najprej travo, potem klas, potem polno žito v klasu. 29. In ko obrodí sad, pošlje precej srp, ker je žetev. (Krek.)

V katerih okoliščinah je Gospod povedal to priliko, nam evangelist ne pove naravnost. Začetkom 4. poglavja pripoveduje priliko o semenu, ki je padlo poleg pota, drugo na kamenje, tretje med trnje, četrto na dobro zemljo. Isto priliko pripovedujeta tudi Matej (13, 3–8)

¹ AC: ὡς ἕαν, ἕαν manjka v rokopisih S/SBDLΔ in je menda izpuščen zaradi blagoglasja, ker se naslednja beseda ἄνθρωπος slično začenja.

in Lukež (8, 5—8). To priliko je govoril Gospod najbrž v 2. letu svojega javnega delovanja nedolgo pred velikonočnim praznikom. Pomen prilike je razložil Gospod sam učencem in sicer, kakor pravi Marko, le dvanajsterim (apostolom). Izpustivši ostale prilike, ki jih ima Matevž, pripoveduje Marko priliko o luči, ki se ne devlje pod merik, ampak na svečnik, in ki jo je Gospod povedal tudi le apostolom samim, in pa o meri, s katero kdo drugemu meri ter se mu ž njo vrača. Potem začne priliko o rastoči setvi s čisto priprostim uvodom: *Καὶ ἔλεγεν*. Ker v prejšnjih vrstah, ko govori samo učencem, vselej dostavi *αὐτοῖς*, sklepajo eksegetje iz tega, ker v 26. v. manjka *αὐτοῖς*, da je tukaj drugo poslušalstvo in da je to priliko Zveličar povedal ljudstvu ob isti ali vsaj slični priliki, ko je povedal druge prilike o sejavcu in semenu. Stvarno se res ta prilika dobro poda prilikam o semenu, zasejanem na različna tla, o dobrem semenu, kateremu sovražnik primeša luliko in priliki o gorčičnem zrnju. A. Calmet je celo mislil, da je ta prilika le skrajšana prilika o dobrem semenu in o luliki, ker sicer Markov evangelij nima ničesar, česar bi ne imeli drugi sinoptiki¹. Sličnega mnenja so novejši racijonalisti D. F. Strauss, Hilgenfeld, Ewald, Weizsäcker, Weiss, ki seveda priliko po svoje razlagajo.

Vendar je ta prilika samostojna, različna od drugih, ima svojo posebno tendenco in nam jo je ohranil samo sv. Marko. Obe priliki imata sicer to skupno, da izražata rast in razvoj božjega kraljestva na zemlji ter v ta namen rabita podobo setve, vendar Markova prilika izraža, kakor bomo videli, čisto posebno stran v razvoju božjega kraljestva².

Prilika sama se začne z besedami: *οὕτως ἐστὶν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ* (strslv. tako jest' carstvie Božie); ta obrazec se nahaja samo pri tej priliki, po zmislu pa pomeni popolnoma isto kakor: podobno je božje kraljestvo . . . pri drugih prilikah. Seveda tudi ta prilika kakor sploh vse, hoče izraziti le sličnost, ne pa enakost z božjim kraljestvom, zakaj v naravi prilike je, da se njene posameznosti ne smejo preveč natezati, sicer sledi iz nje nezmisel. Z božjim kraljestvom je torej nekako tako, kakor če človek vseje zrno v zemljo, ki samo klije, raste in zori. Izražen je začetek, razvoj, zvršetek kraljestva božjega (cerkve) na zemlji³.

Razločevati nam je več točkov, v katerih sta si podobni božje kraljestvo pa zasejano seme.

¹ Mihi quidem videtur Marcus id brevi collegisse, quod Matthaeus 13, 24 ss. fuse describit. Comment in Mc. 4, 26.

² Schäfer Dr. J., Das Reich Gottes in Parabeln. Mainz 1897, str. 168, op. 2.

³ Knabenbuer, Commentarius in Marcum pg. 126.

1. Z božjim kraljestvom je tako, kakor če človek vrže seme v zemljo; s kratkim izrazom βάλῃ (coni. aor.) τὸν σπόρον ἐπὶ τῆς γῆς je izraženo celo opravilo sejavnice, da spravi zrno v zemljo. V takratnih palestinskih razmerah je bilo v navadi oranje s priprostim plugom v rodovitnejših dolinah in ravninah, okapanje z motiko pa ob pobočjih bregov, mnogokrat je trebalo še prej požgati razno grmovje in trnje, naposled pa zasejano njivo povlačiti¹, da se je zrno zakrilo s prstjo. Grško besedilo izrazi ta moment z aoristom, torej se delo predpostavlja že kot dovršeno. V naslednjem pa rabi le sedanjik, iz česar je razvidno, da je ideja o božjem kraljestvu izražena zlasti v naslednjih vrsticah.

2. Kako se vede sejavec potem, ko je seme posejano in raste. V grškem je »spi in vstaja« izraženo s konj. prezenta t. j. καὶ καθεύδῃ καὶ ἐγείρεται se smatra odvisno od ὡς ἐάν, torej doslovno: taka je (z božjim kraljestvom), kakor bi človek spal in vstajal, seme pa bi poganjalo in rastle... S prav krepkimi izrazi označi grški izvirnik prvotno rast βλαστᾷ = klije, μηρόνεται = rastlinica postaja večja, se vzdiguje in širi. Spi in bedi ponoči in podnevu, seme pa klije in raste, da on ne ve, kako. »Non ipsum crescere, sed modum quo crescat nescire dicitur«². Kakor v drugih prilikah o sejanju in semenu, nam je tudi tu misliti na zimsko setev. Tudi pri nas se v jeseni poseje, potem pa pusti do žetve, dočim je pri drugih setvah in sadežih treba še vmes okapanja, vezanja, presajevanja. Še v večji meri velja to o ozimini v jutrovih deželah. Ondi je čas med setvijo in žetvijo veliko krajši. Ko je blizu rani dež (imber temporaneus, matutinus) meseca novembra, zaseje palestinski felak svoje žito v razgreto in prežgano zemljišče, če je treba, še pred oranjem požge plevel in grmičje. Ko dež namoči zemljo in nastopi mila zima, setev naglo klije in raste, pleti je ni treba, kakor je mnogokrat pri nas potrebno; ko koncem marca ali začetkom aprila pade pozni dež (imber serotinus) pa zopet nastopijo topli solnčni dnevi, se žetev naglo približa. Koncem aprila in začetkom maja se že ozimina žanje. Z besedami »sejavec spi in vstaja« ni izraženo samo fizično spanje in vstajanje, marveč sploh vsakdanji opravki, ki se vrste med spanjem in vstajanjem. Ko je ozimina posejana, gre kmetič za drugimi opravki, ne da bi osebno posegal v rast setve, on samo »pričakuje dragoceni sad zemlje, ko potrpežljivo čaka, da dobi rani in pozni dež« (Jac. 5, 7). Seveda kmetič tudi med tem ni indiferenten za svojo setev, zatorej besede, »da on ne ve« tudi nimajo tega zmisla,

¹ Stari so največkrat gonili živino po izoranem zemljišču, da je v tla stlačila seme.

² Knabenbauer, Comment. in Marcum pg. 125.

kakor bi se kmetič sploh nič ne brigal, ali mu setev raste ali ne, ampak izključeno je le njegovo fizično sodelovanje: setev je posejana in sebi prepuščena, od dne do dne postaja večja, kako se to godi, je kmetovalcu nevidno in neznan. Z besedami, »da on ne ve« se hoče le še bolj poudariti prejšnja misel, da namreč pri rasti sejavec fizično ne sodeluje.

3. Ker »sama od sebe rodi zemlja¹ najprej travo (steblo), potem klas, potem polno žito v klasu.« Zrno, ki pade v zemljo, ima v sebi življenjsko moč, zemlja mu daje potrebne snovi, solčna toplota in vlaga pospešuje rast, ki je kaj lepo izražena v treh stopnjah: najprej se pokaže steblo, potem požene klas in klas se napolni z žitom.

4. Kmalu postanejo žitna polja rumena, žetev je tu, dobesečno: Žito se nudi (παράδοι — coni aor.), kmetič pride s srpom in požanje setev. Stare egiptovske slike in nebrojna mesta stare zaveze nam kažejo, da je že takrat pri žetvi šlo slično kakor dandanes pri nas, kjer še ne rabijo strojev.

Tako je torej tudi z božjim kraljestvom na zemlji. Evangelist Marko sicer pravi (4, 34), da je Gospod svojim učencem razložil prilike, katere je bil povedal ljudstvu, toda razlage te prilike evangelist ni zapisal, njen zmisel torej moramo dobiti iz prilike same in pa iz zveze z drugimi prilikami o kraljestvu božjem.

Prilika sama nam v uvodu pove, da se nekaj sličnega, kar se opaža v naravnem redu pri setvi, godi tudi v božjem kraljestvu. Kaj je umeti pod »božjim kraljestvom«, ni težko uganiti; to je kraljestvo resnice in milosti, katero je Kristus ustanovil na zemlji med ljudmi in za ljudi, ne sicer ono kraljestvo, katero so pričakovali v svojih političnih težnjah Judje, ampak kraljestvo, o katerem je že angel naznanil, da njegovega kraljestva ne bo konec. To kraljestvo se lahko razmotrjuje iz dvojnega stališča: po svoji vidni in nevidni naravi. Med ljudmi je zadelo koj v začetku to kraljestvo na velike ovire, Kristus jih je označil z nedosegljivo psihološko globino v priliki o semenu, ki pade na različna tla.

Zakrknjenost srca in vtopljenost v časne reči dela mnoge nedozetne za evangelijski nauk. Sejavec seje le dobro seme, če torej izostane sad, ni krivo seme, ampak tla. A celo na njivo, kjer raste dobra setev, zaseje sovražnik luliko, ki raste skupaj s pšenico do časa žetve. O istem kraljestvu govori Zveličar tudi v naši priliki, a iz čisto posebnega stališča in odkriva v njej nove skrivnosti svojega kraljestva. Kaj je torej glavni smoter in zmisel, ki ga je Gospod izrazil v tej pri-

¹ αὐτοματὸς od αὐτότης in μέμας = iz lastnega nagiba gnan in delujoč, ne vsled nagiba ali posredovanja koga drugega.

liki? Razločevati je dvoje: to, kar prilika naravnost izraža, in to, na kar se prilika da naobrtni in kar torej le posredno izraža. Iz prej naštetih točk je razvidno, da se prilika vrti krog sejavca in krog semena in sicer v njegovi rasti in njegovi dozoritvi.

Kdo je sejavec? V priliki o pšenici in luliki je Kristus sam izrečno povedal: Kateri seje dobro seme, je sin človekov (Mat. 13, 37). Kar stori sejavec, sejoč dobro seme, za njivo, to je storil sin človekov za svet z oznanjevanjem svojega nauka, kateri namreč seje, seje besedo (Mark. 4, 14) o kraljestvu božjem, njiva pa je svet (Mat. 13, 38). Kakor v drugih prilikah, je tudi tu Gospod označil svoje razmerje do posejane njive. S svojim delom in trudom marljiv kmetovalec zaseje seme na njivo, tako je Kristus osebno, z besedo in dejanjem, z delom in trudom, s trpljenjem in celo s smrtjo obdelal in zasejal njivo, ustanovil na zemlji božje kraljestvo. Kristus sam je ustanovitelj božjega kraljestva na zemlji, to misel nam podaja ta, kakor tudi mnoge druge prilike. Pravo kraljestvo božje, pravo krščanstvo, prava Cerkev Kristusova mora torej le v Kristusu imeti svoj početek. Izvajati početek krščanstva in cerkve od drugod, kakor delajo racionalisti in modernisti, se pravi, zanikati idejo krščanstva in Kristusa kot Mesija. Ako Harnack in drugi trdijo, da Kristus sploh ni imel namere ustanoviti kake verske družbe, je ta trditev v popolnem nasprotju s prilikami in nima ne v evangelijih, ne v drugih zgodovinskih virih stvarne opore.

Toda začetek cerkve ni glavna misel Markove prilike. Glavna misel je marveč sejavčevo razmerje do setve za časa rasti. Rastoča setev je razširjanje božjega kraljestva med ljudmi, razmerje sejavčevo do setve je podoba Kristusovega razmerja do kraljestva božjega na zemlji po njega ustanovitvi. To razmerje obsega pred vsem negativno stran. Kakor sejavec, ko zaseje njivo, odtegne svoje delovanje, se osebno ne peča več z njivo, pusti setev naravnim močem, ki so pohranjene v semenu in v zemlji, naj se razvijajo in prinašajo sad. V tem oziru obsega prilika zelo važne resnice o naravi, razvoju, delovanju in usodi božjega kraljestva. Ko je Kristus dokončal svoje delo in ustanovil božje kraljestvo na zemlji, je odtegnil svojo osebno navzočnost in osebno, vidno sodelovanje. Kakor bi bilo nespametno trditi o sejavcu, da mu za setev prav nič ni mar, tako bi bilo tudi proti naravi prilike, če bi kdo odsotnost Kristusovo tako poudarjal, kakor bi se sploh nič več ne brigal za svoje kraljestvo, ali kakor bi se leto iz čisto naravnih vzrokov moralo samo vzdrževati in razširjati. Saj je vendar obljubil svojim učencem: »Glejte, jaz sem z vami vse dni do konca sveta« (Mat. 128, 20), obljubil jim je tolažnika, duha resnice, ki jih bo učil vso resnico.

Med svojimi je celo stvarno navzoč v presv. evharistiji. Vse to je res, ali ta navzočnost je nevidna, mistična. On je dal cerkvi svojo oblast, svoj nauk, primerno ustrojstvo; življenjska moč, ki jo ima evangelij, je od njega, solnce, ki obseva setev, je nauk, dež, ki jo napaja, je luč in milost sv. Duha. A vse to se godi nevidno. Ne ponavlja se pa več, kar se je nekdanj zgodilo v jeruzalemskem templju, ko je onečiševalce svetišča izgnal, ne ponavlja se več, kar se je zgodilo v vrtu Getsemanni, ko je zagromel nad sovražniki: »Koga iščete? — Jaz sem!« in so padli vsi na obličja, ne prikaže se več dvomljivcem, kakor se je pokazal Tomažu in mu rekel: »Vtakni svoj prst semkaj in poglej moje roke . . . in ne bodi neveren, ampak veren.« (Jan. 20, 27.) Iz strahu pred Judi so bili apostoli zaprti v sobi in Jezus je prišel ter jim rekel: Mir vam bodi! Sedaj tega ni več.

Racionalistični razlagavci nahajajo v tej priliki velike potežkoče in sploh ne vedo, kaj početi s to priliko. Razlog je deloma v tem, ker jim a priori moti pogled njih napačna predstava o Mesiju in njega kraljestvu, deloma, ker se krčevito oprijemajo posameznih izrazov in se ne ozirajo na to, kar je pri razlaganju prilik glavna reč, namreč na temeljno misel in stik med podobo in stvarjo.

Jülicher n. pr. misli, da se slabše ni mogla predstaviti ideja o razmerju Kristusa do njegovega kraljestva kakor s primero z možem, ki pod zimo seje, po letu pa žanje, med tem pa prepusti njivo samo sebi.

Kajpada, če hočemo doslovno obrniti na Kristusa besede, da sejavec spi in vstaja, pa da ne ve, kako setev raste, potem dobimo nezmišl, a pomisliti je, da je to le slikovita podoba, s katero se hoče dopovedati, da je pozitivno in vidno sodelovanje nebeškega sejavca izključeno.

Z ozirom na 27. v. sta mislila tudi Calmet in Patrizi, da sejavec v priliki nikakor ne more biti Kristus, ampak apostoli, sploh učeča cerkev. Knabenbauer pravi: »Qui Christum intellegi negant, praecipue arguunt ex v. 27: Christum enim non ad alia se convertere neque semen sibi soli relinquere neque nescire modum quo germinet et crescat. Haec utique verissime dicuntur. At cum de parabola agatur, dicuntur praeter rem . . . Sufficit, ut aliqua deprehendatur similitudo limitata et ex una aliqua parte deprompta¹.«

Obrnimo sedaj svojo pozornost na rastočo setev samo. Prav nazorno nam prilika predstavlja njeno rast. Ker tako izrecno povdarja samorast in samoploditev setve, mora biti pač tudi tu sličnost med setvijo in božjim kraljestvom. Kakor setev raste vsled lastne moči

¹ Comment. in Marcum p. 126 sq.

semena in zemlje, nekaj sličnega je tudi v božjem kraljestvu, tudi tu je neka samorast in samoploditev vsled imanentne moči. Zasejano dobro seme nebeškega sejavca ne potrebuje več njegove vidne roke, ampak »samo« raste, se množi in zori do žetve. A podobnost ima svoje meje, kakor v vsaki priliki. V naravi sejavec ne more dati življenjske moči semenu in ne rodívne moči zemlji, on ne daje ne solnca ne dežja, vse to je od njega popolnoma neodvisno. Nebeški sejavec je pa svojemu semenu sam dal življenjsko moč, on mu daje luč in roso. A na to se prilika ne ozira, njen namen je le ta, da nam nazorno predoči razvoj božjega kraljestva. Kakor v naravi setev raste ne vsled osebnega vplivanja sejavčevega, ampak vsled imanentne moči, tako je tudi z božjim kraljestvom, odkod je pa ona moč v enem in drugem, to sploh ne spada v okvir prilike. Kakor je v naravi dvojni činitelj: znotranja življenjska moč semena in rodívna moč zemlje, pa zunanji vpliv solnca in dežja, tako tudi pri božjem kraljestvu lahko razločujemo znotranje počelo, milost, in zunanje, ustrojstvo, organizacijo, ki jo je Kristus podal svoji setvi.

V rasti setve se razločno označujejo razne stopnje, a drzno bi bilo, hoteti natanko določiti, kateri stadij v zgodovini božjega kraljestva odgovarja raznim stopinjam v rasti setve, zakaj čas žetve je zakrit našim očem. S tako določitvijo bi tudi prekoračili namen prilike, ki nam hoče le nazorno predočiti samosvojo rast setve ter razvoj in rast božjega kraljestva. Bistvo podobe zahteva le, da mora biti v kraljestvu božjem prava in nepretrgana rast; različne stopnje rasti v tem ali onem času so postranska reč. Ako Knabenbauer pravi: »Sicut in priore parabola exhibetur, quam varios effectus habitura sit praedictio evangelii hominibus facta ita in hac veluti gradus et aetates Ecclesiae generali quadam ratione adumbrantur¹,« ni s tem izražena glavna tendenca prilike. Določevati iz te prilike razne dobe v cerkveni zgodovini, je ravno tako težavno in negotovo, kakor razlaganje apokalipse.

Temeljna misel, ki jo lahko povzamemo iz te prilike, je torej ta: Vidna navzočnost in osebno delovanje Kristusovo je potrebno pri začetku in ustanovitvi pa pri zvršetku in dopolnitvi božjega kraljestva na zemlji, med tema tečajema pa božje kraljestvo raste, deluje in se razvija vsled svoje znotranje moči in zunanjega ustrojstva, ki je seveda od zgoraj.

Nauk, ki ga podaja ta prilika, je bil velikanskega pomena pred vsem za apostole in učence, ki so več ali manj tudi tičali v predsod-

¹ Comment. in Marcum pg. 126.

kih svojega naroda ter si predstavljali drugačno mesijansko kraljestvo, kakor ga je prišel Kristus ustanovljat. Motili so se, ko so mislili, da bo »v tem času obnovil izraelsko kraljestvo« (Act. Ap. 1, 6), ter ž njimi vladal kot mogočni kralj in si podvrgel vse narode na zemlji. On jih bo marveč zapustil, a njegovo kraljestvo se bo vendar razvilo iz gorčičnega zrna v mogočno drevo.

Ob enem pa jim je ta prilika bila pozneje v tolažbo in potrdilo. Na svoje oči so videli, na kak odpor je zadel Kristus pri Judih, opevano jim je napovedal preganjanje, ker jih pošlje, kakor ovce med volkove, naposled bo ženin od njih odvzet, svet se bo radoval, oni pa bodo žalovali, a obljuba Kristusova, dana v tej priliki in sličnih jim naj utrjuje zavest, da bode njihova stvar vendar zmagala in njegova vidna navzočnost ne bo več potrebna.

Ko se približa žetev, sejavec zopet aktivno stopi na pozorišče. Tako tudi Sin človekov, ki je po ustanovitvi odtegnil svojo vidno navzočnost, pride zopet ob času veselne žetve, ko se bo lulika ločila od pšenice in ko se bodo tirjale obresti od izročenihi talentov. V. 29. nikakor ne more biti poznejši dodatek, kakor mislijo nekateri racionalisti, ampak je logični sklep prilike, ki se nahaja tudi pri drugih prilikah.

Za posameznika nastopi sicer čas žetve že ob njegovi smrti, toda prilika se ne ozira toliko na posameznike, ampak na celoto, zatorej se mora tudi konec prilike naravnost umevati o božjem kraljestvu na zemlji sploh, dasi se sicer da lepo naobrtni tudi na posameznika.

Kakor mnoge druge prilike nam tudi ta popolnoma jasno stavi pred oči, da od Kristusa ustanovljeno kraljestvo mora sicer rasti in se razvijati, a ostati mora isto, ne sme in ne more prej prenehati, dokler ne pride čas žetve. Oni isti, ki je setev zasejal, jo bo tudi požel in spravil v svoje žitnice. Popolnoma neevangeljska in prazna je tedaj trditev mnogih protestantov, da se je cerkev Kristusova izkvarila in propadla ter da jo je šele Luter obnovil. Ne, Kristusovo kraljestvo ne more pred žetvijo zamreti in če bi zamrlo, bi tisti, ki bi ga obnovil, torej Luter, moral biti vsaj toliko kakor Kristus, če ne več.

* * *

Dasi se v prvi vrsti nanaša prilika o rastoči setvi na Mesija in njegovo kraljestvo, da se vendar tudi lepo obrtni na tiste, ki izvršujejo naročilo Kristusovo: Pojdite in oznanjujte evangelij, torej na apostole in druge oznanjevalce evangeljske resnice ter delivce božjih skrivnosti. Beseda pridigarjeva je mnogokrat dvorezen meč in če dobro zrno pade na rodovitna tla, klije in raste, ne da bi sejavec ve-

del, kako. Njegova beseda je že zdavna umolknila, ni več navzoč, njegov grob morda že trava krije, a od njega zasejano seme še raste.

Ob enem pa prilika opominja k potrpežljivemu upanju in čakalnju. Marsikateremu dušnemu pastirju in vzgojitelju pač srce krvavi, ko se mu izjalovijo najplemenitejše nakane, ko vidi, da ves njegov trud, vse prizadevanje ostane brezuspešno. Marsikomu upade pogum in malodušno vrže orožje od sebe, kakor nasprotno marsikoga hipni uspehi zaslepijo, da začne iskati samega sebe. Prilika o rastoči setvi naj ga tolaži, dobra beseda in dobro delo rodi mnogokrat sad šele pozno, saj tudi kmetič mora čakati skoro leto dni (v naših krajih), da spravi jesensko setev v svojo žitnico. Kako raste naša setev, je zakrito našim očem, sicer pa ne smemo pozabiti opomina Apostolovega: Niti on, ki sadi, ni kaj, niti on, ki zaliva, ampak Bog, ki daje rast (I. Cor. 3, 7).

Prav ta prilika nas mora vzpodbujati k vztrajnemu in neumornemu delu. Nebeški sejavec je svoje delo dokončal, sedaj ne smemo čakati, da bi Bog s čudeži nadomestoval našo zložnost; mi sami smo tista setev, ki mora rasti in sad prinašati, vsak mora skrbeti, da lahko poreče z Apostolom: Njegova milost v meni ni bila prazna (I. Cor. 15, 10). Setev je zasejana, različni talenti so nam izročeni, da ž njimi delamo, vporabiti moramo vse nadnaravne in naravne pripomočke, ki so nam dani, da pospešujemo kraljestvo Kristusovo na zemlji.

Pa ne samo za skupno-družabno delovanje velja prilika o rastoči setvi, ampak tudi za lastno posvečenje. Po krstu in drugih zakramentih, po krščanski vzgoji in pouku starišev, učiteljev, dušnih pastirjev je v naše srce zasejano seme, mi sami kot posamezniki smo setev, ki mora rasti, klasje pognati in obroditi ter dozoriti za večno življenje, ko pride čas žetve, konec našega pozemeljskega potovanja. Tudi mi moramo biti »samorodni«, kakor nam to lepo opisuje sv. Gregorij Vel.: »Cum igitur desideria bona concipimus, semen in terram mittimus; cum vero operari recta incipimus, herba sumus; cum autem ad profectum (provectum) boni operis crescimus, ad spicam pervenimus; cumque in eiusdem boni operis perfectione solidamur, iam plenum frumentum in spica proferimus¹.«

Življenjska moč, ki vzdržuje in pospešuje kraljestvo božje na zemlji ter mu daje rast, je moč sv. Duha; on stori, da se ohranjuje, uči in veruje pravi nauk Kristusov; on daje rast in napredek tudi vsakemu posameznemu človeku. Lepo pravi sv. Avguštin: »Quod autem est anima corpori hominis, hoc est Spiritus sanctus corpori Christi,

¹ In Ezech. 1. II. hom. 3. nr. Migne, P. L. 76, 960.

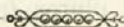
quod est Ecclesia: hoc agit Spiritus sanctus in tota Ecclesia, quod agit anima in omnibus membris unius corporis. Serm. 267, n. 4. Ta življenjski princip, ta rast pa je le tam, kjer ju je Kristus obljubil in dal. Kdor ju hoče biti deležen, mora biti na tisti njivi, katero je Kristus sam zasejal, kdor se samovoljno oddalji in gre svojo pot, zastonj pričakuje rasti in napredka. Napredek! kako čarobna beseda! Koliko se ljudje pehajo zanj, pa zgodovina sama mnogokrat potrjuje besede sv. Avguština: »... magnae vires et cursus celerrimus praeter viam!«

Končno še treba opozoriti na važen apologetično-dogmatičen nauk o cerkvi, ki nam ga kakor na dlani podaje prilika o rastoči setvi in ki ga treba poudarjati nasproti protestantskim spiritualistom in novejšim orijentalnim teologom.

Mnogi protestantski teologi in modroslovci, pristaši Kantove idealistične filozofije, pa tudi amerikanisti in nekateri modernisti tako poudarjajo neposredno občevanje človeške duše z božanstvom, da odklanjajo vsak posredujoč element; zakramenti kot čutna znamenja, cerkev, avtoriteto imenujejo brglje, ki so bile morda potrebne srednjeveškim polbarbarom, a moderni človek jih lahko odvrže. Novejši ruski teologi pa tako poudarjajo nauk, da je Kristus glava cerkve, da primat papežev nima mesta. Logično in dosledno mora ta nauk dovesti do protestantskega spiritualizma in do nevidljive cerkve. Res je, da je Kristus glava cerkve, a če je zaradi tega izključen primat Petrovih naslednikov, kako morejo potem braniti orijentalni teologi potrebo škofovskega reda in mašniške oblasti? Če je Kristus edini naša glava in zato ne smemo priznavati vidne glave, njegovega namestnika na zemlji (papeža), tedaj nas Kristus tudi sam posvečuje in le njemu smo kot udje glavi podložni, torej ni treba tudi škofovske in mašniške oblasti, sploh ne cerkve kot vidne socialne organizacije, ker vse to nekako hoče nadomeščati Kristusa. Prilika o rastoči setvi nas pouči, da se ne sme zamenjati mistični red s fizičnim. Kristus je res nevidna glava, ki daje znotranjo moč in rast svoji setvi, a božje kraljestvo je v sedanjem času setev na zemlji, sedaj morajo njegovo kraljestvo drugi širiti in upravljati, zatorej mora biti božje kraljestvo — cerkev — tudi tako urejeno, kakor je primerno ljudem. V času pozemeljskega potovanja mora biti cerkev Kristusova ena in vidljiva, zatorej mora imeti tudi eno in vidno središče, katero bi seveda ne bilo potrebno, če bi bil Kristus sam vidno na zemlji. A sejavec je odtegnil svetu svojo vidno navzočnost in nastopi vidno šele ob času žetve, takrat preneha tudi vsa oblast, ki jo sedaj izvršujejo in predstavljajo ljudje, prenehala bo cerkev sama kot vidna organizacija in

¹ In Ps. XXXI, 4. Migne. P. L. v. XXXVI, col. 259.

se prelevila v nebeški Jeruzalem, »quia tempus non erit amplius.«
(Apoc. 10, 6.) F. K.

Središki opravilnik.

Ita opravilnik je nastal po l. 1774, pa pred smrtjo Marije Terezije l. 1780. Za dan 14. januarija namreč določa red za moljenje Najsvetejšega, to pobožnost je vpeljala cesarica Marija Terezija l. 1774, po smrti Marije Terezije pa je ta pobožnost prenehala. Opravilnik hrani marsikatero zanimivo starodavno drobtinico, kakor bomo videli.

Januarius.

1ma die Circumcisio Dñi, peractio divina Polstravii in capella filialis Ecclesiae ad magnam aram B. M. V.

5ta die est vigilia Epiphaniae sine ieiunio, de qua nihil denunciari debet populo nec quidquam in ea peragendum est, nisi aqua ss. 3 Regum benedicenda ad Parochiale templum sive in capella s. Annae est.

6ta die Epiphania Dñi, cantatum sacrum ad aram s. Floriani interposita media concione solvitur.

7ma die est devotio s. Valentini Eppi propter pestem animalium a R. Leonardo Kness parochio introducta, cum concione interposita ac sacro cantato ad libitum tamen, quia nulla solutio neque fundatio est, parochus etiam praefixus nullam obligationem populo vel sacrum audiendi vel a laboribus abstinendi imponere potuit: omnis peractio ad aram s. Valentini, ne quisquam murmurare valeat, ex offertorio divina peractio sibi solarium quaerat.

Dominica prima huius et uniuscuiusque mensis per totum annum est SS. Rosarii devotio id est cum expositione Ssmi Sacramenti inprimis si tempestas admittit, circa parochiale templum est processio, oratur Rosarium quinque decadum tempori conveniens, deinde cum benedictione sacrum cantatum (interposita concione) pro Confratribus Rosarianis ad aram B. V. M. in Parochiali templo, quod a Confraternitate omni mense solvitur. Si vero contingat, uti saepe fit, ut prima Dñica mensis haec devotio non posset peragi, praesertim si non est cooperator, ut duo sacra essent cantata, poterit pro libitu parochi ante vel post primam Dñicam Confraternitati satisfieri, quod semper populo denunciari debet, ut eo melius devotionem suam peragere, regulas confraternitatis observare ac indulgentias huic devotioni affixas lucrari valeat.

14. die Ianuarii incipit hic seu in hac parochia perpetua Devotio ss. Sacramenti vulgo Vekivechna pobosznofst nai fzvetešoga Sacramenta. Auguftissima Majestas Maria Theresia Regina et Imperatrix Romana decretum dedit, ut in tota Styria diu noctuque adoraretur Ss. Sacramentum per totum annum seu continuo, sed quia non posunt homines in una sola parochia (etsi id esset nostrae obligationis) praestare, utque facilius unicuique foret, decrevit, ut saltem quisque una hora ss. mum adoraret; propte-

rea statutum est, ut unaquaeque parochia et unusquisque homo vel saltem una hora tam ss. Domino exhiberet cultum adolotriæ, proin sancitum est, ut quaelibet parochia unam vel plures (prout magnitudo est parochiæ et copia hominum) ad hanc devotionem peragendam dies haberet, ut quilibet pagus et unusquisque homo vel saltem una hora cultum supremum Maximo Domino exhiberet, ideo pro hac parochia dies 14. Ianuarii in perpetuum determinata est. Pridie vesperi id est 13. die Ianuarii ad crepusculum compulsantur omnes campanæ, antequam populus aliquoties admonendus est, singulisque sua hora denuncianda venit, ne ulla confusio oriatur; post mediam noctem ante praefixam diem magna campana pulsatur idque noctu media hora semper fit, ut eo facilius pro sua hora quisque se parare valeat.

Sequuntur, qui noctu domi suam devotionem peragent:

A prima hora post mediam noctem usque ad secundam Grabbendorffenses.

A secunda hora usque ad tertiam ex Obrish pago 32 domus, quae sunt contiguæ Grabbendorffensibus.

A tertia usque ad quartam reliqua medietas Obrisdorffensium seu a medietate usque ad finem residuae domus.

A quarta usque ad quintam ex Shalovecz Inferiori et superiori. Quis-
cunque ex his Ecclesiam accedere vel ob infirmitatem vel ob labores non potest, praefixa hora domi vel solus vel cum alio orare non negligat, seduloque suam devotionem aut stando aut sedendo aut (quod maxime optandum) flectendo peragat.

Media quinta cum omnibus campanis in parochiali Ecclesia compulsatur ac in eodem templo Parochiali sequenti modo devotio peragitur.

Hora quinta Sanctissimum exponitur, ad quod adorandum a quinta usque ad sextam horam in templum venit medietas Grabbendorffensium.

A sexta usque ad septimam medietas a № primo usque ad № 30 Polstraviensium ex iis domibus, quae sunt in monticulo.

A septima usque ad octavam iterum Polstravio medietas earum domorum, quae sunt infra montem (vulgo pod chaplami) etiam 30.

Ab octava usque ad nonam horam etiam Polstravio medietas ex 55 domibus, quae sunt Ecclesiae remotiores.

A nona usque ad decimam horam medietas ex Adrianecz et Godeninecz pagis.

A decima usque ad undecimam media pars ex superiori et inferiori Schalovecz.

Ab undecima usque ad duodecimam medietas ex Obrish remotiores domus 32, quae sunt ex superiori parte.

A duodecima usque ad primam media pars ex 32 domuum etiam ex Obrish, quae sunt propiores Boboth seu Ecclesiae.

A prima post prandium usque ad secundam horam illa medietas hominum, qui de mane domi manserunt ex Adrianecz et Godeninecz.

A secunda usque ad tertiam ex superiori et inferiori Shalovecz illa medietas, quae de mane non erat.

A tertia usque ad quartam ex totius Obrish medietas, quae ante prandium domi mansit.

A quarta usque ad quintam Polstravio medietas ex iis domibus quae sunt infra filiam Ecclesiam remotiores a parochiali templo.

A quinta usque ad sextam Polstraviensium medietas tam supra quam infra monticulum omnium, qui sunt proximiores Ecclesiae parochiali, seu qui aliunde non longe absunt a templo parochiali.

A Sexta hora usque ad septimam residua medietas Grabbendorffensium, qui ante prandium seu de mane domi fuerunt.

Tertio quadrante ad sextam compulsantur omnes campanae in Parochiali templo: post persolutum Rosarium et litanias de Ss. Sacramento, accensis luminaribus intonatur Te Deum laudamus, quo finito datur ultima benedictio et ss. sacramentum occluditur. — Postea a septima usque ad 12 mam noctis domi sequenti modo devotio peragitur ut ii qui templum accedere vel non potuerunt aut noluerunt aliique, qui sua sponte volunt domi persolvere valeant.

A septima usque ad octavam Adrianecz et Godenineczdorffenses.

Ab octava usque ad nonam noctis Polstravienses a №. 1 usque ad 26 inclusive sive id est a schola seu a ludimagistro ascendendo monticulum viginti sex domus.

A nona usque ad decimam item Polstravienses a №. 26 usque ad №. 55 pariter tot domus.

A decima usque ad undecimam a №. 55 inclusive usque ad №. 78 exclusive etiam totidem domus.

Ab undecima usque ad duodecimam noctis reliquae domus a №. 78 usque ad finem, ut qui templum intrare non poterant, domi devotionem suam aut soli aut cum socio sibi simili non serens diversi peragerent.

Quod ut eo facilius ab omnibus adimpleri possit semper tertio quadrante ante unamquamque horam cum majori campana seu quae est maxima in parochiali turri (uti etiam in filiali) quando Polstravienses ordo concernit signum pulsando datur. Sic pro toto anno una die tantum haec sanctissimi Sacramenti devotio peragatur.

17. die est S. Antonius Abbas, sacrum cantatum in filiali Ecclesia Polstravii, dicitur Evangelium et ab ara exhortatio brevis propter devotionem et concursum populi, ex offertorio parochus cum ludimagistro persolvitur. Festum tamen de praecepto non est.

20. die est s. Sebastianus ab hac parochia in patronum assumptus propter pestem, est cantatum sacrum ad aram huius sancti interposita concione, solvitur ex offertorio, olim erat de praecepto, post abrogationem festorum stat in libera voluntate parochianorum.

Februarius.

2. die est Purificatio B. V. M. — divina peraguntur Polstravii ad aram B. V. M. seu cantatum sacrum (quod et solvitur) interposita concione in filiali ecclesia celebratur, ante sacrum candelae benedicuntur, ibique circa templum est processio.

3. die est s. Blasius Ep. et M. copiosus solet venire populus ad sacrum propter benedictionem cerreorum seu candellarum, pomorum, panis et gutoris.

14. die est s. Valentinus praesb. et M. ab imemoriali consuetudine hic loci honoratur ab undique confluyente populo, quia sunt multi poenitentes, pridie consecrantur particulae, etsi non sit festum de praecepto, populus tamen nihil laborat, satque magna copia hominum ad templum

venit, unde divina solemniter celebrantur, et cum expositione ss. Sacramenti non solum cantatum sacrum intermedia concione sed et si tempus admittit, per forum processio, post prandium vesperae.

Martius.

19. s. Iosephus et 25. Annuntiatio B. V. M. peractio in ecclesia filiali — prima ad aram s. Crucis, secundo ad aram magnam.

Aprilis.

Dom. Resurrectionis Domini cantatum sacrum est hora nona absque concione, solum Evangelium dicitur, benedicitur agnus paschalis. Post prandium si tempus admittit Polstravio ex filiali Ecclesia processio venit, cui etiam ex parochiali templo obviatur in ordine, deinde introducta supplicatione, fit concio ac vesperae solemniter, omnis peractio divina ad aram magnam uti tota hebdomada sancta peragitur.

Fer. 2da (si sunt duo sacerdotes) unus pergit ad s. Wolffgangum cum processione, quae tamen est in libera voluntate parochi; Festum de praecepto.

Fer. 3tia Paschae olim festum de praecepto et sollemnis processio ex parochiali templo ad filialem ecclesiam ubi divina cum concione peracta fuerunt, nunc solum cantatum sacrum (quod et persolvitur) reliqua stant in libera voluntate parochi et hominum, nam festum est abrogatum, nec sub praecepto quisquam tenetur sacrum audire.

25.ta aprilis est s. Marcus . . . fit supplicatio ad campum versus filialem ecclesiam supra monticulum, agri et segetes in quatuor locis benedicuntur juxta consuetudinem — littaniae etc. Sacrum cantatum (in quo et evangelium dicitur) ad aram s. Crucis in filiali ecclesia Polstravii (solvitur).

30. Aprilis S. Petrus Mart. nullum festum sed solum rami arborum vulgo verbache benedicuntur.

Dominica in albis divina tota peractio sollemnis est in parochiali templo ad aram magnam, ante sacrum cantatum (sub quo est concio) Asperges populo datur per totum templum.

Dom. tertia post Pascha est Dedicatio apud Vv. PP. Franciscanos Fridavii, stat in libera voluntate parochi illuc eundi.

Dom. quarta post Pascha est Dedicatio parochialis Ecclesiae Ormosdini, si habet cooperatorem unus illuc vadit ratione vicinitatis.

Dom. quinta post Pascha est Dedicatio ad Magnam Dominicam, ex duobus unus illuc accedit, si inde recompensatio fiat.

V križevem tjednu procesije, kakor dandenes¹ — le tretja je bila k kapeli sv. Ane, kjer je bila sv. maša — potem po polju in nazaj, tudi pridiga je bila tretji dan.

In Ascensione Domini in ordine parochus cum populo procedit ad filialem Ecclesiam ibique ad aram s. Crucis peragit solemniter divina interposita concione. — Post prandium in parochiali templo est doctrina

¹ Prvi dan iz župne cerkve k podružnici Ž. M. B. v trgu, drugi dan od podružnice k župni cerkvi, tretji dan po polju krog župne cerkve.

christ. cathol. (uti omnibus Dominicis et de praecepto festivis diebus per annum fit, nisi legitimum impedimentum sit) doctrinam ex cathedra factam sequuntur solemnes vesperae et Ascensio Domini celebratur, nihil tamen dedecens locum sacrum in templo fieri parochus admittat, sed in silentio pro meritis prolibus munera distribuat.

Dom. 5. post Pascha est Dedicatio ad s. Nicolaum, propter vicinitatem unus illuc vadere non gravetur.

Majus.

3tia die est Inventio s. Crucis, quondam de praecepto, nunc penitus abrogatum est festum; ex libera voluntate hominum huius festivitatis pendet; olim a parochiali templo ad filialem Polstravii Ecclesiam processio fuit, quam poterit parochus ducere, si homines adesse voluerint, sacrum est cantatum Polstravii ad aram s. Crucis quia persolvitur non dedignetur particulam authenticam osculandam dare populo, quae est a ss. Domini cruce desumpta.

4ta die est s. Florianus M. etsi non sit festum de praecepto ex voto tamen tam parochi, quia jam aliquoties domus parochialis exarsit, quam totius populi (ingens enim damnum ab igne illatum plurimi pafsi sunt) nemo quidquam laborat et etsi indulgentiis confraternitas Floriana non sit donata, negligenda tamen minime legesque pie promulgandae, diligenter ad confraternitatem volentes adscribendi, pecunia is fzaloga accipienda et ad pias causas aplicanda est. — Imprimis cum expositione Ss. Sacramenti est processio per forum, dein cantatum sacrum ad aram eiusdem Sancti interposita concione pariter post prandium cum ssisimam solemnes vesperae.

Junius.

Dom. Pent. solemne sacrum cum expositione s. sacramenti et concio, a meridie vesperae solemnes sunt.

Feria 2da Festum de praecepto; parochus cum populo in ordine vadit ad filialem ecclesiam, peractio divina ad aram s. Crucis interposita concione, solvitur. Post prandium in Parochiali templo solemnes vesperae, sub quibus omnes arae incensantur.

Feria tertia Patrocinium Matris Ecclesiae. Divina cum omni possibili solemnitate peraguntur; exponitur s. sacramentum est maximus concursus, multi poenitentes. In juvamen veniunt vicini duo Franciscani unus Fridavio unus a S. Nicolao unus a S. Georgio ex Insula et Nedelitio Nundinae et a meridie solemnes vesperae cum incensatione omnium altarium.

Dom. ss. Trinitatis domi unicum cantatum sacrum cum intermedia concione ad aram magnam, alter vadit Nedelichium ad insulam, si vicinitas observatur id est, si inde huc ad concursum aliquis veniat.

13. die Junii est s. Antonius paduanus, si homines veniunt fit processio ut olim ad filialem ecclesiam, in qua ad aram scti eiusdem cantatum sacrum, quod solvitur. Evangelium dicere ac exhortationem facere liberum est parochi, qui se devotioni populi acomodabit.

15. die est s. Vitus, olim processio in Hum seu Kullmberg — modo omnia abrogata sunt.

23. die olim jejunium et vigiliae fuerunt — nunc abrogata.

24. die s. Ioannes Baptista prius festum de praecepto processionem in Hum ad filialem Ecclesiam Ormusdinensem habuit nunc oblivioni totum expositum est; unus vadit ad s. Wolfgangum, adque ad libitum fit, quolibet.

26. Ss. Ioannes et Paulus M. nullum festum, solum candellae benedicuntur contra tempestates, qui volunt adferre.

29. Ss. Petrus et Paulus — ad aram s. Floriani, solvitur, sacrum cantatum interposita concione.

Julius.

2. die olim in Croatia festum fori et hinc processio dirigebat ad insulam in Maczenecz sed inter abrogata festa nunc censi debet.

4ta dies s. Udalricus Eppus propter fulgura processio a Parochiali Ecclesia ad filialem Polstraviensem dirigitur, ad aram magnam sacrum cantatum solvitur.

Dominica prima post festum Visitationis B. V. M. (sit illa vel prima 2dave Dominica Iulii) est solemne festum Impositionis Sacratissimi Rosarii. Concursus magnus, poenitentes multi, processio cum Sanctissimo et quatuor initia ac ad aram beatissimae Matris divina cum omni possibili solemnitate et devotione peraguntur, ad matutinum sacrum regulae tres confraternitatis explicantur, post cantatum sacrum rosaria benedicuntur ac tota die plures incorporantur a meridie solemnes vesperae. Dominica ante festum s. Iacobi est 2da dedicatio ad Magnam Dominicam, unus illuc vadit.

25. die S. Iacobus Apostolus patrocinium parochialis ecclesiae Ormosdini, festum, quod olim de praecepto erat, penitus abrogatum est, unus illuc pergit, quia reciproce inde ad concursus huc ad juvamen venit.

26. die S. Mater Anna etsi festum, quod prius de praecepto fuit, abrogatum sit, Divina in seu cantatum sacrum ad aram seu in capela s. Annae penes Parochialem ecclesiam collata celebratur et solvitur.

Augustus.

2da die Portiuncula apud Adm. VV. PP. Franciscanos Ormosdini.

5. die B. V. M. ad nives, festum nullum est in processio ad filialem ecclesiam Polstravii ad aram magnam cantatum sacrum celebratur et solvitur.

6. die est Transfiguratio Domini, ducitur processio (si populus venerit) iterum ad filialem ecclesiam, ibique ad aram s. Crucis est cantatum sacrum, quod et persolvitur, olim in Croatia festum de praecepto fuit, sed abrogatum est.

10. die s. Laurentius M. olim de praecepto festum, nunc abrogatis adnumerandum est, unus vadit ad s. Wolfgangum filialem ecclesiam s. Nicolai.

14. die jejunium de praecepto observandum denunciari debet; vesperae in filiali ecclesia a meridie sunt.

15. die Assumptio B. V. M. sine processione peractio divina solemniter celebratur Polstravii vel si pulchrum tempus admittit foris in capella versus orientem vel vero in templo filiali ad aram magnam a meridie vesperae fiunt ibidem.

16. die est s. Rochus patronus pestis, processio dirigitur in filialem ecclesiam ubi ad aram s. Crucis est cantatum sacrum solvitur.

23. die olim jejunium et vigilia, de qua nihil dicendum est particulae consecrantur et a meridie vesperae vel litaniae sunt, prout homines veniunt.

24. die S. Bartholomaeus Ap. primarius Patronus parochiae olim praecipuum festum chori et fori, concursus populi, multi poenitentes et Nundinae, sacrum cantatum ad aram s. spiritus concio dependet a libero arbitrio parochi, a meridie vesperae, cessant quatuor initia.

Dominica post festum Bartholomaei est concursus Fridavii in arce s. Vincentii M. cuius reliquiae vel potius totum s. corpus ibi ex ofsibus afservatur, unus illuc vadit.

September.

Dom. I. septb. est dom. Angelorum, Dedicatio Nedelicii, unus illuc vadit, si reciprocè inde huc ad juvamen aliquis venit; si vero concurrat cum praecedenti s. Vincentio, tunc Ormosdinum praefendum est.

8va die est Nativitas B. V. M. ultima processio dirigitur ad filialem ecclesiam ibique ad aram magnam cantatum sacrum interposita concione celebratur solvitur Dominica infra octavam B. V. M. est Festum Ss. Nominis Mariae indulgentiae plenariae in parochiali templo, sed vix aliquis venit, unus vadit ad S. Georgium in aquis.

14die Exaltatio S. Crucis festum chori sine processione sacrum cantatum Polstravii in filiali Ecclesia ad aram s. crucis peragitur, dicitur Evangelium particula s. crucis osculanda populo porrigitur, sacrum solvitur.

Quatuor tempora post Festum Exaltationis s. crucis celebrantur, in quibus non solum jejunium tribus diebus Mercurii veneris et Sabathi denunciari debet, ut omnibus quatuor temporibus fit, sed insuper sacra consueta omittenda non sunt: id est, unum sacrum pro Adm Rdo Pangratio Rebernigg hic loci quondam Parocho et hic sepulto; pro Michaele Modrinjak: pro Francisco Modrinjak: duo sacra in capella Polstravii ad aram s. crucis pro vivis atque defunctis benefactoribus praefixae arae duo item sacra pro benefactoribus S. Floriani ad eiusdem aram in Parochiali templo pro vivis atque defunctis benefactoribus quorum unum pro defuncta Maria Kopathiska (Kopač).

20. Die olim jejunium et vigilia sed modo nihil.

21. Die olim festum de praeepto S. Matthaei Apost. nunc tantum cantatum sacrum ad aram S. Floriani solvitur.

24. olim Festum fori et chori S. Rupertus Patronus Styriae, quia eam convertit, nunc in libera voluntate parochi omnia versantur id est festum est nullum, si vult sacrum cantatum habere, bene facit, non tamen obligatur nec solvitur.

29. die S. Michael. Archangel., olim unus ivit ad S. Nicolaum quousque fuit Capella, festum quod fuit de praeepto, quae omnia abrogata sunt, quidquid fecerit parochus, non tamen obligatur ad id, cessant conciones.

30. die est S. Hyeronimus nunquam fuit festum, non tenetur ire strigonium¹, quia monachi nollunt recompensare.

¹ Štrigova v Medjimurju, kjer je bil pavlinski samostan, nekaj pa glagoljaši.

October.

Dominica prima huius Mensis est Festum Solemne et Principale Sacratissimi Rosary de mane cantatum sacrum ad quod regulae explanantur in libro Confraternitatis contentae et ab Episcopo approbatae, pridie ante diem Dominicum vesperae vel litaniae, Indulgentiae plenariae, ipsissima die hora nona solemnis processio cum Sanctissimo, dein cantatur sacrum, concio, a meridie solemnes vesperae, benedictio Rosariorum et in confraternitatem agregantur fratres et sorores.

4ta die S. Franciscus seraphicus, dependet ab arbitrio Parochi si velit Fridavium ire, vel sui loci cooperatorem ad Franciscanos mittere.

18. die s. Lucas Evangelista tantum festum chori seu ofsvetek, obligatio nulla affixa est.

21. S. Ursula pariter ofsvetek seu festum chori ad libitum parochi.

28. Die olim festum de praecepto nunc tantum chori ss. Simonis et Judae Thadaei Apostolorum cantatum sacrum ad aram S. Floriani solvitur.

29. Obitus et Anniversaria dies Adm. Rendi di Pangratij Rebernigg¹ quondam hic loci Parochi (z bolj zarjavelim črnim pripisano), pro quo sacrum celebratur.

31. die s. Wolfgangus, si vult non tamen tenetur ire ad s. Wolfangum filialem Ecclesiam s. Nicolai: jejunium de praecepto et vigilia omnium Sstorum.

November.

1ma die Festum Omnium Sanctorum de praecepto solemnis peractio (resumptis iterum concionibus) ad aram s. Floriani solvitur

post prandium vesperae inprimis de sctis omnibus, dein (nisi interveniat dominicus dies) vesperae defunctorum, libera et processio cum aspersione per coemeterium.

2da die comemoratio Omnium fidelium defunctorum, de quibus totum officium, pro ijsque ad aram magnam cantatum sacrum, quo finito liberam sequitur processio cum aspersione aquae circa templum per totum coemeterium.

5ta die olim in croatia Festum de praecepto S Emericus, in styria nihil.

11. die pariter quondam in croatia festum de praecepto ij (sic!) styria Festum chori seu ofsvetek s Martinus Eppus unus vadit ormosdinum, domi nulla est obligatio quidquam peragendi.

19. die Novembris quondam in croatia Festum de praecepto S Elisabetha, nunc nihil.

21. die Praesentatio B. V. M. festum chori absque processione cantatum sacrum in filiali Ecclesia Polstravij ad aram magnam solvitur.

25. die quondam in Croatia festum fori nunc in styria nullum festum S. Catharina V. et M. Hac die incipit Novena devotio S Xaverij hora sexta matutinum sacrum cum expositione SS Sacramenti, quod omni die usque finem observandum est, cantatum sacrum prima hac die, postea litaniae de s Xaverio et Pater et ave ac ultima benedictio.

¹ Umrl 29. oktobra 1754 za osepniciami. V Središču je župnikoval od l. 1743. Župnikom središkim je sporočil svoje posestvo v Obrežu.

26. die pariter hora 6ta sacrum cum expositione et benedictione, sub sacro Rosarium oratur quo finito litaniae de sancto Xaverio sicut pridie, sed Misa non est cantata nisi quis singulariter solvat, quod omni die per hanc novenam observandum est.

29. die olim jeiunium de praecepto, sed huius loci per totum adventum feria 4ta id est die Mercurij et feria 6ta seu die veneris jeiunium de praecepto observandum et populo denunciandum est.

30. die olim festum de praecepto S. Andreas Apostolus cantatum sacrum ad aram s. Floriani intermedia concione fuit, sed huius loci etsi festum nullum sit propter devotionem Xaverianam, quae nec interrumpi, minus omitti debet, sacrum cantatum ad aram B. V. M. (ubi imago gratiosa S. Xaverij) pro benefactoribus s. Floriani, offertoriumque is accipit, ex quo solvitur sacrum.

Dominica prima Adventus hora quinta sacrum de Rorate (quod ante Mifsam cantatur) etiam ad aram B. V. M. cum benedictione, intermedia concione (quod rorate usque ad vigiliam nativitatis festivis diebus et Dominicis cantatum hora quinta cum concione feriatibus vero hora sexta ante auroram cum rosario peragitur absque cantu et sine expositione et benedictione Ss. Sacramenti.

December.

3 die et S. Xaverius Indiarum Apostolus singularis Patronus huius parochiae et quamvis nunquam fuerit de praecepto Festum Parochiae tamen tota a laboribus abstinet vaditque ad cultum divinum, unde hora quinta cantatum Rorate cum expositione Sanctissimi, concio Panegyrica de sancto post sacrum litaniae et Te Deum laudamus, ultima benedictio, hora Decima cantatum sacrum, multi poenitentes.

4ta die est s. Barbara, ofsvetek seu ni velit cantatum sacrum idque Rorate poterit celebrare, non tamen tenetur, quia nulla obligatio.

6ta die S. Nicolaus etiam ofsvetek uti prior (pripisano z zarjavelim črnilom) unus vadit ad S. Nicolaum ad juvamen.

7ma die jeiunium de praecepto vel pridie si haec dies dominica fuerit.

8va die Festum de praecepto Immaculata Conceptio B. V. M. hora quinta matutina solemne Sacrum Polstravij in Capella ad aram magnam intermedia concione consecrantur particulae, quia multi poenitentes.

Quatuor tempora post Dominicam tertiam Adventus adeoque triplex jeiunium die Mercurij, veneris et sabathi denunciandum, unum sacrum pro Adm Rndo Pangratio Rebernig hic loci quondam Parocho, unum pro Michaele Modrinjak, unum pro Francisco Modrinjak, duo sacra pro confratribus seu potius pro benefactoribus s. Floriani ad eiusdem aram dicuntur item ad aram s. crucis Polstravij in filiali Ecclesia quorum unum profecto Joanne Fronda.

13 die xbris s. Lucia ad aram s. Valentini Rorate, festum nullum, homines tamen ad sacrum veniunt pluresque confitentur.

20 die quondam jeiunium de praecepto, nunc libertati hominum relictum est.

21 Die olim festum de praecepto et concio fuit, nunc tantum cantatum sacrum ad aram S. Floriani solvitur.

24 die Jejunium et vigilia Nativitatis Dni debet observari adeoque denunciandum est.

25. Die Nativitas Domini Nostri Jesu Christi secundum directorium et rubricas Missalis omnia fiant, nisi quod Media nocte cantatum sacrum in Parochiali templo ad aram magnam, secundum Rorate in filiali Ecclesia Polstravij etiam ad aram magnam, tertium hora nona de die in Parochiali templo solemne sacrum interposita concione offertorium

a meridie Solemnes vesperae et post benedicamus offertorium, quod cedit ludimagistro.

26 Festum etiam de praecepto S Stephanus Mart. cantatum sacrum cum concione interposita ad aram magnam in Parochiali Ecclesia, commemoratio omnium ss. Martyrum, benedicatur aqua etc.

27 die S Joannes Apostolus et Evangelista ad aram s Valentini sacrum celebratur.

28 die SS. Innocentium ad aram B. V. M.

31 die S Sylvester et ultima Anni totius dies, hae tres postremae dies olim de praecepto festivo erant, concioque intermedia sacro quolibet fuit, sed abrogata sunt, populus quidem venit ad templum, parochus faciet pro libitu suo, quidquid placuerit, quia obligatio nec solutio ulla est, decet tamen ut populo convenienti ad templum sacrum saltem privatum celebret, applicatque id, cui aut pro quo voluerit ultima die conveniens est ac jam ab antiquis consuetum ut post sacrum exponatur sanctissimum Te Deum laudamus et gratiarum actio a tota parochia Deo deponatur pro omnibus beneficijs toto anno perceptis, dein in silentio benedictio et recluso Sanctissimo sacramento populus dimittitur, et sic ab immemorabili consuetudine per totum annum divina peragenda sunt prout praescriptum, si aliqua nova obligatio venerit, poterit parochus eam notatam in hoc libro succesforibus relinquere, quibus me peccatorem in sacros preces comendo. Finis.

Na naslovni strani je ob zgornjem robu od druge roke pripisano: An Sylvestertag soll nachmittag von halber 4 Uhr predig mit Te Deum laudamus bis halber 5 Uhr abgehalten werden. Praesent. 18. Xbris 1791. Ob desnem robu je opomba: Mathias Stary est mortuus die $20/3$ 1829. V sredini strani pa: Martin Mikloshitsch Parochus ad S. Spiritum Polstravii 1829.

Posnetki iz opravilnika.

A. Starodavne procesije in razni običaji.

Naš opravilnik je v marsičem prav poučen, ker nam predstavlja ne le versko-cerkvene običaje svoje dobe, ampak nam je tu in tam kaži pot v starodavne čase.

a) Procesije.

Opravilnik pred vsem našteva mnogobrojne procesije doma in v sosedne župnije. Poleg liturgičnih procesij, ki jih pozna rimski ali škofjski obrednik, so v Središču bile v navadi naslednje procesije:

1. Procesija z Najsvetejšim krog cerkve vsako prvo nedeljo v mesecu bratovščine sv. rožnega venca, o kateri spregovorimo pozneje.

2. Procesija (ob ugodnem vremenu) po trgu na Valentinovo dne 14. februarija.

3. Na Florijanovo z Najsvetejšim po trgu.

4. Na Velikonoč popoldne ob ugodnem vremenu od podružnice k župni cerkvi.

5. Na velikonočni pondeljek k miklavževski podružnici Sv. Bolfenka; če sta bila v Središču dva duhovnika, je eden šel s procesijo.

6. Na velikonočni torek je bila procesija od župne cerkve k središki podružnici, dokler je bil ta dan zapovedan praznik. Ob času, ko se je pisal opravilnik, je bila le še peta maša, vse drugo pa prostovoljno, stara navada se je pač še nekaj časa vzdržala, dokler ni vse prenehalo.

7. Na praznik Vnebohoda Gospodovega je bila procesija iz župne cerkve k podružnici Matere božje. Procesija ta dan in popoldanska svečanost je zanimiv ostanek iz starokrščanske dobe¹.

8. V prehodni dobi je bila takrat, ko je opravilnik nastal, procesija na praznik najdenja sv. križa dne 3. maja k trški podružnici. Poprej je bil ta dan zapovedan praznik, in je šla procesija k podružnici, odkar je pa bil odpravljen, je bila procesija prostovoljno, če je namreč župnik hotel in če so se ljudje zbrali. Tukaj imamo nazoren vzgled, kako so vsled odprave praznikov, ginili polagoma tudi starodavni običaji.

9. Na binkoštni pondeljek je šla zopet procesija iz župne cerkve k središki podružnici, kjer je na oltarju sv. križa bila maša.

10. Na praznik Antona Padovanskega (13. junija) je bila procesija od župne cerkve k podružnici M. B., če se je zbralo dovolj ljudi, v prejšnjih časih se je gotovo ta procesija redno vršila.

11. Na Vidovo dne 15. junija je bila v starih časih procesija iz Središča na Hum k ormoški podružnici sv. Janeza Krstnika. Takrat, ko je pisan opravilnik, že ni bila več v navadi, pač pa v prejšnjih časih in sicer nas ta procesija kakor tudi naslednja ob Kresu vodi v starodavne čase in ima v ozadju morda celo paganske običaje.

12. Dne 24. junija, na dan sv. Janeza Krstnika je šla zopet procesija na Hum. Sedanjo cerkev je pozidal šele l. 1611 ormoški graščak Ladislav Petthe, a brezdvomno je že prej tu stala kapela in oko-

¹ Procesija na dan Vnebohoda Gospodovega je starokrščanskega izvira in spominja na Zveličarjevo pot ta dan na Oljsko goro. Stegenšek, Dekanija gornjegrajska, str. 231.

ličani so že od davnih časov o kresu prihajali v procesijah na ta krašen grič¹.

Ko je pa Janez Krstnik nehal biti zapovedan praznik, se je opustila središka procesija in ob času, ko se je pisal opravilnik, je že bila celo pozabljena. Mesto na Hum je središki duhovnik, če se mu je zljubilo, šel ta dan pomagat k Sv. Bolfenku.

13. Pomenljiva je procesija, ki je na praznik Marijinega obiskovanja (2. julija) šla vsako leto v sosedno medžimursko cerkev v Macincih. V zagrebški škofiji je namreč ta dan bil poprej zapovedan praznik. Med prazniki, ki jih je pridržal papež Urban VIII. l. 1642, ni Marijinega obiskovanja, papež je sicer naročil škofom, naj ne uvažajo novih praznikov, vendar se je ta praznik še naprej vzdržal. V navadi je bil tudi v ljubljanski škofiji². Med ljudstvom vkoreninjene navade se niso dale zlahka odpraviti, tem manj, ker nihče ni odločno silil na to. Drugače je bilo z odpravljenimi prazniki l. 1754. Sedaj je tudi vlada gledala na to, da se odpravljeni prazniki res več ne svetijo. Sedaj je dejanski bil odpravljen tudi praznik Marijinega obiskovanja, vsled tega se je opustila tudi središka procesija v Macince, ki je pa pisatelju opravilnika še v živem spominu. Ljudstvo pa še dandanašnji praznuje 2. julija³.

14. Na Ulrikovo dne 4. julija je bila procesija iz župne cerkve k podružnici, kjer je na velikem oltarju bila peta sv. maša. Poseben namen te procesije je bil, da se izprosi varstvo svetnikovo zoper strelo.

15. Dne 5. avgusta, na praznik Marije Snežne, dasi ni bil zapovedan praznik, je bila procesija iz župne cerkve k podružnici M. B. v trgu, kjer je bila tudi peta sv. maša.

16. Dne 6. avgusta obhaja cerkev spomin preobraženja Gospodovega. Ta praznik je še dandanes na Hrvaškem v veliki časti, imenujejo ga »božje lice«, in je bil nekdanj zapovedan praznik. To je vplivalo tudi na sosedno Središče, kjer so ta dan, če je bilo dovolj ljudi, imeli procesijo k trški podružnici in na križevem oltarju peto sv. mašo, dasi je bil sicer delavnik.

17. Na Rokovo je bila zopet procesija iz župne cerkve k podružnici in ondi na križevem oltarju peta sv. maša.

18. Zadnja procesija je bila na praznik rojstva Marijinega 8. sept. in sicer iz župne cerkve k trški podružnici, kjer je bila peta maša in pridiga.

¹ Drobtinice l. 1861, str. 251 i. d.

² Stegenšek, n. d. str. 227.

³ Poročilo g. župnika v Središču.

S to procesijo so bili zaključeni letni cerkveni obhodi, zakaj procesija na praznik vseh svetnikov in vernih duš dan na pokopališče spada že bolj med oficijelna cerkvena bogoslužna opravila.

Od naštetih 17 procesij (razen rožnivenških vsako prvo nedeljo v mesecu) jih je bilo 11 v domači župniji in sicer 10 k podružnici Matere božje. Od procesij zunaj župnije sta šle dve v prejšnjih časih na Hum, ena k Bolfenku, ena pa v Macince.

Božjepotnih procesij opravilnik nič ne omenja; od starih časov hodijo Središčani radi na božjo pot k Mariji Bistriški na Hrvaškem in na Sladko goro pri Polčanah.

b) Razni obredi in običaji.

Liturgično in narodopisno zanimive posebnosti, ki jih našteva središki opravilnik, so naslednje: na Blaževu se je poleg sveč blagoslavljaljo tudi sadje in kruh, pač zato, da bi njega zavživanje ne škodovalo. Na Markovo se je med procesijo na 4 krajih blagoslavljaljo setev. Na praznik sv. Petra mučenca dne 29. aprila (30. apr. v opravilniku je menda pomota) se je blagoslavljaljo vrbovo šibje. Ta navada je zanimiva, a njen početek in zveza s Petrom mučencem težko umljiva. V središki okolici so pač iz vrbja pletli koše, bilo je torej primerno, da se koncem aprila, ko je vrba že popolno razvita, blagoslovi njeno šibje. Ali pa so morda blagoslovljene vrbove veje pokladali živini, katero so ob tem času začeli goniti na pašnike, kjer se je ob Dravi potikala celo leto med vrbjem. (Slekovec.)

Na veliko Križevu se je popoldne v župnijski cerkvi po večernicah in krščanskem nauku obhajal vnebohod Kristusov. Kip Zveličarjev, ki je od Velike noči stal na oltarju, se je med petjem sredi cerkve potegnil skozi luknjo, potem pa so se pridnim otrokom darila delila, ki jih je Jezus za slovo zapustil. Ta ganljiva slovesnost je otrokom napravila veliko veselja. Opomba v opravilniku, naj župnik ne dopusti nič nedostojnega, ampak naj tiho razdeli darila, da slutiti, da je včasih bilo pač precej živahno.

Sv. Janez in Pavel sta se sicer splošno častila kot zavetnika proti hudemu vremenu, a v Središču so se ta dan blagoslavljaljo tudi sveče, katere so prižigali, kadar se je pripravljalo k hudi uri. Zaščitnik zoper strelo se je v Središču častil tudi sv. Ulrik.

Brezdvomno je takih običajev bilo več, a naš opravilnik jih ne omenja.

B. Prazniki.

Prazniki čisto lokalnega značaja so: 7. januarija sv. Valentin, škof, zaščitnik zoper živinsko kugo. To češčenje je uvedel župnik Lenart Knez. V župni cerkvi je imel na evangelijski strani svoj oltar, kate-

rega so pri popravi cerkve l. 1908 odstranili. Oltar je bil brez vsake umetniške vrednosti in zadnji čas sploh ni veljal več za Valentinov oltar, ampak na menzi je imel sliko žalostne Matere božje, zgoraj pa sv. Blaža. — Dne 14. januarija je bil za središko župnijo nekak praznik, ker je ta dan bila večna molitev. 17. januarija so svetili sv. Antona Puščavnika, dasi ni bil zapovedan praznik, je mnogo ljudstva prišlo v cerkev, bila je v podružnici peta maša, pridiga in darovanje. Praznik sv. Sebastijana dne 20. januarija je bil prej zapovedan, a tudi pozneje so ga Središčani prostovoljno svetili vsaj deloma, ker je bil župni patron zoper kugo. V polnem pomenu so praznovali sv. Valentina, duhovnika in mučenca 14. februarija. Dasi ni bil zapovedan praznik, ni ta dan nihče delal, ampak velika množica se je ta dan zbrala v cerkvi. — Enako so praznovali praznik sv. Florijana 4. maja kot patrona zoper ogenj, ki je v Središču mnogokrat napravil velikansko škodo.

Kakor smo že prej omenili, so Središčani visoko častili skrivnost in praznik Marijinega obiskovanja. Ta praznik je vpeljal papež Urban VI. dne 6. aprila 1389, njegov naslednik Bonifacij IX. je istega leta dne 9. nov. to naredbo potrdil, oziroma objavil in sicer zaradi takratnega razkola, da bi Devica Marija s svojo priprošnjo združila razkosane ude ter da bi se od nje izprosil mir, katerega svet ni mogel dati. Tudi bazelski koncil, ko je bil končan razkol, je močno priporočil ta praznik ter je v 43. seji l. 1441 v učeni ascetični razpravi razložil skrivnost Marijinega obiskovanja in zaukazal, da se ta praznik povsod praznuje¹.

Zagrebska škofija je sprejela ta praznik in odtod je prešel vpliv tudi na sosedno Središče. Početek te pobožnosti torej smemo postaviti v 15. stoletje.

Macinec je bil do l. 1789. podružnica nedeljiška. Ondotna cerkev je bila zelo stara in posvečena obiskovanju Marijinemu. Razen 2. julija je bil veliki shod na Jožefovo, služba božja pa se je opravljala vsako mlado nedeljo². Tudi nova cerkev je posvečena Devici Mariji³ in sicer se patrocinijski obhaja še sedaj 2. julija.

Prvo nedeljo po prazniku Marijinega obiskovanja pa je bila velika slovesnost v Središču, kamor je prišlo nebrojno ljudstva od vseh krajev. Po našem opravilniku je bil to praznik rožnivenške bratovščine, v resnici pa je ta svečanost bila starejša — od poprejšnje bratovščine Marijinega obiskovanja, kateremu je bil najbrž posvečen tudi sedanji rožnivenški oltar. Tukaj se očitno kaže hrvaški vpliv na središko

¹ Nilles, *Kalendarium utriusque Ecclesiae* I, 202; Bollandisti, *Acta Ss. Iul.* t. I. p. 262—266.

² Bedekovich, *Natale Solum S. Hieronymi*, pg. 280.

³ Šematizem zagrebske nadškofije.

župnijo, zakaj solnograška cerkev ni imela praznika Marijinega obiskovanja, Središčani so tedaj ta dan šli v procesiji v Macince, naslednjo nedeljo so pa množice — gotovo tudi v procesijah — hitele v Središče. Temu vplivu je pripisovati tudi središka bratovščina Marijinega obiskovanja, čemur so morda nekoliko pripomogli tudi ormoški frančiškani, ki so spadali pod hrvaško provincijo in bili deloma rojeni Hrvatje.

Praznik v pravem pomenu je bil dan sv. Jerneja, nekdanjega župnega patrona.

Poseben zavetnik središke župnije je bil sv. Frančišek Ksaverij. Ni bil sicer zapovedan praznik, vendar ga je cela župnija svetila, ljudje so delo pustili in šli v cerkev.

Med prazniki pogrešamo praznik Žalostne Matere božje, ki se je v Središču, kakor pri drugih križniških župnijah že od nekdanj častila ter ji je bila posvečena trška kapela.

C. Bratovščine.

a) Bratovščina sv. rožnega venca.

Marijine bratovščine zasledimo že v 13. stoletju na Francoskem in Laškem, pospeševali so jih zlasti dominikanci. Prvi nedvomni sled o bratovščini sv. rožnega venca pa imamo iz l. 1470, do konca 15. stoletja se je ta bratovščina že daleč razširila in sicer najbolj po prizadevanju dominikanskega reda.

Ko je Gregorij XIII. v spomin na slavno zmago krščanskega orožja proti Turkom pri Lepantu dne 6. oktobra 1571 dovolil, da se v vseh cerkvah, ki imajo rožnivenški oltar, obhaja prvo nedeljo v oktobru praznik sv. rožnega venca, se je tudi ta bratovščina začela močnejše širiti, zlasti pa potem, ko je papež Klement XI. ta praznik raztegnil na celi krščanski svet v zahvalo za sijajno zmago avstrijskega junaka Evgena Savojskega proti Turkom pri Petrovaradinu dne 13. avgusta 1716.

Tudi Središčani, ki so nekdanj od Turkov nepopisno veliko pretrpeli, so imeli vzroka dovolj, hvaliti Boga, da je turška moč strta in preteča nevarnost za vselej odvrnjena. Zato nahajamo v 18. stoletju v središki župniji lepo razvito bratovščino sv. rožnega venca, ki se je razvila iz starejše bratovščine Marijinega obiskovanja. Župnik Matija Tobinger pravi v svojem pismu na škofijstvo dne 13. februarja leta 1736, da je bratovščina Marijinega obiskovanja bila v Središču ustanovljena l. 1661. Dne 26. junija 1735 so prosili: Matija Lukačič, tržan središki, predstojnik bratovščine Marijinega obiskovanja (Bruderschaft Probst) pa Mihael Keček, Stanko Čavničar, Matija Ivanuša, Peter Vaupotič, Andrej Vtičar, Mihael Hajčar kot staroste bratovščine

(als die Eltesten der Bruderschaft Mariä Heimsuchung), da bi se ta bratovščina spremenila v bratovščino rožnega venca. L. 1736 dne 13. februarija je z dovoljenjem deželnega komturja nemškega reda Gvidobalda grofa Starhemberga to prošnjo ponovil župnik Tobinger. Za novo bratovščino je že dobil po dominikanskem priorju v Ptujju bulo iz Rima. Ob enem je škofijstvu predložil tudi pravila za rožnivenško bratovščino, ki se glase:

Regulae Archi-Confraternitatis Ssmi Rosarii B. M. V. in Parochiali Ecclesia S. Spiritus supra Polstravium.

1. Ut quivis confratrum qualibet Septimana integrum Psalterium seu tria Rosaria persolvat et eadem Deo Omnipotenti et Beatissimae Virginis Mariae in Laudem et honorem offerat, pro felici Statu S. Catholicae Ecclesiae, Romani Imperii, totiusque Christianitatis, meditando 15 mysteria passionis Dominicae.

2. Ut Confratres Dominica prima cuiusvis mensis diebusque festivis B. V. Mariae ad processiones consuetas diligenter compareant, ibique Rosarium B. V. M. devote persolvant.

3. Ut infirmos Confratres visitent et necessariis morientium Sacramentis ipsos provideri non intermittant et pro mortuis pias ad Deum preces effundant¹.

Bratovski prazniki so se obhajali zelo slovesno. Vsaka prva nedelja v mesecu je bila posvečena v čast devici Mariji rožnega venca. Če je vreme dopuščalo, je bila vsakokrat procesija z Najsvetejšim okoli župne cerkve ter se je molil sv. rožni venec. Potem je bila pred izpostavljenim sv. Rešnjim Telesom slovesna sv. maša in vmes primerna pridiga. Če pa se procesija ni mogla vršiti prvo nedeljo, se je vršila kako drugo nedeljo. Stroški za duhovnike itd. so se poravnali iz bratovske blagajne.

Prav slovesen praznik je bil prvo nedeljo po obiskovanju Marijinem (2. julija). Ta dan je nešteto ljudstvo iz raznih krajev navrelo v Središče in mnogo jih je pristopilo k mizi Gospodovi, zato so v pomoč prišli tudi sosedni duhovniki. Najprej je bila procesija okoli cerkve s štirimi evangeliji kakor na Telovo, potem slovesna sv. maša z azistenco, po maši so se razlagala bratovska pravila in sprejemali udje ter blagoslavljali moleki. Tudi popoldne so se sprejemali udje. Tako se je ohranil spomin na staro bratovščino Marijinega obiskovanja.

Največji praznik pa je imela ta bratovščina na rožnivenško nedeljo — prvo nedeljo v oktobru. Že na predvečer so bile slovesne večernice in se je do trde noči spovedovalo; praznično zvonjenje je naznanjalo jutrnji praznik. Zjutraj je bila ob šestih prva sv. maša, po kateri so se razlagala bratovska pravila, druga božja služba in rožnivenška slovesnost pa se je začela ob deveti uri. Najprej je bila ve-

¹ Kn. šk. lavantinski arhiv.

likanska procesija s sv. Rešnjim Telesom, katere so se vdeležili vsi udje z gorečimi svečami, potem je bila slovesna sv. maša in pridiga, popoldne pa slovesne večernice. Po večernicah so se blagoslavljali moleki in sprejemali novi udje.

b) Bratovščina sv. Florijana.

Bratovščino sv. Florijana je ustanovil in vpeljal dne 4. maja — na god sv. Florijana l. 1706 Jernej Benger (Wenger) — tačasni župnik v Središču (1702—1708). Sprvega ta bratovščina ni imela nikakšnih odpustkov; te je bratovščini pridobil še le župnik Janez Jakob Meislinger (1727—1731). Ta bratovščina je imela tudi svoj vinograd na Kogu, ki ga je l. 1668 sporočila cerkvi neka Marija Kopač (Kopaček). L. 1765. je bil prepuščen bratovščini sv. Florijana, pozneje pa je ob času cesarja Jožefa II. bil prodan, kar je bilo krivično, ker ko je bila bratovščina zatrta, bi se bil moral vrniti cerkvi.

Glavni praznik tej bratovščini je bil god sv. Florijana dne 4. maja. Čeravno ni bil zapovedan praznik, je vendar cela župnija praznovala in v cerkvi se je vršila slovesna služba božja. Najpoprej je bila procesija s sv. Rešnjim Telesom okoli cerkve — potem slovesna sv. maša s pridigo, popoldne pred izpostavljenim sv. Rešnjim Telesom slovesne večernice in potem razlaganje pravil — sprejemanje novih udov in račun črez imetje in stroške celega leta. — Ta bratovščina je dala skozi celo leto več sv. maš pri oltarju sv. Florijana služiti. Popevane sv. maše so bile:

1. Na praznik razglašenja Gospodovega ali sv. Treh Kraljev;
2. na praznik sv. Petra in Pavla;
3. na praznik sv. Štefana.

Pravila te bratovščine določajo:

1. Ut quilibet confratrum cuiuscunque status, dignitatis, sexus et conditionis pro dftis confratribus singulis diebus unum Pater et ave cum Symbolo Apost. persolvat.

2. Ut semel in anno unius Sacrae communionis fructum dictis animabus transcribat, sacerdotes vero unum Missae sacrificium, die qua liberit, pro iis celebrent.

3. Si contigerit aliquem confratrem infirmari, quantocyus Ipsum visitent et si necessarium fuerit, curent ipsum necessariis morientium Sacramentis provideri et si aliquem mori contigerit, Ipsum conducant et pro ipsius anima pias ad Deum preces effundant.

Dne 6. sept. 1730 je dobila privilegij oltarja za vsak torek. Zato je župnik Matija Tobinger (1731—1743) meseca septembra l. 1733 prosil škofijstvo, naj bi zgornja pravila potrdilo. Račun za l. 1752 kaže, da je po odbitih stroških tega leta še ostalo v gotovini 21 gld. 10 kr. ter 2 štrinjaka in 6 veder vina.

c) Bratovščina krščanskega nauka.

Cesarica Marija Terezija je naročila jezuitu Blažu Zaplatniku, naj po Štajerskem vpelje novi način pri pouku krščanskega nauka¹. Takrat se je vpeljala tudi »bratovščina krščanskega nauka«², katere namen je bil pospeševati med ljudstvom pouk v krščanskem nauku. V ta namen je cesarica dala tudi tiskati slovenske katekizme v raznih narečjih.

Spomladi l. 1756. je imenovani jezuit vodil misijon v Središču ter je 1. aprila vpeljal tudi za središko župnijo bratovščino krščanskega nauka, ki je pa v jožefinskem času zahirala. —

H koncu pripomni opravilnik, da se je po tem redu od pamtiveka vršila služba božja. Tudi iz poročil, ki so jih morali pošiljati župniki vsako leto o svojih župnijah, razvidimo red službe božje in cerkveno življenje v 18. stoletju. V Središču so imeli po nedeljah in praznikih, če sta bila dva duhovnika, rano opravilo ob 7. uri v zimskem času, v poletnem pa ob 6. uri. Nekateri župniki so imeli tudi po zimi rano opravilo ob 6. uri. Po tihi maši se je kratko — po pol ure — razlagal katekizem in se je izpraševalo. Ob 9. uri je bila po letu kakor po zimi druga — peta sv. maša, katero je navadno imel kapelan. Med mašo je bila katehetična pridiga. Če je pa bil samo eden duhovnik, je bilo sv. opravilo navadno ob 9. uri.

Popoldne je bil ob dveh krščanski nauk, zlasti za mladino in otroke, v zimskem času v župnišču, v poletnem pa v župnijski cerkvi, včasih tudi v trški podružnici Žalostne Matere božje, mnogokrat je pa ob nedeljah in praznikih bil tudi v vaseh za odrasle in otroke krščanski nauk, z velikim uspehom, kakor pravijo poročila. Za velikonočno spoved je bil vsak dan, izvzemši praznike in nedelje, pouk v župnišču za mladino.

č) »Vekivečna pobožnost najsvetešoga Sakramenta.«

L. 1774. je cesarica Marija Terezija zaukazala, da se mora po celi štajerski deželi neprestano noč in dan opravljati pobožnost v čast sv. Rešnjemu Telesu³. Določeno je bilo, naj vsak vernik vsaj eno uro moli sv. Rešnje Telo. Bolniki in tisti, ki zaradi nujnega opravila ne morejo v cerkev ob določeni uri, naj bi molili doma, če mogoče, kleče. Vsaka župnija je imela določen dan, ko bi naj njeni župljani zadostili

¹ Die neue Christenlehr-Methode. S. Povoden, rokopis.

² Latinski: Congregatio de doctrina fidei christianae.

³ Solnograški nadškof Maksimilijan grof Kuenburg je že l. 1677. v Solnogradu vpeljal urno molitev sv. R. T. Molilo se je vsako uro celi mesec marec. Prvi in zadnji dan je bila teoforična procesija.

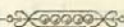
tej dolžnosti. V nedeljo poprej se je ljudstvu natanko oznanilo in razložilo, kako in v kateri vrsti se naj ta pobožnost vrši.

Za središko župnijo je bil določen 14. januarij. Zvečer dne 13. januarija se je z vsemi zvonovi četrť ure zvonilo, po polnoči pa o 1/2 1 uri samo z velikim zvonom in potem po noči ob vsaki poluri, da se je mogel vsakdo pripraviti na svojo uro.

Komaj je pa Marija Terezija zatisnila oči, je prenehala tudi ta pobožnost. Mesto nje se je zaukazalo, da se ob kvaternih nedeljah pred službo božjo izpostavi sv. Rešnje Telo, kar je ostalo do današnjega dne. Kjer je sedaj uvedena zopet večna molitev, bi se ona navada lahko opustila, ker je bila uvedena le zato, da nadomestuje večno molitev.

V poročilu na velikonedeljskega dekana pravi župnik l. 1821, da v Središču ni nikakšnih shodov in izrednih pobožnosti. Jožefinska doba je pač odpravila marsikatero zlorabo, a tudi mnogo dobrih verskih naprav in starodavnih nedolžnih ljudskih navad. Kakor se umetnik zgraža nad vandalizmom one dobe, ki je pustil propasti krasne stavbe, tako tudi zgodovinar in narodopisec obžaluje pretirani radikalizem tesnosrčnega jožefinizma.

F. K.

II.

Praktično bogoslovje.

A. Cerkveno-pravni odloki.

Preosnova rimske kurije. Kakor odlok »Ne temere« za zakonsko pravo, tako je za upravno in sodno cerkveno pravo zgodovinskega pomena najnovejša apostolska konstitucija »Sapientia consilio«, podpisana 29. junija t. l. in objavljena 6. julija, v veljavo bo pa stopila 3. novembra t. l. Pij X. je s to konstitucijo uvedel važne reforme pri glavi sami v cerkveni upravi. V teku časa so z ozirom na časovne razmere in potrebe nastala razna oblastva pri rimski kuriji, katerih delokrogji so se mnogokrat križali in je bilo včasih težko uganiti, na katero kongregacijo se treba v tej ali oni zadevi obrniti; ena in ista stvar je spadala mnogokrat v področje več kongregacij. Slaba stran rimskih oblastev je bila tudi počasnost in zavlačevanje v reševanju vlog. In ravno v to stran je sedaj krepko posegnila reformatorična roka Pija X. Najvažnejša preosnova, ki jo uvaja nova konstitucija, je stroga ločitev sodstva, uprave in postavo dajе. Civilno- in kazensko-sodne zadeve so odvzete kongregacijam in odkazane sodnim

dvorom, Roti in apostolski Signaturi. Vsa kurijalna oblastva deli konstitucija v tri skupine: Congregationes, Tribunalia, Officia. Samostojnih kongregacij je 11, na novo je ustanovljena kongregacija »de disciplina sacramentorum«, odpravljen je stara kongregacija »pro concilio revisione«, druge so pa deloma preustrojene.

Pri kongregaciji S. Officii je odpravljen doslej običajno in odlično ime — S. Inquisitionis; njen delokrog je omejen le na dogmatične in npravne reči, njen prefekt ostane tudi zanaprej papež sam. Konzistorijalna kongregacija, ustanovljena od Siksta V. (1585—1590), dobi zopet svoje staro veličje. Ima dva odseka, prvemu pripada priprava za papeške konzistorije, pa ustanavljanje novih škofij, stolnih in zbornih kapitolov, nastavljanje škofov, škofijskih upraviteljev in pomožnih škofov in predraziskave za prekonizacijo. Drugi odsek ima v svojem delokrogu po priliki to, kar je prej imela Congregatio episcoporum, gleda na to, kako se po ordinarijih izvršujejo kanonični predpisi ter sprejema od škofov poročila o stanju njih škofij. Ta kongregacija tudi odločuje sporna vprašanja glede oblastvenega delokroga posameznih kongregacij. Njen prefekt je papež sam. Kongregaciji »de disciplina sacramentorum« pripada vsa zakonodaja glede zakramentov, le njih dogmatična stran je pridržana kongregaciji s. Officii. Ta kongregacija bo dajala zanaprej spreglede pro foro externo pri sprejemanju sv. redov in sklepanju zakonov, samo privilegium Paulinum, impedimentum disparitatis cultus in mixtae religionis spadajo pod kongregacijo s. Officii. Kjer je pa v teh zadevah potreba sodbenega postopanja, odstopi kongregacija preporno zadevo Roti. Koncilska kongregacija nadzoruje disciplino med svetno duhovščino in med ljudstvom, v njen delokrog spadajo vprašanja (kolikor ne tirjajo sodnega postopanja) glede nadarbin, župnikov, bratovščin, ustanov, sinod. S to kongregacijo je sedaj združena poprej samostojna Congregatio Laurentana v varstvo loretskega svetišča. Prejšnja »Congregatio regularium« se imenuje sedaj »Congregatio negotiis religiosorum sodalium praeposita«, v njen delokrog spada vse redovništvo. Kongregacija propagande je ohranila prejšnji delokrog, izvzete so ji le Angleška, Irska, Škotska, Holandija, Kanada, severoameriške združene države, kjer je že urejena hierarhija. Kongregacija indeksa ohrani svoj prejšnji delokrog, za ravnilo ji je konstitucija »Officiorum ac munerum« z dne 25. jan. 1897. Tudi kongregacija za sv. obrede ohrani dosedanji delokrog, prideljena ji je historično-liturgična in cerkveno-glasbena komisija.

Ceremonijalna kongregacija ima za predmet ceremonijalne zadeve papeškega dvora, kardinalov in papeških legatov. Kongregacija za izvenredne cerkvene posle se peča z važnimi cerkveno-političnimi zadevami, katere ji odkazuje državno tajništvo. »Congregatio studiorum«

naposled nadzoruje katoliška vseučilišča in akademije ter podeljuje tudi akademične stopinje, a seminarji niso podložni njej, marveč konzistorialni kongregaciji. Od Leona XIII. ustanovljene biblične komisije se nova konstitucija ne tiče. Congregatio Reverendae fabricae s. Petri, ki je prej imela neko sodnost in pravico podeljevati spreglede, je sedaj omejena le na upravo premoženja cerkve sv. Petra, agende kongregacije »visitationis Apostolicae« so pa prenesene na rimski vikarijat.

Sodne oblasti so tri: Sacra poenitentiaria (pro foro interno), Rota Romana in Signatura Apostolica. Zlasti Rota je zopet dobila svojo staro veljavo, ki jo je zadnje čase bila skoro celo izgubila¹.

Papeški uradi (Officia) so naslednji: 1. Cancellaria Apostolica, 2. Dataria Apostolica, 3. Camera Apostolica, 4. Secretaria Status, 5. Secretariae Brevium ad Principes et Epistolarum Latinarum.

Konstituciji »Sapienti consilio« je pridjan tudi poslovni red za Roto in apostolsko Signaturo. Kot velevažen cerkvenopravni dokument priobčimo tu doslovno apostolsko konstitucijo, o novem ustrojstvu Rote in Signature spregovorimo o drugi priliki.

Pius Episcopus

servus servorum Dei ad perpetuam rei memoriam.

Sapienti consilio sa. me. Pontifex Xystus V., Decessorum vestigiis inhaerens eorumque coepta perficiens, sacros Cardinalium coetus, seu Romanas Congregationes, quarum aliquot iam erant ad certa negotia instutae, augeri numero voluit, ac suis quamque finibus contineri. Quare Apostolicis Litteris, die 22. mensis Ianuarii anno 1587, quæis initium, »Immensa«, eiusmodi Congregationes constituit quindecim, ut, »partita inter eos aliosque romanae Curiae magistratus ingenti curarum negotiorumque mole«, quae solet ad Sanctam Sedem deferri, iam necesse non esset tam multa in Consistorio agi ac deliberari, simulque possent controversiae diligentius expendi, et celerius faciliusque eorum expediri negotia, qui undique, sive studio religionis ac pietatis, sive iuris persequendi, sive gratiae impetrandae, aliisve de causis ad Summum Pontificem confugerent.

Quantum vero utilitatis ex sacris his Congregationibus accesserit sive ad ecclesiasticam disciplinam tuendam, sive ad iustitiam administrandam, sive ad ipsos Romanos Pontifices relevandos, crescentibus in dies curis negotiisque distentos, compertum ex Ecclesiae historia exploratumque omnibus est.

Verum decursu temporis ordinatio Romanae Curiae a Xysto V. potissimum per memoratas Apostolicas Litteras constituta, haud integra perstitit. Nam et Sacrarum Congregationum numerus, pro rerum ac temporum necessitatibus, modo auctus est, modo deminutus; atque ipsa iurisdictio unicuique Congregationi primitus attributa, modo novis Romanorum Pontificum praescriptis, modo usu aliquo sensim inducto ratoque habito,

¹ O Roti gl. obširen članek v »Voditelju« l. 1902.

mutationibus obnoxia fuit. Quo factum est ut hodie singularum iurisdictio, seu competentia, non omnibus perspicua nec bene divisa evaserit; plures ex Sacris Congregationibus eadem de re ius dicere valeant, et nonnullae ad pauca tantum negotia expedienda redactae sint, dum aliae negotiis obruuntur.

Quapropter haud pauci Episcopi ac sapientes viri, maxime vero S. R. E. Cardinales, tum scriptis tum voce, et apud Decessorem Nostrum fel. rec. Leonem XIII., et apud Nos ipsos saepe institerunt ut opportuna remedia hisce incommodis afferrentur. Quod Nos quidem pro parte praestare curavimus datis Litteris die 7. mensis Decembris anno 1903, »Romanis Pontificibus«; aliisque datis die 28. mensis Ianuarii anno 1904, »Quae in Ecclesiae bonum«; itemque aliis datis die 26. mensis Maii anno 1906, »Sacrae Congregationi super negotiis.«

Cum vero in praesenti res quoque sit de ecclesiasticis legibus in unum colligendis, maxime opportunum visum est a Romana Curia ducere initium, ut ipsa, modo apto et omnibus perspicuo ordinata, Romano Pontifici Ecclesiaeque operam suam praestare facilius valeat et suppetias ferre perfectus.

Quamobrem, adhibitis in consilium pluribus S. R. E. Cardinalibus, statuimus ac decernimus, ut Congregationes, Tribunalia et Officia, quae Romanam Curiam componunt et quibus Ecclesiae universae negotia pertractanda reservantur, post ferias autumnales decurrentis anni, hoc est a die 3. mensis Novembris 1908, non alia sint, praeter consueta sacra Consistoria, quam que praesenti Constitutione decernuntur, eaque numero, ordine, competentia, divisa et constituta maneant his legibus, quae sequuntur.

I. Sacrae Congregationes.

1°. Congregatio Sancti Officii.

1. Haec Sacra Congregatio, cui Summus Pontifex praest, doctrinam fidei et morum tutatur.

2. Eidem proinde soli manet iudicium de haeresi aliisque criminibus, quae suspicionem haeresis inducunt.

3. Ad ipsam quoque devoluta est universa res de Indulgentiis, sive quae doctrinam spectet, sive quae usum respiciat.

4. Quidquid ad Ecclesiae praecepta refertur, uti abstinentiae, ieiunia, festa servanda, id omne, huic Sacro Consilio sublatum, Congregationi Concilii tribuitur; quidquid ad Episcoporum electionem spectat, sibi vindicat Congregatio Consistorialis; relaxationem vero votorum in religione seu in religiosis institutis emissorum, Congregatio negotiis sodalium religiosorum praeposita.

5. Etsi peculiaris Congregatio sit constituta de disciplina Sacramentorum, nihilominus integra manet Sancti Officii facultas ea cognoscendi quae circa privilegium, uti aiunt, Paulinum, et impedimenta disparitatis cultus et mixtae religionis versantur, praeter ea quae attingunt dogmaticam de matrimonio, sicut etiam de aliis Sacramentis, doctrinam.

2°. Congregatio Consistorialis.

1. Duas haec Sacra Congregatio, easque distinctas partes complectitur:

2. Ad primam spectat non modo parare agenda in Consistoriis, sed praeterea in locis Congregationi de Propaganda Fide non obnoxiiis novas dioeceses et capitula tum cathedralia tum collegiata constituere; dioeceses iam constitutas dividere; Episcopos, Administratores apostolicos, Adiuutores et Auxiliarios Episcoporum eligere; canonicas inquisitiones seu processus super eligendis indicere actosque diligenter expendere; ipsorum periclitari doctrinam. At si viri eligendi vel dioeceses constituendae aut dividendae sint extra Italiam, administri Officii a publicis negotiis, vulgo Secretariae Status, ipsi documenta excipient et Positionem conficient, Congregationi Consistoriali subiiciendam.

3. Altera pars ea omnia comprehendit, quae ad singularum dioecesium regimen, modo Congregationi de Propaganda Fide subiecta non sint, universim referuntur, quaeque ad Congregationes Episcoporum et Concilii hactenus pertinebant, et modo Consistoriali tribuuntur. Ad hanc proinde in posterum spectent vigilantia super impletis vel minus obligationibus, quibus Ordinarii tenentur; cognitio eorum quae ab Episcopis scripto relata sint de statu suarum dioecesium; indictio apostolicarum visitationum, examenque earum quae fuerint absolutae, et, post fidelem rerum expositionem ad Nos delatam singulis vicibus, praescriptio eorum, quae aut necessaria visa fuerint aut opportuna; denique ea omnia, quae ad regimen, disciplinam, temporalem administrationem et studia Seminariorum pertinent.

4. Huius Congregationis erit, in conflictatione iurium, dubia solvere circa competentiam Sacrarum Congregationum.

5. Huius Sacri Consilii Summus Pontifex perget esse Praefectus Eique Cardinales a secretis S. Officii et Secretarius Status semper ex officio accensentur, praeter alios, quos Summus Pontifex eidem adscribendos censuerit.

6. A secretis semper esto Cardinalis a Summo Pontifice ad id munus eligendus; alter ab ipso erit Praelatus, cui Adessoris nomen, qui idem fungetur munere a secretis Sacri Collegii Patrum Cardinalium, et sub ipso sufficiens administratorum numerus.

7. Consultores huius Congregationis erunt Adessor Sancti Officii, et a secretis Congregationis pro negotiis ecclesiasticis extraordinariis, durante munere: quibus accedent alii, quos Summus Pontifex elegerit.

3°. Congregatio de disciplina Sacramentorum.

1. Est huic Sacrae Congregationi proposita universa legislatio circa disciplinam septem Sacramentorum, incolumi iure Congregationis Sancti Officii, secundum ea quae superius statuta sunt, et Sacrorum Rituum Congregationis circa caeremonias quae in Sacramentis conficiendis, ministrandis et recipiendis servari debent.

2. Itaque eidem Congregationi tribuuntur ea omnia, quae huc usque ab aliis Congregationibus, Tribunalibus aut Officiis Romanae Curiae discerni concedique consueverant tum in disciplina matrimonii, uti dispensationes in foro externo tam pauperibus quam divitibus, sanationes in radice, dispensatio super rato, seperatio coniugum, natalium restitutio seu legitimatio prolis; tum in disciplina aliorum Sacramentorum, uti dispensationes ordinandis concedendae, salvo iure Congregationis negotiis religiosorum sodalium praepositae ad moderandam eorundem ordinationem; dispensa-

tiones respicientes locum, tempus, conditiones Eucharistiae sumendae, Sacri litandi, adservandi Augustissimi Sacramenti; aliaque id genus.

3. Quaestiones quoque de validitate matrimonii vel sacrae Ordinationis, aliasque ad Sacramentorum, disciplinam spectantes, eadem Congregatio dirimit, incolumi iure Sancti Officii. Si tamen eadem Congregatio iudicaverit huiusmodi quaestiones iudiciario ordine servato esse tractandas, tunc eas ad Sacrae Romanae Rotae tribunal remittat.

4. Congregationi huic, quemadmodum ceteris omnibus quae sequuntur, erit Cardinalis Praefectus, qui praeerit sacro Ordini, aliquot Patribus Cardinalibus a Pontifice Summo eligendis conflato, cum secretario aliisque necessariis administris et consultoribus.

4°. Congregatio Concilii.

1. Huic Sacrae Congregationi ea pars est negotiorum commissa, quae ad universam disciplinam Cleri saecularis populique christiani refertur.

2. Quamobrem ipsius est curare ut Ecclesiae praecepta serventur, cuius generis sunt ieiunium (excepto eucharistico, quod ad Congregationem de disciplina Sacramentorum pertinet) abstinentia, decimae, observatio dierum festorum, cum facultate opportune relaxandi ab his legibus fideles; moderari quae Parochos et Canonicos spectant; item quae pias Sodalitates, pias uniones, pia legata, pia opera, Missarum stipes, beneficia aut officia, bona ecclesiastica, arcas nummarias, tributa dioecesana, aliaque huiusmodi, attingunt. Videt quoque de iis omnibus, quae ad immunitatem ecclesiasticam pertinent. Eidem Congregationi facultas est reservata eximendi a conditionibus requisitis ad assecutionem beneficiorum, quoties ad Ordinarios eorum collatio spectet.

3. Ad eandem pertinent ea omnia quae ad Conciliorum celebrationem et recognitionem, atque ad Episcoporum coetus seu conferentias referuntur, suppressa Congregatione speciali, quae hactenus fuit, pro Conciliorum revisione.

4. Est autem haec Congregatio tribunal competens seu legitimum in omnibus causis negotia eidem commissa spectantibus, quas ratione disciplinae, seu, ut vulgo dicitur, in linea disciplinari pertractandas iudicaverit; cetera ad Sacram Romanam Rotam erunt deferenda.

5. Congregationi Concilii adiungitur et unitur, qua Congregatio specialis, ea quae Lauretana dicitur.

5°. Congregatio negotiis religiosorum sodalium praeposita.

1. Haec Sacra Congregatio iudicium sibi vindicat de iis tantum, quae ad Sodales religiosos utriusque sexus tum solemnibus, tum simplicibus votis adstrictos, et ad eos qui, quamvis sine votis, in communi tamen vitam agunt more religiosorum, itemque ad tertios ordines saeculares, in universum pertinent, sive res agatur inter religiosos ipsos, sive habita eorum ratione cum aliis.

2. Quapropter ea omnia sibi moderanda assumit, quae sive inter Episcopos et religiosos utriusque sexus sodales intercedunt, sive inter ipsos religiosos. Est autem tribunal competens in omnibus causis, quae ratione disciplinae, seu, ut dici solet, in linea disciplinari aguntur, religioso sodali sive convento sive actore; ceterae ad Sacram Romanam Rotam erunt de-

ferendae, incolumi semper iure Sancti Officii circa causas ad hanc Congregationem spectantes.

3. Huic denique Congregationi reservatur concessio dispensationum a iure communi pro sodalibus religiosis.

6°. Congregatio de Propaganda Fide.

1. Sacrae huius Congregationis iurisdictio iis est circumscripta regionibus, ubi, sacra hierarchia nondum constituta, status missionis perseverat. Verum, quia regiones nonnullae, etsi hierarchia constituta, adhuc inchoatum aliquid praesferunt, eas Congregationi de Propaganda Fide subiectas esse volumus.

2. Itaque a iurisditione Congregationis de Propaganda Fide exemptas et ad ius commune deductas decernimus — in Europa — ecclesiasticas provincias Angliae, Scotiae, Hiberniae, et Hollandiae, ac dioecesim Luxemburgensem; — in America — provincias ecclesiasticas domini Canadaensis, Terrae Novae et Foederatarum Civitatum, seu Statuum Unitorum. Negotia proinde quae ad haec loca referuntur, tractanda in posterum non erunt penes Congregationem de Propaganda Fide, sed, pro varia eorumdem natura, penes Congregationes ceteras.

3. Reliquae ecclesiasticae provinciae ac dioeceses, iurisditioni Congregationis de Propaganda Fide hactenus subiectae, in eius iure ac potestate maneant. Pariter ad eam pertinere decernimus Vicariatus omnes Apostolicos, Praefecturas seu missiones quaslibet, eas quoque quae Congregationis a Negotiis ecclesiasticis extraordinariis modo subsunt.

4. Nihilominus, ut unitati regiminis consulatur, volumus ut Congregatio de Propaganda Fide ad peculiare alias Congregationes deferat quaecumque aut fidem attingunt, aut matrimonium aut sacrorum rituum disciplinam.

5. Quod vero spectat ad sodales religiosos, eadem Congregatio sibi vindicet quidquid religiosos qua missionarios, sive uti singulos, sive simul sumptos tangit. Quidquid vero religiosos qua tales, sive uti singulos, sive simul sumptos attingit, ad Congregationem Religiosorum negotiis praepositam remittat aut relinquat.

6. Unitam habet Congregationem pro negotiis Ritus Orientalium, cui integra manent quae huc usque servata sunt.

7. Praefectura specialis pro re oeconomica esse desinit; omnium vero bonorum administratio etiam Reverendae Camerae Spoliorum, ipsi Congregationi de Propaganda Fide committitur.

8. Cum hac Congregatione coniungitur Coetus pro unione Ecclesiarum dissidentium.

7°. Congregatio Indicis.

1. Huius sacrae Congregationis in posterum erit non solum delatos sibi libros diligenter excutere, eos si oportuerit, prohibere, et exemptiones concedere; sed etiam ex officio inquirere, qua opportuniore licebit via, si quae in vulgus edantur scripta cuiuslibet generis, damnanda; et in memoriam Ordinariorum reducere, quam religiose teneantur in perniciose scripta animadvertere, eaque Sanctae Sedi denunciare, ad normam Const. Officiorum, 25. Ianuarii 1897.

2. Cum vero librorum prohibitio persaepe propositam habeat catholicae fidei defensionem, qui finis est etiam Congregationis Sancti Officii, decernimus ut in posterum omnia quae ad librorum prohibitionem pertinent, eaque sola, utriusque Congregationis Patres Cardinales, Consultores, Administrī secum invicem communicare possint, et omnes hac de re eodem secreto adstringantur.

8°. Congregatio Sacrorum Rituum.

1. Haec Sacra Congregatio ius habet videndi et statuendi ea omnia, quae sacros ritus et caeremonias Ecclesiae Latinae proxime spectant non autem quae latius ad sacros ritus referuntur, cuiusmodi sunt praecedentiae iura; aliaque id genus, de quibus, sive servato iudiciario ordine sive ratione disciplinae, hoc est, uti aiunt, in linea disciplinari disceptetur.

2. Eius proinde est praesertim advigilare ut sacri ritus ac caeremoniae diligenter serventur in Sacro celebrando, in Sacramentis administrandis, in divinis officiis persolvendis, in iis denique omnibus quae Ecclesiae Latinae cultum respiciunt; dispensationes opportunas concedere; insignia et honoris privilegia tam personalia et ad tempus, quam localia et perpetua, quae ad sacros ritus vel caeremonias pertineant, elargiri, et cavere ne in haec abusus irrepant.

3. Denique ea omnia exequi debet, quae ad beatificationem et canonizationem Sanctorum vel ad Sacras Reliquias quoquo modo referuntur.

4. Huic Congregationi adiunguntur Coetus liturgicus, Coetus historico-liturgicus et Coetus pro Sacro Concentu.

9°. Congregatio Caeremonialis.

Haec Sacra Congregatio iura hactenus ipsi tributa integra servat; ideoque ad eam pertinet moderatio caeremoniarum in Sacello Aulaque Pontificali servandarum, et sacrarum functionum, quas Patres Cardinales extra pontificale sacellum peragunt; itemque quaestiones cognoscit de praecedentia tum Patrum Cardinalium, tum Legatorum, quos variae nationes ad Sanctam Sedem mittunt.

10°. Congregatio pro negotiis ecclesiasticis extraordinariis.

In ea tantum negotia Sacra haec Congregatio incumbit, quae eius examini subiiciuntur a Summo Pontifice per Cardinalem Secretarium Status, praesertim ex illis quae cum legibus civilibus coniunctum aliquid habent et ad pacta conventa cum variis civitatibus referuntur.

11°. Congregatio studiorum.

Est huic Sacrae Congregationis commissa moderatio studiorum in quibus versari debeant maiora athenaea, seu quas vocant Universitates, seu Facultates, quae ab Ecclesiae auctoritate dependent, comprehensis iis quae a religiosae alicuius familiae sodalibus administrantur. Novas institutiones perpendit approbatque; facultatem concedit academicos gradus conferendi, et, ubi agatur de viro singulari doctrina commendato, potest eos ipsa conferre.

II. Tribunalia.

1°. Sacra Poenitentiaria.

Huius sacri iudicii seu tribunalis iurisdictio coarctatur ad ea dumtaxat quae forum internum, etiam non sacramentale, respiciunt. Itaque, externi fori, dispensationibus circa matrimonium ad Congregationem de disciplina Sacramentorum remissis, hoc tribunal pro foro interno gratias largitur, absolutiones, dispensationes, commutationes, sanationes, condonationes; excutit praeterea quaestiones conscientiae, easque dirimit.

2°. Sacra Romana Rota.

Quum Sacrae Romanae Rotae tribunal, antea actis temporibus omni laude cumulatum, hoc aevo variis de causis iudicare ferme destiterit, factum est ut Sacrae Congregationes forensibus contentionibus nimium gravarentur. Huic incommodo ut occurratur, iis inhaerentes, quae a Decessoribus Nostris Xysto V., Innocentio XII. et Pio VI. sancita fuerunt, non solum iubemus »per Sacras Congregationes non amplius recipi nec agnoscere causas contentiosas, tam civiles quam criminales, ordinem iudicium cum processu et probationibus requirentes« (Litt. Secretariae Status, 17. Aprilis 1728); sed praeterea decernimus ut causae omnes contentiosae non maiores, quae in Romana Curia aguntur, in posterum devolvantur ad Sacrae Romanae Rotae tribunal, quod hisce litteris rursus in exercitium revocamus iuxta Legem propriam, quam in appendice praesentis Constitutionis ponimus, salvo tamen iure Sacrarum Congregationum, prout superius praescriptum est.

3°. Signatura Apostolica.

Item supremum Signaturae Apostolicae tribunal restituendum censemus, et praesentibus litteris restituimus, seu melius institutum, iuxta modum qui in memorata Lege determinatur, antiqua ordinatione tribunalium Signaturae papalis gratiae et iustitiae suppressa.

III. Officia.

1°. Cancellaria Apostolica.

1. Huic officio praesidet unus ex S. R. E. Cardinalibus, qui posthac Cancellarii, non autem Vice-Cancellarii nomen assumet. Ipse iuxta pervevustam consuetudinem in sacris Consistoriis, ex officio, notarii munere fungitur.

2. Ad Cancellariae officium in posterum hoc unum tamquam proprium reservatur munus, Apostolicas expedire litteras sub plumbo circa beneficiorum consistorialium provisionem, circa novarum dioecesium et capitulorum institutionem, et pro aliis maioribus Ecclesiae negotiis confiendis.

3. Unus erit earum expediendarum modus, hoc est per viam Cancellariae, iuxta normam seorsim dandam, sublatis iis modis qui dicuntur per viam secretam, de Camera et de Curia.

4. Expedientur memoratae litterae seu bullae de mandato Congregationis Consistorialis circa negotia ad eius iurisditionem spectantia, aut

de mandato Summi Pontificis circa alia negotia, servatis ad unguem in singulis casibus mandati terminis.

5. Suppresso collegio Praelatorum, qui dicuntur Abbreviatores maioris vel minoris residentiae, seu de parco maiori vel minori; quae ipsius erant munia in subscribendis apostolicis bullis transferuntur ad collegium Protonotariorum Apostolicorum, qui vocantur participantes de numero.

2°. Dataria Apostolica.

1. Huic officio praeest unus ex S. R. E. Cardinalibus, qui in posterum Datarii, non vero Pro-Datarii nomen obtinebit.

2. Ad Datariam in posterum hoc unum tamquam proprium ministerium tribuitur, cognoscere de idoneitate eorum qui optant ad beneficia non consistorialia Apostolicae Sedi reservata; conficere et expedire Apostolicas litteras pro eorum collatione; eximere in conferendo beneficio a conditionibus requisitis; curare pensiones et onera quae Summus Pontifex in memoratis conferendis beneficiis imposuerit.

3. In his omnibus agendis normas peculiare sibi proprias, aliasque seorsim dandas servabit.

3°. Camera Apostolica.

Huic Officio cura est atque administratio bonorum ac iurium temporalium Sanctae Sedis, quo tempore praesertim haec vacua habeatur. Ei officio praeest S. R. E. Cardinalis Camerarius, qui in suo munere, Sede ipsa vacua, exercendo se geret ad normas exhibitas a Const. Vacante Sede Apostolica, 25. Decembris 1904.

4°. Secretaria Status.

Officium hoc, cuius est supremus moderator Cardinalis a Secretis Status, hoc est a publicis negotiis, triplici parte constabit. Prima pars in negotiis extraordinariis versabitur, quae Congregationi iisdem praepositae examinanda subiici debent, ceteris, pro diversa eorum natura, ad peculiare Congregationes remissis; altera in ordinaria negotia incumbet, ad eamque, inter cetera, pertinebit honoris insignia quaeque concedere tum ecclesiastica tum civilia, iis demptis quae Antistiti pontificali domui Praeposito sunt reservata; tertia expeditioni Apostolicorum Brevium, quae a variis Congregationibus ei comittuntur, vacabit. — Primae praerit Secretarius Congregationis pro negotiis extraordinariis; alteri Substitutus pro negotiis ordinariis; tertiae Cancellarius Brevium Apostolicorum. Inter harum partium praesides primus est Secretarius Sacrae Congregationis negotiis extraordinariis praepositae, alter Substitutus pro ordinariis negotiis.

5°. Secretariae Brevium ad Principes et Epistolarum Latinarum.

Duplex hoc officium sua munia, ut antea, servabit, latine scribendi acta Summi Pontificis.

In posterum vero in omnibus Apostolicis Litteris, sive a Cancellaria sive a Dataria expediendis, initium anni ducetur, non a die Incarnationis Dominicæ, hoc est a die 25. mensis Martii, sed a Kalendis Ianuariis. —

Itaque Congregationes, Tribunalia, Officia, quæ diximus, posthac Romanam Curiam constituent, servata eorum quæ ante Nostras has litteras exstabant, propria constitutione, nisi immutata fuerit secundum superius præscripta aut secundum legem ac normas sive generales sive speciales quæ Constitutioni huic adiiciuntur.

Congregatio quæ dicitur Reverendæ fabricæ S. Petri, in posterum unam sibi curandam habebit rem familiarem Basilicæ Principis Apostolorum, servatis ad unguem in hac parte normis a Benedicto XIV. statutis Const. Quanta curarum die 15. mensis Novembris 1751 data.

Coetus studiis provehendis sive Sacræ Scripturæ, sive historiæ; Obulo S. Petri administrando; Fidei in Urbe præservandæ, permanent in statu quo ante.

Sublata Congregatione Visitationis Apostolicæ Urbis, quæ ipsius erant iura et munia, ad peculiarem Patrum Cardinalium coetum, penes urbem Vicariatum constituendum, deferimus.

In omnibus autem et singulis superius recensitis Congregationibus, Tribunalibus, Officiis hoc in primis solemne sit, ut nil grave et extraordinarium agatur, nisi a moderatoribus eorundem Nobis Nostrisque pro tempore Successoribus fuerit ante significatum.

Praeterea, sententiæ quævis, sive gratiæ via, sive iustitiæ, pontificia approbatione indigent, exceptis iis pro quibus eorundem Officiorum, Tribunalium et Congregationum moderatoribus speciales facultates tributæ sint, exceptisque semper sententiis tribunalis Sacræ Rotæ et Signaturæ Apostolicæ de ipsarum competentia latis.

Huic Constitutioni accedunt leges propriæ, ac normæ tum generales tum particulares, quibus disciplina et modus tractandi negotia in Congregationibus, Tribunalibus Officiis præstituitur; quas leges et normas ad unguem ab omnibus observari mandamus.

Atque hæc valere quidem debent Apostolica Sede plena; vacuâ enim standum legibus et regulis in memorata Constitutione »Vacante Sede Apostolica« statutis.

Decernentes præsentis Litteras firmas, validas et efficaces semper esse ac fore, suosque plenarios et integros effectus sortiri atque obtinere, et illis ad quos spectat aut pro tempore quomodolibet spectabit, in omnibus et per omnia plenissime suffragari, atque irritum esse et inane si secus super his a quoquam contigerit attentari. Non obstantibus Nostra et Cancellariæ Apostolicæ regula de iure quaesito non tollendo, aliisque Constitutionibus et ordinationibus Apostolicis, vel quavis firmitate alia roboratis statutis, consuetudinibus, ceterisque contrariis quibuslibet etiam specialissima mentione dignis.

Datum Romæ apud Sanctum Petrum, anno Incarnationis Dominicæ millesimo nongentesimo octavo, die festo Sanctorum Apostolorum Petri et Pauli, III. Kal. Iulias, Pontificatus Nostri anno quinto.

A. Card. di Pietro, Pro-Datarius.

R. Card. Merry del Val, a Secretis Status.

Visa de Curia: I. de Aquila e Vicecomitibus.

Loco † Plumbi.

Reg. in Secret. Brevium

V. Cugnonius.

B. Pastirstvo.

Izredno poveljavljenje neveljavno sklenjenega zakona (sanatio matrimonii in radice). Po modrem naročilu tridentinskega zbora (Sess. 24. de ref. matrim. cap. 1.): »Admoneantur praeterea coniuges, ut, antequam contrahant, vel saltem triduo ante matrimonii consummationem peccata sua diligenter confiteantur, et ad ss. Euch. Sacramentum suscipiendum pie accedant« moralisti in pastoralisti opravičeno zahtevajo, da naj župnik po skrbnem izpraševanju zaročencem ne le svetuje, marveč naroča, da opravijo dosti zgodaj, ali vsaj tri dni pred poroko, natančno, če le mogoče, dolgo spoved, ter naj spovednika opozorijo na to, da so v zarokah. Poglavitni vzrok je pač ta, da se morebitni zakonski zadržki, ki jih more odkriti taka spoved, odstranijo še pred poroko po potrebnih spregledih, in se tako preprečijo neljube, tuintam velike sitnosti in zadrege. Vendar se pa še vkljub temu štrinjica lahko močno zavozlja, kakor je razvidno iz sledečega slučaja, ki se je dovršil z izceljenjem zakona v korenini.

Neoconfessarius Hijacint sedi in confessionali. Na desni pristopi ženin, opravi običajno dolgo spoved, prejme sv. odvezo in listek kot poverilnico, da je zadostil svoji dolžnosti. Zadržka ni imel nobenega, zato je šlo brez vsake ovire. Takoj za njim se na levi prijavi puella Petronilla kot nevesta ravnokar absolviranega ženina. Infelix haec puella se sponsi sui fratrem carnaliter cognovisse, deinde cum sponso quoque luxuriae peccata consummata commisisse confessa est. Hijacint jo po končani obtožbi vpraša, je-li že kdaj opravila generalno spoved, ali je njeno spolno občevanje s tema bratoma bilo brez posledic in skrito pred javnostjo in ali bi morebiti bilo mogoče, preložiti poroko vsaj za teden dni. Na prvo in drugo vprašanje je bil odgovor pozitiven, na tretje pa odločno negativen. Odkrit je skriven, cerkven in odjenljiv razdiralni zadržek — impedimentum occultum affinitatis ex illicita copula carnali in primo gradu. Hijacint nevesti mirno in resno predoči, da ima na vesti casum episcopo reservatum, ki je ob enem razdiralen zadržek, vsled česar ji je zabranjeno, skleniti veljavno zakonsko zvezo s tem ženinom. Nad to nepričakovano novico zmedeni in prestrašeni nevesti se ljubeznivo sam ponudi, da ji rad pomaga, da se zakon sklene, ako ga hoče ubogati. »Danes ne bi mogla dobiti sv. odveze«, jo pouči, a ker si prvokrat opravila dolgo spoved in ker te ženin čaka, da bi skupno s teboj pristopil k mizi Gospodovi, zato te odvežem in pripustim k sv. obhajilu. Ženin namreč ne sme izvedeti, kaka je tvoja duša pred Bogom. Moraš pa gotovo pred poroko priti k spovedi k meni; medtem ti bom izposloval od mil. gosp. škofa spregled od zadržka, da smeš z mirno vestjo skleniti zakonsko

zvezo in živeti v zakonu.« Sponsa objokuje svojo zmoto in resno obljubi, da prav gotovo pride k spovedi k Hijacintu na dan poroke.

Confessarius se nemudoma obrne do škofa, da v imenu neveste (tecto nomine) izposluje spregled od skrivnega razdiralnega zadržka, ki je vzniknil iz nečastnega svaštva ex copula illicita.

Za slučaj, da kdo rabi kaj sličnega, bodi podan formular:

Celsissime et Reverendissime Princeps-Episcopel

Petronilla sponsa se sponsi sui fratre carnaliter cognovisse, deinde cum sponso quoque luxuriae peccata consummata commisisse confessa est. Cum ex utilitatis ratione confessionem generalem prima vice peregisset cumque sponsus ad s. Communionem simul accessurus fuisset, incestum in primo affinitatis gradu ex copula illicita commissum absolvi.

Petronilla cum de hocce libidinis excessu, qui occultus est, plurimum doleat cumque nisi matrimonium contrahatur, graviter diffamata remaneret neque periculum incestuosi concubinitus exclusum sit, humillime precatur, ut Vestra Celsitudo secum super occulto impedimento affinitatis ex illicita copula carnali in primo gradu dispensare dignetur, ut praefato impedimento irritante non obstante matrimonium cum sponso publice servata forma Conc. Tridentini contrahere, consummare, in eo manere licite possit et valeat.

Maximas exhibens reverentias

Vestrae Celsitudinis

filius humillimus

Hyacinthus, confessarius.

Ampak Hijacint je imel smolo! Slučaj je hotel, da sta zaročenca bila v 8 dneh trikrat oklicana, ker je v ta teden padel zapovedan praznik Marijin Spregled od ordinarija ni mogel priti in res ni prišel pravočasno.

Hijacint, ki je od župnika pooblaščen, da poroča, sede v spovednico. Ko ženin opravi svojo »pobožnost«, pristopi nevesta Petronilla in prosi za spregled. »Spregleda še nimam v rokah«, ji odvrne confessarius. Sponsa se silno prestraši, da bi bila zdaj javno osramočena; gostje že čakajo pred oltarjem. »Obljubi mi, da prideš še ta teden nazaj semkaj in se mi razodeneš. Dobiš spregled, ki pride gotovo v par dneh, in vse se bo dobro izteklo. Ženin prejme danes veljavno zakrament sv. zakona, ti pa ne, ker te ovira razdiralni zadržek. Dotlej živi te dni z njim, če le mogoče, vzdržno, kakor sestra z bratom, ker še nisi njegova žena; vse drugo potrebno izveš pri prihodnji spovedi.« — Sledi poroka; Hijacint sam poroča ženina z navidezno nevesto Petronillo in vpiše v poročno knjigo izvršeno poroko kot cerkveno in državno veljavni akt.

Črez nekoliko dni se mu vroči od ordinarija sledeča rešitev njegove vloge:

In Domino Dilecte!

Hisce declaro ratam validamque absolutionem, quam praefatae Petronillae super dicto casu reservato dedisti.

Insuper concedo — vigore specialis facultatis a Sancta Sede Mihi benigne commissae — dispensationem super occulto impedimento primi gradus affinitatis ex illicita copula provenientis, cum agatur de matrimonio cum dicto impedimento contrahendo, et omnia parata sint ad nuptias, nec matrimonium, usque dum ab Apostolica Sede obtineri possit dispensatio, absque periculo scandali differri queat.

Removenda est occasio peccandi, et iniungenda Petronillae salutaris poenitentia congruens.

Tenetur poenitens sacramentaliter confiteri semel saltem in mense per tempus Tuo arbitrio statuendum.

Iustinus, ordinarius.

Dan za dnem pričakuje Hijacint Petronillo in confessionali, a je ni in ni od nikoder. Mogoče je bolna . . . ne vidi je nikjer . . . Pride po običajni prostovoljni zbirci v hišo, kjer Petronilla gospodinji. Gospodar ga sprejme prav ljubeznivo, a Petronille ni nikjer. O, ko bi bilo mogoče, neopaženo ji reči ali vsaj namigniti, naj kmalu pride ad confitendum! Ni možno! Obupno! Hijacint odhaja potrta. Komu naj zaupa, kako naj citira Petronillo ad confessionale?! Brezdvomno bridka skrb dušnega pastirja!

Potečejo »gotovi« meseci, Hijacinta pokliče mežnar: »Častiti gospod, krst je!« Hijacint zapisuje novorojenčka v krstno knjigo. Otrok je iz neveljavnega zakona; Petronilla ga je povila. Hijacint zapiše in krsti dete kot zakonsko in ne upa staviti drugega vprašanja, kakor: »Ali je Petronilla bolna?«, na kar mu da babica kratki odgovor: »Vedno je prav čvrsta in zdrava, in tudi dete je krepko!« S tem — konec besedi.

Hijacint si ne ve pomagati. Pogostoma moli za nesrečno ovčico Petronillo, ki vedoma živi v neveljavnem zakonu, tuintam se ozre — kar je sicer nedopustno, a v tem slučaju opravičeno, če ne nujno potrebno — po spovedenkah, če morebiti ne stoji med njimi Petronilla. A je ni in je ni . . .

• Leta teko. Hijacinta skrbi zelo ta zadeva, zlasti ker ga kot možnega duhovnika danes jutri odpokliče ordinarij kam drugam. Kako naj pusti v tej župniji Petronillo le kot navidezno ženo?!

Vse čakanje brezuspešno. Kaj je storiti? Konečno je posegla vmes Marija, mati krščanskih mater, mati skrbnih dušnih pastirjev. K sklepu majniške pobožnosti se Petronilla razodene Hijacintu in confessionali in vsa zbegana prosi spregleda. Hijacint, ves presenečen, jo pouči, kako mora obnoviti svoje privoljenje v zakon napram možu. Naj mu reče: »Ko je bila najina poroka, je manjkalo pravega privoljenja; jaz ga hočem dati zdaj, ali ga hočeš dati tudi ti?« Nato jo absolvirata, a nenadno nepripravljen in tudi utrujen od mnovega spovedovanja pozabi ex fragilitate humana izreči nad njo dispensationis formulam. Petronilla je odšla ter odslej bona fide živela s svojim možem

kot žena. In ostalo bi pri tem, da ni Hijacint pri svojem študiju v zakonskem pravu naletel na razpravo, ki ga je opozorila na dvojne spreglede. Eni so ad contrahendum matrimonium, drugi pa post contractum matrimonium. Vsled tega je začel opravičeno dvomiti, ali je podeljen spregled bil še v veljavi čez leto in dan; sicer pa ga je itak pozabil aplicirati.

Hijacint se je posvetoval z nekim confratrom, ki ima veliko pisarno in bojda še večjo prakso v pastirstvu. Le-ta mu svetuje: »Spregled, enkrat podeljen, ne izgubi veljave. Ko pride Petronilla zopet ad confessionale, ga ji apliciraj in vsa zadeva je dobro končana!« Res enostavno, pa tudi neprevidno! Vestnost!

Ta enostavna rešitev tako zavozljanega slučaja nikakor ne zadostuje vestnemu pastirju Hijacintu. Trdno stoji dvom: Ali je spregled, podeljen ad matrimonium contrahendum, še tudi zdaj matrimonio invalide contracto polnoveljaven?!

Spregled ni bil podeljen in forma gratiosa, ampak in forma commissoria. Razdiralni zadržek bi bil izbrisan le tedaj, če bi ga pooblaščenij Hijacint apliciral nevesti pred sklenitvijo zakona ali takoj po isti. Petronilla pa je vedoma brez spregleda začela zakonsko občevanje, vsled česar še vedno obstoji razdiralni zadržek in je ta zakon brezdvomno neveljaven, da z ozirom na nevestino vest kompletan konkubinatus. Hijacint je torej opravičeno dvomil, je-li omenjeno pooblaščenje bilo veljavno tudi še potem, ko se je zakonska vez že sklenila pro foro externo. Ali ni spregled, podeljen ad matrimonium contrahendum, matrimonio contracto istoveten s takozvano »dispensatio subreptitia?« Moralist Laymann (Theol. mor. lib. I. tract. IV. cap. XXII. n. 19.) razlaga: »Rescripta gratiae subreptitia censentur, quaecunque per taciturnitatem veri per se intrinsece ad rem pertinentis impetrata fuerunt, si princeps veritate expressa atque intellecta probabiliter non concessisset dispensationem vel gratiam, vel certe tali forma et modo non concessisset sed cum adiuncta conditione et onere.« Spregled super impedimentum affinitatis ad matrimonium contrahendum se pa res bistveno razlikuje od spregleda matrimonio contracto. Sv. tridentinski zbor (sess. 24. de ref. matrim. cap. 5.) ukazuje namreč: »Si quis intra gradus prohibitos scienter matrimonium contrahere praesumpserit, separatur et spe dispensationis consequendae careat. Idque in eo multo magis locum habeat, qui non tantum matrimonium contrahere, sed etiam consummare ausus fuerit. Quodsi ignoranter id fecerit, si quidem solemnitates requisitas in contrahendo matrimonio neglexerit, eisdem subiiciatur poenis. Non enim dignus est, qui Ecclesiae benignitatem facile experiatur, cuius salubria praecepta temere contempsit. Si vero solemnitatibus adhibitis impedimentum aliquod

postea subesse cognoscatur, cuius ille probabilem ignorantiam habuit, tum facilius cum eo et gratis dispensari potuit.« Potemtakem je veliko težavneje dobiti spregled, ko je bil zakon neveljavno že sklenjen, kakor pa pred poroko. Tudi se ne podeljuje v isti obliki, pod istimi pogoji in zahtevami do prošnjika. Ta spregled Petronillin je torej res istoveten z dispensatio subreptitia in pogreša gotovo pravomočne veljave. S tem, da je Petronilla vedoma začela zakonsko občevanje, je ugasnilo Hijacintovo pooblaščenje.

S. Congregatio de Propag. Fide je dne 9. maja l. 1877. dala instrukcijo, kaj se mora navesti v prošnji za spregled, »ita ut si etiam ignoranter taceatur veritas aut narretur falsitas, dispensatio nulla efficiatur« in našteva num. 6.: »variae circumstantiae, sc. an matrimonium sit contrahendum vel contractum; si iam contractum, aperiri debet, an bona fide saltem ex parte unius, vel cum scientia impedimenti...; si mala fide, saltem unius partis, seu cum scientia impedimenti.« Če je torej spregled neveljaven, četudi se je brez vsake krivde opustilo nevesti, da je zakon že sklenjen, potem je a pari tudi Petronillin spregled poslej neveljaven.

Prav je tedaj ravnal confessarius Hyacinthus, ko je to zamotano zadevo predložil svojemu ordinariju v blagohotno rešitev.

Črez par mesecev dobi Hijacint naslednji odgovor:

Iustinus

Dei gratia et miseratione Episcopus, ad causas matrimoniales iudex ordinarius et executor deputatus, dilecto Nobis in Christo Hyacintho confessario salutem in Domino!

Omni, qua decet, reverentia recepimus ac sedulo recognovimus rescriptum apostolicum per organum sacrae Poenitentiariae sub die... expeditum et Nobis pro executione commissum ad sanandum in radice matrimonium, de quo detulisti, a Caio laico et Petronilla muliere Nostrae dioecesis inter se nulliter contractum propter impedimentum occultum affinitatis, proveniens ex copula illicita Petronillae, habita cum sponsi sui Caii fratre.

Certiorati aliunde preces veritate niti, nec obstare publicitatem fornicariae copulationis et non iusti matrimonii, putatosque coniuges praedictos in consensu ab initio praestito perseverare; ac nullum aliud obstare canonicum impedimentum:

Auctoritate apostolica Nobis concessa, et qua fungimur in hac parte, praedictos sponso putativo imprimis ab omnibus sententiis, poenis et censuris ecclesiasticis quomodolibet incursis et ab incestus reatibus ad effectum praesentis gratiae dumtaxat consequendum absolvimus.

Deinde auctoritate praefata matrimonium ab illis inter se contractum in radice sanamus et convalidamus, ut in eo postmodum remanere libere ac licite valeant.

Prolemque susceptam et suscipiendam exinde legitimam nuntiamus.

Iustinus, Episcopus.

Za sodbo vesti je torej podeljeno izceljenje zakona v korenini. Kaj je izceljenje? »Sanatio matrimonii in radice est eius sanatio seu

revalidatio vi consensus primitus dati.« (Lehmkuhl, Theol. mor. vol. II. num. 828.)

Da se Petronilli podeli spregled k izceljenju v korenini za sodbo vesti (pro foro interno), mora ista zopet priti k spovedi. Kako jo zopet dobiti ad confessionale? Izkušen pastoralist svetuje Hijacintu: »Po zanesljivi osebi ji dajte glas, da pride k spovedi!« Se zgodi. Že naslednjo nedeljo je Petronilla ena med prvimi spovedenkami pri Hijacintovi spovednici. »Gospod, kaj pa mi imajo povedati?« A, ti si, dobro! Moram vendar vedeti, ali sta z možem obnovila privoljenje v zakon ali ne.« »Da, gospod«, odvrne, »vse se je zgodilo tako, kakor ste mi naročili!« Dobro! Hijacintu se je odvalil težek kamen od srca, zadovoljno je po odvezi od grehov pristavil za izvršenje spregleda to-le: »Ego potestate apostolica mihi specialiter et expresse demandata matrimonium a te Petronilla cum Caio in consensu adhuc permanente nulliter contractum in radice eius sano et consolido, prolemque susceptam et suscipiendam legitimam declaro in nomine Patris, et Filii, et Spiritus Sancti.«

Razume se, da se to skrivno poveljavljenje neveljavnega zakona ne sme zapisati v poročno knjigo. *Jan. Ev. Kociper.*

Kako ravnati z dobrodejnimi ustanovami povodom 60letnice vladanja presvetlega cesarja Franca Jožefa I. Kakor se bere v »Cerkvenem zaukazniku za Lavant. škofijo« štev. IV. leta 1908, stran 76—77, je c. k. namestništvo iz Gradca dne 2. aprila 1908 štev. 5 $\frac{1087}{6}$ 08 razglasilo uredbo c. kr. finančnega ministerstva z dne 14. februarja 1908 štev. 9276, glasom katere so koleka in neposrednih pristojbin (desetka) proste vse obmembe in ustanove, ki so se, ali se bodo še do konca leta 1908 napravile zavoljo bisrnega jubileja Nj. c. kr. apostol. Veličanstva našega presvetlega cesarja za šolske, dobrodejne ali človekoljubne namene, ravno tako, kakor so bile enake ustanove pristojbin oproščene, ki so se napravile leta 1898 povodom 50-letnice vladanja presvetlega cesarja.

Da kakšna ustanova teh dobrot postane deležna, mora

1. se ustanoviti tekom leta 1908;
2. mora namembnica ali ustanovno pismo izrečno povedati, da se je ustanova napravila zavoljo 60-letnega jubileja vladarstva presvetlega cesarja;
3. treba v teku 8 dni predložiti izvirnik namembnice s poverjenim a koleka prostim prepisom c. kr. davčnemu uradu, da na izvirniku potrdi prijavo listine, oziroma oprostitev ustanove od desetka.

Opomba I. Prepis poveri brezplačno c. kr. okrajno sodišče.

Opomba II. Ta oprostitev velja pa le za prvih deset let po ustanovitvi, oziroma deset let od tistega dne, ko je bila glavnica za do-

tično ustanovo založena. Po preteku prvih deset let nastopi tako imenovani pristojbinski nadomestek (Gebührenäquivalent), ki se bo moral tudi od teh ustanov natančno odrajtovati. V Gradcu je poseben odbor, ki zbira poročila o takih udanostnih izjavah ter jih zvesto poroča na Dunaj. Naj bi jih tudi iz slovenskih pokrajin mogel sporočiti obilo na najvišje mesto!

J. Voh.

Nekaj o nauku za ženine in neveste. Da je nauk za ženine in neveste velike važnosti, mi ni treba še posebej povdarjati. Zato ga bo moral dušni pastir resno vzeti, že celo dandanes je to potrebno, ko si sovražne sile na vso moč prizadevajo zakon veri in cerkvi odtegniti. Izgovor, saj nič ne pomaga, je ničeven, in slabo spričevalo za tistega, ki hoče s tem ali svojo malomarnost ali pa svojo površnost opravičevati.

Nimam namena tukaj celega pouka podati, temuč le na nekatere stvari opozoriti.

Po nekod se najde navada, da imajo ženini posebej in neveste posebej pouk. Tega ni priporočati, da, niti odobravati se prav za prav ne more vsikdar. Saj nauk, ki se tukaj deli, se tiče obeh, in toraj naj ga tudi slišita oba skupaj. V tem nauku ni stvari in ne more biti stvari, tudi ne sme biti stvari, za katero eden od bodočih zakonskih ne bi smel vedeti, čemu torej ločiti ženina od neveste pri pouku ter vzbujati sum, da se bo enemu povedalo, kar mora kot tajnost pred drugim skrivati? Nasprotno, dobro je, da sta oba navzoča, bodeta lažje drug drugega pozneje spominjala na to, kar sta pri tem nauku slišala. Pa še ena stvar je, ki tirja, da se vzameta skupaj ženin in nevesta. Lahko bi znal celo vsled tega, da bi ločil ženina od neveste pri pouku, trpeti ugled duhovnikov. Recimo za pouk bi bila samo ena nevesta in samo eni osebi po celo uro ali še več govoriti, kako naj to nevešč človek zapopade, na primer ženin, ki nevesto pred župniščem čaka, da jo zvečer spremi domov. Njemu pa tudi drugim se bo dozdevalo to, če že ne kot kaj hudega, pa kot »plauš« in ne bodo vzeli tako resno tega nauka, s tem pa mu vzeli vpliv, ki bi ga lahko imel sicer. Vrhu tega si dušni pastir po nepotrebnem pomnožuje delo, ko je vendar vsebina nauka za ženine kakor neveste bistveno ista. Seve stvar je drugačna, ako pripadata ženin in nevesta raznim faram, pa tudi za te slučaje imajo po nekod dogovorjeno dušni pastirji, da gresta, ako le mogoče, ženin in nevesta k dušnemu pastirju neveste k pouku. Ako pa ne moreta oba skupaj priti k pouku, potem naročijo nekateri dušni pastirji, naj pride nevesta v spremstvu matere k pouku. Tako ravnanje gotovo ne bo napačno, že celo po mestih ne, s tem se dušni pastir zavaruje zoper vsako sumničenje. Če pa tudi tega ne bi storil, ker so morebiti razmere in okoliščine take, da bi bilo

odveč tirjati priče k pouku, to pa je gotovo, v takih zadevah se ne bo smelo pogrešati pri dušnem pastirju: modrosti, previdnosti in resnobe.

Da, resnoba je potrebna pri tem pouku, ne pa odurnost, sirovost, trivijalnost. Resnoba je prav posebno zavoljo tega potrebna, ker mora dušni pastir obravnavati stvari, ki se tičejo zakonske dolžnosti. Te res mora obravnavati tisti dušni pastir, ki ima pouk, in ne sme zavračati ženina ali nevesto na spovednika, češ, kar se zakonske dolžnosti tiče, vprašajta spovednika. Tako, spovednik bo lažje o teh stvareh govoril? Kaj pa, če spovednik ne najde nobenega povoda o tem govoriti, recimo, kadar pridejo k spovedi ženini in neveste, s katerimi je treba skrajno diskretno ravnati, ako se naj ne odvrnejo za vselej od spovedi! In naj skuša spovednik s takimi brez povoda o zakonskih stvareh govoriti, potem že lahko v spovednici opazi, kako neljubo jim je to, že v spovednici se lahko zgodi, da dajo duška svoji nevolji, še bolj pa zunaj spovednice, kar gotovo dobri stvari ne bo v korist. Pa spovednik dostikrat niti ne ve, da ima ženina in nevesto pred seboj. Če sama tega ne povesta, odkod tudi naj ve? Da bi sama to povedala, ako ni to v kaki zvezi, bodisi že z grešnim stanom spovedenca, bodisi že z oblastmi duhovnikovimi, recimo, gre se v lavantinski škofiji za kak rezervat tri dni pred poroko, tega ni tirjati, ker spoved je skesana obtožba, s katero grešnik razodene svoje grehe mašniku, da pa je kdo ženin in nevesta, to pa vendar ne bo greh. Da pa bi spovednik vsakega spovedenca vprašal, ali je ženin ali nevesta, mislim, to bi bilo naravnost neumno. Iz tega se lahko povzame, dušni pastir, ki bi ženine in neveste zavračal na spovednika, da jih ta pouči o zakonskih stvareh, si bo moral reči, da ni svoje dolžnosti izpolnil. Izgovarjati se s tem, da bi se znal žaliti čut sramežljivosti ženina ali neveste, če bi se govorilo pri pouku o takih stvareh, je ničevno. Če se bi mogel dušni pastir, ki deli pouk, s tem izgovarjati, potem že celo spovednik ne sme o tem govoriti. Pa dušnemu pastirju se pri pouku tega ne bo bati, ako obravnava stvar s sveto resnobo, saj govori o dolžnostih in pravicah, ki jih je dal zakonskim Bog sam, o tem pa, kar je od Boga, tako govoriti, da se ne žali čut sramežljivosti, ali ne bo v stanu akademično naobražen mož? In če res ne bi bil v stanu, potem pa je res škoda, da je študiral na srednji in visoki šoli. Torej dušni pastir mora govoriti pri pouku tudi o specifično zakonskih stvareh, mora pojasniti, kaj je zakonskim dovoljeno, drugače se bo grešilo *ex erronea conscientia*, ker se bo marsikaj smatralo za greh, kar pa za zakonske ni greh, *sc. si est ad procreationem prolis, nempe ad ponendam copulam necessarium vel utile, quia huiusmodi actus uxoris licent, dummodo ex recta intentione ponantur*. Potem mora dušni pastir svariti pred vsem tem, *quod prohibet conceptionem prolis*. Tu

je treba dandanes prav resnih besed, ko se širijo ne samo po mestih tudi že po deželi hudodelstva, quae intendunt prohibere conceptionem. Koliko zakonskih bo pač po svetu že, ki se drznejo določevati število otrok! Kdo pa bo bolj poklican, kakor dušni pastir, da se vojskuje zoper take grozovite hudobije, ki so enkrat strašne pregrehe pred Bogom, ki pa so tudi nepopisljivo zlo v socialnem oziru. Zato dušni pastir govori tudi pri pouku pred zakonom o tej zadevi, sicer ti bo veljalo očitanje božje, da si canis mutus. K.

Pazi na okrašene sveče! Cerkvi sv. M. je daroval nekdo debelo in dolgo okrašeno svečo — imela je dva pozlačena pasa ali roba — z naročilom, da naj gori na stranskem lurškem oltarju. Cerkvenik postavi svečnik sredi oltarja, dene nanj svečo ter jo pusti goreti. Ko gre ob desetih mimo cerkve, zdi se mu, da se iz cerkve po malem kadi. Pogleda in najde stranski oltar v ognju. K sreči je bila blizu kad z blagoslovljeno vodo. Toliko, da je prišel še prav. Oltarni prti z blazinicami so že zgoreli, tabernakel je ravno gorel, tako tudi spodnji del oltarnega nastavka. Sveča je ležala na tleh pred oltarjem.

Kako je nastal ogenj? Tako-le: Sveča je gorela mirno do prvega pasa. Tu je bil v pozlačenem okrasku okoli sveče ovit trak ali motvoz, da je rob bil večji in trdnjši. Trak se je vžgal, ter padel na svečnikov stekleni krožnik. Spodnji del sveče se je stalil, sveča je omahnila, se prevrgla pred oltar, ter vžgala oltarne rjuhe. Tudi v drugem robu ali pasu se je našel tak trak! Vsega je bil kriv seveda svečar, ki je za okras ovil okoli sveče omenjeni motvoz ter ga pozlatil.

O podobnem slučaju je poročala L. Qu. 1889, 232: Med opravi- lom je začela na glavnem oltarju goreti okrašena sveča z nenavadno velikim plamenom. Vžgal se je trak v okrasku. Napravljene rože na drugih svečah so se vnele, in le s težavo so ogenj zadušili.

Ne kupuj tedaj okrašenih sveč s pasom ali robom! Ako jo pa kdo cerkvi podari, poglej, če ni v robu ali pasu kak motvoz, ter ga odlušči! To se da lahko, ker je svečar pas ali rob šele pozneje pri- lepil na svečo.

Vgasni po zadnji sv. maši sploh vse sveče na oltarju, četudi želi kaka pobožna oseba, da gori sveča čez dan! Cerkvena predstojništva pa naj opozore na to tudi svečarje, pri katerih odjemljejo sveče, naj opuste tak nesmiselni in nevarni luxus. *Anton Stergar.*

C. Liturgika.

Novi odpustki in novejša določila glede odpustkov¹. 1. »Naša ljuba lurška Gospa, prosi za nas!« 300 dni odpustka vsakokrat. (Za verne duše.) — Pij X. dne 9. nov. 1907.

¹ Prim. Linzer Quartalschrift 1908. III.

2. »Ohrani nam vero, o Gospod!« 100 dni odpustka vsakokrat. (Za verne duše.) — Rescr. S. Congr. Indulg. die 20. mart. 1908.

3. Verniki, ki opravljajo očitno ali skupno ali zase vsak dan v mesecu decembru posebne molitvice ali pobožnosti v čast brezmadežnemu Spočetju D. M., dobijo: 1. 300 dni odpustka vsak dan; 2. popoln odpustek na poljubni dan, ako prejmejo sv. zakramente, obišejo cerkev in tam molijo po namenu sv. očeta. (Za verne duše.) — Pij X. Rescr. S. Congr. Indulg. die 13. nov. 1907.

4. Nov »toties-quoties« odpustek dobijo verniki v cerkvah očetov iz kongregacije presv. Rešnjega Telesa na Telovo, ako sprejmejo sv. zakramente, obišejo **tako** cerkev in tam molijo po namenu sv. očeta. (Za verne duše.) — Pij X. dne 30. jul. 1906.

Enak odpustek pod istimi pogoji je podelil sv. oče I. 1907 očetom benediktincem na Vernih duš dan in I. 1908 očetom trinitarijem na praznik presv. Trojice za njihove cerkve.

Pri prvem pa še je ta pogoj, da morajo verniki pri sebi nositi — lahko tudi na urini verižici — blagoslovljeno jubilejno (okroglo) svetinjico sv. Benedikta. Ako pa približno eno uro na okrog ni nobene benediktinske cerkve, se dobi ravno isti odpustek v domači župnijski cerkvi pod istimi pogoji.

5. Duhovniki, ki delujejo na kakoršnikoli način za lijonsko družbo za razširjanje sv. vere, smejo blagoslovljati sv. rožne vence in jim podeljevati »Kreuzherren-Abläss« z znamenjem sv. križa. Potrebno je odobrenje škofovo. — Pij X. dne 1. febr. 1908.

6. Izpoved za popolne odpustke. Sv. kongregacija za odpustke je dovolila dne 11. marca 1908, da se lahko opravi sv. izpoved za odpustke že tudi dva dni pred onim dnevom ali praznikom, za katerega je dovoljen popolni odpustek. Ako je ta odpustek takozvani »toties-quoties« odpustek, smejo verniki že tri dni poprej opraviti sv. izpoved. Sv. obhajilo se pa naj sprejme na praznik sam. Vse drugo n. pr. obisk določene cerkve, molitev po namenu sv. očeta pa se mora opraviti na dotični dan ali vsaj po prvih večernicah dotičnega dneva, kakor se navadno dovoljuje za take praznike.

Kdor se tedaj ne izpoveduje redno vsak teden ali vsakih štirinajst dni, pa bi se rad n. pr. v nedeljo presladkega Imena Jezusovega vdeležil popolnega odpustka, se že lahko izpove v petek poprej. S tem določilom je pa tudi olajšano delo izpovedniku. Treba bo vernike na to večkrat opomniti, posebno takrat, kadar se oznanjajo odpustki.

M. Š.

Kako se korporalij pravilno zлага? Čudno, da o tem vprašanju molči: »Handbuch für Priester«, katero knjigo je rajni knezoškof Anton Martin Slomšek delil ordinandom, kakor tudi novejša izdaja »S.

Alphonsi de Liguori liber de caeremoniis missae.« Ratisbonae 1888. Da bomo pri tem edini, naj povem, kako je nas učil naš g. spiritual, rajni stolni župnik Krištof Kanduth, in kar sem pred leti bral v hvalevredni »Hirtentasche«.

Ko se korporalij po povzivanju zлага, se narprej pregane prednji del proti sredi, potem se čez njega položi zadnji del. Pri tem smo vsi mašniki edini, sedaj pride razlika. Nekateri pregenejo poprej oni del, ki gleda proti listini strani oltarja in poslednjič tistega od evangeljske strani. Tako pa ni dobro. Treba poprej pregeniti levi del korporalija, to je tistega od evangeljske strani in poslednjič onega od listine strani. »Hirtentasche« utemeljuje to početje s tem, da se drob-tinice posvečene hostije s pateno od desnice proti levici pobirajo, toraj proti levi strani porivajo, zato treba ta del korporalija poprej pregeniti, da njegova odprtina na sredo pride, da se ne morejo sveti ostanki raztrositi, ako bi kateri izmed njih ostal na korporaliju. V tej reči je želeli edinosti! Ut simus uni. *J. Voh.*

Se-li smejo pošiljati mašne štipendije cerkvam vzhodnih obredov? Rimska kongregacija »de propaganda fide« je glede tega 15. julija 1908 izdala naslednje določbe:

1. Kdor ima preveč štipendij pa jih želi poslati cerkvam vzhodnih obredov, lahko to stori ne le po Propagandi v zmislu odloka »Recenti« kongregacije Concilii z dne 22. maja 1907, ampak tudi po apostolskih delegatih v jutrovih deželah. V tem slučaju je treba apostolskim delegatom naznaniti, koliko maš in kolika svota se naj izroči vzhodnim prelatom, ki bivajo v njihovem okrožju.

2. Nikakor se ne smejo pošiljati laikom, ki bi jih potem razdelili duhovnikom.

3. Tudi se ne smejo maše naravnost pošiljati duhovnikom vzhodnih obredov.

4. Istotako je prepovedano maše naravnost pošiljati predstojnikom vzhodnih kongregacij.

5. Celo prelatom je prepovedano naravnost pošiljati maše, naj si bodo titularni škofje ali pa vikarji patriarhov.

6. Smejo pa škofje in duhovniki pošiljati intencije naravnost škofom vzhodnih obredov, ki imajo redno škofovsko jurisdikcijo, pa samo za potrebe njim podložne duhovščine, kakor je izjavila kongregacija Concilii 18. marca 1908. Da pa se ne bi iz raznih krajev nakopičilo preveč štipendij v eno škofijo in s tem opravljanje maš zavleklo, mora tisti, ki pošlje intencije naravnost orijentalnim prelatom, obvestiti o tem tudi apostolskega delegata dotične pokrajine, ki bo skrbel, da se maše natančno in pravočasno opravijo. V ta namen je Propaganda dodala tudi seznamek apostolskih delegatov v vzhodnih pokrajinah.

IN DELEGATIONE APOSTOLICA CONSTANTINOPOLITANA.

Ecclesiae ritus Armeni:

Constantinopoli, Adana, Ancyra, Brussa, Cesarea, Erzerum, Sebaste et Tokat, Trebisonda.

Ecclesiae ritus Bulgarici:

Vicariatus Apostolicus Thraciae (Adrianopoli) — Vicariatus Apostolicus Macedoniae (Salonicco).

IN DELEGATIONE APOSTOLICA SYRIAE

Ecclesiae Ritus Armeni:

Aleppo, Marasc.

Ecclesiae Ritus Graeco-Melchitae:

Aleppo, Baalbek, Beyrouth, Bosra et Auran, Damasco, Homs et Hama, Pameas, Sidone, Tolemaide seu S. Giovanni d' Acri, Tiro, Tripoli, Zahle.

Ecclesiae Ritus Syriaci:

Aleppo, Beyrouth, Damasco, Homs et Hama.

Ecclesiae Ritus Syro-Maronitici:

Aleppo, Baalbek, Beyrouth, Cipro, Damasco, Gebail et Batrum Tiro, Tripoli, Sidone.

IN DELEGATIONE APOSTOLICA MESOPOTAMIAE

Ecclesiae Ritus Armeni:

Diarbekir, Karput, Mardin, Malatia, Musc.

Ecclesiae Ritus Syriaci:

Bagdad, Diarbekir, Gezira, Mardin, Mossul.

Ecclesiae Ritus-Caldaici:

Bagdad, Diarbekir, Gezira, Mardin, Mossul, Zaku, Amadia, Akra, Kerkuk, Seerth, Salmas, Sena, Urmia.

IN DELEGATIONE APOSTOLICA AEGYPTI

Ecclesiae Ritus Armeni:

Alessandria.

Ecclesiae Ritus Cophti:

Alessandria, Hermopoli, Thebe.

IN DELEGATIONE APOSTOLICA INDIARUM

Ecclesiae Ritus Syro-Malabarici:

Vicariatus Apostolici: Ernaculam, Changanacherry, Trichur¹.

D. Katehetika.

Važnost katekizma in krščanskega nauka. (Kateheza k vpr. 1—6 vel. katekizma.) Za katehetični pouk je sila važno, da je določeno: 1. kaj ta obsega; 2. na katere dobe ali na katera leta se naj razdeli in 3. kako se naj obravnava, da bo odgovarjal metodičnim načelom.

¹ Folium period. Archidioec. Gorit. 1908, VIII, pg. 99—100.

O prvem in drugem ima govoriti cerkvena oblast, za tretje mora skrbeti katehet. Kar se slednjega tiče, ne bo mogel odgovarjati katehetični pouk metodičnim načelom brez metodičnih enot, vsaj tako ne, kakor odgovarja vesten pouk v drugih predmetih. Zato zaslužijo te posebno pozornost, in kdor jim res posvečuje to pozornost, ta vsaj ne bo popolnoma nasproten poskusom, sestavljati katekizmov vprašanja v metodične enote in pokazati kolikor toliko zvezo posameznih vprašanj v teh enotah. Takih poskusov je že prinesel »Voditelj«. Tak poskus so tudi naslednje vrste.

Razne nauke slišite v šoli, tako nauk o katoliški veri, o pisanju, branju, itd. Te nauke imate tudi v svojih šolskih knjigah. Te ste si že gotovo ogledovali in ste si pri tem zapomnili, kako jim pravimo. Torej poskusimo! Kako pravimo knjigi, v kateri je nauk o čitanju, o računanju itd. Kako pa pravimo knjigi, v kateri je na kratko nauk o katoliški veri?

Dober šolski otrok lepo ravna z vsako svojo šolsko knjigo, že celo pa s katekizmom. Ta mu je najljubša knjiga, ceni ga nad vse druge knjige, ne loči se od njega celo življenje več ne. Tako ljuba mu je ta knjiga, in kako mu tudi ne bi bila, saj se iz nje uči nauk o katoliški veri, o katerem Kristus sam spričuje, da je najpotrebnejši in najboljši. V pojasnilo: Jezus v hiši sester Marte in Marije. Eno je potrebno, Marija si je najboljši del izvolila. To »le eno potrebno«, ta »najboljši del« — to je nauk o katoliški veri, katere ni naredil človek, temuč, katero je podaril svetu sam Sin božji, Jezus Kristus.

Kateri nauk je najpotrebnejši? Ta nauk je najpotrebnejši in najboljši, ker nas edino on uči tega, kar je najpotrebnejše in najboljše, namreč kaj moramo storiti, da Bogu služimo in se večno zveličamo.

Zakaj je nauk o katoliški veri najpotrebnejši? Ta nauk je zato v svoje srce sprejela in ga v njem varovala preblažena Devica Marija, so ga sprejeli in varovali sveti apostoli, sveti mučeniki, sveti spoznavalci, svete device, sploh vsi svetniki in svetnice božje, vsi ti so bili katoliški kristjani in ne protestantje. In kako so ta nauk varovali? Bolj kakor vse premoženje, bolj kakor svoje zdravje, bolj kakor svoje življenje, kratko, za nič niso bili tako skrbni, kakor zato, da ostanejo katoliški kristjani do svojega zadnjega zdihljeja. Pa ti niso samo varovali ta nauk kot najdražji zaklad, temuč so si ga tudi v prid obračali 1. s tem, da so vse verovali, kar uči sveta katoliška vera. V kratkem je to sestavljeno v apostolski veroizpovedi.

Ta nauk so si v prid obračali 2. s tem, da so vse upali in za vse to molili, kar sveta katoliška vera obeta.

Ta nauk so si v prid obračali 3. s tem, da so vse to ljubili in samo to ljubili, kar sveta katoliška vera oznanjuje za vredno naše ljubezni. To ljubezen so kazali pred vsem v tem, da so radi z veseljem izpolnjevali zapovedi.

Ta nauk so si v prid obračali 4. s tem, da so pobožno prejeli svete zakramente, katere nam ponuja sveta katoliška vera kot studece božjih milosti.

Ta nauk so si v prid obračali 5. s tem, da so se ogibali hudega in delali dobro, kakor tirja sveta katoliška vera, da smo krščansko pravični.

Tako so si v prid obračali nauk o katoliški veri ne le nekaj časa, temuč celo življenje, in da so tako storili, kako so bili tega veseli ob smrti uri! To jih je tolažilo in jim je vzbujalo upanje, da jim bo Bog milostljiv sodnik. V svojem upanju niso bili varani, na sodbi so slišali mili glas večnega sodnika, ki jih je vabil v nebeško veselje. Gospod jim je klical: »Pridi zvesti služabnik, zvesta služabnica v moje veselje.« V nebesih se zdaj radujejo in s Kristusom kraljujejo. Kako srečni so! Kdo si ne bi želel, njihove sreče enkrat deležen postati! Kdor pa jo tudi res hoče doseči, ta si mora nauk o katoliški veri v prid obračati, kakor so si ga svetniki božji, kdor pa tega neče storiti, smrt takega bo strašna, še strašnejša sodba, nepopisljivo strašna pa večnost, v peklju se bo moral v strašnem trpljenju pokoriti, ker si ni maral nauka katoliške vere v svoj prid obračati.

Kako si je treba nauk o katoliški veri v prid obračati, uči tudi katekizem. Katekizem delimo v pet poglavij, ker je namreč pet reči potrebnih, da si nauk o katoliški veri tako v prid obračamo, kakor je potrebno. O teh peterih rečeh govorijo posamezna poglavja katekizma, prvo o veri in apostolski veroizpovedi, drugo o upanju in molitvi, tretje o ljubezni in zapovedih, četrto o milosti in zakramentih, peto o krščanski pravičnosti in štirih poslednjih rečeh. V koliko poglavij delimo katekizem? O čem govori petero poglavij katekizma? Tukaj se vadijo vprašanja, ki so se pri razvijanju sproti prav na kratko na tablo zaznamovala, in odgovori dobesedno, kakor so v katekizmu. Že s par vajami se jim bodo otroci precej privadili. Nato se odpre knjiga, da se še iz katekizma preberejo. Knjiga se zapre in otrokom se izprašuje vest. Slišal si otrok danes, kako dober otrok ceni katekizem. Ali si ti tak dober otrok, ki katekizem nad vse druge knjige ceni? Ali spričuje tvoja knjiga, da lepo ž njo ravnaš? Pomazana, raztrgana knjiga bi bilo slabo spričevalo zato.

Slišal si danes, kako so svetniki sveto vero varovali in si jo v prid obračali. Ali hočeš tudi ti tako storiti? Potem boš večkrat prosil Boga, da ti pomnožuje vero, saj če se ti ne bo pomnoževala,

se bo zmanjševala, in bati se je, da ti sploh iz srca zginе. Pa tudi trudil se boš, da si krščanski nauk globoko v srce vtisneš, da si ga boš mogel v prid obračati, kakor so si ga svetniki. Zato boš pa moral biti vedno v šoli pazljiv, doma pa priden, da se prav dobro krščanskega nauka naučiš. K.

Spovedne molitve. Sliši se včasih: »Ne grem k spovedi, ker ne vem spovednih molitev.« Ta nekoliko čuden izgovor je umljiv večinoma po krivdi katehetov. Saj otrokom v šoli zmiraj zabičujemo, da morajo znati spovedne molitve. Še k (prvi) spovedi ne pustimo takih, ki se jih nečejo ali ne morejo naučiti. Znani so slučaji, da taki spovedenci niti odveze niso dobili. Tako učenec nazadnje misli, da so neobhodno potrebne pri zakramentu sv. pokore spovedne molitve, in to zmoto nese seboj v življenje. Boji se osramočenja.

Kako odpomoči temu izgovoru? Katehet zahtevaj od otrok spovedne molitve po katekizmu, a ne bodi prestrog. Prvenci se motijo posebno pri moljenju kesa. In confessionali jim rad pomagaj, če obtiče ali se zmotijo. V zadnjem razredu in takim, ki bodo kmalu izstopili, pa povej, naj zmolijo dotične molitve že prej, zlasti če je veliko ljudi pri spovednici. O kesu je to itak potrebno. Ko pa pridejo na vrsto, naj opravijo molitve prav kratko. Saj zadostuje, če pred grehi povejo le čas zadnje spovedi. A baš to navadno pozabijo povedati tisti, ki molijo cele spovedne molitve. To se lahko o raznih priložnostih omeni tudi odraslim.

Vprašal sem dečka, prišedšega z Dunaja, kako tam opravljajo spovedne molitve. Odgovori mi: »Ich danke für den hl. Segen und bekenne vor Gott dem Allmächtigen und Euer Hochwürden als dessen Stellvertreter die Sünden, die ich seit meiner letzten Schulbeichte begangen habe.« Kes: »O Gott, diese und alle meine Sünden bereue ich aus vollkommener Liebe zu Dir und verspreche Dir ernstliche Besserung meines Lebens. Amen.«

To je spovedna molitev, ki si jo lahko vsakdo zapomni. Meni ugaja. Kaj porečejo drugi? J. L.

III.

Cerkveni letopis.

1. Papeževo pismo katoliški duhovščini. Za svoj jubilej je sv. oče izdal posebno okrožnico, s katero se naravnost obrača na katoliško duhovščino. Pismo je zelo resnobno in vredno, da si ga ob pa-

peškem jubileju vsak duhovnik vzame k srcu. Sv. oče hoče pokazati pot, po katerem naj bi vsak duhovnik v pravem pomenu postal »homo Dei« (I. Tim. 6, 11). Ako se služabniki cerkve prenove v duhu, bode to v blagor vsem vernikom, zakaj duhovnik ni samo zase, ampak duhovnik je najtesneje zvezan z ljudstvom ter vpliva nanj dobro ali slabo. Znanje in čednost sta potrebni duhovniku, a papeževo pismo se peča le z nravno popolnostjo, katero bi si naj vsak duhovnik prizadeval pridobiti. Nravno popolnost, svetost življenja zahteva od duhovnika visokost njegovega poklica. Luč sveta, sol zemlje, namestnik in zastopnik Kristusov je duhovnik, zato se tudi mora vpodobiti s Kristusom, da postane res njegov prijatelj (Jan. 15, 15. 16). Cerkvi nič ni bolj na srcu ležeče, kakor svetost duhovščine; v ta namen je ustanovila duhovska semenišča, ne samo, da se ondi duhovski naraščaj izobražuje, ampak tudi vzgaja in nravno spopolnjuje. Ta misel odmeva tudi iz vseh molitev pri podeljevanju sv. redov, to je tudi enoglasno mišljenje sv. očetov in cerkvenih učenikov. Sv. oče zavrača ono modernistično mnenje, ki zahteva od duhovnika le samo delovanje na zunaj, prezira pa njegovo lastno, znotranje spopolnjenje in posvečenje. Prav to je podlaga, korenina in življenjska moč za uspešno duhovnikovo delovanje. Po svetosti življenja tesno združen z Bogom kajpada ne sme zanemariti dolžnosti do drugih: oznanjevati božjo besedo, nevedne učiti, spovedovati, bolnike obiskovati, žalostne in nadložne tolažiti, grešnike svariti.

Kot poglavitna sredstva, s katerimi si naj duhovnik pridobiva stanu primerno svetost, priporoča okrožnica zlasti molitev, premišljevanje večnih resnic, vsakdanje izpraševanje vesti, duhovno berilo, zlasti pogosto in pazno čitanje sv. pisma, duhovne vaje in mesečno prenovitev, pa nabožna duhovniška društva. Žalostni časi so nastopili dandanes za cerkev, zato je treba duhovnikom tem višje stopinje čednosti.

V resnici, to papeževo pismo zasluži, da se nabije na vrata vsake duhovske hiše in da si ga vsak duhovnik od časa do časa vzame za predmet svoje meditacije. Splošno se opaža, da med ljudstvom bolj in bolj gine krščansko življenje in mišljenje. Zakaj? Ali ni eden izmed glavnih vzrokov ta, ker je v duhovskem življenju premalo praktičnega krščanstva? Huda kriza preti nekaterim škofijam vsled pomanjkanja duhovščine, pa veliko večje še je zlo, če se v duhovskih vrstah množi število garjavih ovc in takih, katerih bog je trebuh.

F. K.

2. Katoliški shodi. a) Petinpetdeseti katoliški shod v Nemčiji. Nikjer na svetu se katoliški shodi ne vršijo v tako velikem slogu, kakor na Nemškem. Letošnji shod je bil v Düsseldorfu od 16. do 20. avgusta. Udeležba na tem shodu je bila tako velikanska, kakor še nikdar poprej. Obhoda pred otvoritvijo se je udeležilo okoli 61.000 ljudi, ki so po 12 v eni vrsti korakali v nedeljo od pol treh do petih po ulicah. Med njimi je bilo 600 društev z ravno tolikimi zastavami in 1000 godcev. Okoli pete ure je dosegel obhod nalašč za shod postavljeno velikansko uto, ki stane 78.000 K in obsega blizu 15.000 ljudi. V tej uti so bila navadno glavna zborovanja, ob enem pa so se vršili shodi za razne katoliške organizacije v drugih velikih mestnih dvoranah. Letošnji 55. katoliški shod je imel posebno zaradi tega tako velikansko udeležbo in sijajen uspeh.

ker je hotel slaviti petdesetletnico mašništva svetega očeta Pija X. Vsi govorniki so ga proslavljali.

Vsebina govorov je bila časovnim potrebam primerno prirejena, obdelala so se najvažnejša, aktualna verska in socialna vprašanja z občudovanja vredno natančnostjo, temeljitostjo in govorniško spretnostjo. Krasen je bil govor kardinala Fischerja, nadškofa kolinskega. Veliko apologetične izobrazbe razodevajo govori vsakega govornika svetnega stanu. Taki izobraženci so imenitna bramba zoper napade na katoliško cerkev.

Grof Ivan Praschma je predsedoval shodu ter proslavljal v lepem govoru kulturni pomen papeštva, profesor dr. Mausbach iz Münstra je govoril o pomenu modernizma s posebnim ozirom na katolike v Nemčiji, poslanec dr. Bitter iz Kiela, je spretno slikal blagodejen vpliv katoličanstva s posebnim ozirom na zgodovino v verskem in socialnem oziru, tovarnar Wiese pa po životopisu slavnega Avgusta Reichensperger politično zgodovino katoliške cerkve na Pruskem v 20. stoletju. Ravnatelj dr. Brauns iz M. Gladbacha je med velikanskim odobravanjem poslušavcev razlagal potrebo samopomoči katoliških Nemcev v gospodarskem in socialnem življenju. Profesor dr. Meyers iz Luksenburga je pojasnil katoliško stališče do moderne umetnosti in modernega slovstva. Kako je treba ohraniti ideale dijaštvu, je lepo pokazal v svojem govoru deželno-sodnijski ravnatelj Laarmann, o ženski izobrazbi in o ženski organizaciji je temeljito razpravljal vseučilišni profesor dr. Zahn iz Strassburga. Nadsodnijski svetnik Marks iz Düsseldorfa je slikal položaj katoličanstva v Nemčiji in ožigosal protestantsko nestrpnost, ki se kaže v zakonodajstvu proti nekaterim redovom (jezuitom); celo usmiljenke potrebujejo na Prusbem dovoljenja naučnega in notranjega ministerstva, ako se hočejo kje naseliti. Na Saksonskem se ne sme sploh noben nov red naseliti. V Meklenburgu odloči vlada, ako se sme v kakem kraju brati sv. maša, v Braunschvaju sme duhovnik brati le takrat tiho sv. mašo, ako ni nikdo navzoč. V nekaterih vaseh se prepovedujejo obhodi ob Rešnjem Telesu, »ker se ž njimi ovira promet.«

Župnik dr. Janssen je opisoval razmere med katoličanstvom in protestantizmom na Holandskem. Moč in skupna organizacija nemških katolikov se najlepše zrcali iz ljudskega društva (Volksverein), ki ima sedaj sedež v München-Gladbachu. Društvo razteza svoje delovanje po celi Nemčiji, ima koncem junija letošnjega leta 610.800 udov in zaupnike po vseh nemških pokrajinah. Na leto razširja nad 15 milijonov tiskovin, ki obdelujejo socialna in apologetična vprašanja.

Na letošnjem shodu je vladalo veliko navdušenje, sklenilo se je mnogo pomenljivih določb za mladeniško organizacijo, za obrtniški, trgovski in delavski stan. Kdorkoli hoče tudi pri nas uspešno delovati v javnem življenju, mu priporočamo, da si naroči natančno poročilo letošnjega katoliškega shoda na Nemškem, kjer najde lahko mnogo vzornih navodil za uspešno socialno delovanje.

S.

b) Češki katoliški shod. Lansko leto je vganjal v Pragi pravcate orgije shod t. i. pristašev »svobodne misli« t. j. teoretičnih in praktičnih nihilistov in anarhistov, letos pa so se na istem mestu zbrale množestvilne čete česko-slovanskih katoličanov, da se navdušijo in storijo jasne načrte za obrambo najdražjih svetinj in za pravo pozitivno kulturno delo. Letošnji češki katoliški shod je bil že četrti ter je prekosil vse

prejšnje. Sklenilo se je letos zanaprej vsako leto sklicati katoliški shod, vsakokrat v drugi škofiji.

Shod se je začel 30. avgusta z veličastnim sprevodom, katerega se je vdeležilo do 12.000 oseb in nad 200 organizacij. Razpravljalo se je o naslednjih glavnih točkah: Razvoj in stanje katoliških organizacij (P. Vonavka), Stavke, mezda in karteli (inž. Dostalek), Vera in narodnost (prof. Drapalik), Rodbina (naduč. Špaček), Vera — zasebna stvar (Čadek), »Svobodna Miscel« (ur. Konečný), o agrarnem vprašanju (kmet Šafránek), o katoličanstvu in izobrazbi ženstva (učiteljica M. Hoffmann), o krščanski šoli (prof. Žák), o tisku (dr. Reyl), o krščanski ljubezni (kapel. Beránek), Cerkve in znanost (dr. Tumpach), Cerkve in država (Myslivec), Ut omnes unum sint (dr. Horský). Dne 1. sept. je bil shod zaključen. Na shodu se je ustanovila Zveza češke mladine na deželi in posebej v mestih, potem Zveza čeških katoliških agrarcev in Zveza katoliške inteligence. Shod bo gotovo zapustil neizbrisljive sledove v češkem narodu, o katerem si je breznačajni liberalizem že domišljeval, da je popolnoma v njegovih pesteh. Pozitivno delo in pa neustrašen nastop bodeta sčistila ozračje in pripomogla, da se dejanski uveljavi prava enakopravnost in sloboda.

Nekoliko dni pozneje, namreč 7. sept. se je otvoril v Rumburgu kat. shod čeških Nemcev, katerega se je vdeležilo do 8000 oseb. Nasprotniki so pokazali svojo oliko in slobodoljubje s tem, da so surovo napadli posamezne vdeležence shoda.

F. K.

c) Osmi ogrski kat. shod. Cerkveno-politični boj, ki ga je leta 1894. povzročil na Ogrskem civilni zakon, je vzdramil tudi ogrske katoličane iz trdega spanja ter l. 1895. rodil prvi ogrski katoliški shod, ki se je vršil v Stolnem Belgradu. Med tem se je ustanovila v parlamentu ljudska stranka, ki stoji na krščanskem stališču, začela so se društva ustanavljati, gojila se je krščanska sociologija, storilo se je marsikaj za katoliški tisek in za ljudsko organizacijo, toda pri vsem tem je prav povedal pri zadnjem shodu nek škof, da je ogrski katolicizem še vedno speči lev. Pristno krščansko-demokratični pokret je omejen le še na ožje kroge, v širnih slojih se še zavest ni vzbudila. Čisto posebne politične, socijalne in kulturne razmere na Ogrskem obtežujejo kakor svinčeni uteži razvoj in dejstvovanje krščanske misli; zastareli predsodki zatirajo solnce pravice in enakopravnosti, da celo sicer plemeniti madžarski duhovi ne morejo doumeti, da tudi nemadžarski narodi imajo iste pravice kakor Madžari. V tem znamenju se je vršil tudi zadnji shod. Dočim je še sedmi katoliški shod v Pečuhu imel posebne skupščine za Madžare, Slovane in Nemce, je osmi shod imel čisto madžarski značaj. Sicer je pa v dejanskih razmerah morda boljše, da se vsak za sebe organizira in zbirajo madžarski, slovanski in nemški katoličani, ko bi se le nemadžarskim narodnostim pustilo toliko prostosti.

Drugače je pa letošnji shod v Budapešti prekosil vse prejšnje. Shod je trajal tri dni, začel se je s proslavo papeževega jubileja, v nedeljo 13. septembra je bil evharistični obhod, katerega se je vdeležilo 30.000 do 35.000 ljudi. Dne 15. septembra je bil shod zaključen. V treh dnevih je nastopilo kakih 140 govornikov, svetnega in duhovskega stanu. Obravnavala so se prav aktualna vprašanja, tičoča se apologetike, sociologije, karitativnega in prosvetnega delovanja; govorilo se je o verskem življenju v glavnem mestu, o feminizmu, o trgovini z dekleti, o javni nramnosti, o

postrežbi bolnikov v bolnišnicah, o ljudski šoli, o katoliških zavodih, o leposlovju, tisku in kolportazi, o glediščih, o zavetiščih za posle in obrtne učence, o desetini, o alkoholizmu.

Vsporedno s katoliškim shodom se je vršil evharistični shod, glavna skupščina ljudskega društva, združni shod, shod katoliškega šolskega društva za Ogrsko itd. Izvolil se je stalni odbor 50 udov, ki bo vodil katoliško akcijo in delal priprave za prihodnje shode. *F. K.*

d) Evharistični shod v Londonu je pač najimpozantnejša manifestacija katoliškega verskega prepričanja v zadnjih mesecih. Tem vselejše je ta pojav, ker še pred pol stoletjem ne bi bil nihče mislil, da bo kaj takega mogoče v glavnem mestu dežele, kjer je protestantski fanatizem s kruto silo skozi stoletja preganjal katoličane. Shod je otvoril in vodil papežev legat Vannutelli, vdeležilo se je shoda še 9 drugih kardinalov, 14 nadškofov in 70 škofov. Razpravljalo se je v angleškem in francoskem jeziku. Vdeležba je bila ogromna: 12.000 do 15.000 oseb. Med drugim je prišel v razgovor tudi stavek v kraljevi ustavni prisegi, ki se nanaša na evharistijo in je naravnost žaljiv za katoličane, v nasprotju z državnimi postavami in slobodo bogočastja, pravcati fosil iz starih časov anglikanskega fanatizma. Ta shod je še zato prav posebnega pomena, ker ravno v nauku o evharistiji ni med anglikanci nikakšne edinosti. Pred nekaj leti je anglikanski nadškof sklical nekako sinodo, da bi se glede tega dosegla neka edinost. Pričkali so se dolgo, a posledek je bil ta, da je ostal vsak pri svojem.

Prav nazorno nam to razdejanost v anglikanski cerkvi opisuje znani prijatelj unionističnega pokreta John Spencer, kako dva pastirja v bližnjih cerkvah govorita popolnoma nasprotno o oltarski skrivnosti¹.

Katoliška edinost in živa vera v to vzvišeno skrivnost je pač napravila mogočen utisek na anglikance, katerim je vera in verska edinost resna reč in je gotovo ta shod zopet mogočen steber za most med Rimom in Londonom. Shod se je otvoril 9. sept. in zaključil s slovesnim obhodom 13. sept. *F. K.*

3. Hrvaško-slovenski znanstveno-bogoslovni shod v Zagrebu. Lanski velehradski shod je med drugim priporočil zlasti zastopnikom Jugoslovanov, naj letošnje leto skličejo partikularni sestanek Hrvatov in Slovencev. Izvrševalni odbor je že ob Veliki noči imel glede tega posvetovanje v Zagrebu ter je sklenil sklicati shod za 30. in 31. avgusta v Zagreb.

Dasiravno je bil shod zasnovan v dokaj skromni obliki, je bila vendar vdeležba povoljna in uspeh, upamo, bo trajne veljave. Na dnevnem redu sta bili za pravo dve stvari: vzhodno cerkveno vprašanje pa hrvaško-slovenska znanstvena organizacija. Po običajnih pozdravih in izvolitvi predsedstva je vseučilišni profesor dr. Marchetti predaval o vzrokih vzhodnega razkola. Predavanje je bilo oprto na Hergenrötherjevega Focija in Markovičevo delo »Cesarizam i bizantinstvo«. Za njim je urednik »Voditelja« razpravljal o nekaterih važnejših vprašanjih, ki se tičejo vzhodne cerkve in unije. Povdarjal je aktualnost tega vprašanja zlasti za nas Slovence ter kazal metodo, po kateri se naj vrši delovanje za zблиžanje vzhoda in zahoda. Politični in diplomatični moment se mora iz tega pokreta iz-

¹ England und der hl. Stuhl, str. 187.

ločiti, vprašanje se mora postaviti na čisto kulturno in versko polje. Delovanje se mora razvijati v dvojni smeri: znanstveni in praktični. Prvo je naloga slovanskih teologov, drugo pa apostolata sv. Cirila in Metoda. Predavatelj se dotakne nekaterih točk, s katerimi bi se naj posebno pečala teološka veda. Pred vsem je potreba zasledovati razvoj teološke znanosti pri orijentalcih ter sploh važnejše pojave na versko-kulturnem polju. Spoznavati je treba vzhodno cerkveno zgodovino, posebej zgodovino dogem, nauk orijentalnih teologov o naravi cerkve, orijentalni svetniški kult, vprašanje o reformi koledarja iz zgodovinskega, dogmatičnega in liturgičnega stališča itd.

Drugi dan je g. dr. Grivec govoril o važnosti bogoslovske vede, opozarjal na nje velik pomen v zvezi z drugimi znanostmi. G. dr. Gruden je kazal, kako bi se naj konkretno ustvarila slovensko-hrvatska znanstvena organizacija: z medsebojnim zamenjavanjem in naročevanjem knjig, z znanstvenimi shodi in teološkimi kurzi.

Djakovski profesor dr. Rittig je poročal o potrebi znanstvenega društva, ki bi gojilo teološko vedo. Sprejme se resolucija, da se osnuje, oziroma preseli iz Primorja v Zagreb »Leonova družba«. Predsednik shoda, g. dr. Pazman je pa poročal o znanstveni teološki reviji, ki bi se naj osnovala v Zagrebu, dr. Grivec pa o znanstvenih seminarjih na teoloških šolah.

O. Hieronim Jarakov, kapucin iz Plovdiva, zastopnik bolgarskega nadškofa Meninija je v bolgarskem jeziku podal zanimiv pregled o stanju katoliških misijonov na Bolgarskem. Dr. Dionizij Njaradi je podal nekaj nasvetov, kako popularizirati idejo o zedinjenju cerkev, dr. Pazman pa je poročal o apostolatu sv. Cirila in Metodija, ki bi se naj po vzgledu moravskih škofij ustanovil v obliki bratovščine v vseh slovanskih škofijah. — Izvolil se je končno stalni odbor, ki bo skrbel, da začeto gibanje ne za- spi, ampak se storjeni sklepi po možnosti izvrše.

Vdeleženci tega shoda smo dobili vtisek, kako potrebno je, da se večkrat snidemo k takim sestankom, ker si imamo mnogokaj povedati in si dati medsebojno vspodbudo. Orientalne teologe pa pozivamo, naj se napram nam ravnaajo po zlatem načelu, ki ga je dal Kristus: Kar ti ne- češ, da bi drugi tebi storili, tudi ti drugim ne stori. Ravno tako pa moramo tudi mi mirno in stvarno presojeti orijentalce. F. K.

4. Shod dalmatinskih katehetov in hrvatsko-slovenski katehetski tečaj v Splitu. V nekdanjem bivališču mogočnega Dioklecijana, v znamenitem mestu Splitu v Dalmaciji so se zbrali dne 4. avg. t. l. s hrvatskimi in slovenskimi kateheti, največ dalmatinski duhovniki in učitelji, da se pomenijo o važni nalogi, kako bi v sedanjih razmerah nadutega liberalizma in brezverstva mogli v šoli otrokom zasaditi koliko močnejše korenine verskega prepričanja. Shod in tečaj se je vršil od 4. do 7. avgusta v mestni glediščni dvorani.

Na podlagi razlaganja za dalmatinske razmere »o vjeri i slobodnoj školi;« »o dužnosti poučavanja vjeronauka u školi i o odstranjenju poteškoća, koje ima u tom pogledu dušobrižnik;« »o zajedničkom i složnom radu vjeroučitelja sa učiteljima, da se postigne cilj religioznoga i moralnoga odgoja;« te »o odnošaju samostalnih kateheta sa župnikom,«

sledili so sklepi, da se koliko mogoče pri vsaki priložnosti povdarja potreba, lepota in korist krščanskega pouka, da se v zbornico volijo samo taki možje, kateri bodo odločno branili poleg drugih verskih interesov tudi verski pouk v šoli. Na dalje se je odločilo, da bi se duhovniki in kateheti koliko je največ mogoče izogibali vsakemu nespornostim z učitelji, ter da bi ž njimi zložno in skupno delovali v šoli za vero in domovino. Drugi dan se je razpravljalo »o vjeri, kakva nam mora biti, ako hočemo, da nam bude spasonosna;« »o encikliki sv. Oca Pape o katekizmu, i o katekezi u crkvi i u školi;« »o vjeronaučnoj osnovi i o katekizmu;« in »o vršenju bogoštovnih čina sa strane djece, è da uplivaju na njihov religiozni uzgoj.«

Za tem shodom, na katerem so se največ pretresale dalmatinske razmere, dasi so razprave večinoma imele tudi splošno veljavo, sledil je hrvatsko-slovenski katehetski tečaj (6. avgusta). Bilo nas je vseh skupaj okoli 80 duhovnikov, največ seve iz Dalmacije, a drugi iz Hrvatske, Hercegovine in Bosne, Slavonije in Slovencev iz Kranjske. Shod in tečaj počastili so med drugimi odličniki: splitski škof Nakić, pomožni njegov škof Palunko in okrajni šolski nadzornik Marković.

Tečaj je otvoril predsednik hrvatskega katehetskega društva v Zagrebu dr. Ladislav pl. Jambreković, profesor in katehet v Zagrebu. Iza pozdrava je krasno obrazložil temo: »Sv. Ivan Krizostom kao pedagog.« Dr. Jambreković je v tej razpravi jedrnatost razložil, kako je že sv. Ivan Krizostom zahteval, da stariši izročajo svoje otroke dobrim in vestnim vzgojiteljem, kateri se imajo pri vzgoji ozirati na zmognosti. Kako je zahteval sv. Ivan, da gojenec ne sme nikomur izreči žalne besede in da vzgojitelj pazi tudi na čistočo telesa, snažnost v obleki in vedenju, ter da se privadi molitvi in postu, enako moramo vzgajati tudi v sedanjem času. Sedanji časi, napake itd. mladine sedanjega časa so enake onim ob času sv. Ivana Krizostoma. In zato je završil z željo, da bi vsi pri mladini zalivali korenine dobrega in si prizadevali iztrebiti korenine zla. —

Za njim je Don Kažimir Fulgosi, dušni pastir iz Mravinaca pri Splitu izvestil »o školskim prilikama u Dalmaciji i Istri.« V tej razpravi je zelo natančno predočil razvitek, ustanavljanje in napredek hrvatskih šol v Dalmaciji in Istri, ter je končal z željo, da bi duhovniki tudi v bodoče z vso gorečnostjo podpirali šolstvo in družbo sv. Cirila in Metoda (za Istro).

Ignacij Nadrah, spiritual in katehet v Škofji Loki je zatem obširno obrazložil »školske razmere v slovenskih zemljah.« V tem razlaganju je med drugimi posebej povdarjal potrebo, da se v bogoslovju več, kakor do zdaj poučuje katehetika, potrebo porabnejšega in za vse slovenske šole edinstvenega katekizma; posebno pa je izrazil željo, da bi duhovne oblasti za nadzorovanje v šoli postavile v vsaki dekaniji po enega veččega kateheta. Katehet naj gleda, koliko več je mogoče, da z učiteljem skupno deluje. Že bogoslovci bi se morali seznaniti z vsemi postavami in odloki duhovne in svetne oblasti, ki se tičejo kateheta in šole. Na koncu je še omenil vse mogoče razmere katehetov na Slovenskem.

Drugi dan je obravnaval »školske prilike u Hrvatskoj i Slavoniji« dr. Stjepan Čukac, profesor in katehet iz Zagreba. Tudi on

je lepo in jasno razložil vse razmere glede na katehete, na razne vrste šol, na šolske knjige in opravljanje verskih dolžnosti na Hrvaškem.

Za njim je nastopil znani boritelj in zastopnik psihološke metode Ferdo Heffler, profesor na moškem učiteljišču v Zagrebu, ter je govoril »o pripravi kateheta za predavanje u školi.« Prav zanimivo je bilo to njegovo predavanje. Da se mladini priljubijo verske resnice, je potrebno, da jih katehet prednaša in razlaga tako, da ga bodo otroci mogli lahko razumeti. Svojo trditev je pojasnil s primernimi vzgledi, v katerih je lepo pokazal porabo psihološke metode. Prava korist verouka pa bo, ako se bodo otroci odločili delovati in živeti po verskih resnicah, pa ne zato, ker tako uči in želi katehet, temveč zato, ker je to volja božja. Da se to doseže tudi tam, kjer je mnogo otrok, naj se vzame v šoli ono, kar je za življenje napotrebnejše, a to je po mnenju Willmanna: dobro otroke naučiti se spovedovati, dostojno sprejemati sv. zakramente in znati potrebne molitve.

Evgenij Kornfeind, katehet na višji dekliški šoli v Zagrebu, je na to v razpravi: »problemi profanih disciplina kod vjeronauka« med drugimi pokazal, kako more lahko tudi sam katehet zakriviti brezverstvo in verski indiferentizem pri učencih, ako se premalo, ali celo nič ne ozira pri razlaganju verskih resnic na profane discipline. Katehet treba, da pokaže, kako nima in ne more biti nasprotja med razodetjem božjim in drugimi vedami.

Potem je še Don Spasoje Fabris, katehet iz Blata na Korčuli dodal: »male opaske vjeroučitelju.« Priporočal je, da bi katehet ne bil ne preblag, pa tudi ne prestrog. Povsod naj pazi na ponašanje otrok in gleda, da se otroci že v šoli privadijo snagi in redu, da bodo od srca pobožni in marljivi. Sam naj rad tudi marljivo čita katehetske in dobre pedagoške časopise, dobre knjige naj povsod priporoča.

Na željo mnogih udeleževcev se je tečaj za en dan skrajšal in se je na koncu teh zelo poučnih in temeljitih predavanj govorilo še o razširjenju hrvatskega katehetskega društva in njegovega časopisa »Krščanska Škola«, o potrebnih slikah za pouk v šoli, in o prihodnjem shodu in tečaju. —

S shodom in tečajem se lahko ponosimo Hrvati in Slovenci. Mnogo koristnih in lepih idej se je izneslo. Mnogo dobrih misli v korist mladine smo si med seboj izmenili. Na shodu se je odločilo v prihodnjem letu v prosep krščanske vzgoje prirediti shod in tečaj v Ljubljani, zato gostoljubnim in prijaznim dalmatinskim, kakor vsem Hrvatom kličemo že zdaj na srečno svidenje v beli Ljubljani. —o.

5. Ljubljanska škofijska sinoda. L. 1903. je bila prva škofijska sinoda v Ljubljani, letos se je od 24. do 28. avgusta vršila druga. Kakor je razvidno iz napovedi v »Škofijskem Listu« št. VI, str. 93 (1908), so bile glavne točke, ki so se na sinodi obravnavale, te-le: odprava raznih nedostatkov v upravi cerkvenega premoženja, v uradovanju, v javnem bogočastju, skrb za cerkve in njih opravo, kako povzdigniti cerkveno umetnost in zlasti glasbo; nadalje, kaka sredstva se naj uporabljajo zoper razuzdanost, zlasti pri mladini. Sinoda je imela tri javne seje in 6 odsekovih. S sinodo so bile spojene duhovne vaje, katere je vodil znani redemptorist dr. Aug. Rössler. Vdeležencev je bilo okoli 400. F. K.

6. Slavje v Marijinem Celju. Slovita in starodavna božja pot v Marijinem Celju je tudi letos privabila nebrojne množice avstrijskih katoličanov. Vrhunec in jedro vseh slavnosti je bilo kronanje Marijine podobe, katero je izvršil papežev legat, dunajski nuncij. Raznih svečanosti so se vdeležili skoro vsi avstrijski škofje, med njimi knezoškof ljubljanski in mariborski, ki je imel 3. sept. tudi slavnostni govor. Štajerski Slovenci so že v avgustu s posebnim vlakom pohiteli v Marijino Celje. Ob mali Gospojnici se je ondi vršil avstrijski evharistični shod in pa shod zastopnikov avstrijskih organizacijskih odborov.

F. K.

7. Profesor dr. P. Einig. Urednik odličnega bogoslovnega mesečnika »Pastor bonus«, profesor dogmatike v trierski bogoslovnici je umrl dne 21. julija t. l. Zadela ga je srčna kap. Pokojni je bil rojen leta 1852., svoje študije je dovršil v Rimu in deloval od leta 1886., ko se je po kulturnem boju zopet otvorilo triersko bogoslovje, kot profesor dogmatike. Izdal je »Institutiones dogmaticae« v 6 delih (od l. 1896.) in v zadnjih letih 2 zvezka »Apologetische Kanzelvorträge«, ki zaslužijo vse priznanje. Posebno znan je postal po svoji polemiki s protestantom Bey-schlagom, bojevitim zastopnikom znane evangelske zveze (Evang. Bund). L. 1888. je ustanovil s prof. dr. Avg. Müller mesečnik »Pastor bonus«, Zeitschrift für kirchl. Wissenschaft und Praxis, ki ga je izdajal in urejeval do smrti. R. i. p.

8. Profesor dr. Seb. Haidacher †. Dne 27. julija t. l. je umrl v Monakovem eden najboljših poznavalcev del sv. Janeza Zlatousta. Bil je rojen l. 1866. ter deloval od l. 1897. kot profesor cerkvene zgodovine in cerkvenega prava na bogoslovni fakulteti solnograški. Haidacher je objavljал svoje učene razprave v »Zeitschrift f. kath. Theol.« in »Byzantinische Zeitschrift« in sodeloval pri nekaterih kritičnih organih. Poleg tega je izdal: »Die Lehre des hl. Johannes Chrysostomus über die Schriftinspiration« (Salzburg 1897), »Studien über Chrysostomus Eklogen« (Wien 1902), »Des hl. Chrysostomus Buechlein über Hoffart und Kindererziehung« (Freiburg i. Br. 1907). Želja, ki jo je izrazil Mannucci v svojem referatu v Rivista storico-critica di scienze teologiche IV, 598, da bi H. preskrbel še kritično izdajo grškega teksta te knjige, ostane neizpolnjena. R. i. p.

Lukman.

9. Rusinska cerkev v Združenih državah Severne Amerike. Že nad dvajset let so zahtevali rusinski izseljenci Združenih držav lastnega škofa in pri tem sta jih krepko podpirala kardinal Sembratovič pa gališki metropolit Šepticki. Lani se je ugodilo tej dolgoletni zahtevi, kar je treba v prvi vrsti pripisovati neumorni energiji Šeptickega. In zopet gre istemu možu zahvala, da škof ameriških Rusinov ni postal Madžar, ki ga je na vso moč vsiljevala ogrska vlada, ampak rojak, domačin — o. Štefan Soter Ortinski, menih iz reda sv. Bazilija. Koncem avgusta je preteklo leto, kar so ameriški Rusini v New Yorku v najsijajnejšimi ovacijami pozdravili svojega novega vladiko — kot rešitelja grško-katoliške cerkve v Ameriki, kot očeta rusinskega naroda ter ga sprejeli med se s srčno radostjo in z otroško ljubeznijo.

Bila pa je tudi že krvava potreba, da dobijo Rusini v Združenih državah svojega škofa. Blodne ovce brez pastirja — so se jeli razgubljati

na vse strani: Eni so se oklenili pravoslavja, drugi latinstva, eni so zavrgli svoj grški obred, drugi vero in narodnost. Največ je bilo pač temu krivo protiversko in pravoslavno novinarstvo, ki je zapeljevalo nevedno ljudstvo ter ga skušalo pahnuti v dvojno apostazijo: v odpad od vere in naroda. Sila mnogo pa so bili krivi duhovniki. Znan je neki duhovnik, ki je tako slabo izpolnjeval svojo apostolsko misijo, da so po njegovem odhodu zamenjali skoro vsi njegovi župljani svojo vero s pravoslavjem; drugi je sprejel sam razkol, potegnil za seboj veliko število katoliških Rusinov ter osnoval v svoji župnji celo društvo privržencev pravoslavja. Nikakor tudi ni mogoče opravičiti neumestnega postopanja nekaterih latinskih škofov, ki je vedlo prav tako mnogo ljudi v razkol. Pripoveduje se, ko je prišel z dovoljenjem oblasti v Ameriko prvi rusinski duhovnik, da so ga od vseh strani kar obsuli z ekskomunikacijo. V svoji prenapetosti rusinskim duhovnikom niti jurisdikcije niso hoteli dati; ko so jih ti opomnili na to, da ljudstvo prestopi k pravoslavju, če ne bo imelo svojih duhovnikov in svojega obreda, so jim odgovorili: »Vemo, da gre mnogo Rusinov zaradi svojega obreda k razkolnikom, pa uverjeni smo, da se nam jih posreči pridobiti velik del za latinski obred.« Ta tesnosrčnost in »latinizatorska besnost«, za katoliško cerkev toli škodljiva, je naredila, da je šlo rusinsko ljudstvo, ogorčeno do skrajnosti, navadno v dobri veri tja, kjer so ga radi sprejeli — k razkolnim duhovnikom, pri katerih je videlo svoj obred.

Tako je bilo stanje rusinske cerkve, ko je prišel v Ameriko novi škof. Ortinskij je spoznal takoj spočetka, kako težavno breme mu je naloženo. Z navdušenjem in požrtvovalnostjo se je lotil težkega dela, da dvigne rusinsko cerkev ter prosveti svoj narod. Že čez poldrug mesec po svojem prihodu, sredi mesca oktobra lanskega leta, je zbral v New-Yorku rusinsko duhovništvo, da se porazgovore o cerkvenih zadevah. Govorilo in sklepalo se je zlasti o teh-le točkah: o materijalni oskrbi grško-katoliškega škofa, (kakor znano, skladajo v Ameriki župnije same denar za vzdrževanje svojega škofa; svota, ki jo da vsaka župnja, se imenuje katedratikum), o upravi že obstoječih in snovanju novih samostojnih župnij, o župnijskih šolah in šolah za cerkvene pevce, o potrebi sirotišnice, o oskrbi otrok itd. Združene države sklenejo razdeliti na devet dekanij, izdati rusinsko-ameriške učne knjige itd. Na koncu zborovanja vsi prisotni duhovniki še enkrat ponovijo prisego, ki so jo že dali škofu na dan Marijinega Vnebovzjetja, s splošno pripombo, da ne sme nihče pisati v novine člankov, ki bi utegnili škodovati ugledu in časti duhovništva in ki bi delali razdor v cerkvi in narodu škodo. Takoj za tem shodom se je vršilo zborovanje župnijskih delegatov s podobnim programom. Ko so tu vsi delegati predlagali, naj se zapišejo vse grško-katoliške cerkve na svojega škofa, je vladika sijajno pokazal, kako ve ceniti in čuvati pravice narodove: izjavil je, naj reši to zadevo vse ljudstvo; ljudstvo samo zida cerkve, ljudstvo jih vzdržuje, zato ima popolno pravico, da tudi sklepa o njih.

Veselo je bilo gledati, kako sinovsko ljubezen in spoštovanje skazujejo vladiki duhovniki in kako otroško mu je vdano ljudstvo. V srce je stopala nada, da pri dobri volji in pod krepko energično roko neumorni delavci očistijo Kristusov vinograd. — A zgodilo se je drugače! Med ameriškimi rusinskimi duhovniki je bilo par častilakomnih egoistov, ki so že bili čisto zagotovljeni, da zasedejo škofijski sedež in eden teh si je baje

že preskrbel mitro in prekrasno škofjsko opravo. Ko pa jih je ta nada ukanila, so upali, da jih novi vladika postavi vsaj za generalne vikarje ali ovenča njih glave z mitrami in da dobe tako v svoje roke krmilo rusinske cerkve v Ameriki. Toda tudi tu so ostali na cedilu. Zdaj šele so pokazali, kdo so; javno so prestopali v sovražni tabor ter začeli besen boj z onim, ki je imel to srečo, da je preprečil njih egoistične namere. »Smrt njemu! temu Poljaku! — Videl še boš ti, — Ortinskij, kaj se pravi biti grško-katoliški vladika v Ameriki!« — Trojica takih egoistov, katerih enega je vladika smrtno razžalil, ker mu zaradi neznanja v bogoslovnih vedah ni hotel posvetiti sinčka, je načelovala zaroti ter zapovedovala svoji zvesti četi, »črni ligi«, obstoječi iz duhovnikov in laikov, ki še zdaj junaško caplja za svojimi poglavarji, da uničijo škofa. Ščuvati so jeli proti njemu nevedno ljudstvo, z besedo in pismom mu izpodkopavali med narodom ugled. Podpihovali so ljudstvo in cerkvene urade, naj ne zapišejo svojih cerkev na škofovo ime, naj mu odrečejo cerkveni katedratikum ter trosili po svojih listih laži o njegovih ogromnih dohodkih. Po svojih moskovsko-razkolnih časopisih so mu očitali, da brez najmanjše razsodnosti divja proti razkolnikom, njemu, ki je na tisoče razžalitev in klevet odgovarjal z molitvijo za svoje sovražnike! — To besnenje proti škofu in cerkvi je dalo veliki množini grško-katoliških duhovnikov povod, da so se letos 8. julija zbrali na posvetovanje, kjer so sklenili izdajati nov časopis, ki bi branil rusinsko cerkev pred napadi pravoslavnega novinarstva, obenem pa podajal ljudstvu pouk z verskega, socialnega, zgodovinskega itd. področja.

Nekako mesca oktobra lanskega leta pa je nov dogodek razburil javnost rusinske Amerike. Razglašena je bila papeževa bula o novo osnovani vladikovini za Rusine v Združenih državah. Njene glavne odredbe so: Rusinski škof v Ameriki stoji neposredno pod jurisdikcijo apostolske stolice in delegata apostolske stolice v Vašingtonu. Izročeno mu je izvrševanje vseh škofovskih funkcij, kakor vizitacija župnij, posvečevanje duhovnikov, ustanavljanje duhovnih semenišč, odgojevanje kandidatov za duhovski stan, oskrbovanje cerkvenega imetja; vendar pa je pri vseh teh opravilih rusinski škof popolnoma odvisen od onih latinskih ordinarijatov, v katerih škofijah so rusinske župnije. Dokler se ne osnujejo rusinska semenišča, naj se gojenci odgajajo v latinskih. Posvečeni morejo biti le neoženjeni, ravno tako smejo priti na rusinske župnije le neoženjeni ali k večjemu vdovci. Zakrament sv. birme je navadnim duhovnikom prepovedano deliti; če pa ga vendar podeli navaden duhovnik in ne škof, je neveljaven. Če za kako župnijo ni rusinskega duhovnika, ne sme te župnije zasesti latinski mašnik — kakor so dotlej hoteli ameriški škofje, — ampak se je treba obrniti do kongregacije de propaganda fide. Vernikom rusinskega obreda se daje polna svoboda, da prestopijo k latinskemu obredu, dasi se latinskim duhovnikom zabranjuje, da bi Rusine nagovarjali, naj menjajo svoj obred, grozeč jim s kaznimi od apostolske stolice; vseeno pa se Rusini lahko izpovedujejo pri latinskih duhovnikih tudi tam, kjer so rusinski, in lahko obhajajo latinske praznike. Kar se tiče mešanih zakonov, se Rusin, ki se ženi z latinko, lahko da poročiti v latinski cerkvi, Rusinka pa, ki hoče vzeti latinca, mora pristopiti k temu zakramentu pred latinskim duhovnikom. Otroci očeta latinca in matere Rusinke morajo sprejeti latinski obred, otroci pa očeta Rusina in latinke lahko obdržijo ruski obred.

To je v kratkem vsebina papeževe bule, ki je napravila velikanski pošum nele med ameriškimi, ampak tudi med gališkimi rusinskimi duhovniki, ki so bojda pripravljali letos meseca januarija zaradi te bule in rusinskega obreda v Ameriki celo memoriale do apostolske stolice. »Njiva«, glasilo gališkega rusinskega duhovništva pristavlja k tej buli: »To so torej rezultati dolgoletnih zahtev, da bi se zboljšale cerkvene razmere v Ameriki; razočarali niso samo onih, ki so že sanjali krasne sanje o samostojni vladikovini, ampak v mnogem so presegli celo bojazen največjih pesimistov.« Videli so v tej buli nekaj »memento mori« in strah se jih je poloteval, da jame vsled odredb te bule rusinski obred za morjem propadati in da popolnoma izgine, slednjič pa da lahko pride čas, ko se zgodi »quod illis hodie, cras nobis,« ko začne rimska kurija s podobnimi določbami stiskati rusinski obred tudi pri nas v Evropi.« Vendar pa niso izgubili vsega upanja. »Časi se izpreminjajo, ljudje tudi. Zakaj bi se tudi v rimskih krogih ne dali izpremeniti še tako okoreli nazori o Vzhodu in o Rusih?« Ta nada jih tolaži.

Kakor dragocenega zaklada pa so se vzradovali bule škofovi sovražniki in pravoslavni. To je nekaj za nje! Ploskali so z dlanmi, pohiteli z ljutim krikom med ljudstvo ter kazali na vladiko kot na zločinca in izdajalca, ki si je zastavil cilj, uničiti rusinsko cerkev v Ameriki. »Škof je že prej vedel za bulo — izdal nas je — narod, glej, ti si mu zaupal, še drago plačaš to izdajstvo!« so hrumeli nad njim, dasi je on zvedel za bulo le malo prej, ko je bila javno razglašena. »Križaj ga! Križaj ga!« Ta krvavi krič so spustili med ljudstvo, ki je pozdravljalo vladiko ob njegovem prihodu z glasnim »hosana!« Ubogo ljudstvo se je dalo zvabiti v zapeljive sovražne mreže, nevede, kaj dela. Razkolniki so sprejemali v svoj tabor nove goste, ki so zavrgli svojo mater, grško-katoliško cerkev ter začeli služiti tujcem...

Vladika Ortinskij pa molči. Od vseh strani, prijateljskih in sovražnih, silijo vanj, naj pove svojo misel o buli, a on trdovratno molči. »Nihče namreč ne gre iz hiše na razgovor ali na disputacijo pred svet, če je zunaj burja, ploha, veter, blisk in grom, ampak čaka, da vihar poneha.« Šele letos 11. januarija se je oglasil. Poslal je med svoje vernike svoj prvi pastirski list, kjer je izpregovoril tudi o buli, razjasnil svoje razmerje napram škofom pa svojim nasprotnikom dokazal njih zlobo in kratkovidnost. — »Bula nas ne plaši, saj ni nikaka verska dogma, ampak le navadna odredba, ki nas ovira na poti k »viru življenja.« Tudi ni mogla biti za Rusine povoljnija, ker so jo narekovale večidel ali razmere v njihovi cerkvi ali pa preteklost. Če pa so zagnali zdaj tak krik zaradi nje, so pač podobni neumnežu, ki je našel na poti pregrajo — pa stoji pred njo, kriči na vse grlo, plaka, javka, lomi roke in kliče vse ljudi na pomoč, dočim bi kaj lahko mogel ali ograjo prelesti ali pa se je izogniti. Mesto da kričijo in kličejo na pomoč vse žive in mrtve, naj bi rajši mirno in razumno prijeli za delo! In ali je v buli res kaj takega, kar bi dajalo povod k temu besnemu kričanju? Kaj še! Ali ti kričači niso vedeli prej, da je že kardinal Ledochowsky izdal l. 1892. za Ameriko prepoved, da oženjeni duhovniki ne smejo misijonariti? Ves svet dalje ve, da je apost. stolica že davno izdala za Italo-Grke odredbo, ki navadnim duhovnikom vzhodnega obreda prepoveduje birmovati. Kje so bili takrat vzhodni duhovniki, kje vzhodno ljudstvo? Zakaj niso protestirali? Papež je v tej buli

le ponovil te določbe. Prav tako je znano, da so skušali latinci vedno pridobivati vernike rusinskega obreda za latinstvo in da so izšla njihovim nameram primerna določila za braziljske Rusine že za kardinala Ledochowskega. Tudi se ni temu čuditi, ker mnogo Rusinov prestopa prostovoljno k latinskemu obredu, otroci pa se neradi uče rusinski, polagoma pozabijo na svojo cerkev in svoj obred, hodijo v latinske cerkve in tako propadejo za naš obred. Latinski škofje in duhovniki so znali to dobro porabiti in so poskrbeli za temu primerne uredbe. Ali temu so menda več krivi oni, ki se za otroke in rusinsko šolo sploh čisto nič ne brigajo, ko oni, ki otroke vabijo k sebi. — Vedeli so slednjič, da pride v Ameriko grško-katoliški škof, a da nima ne ene cerkve, ki bi jo lahko nazival svojo cerkev. Zakaj niso pripravili vsega, kar bi bilo potrebno, da bi škof lahko ustanovil takoj lastno škofijo in bil do pičice enak drugim ameriškim škofom. Na zahtevo duhovništva in ljudstva daje bula škofa, a ker nimajo ničesar drugega pod rokami, daje škofa s tako oblastjo, kakršna gre po cerkvenem pravu škofu brez škofije. Kdo je tega kriv, če ne tisti, ki so mnogo kričali in nič pozitivnega ne storili?

Nato se obrača do svojih nasprotnikov, ki ga dolže, da siloma jemlje latinskemu škofu cerkve ter kriče med ljudstvom: »Ne dajte zapisati svojih cerkva na njegovo ime!« Ali ni ljudstvo samo enoglasno zaklicalo: Mi hočemo predati vse svoje cerkve rusinskemu škofu? — Kaj pa pravzaprav hočejo ti ljudje? Hočejo, da bi grško-katoliški škof izpraznil mesto drugemu, prisilili bi ga radi, da bi resigniral, a pred ljudstvom se zakrivajo z bulo. Toda tako ne odpravijo bule, nasprotno — kakor hitro izgine rusinski škof, tedaj stoprav zadobi bula svojo moč. Edini pripomoček, da izgubi bula veljavo, je, na vso moč podpirati grško-katoliškega škofa, da kar najhitreje osnuje lastno škofijo.

Svoje razmerje do latinskih škofov pojasni tako: Rusinska cerkev mora biti grško-katoliška cerkev, ne pa neodvisna in brez poglavarja. Večina rusinskih cerkva pa stoji kakor osirotela deca brez očeta. Moja dolžnost je torej, privedi te cerkve tja, kamor sodijo, da postanejo grško-katoliške, in do tega imam polno pravico, saj sem zato prišel v Ameriko. Ako ljudstvo nikakor ni hotelo in neče predati svojih cerkev latinskemu škofu in hoče biti grško-katoliško, sprejemem jaz te cerkve v svojo skrb in postanem njih višji pastir, na podlagi pravice, dane mi kot grško-katoliškemu škofu — stoječemu samo pod jurisdikcijo vrhovnega poglavarja vesoljne cerkve. Noben škof ne more nasprotovati temu, da sprejemem jaz v svojo skrb tisto cerkev, ki to sama zahteva. Latinski škofje imajo jurisdikcijo samo nad onimi, ki so se jim sami predali, nad drugimi pa ne; zato morejo dati meni oblast in jurisdikcijo samo nad svojimi rusinskimi škofljani. Latinski škofje niso moji višji, niti jaz njihov vikar in sluga!

Hi koncu svojega pastirskega lista prav po očetovsko nagovori svoje duhovnike in drago mu ljudstvo ter jim zatrjuje: »Bodite uverjeni, da je vladika s svoje strani storil vse, da bi bula ne bila zapreka krasnemu razvoju naše cerkve!« To se je kmalu pokazalo. S svojo apostolsko gorečnostjo in odkritosrčnostjo si je v kratkem pridobil naklonjenost ameriških latinskih škofov, ki mu zdaj ob vsaki priliki izkazujejo največjo čast in spoštovanje. Letos v prvi polovici maja pa so mu sami odvzeli vezi, ki so ga ovirale pri njegovih apostolskih službi: Na svoji konferenci v Va-

šingtonu so sklenili, da mu izroče vso oblast nad grko-katoličani. Dasi še brez lastne škofije, ima zdaj Ortinski v resnici že vse škofijske pravice.
M. K.

IV.

Slovstvo.

Biblične vede.

Introductio generalis in Scripturam Sacram. Autore Carolo Telch Dr. S. Theol. Ratisbonae, Pustet, 1908, p. XVI et 462. M. 4'50.

Leon XIII. v svoji svetopisemski okrožnici »Providentissimus Deus« daje navodilo, kako se naj proučava sv. pismo. V okrožnici, ki jo je poslal francoski duhovščini 8. sept. 1899 poudarja, da naj profesorji sv. pisma posebno kažejo na inspiracijo in nadnaravni značaj sv. pisma: »Ils les (leurs disciples) mettront spécialement en garde contre des tendances inquiétantes qui cherchent à s'introduire dans l'interprétation de la Bible, et qui, si elles venaient à prévaloir, ne tarderaient pas à en ruiner l'inspiration et le caractère surnaturel.«

Tem zahtevam ustreza navedena knjiga, že cela razdelitev knjige služi temu namenu. Kar ima Kaulen v svoji introdukciji v celem prvem delu na svojih drobno tiskanih 182 straneh, to ima Telch na 63 straneh, pregledno in normalno tiskano. Zato pa ima Telch posebno poglavje o inspiraciji sv. pisma na 35 straneh, o čemer ima Kaulen samo 3½ strani. Pojem inspiracije še pa prav posebno pojasnjuje v naslednjem poglavju o hermenevtiki, kjer razlaga, da je sv. pismo brez zmot, potem kakšno je razmerje med sv. pismom in naravnimi vedami. V to svrho služijo tudi oddelki o pravih, kako se rešujejo navidezna nasprotja med sv. pismom in fizično vedo, ter oddelek o razmerju med sv. pismom in svetno zgodovino. Nadaljno poglavje ima zgodovino eksegeze, kjer se pisatelj razgovori do dobra z racionalisti ter v posebnem oddelku z modernisti. Sklepno poglavje govori o avtoriteti sv. pisma.

Knjiga je na odločno katoliški podlagi in pisana jako spretno in zanimivo do konca. Večinoma je slog kratek, jednat, opiljen. Le v dveh oddelkih, kjer govori pisatelj o razmerju med sv. pismom in svetno zgodovino ter o modernizmu, je slog obširen, kakršen se nahaja v znanstvenih brošurah za širje občinstvo. Vidi se, da je pisatelj te oddelke pozneje pisal, a jih radi aktualnosti posebno podrobno obdelal. Zato se tu nekatere reči ponavljajo, ki so že prej bile navedene.

Tako nas knjiga seznanja precej z vsem, kar naj bogoslovec-duhovnik ve o sv. pismu, da ga potem prav in s pridom rabi. Toda, če to vse ve, je spoznal šele lupino sv. pisma. Do jedra še niti prišel ni. In vendar je pri študiju sv. pisma glavna stvar jedro, kakor je lepo pisal nekdanj Kaulen (Katholik 1870): »An den Priesterstand der katholischen Kirche tritt daher zunächst die Forderung heran, in den Schacht der biblischen Tiefen hinabzusteigen und die dort geborgenen unermesslichen Schätze zu seinem und anderer Heile zu heben. Nicht alle, die zum Dienste am Altare und in der Seelsorge berufen sind, haben auch die Aufgabe, dem Unglauben und der falschen Kritik unserer Tage mit gelehrten Waffen entgegenzutreten. Wohl aber haben alle, die mit der priesterlichen Würde bekleidet sind, damit auch die Forderung überkommen, sich und

andere zu heiligen. Bei der Erfüllung dieser Aufgabe nun bildet die heilige Schrift das vollkommenste und notwendigste Rüstzeug.»

Toda tudi tu velja rek: »Če te jedro mika, lupino zgrizi.« V našem času občne kritike mora tudi bogoslovec zgrizniti lupino sv. pisma, t. j. ne more se ogniti introduktivnim vprašanjem o sv. pismu brez strahu, da če lupine ne zgrizne tudi jedra ne najde, oziroma da jedro z lupino vred zavrže, če že ne sam, pa tisti, ki bi ga naj navdušil za sv. pismo. Zato je tudi Kaulen, dasi v navedenem citatu povdarja spoznavanje sv. pisma samega, izdal »Uvod v sv. pismo«, kjer večinoma govori le o lupini sv. pisma. A pri tem je marsikaj izpustil, kar še takrat ni bilo na dnevnem redu, in kar nam pričujoča knjiga pojasnjuje z vestno natančnostjo, tako n. pr. o »novejši kritični smeri«, ki uči, da je mogoče, da sv. pismo o zgodovinskih rečeh ne pove vedno absolutne resnice, kakor v geogoniji, fizičnih stvarih, ki jih popisuje le po videzu. Po tem mnenju bi sv. pismo lahko popisovalo tudi »bajke«, stare pripovedke, ki same na sebi niso resnične; seveda, pravijo, so dogmatični nauki v vseh teh pripovedkah resnični. Privrženec te smeri ni le Loisy, ki je izobčen iz kat. cerkve, ampak tudi več katoliških profesorjev se vsaj teoretično, hipotetično, tej smeri približuje, kakor Lagrange O. Praed., Hummelauer S. I., Peters, Höpfl O. S. B. in dr.

Vse te reči je Telch natanko obravnaval ter zavrnil z obilnimi dokazi nevarna domnevanja teh teoretikov, kazaje posebno na nevarne posledice, ki bi nastale, ako bi obveljalo to načelo. Vsekako služi Telchova knjiga prav dobro v izpopolnitev introdukcijskih študij sv. pisma.

Dr. M. Slavič.

Der Epheserbrief des Apostels Paulus übersetzt und erklärt von Dr. Johannes Evang. Belsler, ord. Professor der Theologie an der Universität zu Tübingen. Freiburg i. Br. Herdersche Verlagshandlung 1908. 8°, VIII u. 209 S. M. 4 50; geb. in Leinw. M. 5 30.

Učeni tubinški ekseget predloži redno vsako leto vsaj eno obsežno delo: Die Geschichte des Leidens und Sterbens, der Auferstehung und Himmelfahrt des Herrn 1903; Das Evangelium des hl. Johannes 1905; Die Apostelgeschichte 1905; Einleitung in das N. T.² 1906; Die Briefe des hl. Johannes 1906; Die Briefe des Apostels Paulus an Timotheus und Titus 1907. Tem delom sledi letos komentar k listu ad Ephesios. Vsaka Belserjeva publikacija pomeni dober korak naprej v biblični vedi. Zato je tudi ta komentar dobrodošel, posebno ker katoliško slovstvo nima preveč razlag te lepe poslanice, ki je v njej, po besedah sv. Hieronima, apostol nakopičil »obscurus sensus et ignota saeculis sacramenta.« Slučaj je hotel, da je izšel hkrati z Belserjevo knjigo Henlejev komentar drugokrat (1890), pa skoraj neizpremenjen.

Uvod obravnava introduktorična vprašanja. Apostol je pisal list, ko je bil prvokrat ujet v Rimu, najbrž l. 62., in ga poslal v Malo Azijo po Tihiku, zajedno z listoma v Kolose in Filemonu. Namenjen pa je list krščanskim občinam v Mali Aziji, ki so jih ustanovili Pavlovi učenci po njegovem odhodu. Apostol je dobil poročilo o plodnosnem delovanju svojih učencev in hotel stopiti v dotiko z novimi kristjani, ki jih je smel tudi smatrati za svoje otroke, zagotoviti jih svoje očetovske ljubezni in skrbi, utrditi jih v veri, poglobiti v spoznanju krščanske resnice in jih z dobrimi opomini voditi na potu krščanskega življenja. Ker je že od začetka bila ta maloazijskim, za Pavlove odsotnosti ustanovljenim cerkvam namenjena okrožnica v neki zvezi z Efezom, — Tihik se je tamkaj izkrcal in od ondot nastopil svoje potovanje kot apostolov odposlanec, prinesel rokopis nazaj, in prepisi so se širili iz efeškega arhiva, — je dobil list naslov *πρὸς Ἐφεσίους*. I, 1 ἐν Ἐφέσῳ ne spada v tekst. Prim. Belsler, Einleitung in das N. T. 1 559 f, 2 536 f, tudi Prat, La théologie de saint Paul. Paris 1908. I, 381. Henle ima ἐν Ἐφέσῳ za pristno lekcijo;

po njem je list namenjen menjujočemu se efeškemu prebivalstvu. Po mojem mnenju je Belser svojo tezo dokazal.

Komentar hočemo splošno karakterizovati, ne da bi pretresovali podrobnosti. Belser se kaže tu veččega filologa in teologa. Jasno in obširno razlaga Pavlove misli, opozarja pogosto na vzporednice v drugih listih, tako da nudi v tem komentarju in nuce celo Pavlovo teologijo. Posebno je treba omeniti, da uporablja vestno stare eksegete, posebno Ambrosiastra, sv. Janeza Zlatousta, sv. Efrema, sv. Hieronima, Teodoret in sv. Tomaža Akvinskega. Škoda, da se nahajajo v citiranju nekatere nedoslednosti. V malotiskanih ekskurzih je najti dragocene prispevke za zgodovino eksegeze.

Belserjev komentar bodi priporočen *fratribus in vinea*. Z njegovo pomočjo se je lahko vglobiti v misli sv. Pavla, in to je velike koristi za lastno duhovno življenje in za pridigo. Tukaj podaja znanost roko praksi. Kdor predela to knjigo z glavo in srcem, bo rekel s sv. Avguštinom: *Benedicimus Deum, qui dedit nobis sacras Scripturas. In splendore lucis nolite esse caeci* (Serm. 118, 2). *Lukman.*

Die Urgeschichte der Menschheit nach der hl. Schrift. Konferenzen, gehalten in der Hof- und Domkirche zu Graz von P. Reginald M. Schultes O. P. S. Theol. lector. Graz 1908. Ullr. Mosers Buchhandlung. K. 1.60.

Knjiga obsega 10 konferenc, ki jih je predaval P. Reginald Schultes O. P. v graški stolnici l. 1907. — Konference, to je cerkveni govori za izobražene kroge, so dandanes posebne važnosti. Imajo namreč namen, da s temeljito znanstveno razlago dokažejo soglasje verskih resnic z vedo in zavračajo ugovore proti njim. — Na ta način se da mnogo izobražencev svetnega stanu rešiti in pridobiti za versko-cerkveno življenje. Temu namenu služijo tudi zgoraj omenjene konference. — Pisatelj razlaga v njih poglavitna vprašanja o človeku, n. pr.: odkod je njegova duša, odkod prvi človek, prva žena, o zakonu, o ženskem vprašanju, nadnaravnem stanju Adama in Eve, o grehu in kazni za greh, o izvornem grehu. Ob priložnosti zavrača nasprotnike, darviniste, evolucioniste i. dr. V razlagi se drži pisatelj sv. pisma, sv. Avguština in sv. Tomaža Akvinskega.

Teologu pač ne nudi knjiga kaj novega, tembolj pa je priporočljiva in koristna za inteligenco svetnega stanu. V. Ž.

Sveti Pavao, apostol svijeta i učitelj naroda. Njegovo življenje i djelovanje. Opisao Dr. Mihajlo Napotnik, knez i biskup Lavantinski. Pohr. Marko M. Majević. Zagreb 1908. Vel. 8°, str. 234, c. K 1:20.

V naši skromni književnosti je pač redek slučaj, da bi se kaka poučna knjiga prevedla na tuj jezik. Med te redke slučaje spada knjiga prevzvišenega knezoškofa lavantinskega o sv. Pavlu. Zagrebški »Katolički List« je že dalje časa prinašal hrvaški prevod, ki je sedaj izšel v posebni izdaji. O znotranjih vrlinah tega dela je »Voditelj« spregovoril že l. 1904 (str. 242 i. d.), prevod se odlikuje po lepem jeziku in se prav ugodno čita. Obseg hrvaške knjige je precej manjši kakor slovenske tretje izdaje, ker so izostale slike, izpuščena so tudi poglavja, kako umetniki proslavljajo sv. Pavla in pa dostavek o okrožnici »Providentissimus Deus« ter apostolskem pismu »Vigilantiae«. S prevzvišenim pisateljem in s prevajalcem želimo tudi mi, da bi se po tej knjigi širil tudi med brati Hrvati apostolski duh velikega Pavla. F. K.

Dogmatika.

Enchiridion Symbolorum, definitionum et declarationum de rebus fidei et morum auctore Henr. Denzinger. Editio decima. Emendata et aucta, quam pa-

ravit Clemens Bannwart S. I. Frib. Brisg. Herder, 1908. Pg. XXVII, 628. C. K 6, v pl. vez. K 720.

Denzingerjev Enchiridion je za teologa blizu to, kar za matematika knjiga logaritmov. Knjiga je zato tudi doživela od l. 1854. deset izdaj. Vendar zgodovinarji s knjigo niso bili zadovoljni, ker je bila premalo kritična, zlasti glede starejše dobe, za praktično rabo je pa imela tudi več nedostatkov. Vsemu temu se je odpomoglo v 10. izdaji, ki kaže povse drugo lice od svojih prednjic. Tvarina je pomnožena z dodatki raznih odlokov; začenja se z apostolskim simbolom in končuje z okrožnico »Pascendi« Pija X. proti modernistom. Pri posameznih odlokih je navedeno tudi dotično slovstvo pa dodane razne dogmatične in zgodovinske opombe, ki znatno olajšujejo razumevanje odlokov. Jako spretno je izpeljana kronološka razvrstitev, tako da nam knjiga daje nekak zgodovinsko-dogmatični pregled o delovanju najvišje učeče oblasti v stvareh vere in npravnosti. Praktično rabo zelo olajšuje dvojno kazalo, dogmatično-zistematično in alfabetično. Tudi razločen in raznovrsten tisek dela knjigo prav pregledno. Tako bo nova izdaja dobro služila vsakomur, ki se resno peča s teologičnimi študijami in sicer, kakor poudarja v uvodu prireditelj nove izdaje, tudi katehetom in pridigarjem. F. K.

Morawski Marijan Ks., Večeri na Ženevskom jezeru. Preveo i izdao Zbor duhovne mladeži zagrebačke. Zagreb 1908. Str. 190. C. 60 v., v pl, vez. K 150.

V lanskem letniku je »Voditelj« poročal o drugi izdaji nemškega prevoda duhovitega dela poljskega jezuita ter mimogrede omenil, da se obeta prevod tudi v hrvaškem jeziku. Letos se je ta obljuba vresničila. Bogoslovci zagrebški so priredili hrvaški prevod, ki se odlikuje po lepem jeziku in lahkem slogu. Obravnavajo se v obliki razgovora najvažnejši religiozno-filozofični problemi, ki dandanes vznemirjajo misleče duhove. Prevod dela čast zagrebškemu bogoslovcem, ki so se lotili tako resnega dela in ga spretno izvršili. Nemci so pohvalno ocenili nemški prevod, tudi mi hrvaškega toplo priporočamo. Žal, da nam je južnim Slovanom mehki poljski jezik po večini tuj, zatorej pa sezimo po lepem poljskem delu v hrvaški obliki. V knjigi se lepo prepletata znanost in leposlovje. F. K.

Liturgika.

Prim und Komplet des römischen Breviers liturgisch und aszetisch erklärt. Von Dr. Nikolaus Gühr. (Theologische Bibliothek) gr. 8°. VIII, 342 S. Freiburg i. Br. 1907. Herdersche Verlagshandlung. M. 4.40; gbd. in Halbsaffian M. 6.40.

Nik. Gühr, znan po svoji dogmatični, liturgični in ascetični razlagi daritve sv. maše, ki je izšla že desetkrat, (druga njegova večja dela so: Die hl. Sakramente der kath. Kirche 2 Bde; Die Sequenzen des röm. Messbuches dogmatisch und aszetisch erklärt), podaja tu obširno in lepo razlago cerkvene jutranje in večerne molitve. Kako važno je za duhovnika, da se vglubi v molitve, katere mora opravljati vsak dan! Gühr je izbral ravno primo in kompletorij, ker ostanete te dve hori skoraj celo leto neizpremenjeni in ste si tudi sorodni po svojem početku. »Često se povprašuje po knjigah za premišljevanje, pravi jezuit Jungmann, in tako težko jo je najti, da bi povse ugajala. In vendar bi naj bilo po sebi umevno, da vzame klerik in duhovnik gradivo za premišljevanje predvsem iz mašne knjige, brevirja ali rituala: gotovo je ni knjige, iz katere bi se dalo bolje naučiti se molitve, kakor so cerkvene molitvene knjige.«

V § 2. govori pisatelj o postanku prime in kompletorija; iskati ga je na vzhodu pri cenobitih 4. stoletja. Sv. Bazilij omenja splošno neko jutranjo molitev, s katero se posveti cel dan Bogu, o večerni molitvi, ki se opravi τῆς νυκτὸς ἀρχῆς

μὲνῃς, pa piše, da se v njej prosi za počitek, ki ga ne motijo zle sanje (prim. 2. kitico naše himne!), in da se moli 90. psalm. V drugih §§ pa razlaga posamezne dele hor, ne le psalme iz himne, temveč tudi Oče naš, vero itd. Skoraj neštnevilni citati iz sv. pisma, sv. očetov, spisov svetnikov, pa tudi iz novejših kat. pisateljev in pesnikov so vpleteni v to razlogo, — zares cornu copiae za pobožno premišljevanje. Skrbno izdelano stvarno kazalo olajšuje uporabo.

Nekaj malenkosti: Da je himna »Iam lucis orto sidere« »mit hoher Wahrscheinlichkeit« Ambrozijeva (str. 98), se mi zdi prav dvomljivo. Isto velja o himni v kompletoriju (str. 314). Za zgodovino t. zv. Symbolum s. Athanasii (str. 177), ki je po vsebini antipriscilianska expositio fidei, po obliki pa himna kakor »Te Deum« (zato se imenuje v rokopisih često »Psalmus Quicumque« ali »Canticum«), prim. Künstle, Antipriscilliana. Freiburg i. Br. 1905, 204–243, posebno 240 nsl. Tu je rešil friburški učenjak vprašanja o postanku »Quicumque« definitivno, kakor je storil glede »Te Deum« Burn, Niceta of Remesiana. Cambridge 1905, XCVII. — Da pa te opombe ne bodo povzročile napačne sumnje, bodi omenjeno, da je gosp. pisatelj v znanstveno-kritičnih vprašanjih sicer zelo natančen.

Za lepo razlogo prime in kompletorija zasluži Gihr iskreno zahvalo.

Lukman.

Die Verehrung des heiligsten Herzens Jesu und des reinsten Herzens Mariä. Von Hermann Joseph Nix S. I. Nach der dritten lateinischen Auflage ins Deutsche übersetzt. 8°, XII und 212 S. Freiburg i. Br. 1908. Herdersche Verlagshandlung. M. 2.20; geb. in Leinwd. M. 3.—

Dobro pridigovati o presv. Srcu Jezusovem ni lahko, kakor je tudi dobra pridiga o Materi božji težavna. Kdor hoče povedati kaj jedrnatega, mora natančno poznati teološko podlago te pobožnosti in avtoritativne enunciacije o njej. V to dobro služi imenovana Nixova knjiga, ki je v latinskem jeziku izšla že trikrat, sedaj pa bode v nemškem prevodu dostopna tudi širšim krogom.

V 1. pogl. podaja pisatelj zgodovino pobožnosti do presv. Srca; v 2. in 3. razpravlja obširno in temeljito o njenem bistvu in namenu; v 4. in 5. razlaga, kako jo je opravljati, in kakšne sadove prinaša. V 6. pogl. govori pisatelj ravno tako temeljito o češčanju prečistega Srca Marijinega. V dodatku sledijo: okrožnica Leona XIII. »Annum sacrum« z dne 25. maja 1899., pismo sv. kongregacije obredov o razširjanju pobožnosti presv. Srca z dne 21. julija 1899., potem štiri posvetitve presv. Srcu (Leona XIII., jezuitskega generala p. Roothaana, bl. Marije Marjete Ala-coque in sv. Marije od božjega Srca iz reda dobrega Pastirja).

Skrbno in temeljito pisana knjiga bodi vsakemu priporočena, kdor se želi natančno poučiti o pobožnosti, ki se je v zadnjih časih tako razširila in prinaša toliko blagoslova.

Na str. 41. piše Nix: »Der Gegenstand der Herz-Jesu-Andacht stellt sich uns also als ein Doppeltes, zu einer Einheit zusammengeschlossenes dar und läßt sich bezeichnen als das seine Liebe bekundende Herz Jesu oder die unter dem Sinnbild seines Herzens geoffenbarte Liebe des göttlichen Heilandes.« Stvarno seveda ni razlike med tema izrazoma, vendar bi se ref. raje odločil za drugega, ki se tudi večkrat nahaja v cerkvenih izjavah. *Lukman.*

1. **Praeludium et postludium super hymnum austriacum auctoris Ios. Haydn composuit Ant. Foerster.** Op. 105. — Zal. Katol. Bukvarna v Ljubljani. Stane 60 h.

2. **Slovenska sveta maša** za mešan zbor s spremljavo orgel zložil Janez Laharnar. II. natis. Zal. Kat. Bukvarna v Ljubljani. Cena K 1.20.

3. **Pomladanski odmevi** za mešan zbor. I. zvezek. Uglasbil Jan Lahar-nar. Kat. Bukvarna v Ljubljani. Cena K 1.30.

1. Za cesarjev jubilej zloženi slavnostni preludij bo dobrodošel srednjeveškim organistom; istotako postludij, le da zahteva še bolj diskretne izpeljave, nego prvi, da bo učinek dosežen. Oboje je ponatis iz priloge letošnjega »Cerkv. Glasbenika«. Zanimiva je prireditev; da se namreč igrati tudi četveročno na klavirju, ako se pedalov part z nižjo oktavo vzame za Secondo.

2. V mašnih pesmih ni nič posebnega, pač pa so vse dostojne in se bodo radi svoje povsem priproste, lahke fature mnogokje na korih udomačile. Na str. 6. se v 3. in 4. taktu predzadnjega sistema naj ne pozabijo vpisati izpuščeni oddelatelji pred fis; v 2. sistemu pa je za tenor-bas prva nota 3. takta h, ne c.

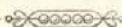
3. Istega skladatelja posvetne pesmi so pri naših zborih že doslej kaj priljubljene. Kakor je videti, jih hoče založništvo zdaj skupno izdati v malih zvezkih, kojih prvi obsega 6, deloma že znanih pesmic. Seveda v takih zbirkah ni vse blago enakovredno, a vsaj veliko izbero bodo društva na ta način polagoma dobila.

S. S.

Sv. Janez Zlatoust. Doneski v proslavo 1500-letnice njegove smrti. Izdal dr. Fran Grivec. Ponatis iz »Voditelja«. Maribor 1908. Tisek tiskarne sv. Cirila. Vel. 8°. 66 str. Cena K 1.—

V proslavo 1500-letnice smrti velikega cerkvenega učenika in »v vzpodbudo mladim pisateljem« je izdal dr. Grivec štiri predavanja s slavnostne akademije v Ljubljani (27. jan. t. l. prim. »Voditelj« XI, 201), objavljena pozneje v tem listu (»Vod.« XI, 169—178; 233—273), in slavnostno latinsko himno »S. Chrysostomus — lux ex oriente« ter dodal ekscerpt iz Papadopulove razprave »Dela sv. Janeza Zlatoustu s filologične strani« (Hristianskoje Čtenie 1895) in referat o prvem zvezku zbornika *Χρυσστόμικα*, ki ga izdaja rimski slavnostni odbor. Predavanja so skrbno izdelana in odgovarjajo svojemu namenu. Naj bo publikacija mladim pisateljem res v vzpodbudo, da se vglobijo v dela starih duševnih velikanov, v prid sebi in drugim. Bi-li n. pr. ne mogel »Duh. Pastir« prinesiti včasih kake stare homilije v drug. prevodu? Morda bi to ne bilo odveč. Ref. ni zadovoljen z obrisom nauka o evharistiji pred Krizostomom. O »Nauku 12 apostolov« je treba govoriti previdneje, nauk poznejših očetov bi se dal označiti precizneje. K Butlerjevi razpravi v *Χρυσστόμικα* o avtorstvu dialoga de vita Chrysostomi naj omenim, da se Bonvetsch v Theol. Literaturzeitung 1908 Sp. 534 popolnoma soglaša z B. ter meni, »daß man den Nachweis der Identität des Verfassers (des Dialogs und der Historia Lausiaca) für erbracht ansehen muß.« Slično sedaj B(ludau) v Theol. Rev. 1908 Sp. 470.

Lukman.

V.

Raznoterosti.

Pokora cesarja Teodozija I. in sv. Ambrozij. Bolandist P. van Ortroj S. I. je v svoji študiji »Les vies grecques de S. Ambroise et leurs sources« (Ambrosiana. Scritti vari pubblicati nel XV centenario dalla morte di S. Ambrogio. Milano 1897. No. IV) zavrnil kot neverjetno Teodoretovo poročilo (Hist. eccl. V, 17, P. gr. 82, 1232 s) o znanem nastopu sv. Ambrozija proti cesarju Teodoziju Ve-

likemu, ki se je bil strašno maščeval za solunsko vstajo l. 390. V polemiki z Ambrozijevim biografom De Broglie je isti učenjak še enkrat dokazal neverjetnost Teodoretovega poročila (Saint Ambroise et l'empereur Théodose. *Analecta Bollandiana* XXIII (1904) 417—426. Teodoretov vir je Socomen (*Hist. eccl.* VII, 25. P. gr. 67, 1494 s). Odkod pa imata Socomen in Teodoret to poročilo? Van Ortroj je izrekel mnenje (*Anal. Bolland.* XXIII, 424), da je dal morebiti povod za to legendo prvi biograf milanskega škofa, klerik Pavlin z besedami: [Ambrosius] *copiam imperatori ingrediendi ecclesiam denegavit* (*Vita s. Ambr.* n. 24. P. lat. 14, 35). H. Koch ima v svoji razpravi »Die Kirchenbusse des Kaisers Theodosius d. Gr. in Geschichte und Legende« (*Hist. Jahrb.* 28 (1907) 269. 276) mnenje učenega holandista za gotovo dejstvo. Pavlin je pisal okoli l. 422., Socomen je dovršil svoje delo kmalu po l. 425., Teodoret je pisal okoli l. 450., grški prevod Pavlinove knjižice je iz 8. ali 9. stoletja, kakor je pokazal Papadopoulos Karamevs. Ni torej verjetno, da bi bilo Pavlinovo poročilo zakrivilo legendo. Novo rešitev vprašanja predlaga ravnokar P. Krizostom Baur O. S. B., »Zur Ambrosius-Theodosius-Frage«, *Theol. Quartalschr.* 90 (1908) 403—409. On opozarja na slična poročila v grških legendah, kako zabrani škof grešnemu cesarju ali cesarici vstopiti v cerkev. Prvo tako poročilo se nahaja pri sv. Janezu Zlatoustu v razpravi *λόγος εἰς τὸν μακάριον Βασίλειον καὶ κατὰ Ἰουλιανὸν καὶ πρὸς Ἑλληνας* (P. gr. 50, 539) iz l. 382. o antiohijskem škofu Babili. To poročilo je bilo najbrž zgled, po katerem je naslikal carigrjski zgodovinar Socomen Ambrozijevo afero s Teodozijem. — Take literarne translacije niso v grški in latinski hagiografiji nič nenavadnega. Znano neprijazno razmerje med cesarico Evdoksijo in Zlatoustom je dalo povod taki legendi o sv. Janezu samem; nahaja se prvokrat pri Teodoru Trimitskem (P. gr. 47, LXX) in potem obširneje v življenjepisu sv. Janeza, ki nosi ime aleksandrijskega patriarha Jurija II. (P. gr. 94, 1054—1210); odtod jo je povzel pisatelj anonimnega življenjepisa sv. Janeza (natisnjen je ta v 8. zv. izdaje Krizost. del, ki jo je oskrbel anglikanec Savile l. 1612 v Eton pri Windsoru), in iz njega jo ima Metafrast. — Baurova razlaga postanka znane legende je, če ne gotova, vsaj zelo verjetna. Lukman.

Dva mednarodna znanstvena shoda. V avgustu sta se vršila dva mednarodna znanstvena shoda, na katerih so se obravnavala tudi bogoslovna vprašanja. Od 6. do 12. avgusta se je vršil v Berlinu mednarodni shod za zgodovinske znanosti. Obsežno gradivo se je obravnavalo v osmerih odsekih. V 6. odseku za cerkveno zgodovino so predavali med drugimi Bulić (Spljet), A. Jülicher (Marburg), P. Kehr (Rim), F. Loofs (Halle a. S.) in J. Wilpert (Rim). — Drugi shod pa je bil 15. mednarodni shod orientalistov od 14. do 20. avgusta v Kopenhagenu. Tukaj je bilo delo razdeljeno med 9 odsekov. P. Haupt (Baltimore), izdajatelj t. zv. mavrične biblije (*Regenbogenbibel*), je hotel dokazati, da Jezus ni semit, temveč arijskega plemena, toda naletel je na odločen odpor. Profesor M. Faulhaber (Strassburg) je govoril o veliki zmešnjavi pri siglah (okrajšavah) v grških rokopisih, p. Nivard Schlögl (Dunaj) je predaval o tehniki bibliških kitic, p. Fr. Ksav. Kugler S. I. (Luksenburg) pa o številu 9 v klinopisnih tekstih, ter zavračal, kakor že prej v svojem delu »*Sternkunde und Sterndienst in Babel*« (I. Bd. Münster i. W. 1907) pretirane astralno-mitološke nazore nekaterih novejših učenjakov (posebno t. zv. panbabilonistov à la Hugo Winckler, Jeremias i. dr.)

Lukman.

K zgodovini sv. Gregorija Niškega. Profesor dr. Fr. Diekamp je objavil ravnokar v »*Theol. Quartalschrift*« 90 (1908) 384—401 članek, v katerem dokazuje, da je bil Gregor Niški, brat sv. Bazilija Velikega, l. 380. izvoljen za me-

tropolita eparhije Armenia prima s sedežem Sebaste, kot naslednik znanega homeuzianca in pnevmatomaha Evstatija. Dokaz, ki se mu po mojem mnenju posrečil, zajema iz lista, ki ga je Gregor pisal nekemu prijatelju, Janezu po imenu, Epist. 19 pri Migne P. gr. 46 1072—1080. Mesto se je do sedaj prezrlo. Temu je morebiti kriva napačna opomba, v kateri je posnel J. B. Caraccioli, ki je prvi izdal list l. 1731., njegovo vsebino, in ki stoji tudi v Mignejevi izdaji na čelu lista.

Lukman.

Slikar prof. Ludovik Seitz †. Dne 11. sept. je umrl v Albano blizu Rima slikar prof. Seitz, ravnatelj vatikanskih galerij († v Rimu 11. junija 1844). Nam najbližja njegova dela so freske v djakovski katedrali. Slikal je tudi v Sarajevu, okrasil obok vatikanski »galleria de' Candelabri« z alegoričnimi predstavami znanosti in umetnosti, slikal nemško kapelo v Loretu, prenovil slike v Appartimenti Borgia in Rafaelove loggie itd. Srčna slabost je končala nepričakovano njegovo življenje, ko je vodil preseljevanje vatikanske pinakoteke v nove, ugodnejše prostore.

Lukman.

Popravek.

V sestavku »Tretja cerkvena zapoved pri katehezi« (št. 3. Voditelja str. 302) blagovoli čitatelj popraviti to-le: V odgovoru na vpr. 429 (497) naj se pri točki 1. dene v oklepaj beseda »vse« in namesto nje postavi »te«. — V 1. opombi pod črto naj odpade oklepaj in beseda »božič«, tako da se glasi potem cela opomba: Samo če pride praznik na petek, dovoljene so ta petek mesne jedi.

J. L.

Dekanija Jarenina.

Nekdanja župnija jareninska je bila znatno večja, kakor današnja dekanija, obsegala je namreč tudi precejšen del sedanje dekanije Sv. Lenarta v Slov. goricah. Najstarejša doba nam znane župnijske razdelitve med Muro in Dravo pozna levo od Drave te-le župnije: Maribor, Jarenina, Radgona, Ptuj. Jareninska župnija se je raztezala med mariborsko in radgonsko, na jugu je mejila s ptujsko po priliki tam, kjer je sedaj meja med št. lenartsko pa št. rupertsko in bolfensko župnijo, ti dve sta bili nekdanj podrejeni Ptuju in šele l. 1859. sta prišli pod št. lenartsko dekanijo.

Cerkev jareninska se prvokrat v listinah omenja l. 1139. dne 10. oktobra¹. Druga zelo stara cerkev v tej dekaniji je cerkev sv. Andreja v Svečini, ki se omenja že l. 1197².

Tudi druge cerkve v tej dekaniji, kakor Sv. Jakob, Št. Ilj, Spod. Kungota segajo v svojem početku še v srednji vek. Brezdvomno so se v teh cerkvah tudi rabili zvonovi, žal, da nimamo o njih nikakšnih poročil. Najstarejša poročila segajo le v 16. vek (l. 1535 Jarenina in l. 1518 Svečina).

Ker sta torej jareninska in št. lenartska dekanija zgodovinsko in zemljepisno v ozki zvezi, bomo tudi skupno opisali njune zvonove.

Sv. Marija v Jarenini 275 m nad morjem.

- I. V premeru 196 cm; od klobuka do krila 138; obročeva debelost 15 cm. — Glas g. Tehta 7215 //l. — Ob zgornjem vratu gotski okraski, med temi majhne angelske glave. — Na vratu podobe: 1. sv. Jožef z Jezuškom v gotskem okvirju, nad tem

¹ Orožen, Das Bisthum Lavant, I, 139. — ² Ib. str. 165.

2. sv. Jakob; 3. sv. Janez Krstitelj;

AB JOSEFO VAYNGERL RUSTICO IN GAČNIK
EJUSQUE UXORE ANNA NATA GORNIK

4. SUB RE V. DOM. JOSEFO ČUČEK DECANO
ET JACOBO TRSTENJAK COOP.
IN HON. B. M. V. OBLATA.

5. sv. Ana in 6. Marija čistega spočetja. — Na obroču okrask
bršljana.

II. 152; 108; 12 *cm.* Glas *d.* Tehta 3385 *g.* — Krona: rusaste glave.
Ob zgornjem vratu okraski hrastovega perja in želoda, pod tem
napis:

✠ MARIA IOSEPH AUGUSTIN. FRANCISC. SER. IOANES NEP.
CAROL CASSIAN. ALOIS. A. M. D. G. ET H. B. M. V. FUSA GRÆCII
ANNO SALUTIS MDCCCXLV A IOANE FELTL.

Pod tem napisom so rožnati okraski, med temi po dva in dva
orla. Ob spodnjem vratu podobe: 1. Marija z Jezuškom; 2. sv.
Avguštin; 3. sv. Janez Nepomuk; 4. sv. Alojzij; 5. sv. Jožef; 6.
škof, držeč v desni meč, v levi palmovo vejo, ob nogi ima neko
posodico (?); 7. kardinal in 8. sv. Frančišek. — Na obroču napis
dveh vrst:

✠ DOBROTA IERENINSKE FARE IE DALA MEN MED SVETE
DARE: POPEVATI GOSPODI ZHAST NO MARIYI USEL DVIZ SLAST
V LETI 1845. ✠ PRINCIPE EPISCOPO SECCOV. CELSISIMO AC
RMO DOM. DOM. ROMANO SEBASTIANO

✠ SUB CURA DECANI AC PAROCHI FRANCISCI TSCEPPE CO-
OPERATORUM IOANIS TERSTENYAK ET FRANCISCI TOPLAK ET
LUDIMAGISTRI CAROLI UDL BENEFACORIBUS PAROCHIANIS
IERENINENSIBUS: ABATE ADMONTENSI RMO D. D. BENONE PRÆ-
FECTO OECON. R. D. P. CASSIANO.

III. 125; 92; 10 *cm.*; glas *f*; težek 18 Ct. — Krona: rusaste glave. —
Ob zgornjem vratu rožnati okraski, med temi:

HANC PAROCHIAM AB OMNIBVS MALIS TITVLVS TRIVNPHALIS
IESVS NAZARENVS REX IVDÆORVM DEFENDAT

Na vratu podobe: 1. Kristus na križu, spodaj Marija in Janez;
2. sv. Peter in Pavel spodaj napis:

✠ PETREET PAVLE ORATE PRO NOBIS

3. Marija z Jezuškom obdana z žarki in rožami, spodaj napis:

✠ MARIA ORA PRO NOBIS

4. sv. Jožef z lilijo in sv. Anton Pad., spodaj napis:

✠ IOSEPH ET ✠ ANTONI ORATE PRO NOBIS

Med 1. in 2. podobo je napis v štirih vrstah:

PRÆSVLE·ADALBERTO.
RVRSVS RENOVATA SONARE
VRCEBAR LAVDES &VI EST
SVPER ASTRA DEO.

Med 2. in 3. podobo napis z dvema vrstama:

MEDARDVS REIG IN GRATZ
HAT MICH GOSSSEN ANNO 1691

Nad krilom napis:

ECCE·CRVCEM DOMINI·NOSTRI·IESV·CHRISTI·FVLGITE.
PARTES·ADVERSÆ·VICIT·LEO·DE·TRIBV·IVDA·RADIX·DAVID·
ALLELVIA·ALLELVIA·

Štirikrat obrnjen.

IV. 95; 70; 7 cm; glas *a*; tehta 8 Ct. 86 // — Krona: rusaste glave. Ob zgornjem vratu rožnati okraski, med temi dve vrsti napisa:

 TALIS DENUO FUSA AMPLIATAQUE EST ANNO 1846
DIE 19. SEPT. AB IOANNE FELTL GRÆCII·

 ST: MARIA GRATIA DEI PLENA MATER MISERICORDIÆ
GENITRIX ET VIRGO ORA PRO CLERO ET DEVETE FEMINEO
SERU (sic!) AMEN

Na vratu podobe: 1. Marija, Kraljica sv. rožnega venca; 2. Srce Jezusovo; 3. sv. Elizabeta; 4. sv. Blaž; 5. sv. Lovrenc in 6. Srce Marijino. — Nad krilom napis dveh vrst:

 EGO CAMPANA NON PRONUNCIO VANA VIVOS CONVOCO
AD TEMPLUM MORTUOS OFFERO DEO ANNO 1533¹ TURCUS
DEVASTAVIT STIRIAM·✠ PROTEGE DOMINE PLEBEM TUAM
AGROS ET VINEAS NOSTRAS·✠

 PER SIGNUM SANCTE CRUCIS·✠ GEORGIUS SUFCZICZ
PLEBANUS CASPAR KNECHTOZ PANCRATZ BELAK VICTRICI
IAKOB BOL ANDRÆ MEEZKER ANNA SEIN BEIB ZU LÆRING·
✠ URBAN FIRING GLOCKENGIESSER.

Ta zvon je posvetil dne 2. nov. l. 1535 lavantinski knezoškof Filip Renner. Istega dne je blagoslovil oskrunjeno pokopališče, naslednjega dne pa je posvetil cerkev in 4 oltarje.

V. 73; 53; 5 cm; glas *c*; tehta 352 // — Ob zgornjem vratu rožnati okraski. — Na vratu podobe: 1. Kristus na križu, nad tem

¹ Letnica 1533 je zvonolivčeva pomota; Turki so po Slov. goricah rogovili l. 1532 in ne 1533.

2. sv. Alojzij kleči pred presv. R. T.; 3. sv. Lovrencij in 4. sv. Florijan.

VI. 60; 42; 45 cm; glas *f*; tehta 195 *℥*. - Ob zgornjem vratu rožnati okraski. Na vratu ob eni strani sv. Janez Krst., ob drugi kakor pri V. nad 1. podobo.

»Gedenkbuch« župnije Jarenina ima o zvonovih: O 1... »wurde am 9. Oktober 1870 vom Fürstbischeffe von Lavant Jakob Maximilian allhier geweiht auf den Namen »Josef« ... Festpredigt durch Sr. Fürstbischöflichen Gnaden und Hochamt celebrirte der Hochw. Dompropst Franz Sorčič.

O 2... »wurde aus milden Beiträgen der Pfarrsinsassen angeschafft. »Maria«.

O 5.: »Die auf den Namen »Lorenz« geweihte Glocke (3 Ct 53 *℥*) wurde der Stimmung wegen im Jahre 1870 umgegossen« — na cerkvene stroške.

O 6.: Die Grundbesitzer in Vajgen Johann Šmirmaul und Maria geb. Grahornik haben die 1 Ct. 95 *℥*. wiegende auf den Namen »Johann« geweihte Glocke ebenfalls im Jahre 1870 zur hiesigen Pfarrkirche geopfert.«

Pod napisom: »† Jožef Weingerl, imeniten slovenski kmet« ima kronika med drugimi tudi to: ... »Najlepši spomenik njegove ljubezni do domače hiše božje pa je veliki zvon jareninske cerkve, ki ga je on sam kupil l. 1870 za 7200 gld. Tehta pa 72 starih stotov. Umesten je zato napis na njegovem nagrobnem spomeniku:

»Bil ves si čas goreč kristjan,
Iskren Slovenec daleč znan,
Dokler Tvoj krasni zvon bo pel,
Bo vedno Tvoj spomin živel.«

»... Ko je bilo truplo Weingerlovo že pokopano, še je tožnomilo eno uro pel veličastni njegov zvon...« (Obširneje je opisano Weingerlovo življenje v »Slov. Gosp.« 1899 št. 1. in 2.)

Kapela sv. Urban v Jareninskem dvoru — v župniji Jarenina — z mašno licenco.

I. V premeru 42; od klobuka do krila 32; obročeva debel. 3 cm. — Glas *f*. — Ob zgornjem vratu rožnati okraski. Na vratu podoba sv. Urbana. Nad krilom napis:

GEGOSSEN VON J. DENZEL^s SOEHNE IN MARBURG 1886.

- II. 36; 26; 3 *cm*; glas *g*. — Ob zgornjem vratu rožnati okraski. — Na vratu podoba sv. Benedikta.

SCT. BENEDICT ^{Podoba} sv. Benedikt ABBAS.

Nad krilom napis:

GEGOSSEN VON J. DENZEL = SÖHNE IN MARBURG. 1836.

Ta dva je blagoslovil stolni prošt J. Matjašič v Mariboru.

- III. 30; 25; 3·5 *cm*. Glas *h*. — Tri korenine pri kroni odtrgane. — Brez napisa in brez podobe.

Kapela sv. Križ na pokopališču v župniji M. B. v Jarenini.

V premeru 40; od klobuka do krila 30; obročeva debelost 4 *cm*. Glas *a*. — Ob zgornjem vratu rožnati okraski. — Na vratu ob eni strani Kristus na križu, ob drugi strani letnica 1861.

Donkova kapela Marija, Kraljica sv. rožnega venca v Vúkovskem dolu — župnija Jarenina.

V premeru 60; od klobuka do krila 43; obročeva debel. 4·5 *cm*; glas *gis*. — Ob zgornjem vratu rožnati okraski. Na vratu podobi Kristus na križu in Marija z Jezuškom. — Nad krilom napis:

GEGOSSEN VON JOH: DENZEL SÖHNEN IN MARBURG ANNO 1898.

Senekovičeva kapela sv. Križ na Poličkem vrhu v župniji Jareninski.

V premeru 24; od klobuka do krila 17; obročeva debel. 2 *cm*; glas *c*. — Ob eni strani vrata pritišnjena svetinja: Angeli nesejo lo-retsko hišico z Marijo. Okoli Marije težko čitljiv napis: Maria Lor.

Ob drugi strani doprsna podoba na svetinji — sv. Ignacij Lojol. — z nečitljivim napisom okoli podobe.

Zvonjenje je kakor drugod v dekaniji. Ob petkih zvoni z velikim zvonom ob 9. uri predpoldnem. Kadar gre duhovnik na spoved in kadar kdo umrje, se zvoni s petim zvonom. Celi mesec majnik se zjutraj ob 4. uri vabi kake $\frac{1}{4}$ ure z velikim zvonom k šmarnicam.

* * *

Sv. Jakob v Slovenskih goricah 272 *m* nad morjem.

- I. V premeru 145; od klobuka do krila 104; obročeva debel. 10·5 *cm*. Glas *cis*. — Ob zgornjem vratu gotski okraski. Na vratu podobe: 1. sv. Jakob; 2. sv. Frančišek; 3. sv. Urban in 4. Kristus na križu; spodaj Marija in Janez. Med 1. in 4. podobo napis:

URE PRAVI, SVETKE SLAVI,
RADOVOLJNI NAŠ DONESEK.

Nad obročem rožnati okraski. Nad krilom napis:

ZLIT OD SINOVI JANEZA DENCELNA V MARIBORU 1885 POD
ŽUPNIKOM FRANJO REPA, KAPLANOM JAK. MARZIDOVŠEK,
CERKVENIMA OSKRBNIKOMA MIHA ORNIK I IVAN SIRK.

Enkrat obrnjen.

- II. 115; 82; 8 cm; glas *f*. — Krona: rusaste glave. — Ob zgornjem vratu rožnati okraski, med temi napis:

 BOGA HVALI LJUDSTVO VABI VELKA VAŠA DAROVITOST. SLIT U GRADCU OD
JANEZA FELTLA 1850

Na vratu podobe: 1. Jezus s srcem; 2. sv. Florijan; 3. sv. Boštjan; 4. Marija s srcem; 5. sv. Notburga (?) in 6. sv. papež Gregor. — Enkrat zasuknjen.

- III. 95; 70; 6,5 cm; glas *gis*. — Krona: rusaste glave. Ob zgornjem vratu rožnati okraski, med temi:

 FLORENTIN STRECKSFUS ZU GRAZ GOSS MICH 1704

Na vratu podobe: 1. sv. Jakob; 2. sv. Janez Krstnik; 3. sv. Rok; 4. Marija Kraljica; 5. sv. Boštjan in 6. sv. Martin. — Trikrat obrnjen.

- IV. 68; 50; 5 cm; glas *cis*; 299 *fl.* — Krona: rusaste glave. — Ob zgornjem vratu rožnati okraski, med temi:

 MILO IZ TURNA AVE MARIJO DAR VAM ZVONI ☼ ZLIT
U GRADCU OD JANEZA FELTLA 1850

Na vratu podobe: 1. Marija z Jezuškom; 2. sv. Trojica; 3. sv. Ana; 4. sv. Elizabeta.

- V. v linah za »srečno zadnjo uro« 50; 36; 3,5 cm; glas *a*. — Ob zgornjem vratu rožnati okraski, med temi:

 FRANZ ANTONI WEYER IN GRAZ GOSS MICH 1721

Na vratu podobe: 1. Marija Kraljica; 2. sv. Deodat; 3. sv. Jakob in 4. sv. Urban.

»Chronika parochiae St. Jacobi in Col. Slov.« ima v § 12 o zvonovih to-le: »Im Jahre 1850 haben die hiesigen Pfarrensinsassen drei ganz neue Glocken angeschafft. Und zwar die grosse mit 25 Ct benedicirt in honorem s. Iosephi, die zweite mit 14 Ct in honorem B. Virginis Mariae u. dritte mit 2 Ct in honorem s. Sebastiani, diese 3 Glocken hat der hochwürde Domprobst Josef Kraner von Graz am 3. Dezember 1850 hierorts benedicirt. Die übrigen zwei Glocken nähmlich die mit 6 Ct in honorem s. Iacobi u. die fünfte nähmlich mit 1 Ct die eigentliche Versehglocke sind die alten.«

O velikem zvonu je pod letnico 1885: »In diesem Jahre haben wir auch statt der alten gesprungenen Turmglocke, die 25 Wiener Centner schwer, die neue Thurm-glocke bekommen, u. zwar vom Glockengiesser H. Denzel's Söhnen in Marburg. Diese neue Glocke wiegt 29 Wiener Centner u. 32 \mathcal{H} . (allein die Glocke)

a) der Glockengiesser bekam fürs Umgiessen der alten Glocke	500 fl — kr.
b) für ganz neuen Schwengel fürs Übermachen des . . . (nečitljivo)	100 » — »
c) für die vier Centner à 80 fl = 320 fl u. 32 \mathcal{H} . 25 fl 60 kr., daher im Ganzen	345 » 60 »
u. 10 fl bekam der Glockengiesser als Trinkgeld	10 » — »
d) die Knechte bekamen als Trinkgeld	4 » — »
e) der Prediger u. Pontifex, der Hochw. Herr Canonicus Krizanič	5 » — »
f) der Kutscher, der den besagten Herrn brachte	5 » 12 »
g) die Musikanten, das Mittagsessen	8 » — »
h) der Schmied verdiente sammt . . nečitljivo . . reparatur	— » 62 »

also im Ganzen gekostet 978 fl 34 kr.

Dies hat a) die Kirchenkasse mit 600 fl, die Pfarrsgemeinde mit 378 fl 34 kr. bestritten.

Die Glocke hat Johann Sirk, Kirchenprobst am Samstag vor 2ten Adventsonntage von Marburg gebracht, die aber jedoch an diesem 2ten Sonntage wegen zu starken Wind nicht aufgezogen werden konnte, sondern sie wurde am 3ten Adventsonntage aufgezogen. Diese Glocke hat der Hochw. Domprobst Georg Mathiaschitsch beim Glockengiesser auf den Namen des hl. Methodius geweiht, wobei der H. Hofkaplan Sidanšek Pathe war.

Am 1. Sonntag giengen ein an Opfer	73 fl 26 kr.
» 2. » d. i. am 13. Dez. giengen ein an Opfer	59 » 27 »
Freiwillig haben beigesteuert Maria Ockerl	10 » — »
Dominikaner	5 » — »
Herr Fischerauer	2 » — »
u. Frau v. Ratharen	2 » — »
daher im Ganzen für die Glocke bekommen	151 fl 53 kr.
der Abgang aus Privaten . . . (nečitljivo) pr	226 » 81 »

Na hodniku Plateisove viničarije v Zgornjem Hlapju je zvonček, ki ima v premeru 30; od klobuka do krila 22; obročeva debel. 2.5 cm; glas h. — Ob zgornjem vratu rožnati okraski, med temi:

Na vratu podobe: 1. Angeli nesejo hišico z Marijo; 2. sv. Jožef z Jezuškom; 3. bradat svetnik v desni lilijo, v levi križ.

V tej župniji zvoni vsak dan zjutraj ob 4. uri »jutrnico«, ob petkih ob 9. uri predpoldnem z velikim zvonom. Na spoved in umirajočim »srečno uro« zvoni z majhnim zvonom. Ob nedeljah in praznikih vabi kakih 10 minut eno uro pred službo božjo, pol ure pred službo božjo pa vabi s srednjim zvonom k rožnemu vencu. Na pustni večer zvoni o polnoči z velikim zvonom, na Vseh svetnikov večer od 6—7. ure in na Vernih duš dan od 4—5. ure zjutraj pa z vsemi zvonovi.

* * *

Župnija Št. Ilj v Slovenskih goricah 297 m nad morjem.

- I. V premeru 150; od klobuka do krila 107; obročeva debel. 11 cm. Glas *c*. Tehta 3215 # . — Ob zgornjem vratu rožnati in gotski okraski. Na vratu podobe v gotskih okvirjih: 1. sv. Ilj; 2. Srce Jezusovo; 3. Srce Marijino; 4. sv. Florijan; 5. sv. Urban in 6. Kristus na križu, spodaj Marija in Janez. Nad obročem okraski vinske trte. Nad krilom napis:

ČAST BOGU NA VIŠAVAH. DELO ST. 1424. ANTONA SAMASSA
V LJUBLJANI 1860.

Enkrat obrnjen.

- II. 120; 85; 8 cm; glas *e*. Tehta 1555 # . — Ob zgornjem vratu ko pri I. — Na vratu podobe na podstavkih: 1. Marija brezmadežnega spočetja; 2. sv. Ana; 3. Kristus na križu, spodaj Marija in Janez. — Nad obročem okraski hrastovega listja in želod. Nad krilom napis:

MIR NA ZEMLI LJUDEM, KI SO SVETE VOLJE.

Dalje ko pri I., izjemši 1423 ... Enkrat obrnjen.

- III. 98; 72; 7 cm; glas *g*; težek 919 # . — Ob zgornjem vratu ko na I. — Na vratu podobe na podstavkih: 1. sv. Janez Nepom.; 2. sv. Peter in Pavel; 3. Kristus na križu, spodaj Marija in Janez. — Nad obročem okraski bršljana. Nad krilom napis:

OČETAM ČEDNO IN LEPO IZREJO SINOV IN HČERA.

Drugo ko pri I., izjemši 1422 ... Enkrat zasuknjen.

- IV. 74; 54; 5 cm; glas *c*; težek 380 # . — Ob zgornjem vratu ko na I. Na vratu podobe na podstavkih: 1. sv. Jožef; 2. sv. Frančišek in 3. Kristus na križu, spodaj Marija in Janez. — Nad obročem okraski ko na I. — Nad krilom napis:

ČVERSTI MLADOSTI — ČISTO SERCE.

Drugo ko na I., izjemši 1421 . . . Enkrat obrnjen.

- V. v gornjih linah 56; 40; 4 *cm*; glas *cis*; težek 167 *g*. — Na vratu podobi: 1. sv. Barbara; 2. Kristus na križu, spodaj Marija in Janez. — Na obroču napis:

DELO. ST. 1420. ANTONA SAMASSA V LJUBLJANI 1860.
MERTVIM VEČNO ŽIVLJENJE.

- VI. Spomina vreden mašni zvonček pri velikem oltarju: 19; 17; 1.5 *cm*; glas *a*. — Na vratu svetinje viseče na verižicah: 1. Kristusova glava; 2. sv. Avguštin z angelom pri morju; 3. redovnica z dvema angeloma; 4. Marija z Jezuškom podaje rožni venec (?) sv. Dominiku in redovnici.

Župnijska kronika ima o zvonovih: » . . . A. Samassa . . ., welche um den Betrag von 6541 fl 50 kr., die durch eine freiwillige Sammlung unter den Pfarrkindern aufgebracht worden waren, geliefert hat. Geweiht wurden sie von Hochw. Caspar Albrecht Domdechant des Lavanter Domkapitels am 12. Sonntag nach Pfingsten d. i. . . und am nämlichen Tage bei grossem Andrang des Volkes von Nah u. Fern in den Thurm aufgezogen.«

Grejnerjeva kapela — Marija z Jezuškom — na Brlogu — župnija Sv. Ilj v Slov. goricah.

V premeru 54; od klobuka do krila 38; obročeva debel. 3.5 *cm*; glas *e*. Tehta 135 *kg*. — Krona: rusaste glave. — Ob zgornjem vratu rožnati okraski, med temi:

 SALESIVS FELTL HAT MICH GEGOSSEN IN GRAZ ANNO 1803.

Na vratu podobe: 1. sv. Sebastijan; 2. sv. Peter; 3. sv. Rok.

Škaludrijeva (Gornik-Pahernik) kapela M. B. Lurška v Ceršaku v župniji Št. Ilj v Slovenskih goricah.

Premer 31; visočina 24; debelost 2.5 *cm*. — Glas *fis*.

Tudi v tej župniji zvoni ravnokar umrlim »srečno uro«, sicer ni posebnih navad.

* * *

Župnija Sv. Andrej v Svečini 290 *m* nad morjem.

- I. V premeru 132; od klobuka do krila 90; obročeva debelost 9 *cm*. Glas *d*. — Ob zgornjem vratu rožnato-gotski okraski, med temi napis:

 GEORGIUS STEINMETZ CELLEIAE ME FUDIT

Na vratu podobe na podstavkih: 1. Marija Kraljica z Jezuškom; 2. sv. Peter; 3. Kristus na križu; 4. sv. Pavel. — Nad krilom napis:

 SANCTA MARIA, DEI GENITRIX, SVBVENI SVBVENI NOBIS
PECCATORIBVS

Enkrat obrnjen.

II. 1 m; 80; 8 cm. Glas *a*. — Krona: glave. — Ob zgornjem vratu dve vrsti napisa z gotskimi minuskuli:

§ iesus § naccarennus § rex § iudeorum § lucas § marchus § matheus §
iohannes § sancta
§ andela § ora § pro § nobis § 1 • cccccc

dalje so bežeči zajci. — Na vratu podobe: 1. sv. Andrej, 2. sv. Pavel, 3. sv. Peter (ali sv. trije kralji?). Med 1. in 2. podobo so trije vtišnji mali denarji; tako med 2. in 3. podobo. Potem so tri navpično ⦿ vtišnjene večje svetinje. 4. podoba: Marija Magdalena (?), potem trije vtišnji mali denarji. 5. podoba: sv. Barbara (?), zatem zopet trije mali denarji. 6. podoba: Marija Kraljica z Jezuškom, zatem tri velike vtišnjene svetinje ⦿ . 7. podoba: sv. Neža (?) potem vtišnji trije denarji ⦿ . 8. podoba: sv. Jurij, zatem vtišnji trije denarji. — Nad krilom bežeči zajci (?). Enkrat obrnjen.

III. 84; 60; 6 cm. Glas *a*. Krona: glave. — Ob zgornjem vratu rožnati okraski, med temi:

 MATTHÆUS KÖSTNBauer IN GRAZ HAT MICH GEGOSSEN
1741

Na vratu podobe: 1. sv. Jožef vodi Jezuska; 2. Kristus na križu, spodaj Marija in Janez; 3. sv. Mihael; 4. sv. Janez Nepom. — Nad krilom napis:

 ECCE CRUCEM DOMINI FUGITE PARTES ADVERSUS
LEO DE TRIBU IUDA RADIX DAVID ALLELUIA

Enkrat obrnjen.

IV. 60; 47; 5 cm. Glas *d*. Brez krone. — Ob zgornjem vratu napis:

ORE X GLORIE VENAIX CVM PAGE X

Enkrat zasuknjen.

V. v gornjih linah: 44; 32; 3 cm. Glas *e*. — Na vratu podoba sv. Barbare, ob strani po ena roža. Pod tem dve vrsti napisa:

KUPÍL ME JE FRANZ ŠROL
ŽUPNIK TUKAJ LETA 1877

Karmelitska kapela sv. Jožef v Ciringi v župniji sv. Andreja v Svečini z mašno licenco.

V premeru 51; postranska višina 36; obročeva debelost 4 *cm.* — Glas *d.* — Ob zgornjem vratu rožnati okraski. — Na vratu podobe: 1. sv. Jožef z Jezuškom; 2. sv. Terezija z rožnim vencem; 3. Elija na gorečem vozu. — Nad krilom napis:

P. NORBERT. P. THERESIA. GEGOSSEN VON DENZEL U. SÖHNE
IN MARBURG A. 1880.

Krennov stolpič nad vinogradsko hišo na Kopicu v župniji sv. Andreja v Svečini.

V premeru 65; od klobuka do krila 48; obročeva debelost 6 *cm.*; glas *as.* — Ob zgornjem vratu rožnati okraski. — Na vratu napis:

GESTIFTET

VON

IOHANN U MARIA KRENN

1897.

Nad obročem rožnati okraski. — Nad krilom napis:

GEGOSSEN VON FRANZ GÖSSNER IN WIEN XI BZK.

dalje rožnati okraski.

V Svečini zvonu vsako jutro ob 3. ali 4. uri »dan«, ob petkih ob 9. uri Kristusovo trpljenje. Umirajočim zvonu »srečno uro«. Na vseh svetnikov dan se zvonu zvečer od 6—7. ure in tako tudi na Vernih duš dan zvečer (posebnost). Na pustni večer se zvonu z velikim zvonom od 11. do 1/2 12. ure in o polnoči v znamenje, da se začne postni čas. Zvonu se tudi vsakemu v dekaniji umrlemu duhovniku. Ob nedeljah in praznikih »vabi« z velikim zvonom eno uro pred službo božjo.

* * *

Župnija Spodnja Sv. Kungota 346 *m* nad morjem.

I. V premeru 114; od klobuka do krila 82; obročeva debel. 8 *cm.*; glas *f.* Tehta 1381 *℔.* — Ob zgornjem vratu rožnati in gotski okraski. Na vratu podobe na podstavkih: 1. sv. Kunigunda in sv. Henrik; 2. sv. Terezija; 3. Kristus na križu, spodaj Marija in Janez; 4. N. Lj. G. presv. Srca z Jezuškom. Nad obročem okraški vinske trte. Nad krilom napis:

ČAST BOGU NA VIŠAVAH IN MIR LJUDEM NA ZEMLI.

DELO ST. 1501. ANTONA SAMASSA V LUBLJANI 1861.

II. 90; 65; 7 *cm.*; glas *a.* Tehta 710 *℔.* — Krona: rusaste glave. — Ob zgornjem vratu rožnati okraski, med temi:

 SALESIVS FELTL HAT MICH GEGOSSEN IN GRAZ ANNO
1799

Na vratu podobe: 1. sv. Florijan; 2. Kristus na križu obdan z žarki; 3. sv. Ana in 4. Marija Kraljica nebes.

- III. 65; 48; 5 cm; glas *d*. Krona: rusaste glave. — Ob zgornjem vratu rožnati okraski, med temi:

⊕ ECCE SIGNVM CRVCIS FVGITE PARTES ADVERSÆ IESVS LEO
VICIT DE TRIBV IVDA

Na vratu podobe: 1. sv. Mihael; 2. Kristus na križu, spodaj Marija in Janez ter napis:

MEDARDVS REIG IN GRAZ HAT
MICH GOSSEN ANNO 1680

Enkrat obrnjen.

- IV. 54; 38; 4 cm; glas *fis*. Tehta 153 *℥*. — Ob zgornjem vratu rožnati okraski, med temi:

 IOHANN FELTL GOSS MICH IN GRATZ ANNO 1833

Na vratu podobe: 1. sv. Trojica krona Marijo; 2. sv. Miklavž; 3. sv. Anton Pad. in 4. sv. Florijan.

Kronika ima o zvonovih: »Die Kirche hat 4 Glocken, von denen die grösste mit 1381 *℥*. im J. 1861 angeschafft wurde; welche 4 Glocken zusammen ein ziemlich harmonisches Geläute abgeben.«

Kapela M. B. brezmadežnega spočetja na Tissovem posestvu na Gradišču, župnija Spodnja Sv. Kungota,

ima zvonček, ki ima v premeru 31; od klobuka do krila 23 cm; obročeva debel. 2,5 cm. Glas *fis*. — Ob zgornjem vratu gotski okraski. Na vratu podobi: Kristus v levi tablico z napisom A Ω in Marija Kraljica z Jezuškom. Pod to podobo napisano AVE MARIA.

Ravnokar umrlim zvoni v tej župniji z malim zvonom »srečno uro«, na Vseh svetnikov dan zvoni zvečer od 6—7. ure, na Vernih duš dan pa od 5—6. zjutraj. Na pustni večer zvoni ob 11. uri z velikim zvonom, o polnoči pa z vsemi v znamenje, da se začne postni čas.

* * *

Župnija sv. Jurij ob Pesnici, 307 m nad morjem.

- I. V premeru 118 cm; od klobuka do krila 85; obročeva debelost 8 cm. Glas *E*. Tehta 15 stotov. — Krona: rusaste glave. — Ob zgornjem vratu rožnati okraski med temi:

 ME FVDIT IOANES STEINMETZ ZILLI ANNO 1808.

Na vratu podobe na podstavkih: 1. sv. Jurij; 2. Marija z Jezuškom; 3. sv. Trojica; 4. sv. Florijan. Obrnjen leta 1891.

- II. V premeru 102 *cm*; od klob.-krila 74; obroč. deb. 7.5 *cm*. Glas *a*. Tehta 12 stotov. — Ob zgornjem vratu gotski okraski. Na vratu podobe: 1. sv. Rok; 2. Kristus na križu; 3. sv. Marko; 4. Marija z Jezuškom. Med 2. in 3. podobo napis:

Gegossen von Brüder
Denzel in Marburg auf
Anregung des Hr. G. N.
Pomprein unter den Hoch-
würd. Hr. Pfarrer P. Corbinian
Lailh 1888.

Med 4. in 1. podobo napis:

Franz Smonig
Bürgermeister
Aug. Striner und
Joh. Wolcher
Kirchenprübste.

Na obroču dve vrsti rožnatih okraskov.

- III. V premeru 84 *cm*; od klob.-krila 60; obroč. debel. 6.5 *cm*. Glas *c*. Tehta 6 stotov. — Krona: rusaste glave. Ob zgornjem vratu dve vrsti rožnatih okraskov. Spodnja vrsta ima med rožami glave, med temi napis:

 IOHANN FELTL GOSS MICH IN GRATZ ANNO 1842.

Na vratu podobe: 1. sv. Trojica; 2. sv. Jožef; 3. sv. Martin; 4. sv. Florijan. — Nad krilom napis:

 UNTER D◊HOCH◊H◊PFAR◊IOS◊DIVYAK U◊DEN H◊
KIRCHENBR◊EP◊MATH◊LILEG U. FRANZ TRINKAUS AUF
KCESTEN D◊PFARRGEM◊ANGESCHAFT◊

- IV. V premeru 60 *cm*; od klob.-krila 44; obroč. debel. 4 *cm*. Glas *e*. Tehta 3 stote. — Krona: rusaste glave. — Ob zgornjem vratu rožnati okraski, med temi:

 IOHANN FELTL GOSS MICH IN GRATZ ANNO 1841.

Na vratu podobe: 1. Marija, pomočnica vernih duš, pod njo dve vrsti drobnega nečitljivega napisa; 2. sv. Katarina; 3. sv. Elizabeta; 4. sv. Barbara.

Pri zvonjenju ni nikakšnih posebnosti.

Dekanija Sv. Lenart.

Župnija Sv. Lenart v Slov. goricah 259 m nad morjem.

- I. V premeru 141 cm; od klobuka do krila 90; obroč. debel. 9.5 cm. Glas d. — Krona: bradate glave, pod njimi roža. — Ob zgornjem vratu napis z gotskimi minuskuli:

am X > X nembt X bar X es X bitta X iunachetav X ꝛ ꝛ banant X betæn X und X
 bitte X einem X son X gepettu X und X man X hutt X seinem X namen X haisen
 naga podoba esaias

Pod tem napisom je rožnat okrasek in medtem zopet napis z gotskimi minuskuli:

v okvirju stoječa naga podoba. got X mit X uns v okvirju stoječa naga podoba.

Na vratu: 1. Kristus na križu, nad njim roža, okolo njega zvezde. Ob strani in sicer nekoliko pod njim ob desni sv. Barbara, ob levi sv. Magdalena z alab. pušico. Pod križem pritišnjena svetinja ko kakšen denar; pod tem: W F in stoječa naga podoba. 2. sv. Marjeta (?), nad njo roža; ob desni pritišnjena svetinja Marija z Jezuškom in žezlom — okoli svetinje nečitljiv napis; ob levi leteč orel; pod podobo Marjete (?) roža. 3. V sredi stoječa ženska, nad njo tri zvezde, nad temi pritišnjen denar z rusasto glavo. Ob straneh stoječe ženske je desno sv. Lenart (?), levo pa sv. Štefan (?). Pod žensko podobo jezdec s sulico; pred in za njim ljudje. 4. V okvirju večji angel z malim. Nad tem roža. Ob desni naga človeška podoba. Ob levi dobri pastir. Pod angelom glava obkrožena z rožami. — Nad obročem sta dve vrsti napisa:

* IURBEN * CASPER * GREITSCHE * MIHAE * PROIR * DER * ZEIC * obtolčeno vsled urinega bata ꝛ ꝛ ꝛ ꝛ ꝛ obtolčeno R * GABRIEL * DIVIAK *
 UND * HER * ANDRE * NI GAR ^{podoba Marije (?)} AMBROS * SGBARCIZ ^{stoječa člov. pod.} MAIRCIN
 * MEIZEN ^{neka podoba} PECER * KRISHAIN * MAIRKGO * KBHJZPÖRKB ^{jagnje} IURI *
 IUBA * UND * IURI * SHINIZ * FRIZ * LIWIZ ^{neka podoba} nečitljivo KIB * SHARI *
 PECER * SGBUMILAIK ^{nečitljivo}.

ANO 15 ◊ 75 *IAR*^h*HC*^h*MIEB*^h*GOSEN*^h*BENEDIK*^h*FIERINØ*^h*ZIN*^h
 UND*^h*GLOK^hFEN^hGESER*^hUND*^h*PUR^hBER*^hZU*^h*UÖ^hCK^hFEN^hM^hARK^hHC*^h*D^hAK^hZU*^h
 DE^hFIEC*^h*MI^h*GOI*^hUND*^h*DIE*^h*G^hANZE*^h*P^hF^hARMENINØ*^hZU*^h*S^hAM^hBC*^h
 DISEM*^h*BOC^hSH^hAUS*^hUND*^h*ACI*^h*DIE*^h*D^hA*^h*G^hENC*^h*ZIN*^hUND*^h*AUS*^h*DISER
 ZEIC^h*ZÖ^hH^hPROBSC*^h*GEBESEN*^h nečitljivo SINE^hG^hABIDS*^h*IURI*^h
 I^hAUS^hABIDS*^hUND ^{podoba}_{neke živali.}

Obrnjen je četrtokrat. — Kembelj je nov.

Andrej Niger (Črnko), ki se imenuje na zvonu, je bil pozneje (okoli l. 1585) vikar v Jarenini.

- II. 90; 64; 7 cm. Glas *b*. — Krona: glave. — Ob zgornjem vratu med rožnatimi okraski napis:

 ZU GOTTES EHR BIN ICH GEGOSSEN IN GRAZ BEY
 THERESIA WEYERIN WITTIB 1731

Na vratu podobe: 1. sv. Lenart (?) v desni križ, v levi knjigo; 2. Kristus na križu, spodaj Marija in Janez; 3. sv. Pavel in 4. sv. Mihael s tehtnico. — Obrnjen je četrtookrat.

- III. 71; 53; 5 cm. Glas *f*. — Ob zgornjem vratu med rožnatimi okraski napis:

 BIN GEGOSSEN IN GRAZ BEY THERESIA WEYERIN
 WITTIB 1731

Na vratu podobe: 1. sv. Barbara; 2. grb; 3. sv. Lenart, opat, v desni škof. palico, v levi knjigo in verige; 4. presv. Trojica krona Marijo in 5. sv. Lovrenc. — Obrnjen je četrtookrat.

- IV. v gornjih linah. Do tega pa ni lahko mogoče. — Glej spodaj. Glas *e*.

- V. sedi počen v zvonici: 48, 39, 4·5 cm. — Ob zgornjem vratu napis z gotskimi majuskuli — deloma na pol latinskimi.

M^hARIA · ER^hACIA · PLEN^hA · DOMJ^hNS ·

Dvakrat obrnjen.

- VI. sakristijski zvonec, ki napoveduje sv. mašo: 17·5; 13; 1·3 cm. — Glas *g*. — Ob zgornjem vratu okraski vinske trte ter hrastovega listja in želoda. — Na obroču napis:

FUSA ANTONI PAPST

»Chronik der Pfarre und Kirche St: Leonhard in W: Büheln« ima o zvonovih na strani 19. sledeče:

»Glocken im hiesigen Pfarrkirchthurme sind vier, wann und von wem sie angeschafft sind, kann nicht angegeben werden, da in den alten Urkunden nichts davon angemerkt erscheint. Die grosse Glocke wiegt 1500 *℥*. Die Inschrift ist unleserlich, nur die darauf befindliche Jahreszahl 1573 ist noch deutlich, und dürfte diese Glocke eben im

Jahre 1573¹ angeschafft worden seyn« ... »Die kleinste sogenante Zü-
gen-Glocke wiegt nur 60 *℥*. ist ganz oberhalb bei der zweiten Latern
angebracht und führt die Jahreszahl 1781.« — Im »Liber arcanus« con-
tinens baptizmata illegitimorum pag. 18 ist über die sogenannte Zügen-
glocke folgendes notirt: »Campanula agonizantium seu pro agonizan-
tibus comparata die 11. mensis januarii 1783 signum datum est pro
agonizante Theresia Damiš, filia Dñi Sebastiani Damiš civis ac sartor-
is, quæ ante partum binis vicibus videbatur esse in agonia pro felici
ejus morte, seu ut homines campanulam pulsari audientes Deum pre-
centur pro felici ipsius morte. Hæc omnium prima mortem evasit,
cui hæc campanula pulsata est, nam reliqui omnes, quibus pulsata est,
obierunt. Primo autem omnium pulsata est Antonio Rokavec, rustico
in Schizendorf, Domini Burg Mahrburg Nr. 15 qui die 13. mensis Au-
gusti anno 1781 sepultus fuit. Comparata autem est hæc campanula
expensis Domini Josephi Royko, quondam Civis et Victoris doliorum
in Oppido sancti Leonardi... modo (i. e. 17. nov. 1782) jam apud
suum filium, jam ad suam vineam in monte Metau dicto commorantis.«

Kapela Marija Vórihška (Pomagaj) v Rádehovi okoli 240 *m* nad morjem
z mašno licenco.

V premeru 50; od klobuka do krila 36; obročeva debelina 3·5 *cm*;
glas *c*. — Krona: glave. — Ob gornjem vratu okraski vinske trte. —
Na vratu podobe: 1. Marija Kraljica; 2. sv. Ana z Marijo; 3. škof v
desni križ, v levi palico. — Nad krilom napis:

ZLEJAN U WARAŽDINU PO ANTUNA PAPISTA 1870. BR, 219

Frasova kapela Lurške M. B. v Spodnjih Žrjávcah.

V premeru 48; od klobuka do krila 36; obročeva debelost 4·5 *cm*;
glas *a*. — Krona: glave. — Ob zgornjem vratu okraski bršljana. —
Na vratu podobi: Marija brezmadežnega spočetja in škof (?). — Nad
krilom napis:

ZVON JE DAL VLITI MIROSLAV KUKOVEC OD SINOV J. DENCELNA
V MARIBORU LETA 1887.

Koder-ova kapalica Marija, kraljica nebes v Gornjih Žrjávcah.

V premeru 46; od klobuka do krila 32; obročeva debel. 2·5 *cm*.
Glas *e*. Tehta 82 *℥*. — Krona: glave. — Ob zgornjem vratu rožnati

¹ Orožen, Das Bisthum Lavant I, str. 192. pravi, da je ta zvon zlit l. 1575,
kar se nam zdi verjetnejše, ker je gotična petka zelo podobna trojki, in mislimo,
da je zgodovinar Orožen boljše bral, kakor spisatelj št. lenartske kronike. — *Ur.*

okraski. — Na vratu podobe: Marija brezmad. spočetja in sv. Jurij. — Na obroču napis:

ZLEJANO U WARASDINU 1864 PO ANTONU PAPST-U. PREPEVAJ
ČAST BOGU! J. M. ROTER.

Glede zvonjenja poroča kn. šk. urad dne 6. marca 1907 kot posebnost le to, da pred velikimi prazniki zvoni ob 2. uri popoldne z velikim zvonom.

* * *

Župnija Sv. Rupert v Slov. gor. okoli 230 m nad morjem.

I. v premeru 154; od klobuka do krila 112; obroč debel 11,5 cm. Glas c. Tehta 3765 //l. Ob zgornjem vratu rožnati gotski okraski, med temi podobe: 1. sv. Lukež v desni pero, v levi knjigo, pod njim volovska glava; 2. Marija Kraljica z Jezuškom; 3. sv. Matvez, v desni pero, v levi knjigo, pod njim angelska glava; 4. sv. Marko v desni pero, v levi knjigo, pod njim levova glava; 5. Kristus v levi knjigo z A Q; 6. sv. Janez, pod njim orel. — Na vratu podobe v gotskih okvirjih: 1. sv. Rupert; 2. sv. Jožef; 3. Kristus na križu, spodaj Marija in Janez in 4. sv. Ciril. — Nad obročem okraski hrastovega perja in želod. — Nad krilom napis:

✠ SCAVA BOGU! MIR LJUDEM! POKOJ MERCUM ✠ N. 110.
OPUS ALBERTI SAMASSA LABACI 1868.

II. 122; 88; 9 cm. Glas e. Tehta 1822 //l. — Ob zgornjem vratu rožnatogotski okraski. — Na vratu podobe na podstavkih 1. Marija brezmadežnega spočetja in 2. Kristus na križu, spodaj Marija in Janez. — Nad obročem okraski vinske trte. — Nad krilom napis: N. 109. OPUS ... ko pri I.

III. 103; 74; 7,5 cm. Glas g. Tehta 1090 //l. — Ob zgornjem vratu rožnato-gotski okraski. — Na vratu podobe na podstavkih: 1. sv. Anton Pad. in 2. Kristus na križu, spodaj Marija in Janez. — Nad obročem okraski vinske trte. — Nad krilom napis: N. 108. OPUS ... ko pri I.

IV. 78; 57; 6 cm. Glas c. Tehta 494 //l. — Ob zgornjem vratu rožnato-gotski okraski. — Na vratu podobe na podstavkih: 1. sv. Notburga in 2. Kristus na križu, spodaj Marija in Janez. — Nad obročem okraski vinske loze. — Nad krilom napis: N. 107. OPUS ... ko pri I.

O zvonovih ima župnijska kronika naslednje: Im Album des Albert Samassa ist vorstehende Correspondenz slovenisch gegeben wie folgt: Sv. Rupert v Slovenskih goricah (Növi zvoñovi). Uže marsikteri

potovalec se je uradoval v prijaznih s trtami obrašenih hribih, ki se navadno zovejo Slovenske gorice; in če je isti ob enem bil navdan še pobožnimi čuti, so ga gotovo mnogotere kapelice in križi ob potu in na holmih kaj simpatično pozdravljali. Pazliveji opazovalec pak ne more prezreti in da se javlja pobožno in katoliško mišljenje mej prebivalci tega kraja, poslednji čas prav veselo o olepšanji cerkvà, v naravi cerkvenega orodja, posebno pak novih zvonov . . .

Tukajšnji zvonovi so večinoj iz Gradca (Maribora) Celja . . . V novejšem se pak bolj pogosto obračamo do zvonarja g. Samasse v Ljubljani. Slednji namreč oskrbuje zanesljivo glede solidnosti primerne cene in harmoničnega glasú vedno prav lične zvonove.

Najnovejši dokaz so st. Ruperski novi štiri zvonovi, katere si je po prizadevanji neumornega župnika gosp. J. Straha in gosp. Dra. Gregorèca kapelana . . . omislila fara . . .

Uže pri prihodu novih zvonov, v začetku oktobra t. l. (1868) je bilo veliko veselje nad posvečenim izdelkom, ki je razodeval takoj pri pogledu, trdno in vkusno mojstersko delo.

Še večje veselje je pak bilo, ko je naš višji pastir, velečastiti gospod knezoškof Jakob Maksimilijan blagoslovil osebno 25. oktobra nove zvonove v pričo mnogobrojne množice ljudstva in z veliko duhovno asistencijo, ter svečanost poveličal še s primernim govorom; potem je imel prečastiti gospod prošt Ptujski (ob jednem varuh cerkve) dr. J. Vošnjak, slovesno zahvalno Božjo službo . . . ali vse pričakovanje je pak prekosilo radost, ko so novi zvonovi prvikrat zapeli. Po celej dolini so se razlegali majestetični veličastni in harmonično doneči glasovi čveteroglasnih težkih *H dur* zvonov. Vsi skupaj tehtajo 71 centov in 71 funtov in sicer pripada na veliki zvon 37 centov in 65 funt.«

»Anschaffung neuer Glocken:

Schreiber dieses hatte bei seiner Ankunft nach St. Ruprecht d. i. beim Antritte des Pfarrzögtums den Gedanken gefasst und den kühnen Wunsch den Pfarrsinsassen mitgetheilt, an die Stelle des bisherigen, zwar dem Dienste entsprechenden drei Thurmglöcken, ein grösseres Glockengeläute zu besorgen — worauf ihm bemerkt wurde . . . »Gospod iz tega bo težko kaj, že dvakrat so snovali in pripravljali se k tem velikanskem podjetju . . . alj žalibog obojekrat jim je spodletelo . . . tud sedaj zna tako biti . . . edni bodo voljni darovati za nove zvone — drugi pa ne . . .« Unter diesen Umständen und Anstænden, die bekanntlich bei Kirchenbauten, Kirchenverschönerungen, Anschaffungen von Kirchenutensilien etc. gewöhnlich vorkommen — wurde der Gegenstand der lieben Vorsehung Gottes empföhlen . . . und verschoben aber nicht aufgegeben oder aufgehoben . . . Es kommt Zeit es kommt Rath

... Über 10 Jahre sind nun verflossen. Der Wunsch der Pfarrleute neue Glocken zu bekommen war immer grösser. Manches schöne Gute und zur würdigen Feier des Gottesdienstes Nothwendige wurde mittlerweile von den Pfarrsinsassen bereitwillig ja grossmüthig — natürlich unter gehöriger Leitung der Pfarrvorstehung bei der altherwürdigen Kirche angeschafft, bis endlich der Zeitpunkt gekommen war... um das grosse Werk... um die Anschaffung neuer Glocken für die Pfarrkirche St. Ruprecht in W. B. Hand anzulegen in N. Domini... Das Jahr 1868, das Antepaschal-Examen hat hiezu die günstige Gelegenheit gebothen, wo man die Hausväter der einzelneu Gemeinden in die günstige Stimmung und zu Beiträgen zu diesem edlen Werke anzueifern, aufzufordern... zu bitten sich angelegen sein liess — u. zwar Gott Lob! mit günstigen Erfolge. Die Gemeinden-Vorsteher werden ersucht in den einzelnen Gemeinden Subscriptionen vorzunehmen. Als Massstab hiebei diente die Grundsteuer. Man hat sich in dieser wichtigen Angelegenheit an den berühmten Glockengiesser in Laibach, Albert Samassa gewendet, welcher am 25. März desselben J. 1868 persönlich hieher kam — das Glockenlocale, resp. den Thurm zu einem schweren Glockengeläute vollkommend passend fand u. an die Pfarrsmenge — nach dem Spätgottesdienste am Kirchplatze folgende Worte gerichtet hat: Povablen od Vašega g. farneštra k Vam, da se pogovorimo zavolj novih zvonov, ki jih željite v Vaš lep turn — zvonik oskrbeti; sedajni vaši zvonovi... slišal sem jih dans... so sicer ne slabi — vunder pak potrebujete vi v tem lepem bogatem kraju boljše in lepše zvonove... Jest pri nas na Kranskem k farnim cerkvam na deželi tri sorte zvonov izlevam — k menj premožnim po navadi tri zvonove v teži okolj 40 centov — v ceni okolj 4000 goldinarjev — k bolj premožnim štiri zvonove okolj 55 centov teže — cena okolj 5500 goldinarjev. — Prav premožnim... kakor vidim pri vas... lepe hiše, lepe grunte... 4 zvonove v teži okolj sedemdeset centov — in cena okolj sedemtaužent goldinarjev — ktere teh treh sort tedaj vi željite dobiti jest vidim — da je vaša cerkva tukaj v dolini med hribami... in da vi potrebujete zvone z močnim glasom — de jih boste dale slišali — tak mislim — da se boste odločili za to težko sorto s sedemdeset centami — in v ceni okolj sedemtaužent goldinarjev — stare zvone vzamem jest po navadnej ceni z 65 fl cent v rajtingo — nove vam pak — ker veliko težo imajo — vam zamorem cent dati za 85 goldinarjev. — Auf diesen Vortrag entschieden sich die Pfarrsinsassen für die 4 Glocken im Gesamtgewichte pr circa siebenzig Centner. Mit dem Gewicht — dem Contract wurde nach einer Darangabe pr — 200 fl — geschlossen u. die Lieferung der Glocken bis Ende September desselben Jahres bestimmt... also nach einem halben Jahre.

— Man bemerkte dem H. Samassa noch Folgendes: Sie geben den Glocken das beliebige Gewicht... die beliebige Form u. Grösse — worauf er erwiederte ja... ohne jede Schwierigkeit... Gut... Wie können Sie aber vorausbestimmen... Diese oder jene Glocke wird oder muss diesen oder jenen Ton haben...? Auch das besteht in meiner Gewalt und Kunst — war seine Antwort... Und lieferte Herr Albert Samassa ein vierstimmiges *H dur* Geläute... welches auch Sachkundige bewundern u. als ausgezeichnet harmonierend loben... Man nennt es das sogenannte Tactgeläute — sehr ähnlich dem Glockenspiele... Die Zahlungen wurden in bestimmten Raten geleistet u. bis Ende 1872, also binnen 4 Jahren beglichen. So hat sich nun die Pfarrsgemeinde unter Mitwirkung des Pfarrvorstehers J. E. S. u. des Herrn Kaplans Dr. Lavoslav Gregorèc... ein würdiges Denkmahl gesetzt... wie auch eine Zierde zum altherwürdigen Gotteshause. Deo gratias! Oh! dass es nun auch zur Ehre Gottes, zur Verherrlichung Seines Namens u. zum Seelenheile der guten Pfarrsgemeinde u. auch in der schönen slovenischen Gegend wohnenden Slovenen gereichen möge... Fiat!

Ansaffung d. Glocken: resp. Zahlung d. Glocken.

Nachdem sich die Pfarrsinsassen gemündeweise bereitwillig herbeigelassen u. erklärt hatten, nach Verhältniss ihres Besitzes Zahlungen für die neuen Glocken leisten zu wollen, meinten Einzelne: Če bo prostovoljno plačilo, bōdo edni dali, drugi pak ne... naj se pri dačnji preračuna... kolikor na vsakega pride... in se naj tudi z dačoj navadnoj v davkariji plačuje... drugače bomo edni plačovali... de bo smrdelo... drugi nam se pa bodo posmehovali... itd... Auf diese praktische Gegenbemerkung hat man auf eine kluge Weise in einem Vortrage in der Kirche (selbstverständlich mussten diesbezüglich mehrere Predigten von der Pfarrsgeistlichkeit gehalten werden) der Pfarrsmenge klar dargelegt, dass die Anschaffung resp. die Zahlung der Glocken nicht aus Zwang, wie diess bei anderen Steuern der Fall ist... sondern aus Liebe zur Ehre Gottes... zur Verherrlichung des Gottesdienstes... als ein Almosen betrachtet werden muss... u. nur auf diesem Wege wird, man unter den Beistande Gottes das Ziel erreichen. Denn nur in diesem Falle wird Gott die freudigen Gaben vielfach segnen u. das gute Werk einstens belohnen. Freilich sollen auch Steuern mit Freuden u. aus Liebe bezahlt werden... Allein wo sind heutzutage derartige Steuerzahler zu finden? Daher kein Segen im H. O. u. wahrscheinlich für die Zahler — weil gezwungen — auch nicht verdienstlich für die Em.

Nachstehendes Verzeichniss nach den einzelnen Gemeinden dient zur gefälligen Einsicht u. zwar leisteten die Zahlung:

a) Oberveličan . . .	1216 fl. 20 kr.	
b) Unterverličan . . .	980 » 40 »	
c) Gočova	497 » 70 »	Daher für die ausgezeichneten
d) Gradenšak	146 » 50 »	vierstimmigen <i>H dur</i> wohlgestimm-
e) Nadbišec	209 » 9 »	ten Glocken im Gesamtgewichte
f) Čermlenšak	257 » 70 »	pr 71 Ctr 71 <i>fl.</i> Wiener Gewicht.
Zavrh	320 » 10 »	Der Zentner mit 100 <i>fl.</i> bezahlt
Selce	802 » 30 »	worden sind . . . mit der runden
Straže	92 » 60 »	Summe . . . pr 7000 fl. — Das sind
Rogoznica	262 » 90 »	sieben tausend Gulden O. W. Deo
Dolge njive	122 » 70 »	gratias!
Farani	4908 fl. 19 kr.	
Stari zvonovi	1248 » — »	
Cerkva sv. Ruperta . .	710 » — »	
Summarum Summa . .	6866 fl. 19 kr.	
verschiedene Ausl. . .	200 » — »	
Summarum Summa . .	7066 fl. — kr.	

Numerirung: 107, 108, 109, 110. — Gewicht: 494, 1090, 1822, 3765 *fl.* — Zusammen: 7171 *fl.* à 85 fl pr Centner. Alte Glocken Abzug mit 2177 *fl.* à 65 fl. — Zugehör. 4 Schwengel 40, 60, 91, 160 *fl.* zusammen 351 *fl.* à 28 kr. Zusammen 98 fl. 28 kr. — 4 Helmen 4 fl. 30 kr., 8·60, 24·62, 30·96. Zusammen 58 fl. 48 kr. 4 Riemen 2 fl., 3·20, 4. 5. Zusammen 14 fl. 20 kr. — Beschläge: 21 fl. 77 kr., 35·92, 85·7, 154·35 zusammen 297 fl. 31 kr. — Inschrift: 29 Buchstaben à 5 kr. = 1 fl. 45 kr. Aufzugseil 5 fl. — Zuf. d. alt. Metals 2 fl. = 7 fl. — Adaptirung des Glockenstuhles circa 250 fl. — 4 Stück Eichen-träume à 10 fl. = 40 fl. — Zimmermannsarbeit wobei der Palir aus Laibach durch 18 Tage mitgearbeitet . . . à 2 fl. pr Tag = 36 fl. nebst Verköstigung — dann zwei hiesige Zimmerleute durch 24 Tage . . . à 1 fl. 50 pr Tag = 72 fl. Steifung des Thurmes nachh. commissionelle Untersuchung durch den Maurermeister Wellebil 2 fl. u. für das Ausborgen der Aufzugsmaschine von demselben 10 fl. (!). Endlich verschiedene Erfordernisse, man nennt sie Kleinigkeiten, die in der Summe so leicht Grossigkeiten werden — gering gerechnet 100 fl. Die Hauptsache bei Anschaffung der Glocken ist u. bleibt die ausgezeichnete Stimmung bei der grossen Glocke Ss. Rupertus — der majestätische — bei der zweiten — Maria Glocke — der himmlische — bei der dritten Antoni — u. vierten Notburga Glocken der lebenswürdige Tonn . . . denn die in kurzer Zeit geleistete Zahlung . . . be-

wahre sie o Herr — dessen Lob sie vielen Generationen verkünden u. schütze si vor jedem wie immer Nahmen habenden feindlichen Eingriffe in dieselben — darum bitten wir durch die Fürbitte der hl. Rupertus, hl. Maria, hl. Antonius u. hl. Notburga . . . deren Namen die Glocken tragen.

Za slovesnost blagoslovljenja novih zvonov je neznan pevec sestavil naslednjo pesem:

Novi zvonovi pri sv. Rupertu 1868.

1. Kaj dans se veselega čuje . . .
Kaj imamo pa dans za en dan,
Zakaj se vsa fara raduje
To, ljubi, naj zdaj vam povem.	8. Kda tihi mrak zemljo zakrije
In solnce že vzeme slovo
Te milo glas zvonov odbije
In farmane kliče domo.
2. Dva mladenča slišim dans peti
Nad nami imata svoj dom
Imena njih čem vam imenvati
Svet Ropert in sveti Anton.	9. To vse nam veselje podava
Alj kmalj se pak to spremeni,
Kad trudna doslužena glava
Na posteli smrtni zaspi.
3. Marija in sveta Notburga
Bodo združile z njima svoj glas,
Glasile iz viskega turna
In razveseljuvale nas.	10. Se duši popotnica poje
Kad kdo se od nas poslovil
Ter spomni vse ovčice svoje
Kda brat ali sestra zaspi.
4. Ja lepše kak žlahtne device
Povzdignile bodo napev
Naj gre črez slovenske gorice
Njih milega petja razlev.	11. Kda goder zaslišimo biti
v zvoniku visokem zvone,
Te Jezusa srčno moliti
Najprvo na misli nam je.
5. Radujte se ptice na polju
In složite z njimi svoj glas
Zapojte v zelenemu dolu
Nebeškemu stvarniku čast.	12. Pretekle do letam stotine,
Mi bomo že zemlja in prah
Še glasno iz visoke line
Do peli nam radost in strah.
6. Glas zvona že trudnega kmeta
Pred zarjaj iz spanja budi
In srce njegovo nagiba
Da on naj Marijo časti.	13. O farmani dons vam zahvali
Se cerkva in njeni patron
Vi pridno na znanje ste dali,
Da ljubite Jezusa dom.
7. Kda sonce na visokem nebu
V poldnevni vročini gori
Te zdehniti zvon nas povabi
Češčena Marija bod' Ti.	14. Poglejte tam gor pri altari
Duhovščina vsa vas časti
Pred svetimi mešnimi dari
Gor k Jezusu roke drži.
	15. Kda bodo nam zvonil zapeli
Nas k večnem pokoju zvali
Oh da bi vsi skupaj veseli
Ta k smilnemu Jezusi sli.

Kurbus-ova kapela Marije brezmadežnega spočetja v Góčevi (župnija sv. Rupert v Slov. goricah) okoli 230 m nad morjem.

V premeru 42; od klobuka do krila 32; obročeva debel. 3,5 cm; glas c. — Ob zgornjem vratu rožnati okraski. — Na vratu podoba brezmadežnega spočetja. — Nad krilom napis:

ZLIT V MARIBORU OD SINOV J. DENCELNA. 1886.

Zájkova kapela v Závrrhu v župniji sv. Ruperta v Slov. goricah.

V premeru 45; od klobuka do krila 32; obročeva debel. 3·5 *cm.*
Glas *d.* — Ob zgornjem vratu rožnati okraski. — Nad krilom napis:

ST: RUPERETI. J. M. SCHALAMON. 1870.

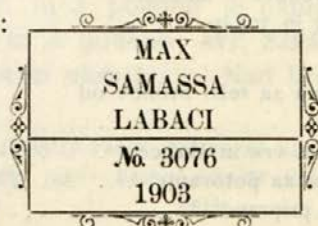
Pri zvonjenju ni v tej župniji nikakšnih posebnosti razen to, da se zvoní z velikim zvonom samim kakih 10 minut, če umrje kak veljaven mož. Poročilo kn. šk. župn. urada 29. febr. 1904.

* * *

Župnija sv. Ana na Krembergu 358 *m* nad morjem.

- I. V premeru 152; od klobuka do krila 109; obročeva debel. 11 *cm.*
Glas *c.* — Ob zgornjem vratu rožnati okraski, med temi angelske glave. — Na vratu podobe na podstavkih z angelsko glavou:
1. Sv. Ana z Marijo; 2. sv. Jožef z Jezuškom;

3.:

4. sv. Janez evangelist. — Nad obročem okraski angelske glave. — Nad krilom napis:

V SLAVO BOŽJO, SV. ANI NA ČAST PO DAROVITOSTI RODBINE POLIČEVE ZA
ŽUPNIKA DR. ANT. SUHAČ, KLUČARJEV JAN. POLIČ IN ANT. KRANER.

- II. 117; 85; 8·5 *cm.* Glas *e.* — Ob zgornjem vratu rožnati okraski. Na vratu podobe na podstavkih, pod temi angelska glava: 1. Jezus z najsvetejšim Srcem; 2. Marija s srcem in lilijo; 3. ko pri I. 3, izvzemši № 3077 — in 4. sv. Anton Pad. — Nad obročem rožnati okraski. — Nad krilom napis:

TURPE EST REDIRE AD CRIMINA QUAE COR BEATUM LACERENT. SED AEMULEMUR
CORDIBUS FLAMMAS AMORIS INDICES.

- III. 1 *m*; 72; 7 *cm.* Glas *g.* — Ob zgornjem vratu rožnati okraski. — Na vratu podoba na podstavku 1. Marija Pomagaj; 2. kot pri I. 3, izvzemši № 3078. — Na obroču rožnati okraski. — Nad krilom napis:

K MOLITVI VERNE VABIL BOM, NEBES KRALJICO HVALIL BOM.

IV. 89; 65; 6.5 *cm.* Glas *a.* — Ob zgornjem vratu rožnati okraski. — Na vratu podoba na podstavku, spodaj angelska glava: 1. sv. Florijan, 2. kot pri I. 3, izvzemši № 3079. — Nad obročem rožnati okraski. — Nad krilom napis:

OČE! NE MOJA, TEMVEČ ZGODI SE TVOJA VOLJA.

V. 55; 39; 4 *cm.* Glas *c.* — Ob zgornjem vratu rožnati okraski, med temi:

 IOHANN FELTL HAT MICH GEGOSSEN IN GRATZ ANNO 1835

Na vratu podobe: 1. sv. Družina; sv. Donat; 3. presv. Trojica krona Marijo in sv. Jurij.

Ljubljana, 17. oktobra 1903.

MAX SAMASSA Ljubljana. Račun za Slav. župni urad, Sv. Ana na Krembergu.

Opus		Teža		Cena		Znesek	
		kg	K	h	K	h	
№ 3.076	Štiri novi zvonovi v teži od:						
» 3.077	1881, 893, 542 in 407 <i>kg</i>	3.723	3	10	11.541	30	
» 3.078	Tri stare zvonove v teži od:						
» 3.079	888, 527 in 305 <i>kg</i>	1.720	2	20	3.784	—	
					7.757	30	
Za zvonove jantčin pet leta. (sic)	Cela priprava za težo zvonov od	3.723	—	32	1.191	36	
	načrt za stol				20	—	
	pristojbina za vrv in škrbce				20	—	
	moje stroške za potovanje				30	—	
	blagoslov s pripravo		16	—	64	—	
	<u>netto pr Cassa</u>				9.082	66	
	Plačilo: 3/VII. 1903: K 2.000.—						

Rokávčeva kapela Lurške M. B. v Šicah (Sv. Ana na Krembergu).

V premeru 41; od klobuka do krila 30; obročeva debel. 3 *cm.* — Glas *c.* — Ob zgornjem vratu rožnati okraski. — Na vratu podobi: Marija 7 žalosti in Janez evang. — Nad krilom napis:

TA ZVON JE DAL LITI JANEZ ROKAVEC PRI SINOV J. DENCELNA
V MARIBORU 1887.

Kapela Marija Kraljica v Rosengrundu z mašno licenco 349 *m* nad morj.

V premeru 55; od klobuka do krila 40; obročeva debelost 4 *cm.* Glas *c.* Tehta 158 *℥.* — Ob zgornjem vratu rožnati okraski, med temi:

 GEGOSSEN VON KARL FELTL IN GRAZ 1859.

Na vratu podobe: 1. Marija Kraljica z Jezuškom obdana z žarki; 2. sv. Šimon; 3. sv. Jožef z Jezuškom in 4. sv. Jakob.

Zemljičeva kapela N. Lj. Gospé presv. Srca v Zgornji Ročici (Sv. Ana na Krembergu).

V premeru 42; od klobuka do krila 30; obročeva debel. 3 *cm.* — Glas *cis.* — Ob zgornjem vratu rožnati okraski. — Na vratu podobi: Marija z Jezuškom kot N. Lj. Gospa presv. Srca in sv. brata Ciril in Metod. — Na obroču napis:

K ČASTI BOŽJI IN NAŠE LJUBE GOSPE PRESVETEGA SRCA. IN SV. APOSTOLOV CIRILA IN METODA ME JE DAL VLIT MAT. SEMLIČ 1890.

O zvonjenju ni iz te župnije nikakšnega poročila.

* * *

Župnija Sv. Jurij v Slov. goricah okoli 300 m nad morjem.

- I. V premeru 152; od klobuka do krila 110; obročeva debel. 10 *cm.* Glas *h.* — Tehta 3002 *℥.* — Ob zgornjem vratu gotski okraski. Na vratu podobe v gotskih okvirjih: 1. sv. Jurij; 2. Jezus s srcem; 3. Kristus na križu, spodaj Marija in Janez in 4. Marija s srcem. — Med 2. in 3. podobo je napis: *SUB R. D. P. L. JOS. DOLINŠEG* — med 3. in 4. podobo: *ANT. SAMASSA LABACI-F. 1851. N° 875.* Nad obročem gotski okraski. — Nad krilom tudi gotski okraski, med temi:

BOGA HVALIM, LUDSTVO VABIM DUHOVNIKE KLIČEM. SVETKE SLAVIM. URE PRAVIM. ŽAL KLENKAM MERLIČEM! KAMOR KOLI SE GLAS MOJ SLIŠI. MILOST BOZIA VAS OBIŠI.

Enkrat obrnjen.

- II. 120; 86; 8 *cm.* Glas *fis.* — Tehta 1535 *℥.* — Ob zgornjem vratu gotski okraski. — Na vratu podobe na podstavkih, katere (podstavke) držita po dva angela: 1. Marija z Jezuškom; 2. Kristus na križu; 3. sv. Florijan. — Nad krilom napis:

N. 876. OPVS ANTONII SAMASSA LABACI 1851. S. PEŠERL. F. KOŠER. J. ROŠKER BOSTIAN VALNER. B. A. VOHEL. A. KRANER Z. M.

Enkrat obrnjen.

- III. 1 m; 72; 7 *cm.* — Glas *d.* — Tehta 908 *℥.* — Ob zgornjem vratu rožnati in gotski okraski. — Na vratu podobe na podstavkih, katere (podstavke) držita po dva angela: 1. sv. Jožef z Jezuškom; 2. sv. Ana (?) in 3. Kristus na križu. — Nad krilom napis:

N. 877. OPVS ANTONII SAMASSA LABACI 1851.

- IV. 78; 57; 5.5 *cm.* — Glas *h.* — Tehta 437 *℥.* — Ob zgornjem vratu rožnati okraski. — Na vratu podobe: 1. dva svetnika z mečem in palmo (sv. Janez in Pavel); 2. sv. Martin in 3. Kristus na križu, spodaj Marija in Janez. — Nad krilom napis:

N. 878. OPVS ANTONII SAMASSA LABACI 1851.

Precej okrhujen.

V. mrliški zvon v gornjih linah 33; 24; 2.5 cm. — Glas *f*s. — Ob zgornjem vratu rožnati okraski, med temi:

 MARTIN FELTL GOSS MICH IN GRAZ 1774

Na vratu podobi: 1. Marija Kraljica z Jezuškom in 2. sv. Jožef z Jezuškom in lilijo.

L. 1535. je lavantinski knezoškof Filip v imenu solnograškega nadškofa obiskoval naše kraje ter je 24. oktobra posvetil dva nova zvana, naslednji dan pa je posvetil cerkev in pokopališče, ker so tri leta poprej Turki oboje bili oskrunili. Ta dva zvana sta visela v zvoniku do l. 1851, ko so kupili sedanje zvonove.

Klobasov lesen stolpič „Na dolgem“ v Partinju.

V premeru 33; od klobuka do krila 25; obročeva debelost 2.5 cm. Glas *e*. — Tehta 34³/₄ *℥*. — Ob zgornjem vratu napis:

 GLORIA IN EXCELSIS DEO 1725

Pod napisom rožnati okraski. — Na vratu podobi 1. sv. Jurij in 2. sv. Mihael. — Pod podobo sv. Jurija na obroču črka S.

Pavalčeva kapela Sv. Družina v Partinju.

V premeru 39; od klobuka do krila 28; obročeva debelost 3 cm. Glas *d*. — Ob zgornjem vratu rožnati okraski, med temi napis:

KARL FELTL IN GRAZ 1857

Na vratu podobi: 1. Kristus na križu, spodaj Marija in Janez; 2. sv. Družina.

Kot posebnost pri zvonjenju v tej in drugih župnijah lenarške dekanije je omeniti to, da se pred velikimi prazniki zvoni popoldne ob dveh z velikim zvonom.

* * *

Župnija Sv. Anton v Slov. goricah 340 m nad morjem.

I. V premeru 128; od klobuka do krila 89; obročeva debel. 8 cm. Glas *c*. — Tehta 1730 *℥*. — Ob zgornjem vratu okraski ko pri I. na Htinji, med temi:

 MICH HAT GEGOSSE GEORG STEINMETZ-IN CILLI ANNO 1817

Na vratu podobe na podstavkih: 1. presv. Trojica; 2. Marija Kraljica z Jezuškom; 3. sv. Anton Pad. in 4. Kristus na križu.

II. 98; 72; 7.5 cm. — Glas *g*. — Tehta 877 *fl.* — Ob zgornjem vratu rožnati okraski, med temi:

 SERZA FARMANOV MAM JAS V' OBLASTI VSEM K' SVELIZHANJI NO BOGI K ZHASTI GORUP.

Na vratu podobi sv. Anton puščavnik in Kristus na križu z žarki. Nad krilom napis:

 IOHANN FELTL GOSS MICH IN GRATZ ANNO 1828.

III. 72, 52, 5 cm. — Glas *c*. — Tehta 344 *fl.* — Krona: rusaste glave. Ob zgornjem vratu rožnati okraski, med temi:

 MENE BODE TÜREN PON, DOKIZH JAS OSPANEM SVON
 RUS

Na vratu podobi Marijino vnebovzetje in sv. Florijan. — Nad krilom napis:

 IOHANN FELTL GOSS MICH IN GRATZ 1828

IV. 63, 43, 5 cm. — Glas *e*. Tehta 245 *fl.* — Ob zgornjem vratu gotski okraski, med temi:

 MICH HAT GEGOSSEN GEORG STEINMETZ IN CILLI 1817

Na vratu podobe: 1. presv. Trojica; 2. sv. Anton Pad.; 3. Marija Kraljica z Jezuškom in 4. Kristus na križu.

»Chronik der Pfarre St. Anton in W. B.« ima o zvonovih: »Das gegenwärtige Geläut ist anno... in Cilli bestellt worden — leider ist es nicht gestimmt u. tönt zu dumpf in Folge der rohen Glockenspeise. Nur eine — mit meiner« (Verbojnak) »Aufschrift »Mene, bode turen poun, dokič jas ostanem zvon«, hat einen reinen Ton — wahrscheinlich nachtraeglich in Gratz bestellt, u. von Fertl gegossen.«

Trstenjakova kapela N. Lj. G. presv. Srca v Stánetincih (župnija sv. Anton v Slov. goricah).

V premeru 25; od klobuka do krila 18; obročeva debelost 2 cm. Glas *d*. — Ob zgornjem vratu črki BK, ob drugi strani vratu letnica 1869.

Ta zvon je bil poprej v župnijski cerkvi pri sakristiji kot označevalec poglavitnih delov sv. maše in blagoslova o večjih praznikih.

Čógetinska kapela Marija Kraljica (ne pa »Marija dobrega sveta«, kakor je na novo napisano) v župniji sv. Antona v Slov. gor. 225 m nad morj.

V premeru 47; od klobuka do krila 34; obročeva debelost 3.5 cm. Glas *e*. Tehta 106 *fl.* — Ob zgornjem vratu gotski okraski. — Na

vratu podobi: 1. Kristus na križu in 2. sv. Mihael. — Nad obročem okraski lavoričnega venca. — Nad krilom napis:

№ 266. OPUS ALBERTI SAMASSA LAIBACH. IZ DJAROU ZOBECINSKE SOSESKE U LETU 1870.

Pri zvonjenju ni v tej župniji nikakšnih posebnosti.

* * *

Župnija presv. Trojica v Slov. goricah 287 m nad morjem.

Zvonik nad velikim oltarjem:

- I. v premeru 175; od klobuka do krila 126; obročeva debel. 13 cm; glas *a*. — Ob zgornjem vratu rožnati okraski med temi angelske glave. — Na vratu podobe: 1. presv. Trojica; 2. sv. Anton Pad. v okvirju;

3.

ALBERT SAMASSA
K K HOF GLOCKENGIESSEREI
IN LAIBACH.

№ 1670 ☉ 1887.

4. Marija brezmad. spočetja v okvirju; 5. sv. Francišek na podstavku in 6. Kristus na križu, spodaj Marija in Janez — vse v okvirju. Nad obročem rožnati okraski, med temi angelske glave. Nad krilom napis:

HVALEŽNI FARMANI IN DOBROTNIKI SO ME DALI ZLITI.

Kembelj ima vrezan napis:

REP. S. B. W. MB.

¹²/₁₂. 1900.

142. K.

- II. 72; 55; 5·5; *cis*. — Krona: glave. — Ob zgornjem vratu rožnati okraski, med temi:

FVGITE☉PARTES☉ADVERSAE☉VICIT☉LEO☉DE☉TRIBV☉
IVDA☉

1. presv. Trojica krona Marijo; 2. sv. Janez Krst. in 3. Kristus na križu — spodaj Marija in Janez — ob straneh Kristusa po en angel. — Nad krilom napis:

IN☉GOTTES☉NAMEN☉PIN☉ICH☉GEFLOSSEN☉PETER☉
ZWELFFER☉IN☉GRAZ☉HAT☉MICH☉GOSSEN☉ANNO
DOMINI·1666.

Enkrat obrnjen.

III. 28; 20; 2.5; glas *f*. — Ob zgornjem vratu napis:

 LAUS TIBI DOMINE 1770

Na vratu podobe: 1. Jezus na križu in 2. Marija z Jezuškom in žezlom.

Ta zvon je v zgornjih linah. Ž njim zvonijo pred hudim vremenom in naznanjajo zvonarjem v drugih zvonikih poglavitne dele sv. maše. — V novejšem času pa je napeljan »hišni brzovav« iz žagrada v zvonik.

Zvonik na epistolski strani:

IV. 145; 104; 10 *cm*; glas *cis*. — Krona: glave. — Ob zgornjem vratu rožnati okraski, med temi navzgor in navzdol po polževo zavito okrasje, med vsem tem napis:

 ME FVDIT IOANNES STEINMETZ CILLEÆ ANNO 1802

Na vratu so podobe: 1. na podstavku Marija Loretto; 2. na podstavku presv. Trojica; 3. na podstavku Kristus na križu in 4. sv. Avguštín v desni knjigo, v levi palico. — Nad krilom napis:

 KARL LIANDER HUMAN PRIOR UND PFARER. IOSAPHAT SORETZ KLOSTER PROCURATOR.

Ta zvon se splošno imenuje »Avguštín«.

Zvonik na evangelijski strani:

V. 128; 91; 8.5 *cm*; glas *dis*. — Ob zgornjem vratu rožnati okraski, med temi:

 ME FUDIT IOANNES STEINMETZ CILLEÆ ANNO 1803

Na vratu podobe: 1. na podstavku Kristus na križu; 2. na podstavku škof v desni odprto knjigo, v levi palico; 3. na podstavku Marija z Jezuškom in žezlom in 4. na podstavku sv. Florijan. — Nad krilom napis:

 IOSEPH ZIRNGAST: IOSEPH LAURENTSCHITSCH. CASPER. WAKO PATER BASILIUS IUCH SUBPRIOR.

Enkrat obrnjen.

VI. 100; 71; 7 *cm*; glas *g*; 925 *fl*. — Krona: glave. — Ob zgornjem vratu rožnati okraski. — Na vratu podobe: 1. sv. Anton Pad. in 2. sv. Jožef z Jezuškom. — Nad krilom napis:

 SUB ADMINISTRATORE PAROCHIE P. BRUNONE JESSICH MUNIFICENTIA PAROCHIANORUM ME FUDIT CAROL: FELTL GRÆCII 1858.

VII. 88; 64; 6 *cm*; glas *a*. — Ob zgornjem vratu rožnati okraski. — Na vratu podobe: 1. Srce Marijino; 2. Kristus na križu, spodaj

Marija in Janez; 3. Janez krščuje Kristusa in 4. ko pri I. 3. izvzemši napis od spodaj №. 1671 ☩ 1887. — Nad krilom roznati okraski.

Pravilna vrsta zvonov v vseh treh zvonikih »od zgoraj« bi bila: I. v zvoniku nad velikim oltarjem I; II. zvon v zvoniku na epistelski strani IV.; III. zvon v zvoniku na evangelski strani V.; IV. zvon v istem zvoniku VI.; V. v istem VII.; VI. v zvoniku nad velikim oltarjem II. in VII. v istem zvoniku v gornjih linah III.

Župnijska kronika v poglavju »§ 33« let. »1858« ima na strani 37. in 38. o VI. (IV.) sledeče: »Die im 48 durch das Triantschen der Rebellien gebrochene alte Glocke, die 3te von oben, wurde heuer durch die Grossmuth der Pfarreleute und durch das Bemühen des P. Superiors zu Graz vom Herrn Carl Felzl übergossen; den 29. May unter den Nahmen und zu Ehren der hl. Nahmenspatronen der Kirchenpröpste Anton von Padua, und Josephus (d. i. Anton Ableitner u. Josef Markowitsch), vom Hochw. Herrn Joseph Krammer Dompropsten geweiht; am 19. Juni Abends mit grosser Feyerlichkeit hierher gebracht, und den 20. aufgezogen.«

O velikem zvonu (I.) je še posebej »Imenik dobrotnikov Velikega zvona presv. Trojice, za ktere se mora s njim po njih smrti — tudi takrat, če ravno v Trojički župniji ne umerjejo; se pa njihova smrt naznani — »zastonj zvoniti« (Züngenlaeuten) v alfabetičnem redu — od 10 fl do 50 fl $\frac{1}{2}$ ure, od 50 naprej 1 uro. (Se naj shranuje v župnijskem »Arhivu« pri presv. Trojici v slov. gorici.« Po alfabetičnem redu je vpisanih 121 dobrotnikov.

»Veliki Zvon v čast presv. Trojice, brez madeža spočete device Marije, njenega ženina Sv. Jožefa, Sv. Očeta Frančiška Serafinskega in čudodeln. Sv. Antona Padov. 2979 kilogr. — mali 399.5 kilogr. — 3000 kilogramov t. j. 52 $\frac{1}{2}$ centov (po drugih 53 $\frac{1}{4}$ centov) težek, s glasom »A« nižjim, 28. sušca 1887 pri v. č. gosp. Albertu Samassu, c. kr. dvornem zvonarju v Ljubljani za 4779 fl 60 kr naročen, 8. rožnika t. l. v Ljubljani srečno vlit, k sv. Trojici pripeljan . . . od . . . blagoslovljen in . . . v zvonik za velikim oltarjem obešen so priskrbeli:

1. P. i. Gosp. R. P. Evstahij Puntner, komisar in definator štajerske frančiškanske provincije in župnik,
2. V. č. gospod Ljubec Franjo, prvi cerkveni ključar in kmet v Spodnji Senarski,
3. Častiti gosp. O. Fran Blanko Križan, kaplan, kateket in predstojnik tretjega reda Sv. O. Frančiška,
4. V. č. gospod Klemenčič Jožef, drugi cerkveni ključar in posestnik v Trojičkem trgu in

5. V. č. gospod Magdič Jakop, duh. Oče (Syndicus apostolicus) samostana Trojiškega in kmet v Gornjih Vrjanah.

Zraven imenovanih imajo velike zasluge za ta velikanski zvon še tudi drugi župljani in dobrotniki iz sosednjih in daljnih župnij.

Največe zneske v denarjih so darovali sledeči dobrotniki od 150 fl. do 10 fl. 150 fl. (Sto in petdeset goldinarjev so darovali: Bezjak Fr., vdovec in kmet v Spodnjem Borčiču (pripeljal mali zvon).

100 fl. (Sto goldinarjev) so darovali: 1. Bratovščina živ. sv. rožn. venca pri sv. Trojici, 2. Golob Ivana, samska kmetska hči v Spodnjem Borčiču, 3. Nedeljko Ana, vdova in kmetica v Spodnjih Vrjanah (zapregla 2 konja k vel. zvonu), 4. Toplak Jože, samski vinogradni posestnik v Spodnjih Vrjanah, 5. Vraz Rok, brat tretjerednik v Mariborskem samostanu.

Potem so 3 darovniki po 60 fl., 18 darovnikov po 50 fl., nekaj jih s 40, 35, 30 . . . 10 gl.

Zapisnik se konča: »Tako smo sklenoli, tako dobrontinkam objubili podpisani:

Župnijski urad pri presv. Trojici v slov. gor. meseca rožnika leta 1887.«

Podpisan je samo:

»O. Franc Blanko Križan l. r.
kaplan.«

Nadalje je v župni kroniki pod letnico 1887 še to: »In diesem Jahre krönte der Hochw. P. Eustachius Puntner seine grossartigen Arbeiten für die Kirche durch die Anschaffung der grossen Glocke, die jetzt im dritten Thurme haengt. Doch muss bemerkt werden, dass dabei — bei der Anschaffung der grossen Glocke naemlich — ein gewisser P. Franciscus Blanko Križan — sich unsterbliche Verdienste gesammelt hat. Der Eifer, womit der genannte Ordenspriester — in der strengsten Winterkaelte — kraenklich und leidend — von Haus zu Haus — Geldalmosen sammelte u. der Erfolg den er dabei erzielt, muss geradezu wunderbar genannt werden. Freilich darf man dabei nie vergessen, dass die Ordensleute — wenn sie etwas vertrauensvoll cum obedientia et benedictione ihrer Vorgesetzten beginnen u. dabei die nötige Klugheit u. Bescheidenheit besitzen, überall ein besonderer Segen Gottes begleitet, auf den die Weltleute oft nicht denken oder glauben u. sich deshalb das grosartige Wirken u. Schaffen mancher Ordensleute nicht erklaren können. Wenn man naeher in Betracht zieht, was die Superioren dieses Klosters — alle ohne Ausnahme — hier gewirkt u. geschaffen haben (für Kloster u. Kirche), so ist sehr schwer zu entscheiden, welchem man die Palme zuerkennen sollte!«

Križanova kapela N. Lj. G. presv. Srca v Senarski.

(Sv. Trojica v Slov. goricah.)

V premeru 48; od klobuka do krila 37; obročeva debelost 4 *cm.*
Glas *e.* — Ob zgornjem vratu napis z gotskimi minuskuli:

⊕ o ⊕ rex ⊕ glorie ⊕ veni ⊕ cum ⊕ pace ⊕ tri nečitljive črke.

Enkrat obrnjen.

Posestnik je kupil ta zvon l. 1886 v Mariboru pri zvonarju Den-
celu, a zvonar ga je dobil od Sv. Petra pri Radgoni.

Kapela na pokopališču presv. Trojice v Slov. goricah

okoli 270 *m* nad morjem.

V premeru 38; od klobuka do krila 27; obročeva debelina 3·5 *cm*;
glas *cis.* — Brez krone; nad klobukom se vzdiguje raven držaj. —
Ob zgornjem vratu rožnati okraski, med temi:

C. SCHWABE GLOCKENGIESSEREI IN BIALA 1892

Nad obročem napis:

ZUR EHRE GOTTES HAT MICH GIESSEN LASSEN LEOP. PERKO
BILDHAUER IN H. DREIFALTIGKEIT.

Ta zvon je bil poprej v Perkovi kapeli. Občine trojiške so ga
kupile od njega; zato zvonijo vsakemu mrliču, ko ga nesejo od cerkve
na pokopališče.

Perkova kapela sv. Križ v župniji Sv. Trojica v Slov. gor. z mašno
licenco — okoli 280 *m* nad morjem:

I. V premeru 64; od klobuka do krila 49; obročeva debelost 6 *cm*;
glas *a.* — Ob zgornjem vratu gotski okraski. — Na vratu po-
dobe sv. Leopold in sv. Družina. — Nad obročem okraski brš-
ljana. — Nad krilom napis:

K ČASTI BOŽJI, JEZUSU MARIJI, IN JOŽEFI, MEJE DAL VLIT
LEOP. PERKO PODOBAR 1898. GEGOSSEN V. GEORG GOESSNER
WIEN.

II. 54; 40; 4·5 *cm*; glas *cis.* — Ob zgornjem vratu rožnati okraski,
med temi angelske glave. — Na vratu podobe: 1. Kristus na
križu; 2. sv. Florijan; 3. Marija z Jezuškom in

GEGOSSEN

4. V. GEB. GÖSSNER

IN WIEN.

Nad krilom rožnati okraski in napis:

K BOŽJI ČASTI ME JE DAL V LJIT GOSPOD Leopold Perko
PODOBAR 1889.